

P. Colminaisuden Sun-
nuntain Euangeliumin Kirjoitta
P. Johannes 3. Lugas.

SÄ oli yri mies Phari-
seurista Nicodemus ni-
meldä/ se tuli yöllä Je-
suxen tygö ja sanoi hä-
nelle: Adestari/ me tiedäme/ että
sinä olet opetaari Jumalasta tul-

lut. Sillā eiǵ kengān taida nāicā
 tunnustehciā tehđā / iotca sinā teet/
 ellei Jumala olisi hānen cansans.
 Jesus wastaisi ia sanoi hānelle:
 Totifesta totifesta minā sanon si-
 nulle / ellei iocu wastudesta synny
 ei hān taida nāhdā Jumalan wal-
 dacunda. Sanoi hānelle Nicode-
 mus: Quinga taita inhiminē syn-
 dy cosca hān wanha ombi? Voi-
 pico hān Nitins cohtun jällens si-
 sälle mennā ia syndy? Jesus was-
 taisi: Totifesta totifesta sanon mi-
 nā sinulle: Ellei iocu synny we-
 destā ia Hengestā / nūn ei hān woij
 Jumalā waldacundan sisälle tul-
 la. Aditā Lihasta syndynyt on / se

ombi liba. Ja mitä Hengestä syn-
dynyt on / se ombi Hengi.

Älä ihmettele / että minä sanoin
sinulle / että teidän pitkä wdesta syn-
dymän. Twli puhalda cussa hän
tahto / ja sinä cwlet hänē hwmuns /
ja ett sinä tiedä custa hän tule / tai-
cka cubunga hän menept: Nyn on
jocainen / cuin Hengestä syndynyt
on. Nicodemus wastaisi ja sanoi
hänelle: Cuinga se taita tapahen?
Jesús wastaisi / ja sanoi hänelle:
oletko sinä se Wdestari Israelis /
ja ett näitä tiedä? Totifesta to-
tifesta sanon minä sinulle / me pu-
hume mitä me tiedäm / ja todi-
stam / mitä me näim / ja ette te was-

tan ota meidän todistostam. Jos
minä mailmalisia teille sanoin/ia
ette te vskonuet/ cuinga te vskoisit/
ios minä teille taiwalisia sanoisin?

Jä ei kengän ylös astu Lai-
wasen/ mutta se joca taiwasta alas
astui/ Inhimisen poica joca ombi
Laiwahas. Ja ninquin Adoses
ylönsi kårmen corwesa/ nijn pitä
mös Inhimisen poica ylöttäman/
Senpåle/ että caicki jotca hänen
päälens vscovat/ eü pidä hucku-
man/ mutta yancaickisen elämän
saaman.

Exordium
ab appella-
tione, hu-
jus diei Do-
minici.

Siinä Sunnuntai on wanha sta
cusuttu ja wielä nyt cusutan Pyhän
Colminaisuden Sunnuntai / josta
mös caicki muut jålken seuravaiset
Sunnuntait/ haman Adventi Sun-
nuntain asti / owat saaneet nimen. Ja

owat

ovat wanhat Christiliset Kireön Esimiehet / nijs sä-
 täneet ja asettaneet / että tämän päivän päälle pitä saar-
 nattaman / sijsä P. Colminaisudesta / Isästä / Poiasta
 ia P. Hengestä / erinomaisesta sen syyn tähden / että
 monicahdat wäärät opettaijat / jo cohta Apostolitten
 jälken / ovat asettaneet ikens / sitä oiklata oppia wastan
 P. Colminaisudesta / ia sen kautta wiettellet monda
 yrikeriaista Inhimistä / nijs että monda cecousta ia
 Conciliamita ovat sentähden pidetty / cussa he ynnä
 heidän wärän oppins cansa ovat Jumalan sanan can-
 sa tacaperin aietut ia ylihen woitetut / ia senpäälle / että
 cansa tulist oikkein opetetuxi sijsä P. Colminaisudesta /
 ovat he säätäneet / että yrikeria ajastaiasa piti sijsä saar-
 nattaman. Ja ovat erinomaisesta sijsen ulgoeswali-
 net tämän Sunnuntai päivän / että ninquin tähän-
 asti nijsä colmena Juhla päivänä / cuin on / Joulu /
 Pääsiäis ia Helunat / on saarnattu Isän Jumalan
 caictiwalbian swresta rackandesta / joca on ulgoesanda-
 nut hänen ainoan Poicans / ia saman Jumalan Poi-
 an armosta ia laupiudesta Inhimistä wastan / että
 hän on tullut Inhimiseri / ia kårstinye Pijnan ia cuole-
 man caiken Mailman syndein edestä. Samallamuo-
 to P. Hengestä / joca on tullut Apostolitten päälle nä-
 kywäisellä muodella / loca mós meitä ia coco Christie-
 cunda ylöswalgaise ia pyhittä / ia iocapäiwä sanan ia
 Sacramentin kautta syynit andexi anda. Nijs mós
 nyt tänäpäiwänä pitä saarnattaman sijsä P. Colmi-
 naisudesta / Isästä / Poiasta ia P. Hengestä. Sen-
 tähden mós tämä Euangeliumi on asetettu tämän
 päivän päälle saarnatta / että tässä caicti colmet Per-

sonat nimitetän. Ensimmäinen Isän persona nimitetän / näissä sanoissa: Sinä olet tullut opettaiksi Jumalalda. Ja kohta tämän tärkein iälken / cussa näin seisoi: Niin Jumala racasti Mallma / että hän vlgoi annoi hänen ainoan Poicans. Toimen persona nimitetän näissä sanoissa: Ehyriksän ylös astu Taiwasen / mutta Inhimisen polca / ioca on Taiwaisa. Se colmas persona nimitetän näissä sanoissa: Eilei xpi tule syndynexi Wedestä ja Dengestä / eli hän taida tulla Jumalan Waldacundan siälle.

Mutta tähän saman cortian asiaan / tartwitaan xpi erinomainen Saarna ja pidembi aika / että sanan ewliat tuliste oikein opeteturi Jumalasta caiciniwaldiasta / ja siitä P. Colminaisudesta / ja Suomentielien Eatechismuksesta / seiso siinä kirioitettu / josta xpi kertaiset taitawat oppia / että xpi on Jumala caiciniwaldias olemissa / ja siinä yhdesä Jumalisuden olemissa on colme erinomaista persona / Isä / Poica ja Pyhä Hengi / sentähden minä nyt jätän sen toisxi harvxi. Ja tahdon tälle heikellä vlgoistoimietta tämän Euangeliumin / cuin te ewlietta ylösluettawan / ioca on sangen merkilinen Euangeliumi / cussa meille edespannan xpi cortia oppi / nimittäin / Inhimisen autuudesta / cuinga xpi kōyhä syndinen Inhiminen / ioca on sekä sigi nyt ja syndynye synnissä / ja on luonosta Jumalan wihaan lapsi / vlgoi eritetty Jumalan Waldacunnasta / pitä tuleman Jumalan lapsxi ja isancaicisen elämän perillixi. Tästä swresta ja cortiasta asiasta / meidän Herrra Christus Jesus ise puhui ja opetta tässä Euan-

Summa
hujus Eu-
angelij

Occasio
hujus Eu-
angelij.

geliumissa /

Seliumisa / johonga xri Pharisæus ia Judasten ylis
mäinen on tilan andanut: Sillä hän tuli HErran
Christuxen tygö yöllä / senpäälle / että hän hänelä op-
pisti sen oitian wanhurscauden / ia waikka HErra Chri-
stus osotti hänelle sen oitian tien autuuteen / ia annoi
tieta misä se seiso / nimittäin / wdesa syndymisestä we-
destä ia Pyhästä Hengestä: Niin cuitengin on hän ol-
lut niin tyhmiä ia taitamaton / ettei hän coco hänen
wissaudhensa cansa ole taitanut ymmärdä ia käsittää
HErran Christuxen sana / sillä mitä meidhän HErra
Christus puhui Hengelifestä wdhestä syndymisestä / sen
hän ymmärsi Kuumilifestä syndymisestä / Niin että
meidän HErra Christus on nuhdellut händä sanoden:
Oleto sinä mekari Israelis / ia ett ymmärrä näitä.

Ja yhten sopi tämä Euangeliumi sen toisen ru-
couxen cansa Isä meidän rucouksa / cusa me sano-
ma: Lähestulcon sinun waldacundas. Sentähden
että Jumalan waldacunda silloin tule meidän tygöm
cosca P. Hengi sanä ia weden cautta meitä wdista. Ja
sen neliänen cappalen cansa Catechismuxesa / Sentäh-
den että täsä opetetan Inhimisen wdesta syndymi-
sestä / ioca tapahdu castesa Weden ia Pyhän Hen-
gen cautta.

Tämä Euangeliumi iaetan kahden osan.

I. On Nicodemuxesta / ia hänen puhestans HEr-
ran Christuxen tygö.

II. On HErran Christuxen wastauxesta / ia sista
puhesta cuin on ollut heidän wälilläns.

Conuenit
hoc Euan-
gelium cum
secunda
petitione, &
quarta par-
te Chate-
chismi de
Baptismo.

Proposio
continens
duas par-
tes.

Ensime

Analysis le
parit, itia
membra
compre-
hendens.

1.

Descriptio
Personae
Nicodemi.

1.

A vita in-
nocentia.

2.

A Profes-
sione.

3.

A dignita-
te.

Ensimmäinen Osa.

Nin palio kuin tähän ensimmäisen osan
tule Nicodemurest / on meille tässä colme erin-
omaista cappaletta.

1. On Nicodemuren Personasta

Ta oli xri mies Pharisieurista Nicodemus
nimeldä / xri Judasten ylimäinen.

Täissä sanolssa Evangelista neliä astata edestuootta.

1. Hän tietä anda / että hän on ollut xri cunnia-
linen ia toimelinen mies / ioca ey ole elänye caideinai-
sessa synnissä ia saastaisudessa. Mutea hän on täyettä-
nye hänen elämäns cunnialisesta caidein Inhimisten
edesä / sillä se Inhiminen P. ramatusa cugutan mie-
heri / ioca on mahdolinen candaman sitä pime / että
hän cugutan yhderi mieheri eli inhimisexi.

2. Että hän on ollut Phariseus.

Sen cansa P. Johannes osotta / ettei hän ollut io-
cu xristertainen / mutta xri erinomainen mies muinen
seassa / ia lain oppettaia ioca muita opeeti Laissa / Pro-
phetisä ia Psalmeissa / ia niistä heidän edesäns vlgostoi-
mitti / ninquin Erra Christus ihe hänen cusu Messa-
rixi / ionga iälten caidei piestä igens oiendam.

3. Että hän oli Judasten ylimäinen.

Eis hän ole ainoast ollut xri oppettaia / mutta mös
Judasten ylimäinen / ilman epälemätä xri Raadi
Herra / iotca sishen aican cuguttin Principes, se on/
Ruhtinat ia swret Herrat / iotca sishen aican Jwean
cansan seasa latia ia oikutea pidit / ia on sentähden

ollut

ollut. swressa cunniassa hänen swren ia Kortian wir-
 cansa tähden / sekä Hengelissä että Mailmalissa ast-
 oisa / iota caidei ovat cunnartaneet.

4. Että hänen Nimens on ollut Nicodemus.

Ninquin hän on ollut yri erinomainen Jalo mies /
 niijn. hänelle on ollut yri erinomainen Jalo nimi / sillä
 Hebrean kielen iälken se merkitse yhtiä wigatoinda
 Werta / iota wigattomast ia hywän oman tunnon
 cansa on elänyt / ionga hän mös ofotet toderi / sen can-
 sa ettei hän pitänyt muinen Phariseusten cansa / eikä
 tahonut tehdä isens ofatiferi / heidhän pahasta neu-
 wostansa. Herra Christusta wastan / koska he tahdoit
 händä siinioteta ia tappa / mutta seisoit sitä wastan sa-
 nodhen. Eij meidhän laki duomise yhtälän Inhi-
 mistä / ennen kuin hän ewollan / ia saadhan tietä mitä
 hän on tehnyt / mutta Greecan kielen iälken Nicode-
 mus merkitse niijn palion kuin cansan ylidze woittaia.

II. On hänen työstänsä ia edesottamisestansa.

Setuli nöllä Jesuren tygö.

Täsa Euangelista kahelaiseta astat edes pane.

I. Että Nicodemus on tullut Jesuren tygö / iota
 on ollut yri swri nöyryys sencaltaisesa miehesä / iota
 swressa ia kortiasa. Wargasa ia Cunniasa oli / että hän
 meni Jesuren tygö / iosta silloin hänen alendamisens
 aicana eij palion pidetty / mutta ylöncasottin / wiha-
 tin ia wainotettin / erinomaisesta niildä Phariseuxilda.
 Eij hän pitänyt hänen swrina eikä ylönc hywänä si-
 hen / mutta nöyrytti isens ia meni hänen tygöns. Ja
 waietta hän oli laista kortiaast oppenut Nies / eij hän
 cuitengan häwenyt sitä / että hän tuli wastawdhesta

4.
 A nomine
 seu appel-
 latione.

II.
 Studium
 pietatis in
 Nicodemo.

I.
 Humilitas
 Nicodemi.

opetus lapsesi / meni Herran Christuren tygö oppi-
man / cuinga hänen piti autuaxi ia wanhurstaxi tule-
man Jumalan tykönä / sillä hän ymmärsi ia tunsi/
ettei hän taista ia lain toista saanut lohduksa hänen
omaa tunnosans / sentähden hän tahdoi kysyä Her-
ralda Christurelta / curu se oikia tie oli autuuteen.

2. Että hän tuli yöllä Jესuxen tygö.

2.
Pusillani-
mitas ejus.

Että Nicodemus on mennyt Herran Christuren
tygö oppiman häneldä / on hän sen oiaein tehnyt / ia se
on ylistettävä hänenä : Mutta että hän on yöllä tullut
hänen tygöns / cosca lepämisen aika oli / osotti hän sen
cansa heikoudens / sillä ninquin Chrisostomus sano-
on hän sen tehnyt pelgon tähden. Noctu venit (sano
hän) quia interdum venire formidabat, se on: Hän
tuli yöllä / sentähden että hän pelkäsi tulla päiwällä
nuidhen Phariseusten tähden / iotca wihaisti ia wai-
noste Herran Christusta. Beda sen näin ylgostoimit-
ta : Noctu ad Christum venit, vel metu suorum
collegarum qui oderant Christum, vel ut privato
colloquio, secreta Christi cognosceret, & ex eo
mysteria fidei disceret. Se on: hän tuli Herran
Christuren tygö yöllä taikka hänen cansa Welieins
pelgon tähden / iotca wihaisti Christusta / taikka sentäh-
den että salaisesta yrittänsä saisi Herran Christusta pu-
hutella / ia häneldä oscon salaisudhen oppia.

III.

Alloquium
Nicodemi
ad Chri-
stum.

III. On Nicodemuxen puhesta Herran Chri-
sturen tygö.

Mestari : Ne tiedäme / että sinä olet opet-
talasi Jumalasta tullut / Sillä ei yksin tai-

da teh-

da tehdä niistä tunnustahita / kuin sinä teet / el-
lei Jumala olisi hänen cansans.

Näissä sanoissa meille owat cahealaiset asiat.

1. Hänen tunnustorens HErrasta Christuresta / *Confessio de Christo.*
hän cuu hänen Mestari / ei pahudesta pettärensä
ia wietellärens händä / ninquin muui Phariseuret te-
gie / iotta pahoilla iuvonillansa ia makoilla sanoilla py-
dit pettä händä / mutta hyvästä Sydämeestä ia mie-
lestä. Cuin hän tahdois sanoa : Minä tunnustan että
sinä olet Mestari / ia taidat opetta minua ia caictia
muuta / ia olet lähätetty Jumalalta opettaia / ia tu-
len sentähden sinun tygös oppiman sinulda / sen oictian
tien Auuuten / sillä minä ymmärrän / etten minä lain-
toiden kautta taida tulla wanhurscaxi.

2. On hänen todistorens ia wahwistorens *Confirmatio seu ratio confessionis*
sen tunnustoren päälle kuin hän teki / Sillä sano hän :
ei yrillän taida niistä Tunnustahita ia Mercia tehdä /
ellei Jumala olisi hänen cansans / ia auttaisi händä
niistä tekemän. Eusa hän tahdoisi sanoa : Siisä minä
sen tiedän ia tunnen / että olet Jumalasta tullut /
Sillä että sinä tegie monet swret ylön luonoliset ia sh-
meliset Mercit ia Tunnustahdet / iotta ei yrillän
Inhiminen ihestänsä taida tehdä / ilman Jumalan
auvta / ia ne kyllä todistavat ia osottavat / että sinä
olet Jumalasta tullut opettaia. Ja näin Nicodem-
us on tahtonut tämän estipuben cansa / walmista hä-
nelläns tien HErran Christuren tygö / että hän olisi
saanut hänellä sitä paremin ilmoitta hänen Asians ia
sydämens aiatoxet.

Spetuxet ensimäifestä ofasta.

Loci communes Ie
Parisi.

Monemur,
nullum or-
dinem esse
tam impi-
um, ubi
Deus non
possit suos
habere.

I. **D**eme tästä / ettei yhtään louko In-
himistkä ole niin Jumalatoinda / ettei Ju-
mala mäs siinä hänen omansa ia oikian seu-
racunnan Jäsenet taidha warie lla ia ylhällä pitä / niin
että hänen wihamiestensä seassa / ovat monicahdat Ju-
maliset ia Blgofvalitue Inhimiset / niinquin Psalmi-
sa sanotan: Herra hallise hänen wiholistensa seassa.
Esimerkki sen päälle on meille täsä Ewangeliunissa /
cuinga Jumala on tämän Nicodemuxen ylhällä pitä-
nyt niinen Jumalatoimitten Phariseusten seassa / iotca
olie Herraan Christuxen wihamiehet: Ja waikka hä-
nessä oli siwi heikous / cuitengin hänellä oli sydäme-
nen halu Herraan Christuxen tygö. Ja monda muu-
ta senealdaista esimerkkiä on Pyhästä Raamatusa: 1.
Mosexen kirjasa seisö / että cosca se ensimmäinen Ma-
ilma waelsti warälle tiellä / ia ei saheonut käätä hänen
Jumalan tygö / niin Jumala sen pyhän ia wanhurs-
can Miehen Noeh hänen Perhensä cansa ylhälle
piti / ia warieli / ettei hän waelstanut heidän retkei-
läns / eikä tullut osaliferi heidän synnistäns. Niin se
tapahui mäs Elian Prophetan aicana / että cosca
Achab Cuningas ia coco Israel palwelie ia cumarste-
stä Epäjumalata Baal / niin Jumala warieli ia ylh-
hälle piti Seikemen tuhatta / iotca eii cumartanee
Polwiansa Baalin edhesä. Ja waikka Epäjumalan
palwelus Israelis oli niin wakan saanut / että Elias
Propheta lwli hänen yxinäns iäänen: Niin cuitengin
oli niin monda tuhatta iotca eii saastuttanee ikeno hei-

2. Reg. 19.

dän Epä

dän Epäjumalan palveluxen / ninquin Jumala ihe sen
 todisti / ia sanoï Elian Prophetan tygö. Samalla-
 muoto se tapahtui Euningas Nebucadnesarin aicana /
 että cosca Euningas annoi yhden swren cullatur
 Curvan ylösraketta / ia caicki langesti mahan Euning-
 gan kästyn iälken / ia cumarsit sitä : Nijn löyettin colme
 nimittäin Zadroch Mesach ia Abednego / iotca ei
 tahtonet mahanlangeta ia cumarta sitä. Nijn se mös
 tapahtui meidän Christuxen alendamisen aicana / että
 cosca caicki olit Phariseusten Hapatoresa / nijn cui-
 tengin olit monicahdat / iotca Jumalata oidein palve-
 lit / waicta ne olit sangen Harvat / cuin oli Zacharias
 Simeon / Maria / Joseph / ia monicahdat muut.
 Cosca Dawin oppi wallan oli saanut iocapaicas / nijn
 hywin tässä Suomesa meidhän Isänmaalla / cuin
 mualla / ettei yxifän eiganue tietä ia eroitta / cuca
 se oictia seuracunnan Jäsenä oli / nijn Jumala cuiten-
 gin monda silloin ylhällä piti. Sillä Jumalan seuras-
 cunda ei taida itänäns huctua elicacoa / mutta aina
 pysy / ia waicta ei me nistä oictia tiedä / cucca ne owat
 ollet : Nijn cuitengin Jumala ne ihe tietä / ninquin P.
 Dawali sano : **Se wahwa Jumalan Perustos**
 seisopi / ia on hanelle tämä insigli : **DErra toni**
de hänen omanfa. Ja wielä nyt Jumala hänen
 seuracundans ylhälle piti Pacanoitten ia Turckein
 keffellä / että siinä paa Caupungisa Constantinopo-
 lisa / cusa Turckein Keisari ihe asupi / owat monda Chri-
 stittyä Inhimistä wielä tänä Päiwänä / iotca Juma-
 lata oidein palwelit / ia owat yhdesä Bscosa meidän
 cansam / ia Jultifesta pitäüät Jumalan palveluxen

Dan. 3.

2. Tim. 2.

heidän Kircoisans / sillä xpi HErra ia Jumala nijs
laitea / ettei Keisari eikä muut taida sitä estä.

Ja Jumala usein nijsen Jumalattomien iouco-
sta / ia hänen wihamiestensä / monda otta vlgos / ia te-
ke hänen Palweliaxens / ioinen cautta hän palion
matcan saatta / ia monda Maacunda läändä oikian
Vscön heidän cauttans. Ning uin hän otti Pyhän
Pawalin / ioca oli hänen Wihamiehens / wainoisi
hänen Seuracundans / ia meni Damascun stoman
caictia nijsä / ioca HErran Christuxen opetuslapsen
elit / ia läänst hänen ia teki yhderi vlgoswalituri Apo-
stolixi / ioca siite Saarnast Ewangeliumin monesa
paicasa / ia monda Pacanata läänst oikian Vscön.
Nijn mäs Jumala teki sen P. Michen Lutheruxen
cansa ioca oli Eluostarisa Munkien seasa / sen Juma-
la otti sielä vlgos / ia teki hänen yhderi erinomaiseri
Opettaixi ia Saarnamiehxi / ioca siite asetti ikens
Pawi ia hänen Joukoansa wasta / otti sen Jumalan
sanan puhtan ia sen oikian Ewangeliumin opin / ia
weti sen waltuuten Pawin pimeydestä / nijs etä mon-
da Maacunda sen wasta otti / ia wiclä nye sijsä sama-
sa opisa / Jumalan Armon ia Awun cautta pysywät :
Näin Jumala taita ylhällä pitä hänen omano nijsen
Jumalattomain seasa / ia hänen wihamiehens läätä
ia tehä hänen palweliaxens.

Discimus
summo stu-
dio & dili-
gentia,
quaren-
dam esse
viam Salu-
tis.

II. Opeme etä ninquin Nicodemus on esinye
hänen Autuudens ia Sieluns terveyden iälken / ia sen-
tähden on mennye meidän HErran Christuxen tygö
kysymän / euinga hänen pidäis tuleman Autuuxi ia
ihsancaictisen Elämän perilliseri: Nijn pitä mäs mei-

dän swren ahkeruden cansa ehimen sen iälken / cuinga
me tulistimma Xutuaxi ia Wanhurstaxi Jumalan ty-
föna. Ja se pitä meidän ia caikein Inhimisten sw-
rin Murhe oleman / ia sen päälle caiken meidän ah-
kerudem paneman / että me tulistimma Xutuaxi / ia pe-
ristimme sen isancaikaisen Elämän / tämän elämän iäl-
ken. Ja sijtä ei pidä meitä milän estämän eikä Sw-
ruus / eikä Corkius / ei Wakewys / ei tämän Mail-
man Cunnia / ei Rickaus / eikä iocu muu. Sillä Ni-
codemus mös oli swresa ia forkiasa Wirgasa / ia pi-
dettin caikilda swresa Cunniasa / hänellä oli tämän
Mailman tawarata ia rickautta kyllä / ia ei cuiten-
gan andanue isens nijsdä estettä / Ja swrembana piti
hänen Sieluns auerodhen / cuin tämän Mailman
cunnian ia tawaran. Sillä hen kyllä sen tiesi / että ne
caiki owat catoraiset / eikä ollut hänelle annetut isan-
caikisxi. Sencähden hän ehi sen isancaikaisen tawa-
ran iälken / ia oli nijs ahkera sijnä / ettei hän woi yöl-
lä maata / ennen cuin hän saij puhutella meidhän
Herra Jesusta Christusta / ia hänelä oppia / sen oi-
tian tien Xutuuten.

Tämän Nicodemuxen esimerästä pitä meidän seu-
raman / ia ehimän meidän Sielun auetuuden iälken / ia
sen me opeme Jumalan sanasta ioca meille osotta sen
oikian tien Taiwan Waldacundan. Ja ios me ahke-
rasti läymme Kirkosa / ia Culeme Jumalan sana wi-
susti / nijs me sen löydäme / ia ilman sitä emme taida
löytä / engä tulla sen oikian tien päälle. Sillä se on
ahdas ia caita / ia harvat owat ne iotca sitä waelda-
vat / ninquin Herra ihe sano P. Mattheuxen tyfö

Matth. 7.

nä / Mengätte sen ahtan Portin läpitzē / sillä se
 Port on Awara / ia se tie on Lawia loca wiepi
 Cadhotuxen / ia nistā on monda / iotca sitā wa
 eldawat : Ja se Port on ahdas / ia se tie on bi
 caita loca wiepi Elämähdän / ia harwat owat nee
 lotca sen löytäwät : Jumala Caičiwaldias hänen
 P. Sanans ia Ewangelliumins Saarnan caitta / on
 caikein etteen ananur sen Portin ioca wiepi Elämään /
 ia tahto / että caiki pidäisi sen läpihen käymen. Mutta
 Inhimiset owat nijn hitaat ia laiscat / ettei he tahdo
 ehiä sitā / eikā käydä sen läpihen / ylöncahzwat Ju
 malan sanan / Eläwät caikinaises Synnissä ilman
 parannoiteta / ia sentähden harvat owat ne / iotca sen
 oikian Portin läpihe käywät. Tämä olcon sanottu yho
 dexi manaurxi / että me nys cosea wielä Armon aica
 on / cwlistime ia kätistime Jumalan sanan iosa caiki
 meidän Auruudem sciso / senpäälle että me mahdaisime
 käydä sen ahtan Portin läpihe / sihen ijancaikiseen
 Elämään.

Monemur
 de infirmi-
 tate natu-
 ra huma-
 na, metuen-
 tis magis
 homines
 quam
 Deum.

III. Että Nicodemus on yöllä mennye H Eo
 ran Christuren tykö / siitā me opeme / cuinga heikko
 Inhiminē on luonosta / että hän ossein enämin Inhimis
 siä pelkä cuin Jumalata / ia swrembana piteä tämän
 Mailman cunnian ia tawaran / cuin hänen Sieluns
 Terweyden ia Auruuden / ia sen caitta tulle estetyri /
 ettei hän senealtaisen ahkeruden cansa ehi hänen Auru
 uudens perän / cuin hänen tulisti. Nicodemus ikäwöis
 si sen iälken / ia se oli hänen caikein swrin halunsa /
 että hän oppistietämän / cuinga hän tulisti Auruari
 Jumalan tykönä / mutta se oli hänelle esteri / että hän

pelkäisi

pelkäisi sitä/että jos muut Phariseuret hänen cansa
 weliens saiste tietä/että hän pidäisi ystäwyttä heidän
 wihamiestens cansa/ niin hän tulisi poies hänen. Wir-
 gastansa / ia siinä Eunnista cuin hän oli/ ia mistäisi
 hänen Länins ia Rantyns/ ia sentähden ei hän tohti-
 nut mennä Herran Christuren tygö iulkiesta Päe-
 wällä/ mutta Yöllä sola/ Senpäälle ettei yrillän pi-
 tänyt näkemän/ eikä tietämän sitä. Tämän caltaissa
 Nicodemuxia monda vielä nyt owat / iotca andavat
 heidens estä pois heidän Autuodens astasta ia menosta/
 ia swembana pitämät tämän Nailman ystäwyden/
 eunnian ia tarwaran / cuin heidän Sieluns autuuden/
 erinomaisesta silloin / cosca iocu Tusca / Risti / Wiha
 ia Waino päälle tule/ että heidän pita iotakin karsi-
 män Herran Christuren / ia hänen Ewangeliumin
 tunnustoren tähden. Niquin meille sen päälle on
 monda esimerkkiä/ cuinga monda owat waivan aicana
 andanet heidän estä totuden tunnustoresta / Inhi-
 misten pelgon eli ystäwyden tähden. Niquin se ta-
 pahet tässä Rogin Ristisä silloin / cosca se Parvin
 Messukiria eli liturgia tarittin Pappain päälle swo-
 ren yhkauksen cansa / että iotca ei tahtonet sitä waстан
 otta/ sen piti mistaman hänen Wircans ia Rantyns/
 Silloin monicahdat ottit sen waстан ennen cuin he
 tahdoit mistata Esiwallan ystäwyden ia heidän wir-
 cansa: Mutta monicahdat taas ei tahtonet otta sitä
 waстан/ sillä he swembana pidit totuden ia heidän
 Autuodens/ cuin tämän Nailman ystäwyden ia ta-
 waran.

Euinga monda vielä nyt on Nailmasa/ iotca

Wiha ia Wainon aicana / ennen luopuwa Euan-
 geliumin totudesta / cuin tāmān Mailman tawarasta.
 Ja meidān seasam ilman epälemätä monda sencaldao
 sta löydäsin / cosca Wiha ia Waino pädle tulisi / en-
 nen he ylönnannaisit Jumalan P. Sanan / cuin heidān
 tawarans. Mutta ne iotca oikiat Christitye owat /
 ia Jumalan sanasa owat perustetut / ne pyhān Hengen
 Arvon kautta siinä wahwana pysywät / ilman mitān
 pelgota / niinquin me lueme Daniel Prophetasta: Ettā
 cosca Darius Euningas annoi yhden kāslyn hānen
 Radins neuwon iälken / ettei yrikān pitānye colmen
 kymmenen Päiwān sisällä / iotakin anomān Juma-
 lalda taitta Inhimisildā / muilda cuin Euningalda / io-
 ca sitā waстан tēti / hānen piti heitetetāmān Jalopeu-
 ran etteen Luolan. Cosca Daniel sen kāslyn sai culla /
 meni hān ylös hānen Huonesens / ia awaisti Aclunat ia
 langesi polwillans coline kerta Päiwäsā Rucoili / Kijeti
 ia Ylisti Jumalata / niinquin hān oli ennen aina teh-
 nyt / ia eis peliānye Euningasta / eikā tehnyt hānen
 kāslynis iälken siinä Astasa / ia waikka hān sentāhden
 heitetin Jalopeuran Luolan / niin cuitengin Jumala
 autti hāndā / ia tukisi Jalopeuran Ewn kijn / ettei se
 mitākān wahingota hānen tehnyt. Niin mōs ne col-
 me Danielin cumpanit Sadrach / Mesach ia Abed-
 nego eis tahtonet cunartā sitā Ewa cuin Nabucad-
 nezar annoi ylösraketta / ia waikka he sentāhden heitet-
 tin tulisen Wnhiijn : Niin Jumala heitā cuitengin
 warieli / ettei Tuli heitā taitanut polta / ia monda mō-
 ta sencaltaista esimerctiā olisi / ios aica myötā annaist
 ylösluetella.

Dan. 6.

Toinen Osa.

Ensimäises osasa te ewlletta sanottawan Nicodemuxen personasta ia puhesta hErran Christuxen tygö: Seura nyt se toinen osa/sistä wastauksesta ia puhesta/cuin on ollut heidän wälilläns/cusa meille ewsi erinomaista cappaletta edespannan.

1. On sistä opista ia oienuresta/longa hErra Christus pane täsä Nicodemuxen etteen.

Jesus wastaisi ta sanot hänelle: Totifesta totifesta sanon minä sinulle/ Ellet tocu wastatdesta Synny/ei hän taida nähdä Jumalan Waldacunda.

Meidän hErra Christus suloifesta wastaisi ia puhuteli Nicodemusta/eikä närkästynyt sistä että hän tuli Pöllä waiwaman händä / hän olisi kyllä taitanut muhdella händä ia sano: Mäi sinä tulit Pöllä minua waiwaman/eikö Päewä kyllä täydy/ Jos sinulla olisi jotakin puhumista minun cansan / niin sinun pidäis Päewällä tuleman: Mutta minä ymmärrän/että sinä pelkät muita Phariseuxia / ia sentähden ett sinä tohdi iulki tulla minun tygöni/ ia swembana pidät heidän cuin minun: Sentähden ei ole minun mitäkän sinun cansas tekemist. Waan hErra Christus ei niin wastata händä / mutta sangen suloifesta opetta händä. Ja ennen cuin Nicodemus hänen Arians ulgospuhui/nijn hän wastaisi händä / ia osotti hänelle sen oikian tien Aituuksen / ia yhden walan cansa sen tohdistä / ettei

*Responsio
Christi, re-
generatio-
nem postu-
lantis.*

hyiskän taida nähda Jumalan Waldacunda / ellei hän
 wastwdhesta Synny. Ja anda sen cansa tietä / että
 Inhiminen peri synnin cautea / on niin turmeldu / et
 tei hän taida tulla Jumalan Waldacundaan. Niquin
 herra Christus tahdoisi sanoa : Nicodeme / minä ym
 märtän ia tiedän sinun Asiaa / että sinä tahdot oppia
 minulda / cuinga sinun ia caide muue Inhimiset pitä
 Aduaxi tuleman Jumalan tykönä / ia Taiwan Wal
 dacunnan periliseri : Senpälle minä annan sinulle tä
 män wastauksen / että caide Inhimiset sekä sinä että
 muue / iotca tahtowat tulla Jumalan Waldacundaan /
 pitä wastawdhesta Syndymän : Sillä niquin In
 himinen on iälken Syndijn langemisen / nisi hän on
 Jumalan wihaan lapsi / ia ifancaidisen cuoleman alla
 annettu / ia sentähden tarwise hän yhden toisen / nimitä
 täin / Hengelisen syndymisen.

Quaestio
 Nicodemi,
 de modo
 regenera-
 tionis.

II. On Nicodemuksen kysymisestä / cuinga In
 himinen taita wastawdhesta Syndyä :

Sanoi hänelle Nicodemus : Cuinga
 taita Inhiminen syndy cosca hän Wanha on /
 Wo:pieo hän Aitins cohtun tällens sisälle
 mennä :

Tästä Nicodemus kysy wastwden syndymisen muo
 dostä / ia tahto tietä / cuinga sen pitä tapahtuman / että
 Inhiminen / cosca hän on Wanha / pitä syndymän :
 Ja näky hänelle se oléwä sangen camala ia mahdotoin /
 ia osotta sen cansa / hänen heikoudens ia tyhmydens /
 ettei hän wielä ollut oikein oppenut niistä Hengelistä
 ia Taiwanlistia salaisista Asioista ymmärtämän. Sillä

mitä h'Erra Christus puhui Hengelifestä syndymise-
stä/ia sentähden k'ssyp/ ios Jnhiminen taidaisi Ni-
tins cohtuun iällens sisälle mennä. Ja tahtopi nijs pa-
lio sano: Mestari/tämä Asia cuin sinä puhut on mi-
nun Silmäin edesä peitetty/engä taida sitä atotella/
cuinga Jnhiminen picä wastwdesta syndymän/picäkö
hänens iällens tuleman nuorexi ia nijs pieneri cuin yxi
Lapsi on/että hän iällens taita mennä Nicins cohtu-
ia sielä toisen kerran Syndy? Sillä en minä tätä
taida mutoin ymmärtä/mutta että se nijs picä tapah-
tuman. Näin tyhmä hän on ollut Hengelisä Astoi-
sa/waan hän mutoin oli oppenut/ia wiissas mies Laissa/
ia Mailmalisissa Astoissa. Chriostomus sano: Ni-
codemus hoc loco generationem corporalem in-
tellexit non Spiritualem. Se on: Nicodemus
tässä ymmärtä/ ei Hengelistä mutta Riimilistä syn-
dymystä.

III. On h'Erran Christuren wastauksesta sen
päälle/cusa meille on colme erinomaista cappalesta iou-
sta meidän picä waarin ottaman.

*Responsio
Christi.*

I. On wden syndymisen muodosta/ia sista wäli-
cappalesta ionga cautta se tapahu:

Totifesta totifesta sanon minä sinulle: Ellet
locu synny Wedestä ia Hengestä/ei hän taida
Zumalan waldacundaan sisälle tulla.

*Modus Re-
generatio-
nis Spiri-
tualis.*

Tässä nyt h'Erra Christus opetta ia oienda tämän
taitamattoman Nicodemuren / ia anda tietä / cuinga
ia mingä cautta se wdesta syndymys tapahu/nimittäin
Weden ia Hengen cautta/ia ymmärtä h'Erra Chri-

kus tässä Weden cansa sen P. Easten Sacramentin/
 Josa se P. Hengi synnyttä yhderi toderi Inhimiseri/
 Jumalan lapseri/ ia Taiwan waldacunnan periliseri.
 Niquin meidän Herra Christus tahdoisi sano. Eij
 sinun pidä tätä ymmärtämän Nicodeme Eihalisesta
 syndymisestä mutta Hengelistä / sillä niquin se on
 mahdotoin / että iocu menepi Aitins cohtun iällens/
 ia sitteä wastwdesta syndypi/nijn se mäs on mahdotoin/
 että iocu sen syndymisen cautta taita Jumalan wal-
 dacunnan sisälle tulla/ waikka cuinga usein hän synny-
 si/ Sillä se tapahu synnissä.

2. On Eihalisesta syndymisestä:

**Mitä Eihasta on syndynyt/ se on Eiha/ ia
 mitä Hengestä syndynyt on/ se on Hengi.**

Tässä Herra Christus osotta sen syyn/ mingä täh-
 den eij yxikän taida tulla Jumalan waldacunnan si-
 sälle/ ellei hän synny Wedestä ia Hengestä / sentäh-
 den (Sano hän) Mitä Eihasta on syndynyt/ se on Ei-
 ha. Se on/ ne Inhimiset iotca synnissä stliäwät ia syn-
 dywät/ ey ole muu kuin Eiha/ synnin cansa saastaites-
 tut/ ia cadoturen Lapsen/ ia ne iotca P. Hengestä
 Easten cautta owat syndyneet/ ne owat Taiwan wal-
 dacunnan ia ijancaidisen Elämän periliset: P. Lu-
 therus ylgostoimitta nämät sanat/ ia sano: Että coco
 Inhiminen cugutan Eihari/niquin hän Isästä ia Ai-
 tistä on syndynyt caikken hänen Järkens/ Mielen/
 Aiatorens/ ia coco hänen Elämäns cansa. Mutta
 Hengeri cugutan se mitä ylise Inhimisen luonon ia
 woiman/ P. Hengi hänesä waicutta/ kuin on Juma-

lan oikia tundo/wahua Bseo hänen päällens/ ia muuc
Hengelifet Lahiat.

3+. On siistä wertauresta iolla hän selittä tämän
wden syndymisen :

Ula ihmettele/ että minä sanon sinulle/ et-
tä teidän pita wdesta Syndymän: Twli pu-
halda cussa hän tahto/ ia sinä cwlet hänen hu-
muns/ ia eti sinä tiedä custa hän tule/ taita
tuhunga hän menept/ niin on tocatnen cuit
Hengestä syndynyt on.

Näillä sanoilla HErra Christus tietä anda / että
waikka Inhiminen ei taida ymmärtä / eikä käsittä tä-
tä wdest syndymistä / cuinga se tapahu: Sillä se on
sen P. Hengen työ ia teco / ia tapahu Hengelifellä
muoto. Ja wetä tähän sisälle yhden wertaukse Twlesta/
että niinquin twle alcw ia loppu on tulkimatoin/waikka
inhiminen hänen humuns cwle: Niin on mäs Inhimise
wdest syndymys Hengelinä ia tulkimatoin. Mutta he-
delmästä taita se wdesta syndymys tulla/cosca P. Hen-
gi sanans ia Sacramentoin caita/ Inhimisen sydämen
niin muuta / wdista ia ylöswalgaise/ että he Jumalan
oikein Tunderwat/Kacastawat/owat hänelle cwliaiset/
ei waiwoin Kristin alla/ mutta mäs coco heidän Elä-
mäns cansa/että he iumalifesta ia cunnialifesta eläwät.

IV. On siistä toifesta Nicodemuxen kysymisestä:
Nicodemus wastaisi ia sanoi / cuinga tai-
ta se tapahu?

Meidän HErran Christuxen puhe on outo ia ca-

Declaratio
sententia
Christi si-
militudine
Sumpta à
vento.

Alie: ques-
tio Nico-
demi de
modo possē-
bilitatis.

mala Nicodemuxen mielestä. Ja sitä enämin cuin
 Herra Christus hänen edesäns puhui sista Astasta/
 sitä wähemin hän ymmärsti. Ja waikka hän oli wiissas
 corkiaist oppenu Mies / niin hän cuitengin on sangen
 tyhmä / ia ninquin yri Lapst. tässä Astassa. Ja sentäh-
 den hän kysyi: **Cuinka se taita tapastu? Cuin hän**
tahdosi sanoa: Mestari / sinun puhes on niin cor-
 tia / että se löyppi ylihen minun aiatoxeni ia ymmär-
 röxeni / ia en taida käsittää / cuinka Inhimisen pitä
 wastwdest Syndymän Wedestä ia Hengestä: Sillä
 en minä ole itänäns niistä ennein cwlut. Jumalan
 Laista ia sen olconaisista töistä / minä iotakin taidan
 ymmärtä ia puhua / mutta tästä wdesta Syndymisestä /
 iosta sinä nyt puhue / en minä mitäkän tiedä / Sillä se
 on minun Silmäin edestä peitetty. Näin tyhmä ia tai-
 tamatoin hän on ollut Hengelissä Astoissa / ettei hän
 taitanut niistä käsittää. Mutta siinä hän on tehnyt ot-
 tein / ettei hän salanut hänen heidcoudens / eikä teh-
 nyt isens wiissamari cuin hän oli / ninquin muue Pha-
 riseuxet tegie / ia cuinnusti hänen heidcoudens HErran
 Christuren edesä / ia tahdoi wielä paremmin hänelä
 oppia / ia andä isens hänen Schouluunsa / eikä sitä hä-
 wenyt / sentähden että hän oli Judasten ylimäinen.

Responsio
 Christicon-
 tinens gra-
 vem objur-
 gationem,
 sumtam à
 dignitate
 & eminен-
 tia officij
 Nicodemi.

V. On HErran Christuren wastawesta:

Jesus wastasi ia sanoi hänelle: Oletco
 sinä Mestari Israells / ia ett sinä näitä tiedä?
 Toulsesta sanon minä sinulle. Me puhume
 mitä me tiedäme / ia todistamme / mitä me
 nägimme / ia ett te wastan ota meidän tedis-

toistam/

toftam / iös minä Mailmalisla teille sanoin
la ette te vſconuet / culinga te vſcoisſit / iös mi-
nä teille Taitwalisla sanoisſin?

Näiſä sanoisla meidän HErra Chriſtuſtus colme
Aſla edespäne.

Reprahen-
ſio incre-
dulitatis
in Nicode-
mo.

1. Hän nuhtelee ia rangaiſe Nicodemuſta / että
hän ioca oli Meſtari Iſraelis / eiſ näitä wielä ollut
oppenue / niquin HErra Chriſtus tahdoisſi sano: Se
mahta olla Ihmelinen ia Camala Aſla / että ſt. ia ioca
pidät ihes Meſtarin edeſtä Iſraelis / ett wielä ole op-
penue oikiata tietä Aummeen. Ja ſekä ſinä että mwe
Phariſeuret / tahdot Lihalifen iärien ia toimen canſa
tueliſtella ia käfttä / cuinga ſe waſtardeſta Syndy-
mys tapahen / ioca cuitengin on teille mahdotoin.
Teidän pitä vſcoman mitä minä ſanon / ia ſitä ſanaſta
ſijni pitämän ia ſihen tyeymän.

2. Hän walan canſa täſä todisla ia wahwiſta hä-
nen puhens / että mitä hän on puhunue Inhimisen
waſtrodeſta Syndymiſeſtä / ſe on toſt / wan Nicodemus
eiſ ſt. taitanut ymmärtä / ia tahto HErra Chriſtus
niſn palio sano: Joco ſinä Nicodeme vſcot taido eiſ /
Cuitengin me puhume totuden / ia todisamma mitä
me nägimme.

3. Hän cowilla ſanoilla Nicodemuſt / ia muita
hän canſa Welieins nuhtelee / ettei he tahtonet waſtan
otta hänen todistoſtans / eiſä tahtonut Vſco enämbi
cuiin heidän iärlens myöſä annoi / cuiin HErra Chri-
ſtus tahdoisſi sano: Te oletta niſn cangiat ia cowat /
ettei te tahdo totutta waſtan otta / eiſä Vſco / Minä

olen selittänyte Inhimisen wdesta Syndymisen/ yhden
 wvertauren causa yhdestä Twlesta / ia ett sinä cuicen-
 gan taida steä ymmärtä: cuingasta sinä ne mwe Bseoi-
 sit/ ios minä Tairwalista sanon / Se on/ ios minä ru-
 pen puhuman minun Personastani ia wirgastani/ että
 minä olen Jumala ia Inhiminen / ioca olen tullut
 Mailmaan / Lutaastaman Inhimistä ifancaidifesta
 Cadotuxesta / minun Pijnan ia Cuoleman kautta/
 cuinga te nitteä uscoistta. Nämät owat ne Tairwalisee
 Astat/ iocia eikä Nicodemus ilman P. Hengen yles-
 walistusta taida waстан otta eikä Bscoa.

Causa no-
 stra salu-
 tis.

VI. On meidän ia caidein Inhimistä Autunden
 syystä / cusa meille cahelaiset Astat edespannan.
 I. Osoita Herra Christus/ että se on/ ioca ylös-
 astui/ nimittäin Inhimisen poica:

Ta ei kengän ylös astu Tairwasen/ mutta
 se ioca Tairwasta alas astui / Inhimisen Pot-
 ca / ioca ombi Tairwasa.

Näillä sanoilla Herra Christus opetta ia etetä
 anda/ että caidei Inhimisee peri syynin tähden Taiwan
 waldacunnasta olgos sulietudh owat/ ia ios heidän pi-
 ti sinne iällensuleman / niin piti yri Tairwasta alastu-
 leman. Mutta Jumalan ainoa poica/ ioca Inhimis-
 sen Luonon hänen päällens on ottanut/ (Sentähden
 hän mäs cusu igens Inhimisen poiaxi/ ia on niin Ju-
 mala ia Inhiminen/) Hän on meille Taiwan awai-
 nut/ ia on mäs meille saattanut ia ansainut Autunden
 ia ifancaidisen Elämän. Mutta että hän sano: In-
 himisen Potca/ ioca ombi Tairwasa: Anda hän

sen cansa tietä / että waikka hän alastuli Taimasta / ia
 otti päällens Inhimisen luoro / nijsn hän cuicengin ai-
 na oli hänen Taimalisen Isäns tykönä / eijs waiwoin
 Jumaluden / mutta Inhimisen luonon puolesta / nijsn
 että coco Persona Christus on Taimas / ia oli silloin
 Taimasa / cosca Nicodemuxen cansa puhui. Sillä
 cohta cuinh Erra Christus otti hänen päällens Inhi-
 misen luonon / nijsn se sama luondo oli stellä / cusa Ju-
 maluden luondo oli / ionga cansa se oli yhdistetty Per-
 sonalisen yhteyteen / sekä Taimas että Maasa / ninquin
 Augustinus sijtä kirioitta / sanoden: Sic erat filius
 hominis in coelo, quemadmodum filius Dei in
 terra. Filius Dei in terra in suscepta carne. Fi-
 lius hominis in coelo in unitate personæ. Se on:
 Nijsn oli Inhimisen poica Taimasa / cuin Jumalan
 poica oli maasa. Jumalan poica oli maasa siinä Liha-
 sa / ionga hän päällens otti: Inhimisen poica oli Tai-
 wasa Personalises yhteydesä.

2. Andah Erra Christus sen muodon tietä / cuin-
 ga hän on meille Taiman awanut:

Ja ninquin Moses ylönsi Kärmen Gor- *Modus, quo*
 iwsa: Nijsn pttä mös Inhimisen Polan ylö- *Christus*
 tāmān / Eenpäälle että calcti re iotca hänen *paravit*
 päällens Vscowat / eijs pttä hukuman / mut- *viam in*
 ta isancalctisen Elämān saaman. *cælum.*

Täsä h Erra Christus tietä anda / cuinga hänen
 piti awaman meidän etteen Taiman / nimittäin / hänen
 Pijnans ia Cuolemans cautta / ionga piti hänen kār-
 sinān calctein Mailman syndein edestä / ia wetä hän

tähän sisälle yhden wertauxen sista wasti Kärmeistä /
 ionga Moses Cormesa ylensti / iosta seiso kirioitettu /
 4. Moseren kiriasa / että ninquin Moses HErran
 käskyn iälken sen ylensti / nijn pitä mös hänen ylettä
 män Kristin päälle / sen päälle että iocainen quin V:
 copi hänen päällens / eij pidä hukumä / mutta saaman
 isancaidisen Elämän. Nijn että HErra Christus
 molemat osotta / sekä sen syyn / mingä tähden hänen pi-
 ti ylettämän / että sen wälicappalen / ionga cansa me
 omistamma meille hänen Pijnansa ia Euolemansa an-
 stion / Nimittäin / yhden oikian ia wahvan V:
 sa hänen päällens / iolla me käsitämme / ia meille omi-
 stamme hänen Pijnans ia Euolemans Anstion / ia
 näin tällä muoto meidän HErra Christus opetti Ni-
 codemusta / ia sen oikian tien Autuuteen hänelle osotti.

Loci Com-
 munes Ille
 Paris.

Discimus
 Christum
 esse para-
 tissimum
 ad docen-
 dū omnes.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

I. Peme / cuinga walmis meidän HErra Christus on caidia opettaman ia oienda-
 man / iotca hänē oppihins heidän andawate:
 Sillä hän on tähän Mailman tullut yhderi opettaia.
 xi / ninquin Nicodemus täsä. Ewangeliumis sano ia
 tunnusta / ia eij ole ketäkän poishyliänyt / iotca hänen
 tygöns owat tulleet / ia häneldä opetusta anonet / ia
 ninquin meille täsä on yxi merkillinen esimerki Nico-
 demuxesa / cuinga suloisest HErra Christus händä pu-
 hutteli ia opetti / ia osotti hänelle sen oikian tien Au-
 tuutten / sanoden: Ellei iocu tule syndynexi Wedestä
 ia Hengestä / eij hän taida Taiman Waldacundan sisäl-
 le tulla. Ja nuhtelee händä hänen heitoudens ia Epä-

vscons

oscons tähdén / wan eij cuitengan sen tähdén händä.
 hylänt / mutta oienst ia opetti händä. Nijn hân mäs
 oli walmis opettaman hänen opetuslapsians Rucoi-
 leman / cosca xri heistä anoi sen hänelä sanodent :
 Herra opeta meitä Rucoileman / ninquin Johan-
 nes opetti hänen Opetuslapsians / nijn hân sanoi : Cos-
 ca te Rucoileta / nijn sanocat : **Isä meidän ioca**
olet Talwaisa / Pyhitetty olcon sinun Nimes/etc.

Matth. 6.

Samallamuoto hân mäs opetti Thomasta ia Philip-
 pusta / cosca he kysyit hänelle. Euinga vsein hân opet-
 ti ia neuvoi niistä Jumalattomita Phariseuxia / ia
 tähdöi heitä wetä oikialla tiellä? Ja wielä nyt ioca-
 päiwä caictia meitä opetta hänen P. sanans ia Evan-
 geliumin Saarnä cautta / ia osotta sen oikian muodon /
 euinga xri Röyhä syndinen Inhiminen pitä tuleman
 Autuaxi ia isancaictisen Elämän Periliseri. Sen-
 tähdén pitä meidän andaman meitäm tämän Tawai-
 lisen opettaian meidän Herran Jesuxen Christuxen
 Schoulun ia opetuxen / senpäälle että me hänelä
 oppisime sen oikian tien isancaictiseen Elämään. Sa-
 namiehet pitä mäs seuraman meidän Herran Chri-
 stuxen esimerkiä / ia oleman walmit opettaman ia
 oiendaman sanan culioitans / ia osottaman heille Ju-
 malan sanasta sen oikian tien Autuutten / ia Vscolisesta
 heidän wirrans tekemän. Sanan ewliat pitä heidän
 oppinsa Wastanottaman / ia sitä seuraman / ia ios hei-
 tä toisinans nuhdellan synnin tähdén / nijn eij pidä
 heidän sitä pahaxi ottaman / mutta Kärsimän ia otta-
 man hywäxi / ninquin Nicodemus teki / cosca Herra
 Christus händä nuhteli.

Monemur
hominem
esse depra-
vatum per
peccatum,
adeo ut ex
se ipso pro-
prius viri-
bus Re-
gnum Dei
ingredi non
possit,
Iob. 15.

Esa. 1. 1.

Rom. 3.

Eph. 2.

II. Opeme että Inhiminen on turmeltu niin sivo
resti Perisynnin kautta / ettei hän ikestääns ia omalla
voimallans taida Jumalan Walbacundan tulla / sillä
se cuin on syndynyt Lihasta / se on Liha / ninquin H Er-
ra Christus ike tääsä todista ia sano. Ja P. Kaamattu
monesa paicasa sen todista / 1. Moseren kirias seiso :
Että Inhimisen sydämen aiatoxet ovat pahat hamast
nuorudesta. Ja P. Jobin kiriasa seiso : Mikä on In-
himinen / että hän pidäisi puhdas oleman / ioca Wai-
mosta on Syndynyt / caho että hänen Pyhäins seasa
eij ole yhtäkän wigatwinda. Ja Taitwat eij ole Puh-
tat hänen edesäns / palio enämin on Eaubia ia Paha
hänen edesäns Inhiminen / ioca iuopi wäryettä nin-
quin Wettä. Niin mäs Esaian Prophetan tykönä
seiso : Coeo Inhimisen Pää on kiptä / ia coco
Sydän on helkko / Inhimisen canda päästä pään-
laken asti / eij ole hänesä yhtäkän terweyttä. Sa-
malla muoto mäs P. Pawali sano : He ovat caicti syn-
diset / ia eij taida mitäkän kerscata Jumalan edesä.
Näin saresta Inhiminen / ioca Algusa oli luotu Ju-
malan Ewan iälken / Perisynnin kautta on turmeltu /
ettei hän ole mro cuin Liha lihasta syndynyt / ia on luo-
nosta Jumalan wihaan Lappi / ninquin P. Pawali sa-
no : Tämän meidän luonon turmeluxen pitä meidän
tundeman / ia tunnustaman Jumalan edesä / ia eij sivo
rembana eikä corkembana meitäm pitämän / cuin me
olemma / ei kiluottaman meidän hywyden ia oman
wahurscauden päälle / ninquin Phariseuxet tegit / ia
Pawin iouco wielä nyt Kerscawat heidän hywistä
töistänsä / ia luottawat nijnen päälle / enämin cuin

meidän

meidän Herran Jeesuksen Kristuksen anstion päälle/
ia ei sitä taida aiataella / että Inhimisen hyvät työt ei
ole täydelliset / eikä taida tehdä Inhimistä wanhurs-
cari.

III. Opeme ettei Inhiminen taida tulla Autu-
ari / eikä Jumalan valdacunda Peria / iollet hän
wastwdesta Synny / ninquin Herran Kristus sen itse
tästä todista. Sillä se ensimmäinen syndymys / cosca In-
himinen Syndy hänen Eitins cohdusta / on saastai-
nen / ia sekä Eläpi että Syndy synnissä / ia on Juma-
lan wihan Lapsi / eikä taida tulla Jumalan Walda-
cundan. Sillä ninquin P. Pawali sano : Liha ia
Weri ei taida Jumalan Waldacunda Peria / sen-
tähden on meidän Herran Kristus Jeesus sätänyt ia
asettanut Easten Sacramentin / että Inhiminen siinä
wastwdesta syndyisi Wedestä ia Hengestä. Ja tämä
wdesta syndymys on kaikille Inhimisille tarpelinen /
nijn että ilman sitä ei taida yriäkän tulla Taiwan wal-
dacundan : Sillä Eastesa Inhiminen puhdistetan cai-
lista hänen synneistäns / njn ettei ne hänelle soimata /
eiä työ lueta / mutta andexi annetan Herran Chris-
tusen wälimiehen tähden. Sentähden sano P. Pao-
wali : Jumala on hänen Armons iälken mettä
Vapastanut / sen wden Syndymisen peson caut-
ta / ia P. Hengen wdistoren / ionga hän on Kunsasti
meidän ylihen vlgoevuodattanut / meidän Herran
Jeesuksen Kristuksen kautta / että me ifancaidisen Elämän
Periliseri tulistim toiwö iälke. Ja Epheserein työ hän
sano : Kristus on Kacastanut hänen seuracun-
dans / ia vlgosannoi hänen sen edestä / että hän

*Discimus
hominem
non posse
ingredi
Regnum
Dei nisi re-
nascatur.*

Eph. 2.

1. Cor. 15.

Tit. 3.

Eph. 5.

sen Pyhitäsi / ia puhdisti sen Weden pesosa Sa-
nan cautta. Ja tāmān wdesta Syndymisen P. Hen-
gi Eastea waicutta / että se Inhiminen ioca Easteen/
Wastwdesta syndy Jumalan Armon Lapsesi / ia Tai-
wan waldacunnan Periliseri. Siinä Isä Jumala
Eaidiwaldias omista Inhimisen hänen Lapsensa/
ia Periliserensä / Poika Herrä Jesus Christus oeta
ia omista hänen Welixerensä ia cansa Periliserensä/
P. Hengi oeta händä holhotarens / tahes olla hänen
Edeswastaians ia Lohduttaians / Syndi / Perlelettä
ia Euolemata wastan. Sentähden pitä Christiliset
Wanhemat saattaman heidän Lapsians Easteen / coh-
ta cuin he syndywät Mailman / senpäälle että he wast-
wdesta synnyisit Wedestä ia P. Hengestä. Ja ioca
sen onhotta / se teke swren Synnin / ia pitä telemän
rascan luvun Jumalalle wiisimeisnä Päiwänä. Mut-
ta ios Lapsi ennen Euoleman cautta pois temmatan/
cuin hän taita Easteen saada / niin pitä Wanhemat ano-
daman Lapsen heidän Ruourens cansa Jumalan
haltun / ia tietämän että Jumala / ioca ei ole sidottu
olconaisen wälicappalen / hän taita heitä Easta toisella
Eastella / iota en me ymmärrä / niin mäs lohduccaman
ihens näinen sanain cansa : Minä tahdon olla sinun
ia sinun Siemenes Jumala isancadiseffa.

Monemur
rationem
humanam
esse cecam
in rebus
spirituali-
bus.

1. Cor. 2.

IV. Opemie / cuinga solia Inhimisen iärki on
Hengelisis Aisloisa / ia ei taida käsittää niistä waikka hän
caiken hänen wiissaudens sen päälle panisi. Niquin
P. Pawali sen todista / sanoden : Euonolinen Inhi-
minen ei taida ymmärtä sitä cuin Jumala Hengen on/
Sillä se on hänelle hulluus / ia ei taida käsittää. Esi-

merkit sen päälle on meille tässä Nicodemusesta / ioca ei
 taitanut käsittää meidän Herran Christuren Jesuren
 sanoia coiken hänen wiissaudens cansa. Sillä mitä
 Herran Christus puhui Hengelifestä Syndymifestä /
 sen hän ymmärsti Romilifestä syndymifestä / sanoden:
 Taitaco iocu sisälle mennä Aieins cohtun ia wastwde-
 sta Syndy: Ja sitä enämin cuin Herran Christus sitä
 puhui / sitä wähemmin hän ymmärsti / ia kysyi aina / cuin-
 ga se taita tapahtua. Ja tahdoi hänen oman iärfens
 cansa tulkistella / ia ei enämin taitanut Bscosa / cuin se
 myöskä annoi. Ja on se Inhimisillä swrex i estexi Hen-
 gelisissä Aisloissa / cosca hän seura oma iärfens / ia sillä
 neuwo kysy / ia ei ikänäns taida tulla oikian ymmär-
 ryksen päälle Jumalan P. Sanasta / ollei hän sitä ota
 Gangiri Christuren ewliaisuden alla / ia anna sen P.
 Hengen sita / ioca hänen Ylöswalgaise / ia anda oikian
 ymmärryksen hänen P. Sanans päälle. Niquin
 meille on senpäälle yri merkillinen Estimerti Apostolien
 ten tegois / yhdestä Ethiopian miehestä / ioca oli Drot-
 ningin Comareeri Ethiopiasta / cosca hän matcuusti Je-
 rosolymasta cotia päin ia istui hänen Wagnuisans / ia
 luki Esaian Prophetiasta nämät sanat: Niquin yri
 Lammas hän talutetan teurasta / ia niquin yri Caris-
 za on waissen edessä ioca händä kerike / min ei ole mäs
 hän Swtans awonue. Ja kysyi Philipppurelle ioca
 Engelin käsityn cautta uuxi hänen tygöns / ios hän
 ymmärsti mitä hän luki. Nijn hän wastaisi ia sano-
 cuinga minä taidan ymmärtä mwtoin / eli iocu minul-
 le osota. Ja rucoili että hänen yri astuman Wag-
 nun / ia istuman hänen wierensä / ia kysyi hänelle / se-

Aa. 8.

Esa. 53.

nestä Prophetia taita puhua/hänestä ihestäns taita toi
 festa/ nijn seiso siinä / että Philippus awaisti siinä / ia
 rupcisti Saarnaman Euangeliumi hänen edesäns Jes
 suresta. Ja istui kohta Wetteen ia annoi hänenns Eästä.
 Näin caicti Inhimiset owat sokiat Hengelisästä Astei
 sa / ia eij taida niistä kättä ilman P. Hengen ylös
 walistusta. Ninkin mäs njnen Sacramenterarein ia
 Calvinisterein Estimerli sen todista / iotca mäs seura
 vat heidän oma iärkäns / ia sen iälken tahtowat Duo
 mita niistä Hengelisästä Asteita / eikä tahdo anda Ju
 malan sia / mutta aina kysywät Nicodemuxen cansa/
 cuinga se taita olla / ia cuinga se taita tapahtu / että
 West taita Inhimistä synnistä puhdistu. Cuinga Chri
 stuxen Awwis ia Werit taita olla Erwäsä ia Wijn
 sa. Sentähde pitä meidän wälttämän ia cartaman et
 tei me meidän oman iärken cansa näisä Eorkeisa ia
 Tawwalisis Astioisa waella / mutta otamme Sangiri
 meidän iärkem / ia seuramme sen P. Patriarchan Esti
 merkiä/ioca eij kysynyt neuwo hänen iärielläns/cos
 ca Jumala kätti hänen Bffrata hänen poicans
 Isaac/ mutta teli Herran kätt
 tyn iälken.

Euangeliumin Kirioit- ta P. Lucas 16. Lugas.

Soli xpi rikas Adies/
ioca waatetti hänen Purpu-
ralla ia calleilla Rejnawaatter-
la/ ia Eliiocapäivä herculisest.
Nijn oli mäs xpi feriäiä Ni-
meldä Lazarus/ioca macaisti hänen Portins
edes täynnäs paiseita/ ia pysti ravitta niistä
Nuruiista iotca langesit sen Riekän pöydäl-
dä. Nuetta quitengin tulit Coirat ia nuolit
hänen paiseinsa.

Nijn tapastui että se feriäiä Cuoli/
ia wietin Engeleildä Abrahamin helmahan.
Cuoli mäs se Rikas/ia haudattin.

Tuin hän nyt Helwetic pijnas oli/
 ylösnosti hän Silmäs/ ia näki Abrahamin
 taambana/ ia Lazaruxen hänen helmasans/
 Swst hän ia sano: Isä Abraham/ Armah-
 da minun päälleni/ ia lähätä Lazarus casta-
 man hänē Sormens päästetteen/ ia iähdy-
 täis minun Rieleni/ sillä että minä Pinatan
 täsä Eiekisä. Nijn sano: Abraham: Voi-
 can / muista että's saidh hywydhes Eläisäs/
 ia Lazarus samalmuoto sitä wastan Paha.
 Gutta nyt hän Pohdusto nautitze/ ia si-
 nā Pinatan. Ja ylitze caicki näitä / ombi
 meidän ia teidän wälillä swri Tuopa kijn-
 tetty / nijn että ne / iotea tahtovat tääl-
 mennä sinne teidän tygön/ eivät he woi/ eikā
 mōs steldā tanne ylös astua.

Nijn hän sano: Wsinä Rucoelen sis si-
 nua Isä / että's lähätä hänen minun Isäni.
 Coton / Sillä minulla ombi wiisi Welä/
 että hän todista isä heille/ senpäälle/ettei beki-
 mōs tulisi tähän Pijnā siaan. Sano: häncl-
 le Abraham: Ombi heillä Wses ia Pro-
 phetat/ cwlcān heitä. Gutta hän sano:

Eij Isä Abraham/ mutta iös iöcu Cuollei-
sta menis heidän tygöns/ niijn he paranno xen
tekiste. Mutta hän sano i hänelle: Ellei he
Mosesta ia Prophetaita cwle / niijn eiwät
mös he wsko/ iös iöcu cuolleista ylösnouss.

EWANGELIUMIS MEIDÄN
Herra Jesus Christus puhu ia Saar-
na kahdesta wastahakoisesta Inhimis-
sestä/ nimittäin/ yhdestä Riikasta mie-
hestä ia yhdestä Röyhästä Lazarus-
ta/ ia molembain heidän Elämästänsä
tästä Mailmasa / ia mös heidän lopustansa/ niijn mös
heidän menostansa tämän Elämän iälken. Se Ricas
mies on iocapainwa elänyt Herculisesta/ Jlosa ia Rie-
musa / ylöncakonut Mosen ia Prophetat / ia mös
hänen lähimäisens sen Röyhän Lazaruren/ eikä yhtän
Laupiuden työtä hänelle osottanut: Waan caiki hä-
nen Jlon ia Riemunsa käättin ijancaikiseri Pijnari
ia Cuolemaxi. Sillä cosca hän tästä Mailmasta
Cuoli/ tuli hän Helwettiin/ ia waikka hän näki Abra-
hamin taambana ia Rucoili/ että hän lähätäissi Laza-
ruren iähdycetämän hänen Kielens yhden wesipisaran
cansa/ niijn eis hän cuitengan yhtäkän lohducusta saa-
nut. Sitä wastan Lazarus oli tästä swresa köyhhydestä/
färsei nälkä ia kipua/ mutta ne caiki käättin hänelle
ijancaikiseri Jlori ia Riemuxi: Sillä cosca hän Cu-
li/ wiettin hänen sieluns Engelleildä Abrahamin hel-
man. Ja on sentähden tämä Euangelium yxi Saar-

Exordium
à summa
Euangelij.

na/ sekä Rõyhille että Rikaille tarpelinen/ ioca osot-
 ta/ cuinga heidän moleminpuolin pitä igens läpettä-
 män/ Rikat pitä Elämän Jumalan pelgosa/ racasta-
 man hänen Sanans/ wältämän tämän Elämän He-
 cumata/ Coreutta/ ylönshömistä ia juomista / ia osot-
 tamon lähimäisillän/ niille Rõyhille ia saattamatto-
 mille laupiuden tbitä. Ne Rõyhät pitä ottaman hy-
 wäxi/ mitä Jumala heidän päällens pane / ia oleman
 kårswäiset Ristin ia Tuscan alla / luottaman Juma-
 lan päälle/ ioca caiten heidän Murhens ia Ripuns taht-
 to läätä ijancaidifexi ilori.

Tähän HErran Christuren saarnan owat Pha-
 riseuret tilan andanuet/ iocca teit pilca ia nauro HEr-
 rasta Christuresta/ sentähden / että hän rangaisi hei-
 dän ahneuttans / ia sanoi/ ettei he taitanet palwella
 cahta HErra/ Jumalata ia Mammona. Ja sentäh-
 den tahto HErra Christus heitä tämän Saarnan
 cansa/ tästä Rikasta miehestä / ioca tuli Helwettin ia
 ijancaidifisen cadoturen / manata/ että he ottaist waa-
 rin/ ettei he tulist saman cadoturen. Mutta ios tä-
 mä/ cuin meidän HErra Christus täsä puhu Rikasta
 miehestä ia Lazaruresta / on yxi wiissi Historia eli iocu
 wertaus / eij sijtä caiti yhdellä muodolla firioita.
 Monicahdat niistä wanhoista Kircon opettaista/ cuin
 on Ireneus, Tertullianus, Augustinus, Ambro-
 sius, Cyrillus, Cyprianus, Lyra, ia monicahdat
 muut owat sanonet/ että se on yxi Historia/ ioca on nijs
 capastunut. Muutama taas / cuin on Iustinus
 Martyr, Athanasius, Hieronymus, Chrysosto-
 mus ia Theophilactus owat ollet siinä lwolosa / että se

on xri wertaus / cusa meidän herra Christus wertau-
 ren kautta puhu / ninquin hän monda muttea wertau-
 sta on puhunut / cuin hän on ottanut Kylväistä / pel-
 lon Siemenestä / Zaitinasta / Nuotasta / Sinapista /
 siitää wäärästä Huonen haldiaista / kymmenestä Reid-
 zestä / ia muista senelehtaisista.

Tämä Euangelium yhtensopi sen wiismaisen B-
 con cappalen kanssa / cusa me tunnustamme / että tä-
 män Elämän iäkken / seura xri ijancaikinen Elämä.
 Ja sen seihemennen anomisen jecapainwäisellä Rucou-
 xella / cusa me sanomme: O Isä meidän / pädästä mei-
 tä Pahasta.

I. On tästä Riikasta miehestä ia Lazarusesta / ia *Propositio
bimembris.*

II. On siitää Puhesta / cuin on ollut Abrahamin
 ia Riikan miehen wälillä.

Ensimmäinen Osa.

Uusi palio cuin tähän ensimmäisen osan tule tästä *is quatuor
membra
contineus.*
 Riikasta miehestä ia Lazarusesta / on meille tässä
 Neljä cappaletta.

I. On tästä Riikasta miehestä ia hänen Elämä
 tarrastansa :

Ja oli xri Ricas mies / loca waatetti hä-
 nens Purpuralla ia calleilla Zijna waatteilla /
 ia Eli tocapäiwä herculisesta.

Tässä colmella muoto ulgoemalatan se Ricas mies.

I. Että hän on ollut Ricas / ia sen kanssa osotta

Herra Christus / että hänellä tässä Elämässä on ollut
 yhäkylä. Riista ja Tawarata ilman pöccumata.
 Mutta ei cuitengan Herra Christus händä nimitä/
 sentähden / ettei hänen nimens ollut kirjoitettu Elä-
 män kiriasa. Ja Salomon sano: Että niijen Ju-
 malattomitten Nimet pitä huckuman. Ja wijs-
 sauden Kiriasa selsoi: Että niijen Jumalatto-
 mitten muisto pitä poisattoman.

Prov. 10.

Sap. 4.

2.

A vestitu
Splendido.

2. Että hän puetti ihens Purpuralla ja Callila
 ja Lijna waattella.

Tässä me näeme / että tämä Ricas mies on Corel-
 lue hänen Waattensa cansa / ja candanue niistä waat-
 teita cuin ei hänen sopinut / sillä Purpura on Keisa-
 ritten ja Cuningasten waate / iota he candauat heidän
 suuren Corkian wircans puolesta / että heille olisi yri-
 eroitus / muusta yhteisestä Cansasta ja heidän Alas-
 maisistans. Sitäläkin on hän mäs waattettanut hä-
 nens calleilla Lijna Waatteilla / ioca ei ollut iocu yh-
 teinen lijna Waate / cuin tällä maalla tehdän: Muto-
 ta caidein pienin ja callein / ioca Silkkistä oli tehty / ja
 cusutan Byssus / ja on ollut niijn tyris cuin Culda-
 ninquin Plinius kirjoita / ja ios se walskian heitetän /
 niijn ei se pala / mutta tule kircamari. Tämänkaltais-
 sija calleisa waatteisa tämä Ricas mies on kähnyt / ja
 niijen cansa Coreillue ja cohunut ylige hänen sää-
 dyns / ioca ei ollut misätän corkiasa Wirgasa / mutta
 yriertainen Mies / iolla oli palio rickautta.

3.

A vichu
lauto.

3. Että hän on Elänyt iocapäiwä Herculisesta /
 ei hän ole säästännyt hänen rickauttans / mutta tehnyt
 iheltens hywä / ja hywin-elänyt / Herculisesta Syö-

nyt ia Juonut/ sitä caidein parasta kuin hän taissi saas-
da: Eij häneldä Wina eikä West paucumue / eikä
callie iuomat/ annoi hänen etteens canda caideien par-
hat Hercut/ eli ylönsyömisesä ia iuomisesä / Jlosa ia
Niemusa. Græcan Eäretisä seiso se sana *εὐφρανόμενος*, jo-
ca merkitse yhtä suloiſta ia iloista Elämästä/ cusa eij
ainoasta ole caideinaiset leikit / iotca Jlon ia Niemun
taitawat matkansaatta / ia eij yhden päivän/ kahden
eli colmen/ mutta iocapäiwä / ia sen cautta on unhot-
tanut Jumalan sekä hänen lähimäisens sen köyhän
Lazaruxen / ioca macaisti hänen Portins edesä/ eikä
yhtäkän laupiuden työtä hänellä osottanut. Ja on sen
cansa wäärinkäyttänyt sen Lahian ia Samaran/ kuin
Jumala oli hänelle andanut: Joca hänelle cuitengin
senpäälle oli annettu/ että hänen piti Elämän cohtu-
lifesta Waateisa / Kuasa ia Juomasa/ ia eij unhotta-
man hänen köyhä lähimäistänsä / ioca häneldä anoi
niistä Muruia/ iotca langeisit hänen Pöydäldens.

II. On sitä Köyhästä Niehestä:

Niin oli xri Kertijälä Lazarus nimeldä/
ioca macaisti hänen Portins edesä / täynnäs
paisumita/ ia pyysi rawitta niistä Muruista/
iotca langeisit sen Rickan pöydäldä/ mutta eij
yriksen hänelle andanut/ mutta cuitengin tu-
lit Goirat ia nuolit hänen Paisumensa.

Näissä sanoissa meille edespannan neljänäiset
Nsiat.

I. Että hän on ollut xri Keriäjä / iolla eij ole ol-
lut yhtäkän pala Kuoca / iolla hän taissi samutta nä-

II.
De Lazaro
mendico,
eiwq. vite
ratione.

Mendico.

käns / mutta käwi ia Keriaisi mualda Kuoca.

2.
Nimine
Lazarus.

2. Että hänen nimens on ollut Lazarus / ioca merkise nijn palio / cuin Jumala on hänen auttaians / Sen cansa tieta annetan / että waikka hän on ollut Röyhä ia Inhimisildä ylöncahottu / on hän cuitengin ollut Jumalalle otolinen ia keltwolinen. Sentähden Herrä Christus hänen täsä nimittä / sillä hänen Nimens on kirjoitettu elämän Kirian. Ja **W**erra tie-
tä / ninquin Psalmisa seiso / nimen Wanburscasten tten. Ja P. Pawal sano : **W**erra tundept ne jotca hänen omans owat.

Psal. 1.
2. Tim. 2.

3.
Vlceribus
plenas.

3. Että hän macaisi hänen Portins edesä / täysnäns paisumita.

Tämän Röyhän miehen meno ombi ollut sangen surkia. Græcan Tærtis seiso / että hän macais ojensurisa / ioca eijsaanut Paisumitten tähden isens taitta cuhungan päin. Nijn mös se sana *πυλῶνος* eijs merkise Portia / mutta porstuata eli porstuan Owe. Sillä eijs hän ainoast ollut xri Keriaia / ioca porti portilda käwi keriamäs Kuoca / mutta mös oli paisumisa / eijs yhdesä ia eahdesa / mutta coco hänen Kuumin oli täysnäns paisumita. Græcan Tærtisa seiso *ήλκαμένον*, se on / hän oli paisumisa. Ja cuitengin piti hänen käymän swrella Riwulla ia waiwalla yhdestä Portista toiseen / ioca hänellä oli swrembi waiwa / cuin iocu taita aiatella.

4.
Commise-
ratio Ca-
piti.

4. Että Coirat tulit / ia nioliet hänen Paisumens. Latinan kielen Tærtisa seiso / ettei yxiken hänellä mitäkän andanut / Tämä on sangen ihmeline / ettei yxikän tämän Riikan perhestä löyty / ioca Armahci.

tämän

tämän Röyhän kertaan päälle. Eij hän anomut sw-
ria Hercula / mutta waiwoin niistä Murua / iotca
langeist sen Riikan miehen Pöydäldä / Ja eij mitäkän
saanut. Nijn Jumalattomat olit caiki / sekä se Ricas
mies / että hänen Palwelians / ettei yrikän ole Armah-
tanut sen Röyhän päälle. Mutta järjettömät Luondo-
cappalet / nimitäin Coirat tulit ia nuolit hänē Hawans /
ia swreman laupiuden osotit sille Röyhälle Lazaruxel-
la / cuin se Jumalatoim Ricas mies ia hänen Palwe-
liansa / iotca iocapäiwä elit Herculisesta / Jlosa ia
Kiemusa. Niquin Chrysostomus sano: Vulnera
& ulcera quæ nullus hominum laxare dignaba-
tur & tractare, feræ lambunt. Se on: Ne Haawae
ia Paisumet / iotca eij yrikän Inhiminen tahtonut
pestä eikä puhdisti / järjettömät Luondocappalet nuo-
lewat.

III. On sen Röyhän miehen Lazaruxen lopusta:

Eventus
Lazari.

Nijn se tapahtui / että se kertaan Euoli / ia
wlerin Engeleldä Abrahamin helman.

Eij täsä mitäkän seiso hänē haueamifestans / waan
ainoast että hän Euoli. Ja on se tapahtunut hänen
cansans / niquin enimäst caikein Waiwaisten ia ker-
jättien cansa tapahtu: Että niquin tämä Jumala-
toim Maailma heitä eläisens ylöncaho / nijn mäs cos-
ca he Euolewat heitä vnhottawat / eikä heidän hau-
eamifestans palio lucua pidä. Mutta eij Jumala
händä sentähden ylöncahonut eikä vnhottanut / mutta
hänen Sieluns otti wastan / ia annoi Engeleins wiedä
Abrahamin helman / se on / isäncäikeisen Ilon ia Ric-

mun. Sillä Abrahamin helma tässä merkke sen stan
ia paican / cuhunga caidein Vanhursasten ia Bl-
goswalittuin Sielut / cosca he Ruumista ercanewat/
tulawat / ioca toisella Nimellä cugutan Paradisi:
Ninquin Augustinus sano: Sinus Abrahæ est cre-
dentium sedes & locus, qui paradysus appellatur,
se on: Abrahamin helma ombi nñnen Vscolisten
fia / ioca toisella nimellä cutzutan Paradisi. Ja
cugutan Abrahamin helmaksi sentähden / että Abra-
ham / ioca oli caidein Vscolisten Isä / ioca Vscon-
catta tuli Xutuaxi / nija mäs caidei ne / ioilla sama
Vscos on / Xutuaxi tulawat. Ja että Lazarus on en-
nen Euolut cuin se Ricas mies / sen cansa osotetan/
että Jumala on händä racastanut / ninquin Wissau-
den Kiriasa seiso: **Wänen sieluns oli Jumalalla**
otollinen / sentähden hän kñrutti hänen cansans
tästä pahasta Elämästä. Ja Augustinus sano:
Vocantur ante tempus boni, ne diutius vexentur
à noxiis. Se on: Ne hywät ia Jumaliset ennen ai-
cans täälä cugutan / ettei he enämbi nijsdä Pahoilta
waiwataisi. Ja sentähden Siirach sano: **O Euo-**
lema / cuinga hywin sinä caidein cansa teet / nistä
tarwitzlwa wastan / ioca helkko ia wanha on /
ia caikesa surusa macapt / ia ei cuitengan talda
paicainbata toirwo ia odotta.

Sap. 4.

Syr. 41.

Eventus
diuini.

IIII On sen Rican miehen lopusta:

Euolt mäs se Ricas ia Haudattin.

Tässä nyt sen Rican miehen hywät päiwät / Ilo
ia Riemu / moninaiset Hercut cuin hänellä tässä Maas
ilmasa olit / on lopun saanet. Sillä Euolema ei kea

tāfān

täkän säästä / eikä sen iälken cako että hän on Ricas /
 ia kawi Purpur waatteisa / mutta että hänen pois nijs
 hymin cuin sen Röyhän. Mutta että hän Haudattin /
 tapahtui se tämän Mailman tawan iälken / iotca ne
 Ricat suuresta ia coriasta Hauttawat / eikä sitä cako /
 cuinga he owat Jumalalle ollet otoliset / nijs mäs tä
 mä coriasti Haudattin / sentähden että hän oli Ricas
 ia eli coriast / ioca cuitengin oli Jumalan edes yxi Eau-
 histos / Sentähden ettei hän racastanut Jumalata /
 eikä händä palvellut / mutta hänen oma wasans / ei
 cuullut Jumalan P. sana / eikä auttanut sitä Röyhä
 Lazarusta / ioca macaist hänen Portins edesä täynnäs
 paisumita / ia pyyti niistä Muruia / iotca langesit hä-
 nen Pöydäldäns. Sentähden seiso mäs hänestä / et-
 tä hän Helwetisä ia Pijnas oli / waikka hän coriasti
 Haudattin / ei se cuitengan taitanut händä autta / ei-
 kä Helwetistä päästä / sillä hän cohta sinne culi / iälken
 hänen Euolemans. Ja ninquin Lazarus Pyhildä
 Engeleildä wietin Abrahamin helman / nijs se Ricas
 mies wietin Perkeleildä Helwettiin / cusa hän Pijnas-
 tan ijancaikisesta. Tämäncaistainen swri mwos on
 tapahtunut näille molemille / sekä Ricalle miehellä
 että Lazaruxella / että Lazarus on pääsnyt caikesta hä-
 nen tuscastans ia waiwastans / ia hänen Suruns ia
 Murhens on käättö ijancaikiseri Jlori ia Riemu-
 xi: Eij sentähden että hän oli Röyhä / waan että hän Vso-
 calsi Jumalan päälle. Mutta sen Rican miehen Jlo-
 ia Riemu / cuin hänellä oli täsä Mailmas / sai lopun
 ia käättin ijancaikiseri Pijnari Helwetisä: Eij sen-
 tähden / että hän Ricas oli / sillä että Ricas on Ju-

malan lahia/ mutta sentähden/ ettei hän sitä oikein
käyttänyt/ Jumalan kistoxeri ia hänen lähimäisens
hyväri/ oli ilman Vscota/ ylöncahoi Jumalan ia hä-
nen P. Sanans.

Opetuxet ensimmäisestä osasta.

Loc. Com.
Ie Partis.
Discimus
quomodo
dono Dei
recte uten-
dum sit.

I. **O** Pime tästä / cuinga meidän Zuma-
lan lahia / cuin hän meille täällä Armostans
anda / pitä oikein käyttämän / nimittäin/
nijn että se tule ensistä Jumalan Cunniaxi ionga kä-
destä me olema sen saanee / sitäläkin meidän lähimäi-
sen hyväri ia tarperi. Eij meidän pidä sitä wäärin
käyttämän coreutteen/ ylöspömisien ia tuomisen/ hau-
reutten/ Elämän hecuman ia muhin syndein/ ninquin
tämä Jumalatoim Ricas mies on tehnyt / ioca ylixen
hänen säändöns / sätyns ia wirrans waatetti hänen
Vurpuraä / ia eli iocapäivä Herculisesta. Sillä eij
Jumala sentähden anna meille tästä Mailmas hänen
lahians/ että meidän pitä coreleman waattein cansa/
ia Elämän Hecumasa / mutta Jumalata hänen lah-
ians edestä kisttämän/ ia cohculisesta sitä nautikeman
Xwmin tarperi ia ylöspicämiseri. Waikka se tosti on/
että Jumala sen salii ia woi käästä/ että ihcekun mah-
ta waatetta hänen Cunnialisesta / hänen säätyns ia
wirrans iälken/ sillä Isaac/ Joseph/ David/ Salo-
mon/ Esther ia muut owat mäs Eanist ia Cunniali-
sest izens waatettanet/ ia eij sentähden ole Jumalal-
da poishylyänyt. Mutta cosca Zuhminen Coreile ia
Waatetta hänen muodoctomast / ylixen sen cuin hä-

nen tule/ ia hänen saätyns myötä anda / niijn hän om
 tämän Niskan miehen caldainen. Ninquin / sen pa-
 hembi/ Mailmasa aina tapahen / ia nyt meidän aica-
 nam coreus on niijn wallan saanut/ ettei Inhimiset tie-
 dä cuinga he käywät / ne cuin ennen käwit Tangaiissa
 waatteisa/ ne nyt tahtowat wergasa käydä / ne cuin
 ennen owat wergasa käynet/ ne nyt tahtowat Silktisa
 ia Sametisa käydä / ia ne cuin owat käynet Silktisa/
 ne nyt Cullasa käydä tahtowat / yhdesä Summasa :
 Senpäälle eninäst nyt caidi ihens lyöwät / cuinga he
 taidaisit Coriaisti käydä. Niijn on mäs sencaltainen te-
 weys waatteisa/ että se eninäst ioca Wuosi muutetan/
 toistnans pidemät / toistnans lyhemät / toistnans la-
 wiamat/ toistnans soukemat. Jos iocu outo tule Jda-
 sta eli Lännestä oudolla waaten muodolla / niijn iocai-
 nen cohta sitä tahto seurata / ia sillä tavalla hänen
 waatteetta/ waidä cuinga Xuma se olist/ niijn että
 Skraatarit pitä wuosiwuodelda wastwdesta oppiman.
 Samallamuoto mäs muodotoin ylönpaldisus on tul-
 lut Mailman Kuasa ia Juomasa/ eikä yhtäkän muo-
 to sillen sen cansa pidetä / nyt moninaiset Hercut ia
 tyhrit Juomat edes cannetan ia nautitan / ettei yhtä-
 kän määrä ole : Cusa ennen iuottin Olutta/ siinä nyt
 iuodan caidinaiset tyhrit Wijnat. Ja niijn ylönpal-
 dinen syömys ia iuomus nyt on / että yri Jumallinen
 Inhiminen Euhistu sen ylike. Sillä/ ei yrikän tah-
 do toinen toisens myötä anda/ mutta se cuin kōyhä on/
 tahto Elä niijn swrest ia coriaist cuin Nicas/ ia sen can-
 sa hänelläns teke niijn palio welca / ettei hän/ eikä hä-
 nen Waimons ia Lapsens ikänäns woi sitä mara.

Sentähden tule caidein tästä oppia / cohulifesta & lämän tästä Mailmasa waatteen / Xuan ia Juoman cansa / senpäälle / ettei he tämän Riikan miehen cansa tulisi Pijnan.

Discimus
egenos &
Pauperes
non esse
negligen-
dos.
Esa. 58.

II. Opeme / ettei meidän pidä ylöncahoman ei-
kä unhottaman niistä Röyhä ia Waiwaista / ninquin
tämä Ricas mtes ombi tehnyt / mutta andaman heille
sistä euin Jumala meille on andanut. Sillä Jumala
on sen ike kättänyt / ninquin Esaian Prophetan yskönä
seiso : Murra sulle isowaisella sinun Leipäs / ia
ne radoliset ora sinun Duonees / ia ios sinä nä-
get tongun Alastoman / nñn waateta händä / ia
älä kätke sinus poies sinun Rihas edestä. Ja
Salomon sano : Älä kiellä / eikä estele sinuas /
tehda sulle tarwitzewalle hywä / los sinun Kä-
delles on woima sitä tehda / äläsano Ystäwä-
les / mene poles / ia tule huomen tällens. On
mös Jumala lupauxen andanut niille / iocca sitä köy-
hä Nuttawat / ninquin Psalmisa seiso : Autuas on se /
iocca Röyhän päälle aiattete / sillä WErra pitä
auttaman händä pahana Päiwänä. WErra
kätke hänen / ia pitä hänen Eläwänä / että hän
menestyisi Maan päälle / ia ei ylönanna händä
Wiholisen Käteen. WErra wirgottapi händä
hänen tauti wuotens päälle / ia autta hänen cal-
kista hänen Sairaudestans. Ja Salomon sano :
Joca armahda Röyhän päälle / hän lainapi
WErralle / ia hänen pitä hänel hywin tekemän.
Niin mös meidän HErra Christus ike sano : Joca
otta wastan yhden Wanhursan / yhden Wan-

Psal. 41.

Prov. 10.

Matth. 10.

hurskan Nimellä / hänen pitä saaman yhden
 Wanhurskan palkan / ia loca anda yhden niistä
 pleniinistä / yhden mallan Eylmä Wetta / ainost
 yhden opetustapsen Nimellä / totifest sanon mi-
 nä teille / ei heidän palkans pidä olema marama-
 ta. Samalla muotto Augustinus sano: Respice ma-
 nus vacuas, si tu velis habere plenas, se on: Easo
 nisten tyhiäin täätein päälle / ios sinä tahdot täydet
 tädet. Sitä waikan taas / vha Jumala rangastaa
 xens caidia niistä / iotca ei tahdo autta niistä Röyhä.
 Niquin Salomonin sananlastuista seiso: Joca tu-
 litze hänen Corwans sen Röyhän hwdon edes
 stä / hänen pitä mäs hwtaman / ia ei pidä händä
 cuultaman. Nä näe Jumalan caidiwaldian Kä-
 tyt / Eupauet ia Vhfaureet pitä meidän mieleen pa-
 neman ia muistaman / ia auttaman niistä Röyhä / ia
 andaman heille sen iälken / cuin Jumala ihecullakin
 on waran ia woiman andanut / tietten että Jumala
 tahto sen suurella voitolla ia casvolla iäl lens anda. Ne
 Röyhät ia Keräiät mäs tästä oppican / että he ovat
 kārswäiset Nistin ia tuscan alla / ia ottawat hywäri
 sen mitä Christiliset Inhimiset heille andawat / ei pi-
 dä nuriseman eikä napiseman / palio wähemän kiroi-
 leman / cosca ei he saa niin palio cuin he tahtawat
 ninquin monicahtat tekewät / heidän pitä tytymän
 sijhen mitä heille annetan / ninquin se Röyhä Lazarus
 teki / ioca anoi niistä Murua / iotca langeisti Nican
 miehen Pöydäldä / ia olift niishin tytynyt / ios hän oli-
 si saanut.

Pro. 21.

III. Opeme tästä / että cuolema on caidein In-

Mouemur

omnium
hominum
finem esse
mortem in
hac vita.

Iob. 14.

Syr. 14.

Psal. 116.

himisten / Ricain ia Rõyhain / Plimäisten ia Alamais-
sten / Nuortein ia Wanhain loppu / ia eij yxilän ole
nijn Swri eli Corkia täsä Mailmasa / ettei hänen yri-
kerta pidä tästä Euoleman / cosca hänen määrätty ai-
cans tule / ia eij taida sen ylisen kädä. Ninquin Jo-
bin Kirtasa seisso : Inhimisellä hänel on hänen
edesmäärätty aicans / hänen Ewons owat sinon
tykönsä : Sinä olet pannut hänelle yhdē määrän /
sen ylitze etj hän taida kädä. Ja Syrach sano :
Maattele sen päälle / ettei Euolema wihwoytä / ia
sinä tiedät mingä liston sinä olet tehnyt. Mutta
cuiengin on swri eroitus / nijnen Pahain ia Hywain
Euoleman wälillä : Sillä nijnen Jumalisten ia Wano-
hurscasten Inhimisten Euolema on callis Jumalan
edesä / ninquin David sano : Wänen Pyhäinsä
Euolema on callina pidetty WErran edesä / mut-
ta njnen Jumalattomain Euolema on Paha.
Sillä / cosca ne Wanhurscat Euolewat / nijn HErran
Pyhät Engelit ottawat heidän Sieluns / ia wiewät
ijancaidiseen Iloon / ninquin täsä on tapaheunut Rõy-
hän Lazaruxen cansa / ioca wiettiin Engeliä Abrahä-
min helman. Mutta cosca ne Jumalattomat tästä
poistulewat / nijn he wiedzän nijsä Saastaisilda
Hengeilda Perkeleilda Helwettin / ninquin se Ricas
Mies / ioca puetti häneis Purpuralla / ia Eli ioca
päiwä Herculisesta / ylöncagoi Jumalan P. Sanan /
ia mäs hänen Rõyhän Lähiinäisens. Ja se on caidein
Jumalisten ia Wanhurscasten swrin Lohdutus täsä
Mailmasa / että waita he Ristiä / Wastoinkäymistä
ia Waiwa täsä mailmasa kätswät / ia wijmāin Euo-

teman cautea tästä Mailmasta ercanewat / nijs ei-
 tengin heidän Sieluns Engeleildä wiedzän Abrah-
 min helman / ia caicki heidän Murhens kääntän Jlori/
 ia senealtaisxi Jlori / ioca pysyxi jancalcifesta / ia ei-
 yriksän pidä heidän ilons heildä potsottaman. Eij he
 enä pidä Isoman eikä Janoman / eikä Auringon
 pidä heidän päällens langeinan. Ja Jumala
 pitä pyhkimän caicki Ayynelet heidän Silmi-
 stänsä.

Ioh. 16.

Apoc. 7.

Toinen Osa.

Esimäisessä Osassa te saitte ewlla / sekä
 sijsä Riikasta miehestä / että Lazaruxesta / hei-
 dän Elämästän ia Euolemastansa : Tästä toi-
 sesa me saamme ewlla sijsä Puhesta / cuin on ollut
 Abrahamin ia Riikan miehen wälillä / cusa meille on
 wiissi cappaletta.

Analysis 2a
 partii, con-
 tinens quin-
 que mem-
 bra.

I. On sijsä paicasta / custa hän on nähnyx Abrahamin :

I.
 De loco ubi
 de vidit
 Abrahamum.

Guin hän nyt Helwetisä Pijnasa olt / ylös
 nosti hän Silmäns ia näki Abrahamin ta-
 ambana / ia Lazaruxen hänen helmasans.

Tästä nyt Herrra Christus sen paican Nimittä cu-
 sa se Riicas mies on ollut / ia cuku sen Helwetixi / cusa
 ne Jumalattomat jancalcifesta Pijnatan ia Waiwa-
 tan ynnä Perkeleitten cansa. Mutta cusa se sia ia
 paida on / eijs P. Kaumatusa sijsä cufacan seiso / eikä
 meidän tule sitä tuelista. Esatan Propbetan ty-
 Ednä se cutzutan / Sywäxi ia Lawiäxi Dandaxi

Esai. 30.

Matth. 25.

Matth. 22.

Apoc. 22.

eli Cuopari/cusa on Tullia Tulikivi/loca on niso
 palawa ninquin Bernhardus sano: Etta xri lipi-
 na sista Tulesta enamin ia covemin polsa/cuin caicki
 tamän Mailman walfiat. Meidän Oerra Chri-
 stus sen cutzu P. Matheuxen tykänä hancasicki-
 xeri Tuleri ia ulconaiseri Pimey dext. P. Johano-
 nexen ilmestys Kirjasa se cutzutän yhdexi Merexi/
 loca pala Tulesta ia Tulikivesta. Item / toiseri
 Cuolemaxi. Tästä Helwecistä ia Pijnasta tämä Ri-
 cas mies on nähnyt Abrahamin taambana/ia Lazarus-
 xen hänen helmasans. Mutta cuinga tämä näkemys/
 ia se puhe/ cuin Abrahamin ia Riikan miehen wälillä
 on ollut / on tapahtunut / ei meidän tule tulkistella.
 P. Lucherus sano hänen Postillasans / ettei se ole ol-
 lut iocu Rwmilinen näky ia puhe / sillä / molembain
 Rwmie owat mahan pannut ia. Haudatut. Ja Au-
 gustinus sano: Quomodo intelligenda sit ista
 Flamma infernalis, sinus Abrahæ, illa lingua di-
 vitis, ille digitus pauperis, illa sitis tormenti, illa
 stilla refrigerii, verum à mansuete querentibus &
 contentiose certantibus, unquam invenitur, ne-
 que enim animæ digitis & oculis præditæ sunt, nec
 siti laborant, neque mutua colloquia inter se la-
 borant. Se on: Cuinga se Helwecin liecki pitä ym-
 märtettämän/ Abrahamin helma / sen Riikan miehen
 Kieli/ se Rõyhän Lazaruxen Sormi/ se Pijnan Jano/
 se jähdytõxen Pisara/ ei xrikän / taicka hilian kysyen
 eli cõwin campaillen/ taida sitä löytä eikä ymmärtä:
 Sillä sielulle ei ole Sorme/ eikä Silmä/ eikä Ja-
 no/ eikä yhäkän puhetta heidän wälilläns ole. Mut-

ta meidän Herran Christus wertauren coutea tässä pu-
hu/ että hän meille osotaissi/ sekä ijancaaisen Elämän
menon/ Ilon ja Riemun/ että myös Helvetin Pijnan
menon tiettäwäxi tekissi.

II. On sen Riikan miehen anomisesta ja Rucou-
resta hänen itse edestänsä:

II.
Petitio di-
vitis.

Hwsi hän ta sanot: Isä Abraham / Ar-
mada minun päälleni / ja lähätä Lazarus
castaman hänen formensa päälle Wetteen / ja
jähdytäissi minun Kieleni/ sillä että minä Pii-
natan tässä Eielisä.

Tässä hän colminaisset Asiaa edespäin.

1. Että Abraham Armadaissi hänen päällens:
Ja cugu hänen Isärens/ sanoden / Isä Abraham /
senpäälle / että hän sitä pikemmin hänen Rucourens
ewlist. Ja waikka hän Abrahamin siemenestä Lihan
puolesta oli syndynyt / ninquin Jwetat ikensä sitä ler-
staiissi/ että Abraham oli heidän Isäns / nijs ei hän
cuiengant tahtonut seurata hänen Uscons.

1.
Implicatio
misericor-
dia.

2. Että hän lähätäissi Lazaruren castaman hä-
nen formensa päälle Wetteen / ja jähdytäissi hänen Kie-
lensä. Tässä hän osotea sen muodhon / cuinga Abraha-
min pidaissi Armastaman hänen päällens / ja mitä hä-
nen piti tekemän / Nimittäin / että hän lähätäissi Laza-
ruren iähdyttämän hänen Kielensä. Lazaruren hän
nyt pyytä jähdyttämän hänen Kieltäns / ioca ennen
macaissi hänen Portins edessä / ja anoi niistä Murua /
cuiin langeissit hänen Pöydäldäns. Ja ninquin Gre-
gorius sano: Guttulam aquæ petiit, qui micam

2.
Petitio re-
sectionis.

negavit. Seon/Joca letwän Durul ennein Rieli-
si/ se Wesi pisan anol. Rielt täsä enimäst Pijnas-
tan sentähden/ että hän sen cansa oli enimäst Syndi-
tehnye/ Vlenhyömisesä ia Juomisesä / sen cansa wää-
rin wannonut/ Jumalä nime Pilcannut ia Häwäisnye/
ia hänen Lähimäistäs panetellut/ ninguin ne tekewät
totta aino Juorat/ ia caidinaisesä Hecumasa Elä-
wät.

3.

Tormentū
divitis.

3. Että hän Pijnatan siinä Lielisä.

Täsä hän osotta / mingätähden hän pyytä Laza-
rusta jähdyttämän hänen Rielsänsä/sentähden/sano
hän/että hän Pijnatan Lielisä. Græcan Tærtis sei-
so/ että hän cowin ia siwesti Pijnatan siinä Lielisä.

III.

Responsio
Abrahami,
ubi duo af-
fert impe-
dimenta.

III. On Abrahamin wastauksessa/tämän Rieltan
miehen anomisen päälle / ia wetä tähän Tærtin cari-
estettä/ ettei hän taida cwlla händä.

1.

A contra-
ria utriusq;
forte in
hac & al-
teravita.

I. Hän otta molembain sekä hänen/ että Lazas-
ruxen wasthacoisesta Elämästä ia onnesta täsä Ma-
ilmasa :

Niis sanol Abraham : Poican/ muistia et-
täs sate hywydes Eläisäs / ia Lazaruxella oli
Paha sitä wastan/mutta nyt hänel on Lohdu-
tos/ ia sinä Pijnatan.

Että Abraham hänen täsä cuxu Poixens / sen
hän teke Naurain ia Häwäisten händä/ cuin hän tah-
doist sano: Sinä cuxut minun Isäres/mutta ett sinä
tahdonut Eläisäs seurata minun Esimerkiäni eikä Bs-
o. Ja sentähden/ ett sinä ole minun oikia Poicani.
Ja muistutta hänelle ne hywät päiwät / cuin hänellä
oli täsä Mailmasa / ia eij taitanut oikein niistä kätytä:

Mutta

Mutta Eli coreudesa / Plönsþómisefá ia Juemisefa ia
Hecumasa / plöncasoi Jumalan ia hänen P. sanans/
nijn mös hänen Lähimäisens / ia sentähden nyt Pijnas-
tan. Lazaruxel stä wastan olie Pahat Päiwät Nä-
liäsa ia Riwusa / ia cuitengin kärkei hänen Ristins / oli
Jumalalle ewliainen / vscaltst hänen pääkens / ia sen-
tähden hän nyt sai lohduksen.

2. Otta hän siinä siveästä juowasta / ioca on Laza-
ruxen ia hänen wälilläns.

Ja yllike caictia näitä / on meldän ta tel-
dän wälillä swori Juopa kijnitetty / nijn että
ne / iotca tahtowat täällä sinne mennä tel-
dän ingön / eli he woi / että mös siäldä tänne
tulla.

Näillä sanoilla hän osotta ia tietä anda / että Tai-
wan ia Helwettin wälille on nijn swori Juopa ia pirkä
wäli / ettei yrikän taida Tairwaft tulla Pijnan kian / ei-
kä Tairwasen steldä. Mutta ioca yrikerta tule isan-
caictisen Elämän / nijn hän stellä pysy / ia ioca tule Hel-
wettin / se mös siällä pysy / eikä itänäns steldä pääse.
Ja tämä oli se wastaus / ionga Abraham annoi sille
Rickalle miehelle / ia sen cansa Annoi hänelle tietä /
ettei hänen itänäns siinä Pijnan siasta cubunga hän
oli tullut / pitänyt pääsemän / mutta isancaictsesta si-
nä olesman.

IV. On siinä Rucouesta / ionga hän piti hänen
Welieins edestä:

Nijn hän sanoi : Minä Rucollen sijs Isä
ettäs lähetät hänen minä Isäni cottoon / Ell-

2.

Ab impos-
sibilitate,
& perpetua
beatorum
& damna-
torum se-
paratione.

IV.

Intercessio
Divitis pro
fratribus
suis.

lä mi-

tä minulla on wiissi Belle/ että hän neuwoisi
heitä/ senpääle/ ettei he mös tulisi tähän Piis-
nan sian.

Cahcalaiset Usiat Xicas mies tässä edes pane:

1.
Missio La-
zari.

1. Että hän lähätäis Lazaruxen hänen Isäns
Maian hänen Belieinsä tygö/ iocca mös niijn Zumas
lattomast Elämät cuin hän Eli / että he mahtaisit tie-
tä/cuinga swresä Piijnasa hän on/ia tekiste catumuxen.

2.
Finis mis-
sionis.

2. Että hän neuwoisi heitä senpäälle / ettei he
mös tulisi tähän Piijnan sian. Tästä nyt näky että tä-
mä Xicas mies / ioca Helwetisä oli/ on ninquin yhä
destä rackaudesta Belieins wastan sen tehnyt / ettei
hän suonut hänen Belieins tulewan siihen piijnan sian
cuin hän oli. Mutta totudes/ hän sen enämin teki pel-
gosta cuin Rackaudesta. Sillä hän tiesi / että hän oli
ollut hänen Belieillens pahannorex/ia hänen pahalle
estimerkilläns saattanut heitä Jumalan ia hänen P.
Sanans ylöncahoman / coreileman / Elämän Ylön-
syömises ia Juomisesa. Ja sentähden hän pelkäisi/
että jos heidän piti tuleman siihen Piijnan sian / cusa
hän oli/nijn olisit he aina sitä hänelle soimañet/ia heit-
tänet hänen Silmillens/ia kiroillet ia waiwannet hän-
dä/ ia sitä swrembi olisit hänen Piijnans ollut. Ja oli-
si sijtte ioca culmalda/sekä Perkeleildä ia omilda We-
lieiltänsä waiwattu ia Ahdistettu / ia sen syyn tähden
hän tahdoi estä/ ettei heidän pitänytt sinne tuleman/
händä waiwaman ia hänen Piijnans enändämän.

V. On Abrahamin wastauksesta sen anomisen
päälle:

Canoi

Sanot hanelle Abraham: Heille on Mo-
ses la Prophetat/ ewilean heidä.

Ninquin hän tahdoisi sano: Eij Jumala tahdo/
että iocu pitä nijsdä Euolleilda iotakin kysymän ia op-
piman/ sillä moni tule sen cautta petettyri: Mutta läste
ewlla hänen P. Sanans/ ioca seiso kirioitettu Mose-
xen ia Prophetain tyfönä/ ioca heidän Synagogisans
ioca Sabbatin päiwänä luetan/ siihen he owat sidotut.
Ja cosca se Nicas mies siihen wastauxen eij wielä tah-
tonut tytyä/ mutta sano:

Jos iocu Euolluista menis heidän tygöns/
niñ he parannoxen tekisic.

Nijn hän jällens wastaisi / Jollei he ewle Mo-
sesta ia Prophetat/ niñ etj he mös Nsco/ ios so-
cu Euolluista ylösnouse.

Ninquin hän tahdoisi sano: Joca Jumalan sa-
non ylöncaso ia eij sitä tahdo. ewlla / eikä sen jalken
häntens oijenda ia parannosta tehä/ niñ hän tule siijhe
saman Pijnan staan cuin sinä olet. Ja tämä nyt on se
puhe/ ioca on ollut Abrahamin ia Nican miehen wa-
lilla.

Opetuxet toifesta Osasta.

I. **O** Peme tästä toifesta Osasta/ että nin-
quin nijsle Wanburscaille ia Blgowski-
tuille pitä oleman xri sanomatoim Jlo tä-
män Elämän iälken: Nijn nijsle Jumalattomille pi-
tä sitä wastaan oleman xri cackera sanomatoim Pijna
Helwetisä/ cusa he ifancaidsesta pijnatan. Ninquin

V.
Responso
Abrahami
negativa.

Altera Ne-
gativa A-
brahami.

Loci com-
munes IIdae
Partis.

Esa. 66.

Apoc. 9.

Matth. 22.

Apoc. 6.

tämä Nicas mies walitta / sanoden: Minä suuresta
 Pijnatan tästä Liekistä: Sillä siinä on senkaltainen
 Pijna / ioca yliseläppi caiken tämän Mailman Pijn-
 nan ja Tuscan. Ja se Lieki ja Tuli / kuin ställä on / on
 palawambi kuin caicki tämän Mailman Tulee. Ja
 tosin / he hancackisesta palawat / ja heidän tulens
 ei ikänäns samu / ja heidän Matons ei ikä-
 nänns pidä Cuoleman. Heidän pitä etymä
 Cuolemata / ja ei löytämän / he pytäwät Tuol-
 la / mutta Cuokema poisparene heistä. Siellä
 heille pitä oleman Jecu ja hambain Kiristus. Eij heil-
 le pidä oleman Lepo / eikä yöllä eikä päiwällä. Tä-
 män Pijnan kirioitta Amendus sangen Cauhiaasta ja
 Surkiasa / että heidän pitä stälä Hwtaman ja sano-
 man: O Tusca ja Waiwa / o Pijna ilman loppu-
 mata. Meidän Silmän ei tästä mwta näge kuin Tulo
 da ja Sauru / meidän Corwan ei mwta cwle kuin Wec-
 ia pahasti Kirousta. O te Wuoret ja Cuculat
 langecat meidän päällem. Ach ios meidän Tuscan
 ja Waiwan olisi nijn swri kuin xri Myllyn kiwi / ioca
 olisi nijn swri kuin Tawas ja Maa / ja tulisi xri Lin-
 du sadan tuhannen Aiastaia perästä / ja cannaisti Noca-
 sans yhden wahan Murun stia / ja meidän Pijnan
 saisi lopun silloin / cosca se Kiwi olisi caicki poiscannet-
 tu / nijn meille olisi toivo / että me tästä päästymme /
 ja meidän Pijnan yhden Lopun saisi. Tämän caltai-
 nen walitus pitä oleman stellä / nijden cadotettuon se-
 sa / siinä Catkerasa Pijnasa / kuin heille stellä on. Ja
 tule ihecungin Ehriftityn aiatella / ja nijn hänen A-
 stans laitta tällä Armon aialla / ettei hän tulis tähän

Pijnan

Pisnā ynnā tāmān Riikan miehen cansa / mutta ynnā Lazaruxen cansa isancaidisen Jloon ia Riemin: Sillä tāmān Elāmān iälken ei ole yhtäkān Armo. Niquin Ieronymus sano: Hic vita amittitur, aut tenetur. Se on: Täällä Elāmā taica mistatan taica tallella pidetān. Ja Nazianzenus sano: Præsens tempus est operationis, futurum retributionis: Täällä meille on työn aica / mutta tulevaises on Palkan ia maron aica.

II. Opeme tästä / että tāmān Elāmān iälken ei ole muuta kuin cōxi Zietä / yri ioca wiepi isancaidisen Elāmān / toinen ioca wiepi isancaidisen Eadotuxen. Niquin täsä Euangeliumisa seiso / että Lazarus tuli Abrahamin helman / mutta Riicas mies Helwettin. Ja ei ole yhtäkān colmatta sia / niquin Paawii ia hänen joukōns sanowat / että cosca Inhiminen tästä Elāmāstä pois otetan / tulepi hän ensistä Riikras tulehen / cusa hän Pisnaton hetken aica / sen iälken kuin hän täsä on Elānyt ia paha tehnyt / sihen asti kuin he heidān synneistānsä puhdistetan. Ja sen wäärān oppinsa cansa owat he saattanet palio Kaha heidān alans. Sillä he sanowat / että cosca Messu pidetān ia Vigilyret Euoluitten edestä Weisatan / nijn he sistä Riikras tulesta pääsewāt / ia nijn pian kuin Kaha annetan Euckaron / eli Arcusa helise / nijn Sielu sieldä wlogospääse. Ja sentähden monda Louko Messu meidāngin seasan pidettin Paawinopin aicana / ia wielā nyt pidetān heidān seasano / ia owat ne yxifertaiset sen cansa nijn willittānet / että he sen Vscoit toderi kuin he sanoit / ia sentähden ihecukin annoi pitā Sielus

Post hanc vitam duas restare vias altera qua ducit ad vitam eternam, altera qua in infernum ducit.

Matth. 7.

Mar. 16.

Iob. 3.

Impios in
hac vita
frui lati-
tia, pios ve-
ro premi

Messuia / heidân edesmennein Ystâwittens edestâ /
ia annoit heille palio Naha sen edestâ / senpâille / ettâ
ne cuin edesmennyet olie / sitâ pikemin päästie Rihras
tulesta: Ja täytie coco Mailman sen walhen cansa / ia
sen cansa awaisie Portin caidinaisin Syndein. Mut-
ta meiden herra Christus tacaperin aia heidân wal-
hens p. Mattheuxen tyldnâ / cusa hân osotta caxi
tietâ olewan tāmān Elāmān iälken / sanoden: Kay
sen abtan Portin läpitzē / sillä se Porti / loca wies-
pi Cadotuxen / on Awara / ia tie lewid / ia ništā on
monda / lotca sitâ wældawat / mutta se Porti
on abdas / ia se tie on Cairā / loca wlepi hancalcik-
sen Elāmān / ia harwat owat ne / iorca sitâ was-
eltawat. Ja p. Marcuxen tyldnâ sano hân: Joca
Vscō ia tule Casteruxi / se tule Autuari / mutta
ioca etj Vscō / se tule cadoretuxi. Nijn mōs p.
Johannexen tyldnâ sano hân: Joca Vscō / etj
se Duomitra / mutta ioca etj Vscō / se on io Duo-
mirtu / sillä etj hân Vscōnat Juma!ā ainoan Poitā
nimen pādille. Nijn mōs Johannes Castala sa-
masa lugusa sano: Joca Vscō Poitan pādille / hā-
nellā on hancalcikinen Elāmā / mutta ioca etj Vscō
etj hānen pidā nākemān Elāmātā. Nāmāt to-
distoreet kyllā osottawat / ettā caxi tietā on tāmān Elā-
mān iälken / ia etj ole yhtāfān colmatta / Sillä Juma-
lan sanas sištā colmannesta ei mitāfān seiso.

III. Opeme / ettā nijlle Jumalattomille tāsā
Elāmāsā owat hywāt päiwāt / Ilo ia Riemu / mutta
nijlle Jumalissilla sitā wastan tāsā on waiwa / wastoino
lāymistā ia murhetta: Ninquin Abraham sano Nican

miehen

miehen työ: Muista että sinä sait hywä täsä Ma-
ilmasa/ mutta Lazarus sitä waстан Paha. Ja niin se
enimästä tapahu täsä mailmasa. Ja Jumalan hywä
tahto ia suosto on / että ne Jumaliset pitä täsä Rärsti-
män Risti/ Tusca/ Waiwa ia Wastoinkäymistä/ sen
päälle/ että he Eläisit Jumalan pelgosa / wäläisit ia
Eareaisit Syndiä/ ia eij hukuisi tämän Jumalatto-
man Mailman cansa: Sillä cosca Inhiminen Elä
Hecumasa / Jlosa ia Riemusa / niin silloin hän pian
combistui ia lange Syndijn.

Ninquin se tapahu meidän Esiwanhembain Je-
damin ia Evan cansa/ cosca he olit Paradiissta Jlosa ia
Riemusa/ langeisit sworen ia rascasen Syndin/ ia sen
cautta sekä he / että caicki heidän jalken tulewaisens
tulit ijancaickisen Eadoruxen wicapääxi. Ja David
Euningan cansa / cosca hänen myöden káwi ia oli
Rauhasa/ niin hän langeisi cahten Euoleuaisen Syn-
din/ Niestappon ia Huoruuten. Sitä waстан Sata-
nas hänen omans/ ne Jumalattomat/ Jumalan sall-
misen kautta pitä Hywillä päiwillä/ Jlosa ia Riemu-
sa/ että he unhotaisit Jumalan ia Eläisit hänen tah-
dons iälken/ caickinaisela Synnissä / ia sijtte ynnä hä-
nen cansans tulisit Eadoruxen. Ja teke heiden can-
sans ninquin se / ioca tahto Elämitä teuraxi tehda/
niin hän niistä ensistä Syöttä/ että he tulisit lihawam-
mari: Niin paha Hengi ne Jumalattomat täsä Ma-
ilmasa lihoitta/ ia sijtte wiimäin saatta heitä ijancai-
kisek Helwetin Liekin / ninquin hän teki sen Riekon
miehen cansa/ Sentähden pitä meidän oleman Ristin
alla kársiwäiset/ tietten / että se tule meidän hywäxi.

Sillä/ ioita Jumala Kangaise / niistä hän Raasta.
Ja parambi on se / että me tässä Elämässä Kristi ynnä
Lazaruxen cansa kårstimme / cuin hyviä päiviä sen
Kristan miehen cansa.

Monemur
Mosen &
Prphetas
esse audien-
dos.
Esa. 8.

IV. Opeme tästä / että meidän pitä Ewleman
Mosesta ia Prphetait / sillä siihen Jumala on meitä
sitonut / nimitäin hänen pyhän Sanaans/ninquin Es-
aias Prpheta sano : **Eain ia todistoren iälle/**
iollehesistä sano / eij hetdän pidä saaman Duo-
men ruscoa. Ja eij meidän pidä siistä poikeman/
taida oikiaalla eli wasemalla puolella / sillä siinä seiso
caikti meidän Autuuden / ia se isancaikinen Elämä/
ninquin Herrra Christus ihe sano ia todista:

Ioh. 5.

Sentähden Herrra Christus kaste P. Johan-
nexen tykönä tufistella Raamatuita. Ja Ambro-
sius sano : Scripturas interrogemus, interrogemus
Apostolos Prophetas & Christum ipsum. Se on.
Kysykämme Raamatuille / kysykäm Apostoleille / Pro-
phetaille ia ihe Herralle Christuxelle. Eij Jumala
tahdo / että meidän pitä odottaman opetusta niistä
edesmenneistä Euoluista / ninquin Saul Euningas
teki / ia sen cautea tuli petetyri. Ja ninquin tämä
Nicas mies / ioca Rucoili Abrahami / että hän lähä-
täis Lazaruxen hänen Velieins tygö. Sillä ne iotca
täällä poissuuduwat / eij taida tulla tänne iälle. Nin-
quin David sanoi hänen Polastans / **cosca hän**
Euoli: Eij hän taida tulla tänne / waan minä
menen hänen tygöns. Mutta Satanas käyppi hei-
dän Hahmosans / että hän sen cautea wiittelisi Inhi-
mistä / ninquin Paawin aicana tapahtui / että hän kä-

2. Sam. 28.

2. Sam. 12.

wi Inhimisen Hämmösa / ia käästi pitä Messuia nijnen
Evoluitten edestä. Mutta nyt / Jumalan kistös / sij-
te cuin Euangeliumi ruvetin Saarnaman / eij ole
nistä nijn Evoluit / eikä nijn Näkynyt
cuin sihen Aican.

II. SYNNONTAJ JÄKKEN
P. Colminaisuden Synnontain.

Euangeliumin Kirjoit-
ta P. Lucas 14. Lugas.

Sanot Jhesus tämän
Vertauxen: Nri mies oli wal-
mistanut swren Ehtolisen / ia
cutzui monda. Ia uloslähätti
hänen Palwelians Ehtolisen.

hetkellä sanoman niille cuezutuille: Tulcat/
 sillä caieki owat walmistetut. Ja he rupei-
 sit järeistäns caieki heitäns estelemän. Se
 ensimäinen sanoi hänelle: Mgind ostin
 Mgancartanon/ia pitä menemän sitä catzo-
 man/ mindä Rucoelen sinua / sano minun es-
 teni. Ja se toinen sanoi: Mgind ostin wijsi
 pari Härkiä / ia menen heitä coetteleman/
 mindä Rucoelen sinua / sano minun esteni.
 Ja se colmas sanoi: Mgind olen Emännän
 nainut / ia sentähden en taida mindä tulla. Ja
 Palweliala palaisi / ia sanoi caieki nämät jäl-
 lens Herrallens.

Nijn wihaastui Perhen Mgandä / ia sa-
 noi Palweliallens: Mgene nopiaist wlos
 Caupungin catuille ia cuijille / ia saata tär-
 ne Waiwaiset ia Sairat/ Onduvat ia So-
 fiat. Ja sanoi Palweliala: Herra/ mindä olen
 tehnyt / cuin sinä lästet / ia wielä nyt sija on.
 Ja sanoi Herra Palwelialle: Mgene wlgos
 Mganteille ia Aidoille / ia waadi heitä sisäl-
 tuleman / etteä minun Huonen täytetäisin.
 Mgutta mindä sanon teille: Ettei yriään nijs-

etä Wiebistä / enin cutzuttin / pidä maistaman
minun Ehtolistan.

S E N Euangellumis meldän
Herra Jesus Christus walietta tāmān
Jumalattoman Mailman swaren kije-
tāmättömyden ylidze. Sillä waicta
Jumala Caiäwaldias hänen swaresta
Armostansa / ia sanomattomasta Hy-
wydestänsä / taridze hänelle hänen Armons / ia anda-
cuku sillä swarella Zaiwalisella Ehtolisella / nijn cuiten-
gin tāmā Jumalatoim Mailma / eij tahdo otta Juma-
lan Armo wastan / mutta ylöncazo sen / ia aina pysy
hänen Synnisäns: Monicahdat andawat izens estä
heidän Pelloistansa ia Taloistansa / monicahdat hei-
dän Caupastansa / muutamet tāmān Elämän Hecus-
masta. Ja sentähden wihastui tāmā Perhen Isändä /
ia sano / ettei yritän niistä cuxutui pitäny Maista-
man hänen Arriansa. Ja lähätti sentähden wlgos
Palwelians / ia käästi cuxua Sairat / Sofiat / Ondu-
wat ia Köyhät / Se on / caicti Syndiset / iotca paran-
noyen tekewät / ia oikeasa Bscosa palenewat Juma-
lan Armoon.

Exordium
à re ipsa.

Tähän Saarnan cuin Herra Christus täsä wer-
tauren cautta puhu / oli yri ylpää ia ylöspaisunut Pha-
riscus tilan andanut: Sillä cosca Herra Christus
oli yhden Phariseusten Pämiehen Huonesa Kualla /
ia näki cuinga Phariseuret izecukin tahdoit istua Yli-
mäisnä / nijn hän nupeli heitä ia Dpetti / että heidän
piti ensistä istuman alimaisen sian / sinpäälle / että hän

Occasio hu-
jus Para-
bole.

siitä ylöstäin. Nuhteli mäs siä Phariseuren Pää-
mieksiä / ioca hänen oli cuxunut / että hän unhotti ne
Röyhät / ia niistä Riikaita wainoin cuxui wieraxens.
Ja käästi sentähden cuxua Röyhät / Sairat / Onduivat
ia Sofiat wieraxens / ia sanoi hänelle : **Autuas olet**
sinä / cosca et he woi sinulle maxa / mutta sinulle
pitä maxettaman niiden Wanhurskasten ylös-
nousemisesta. Cosca yri niistä / ioca siinä Pöydän ty-
könä istui / sen Ewli / rupeisti hän osotteleman hänen
wissaattans / ia sanoi : **Autuas on se ioca syöpi Leipä**
Jumalan Waldacunnasa. Mutta meidän Herran
Christus ioca ymmärsi ia tiesi / että hän sen ylpeydestä
ia Coreudesta sanoi (waicta ne sanat ihestäns olit to-
det) ia tahtoisi osotta hänen wissaudens sen cansa. Ja
annoi yhden wertauxen cautta tietä hänelle ia niille
muille Phariseuxille / cuinga caucana he olit siistä Aus-
tuudesta / sentähden ettei he tahtoneet tulla sillä sarella
Ehtolifella / iohonga Jumala annoi heitä cuxua.

Conuenit:
hoc Evan-
gelium
cum nono
articulo
Symboli A-
postolici.

Ja yhtensöpi tämä Euangelium sen yhderännen
Vscan cappalen cansa / cusa me tunnustamme / Yh-
den Christillisen Seuracunnan / ionga Jumala co-
copi tässä Mailmasa Euangeliumin Saarnan ia Sa-
cramentein cautta. Ja toisen Rucouxen cansa / ioca
päiwäises Rucoues / cusa me sanomme : **O Jsa**
meidän lähestulkon sinun Waldacundas.

Propositio
limembris.

Tämä Euangelium iaetan kahden Osan.
I. On Perhen Isännän cuxumifesta / tällä sarella
Ehtolifella.

II. On niistä cuxutuista Wieraista / ia heidän
esteistänsä.

Ensimmäinen Osa.

In pallo cuin tähän ensimmäisen Osa-
cule / edespäine meidän Herra Christus täsa
neliä Tappalletta.

I. On tästä miehestä eli Perhen Isännästä / ioca
on walmistanut Ehtolisen :

**Ta sanot Jesus tämän Vertauxen: Xri
stes.**

Tämä mies ei ole iocu Mailmalinen Inhiminen /
eli Perhen Isändä / mutta ike Jumala Eadwaldias
täsa wedetän Michen eli Inhimisen werraxi / sentäh-
den että hän meitä Inhimistä on oman Euvans jäs-
ken luonut / ia usgoswalinnut ennein cuin Mailma pe-
rustettin / ia on hänen raakan Poicans andanut culla
Inhimisxi meidän tähde / ionga tähde hän myös meitä
on ottanut ia omistanut hänen Lapsixens / ia meitä Ra-
casta / ia caidi hywä meille osotta. Sentähden sano
Christoskonus : Cosca Jumala itzens Inhim-
ben werraxi wetä / nñ se merkitze hänē Armons
ia Laupiudens : Mutta cosca hän Jalopeuran
eli iongun muun wahingolisen Pedon werraxi
hänens wetä / nñ se merkitze hänen Wihans ia
Kangastorens.

II. On siinä swresta Ehtolifestä :

Oll walmistanut yhden swren Ehtolisen.

Ehtolisen cansa meidän Herra Christus täsa ym-
märtä Ewangeliumin lohdulisen Saarnan / syndein
anderxi saamifestä / Wanhurscaudesta ia ijancaidifestä

Analysis 1^a
Partis con-
tinens
quatuor
membra,

I.
Homo seu
Paterfami-
liæ.

Eph. 1.

II.
Apparatus
canæ mag-
næ.

Elämästä / iotca Herra Christus hänen Piisnans ia
 Cuolemans cautta on meille Ansainut / ia meille Eu-
 angeliumin Saarna cautta taritean ia annetan. Ja tä-
 mä Ehtolinen / se on / Euangeliumin Saarna wit-
 gotta ia ilahutta Inhimisen sydämen : Ja ninquin
 Kuoca wirgotta ia rawiße Inhimisen Kromin ia sen
 yshällä pitä / niñ Jumalan sana / ia se lohduinen Eu-
 angeliumin Saarna / palio enämin Wirgotta ia Loh-
 dutta Inhimisen säriceyn Sydämen. Sillä ninquin
 P. Pawali sano : Jumalan Waldacunda on
 Wanburscans / Kauba la illo Pyhästä Dengesä.

Ja cuxutan tämä Ehtolinen swrexi colmen syyn-
 tähdhen :

1. Tämän swren ia corkian Perhen Isännän täh-
 den / nimittäin / Jumalan Caicirwaldian Tairwan ia
 Maan Herran.

2. Nijnen swrdein Hercuin tähdhen / iotca siinä
 edespannan / sillä eistästä ole Mailmalinen ia Kuu-
 milinen / mutta Hengellinen ia Tairwalinen Kuoca ia
 Juoma / nimittäin / iße meidän Herra Christus caic-
 kein hänen hywain töidens cansa. Ja ninquin Esaias
 Propheeta sano : Sen pitä oleman yhden lihawan
 Ehtolisen / se elästä Wijnasta ia ydymestä / Wijn-
 nasta cusa ei yhtaikā hiltwa eli Kahca pidä ole-
 man. Ja Herra Christus iße sano : Dän on se
 Elämän Lelpä / iotca siinä syöpi / ei hänen pidä
 Cuoleman. Item : Minun Lihan on se oikea Kuos-
 ca / ia minun Wereni se oikea Juoma : Joca syö mi-
 nun Lihani / ia Juopi minun Wereni / se pysy minus-
 sa / ia minä häneä.

Rom. 14.

1.

Ratione
 cause effi-
 cientis Dei
 ipfius, mag-
 ni illius Pa-
 tris fami-
 liar.

2.

Ratione
 feculorum
 praestanti-
 fimum.
 Esa. 25.

Iohan. 6.

3. Tämän Ehtolisen viispyimisen tähden : Sillä se pidetään ei yhden eli kahden päivän päälle / mutta se pysyi niin kauvain kuin Mailma seiso.

3. *Rationedationis.*

III. On näistä wieraista / kuin tällä swrella Ehtolisella ovat cuxutut :

III. *Conviva vel hospites ad cenam bene invitati.*

Za cuxut monda.

Monen kautta tässä ymmärdetään caidei Inhimiset Maanpäällä : Sillä ei Jumala tässä Ehtolisesta ketaat ulossulle / mutta siihen cuxu caidei seä Jwtaat että Palanai : Eikä Jumala cako yhdengän muodon iälken/ninquin P. Petari sano Apostolitten tegoisa. Ja toisesa paicasa sano hän : Et Jumala tahdo / että locu ptdäisi tuleman Cadotetut / mutta että calc. Kälännä sit itzens parannoren. Ja P. Pawali sano : Jumala tahdo että calcit locapalcasa heltdns parannaisit. Tämä tosin on yri swri ia corkia Wieraspiro / cuxunga caidei cuxutan / ia läppi yllisen caidein Mailmalisten Wieraspiroin. Tuningas Affverus teki yhden Wieraspidon Suusas / caidille hänen Ruchtiinailens ia Palwelioillens / Päämiehille ia MaanHerroille Perlasta ia Medistä / sata ia caksberanlymmendä Päiwä. Ja Plinius firioita yhdestä Riikasta miehestä Bythiniasta ionga Nimi oli Psychias / että hän onottanut wieraens Päristan Tuningan Terpen caiken hänen Sotawäensä cansa / cusa oli kymmenen sata tuhatta Miestä. Ja Alexander Magnus Tuningas Macedoniaasta on tehnyt yhden Wieraspidon / cusa on ollut yhdeksen tuhatta hänen Wierasnansa / ninquin Plutarchus firioitta. Mutta nämät Wieraspidot / waicda cuinga swret he

AB. 16.

2. Pet. 3.

AB. 17.

Ester. 1.

owat ollut / owat tyhiät tätä swrta Ehtolista wastan /
 kuhunga caicki Inhimiset / cuin Maanpiirin päällä
 Asuwat / ioca heicki kuhutan / rawitan ia wirgotetan.

IV.

Emisio ser-
 vorum.

IV. On niistä Palwelioista ioca lähetettin cuse-
 zuman :

Ja ulgostäheteti hänen Palwellans Ehtolisen heikkellä / sanoman niille kuhutuille :
 Tulcat / sillä että caicki owat walmistetut.

Näisä sanoisa meille colminaiseti Asiat edespan-
 nans

1.

Servus in
 vitans.

I. On siestä Palweliassta ioca piti kuhuman: Pal-
 weliat tässä owat caicki Prophetat / Apostolit / ia caicki
 hurscat Saarnamiehet. Näiden kautta Jumala an-
 da iulgista ia tietäwäxi tehdi caikkille tämän swren
 Ehtolisen / ia anda caicki sijhen kuhua. Mutta että
 Herrä Christus tässä nimittä yhden Palwelian / ia ei
 monda / sen cansa hän tietä anda / että sekä Prophetail-
 la että Apostoleilla / ia muilla yscolistilla Saarnamie-
 hillä on yhtäläinen Opetus ia Bscö / caicki yhdellä
 muoto Saarnawat / ia yhden tien osottawat autuo-
 utteen.

2.

Tempus
 Cana.

2. On Ehtolisen heikkellä : Ehtolisen heikki on se
 Armon aica / cosca Jumala anda Ewangeliumin
 Saarnan kautta kuhua Inhimiset synnin Catumuren
 ia Parannoren. Ja erinomaisesta puhu Herrä Chris-
 tus tässä wercaturesta siestä heikkellä / cuin hän ise ia Jo-
 hannes Eastaia tällä Saarnaistit ia Julgisti sen cai-
 kille / sekä Judeasa että Galileasa / että Messias oli
 io Syndynyt Maailman / ia kuhui heitä tällä Ehtoli-

fella.

sella. Ja wielä nyt ioca Aica on tāmān swren Ehtolisen heeti / niñ usein cuin Jumala anda Saarnawirgan cautta cūhua meitä tällä Tawalisella Ehtolisella.

3. On tāmān cūhumisen muodosta.

Tāmā Perhen Isānda kāske sanoa niñlle cūhuteuile: **Culcat.** Ja tällä muoto hān kāske caidei ilman eroituxet tulla Ehtolisella. Niñnen cūhuteuin cautta hErra Christus enisistā ymmärtā Jwēan cansan / iocca Jumala oli ulgoswalinnut hānen omari cansaxens / ia io wanhasa Testamentis olit saanet lupauxen Messtaxen tulemisesta / ia sijete Johannerelda Easaialda / hErralda Echristuxelda ihe ia hānen Apostoleildans cūhutein tällä swrella ia corkealla Ehtolisella. Ja sijete caidei Inhimiset ymbāri caiken Maailman / ioccamōs cūhutan tällä Ehtolisella. Ja sano hErra Christus tāsā werauxes / ettā caidei owat walmistetut / mitā tāhān swren ia corkean wieraspiitoon eli Ehtolisen tarwitan / sekā Kwan ettā Juoman puolest / ia ei mitān sijetā pwtu. Niquin Jumalan Seuracunnasa tāmān päiwān päällä Weisatan: Parata sunt omnia firmiter credentibus, cibaria vitam conferentia, angelica cælicaq; gaudia omnia. Se on: **CatcklWercat** / iocca niñlle Dscowaisille Elāmān ia Tawaliset Jlot andawat / owat walmistetut. Ja anda hErra Christus sen cansa tietā / ettā caidei mitā Inhimisen Autuutten tarwitan / cuin on / Syndein anderī andamus / Wanhurscaus ia se ijan / caideinen Elāmā / ne on hān ihe hānen Pijnallans ia Euolemallans tādēlisestā meille Ansainnut ia Walmistanut / ei meildā mwta anota / mitta ettā me tu

3. *Forma & modus invitandi.*

lemma tällä Ehtolifella / se on / että me Euangelii-
min opin waстанotamme / ia oikcan Bſcon canſa meil-
le omiſtamme HErran Chriſtuxen hywät työt. Ja tä-
mä on ulgoſtoimitus ſen Enſimäiſen oſan päälle.

Opetuxet enſimäiſeſtä oſaſta.

Loci Com-
munes I-
Partis.
Monemur
hic de in-
effabili Dei
amore &
mifericor-
dia erga
genus hu-
manum.

I. Peme täſtä enſiſtä / Jumalan Eate-
tiwaldian ſwreſta Raclaudeſta ia Laupin-
deſta Inhimiſtä waſtan / että hän on ſulaſta
Armoſtans walmiſtanut tämän ſwren ia corkean Eai-
walifen Ehtoliſen / ia anda ioca heſti cuhua ſijhen
ymbäri caiken Raailman ſen Lohdulifen Euangelii-
min Saarnan cautta / ia ſen cautta caicki taiwalifeſe
Lahiat / nimitäin / Syndein andexi ſaamiſen / wan-
hurscauden ia iſancaickiſen Elämän caikille tariſe ia
anda / iotca Bſcon canſa ſen waſtan ottawat. Eiſ
ſentähden että hän meitä tarwiſe / ſillä hän on iſeſtän-
yri täydelinen Jumala hänen olemiſeſans ia Eai-
waldias HErra / iolda eiſmiſkän pwtu / mutta hänen
ſulaſta Armoſtans ia hywydeſtänſä tahto meille ioca
ia anda caicki taiwalifeſe Lahiat / että me ynnä hänen
ia Pyhäin Engeleitten canſa iſancaickiſeſta Eläiſimme
ſijnä. Näin ſwri ia ſanomatoim on Jumalan Eai-
waldian Armo Inhimiiſen Sucucunda waſtan / että
hän ilman meidän Anſiotan / omaſta hywydeſtän-
tämän ſwren Ehtoliſen on walmiſtanut. Ja ninquin
ſe Saastainen Hengi meidän Eſtwanhemillan Ada-
mille ia Ewalle / Paradiffiſta walmiſti yhden myrkylis-
ſen Ehtoliſen / ia makiolla ſanoilla cuhui ia wiettelä

heitä sishen/ cusa he Sdit ia Joit heillens ijancaikisen
Euoleman ia cadotuxen. Niin Jumala caikivale-
dias sitä wastan hänen swresta Armostans/ yhden tai-
walisen ia lohduksen Ehtolisen walmisti / sanoden:
Walmon siemenen pitä ricki inusertaman Kär-
men pään. Ja sen cansa lohduetta ia wirgotta ei-
wainvoin heitä/ mutta caikia heidän iäskin tulewai-
stansa / ia wielä nyt iocahetki lohduetta ia wirgotta/
sen lohduksen Euangeliumin opin kautta / ionga hän
ymbäri caiken Maailman anda Saarnatta. Tätä
swrta sanomatoinda hywä työtä pitä meidän tunde-
man ia tunnustaman / ia sen edestä ylistämän ia kijettä-
män Jumalata. Sillä iollei Jumala hänen Armo-
stansa ia laupiudestans olisi meille tätä Ehtolista wal-
mistanut / niin me ijancaikisesta olisimme hukunee-
ynnä Sielun ia Xwmin cansa. Pitä myös caiki ole-
man walmie tuleman tähe Tawalisella Ehtolisella/
cosca Jumala anda heitä cuxua/ ei sitä ylöncahoman/
eikä wiisyyttämän/ mutta cohta walmie oleman/ sen-
päälle että he tuliste osaliseksi niistä Lahioista cun sijnä
edespannan ia annetan/ nimittäin/ Syndein anderi
saamisesta ia ijancaikisesta Elämästä.

Gen 3.

II. Opeme tästä/ ettei Jumala tahdo yhdengän
Inhimisen Cadocusta eikä Euolemat / mutta tahdo
että caiki pidäisi Xutuaxi tuleman: Sillä että hän
on ike sulasta Armostans walmistanut tämän swren
Ehtolisen/ ia caiki sishen cuxu ilman yhderäkän eroi-
tusta. Ja sen cansa kyllä osoetta / että hän tahdo / että
Caiki pidäisi Xutuaxi tuleman. Niquin hän sen
myös yhden Walan cansa todista Prophetan kautta

II.
Monemur
Deum non
velle alicu-
jus homi-
nis interi-
tum.

Ezech. 32.

saroden: Nijn totta eulin minä Elän / en minä tahdo yhdengän Syndisen Cuolemara / mutta että caicki parannaist beitäns la Eläist.

2. Pet. 3.

Ja P. Pietari sano: Eij Jumala tahdo että joku pidaist tuleman Cadoretupi / mutta että caicki Eännäist itzens Parannoren. Nijn myös P. Pa-

1. Tim. 2.

wali sano: Jumala tahdo että caicki tulist Totus den tundon.

Ja tämä Jumalan tahto on totinen / Wahwa ia Luita / ia totifesta caickia cusupi: Eij hän ole ninquin ne Inhimiset / iotea usein teestelewät heitäns / puhumat waiwoin Suun cansa / ia Sydän siitä on caucana. Moni puhu toisen cansa ystävälifestä / ia Syn cansa cusu händä wieroxens / ia sydämesä hän wiha händä / ia soist ettei hän itänäns tulist hänen tygöns: Mutta eij Jumala nijn tege / eikä teestele ninquin Inhimiset telewät / mutta se on hänen totinen tahtons / että caicki pitä tuleman Autuaxi / ia perimän sen isancaickisen Elämän. Ja sentähden sano se wanha Kircon oppettaia Basilus: Ad vitam vocamur, quid fugimus vocationem? Ad bonorum participationem invitamur, quid negligimus invitationem? Regnum coelorum apertum est, qui vocat non mendax est, via facilis est, non tempore, non sumptibus, non negotio opus est. Quid cunctaris? Quid tergiversaris? Se on: De cutzutan Elämän / mitästä me cartame cutzumista? De cutzutan caiken hywyden osalisuten / mitästä me uibotamine cutzumista? Caiswan waldacannoa on Awoi / iotea cutzu eij se wil-

pistele eikā walehte/ Se tie on kewlā / eli si-
tarwita pallo alioia / eikā culurosta eikā wal-
wa / mitās wiwystelet eli epāilet :

III. Opeme tāšā ništā wālicoppaleista / ioinen
cautta Jumala cuku tāllā siwrella Ehtolifella / niini-
tāin / hänen Palwelioittens eli Saarnamieften caute-
ta. Ninquin tāšā wertauxes seiso : Ettā hān lāhetē
ti Palwelians ulgos sanoman nišle cuku uille :

III.
Discimus
per que
media Deus
invitare
soler.

Tulcat. Jumala ioca eij ole siwottu mihingān wāli-
cappalen / ilman Saarnamiehitā kyllā taidasi cuku
ia tehda Autuaxi : Mutta se on hänen hywā tahtons
ia suostons / ettā hān heidān Saarnans cautta tahto
cuku / ilman sitā eij hān tahdo sitā tehda. Ninquin

P. Pawali sano. Culaga pitā heidān Vscoman
hādā / losta he eij ole mitāpān ewollet :

Rom. 10.

Ja cuin-
ga pitā heiden ewleman ilman Saarnalata : Ja
culaga heiden pitā Saarnaman niwtoin iollet
be lāhetetā. Sentāhden myös Jumala on asetta-
nut Saarnawirgan / ia kāstēnyt heitā Saarnaman
Ewangeliumin caillle Luoduille ymbāri caiken Ma-
ilman / ia sen cautta tarise Inhimisille syndein anderi
saamisen / Wanhurscauden ia sen ijancaikkisen Glā-
mān. Ja ilman sitā eij hān ketāpān tahdo cuku / ioca
sen waſtan otta / se tule osalifexi sištā Ehtolifesta / ia
saapi hänen Syndins Anderi / tulepi Wanhurscaxi ia
ijancaikkisen Glāmān perilifexi : Mutta ioca sen plōn-
cako / se eij ifānāns saa maista sitā Ehtolista / waan
tulepi ijancaikkisen Cadotuxen. Ja Saarnamiehet
eij taida parambata ia Jumalalle otolifembata tydēā
tehda / cuin on se / ettā he Vscolifesta Saarnawat ia

Dan. 12.

opettawat Jumalan sana. Niquin Lactantius sano: Nihil tam præclarum hominib; conveniens esse potest, quam erudire homines ad justiciam. Se on: Eijole yhtäkän ialombata ia Juhimissellä soweliamba ryötä / cuin opetta Juhimissä Wanhurscautteen. Ja sentähden myös on caikkille Vscollisille Saarnamiehille sangen swri lupaus Danielin Prophetan tykönä / Eusa näin seisoi: Opettamat pitä paistaman niquin Taiwan paisten / ia lotca monda owat opettanet wanhurscautten / niquin Tahdet hawcaickisesta.

Toinen Osa.

Analysis
Secundæ
Partis continēs quinque membra.

I.
Vocatorum
ingrati-
tudo.

Sinä ensimäises osasa sanottin sistä cusuksisesta tällä swrella Ehtolisella: Täsä toisesa me saamme cuolla / niistä wieraista iotca tähän cugutan / ia heidän estestänsä. Eusa meille wiissi cappaletta edespannan.

I. On nijnen cugutteuin kistämättömydestä:

Ja he rupeisit iärjestänsä caicki heitäng estelemaän.

Se on sangen Caubia ia Surkia Asia / että he owat ollet nijn kistämättömät / ettei yrikän niistä cuzuista tahonut tulla tällä Ehtolisella / mutta caicki sen ylöncahoit / ia rupeisit estelemän heitäng / ia swrembana pidit Mailmaliset menot / cuin tämän Ehtolisen. Nijn se saastainen Hengi Perkele heidän Sydämens teke cowari ia cangiari / ia heiden mielens socaise / ettei he taida nähä eikä ymmärtä heidē Sic-

luns terweyttä ia Nutuutta. Ja waicka Christus täsä
wertauxes erinomaisesta ymmärtä Phariseuret / ia
Iwtan cansan: Nijn hän cuitengin tähän sisällä sul-
ke caicki ne iotea Jumalan sanan ylöncakowat. Ja
ylösluke hErra Christus täsä colme iouco Inhimistä/
iotea heitäns owat estellet.

I. Weta heidän maan Cartanons esterä:

Se ensimmäinen sanoi hänelle: Minä of-
tln Maan Cartanon / ia pitä menemän sitä
cakoman / minä Nucollen sinua / sano minun
esteni.

1.
Primum
genus pra-
textit em-
ptionem
agri.

Tämän ensimmäisen ioucon cansa P. Lutherus ym-
märtä sen Hengelisen säädyn / cusa on monda iotea
heidhän wircans ei tege Vscolisesta / eikä esi sen iäl-
tin / cuinga Jumalan cunnia tulisi ymbäri lewitetyxi/
ia hänen Seuracundans ylösraketuri: Mutta owat
Laiktan / pitävät hywiä päiviä / ninquin Phariseuret
tegie / Paawi Kuomisa hänen Cardinaleins / Dispan-
sa / Munckeins ia Pappeins cansa / ioinen seas monda
owat / iotea ei ifänäns ole Saarnaustuolin Astunee / ei-
kä yhtäkän Saarna heidän Elinaicanans pitänee.
Nijn ymmärtetän täsä myös caicki peldo Michet / iotea
Pellosta willia pytävät ia Talon edes seisowat / ia
caicki Wircamichet / iotea hErra Christus eij sentäh-
den täsä nuhtelee / että he Wircans Vscolisesta teke-
wät. sillä Jumala ize on sen nijn säätänne / että izecu-
fin pitä hänen Wircans vscolisesta tekemän / ia sen
cansa häändäns Elättämän: Mutta sentähden / että he
sen cautta unhottawat ia ylöncakowat Jumalan sa-

nan / ia swöremän Murhen niistä pitävät / cuin heidän steluns Autuudesta.

2.

Secundum
genus em-
ptione bo-
um se ex-
cusat.

2. Joukko niistä iotca ovat heitäns estellet :

**Za se totnen sanot : Minä osten wiissi pa-
ria Härkiä / ia menen heitä coetteleman / mi-
nä Ruocoelen sinua / sano minun esteni.**

P. Lutherus taas tämän toisen ioucon causa ym-
märtä ne iotca Estwallan wirgasa ovat / iotca heidhän
Mailmalifesta hallitus wirgastansa andawat heitäns
estä Jumalan sanan Ewlemifesta : Swrembana pitä-
vät heidän Corkian wirkans cuin Jumalan sanan / ia
cosca heidän pidäisi Kirkon menemän / silloin he me-
newät iahtin ia mualle aica culuttaman. Ja ei wai-
woin Estwalda sen cautta ymmärtetä / mutta myös
caitti ne iotca Caupan wirgasa ovat / ia sen causa hei-
tāns Elättävät / ia sen päälle niin swresta heitäns a-
settawat / että he sen cautta unhottawat Jumalan sa-
nan. Ja cosca muut Kirkon menewät / silloin he iuo-
xewat ymbärins / custa he saisi swren woiton ia corco-
rahan ylönpaldisen caswon causa.

3.

Tertium
genus ap-
paratu
nuptiarum
se excusat.

3. Joukko wetä Waimon esteti / ionga hän on
Nainut :

**Za se colmas sanot : Minä olen Waimon
nainut / ia sentähden en taida minä tulla.**

Tämän colmannen ioucon causa ymmärtetän ne
iotca Elävät lihaliisä haluisa / haureudesa ia tämän
Elämän hecumasa / ia uisnen cautta andawat hei-
tāns estä Jumalan sanan Ewlemifesta. Niin palio
cuin Eunnialisen naimisen ia Awioitaksyn tule / on

Jumala ihe sen säätanyt ia asettanut/ ia sentähden on se caidille luwalinen. Mutta cosca se swembana pidetän cuin Jumalan Pyhä sana/ ia sen cautta unhotetan Kirco ia Jumalan sanan ewlemus / niijn se on swri Syndi / ioca Inhimisen saatta cadotuxen. Ja nämät owat ne colme iouco Inhimistä / iotca swembana pitävät tämän Maailman menot/ cuin Jumalan sanan ia heidän Autuudensa.

II. Cappale on Palwelian walitoxesta niijnen cuxuttuin ylise :

Ja Palwelia palaisi / ia sanot caicki nämät tällen Herrakens.

Tämä Palwelia oli Bscolinen hänen Herrakens : Sillä hän cuxui sillä swrella Ehtolifella ne cuxutut hänen Herrans kästyn iälkin / ia cosca eij he tahtonet tulla/ mutta wedit turhia esteit heidän etteens/ niijn hän sen cohta ilmoitti Herrakens ia sanot/ mitä he olit waistanet. Ja tämän Palwelian walitos sen matecan saatti / että ne cuxueut / iotca ylöncagoit sen cuxumisen / peräti ulgosfulettin siestä Ehtolifesta/ niijn ettei he ifänäns pitänyt Maistaman sitä. Niinquin wielä nyt on sanan ewlioille sangen wahingolinen / cosca Saarnamiehet huocawat ia walittawat heidän cangiudens ia cowa corwaisudens ylise.

III. On Perhen Isänään wihafta/ ia syndisten cuxumifesta :

Niijn wihaftut Perhen Isändä / ia sanot Palweliallens : Mene nopiasti ulgos Gauspungin Gatulle ia Guille / ia saata tänne

II.
Quarela
ferri de
vocatorum
continua-
cia.

III.
Peccato-
rum invi-
tatio.

Waiwaisset ia Sairat / Onduvat ia Sofiat.

Näisa sanoisa meille kaholaisset edespannan.

1.
Indignatio
Patrisfa-
milias.

1. Että Perhen Isändä on wihaftunut niisen eukuttiin päälle / sentähden että he ylöncahoit hänen Ehtolaisens / ia eij tahtonuet sihen tulla. Sen Isändä otei sangen swrex i ylöncahoi / ettei he tahtoneet tulla ia Nautita sitä Ehtolista. cun heille oli walmistettu / ia sen cansa mistäsiit heidän Autuudens: Sillä eij Jumala woi karsia sitä / että hänen Sanans ylöncahotan / mutta wihaftu sangen sen ylise.

2.
Mandatum
Domini de
introdu-
cendis ex
plateis de-
bilibus,
claudis.

2. Että hän kääpi Palwelians mennä ulgos Eupungin Catuille ia Euijle / ia saataman ne Waiwaisset ia Sairat / Onduvat ia Sofiat tällä Ehtolissella. Waiwaisten / Onduwiternia Sofiain cansa Herran Christus tässä ymmärtä syndiset / Publicanit / Portot ia mwe sencaldaisset / iotca Zundewat / Zunnustnwat ia Catuwat heidän syndins / paknewat Jumalan Armoon oikian ia wahwan Uscon cansa / ia Rucoeswat syndins Anderi / näitä Phariseuxet ylöncahoit: Mutta että he Johannes Eakiaian / Herran Christuksen ia Apostolitten Saarnasta paransit heitäns / ia tegit eatumuxen / ia oit Ewangeliumin Saarnan wastan. Ja sentähden Herran Christus sanoi Phariseuxille: Publicant ia Portot pitä teidän edeljän käämään Jumalan Waldacundan. Johannes tuli teidän tygön / ia opetti teille oikian tien / ia eij te Usconet händä: Mutta Publicant ia Portot Uscoit hänen.

IV.
Vocatio
gentium.

IV. On Paçanoitten eukumifesta:

Ja sanot Palwella: Minä olen tehnyt /

cum

cuin sinä kästie / ia wietä nyt sia on. Ja Her-
ra sanoi Palwelialle: Mene ulgos Maan-
teille ia Aidoille / ia waadi heitä sisällä tule-
man / että minun Hwonon tähtetä sin.

Näisä sanoisa on meille colminaisee Astat.

1. Että Palwelia sanoi / wietä nyt sia olewan.
Tämä Palwelia teki caiti / mitä hänen Herrans oli
kästienyt / ia ilmoitti hänellä caiti Astat / ia on ollut
yri uiccolinen Palwelia. Ja olisi toiwottapa että caiti
Saarnamiehete taidaisit torudesa sano: Minä olen
tehnyt cuin sinä olet kästienyt / ia saist ewlla ne iloise.
Sanat: O sinä hywä Palwelia: Mene sinun
Derrasilon.

1.
Causa im-
pulsiva in-
vitationis
gentium.

2. On Perhen Isännän kästystä / että Palwe-
lian piti menemän ulgos Maan Teille ia Aidoille / ia
waatiman heitä sisällä tuleman. Näinen cautta iocca
Maan teillä ia Aidoilla ovat Herra Christus ymo-
marta Pacanat / ia käste ne waati tuleman. Sillä et-
tä Jwta Cansa / iocca Jumala oli ulgoswalinut hä-
nen omari Cansarens / ylbneakoit sen lohdulisen Eu-
angeliumin Saarnan: Sentähden Herra Christus
lähetti hänen Apostolins Pacanoitten tygö Saarna-
man Euangeliumita. Mutta että Perhen Isändä
käste waatia heitä sisälle tuleman / ei meidän pidä
niis ymmärtämän / että Jumala wäellä ulconastien
Aseitten cansa Inhimistä waati / mutta lain Saar-
nan cautta / iocca heitä saatta Synnin rondon / ia pake-
neman ia tuleman meidän Herran Christuxen Jesu-
xen tygö / ia heidän syndins andexi anoman.

2.
Mandatum

3.
Finis ab-
gationis.

3. On siistä syystä / mingä tähden Perhen Isän-
dä lähetti Maan teille / nimittäin / että hänen Huo-
nens tähtetäisiin: Jumala tahto että Taimas tähtet-
täisiin niillä Wanhurscailla ja Vlgosvaliteuilla Inht-
missillä: Ja sentähden hän myös wiipyyttä sen wi-
meisen Duomio-päiwän cansa / ja odotta että hänen
Vlgosvaliteuin lueu tulisi tähtetäxi.

V.
Pena con-
temptorum

V. Ja wiimeinen Cappale on hänen Eukuteuin
Kangastesta / iotca ylöncahoit Perhen Isännän cut-
tuaisen:

Minä sanon teille: Ettei yksän niistä
Miehistä cuin eukutein / pidä maistaman mi-
nun Eh:olistan.

Näimen sanain cansa Herrra Christus päättä tä-
män Vertauren / ja sano / että Jwian Cansa / iotca
ylöncahoit Herran Christuren ja hänen P. Euange-
liumins / pica vlgosfultettaman Jumalan Walda-
cunnasta / ja caikista Christuren hywistä töistä / ni-
ettei heidän pida itänän niistä osaliferi tuleman: Ja
ei jwainoin he / muutta caicci ne iotca ylöncahowat Ju-
malan Pyhän sanan. Ja se tapahu heidän oman
syyns tähden / nitaquin Augustinus sano: Merito
enim a regno Dei excluduntur, qui terrestria coe-
lestibus præferunt. Se on: Ne iotca suuremba-
na pica wät nämäc Wallmaliset menot cuin Tai-
waliset / ne caiken oik euden cansa Jumalan wal-
dacunnasta vlgosfultetan.

Opetureet toifesta Cappalesta.

I. **O** Peme tästä / euinga flittämädin la
 Eangia tämä Maailma on Jumalata was-
 tan / ia ei tahdo cuulla händä / eikä otta sitä
 Swrta ia Corliata Taitwalista Lahia wastan / ionga
 hän heille Armostans tarise / mutta ylöncahovat sen
 ia wetäwät monda estettä etteen / ninquin nämät cuhu-
 tut Wierat tästä Euangeliumisa telewät / he caieki xpi
 toisen cansa estelewät heitäns / xpi meni cahoman hä-
 nen Maan Cartanotans / toinen hänen Härkäns co-
 etteleman / colinas näiman hänellens Wainon / ia ei
 yxikän ollut ioca tahdoi tulla sillä Swrella Ehtolisel-
 la / ioca heille oli walmistettu. Näin se Saastainen
 Hengi Perkele socaise Irhimisen / ia cowenda hänen
 Sydämens / ettei hän taida ymmärtä eikä tuta Juma-
 lan swrta Armo ia Lahia / eikä wastan otta hänen py-
 hä Sanans / iosa caieki meidän Autuuden seiso / mutta
 ylöncaho sen / ia surembana pitä tämän Mailman
 catowaiset menot / cuin sen. Sillä ninquin hän mei-
 dän Esirwanhemban Adamin ia Ewan wiettelä / ia
 heidän mielens socaisti / että he Jumalan sanan ia Kä-
 kyn ylöncahoit / ia surembana pidit yhden Dmenan
 ia pwn Hedelman / cuin Jumalan Pyhän sanan / ia
 sen cautea saati heitä / ia caieki heidän jalkentulwai-
 sens isancaidisen Cadoturen: Nijn hän wielä nye
 pytä wietellä caiekiä heidän Lapslans / ia saatia heitä
 ylöncahoman Jumalan Pyhä Sana / ia monda estet-
 tä heidän etteens wetä / ettei he sitä wastanotaisi / ia
 nijn caieki tämän Mailman urhat ia catowaiset me-

Loci com-
 munes II.
 Partis.
 Discimus
 ingratissi-
 mum Cim-
 piissimum
 hunc mun-
 dum nolle
 obedire
 Deo.

not/ Maan Cartanot/ Häriäe/ Kahan ia Tawaran/
 ia mwe sencaltaisit/ niñ Suloisxi ia Caunxi heidän
 edesäns tete/ että he ne swembana pidäisit / ia ništä
 enämän racastaisit / cuin Jumalan Pyhä Sana/ ia
 niñ mistaisit Taiwan Waldacunnan perimisen / ia
 tulisit ijancaikisen Eadoturen. Sentähden tule mei-
 dän Carta ia Wältä sen pahan Hengen myrkylis-
 tamen / ia racasta Jumalan Sana / ioca meitä wie-
 pi ia iohdatta ijancaikisen Elämän. Ja pitä meidän
 seuraman David Psalmistan neuvo ia manausta/
 ioca sano: **Tänpäivän** tos te cwoletta **DErran**
änen/niñ älkätte cowattaco teidän Sydändän.
 Ja tule meidän seiso sen jalkin / että me wältäisimme
 sitä ijancaikista Euolemata/ ia tulisimme ijancaikisen
 Elämän. Niquin Basilus Sano: O Homo ge-
 hennam time, regnum tibi vendica, ne resistas
 vocationi, nec dicas: Habe me excusatum pro-
 pter hoc vel illud, nulla n. causa sufficiens est ad
 excusationem. Se on: **O Juhminen pelkä**
Welwettiä / ia omista sinulles Jumalan Wal-
dacunda/älä seiso cutzumista wastan/ia älä sano:
Tee minun esteni/ sen eli sen syyn tähden / sillä et
ole yhtälän täydelistä syytä / longa causa me täi-
damma meidän estä.

Discimus
 verbum
 Dei non
 esse alliga-
 tum certo
 alicui po-
 pulo vel lo-
 co.

II. Opeme/ että Jumalan Sana ei ole sidottu
 iohongun wisin paidän eli Maacundan / mutta ano-
 da sen iocapaicas Saarnatta: Niñ että caiki iotca
 sen tahetwat wastan otta / sawat sen cwlla. Ja cosca
 yri Cansa ia Maacunda siñhen suuttu/ ia sen plöncat-
 zo/ niñ hän sen lähettä toisen Maacundan / ia cosca

ne sioret Sangarit sen ylöncahorvat / ia siorembana
pitäwät tāmān Mailman / cuin Jumalan ia hänen
Pyhän Sanans/ nijsn hän anda sen Saarnatta nijsnen
Köyhäin ia yri kerraiten edesä / ninquin meille tāsā
Euangeliumisa on yri merkilinen Esimerä / että cos-
ca Jwta Eansa/ iotca Jumala oli ylgoowalinut hä-
nellens yhdexi erinomaiseri Eansari/ eijs tahtonut tul-
la sillä Swrella ia Cortialla taiwalisella Ehtolisella/
mutta ylöncahoit sen/ ia siorembana pidit heidān
MaanCartanons/ Härkäns ia Naimisens/ cuin sen/
nijsn Jumala otti hänen Sanans heildā poies/ ia an-
doi cugua Soliat / ia Rambat. Ninquin meidān
herra Christus ike sijsä puhu P. Mattheuksen ty-
fönā sanoden: Jumalan Waldacunda pitā teil-
dā pois otettaman / ia annetaman Pacanoille/
iotca tekewät sen Wedelmān. Ja toisesa paicasa
sano hän: Wind sanou teille/ että monda pitā tu-
leman Jdāstā ia Länneštā/ ia istuman Abrahā-
min/ Jsachin ia Jacobin cansa Taiwan Walda-
cunnasa/ mutta Waldacunnan Eapset pitā he-
tettāmān arimāisen Pimeytten. Sentāhden mōs
herra Christus lähätti hänen Apostolins ymbäri
caiten Mailman/ ia lästi heidān Saarnata Euange-
liumin caikille Luoduille: Sillä Jumala tahto että
caiči pidāisi Autuaxi tuleman/ ninquin hän sen todis-
ta yhden Balan cansa Prophetan tyfönā. Eijs hän
yhtälān Maacunda eikā Eansa sijsä ole eroittanur:
Mutta tahto että caiči pitā Saarnattaman Euan-
gelium/ Senpādālle että caiči pidāisi sijsä tulemā osali-
seri ia ijancaičisen Elāmān periliseri. Mutta ioca

Matth. 21.

Matth. 8.

Ezech. 33.

eij tahdo waſtanotta / ſe iſens ſiſtā eroitta ia tule Ea-
doteturi. Ja Jumala otta hänen Pyhän Sanans/
ia wiepi ſen toifen Maacundan / cuſa ſe ſivreman ſij-
toſen canſa waſtanotetan. Sillä hän eij ole ſitonut
händäns ia hänen Pyhā Sanans yhten paidan:
Mutta anda ſen Canſan edeſä Saarnatta / ioca ſitā
Kacasta/ miehelläns ewle ia kätke ſen.

*Discimus
quomodo
Deus puni-
re ſoleat
hanc cœ-
nam con-
tinentes.*

III. Opeme/ cuinga Jumala rangaiſe niſtā iot-
ca eij tahdo tulla hänen Ehtoliſellans/ mutta ylön-
cagowat ſen/ nimitäin/ ettei heidän pidā maiftaman
hänen Ehtoliſtans/ ninquin Herra Chriſtus täſä ſa-
no: Minä ſanon teille/ ettei yriſtän niſtā Diehiſ-
tā cūin cutzutin/ pidā maiftaman minän Ehtoli-
ſtan. Sillä ne iocca Jumalan ia hänen Sanans
ylöncagowat ia hyljätwät / ne Jumala iällens poishy-
liä / ettei heidän pidā ikänäns tuleman oſaliſeri ſiſtā
lohduſiſeſta Euangeliumin Saarnasta ia Taiwan
Waldacunnan perimiſeſtā. Ninquin Jumala ike ſa-
no Prophetan cautta: Minun canſani on turmelo-
tu/ ettei hän tahdo oppia: Sillä ett ſinä corſtele
Jumalan Sana / ſentähden en minä myös pidā
ſinuiſta luona. Ninquin meille täſä Euangeliumis on
ſenpaälle Eſimerki/ cuinga Jumala on Rangaiſnut
Guutan Canſan / ſentähden/ ettei he tahtonet tulla
ſillä ſivrella Ehtoliſella/ ionga hän oli heille Walmiſ-
tanut/ mutta ylöncagoit ſen/ ia wiela pāälliſex jurmai-
ſtene/ iocca heidän tygöns olit lähete: ni cūſuman hei-
tā: Sentähden myös Jumala hyljäſi heidän / otti
heidā pois hänen Pyhän Sanans / ia annoi heidän
tyllä Turkin ia Pacanoitten Druiden alla / että he

Oſe. 4.

nyte saawat cuulla Mahometin wäärä oppia/ia Turkin
 Alcoranin siinä stasa/ cuin he ennen ciuilit sen Lohdu-
 lisen Euangeliumin opin. Ja ninquin se on tapahu-
 nut Juntain cansa/ niin se wielä nyte tapahu muinen
 cansa/ iotca hänen Pyhän Sanans ylöncakowat/ ia
 ei tahdo eulla sillä swrella Ehtolifella/ ionga hän Ar-
 mostans on walmistanut / että Jumala otta heildä
 pois hänen Pyhän sanans / ia lähettä heille Nälän
 Jumalan Sanan jälken. Ninquin hän sano Amos
 Prophetan tykönä: Minä tahdon lähettä Nälän
 Maampäälle / ei Nälkä Kwan jälken: Mutta
 Jumalan Sanan jälken. Niin että heidän pitä
 luoxeman yn bari sinne ia tänne/ yhdestä Maan-
 ärestä toisen / Pohiasta Itään etzimän OErran
 sana/ ia ei pidä cuitengan löytämän. Ja P. Pa-
 wali sano: Sentähden ettei he ottanet Kacca-
 utta totutteen/ että he olisit Autuaxi tullet: Sen-
 tähden pitä Jumalan lähettämän heille wäke-
 wät willityxet / että heidän pitä walhet O'scon-
 man: Senpäälle että caicci pitä Duomittaman/
 iotca ei ole O'sconet Totrutta / mutta himoitze-
 wat walhetta ia wääräyttä. Tästä nyte igecufin ot-
 tacon Opia Manayxen / että me tämän Armon
 Nian cuin nyte wielä käsikä on oikein täytäsim / ia
 ehisimme O'Erra cosca hän wielä läsnä on/ Kacastai-
 simme hänen Pyhä sanans / sitä mielelläm Ewlisim-
 me ia tätkisimme: Senpäälle ettei Jumala sitä mei-
 dän siittä mättömyden tähden meillä pois ottaisi / ia
 lähettäisi meille nälkä hänen Pyhän sanans jälken/
 ia sihen sian wäkewät Willityxet. Ja cakofamme

Amos. 8.

2 Theß. 2.

Rom. 11.

Jwetain canson ia muinen Maacundain päälle / cusa
 Herä Christus ia hänen Apostolins owat Saarnat
 / ia nyt owat eullet siwen willityren heidän lijes
 tāmätömydens tähden : Sillä iös eij Jumala ole
 sästänyt nihtä Luonol : sia Oksa / ninquin P. Pas
 wali sano / niin catzo ettei hän mös si
 nua sästä.

III. SÖNNUNTAJ JÄKEN
 P. Colimaisuden Sumuntain.

Euangeliumin Kirioit-
 ta P. Lucas XV. Lugas.

El káwit Nesuren tygö
 caickinaiset Veronottaiat / ia
 Aulkishynnisset cwleman händä.
 Niin napisit Phariseuxet ia
 Kirianoppeneet ia sanoit : Tämä syndistä

westan

wastan rupe / ia syöpi heidän cansans. Nijn
hän sanoï heille tāmān wertauxen / sanoden:
Euka ombi teistä se Inhiminen / iolla on sa-
ta Lammasta / ia ios hän yhden niistä ca-
dotta / eikö hän iätä yhderänfymmendä ia
yhderän Corpchen / ia mene sen iälken / ioca
ombi cadonnut / sihenasti että hän sen löy-
täpi? Ja cuin hän löytäpi sen / nijn hän pa-
nepi sen olallens iloiten. Ja cosca hän tule-
pi Cotians / nijn hän coconcutzu hänen M-
tāmāns ia Maaburins / ia sanopi heille: I-
loitcat minun cansani / sillä että minä löysin
minun Lambani ioca cadonnut oli. Mäin
sanon teille / että nijn myös pitä ilo oleman
Laiwaas yhden synneisen ylitze / ioca hänen
paranda / enämin cuin yhderänfymmenen
ia yhderän Hurscasten ylitze / iocca ei tarwit-
ze parannoista.

Laiua cuca Waimo ombi iolla on fym-
menen Penningitä / ios hän yhden heistä
Cadotta / eikö hän ylöslyettyä Rynelätä /
ia laaise Huonetta / ia wisusta etzi / nincan-
wan cuin hän sen löytä / ia cuin hän sen löy-

tä/ ia cuin hän sen löytänyt on / coconcutzu
 hän ystäväs ia kyläs Vaimot / ia sanopi:
 Gloitcat minun cansani/ sillä että minä löy-
 sin minun Penningin / ionga minä Eado-
 tin. Nijn myös sanon minä teille / pitä ilo
 oleman Jumalan Engelitten edes yhden syn-
 disen ylitze/ ioca hänen paranda.

Exordium
 à dicto
 Christi.
 Luca. 19.

Eidän HERRA Christus P.
 Lucan cykänä sano:
 Inhimisen polca on tullut
 ehimän ia wapahaman siä
 cuin oli Cadonnut.

Toilla Sanolla hän anda tietä
 sen syyn / mingätähden hän on tullut tähän Maail-
 man/ ia mitä hänen täsä piti tekemän/ nimittäin/ et-
 tä hänen piti ehimän ia Wapahaman niistä Cadon-
 nuista syndistä Inhimistä. Tämän hänen Virrans/
 hän täsä Euangeliumisa cahden erinomaisen ia sangen
 Eshdulisen wertauxen kautta laumamalda vlgosmaa-
 la ia osotta/ iotca hän tähän sisällä wetä. Ensistä yh-
 destä Inhimifestä / iolla oli sata Lammasta / ia cosca
 hän niistä yhden Cadotti/ iäksi hän yhderäntymmen-
 dä ia yhderän Corpehen/ ia meni ylösehimän siä yhtiä
 cuin oli Cadonnut / ia eij lacanut ennen cuin hän sen
 löysi: Sitäläkin yhdestä Vaimosta/ iolla oli kymme-
 nen Penningitä / ia cosca hän yhden niistä cadotti/
 ehei hän sen iälken nijncauvon / cuin hän sen löysi.

Ja molembain näiden wertausten cansa / hän osotta hänen Armolisen hywän tahtons ia Suosions kōhhiä syndistä waстан: Ja anda tietä / että hän on se sama Paimen eli Inhiminen / ioca on tullut Mailman ehi-
mān syndistä / ninquin Paimen ehi hänen Lambai-
tans: Ja ninquin yri Waimo ehi sitä Penningitä
cuin hän oli cadottanut / niijn hän ehipi yhtä cadonnut-
ta syndistä Inhimistä.

Ja on tämä Euangelium asetettu Saarnatta tä-
män Sunnuntain päälle / erinomaisesta sen syyn täh-
den / että me ciwlim edesmennen Sunnuntain / cuinga
Jumala cuku caictia Inhimistä Maanpäälle sillä sw-
rella Ehtolifella / ionga hän caictien etteen on walmi-
stannut: Ja senpäälle / ettei meidän pidäisi andaman
meidän syndin sildä swrellda Ehtolifelda meitän pois-
esta: Niijn osotta tämä Euangelium ia lohduetta mei-
tä / että ne niisle anderi annetan / iotca caturwat hei-
dän syndiāns / ia parannozen tekewät oikiasa Bscosa /
ia sentähden rohkiasti mahtawat mennä sillä Ehto-
lifella.

*Ratio cur
hoc Evan-
gelium hoc
die Domi-
nico pro
concione
explicatur.*

Ja yhtensopi tämä Euangelium sen toisen Dsan
cansa meidän Bscon tunnustoresa / sentähden että tä-
sä Saarnatan meidän Herran Jesuren Christuren
Wirgasta / ia hänen Armostans caictia syndistä was-
tan. Ja sen wiydennen Rucouxen cansa / iocapāiwāi-
ses Rucoures / cusa me Rucoelem ia sanomme: O
Jsa ioca olet Tatwasa / anna meidän synnit An-
dexi.

Tämä Euangelium iaetan cahten Dsan.

1. On Publicaneista ia syndeisistä / iotca tulit cto-

*Propositio
bimembris.*

leman Herran Christusta: Ja Phariseusten Napi-
storesta.

II. On meidän Herran Christuksen wastaukesta/
iolla hän wasta edestäs cahden wertauksen cansa/ iot-
ca hän otta yhdestä Lambasta ja Penningistä.

Ensimmäinen Osa.

Analysis Ie
Partis com
prehens
dens quat-
uor mem-
bra.

I.
Personæ
Christum
accedentes:

I.
Publicani.

Nin palio cuitin tähän Ensimmäisen osan
rule / on meille tässä neljä erinomaista Cappas-
letta.

I. On niistä Personaista / iotca owat tulleet Herra-
ran Christuksen tygö:

Ja käänte hänen tygöns caicfinaliset We-
ronottajat ja syndiset:

P. Lucas cahtalaiset Inhimiset tässä nimittä.

I. On Weronottajat: Näistä usein Saarna-
tan / että he owat wanhan Aican olleet erinomaiset ja
ylimäiset Borgarit Romisa / iotca Arenderaisit ja ostit
Tullin ja Veron / yhden wiesin summan Kahan edes-
tä / ja owat olleet Romaritten seasa swresa Eunniasa /
ninquin Cicero heistä kirjoitta / ja cuku heidän: Flo-
res equium Romanorum, ornamentum civita-
tis, & fundamentum Reipublicæ. Se on: Ro-
maritten Adelin ja Kiddaritten Cuckaiset / Cau-
pungin caunistokset / ja ybreillen Causan perusto-
ket ja wahwistukset.

Mutta waita cuinga swresa Eunniasa he owat
olleet Romaritten edesä / niin cuitengin Jumalan ja
caidein Christillisten Inhimisten edesä / he owat olleet

pahat

pahat ia Jumalattomat Niehet: Sillä he sen Tullin eli Veron/ ionga he olit ostanet / sworn ia plõn-
paldisen woiton ia Corcorahan cansa Alimaistda
plõscannoit/ia palio wäärntä ia wäkiwalda heille te-
git/ ninquin sencaldaista Mailmasa wielä nyt monda
on/ia nijs ettei he ketäkän säästänet. Ja ninquin Au-
gustinus sano: Publicani sunt qui sectantur lucra,
& exigunt vectigalia per fraudes & furta, scele-
ra & periuria. Se on: Publicanit owat ne / iot-
ca seisowat wolton iälpen/ Tullin ia Veron plõs
candawat Petoxen ia Marcauden / Synniti ia
wäärän walan cautta. Ja sentähden olit Jwettan
cansalle ninquin yxi Eauhistos / ettei he woinet cwlla
heitä mainittawan/ eikä pahembata Nime tainet len-
nelläkän anda/ cuin Publicanus ia Tullinäri. Nin-
quin myös meidän Herrä Christus P. Mattheuxen
tyfönä sano: Että ioca eh rahdo cwlla Seura-
cunda/ sen pitä pidettämän Publicanuxen ia Pa-
canan edestä.

Matth. 18.

2. Synnelfet: Nijsten cansa P. Lucas täsä
ymmärtä ne iotca macaisit iulkisynnissä / saastaises ia
riettas Elämäsä/ Huorudesa/ Salawotesa/ Murha-
sa ia marcaudes / ia muisa sencaldaists. Ne olit nin-
quin Chrysostomus sano: Exempla summæ ne-
quitix. Se on: Ne olit caikein swriman Pabu-
den ia coiruden esimerkit. He owat ollet sencalda-
set syndiset/ että he caikilda olit hyliäcpe ia plõncako-
tut/ nijs ettei yxikän sahtonut heidän Seurasans olla
eli läpda.

2.

Peccatores.

II. On heidän Ascareistans mitä he owat tehnet:

II.

He káwtte Jesuxen tygö.

Námát Publicanit ia synneiset tulit Jesuxen tygö/waikka he olit caikilda Inhimisildä ylöncahotut/cuitengin he otit sen Rohkeuden etteens / että he menit HErran Christuxen Jesuxen tygö / ioca eis phtäs kán syndistá wieroinnut eiká ylöncahotut / sillä he olit ilman epälemätä cwlet Johannes Castaian Saarnan / ioca caikka manaisi parannoren / ia wissaisi heitä HErran Christuxen Jesuxen sen wigattoman Jumalan Earihan tygö / ioca pois otta Mailman synnit: Ja sentähden he wahwan uscalluxen ia hywän toiwon cansa menit hänen tygöns.

III.

Finis acceptus.

III. On siistá syystá / mingätähden he menit hänen tygöns:

Cwleman händä.

Anda Euangelista sen cansa tietä / ettei he ole tulleet cagoman eli ihmettelemän händä / taikka Xica culluttaman / mutta cwleman hänen Saarnans / ia oppeman händä tietämän Jumalan tahdon / Saaman lohduost heidän omasa tunnosans / ia heidän Syn deiens Anderi. Sillä he tunsit heidän syndins ia Ri coxens / ioca heitä sangen cöwin ahdisti ia waiwaisti. Ja että he olit cwlet / että HErra Christus oli syndistá suloisesta wastanut / heitä lohduuttanut / ia heidän syndins anderi andanut: Sentähden he myös tulit ylös herätetyxi menemän hänen tygöns / sen uscalluxen ia Rohkeuden cansa / että heidän piti saaman händä lohduust / Armo ia heidän syndins Anderi.

IV.

IV, On niistá Personaista ioca owat Napisnet.

Nijn napisit Phariseuret ia kirtanoppenet/
ia sanot: Tämä syndistä vastanrupepi ia
syöpi heidän cansans.

*Persona
murmura-
ntes.*

Eosca nämät Blcocullatut/ iotca pidit izens ylön
pyhänä ia Wanhurskana / näit että Veronottaiat ia
syndiset tulit Herran Christuren tygö / ia hän heitä
Armolifesta vastan rupeisi ia Söi heidän cansans/
nijn he cöhta nurisit ia napisit sitä. Ja rupeisit wää-
rin hänestä aiattelman ia Duomigeman / ia tahdoit
tehda hänen heidän werraxens/ia siitä sulke ia päätä/
että hän oli Syndinen ninquin ne mwt olit / sentäh-
den että hän ystäwälistä rupeisi heitä vastan / ia
Söi heidän cansans / ninquin he olisit tahtonet sano:
Tämä piti hänens yhden Prophetan edestä / ia cui-
tengin pitä ystäwyttä Veronottaitten ia synneisten
cansa/ ia osotta sen cansa / ettei hän ole parembi kuin
he owat / on Jumalatoim ia Pahointekia kuin hekin
owat. Ja ei he sitä taitanet aiatella / että Herran
Christus oli syndisten cansa / ei sen tähden / että hän
ihe Jumalatoim oli/mutta että hän heitä käännäisi pa-
rannoren. Ja mitä he tässä Herrasta Christuresta
puhui ia Duomisit / sen he tegit sulasta Wihasta ia
Wainosta händä vastan: Sillä he aina wihausit ia
wainoistit händä ia cadetit / että hän Köyhä syndistä
vastan rupeisi ia heidän cansans Söi.

Speturet ensimäisestä osasta.

I. **D**e me näistä Veronottaista ia syn-
deisistä / kenengä tygö meidän pitä mene-
män

*Loci com-
munes Ie
Partis.
Discipulis
exemplo*

Publicano-
rum hypoc-
ritarum ad
Christum
confugien-
dum esse.

Eph. 2.

Rom. 3.

Esa. 1.

Gen. 3.

Luc. 18.

män ia Lohducusta anoman/ nimittäin/ meidän hE-
ran Jesuxen tygö/ ioca on se paras Läkäri/ ia taita
Synnit anderi anda. Ja waikka ei mwet caicki ole
Publicanit ia Juhlisyynnisset/ ninquin nämät ovat ol-
let/ niijn me cuitengin caicki oleminne Luonosta wi-
hen Lapsset/ ia eiijn mitäkän taida kerscata Jumalan edesä.
Ja sitä enämän cuin me Eläminne/ sitä enämän me
syndiä tegemme: Ja sitä enämän cuin me syndiä te-
gemme/ sitä enämän tuleminne Jumalan armosta pois
eroiteturi. Sillä syndi on se sama Cauchia ia Myrk-
linen cappale/ ioca eroitta Inhimisen poies Juma-
lasta Caickiwaldiasta/ ninquin Esaias sano. Ja nin-
quin ei caicki ole Veronottaia/ niijn myös ei caicki
ole yhtäläisset synneisset: Monicahdat waikka he ovat
syndisset/ niijn he ei cuitengan taida eikä tahdo izens
syndiseri tunnusta/ mutta telewät izens wigattomari
ia puhdari: Ninquin Cain teki ioca sanoi: Pitäkö
minun warioitizeman minun Welidni. Ja se
Phariseus/ ioca meni ynnä Publicanin causa Tem-
plin/ teki izens puhdari sanoden: En minä ole nin-
quin mwet Inhimisset/ Rõwärit/ Wäärät/
DworintePiät/ taikka ninquin tämä Wronot-
tala. Monicahdat taas tundewat ia tunnustawat
heidän Syndins/ mutta ei cuitengan tahdo luopua
synnistä poies/ eikä parannosta tehda/ mutta aina
Eläwät lihan Himon jälken. Mwtamat langewat
epälyxen heidän synnisäns/ ninquin Cain/ Sul/
Achitophel ia Jwdas Iscarioth: Nämät caicki
iotca sencaltaisset ovat/ tulewat Eadotuxen. Neliäs
osa syndisitä tundewat ia tunnustawat heidän syndins/

caturat kaikista Sydämeistä / että he Jumalan mie-
 len ovat Riikonet / ja oikeasa Vscosa pakenevat mei-
 dän Lunastaian ja Vapahdaian HERRAN Jesuren
 Christuren tygö / Kuolevat heidän syndeians anderi-
 telvät parannoksen ja laittavat pois syndiä tekemä-
 tä. Ja nämät ovat ne parhat ja saavat Jumalalta
 syndins anderi. Ja niitten esimerkkiä pitää meidän seu-
 raman / se on / meidän syndin tunden / ja tunnusta-
 man Jumalan edessä / caturan kaikista Sydämeistä /
 eij cuitengan epäilemään Jumalan Armosta ja Laupiu-
 desta / mutta pakenevan hänen Armons ja Laupiu-
 dens tygö / ja yhdessä oikeasa Vscosa Kuoleman mei-
 dän syndin anderi / niin me saamme evlän ne Lohduli-
 set Sanaat / kuin HERRA Christus sanoi sillä Halvas-
 tulla: Ole hyvästä turvasta minua Poikasi / si-
 nua syndis anderi annetan sinulla. Math. 9.

II. Opeme tästä / cuinga Saloinen / Laupias ja Monemur
 Armolinen meidän HERRA Christus on caiki syndistä Deum esse
 Inhimistä vastaan / ja cuinga walmis hän on ota- misericor-
 man heitä vastaan / koska he parannoksen telvät / ja dem erga
 wahwan Vscon cansa pakenevat hänen tygöns / ja omnes pec-
 sen cansa osotta / että hän syndisten tähden on tullut catores pe-
 Mailman / heitä ylösehimään ja parannoksen cuu- ni'entiam
 man / ninquin hän ihe todista P. Lucan tyfönä: Ja Luc. 19.
 P. Pawali sano Timotheuren tygö: Se on yri 1. Tim. 1.
 wahwa Sana / ja kaikella muoto mahdollinen /
 että Christus Jesus on tullut Mailman Wa-
 pahdaman syndistä. Senpäälle on meille monda
 Esimerkkiä: Ja tästä Euangeliumisa seiso / että caiki
 naiset Veronottajat ja syndiset ovat käyneet HERRAN

Luc. 19.

Luc. 8.

Matth. 28.

Matth. 11.

Esa. 40.

Christuren tygö / ia hänelä wastanoteet / syönyt ia
 iuonut heidän cansans / ia ei yhtäkän ylönkäönut.
 Euinga suloisesta hän puhutteli sitä Weronottaiata
 Zacheusta / ia kästi hänen Puusta alasastua / sano-
 den: **Tänäpäiwänä pitä minun oleman wieras**
sinun Duonesas. Euinga armolinen hän oli Ma-
 ria Magdalena wastan / iosta hän seisemen Perkele-
 tä ulgosaioi / ia annoi caidei hänen syndins Anderi.
 Euinga Laupiaasti hän cakahti P. Petarin päälle /
 cosca hän colme kerta oli hänen kieldänyt. Ja monda
 muuta sencaldaisa Esimerä on meille / cuinga Lau-
 pias ia Armolinen hän on ollut caideia Röyhi syndisä
 wastan / iotca owat parannoren tehnet ia tullet hänen
 tygöns. Niin hän wielä nyt on Armolinen caideia
 syndisä wastan / ia heitä suloisesta wastan ota / Loh-
 dutta heitä / ia anda caidei heidän syndins anderi / ia
 cuhu caidei hänen tygöns / iotca työtä telewät / ia syn-
 nillä owat rascutetut. Ja tämä on swerxi Lohdutor-
 xi caikille Röyhille syndisille Inhimisille / ioca pitä
 heitä ylös herättämän ehimän tätä oikiata Läkärä
 meidän Herran Jesusta Christusta / ia wahwan uska-
 luxen cansa hänen tygöns pakeneman / anoman hänelä
 Lohdutorsta / ia syndein anderi saamista. On myös
 täsä caikille Saarnamiehille Esimerä / iota heidän
 pitä seuraman / ia suloisesta wastan ottaman niistä iotca
 iohongun rascan Syndin langennet owat / ia heitäns
 parata tahtowat / heitä Lohduttaman Jumalan Sa-
 nan cansa: Eij Lain saarnan / mutca Euangeliumin
 opin cansa. Ninkin Jumala ihe sano Esalan Pro-
 phetan tyfönä. **Lohduttacat / lohduccat minun**

cansani/ Pubucat ystāwāllsest Jerusalem in can-
sa/ ia pubucat hānen edesāns/ ettā hānen sotimi-
sens on lopetettu/ ia hānen syndins on andexlan-
nettu. Ja toises paicas sano Esaias: Wahwista-
cat ne wāsynet lādet/ ia wirgottacat ne wādet-
māt polwet/ sanocat nišle epālewāšille Sydā-
mille/ olcatta hywāšā turwasa/ ālkōtte peliāitō.
Ja P. Pawali sano: Plōsoiendaca ništā lotca
Dscosa owat helcot/ ia ālkātte waiwacko oma-
tundo. Niijn hān myōs sano Galaterein tygō: Jos
locu Inhiminen ofa langeta iohongun Syndin-
Te lotca Dengeliset oletta/ oiendacat hāndā fi-
weyden Dengen cansa/ ia catzo sinun itze pād-
les/ ettei sind myōs lūsata. Nāin meidān H Er-
ra Christus Jesus iše/ ia hānen P. Apostolins/ niijn
myōs caicti hursat Saarnamiehet owat tehnet/ ia sen
cansa caictille Jumalan sanan Palwelioille yhden
Caunin esimerkin jättānet.

Esa. 35.

Rom. 14.

Gal. 6.

III. Opeme tāštā/ ettā ne Jumalattomat ia
Blcocullatut aina caictia ništālin cuin oilein ia hywin
owat tehdyt/ panettelewat ia pahemin pāin lāāndā
wāt: Niquin nāmāt Phariseuret ia Kirianoppenet
owat tehnet/ iotea meidān H Erran Christuren hywāt
Tydēt toistin lāānste/ ia ništā Panettelit/ Rapiste ia
Nuriste stēā/ ettā hān otti Weronottaite ia syndistā
waftan/ heidān cansans Sōij ia Joij. Ja cosca H Er-
ra Christus meni Mattheuren Weronottaian Huo-
nesen/ ia monda Publicani ia syndistā istuit Jesuren
cansa Pōydan tykōnd/ sanoit Phariseuret hānen D-
petuslastens tygō: Mixt teidān Westarin syōpt

Impios & hypocritas omnia etiā optima quaq; calumniarū & in pejo-rem par-tem inter-pretari.

Matth. 9.

Luc 17.

Matth. 21.

Gal. 5.

Publicanetn ia synneisten cansa? Samallamuotto
 Simon Phariseus napisi sitä / että Herra Kristus
 annoi yhden syndisen Waimon casta hänen Jalcans
 synelillans / ia cuirwaisi ne hänen huixillans / ia woiteli
 sen woitella / ia sanoi: Jos tämä olisi Jocu Prophe-
 ta / niñ hän totifesta tiedäisi / cuca ia mildinen
 Waimo on ioca händä pitele / sillä hän on yxi
 Syndinen. Ja cosca Herra Kristus Palma Sun-
 nuntain päälle aoi Jerusalemin / ia Lapset hwsit sa-
 noden: Osianna Dawordin Potalle. Niñ Phari-
 seuxet Napisit sitä sanoden: Ewletcos mitä nämät
 sanowat. Niñ se wielä nyte tapahtu / että ne Juma-
 lattomat aina napisewat ia panettelewat / ia caidi
 pahemin päin ländäwät: Ja myös aina cadehtiwat
 muita / erinomaisesta nistä / ioca swremilla Lahioilla
 owat Lahioiteut cuin he. Jos he näkewät iongun
 olewan Jumalisen / niñ he sitä cadehtiwat ia panet-
 telewat / ios iocu on Nicambi / niñ he myös sitä ca-
 dehtiwat / cosca he näkewät / että iollakin on onni ia
 menestys täsä Mailmasa / niñ he sitä cadehtiwat ia
 napisewat: Ja pian sanottu / he owat niñ täynä ca-
 teutta / ettei he muilla hywä soisi / cuin heille ihellensä.
 Ja ei yxikän ifänäns niñ hywin tee / ettei he aina si-
 nä wica löydä: Eikä Jumala eikä Inhimiset taida
 heidän mielen iälken tehä. Tämä on swri wica ia
 Eauhia syndi / ioca caidi Christiliset tule wältä ia car-
 ta / Sillä ne cuin muita cadehtiwat / ei he muille mi-
 täkän wahingota tege / mutta ihellene. Ja sentähden
 seuracan P. Pawalin neuwo ia manausta / ioca sano:
 Palwelcat toinen toistan Kacaudesa / sillä caletti

Kaki tule yhdesä sanasa täytetyksi / se on / Kacasta
sinun lähimmäistäs ninkuin itziäs.

IIII. Opeme tästä / cuinga meidän pitä niijen
cansa oleman ia Elämän täsä Mailmasa / iotca Jul-
kisyynisä aina Elävät / ia eis coscan parannošta tege /
eikä tahdo yhtään maaušta waſtanotta / ios niijen
seurasa on luvalinen olla taica eis ? Niitä iotca ſen-
caltaiset owat / pitä caidei wältämän niijn palio cuin
mahdolinen on / eikä heidän Seurassans oleman. Nink-
uin P. Pawali mana ia opetta sanoden : Minä olen
Eriolttanut teidän tygön / ettei teidän mitään
tekemistä pidä oleman / Salawotesten cansa / etc.
Mutta nyt minä olen teidän tygön Eriolttanut /
ettei teiden mitään pidä heiden cansans teke-
mistä oleman / nimittäin / ios locu olifi loca cutzu-
tan Weliexi loca on Salawotinen / ahne / epä-
lamalan Palwella / yxi Pilcari / yxi Juomari /
taica yxi Kōwari / niijen seasa ei teidän pidä syö-
män. Näillä sanoilla P. Apostoli meitä mana / ettei
meidän pidä niijen seurasa oleman / eikä cansakāy-
mistä pitämän / iotca iulkisyynisä Elävät laſamata /
ia eis parannošta tege / eikä meidän heidän cansans
pidä syömän eli iuoman / ſenpäälle etten me heidän
pahalla Eſimerkilläns tulifi wietellyxi-ia ſyndiſin hulus-
telluxi. Sillä ninkuin Syrach sano : Joca terwan
tartupi / hän ſaſtuttapi itzens ſijtā / ia loca yhden
Corian seurasa on / se tule Cortaxi. Ja Salo-
moniu ſanalascuſa ſeiſo : Joca wiſſan cansa ſeura-
pitäpi / se tule wiſſaxi / mutta loca longun tyh-
män cumpani on / se lange onnettomatten. Mut-

Monemur
quomodo
debeamus
conversari
peccatori-
bus impati-
entibus.

1. Cor. 5.

Syr. 13.

Prov. 13.

Iac. 5.

ta ne iotca Saarnawtrgasa owat ia muita piä opetta-
man / ne eijs taida heidän seurastans ižens peräci pois
pitä / senpäälle ettei he poišhucuiš heidän synneisäns /
mutta tulist läättyri parannoren. Sillä ninquin P.
Jacobus sano: Joca läädäpi ybden Syndisen
parannoren / hän wapabta hänen sieluns Cuos-
lemasta / ia peittä calcki ricoret. Ja me ewlemme
täsä / että meidän Herra Jesus on myös ottanue syn-
distä waстан / heidän cansans syönye ia iuonut / sen-
päälle että hän heitä läänmäišt parannoren. Mutta
cosca he ymmäreäwät / ettei he taħbo heitäns parata
eiä manaušta waстанotta / mutta aina lađamat syn-
diä tekewät / niñ he mahtawat ylönanda heitä ia hei-
dän Seurans / P. Pawalin manauxen iälkin ioca sa-
no: Carta yhta eriseurailta Inhimistä / cosca
hän ybden ia toisen kerran on manattu / etten et-
tä fencaltainen os poišläätty / ia syndiä teke / nin-
quin se / loca itzens on Duominut.

Analysis
Ile Partis
duas para-
bolas conti-
nens.

Toinen Osa.

Sinä Ensimmäises osas saietta cuulla niis-
tä Veronottaista ia Syndistä / iotca tulie
Herran Christuren ygö / ia Phariseusten na-
pistoresta: Seura nye se Toinen Osa / meidän Herra
Jesusen Christuren waстанesta: Ja wetä tähän
sisälle cari wertausta / ybden hän otta yhdestä cadon-
nesta Lambasta / toisen yhdestä cadonnesta Pennin-
gistä / ia niñnen cansa tacaperin aia ne Jumalattomat
Phariseuret ia heidän napistorens / ia osotta / että hän

Wircans puolesta on siinä oikoin tehnyt / että hän
syndistää waстан rupeisi.

Niijn palio kuin sijhen ensimäisen werauxen siinä
cadonnesta Lambasta tule / on siinä neliä Cappaletta.

1. On siinä Inhimisestä / ioca ehi siä cadonnut-
ta Lammasta:

Gula on teistä se Inhiminen / iolla on sata
Lammasta.

Tämä Inhiminen on hän ike / nimittäin / meidän
Herra Jesus Christus / ioca kukui ikens Inhimisxi
hänen Inhimisellisen luonons tähden / ionga hän otti
Neikestä Mariasta: Niijn myös sen raakauden ia hy-
wän suoston tähden / kuin hänellä meitä Köyhiä Inhi-
mistä waстан on. Mutta Lammasten cautto hän ym-
mästä / caidi Christilisee Inhimisxi Jumalan Seu-
racunnasta / ioca caidi hänen Lambans owat.

2. On siinä muodosta cuinga hän ehipi:

Ta los hän yhden niistä cadotta / eisd hän
tätä yhderäntymmenda ia yhderän Gorpe-
hen / ia mene sen lätken ioca omi cadonnut /
sijhen asti että hän sen löytäpi.

Tämä Inhiminen / nimittäin / Christus Jesus ike
ehipi siä cadonnutta Lammasta / niinquin yri hywä
paimen. Niinquin Prophetan Ezechielin tyfönä sei-
so: Näin sano Derra / minä tahdon itze otta mi-
nun Lammani minun tygöni / ia etziä beitä / niin-
quin yri Paimen etzipi hänen Lambans / cosca he
Lammasta pois exywdt / niijn minä tahdon aina
etziä minun Lambani / ia wapahda beitä iocapait

1.
Parabola
quatuor
membra
complecti-
tur.

1.
Homo qua-
rens ovem
perditam.

2.
Modus qua-
rendi.

Ezech. 34.

casta/ cubunga he owat halotetut. Nisnen yhde-
 xänkymmenen ia yhderän cansa hân ymmärtä ne/ iot-
 ca oikasa opisa ia Bscosa/ nijn myös puhasa Elämä-
 sä wahwana pysywät/ eilä Laumasta eli Lammaashuo-
 nesta pois erää: Ja näin se oikasa Paimen meidän
 Herra Christus Jesus niistäkin murhen pitä / niistä
 caidze ia Ruodapi: Nijn cuitengin ei hân sitä ery-
 nyttä plönanna/ mutta menepi sen iälken / ia ehi sitä
 trisncauwain cuin hân sen löytä. Mutta cadonnen
 Lamban cautta hân ymmärtä caicki Syndiset / iotca
 taicka wäärän opin/ taicka iongun synnin cautta owat
 erittänet isens Jumalan Seuracunnasta / ia exyisä
 käywät / ne Herra Christus plösehi Euangeliumin
 saarnan cautta/ ionga hân on kästtenyt saarnatta hä-
 nen nimens parannoxxi ia syndein andexi saamisexi.

2.

Modus do-
 mum redu-
 cendi ovem
 inueniam.

3. On sitä muodoista / cuinga hân sen cadonnen
 Lamban cotia tuopi:

Ja culin hân sen löytäpi / nijn hân pane
 sen olallens iloitin.

Täsä nyt Herra Christus osotta hänen swren ah-
 terudens/ nijn myös hänen rackaudens Röyhä syndi-
 stä Inhimistä wastan/ ettei hân ainooasta plösehi sitä
 Röyhä cadonnutta ia erynyttä syndistä/ mutta myös
 pane sen hänen Pyhälle olallens / ia wiepi sen iloiten
 Cotions/ se on/ sihen Christilisen seuracundan/ iosta
 hân oli poiserehtynyt. Eillä ninquin yxi Paimen
 cosca hân iongun cadonnen Lamban löytäpi/ panepi
 hân sen olallens iloiten: Nijn myös meidän Herra
 Christus Jesus swren ilon cansa pane sen Röyhän er-

hettynen syndisen hänen hywästistunatulla Olallens/
ia wiepi sen cotians.

4. On sijsä iloika ioca sen iälkin seura :

Ja cosea hän tule **G**otians/ nijsn hän co-
concku **N**stāwāns ia **N**aaburins/ ia sanopi
heille: **I**lotica minun cansani/ sillä minä lōy-
sin minun **L**ambani ioca cadonnut oli. **M**i-
nä sanon tellle: **E**ttä nijsn myös pitä ilo ole-
man **T**aiwas yhden syndisen ylihen/ ioca hā-
nens paranda/ enāmin cuin yhderānkymme-
nen ia yhderān hurscasten ylike/ iotca eis tar-
wihe parannošta.

4.
*Gaudium
subsequens
orem in-
veniam.*

Nstāwitten cautta **H**erra **C**hristus ymmärtä **P**.
Engelit/ iotca iloikewat **T**aiwaas sen ylihen/ että yri
syndinen hānens paranda. **N**ijsn myös hān ymmärtä
caitti **C**hristikiliset ia **J**umaliset **I**nhimiset / iotca myös
sen ylihen iloikewat/ sillä sen cautta **J**umala tule yli-
tetyri/ ia hänen **W**aldacundans enättyri: **J**a sitā
wastan **P**erkelen waldacunda tule sen cautta wāhe-
tyri. **M**utta että **H**erra **C**hristus tāsā sano / **T**ai-
waas olewan **I**lon yhden syndisen ylihen/ ioca hānens
paranda/ enāmin cuin yhderānkymmenen ia yhderān
Wanhurscan ylihen/ eis meidān pida nijsn ymmärtä-
mān/ ettei **E**ngelit iloike **W**anhurscasten ylihen/ iotca
eis tarwihe parannošta/ sillä ne owat **J**umalalle swres-
ta otoliset/ ia **E**ngelit iloikewat heidān yligens: **M**ut-
ta meidān pitā sen nijsn ymmärtāmān/ että sitā swre-
man ahkeruden cansa / cuin **H**erra **C**hristus ehi yh-
den **L**ōyhān syndisen **I**nhimisen iälkin/ ia cūku paran-

noxen sitä ioca on erheccynye / sitä swrembi Jlo on
 Taimas sen ylise. Ja tahto Herra Christus nijn pa-
 lio sano: Että ninquin xri Paimen iättä yhderän-
 kymmendä ia yhderän Lammasta Corpeen / ia mene
 esimän sitä yhtiä cadonnutta Lammasta / nijn cauvain
 cuin hän sen löytä / ia cosca hän sen löytä / pane hän
 sen Olallens / ia cuin hän cotia tule / cuu hän Ystä-
 wäns ia Naaburins iloiheman hänen cansans: Nijn
 myös Herra Christus meidän sieluden Paimen / sw-
 ren Ahkeruden cansa ehi yhden syndisen parannoren
 iälken / ia Engelie Taimasa ia caiki Blgswalicut
 Inhimiset sen ylihen iloihewat / cosca xri syndinen hän
 laändäpi igens.

II.
 Similitudo
 de drach-
 ma deper-
 dita.

1.
 Mulier
 querens.

II. Vertaus on sitä cadonnesta Penningistä /
 cusa meidän Herra Christus colminaisit meille edes-
 pane.

1. On sitä Waimosta / ioca on eginye sitä cadon-
 nutta Penningitä:

Taita cuca ombi Waimo / tolla on kym-
 menen Penningitä:

Tämän Waimon cansa meidän Herra Christus
 ymmärtä ihe hänen / ia ne ioca hän Saarnavircan
 on asettanut / ioca ehiwät sitä cadonnutta Penningi-
 tä: Ja nijnen kymmenen Penningin cansa hän
 ymmärtä syndiset / ioca synnin cautta owat cadonneet.

2.
 Modus que-
 rendi,

2. On sitä muodosta cuinga hän ehipi:
 Eikö hän ylösstyntä kynnellä / ia lacatse
 Huonetta / ia wisusta ehi nijn cauwan cula
 hän sen löytä.

Ylössyhteytyn Ryntilän cansa tässä ymmärtetään
 Jumalan Pyhä sana/ ioca on ninquin Psalmista sa-
 no: Yxi lyhyt meidän ialcam edesä/ ia yxi Wal-
 leus meidän teidem päälle. Ja se Lwta iolla hän
 laaise on Jumalan Laki/ iolla ne syndiset Rangaistan
 ia Ruhdellon/ manatan ia neuwotan parannoren.

Psalm. 119.

3. On siinä Jlostia ioca seura siinä:

Ja cun hän sen löytännyt on/ Goconcuksu
 hän Ystäväs ia kyläs Waimot/ ia sano-
 pi: Jlostia minun cansani/ sillä että minä
 löysin minun Penningini/ ionga minä Ca-
 dotin. Niin myös sanon minä tälle/ pitä
 Jlo oleman Jumalan Engelisten edes yhden
 syndisen yllisen/ ioca hänen paranda.

3.
 Gaudium
 Subsequens

Eutca ne ystävät ia kylän Waimot owat/ ewli-
 te sen ensmäisen Vertauxen ulgostoimitusea/ nimis-
 täin/ HErran P. Engelist ia ulgostwalitut Inhimis-
 set/ iocca iloigewat yhden syndisen Inhimisen yllise/
 ioca hänen paranda. Ja nainen molembain Ver-
 tausten cansa meidän HErra Jesus Christus wasta
 Phariseurita ia Kirianoppeneita/ iocca napisit siinä/
 että hän sydistä wastaan rupeisi/ ia söi heidän cansans/
 ia osotta ettei hän sentähden heidän cansans ollut/ että
 hän piti heidän ia heidän syndins cansa/ mutta sentäh-
 den että hän tahdoi cusu heitä parannoren. Ninquin
 hän tahdoisi sano: Teidän oma tundon todista teidän
 yllisen/ että te ehittä ylös yhti cadonnutta Lammasta
 ia Penningitä/ mitästä te siinä napisetta/ että minä mi-
 nun Wircani puolesta ehin Köyhä syndistä Inhimis-

tä plös / ia cūsun hāndā parannoren? Waij eikö te
 Blēcullatut luule yhden Inhimisen olewan swrem-
 man/cuin yhden iäriettömän Luondocappalen?

Locicom-
 munes IIe

Parūs.

Discimus
 nos esse in
 hac vita
 tanquam
 oves erran-
 tes.

Esa. 53.

Opeturet toifesta Cappalesta.

I. Peme tāsā / ettā me olemma tāsā
 Mailmasa ninquin exynet ia cadonnet
 Lambat/meidān turmellun Luonon puoles-
 ta/ioca eis taida mwta cuin syndiā tehda. Jumala to-
 sin Algusa loij Inhimisen hānen oman Euwans iälken
 Pyhäxi ia wigattomaxi / muetta sistte cuin hān Perke-
 len haucuturen cautta langeisi syndijn / niijn me cado-
 timme caiken Pyhyden ia Wanhurscauden / ia culimo
 ma ifancaickisen Euoleman wicapääxi / ia olemma nye
 Luonosta ninquin exywäiset Lambat. Ninquin Esa-
 las Propheta sano: **Me kāmimme caicki exyrisā**
ninquin Lambat / iocainen catzol hānen tiens
pādalle. Me kāmimme harhalla tiellä syngiāsā Cor-
 wesa exyrisā / ia en me ihestām / ia omalla Wäellām ia
 Woimallan taida tulla oifialla tiellä / mutta aina exy-
 risā kāmme: Ja sitā edemmā cuin me kāmme / sitā
 edemmā me exymmä Jumalasta ia hānen Laistans/
 langemma yhdestā synnistā niijn toiseen. Ja ninquin
 yxi cadonnut Penningi / eis taida igens ehiā / mutta
 macapi aina symyrisā / siihen asti ettā hān perāti Kuos-
 cupi / ia tulle turmelluxi iollei hāndā plösekitā: Nijn
 myös yxi syndinen Inhiminen eis taida ihe hānens
 plöseki eikā tulla oifealla tiellä / iollei se ofia Paimen
 meidān Herra Christus Jesus hāndā plöseki / hānen

Isäliseštä Armostans ia laupideštans. Tämän meiz
 dän turmellun Luonon heikouden meidän pitä tundes
 man/ eikä meitä paremmari ia swaremmari tekemän/
 cuin me olemma/ mutta tunnustaman ia sanoman yn-
 nā Dawidin cansa/ ioca sano: Minä olen ninquin
 yxi exynyt Lammias/ etzi sinun Palwelias ylös/
 sillä en minä vvhota sinun Käskys. Ja cosca hän
 ekipi ia cuku meitä/ niin ei pidä meidän wastanseiso-
 man/ eikä tacaperin meitäm wetämän/ mutta oleman
 ewliaiset ia cohta seuraman. Ninquin Dawid mana
 sanoden: Tänäpäiwänä ios te ewletta DErran
 Anen/ niin älkätte cowuttaco teidän sydämen.
 Mutta ioca niin cangia ia tottelematois on/ ettei hän
 tahdo ewlla HErran Andä/ eikä händä seurata/ se-
 myös ei ifänäns taida tulla oifialla tiellä/ eikä ijan-
 caicäisen Elämän perilisexi/ mutta tule ijancaicäisen
 Eadotuxen ynnä sen Jumalattoman Pharaonin can-
 sa. Sentähden sano Propheta Dseas: Käänä si-
 nus Israel sinun DErras Jumalas tygö/ sillä
 sinä olet langennut sinun pabantekos tähden/ ot-
 tacat tämä sana teidän tygön/ ia kändäkäit teitän
 DErran tygö/ ia sanocat: Anna meille caicäi
 synnit andexi/ ia tege meille hywä. Ja Jumala
 ihe sano Prophetan cautta: Kändäkäit teitän mi-
 nun tygöni caicästä sydämeštän/ Paaston/ Itcun
 la Murhē cansa/ ia älkätte rewäisid teidän Waa-
 teitan/ mutta teidän sydämen/ niin kändäkäit
 teitän nyt DErran teidän Jumalantygö/ sillä
 hän on Armolinen/ Laupias/ Kärsiwäinen ia
 swaresta Armosta.

Psal. 119.

Psal. 95.

Ose. 14.

Isael. 2.

Discimus
Christum
esse verum
Pastorem,
qui pecca-
tores qua-
rit.
Ezech. 34.

II. Opeme tästä/ että meidän Herra Christus
Jesus on hyvä Paimen / ioca ehi sitä Röyhä syndistä
Inhimistä / ioca synnin kautta on pois erhettynyt :
Sillä sentähden hän on tullut Mailman / että hänen
piti ylösehimän sitä kuin cadonnut on ia Wapahes-
man / ninquin hän todista P. Lucan tykönä. Ja Eze-
chiel Prophetan tykönä sano hen: Minä tahdon itze
ruockia minun Lambani / minä tahdon anda hei-
dän macaella sano Herra / minä tahdon etziä
sitä kuin cadonnut on / ia tuoda tiellä iällens sitä
kuin expynyt on / ia minä tahdon sita sitä / kuin ha-
wolttu on / ia wahwista sen helcon / ia se quln Ri-
hawa ia wälwä on tahdon minä tallela pitä ia
Eätkiä / ia tahdon heistä waarin otta. Tämän Herra
Christus todista tässä Euangeliumis kahden erin-
omaisen ia suloisen wertauxen cansa / yhdestä cadon-
nesta Lambasta / ia yhdestä Penningistä ioca oli cadon-
nut. Ja sen cansa tietä anda / että ninquin xri Inhi-
minen ioca yhden Lamban iättä Corpeen / mene cohta
sitä ehimän / ia eij laca ennein kuin hän sen löytä / ia
kuin hän sen on löytänyt / pane hän sen ilon cansa D-
lallens ia wiepi cotians. Ja ninquin xri Waimo ioca
cadotta yhden Penningin / spyyttä Kynkilän ylös / la-
caise Huonen ia wisusta ehi nijn cauman kuin hän sen
löytäpi: Nijn myös hän swren ahkeruden cansa ehi
yhtä Röyhä syndistä / ioca Laumasta on cadonnut ia
pois expynyt / ia eij laca ennein kuin hän sen löytäpi ia
wiepi cotians. Tämän cansa pitä meidän lohduccaman
meitäm / että meille on xri Vscolinen Paimen Herra
Christus Jesus ioca syndistä ylös ehipi / ios me exp-

me pois Laumasta/ia langemine iohongun syndin/ nijs
 hen cohta ylösehipi meitä ia cugupi parannoxen / ios
 me harvoitetan/ nijs hân meitä sito / ios me tulemma
 heicori/ nijs hân wahwista meitä: Ja yhdesä summas
 sanottu/ hân teke caicki mitä hân tule tehda/ ia eijs mi-
 täfân nijsä unhota/ sentähden sano Tertul: Christus
 est salus hominum ad restituendum quod perierat
 homo perierat, hominem restitui oportuit. Se on:
Christus on Inhimisten terweys / ioca on tullut
etzmân iäällens saattaman ioca cadonnat oli/
Inhiminen oli cadonnat / Inhiminen myös piti
iäällens ylösetzittämân ia tallela saatettaman.
 Ja Augustinus sano: O homo, cum errares quæ-
 sivi te, ut conjungerem te mihi. Se on: **O Inhi-**
minen/ cosca sind exyt / ylös etzein minä sinua/
että minä sinun yhdistäisin minuum. Nijs myös
 Chrysostomus sano: Non aliud quæro, quam
 ut quiescas à peccato tantum, non pro præterito
 rationem exigo, si videam resipiscenciam. Se
 on: **En minä mwta etzi / mutta ettäs lacat pois**
synnistä / en minä waadi lucua endisistä synneis-
tä/ ios minä sen nägen / ettäs catumuxen ia pa-
rannoxen teget. Näitä meidân pitä mielem pane-
 man ia muistaman/ että me Herran Christuren ia hân-
 nen hywydens oiksein oppistimme tundeman: Sillä se
 saastainen Hengi Perkele pyytä aina maalata meidân
 etteen hânen ninquin yhden cauhian wihamiehen/ ia
 ninquin yhden cowan ia angaran Duomarin/ ioca tah-
 to meitä cadotta ia upotta isancaickisen Cadoturen:
 Sitä wastan lohputa sinus sen cänsä / että hân on yxi

Ezech. 33.

Esa. 65.

Matth. 11.

Laupias ia Armolinen herra ionga laupiuden pääl-
 le eij yhtän loppua ole / ia anda caicki synnit anderi / ia
 eij tahdo yhdengän syndisen Euolemata / mutta että
 hän paranda hänen ia Eläpi. Hän olgosoienda Kä-
 tens caiken päiwän / ia cuku Caickia syndistä hänen
 tygönsä / hän tahto heitä syllyn waстанotta ia heitä wir-
 gotta. Ole siis hywäsä toiwos sinä syndinen Inhimin-
 en / sinulla on Armolinen Jumala / pakene hänen
 tygöns oikean catumuren ia Elämän parannoren / ia
 yhden wahwan Bseon cansa / hän tahto sinua waстан-
 otta / ia caicki synnit anderi anda. Ja muista aina niis-
 ten sanain päälle / cuin P. Johannes Euangelista ia
 Apostoli sano: Minun Lapseni / tätä Kirjoitan
 minä teidän tygön / ettei te syndiä tege / ia los locu
 syndi teke / nhn on meille yri edeswaštala Jhan
 tyköndä Jesus Christus loca on Wanhurskas / ia
 hän on sowindo meidän syndin edestä: Ja et ai-
 noast meidän / mutta caiken Mailman syndein
 edestä.

Monemur,
 Christianos
 contra ca-
 lumniato-
 res & ob-
 treātatores
 debere ius-
 ta apologia
 se defende-
 re.

Prov. 15.

Luc. 11.

III. Opeme / että yri Christitty Inhiminen on
 welcapää waštaman hänen edestäns / caikesa oikiasa
 Astasa / ia tacaperin aiaman niinen Jumalattomitten
 Pilcat ia panetuxet. Niquin Salomon Sano:
 Waštasiä tyhmiä hänen tyhmydens iälken / et-
 tei hän näkyisi olewan ylön whšas. Ja meille on
 täsä yri merkilinen estimerä / että herra Jesus Chri-
 stus on waštanut hänen edestäns Phariseuxita ia Rio-
 rianoppenuita waстан / iotca händä Pannettelit ia
 Napisit händä waстан. Ja cosca he Pilcaste ia Hä-
 wäisit händä sanoden / että hän Beelzebabin woi-

inalla ulgos aioi Perkeleitä / wastaisi hän edestäns ia
aioi heitä tacaperin wahwain todistosten cansa. Niin
myös hän silloin / cosca Jwteat Häwäiste ia Pilcaiste
händä sanoden / että hänellä oli Perkele / wastaisi puo-
lestans ia tacaperin aioi. Samallamuotto myös Da-
wid teli / cosca Saul ehi hänen iälkins colmen Tu-
hannen Niehen cansa / ia seisoi hänen Hengens iäl-
ken / wastaisi hän händä ia osotei hänen wigattomu-
dens sanoden: Catzo ettei yhtäkän Pahutta ole
minun Kadefäni / eikä yhtäkän Kicosta. En mi-
nä myös ole yhtän syndi sinun wastas tehyt / ia
sinä kdyt minun Sieluni iälken / että sinun pidäsi
händä pois ottaman / **DE** Xran pitä oleman
Duomarin minun ia sinun wälillä. Ja P. Pes-
tari myös on wastanut caikein Apostolitten puolesta /
cosca ne Jumalattomat Pilcaiste ia Häwäiste sitä / että
Apostolit puhuit mwcalaisilla Kielillä Heluntai päi-
wän päälle / ia tacaperin aioi niistä. Samallamuotto
P. Pawali on wastanut edestäns / sekä sadan Pämies-
ten että Tuningas Agrippan edesä / niistä wastan iotca
hänen päällens wäriin cannoit. Ja monda mwta sen-
caltaista Estimerästä olisi / ios aica myötä annaist / iot-
ca kyllä osottawat / että ike cukiin mahta wastata hänen
edestäns / cosca Asia niin waati / ia osotta heidän wi-
gattomudens / ia heitä tacaperin aia Totuden cansa /
iotca heitä wastan sanowat / heitä häwäisewät ia wää-
rin heidän päällens candawat.

Ioh. 8.

1. Sam. 14.

Aff. 2.

Aff. 23. 24.
25. 26.

IV. Opeme / cuinga siwresta se ombi otolinen
Jumalalla Caickiwaldialla / että xri Köyhä syndinen
Inhiminen hänens paranda. Sillä että se P. Colmi-

Monemur
veram pe-
nitentiam
vehementer

placere
Deo.

naisuus / ia hänen P. Engelins sen ylise iloisewat /
ninquin herra Christus tässä Euangeliumis sano. Ja
Nazianzenus sano: Nulla re magis delectatur
Deus, quam miseri peccatoris salute ac emenda-
tione. Se on: **Eh ole Jumalalle ystäjän Asia**
ta niin otolista / cula Röyhän syndisen Inhimisen
parannos ia Autuus. Ja Chrysostomus sano:
Deus gaudet nō de suo lucro, sed de nostra salute:
Tristatur non de sua injuria, sed de nostra perdi-
tione. Se on: **Jumala iloitze eh hänen woi-
tose / mutta meidän Autuudestan: Dän muri**
hetti eh hänen wahingons / mutta meidän Ca-
dotuksen tähden. Ja ninquin Jumala ihe ia hänen
P. Engelins / ia caidei Elgoiswalitut Inhimiset mur-
hettiwat sen ylihen / cosca xpi Inhiminen lange syndin
Jumalan Lakia ia Kästyä wastan: Niin sitä wastan
on swri ia sanomawin Ilo / sekä Tawasa että Maasa
ylihen yhden Röyhän syndisen parannoksen. Senta-
hden sano xpi Kirkon Opettaja: O beati homines,
quorum causa Deus lætatur, Angeli gaudent, ju-
sti exultant. Se on: **O cainga Autuat owat ne**
Inhimiset / iomen tähden Jumala iloitze / En-
gelit Tawasa ia caidei wanhurskat Kiemuitze-
wat. Senta-hden pitä meidän aicanans parandaman
meitäm / ia kaändämän meitäm Jumalan tygō: Sen-
päälle että me saataisimme Jumalan ia caidein P.
Engelien Ilon meidän ylihem. Sillä cosca me syn-
nisa macaimme ilman parannoita / niin me saatamme
sekä Jumalan Caideiwaldian ia caidei P. Engelien
murhefen / ia wedämme meidän ylihem caideinaiset

Kangastorec sekä nylviset että jancatäiset : Rutea
 cosca me synnistä yläneusemme ia parannamme meis-
 tām / niijn stitā seura suuri Jlo ia Rietu. Ja ios me
 tahdomme oikian parannoren tehda / niijn pitā meidān
 enstistā tundeman ia tunnustaman meidān syndim Ju-
 malan edesā. Ja sanoman ynnā Davidin cansa :
 Tibi soli peceavi, & malum coram te feci. Se on :
 Sinua ainoata wāstan olen minā syndiā tehnyt /
 ia sinun edesās pahols tehnyt. Sitäläfin pitā mei-
 dān paleneman meidān HErran ia ainoan wālimie-
 hen Jesuren Christusen tygō yhden oikean Wscen can-
 sa / ia Kucoileman meidān syndim anderi / ia sano-
 man : Miserere mei Deus secundum bonitatem Psal. 51.
 tuam, & dele iniquitates meas, secundum ma-
 gnā misericordiam tuam. Se on : **W E R R A**
Armada minun pādallent sinun hyxydes idilēn /
la pois pyhī minun Kicoren sinun Armos idilēn.
 Colmannen ferran pitā meidān oitaman meidān et-
 teen yhden wden Elāmān / wāltāmān ia caritaman
 syndiā / niijn ettei me ifānāns enāmbi syndi tege / mut-
 ta elämme Pyhydesā ia Wanhurscaudesa. Nāmāe
 owat ne colme cappaletta iotca tarwitan oikean paran-
 noren / ia cosca me nāin parannamme meidām / niijn
 ombi suuri Jlo Jaiwaas sen ylihen / sekā Juma-
 lan että hānen P. & Engeltiens
 edesā.

Euangeliumin Kirioit- ta P. Lucas VI. Lugas.

El sanoi Jesus Opetus-
laspillens: Oleat Laupiat nin-
quin teidän Isän on Laupias.
Elkäät Duomitco / niijn eij te
Duomita. Andexi andacat/
niijn teille andexi annetan. Andacat / niijn
teille annetan: Hyvân mitan / ia likistetyh/
sulloin ia ylitzewuotavan / he andavat tei-
dän Helmanna. Sillä sammalla mitalla / iol-
la te mittatte / pitä muu teille mittaman.

Ja hän sanoi heille wertauxen: Noico
yxi sofia toista sofiaata talutta? Eikö he mo-

lemat

lemat hautan lange? Eij ole Opetuslapsi
 hlitze hänen Westarins / mutta cosca Ope-
 tuslapsi ombi ninquin hänen Westarins/nin-
 hän ombi täydellinen. Wai mitäs näet rais-
 can sinun Welies filmäs / mutta ett sinä ha-
 waitze malca / ioca on omas filmäsäs? Eli-
 cuinga sinä taidat sano welielläs/pidäxi We-
 lien/ minä otan raiscan vlwos filmästes / ia
 ett sinä itze näe malca omas filmäsäs? Sinä
 Olcocullattu/ ota ensin malca omasta filmäs-
 täs/ sijttä catzo/ ettäs vlgosotaisit Raiscan/
 ioca on sinun Welies filmäs.

E S A Evangeliumis meidän
 Herran Christus Jesus mana hänen
 Opetuslapsians/ ia caictia Christilis-
 tä Inhimistä/ welielisen Raclautteen
 ia laupiutteen toinen toistans wastan/
 ia otta Esimerkin hänen Taitwalisesta
 Isästänsä/ ia kärke meidän händä seurata/ia olla Lau-
 piat ia Armoliset toinen toistam wastan/ minquin hän
 Armolinen on meitä wastan. Ja kieldä ettei meidän
 pidä ketafän Duomitseman/ mutta parammin ander-
 andaman/ ia laupiuden osottaman meidän lähimäi-
 lem: Lupa myös/ että heille iällens pitä annettaman
 hyvällä/ sullotulla ia ylisewuotavaisella mitalla hei-
 dän Helmaansa. Ja on tämä Euangelium asetettu

Exordium
 à summa
 hujus Eu-
 angelij.

Ratio cur

hoc anni
tempore
pro concio-
ne hoc Ev-
angelium
explicetur.

Saarnatta tänäpäivänä sen syyn tähden/ että mennin
Sunnuntain Saarnattin / että Publicanit ia syndis-
set tulie Jesuxen tygö/ cöleman hänen Saarnans/ ia
cuinga Armolifesta hän heitä vastan otti/ ia Söij hei-
dän cansans: Ja ettei yrikän sista tilla otai/ Elämän
oman lihailisen tahdon iälken / ia syndiä tekemän Ju-
malan Armon päälle (sillä ei Jumala syndisiä Inhi-
misiä ota Armons / ia anna synnit anderi sen tähden/
että meidän synnisiä Elämän pidäis Lihan himon ia
tahdon iälken) Mutta että meitin laakaisimma syn-
nistä poies/ ia Eläisimme pyhydesä ia wanhurscaude-
sa: Sentähden Saarnatan tämä Euangelium tä-
män Sunnuntain päälle/ cusa Herra Christus opet-
ta ia tietä anda/ cuinga yhden Christilisen Inhimisen/
ioca Jumalä swresta Armosta on saanut synnit Anderi/
pitä hänenä käyettämän / ia mitä hänen pitä tekemän/
nimitäin/ Vscön hedelmät/ racastamä toinen toistsans/
osottaman kessenäns laupiuden Töitä lähimäistä was-
tan/ ia anderi andaman hänelle / caikisa hywisä Töisä
meitäm harioiettaman / ninquin Jumalisten tule/ ia
iloifesta odottaman meidän Herran Jesuxen Christus-
xen tulemistä wijsmäisnä päiwänä / ia sitä Ilo ia Ries-
mua/ ioca meille ia caikille Blgoewalituilla on walmis-
tettu ia luvattu Christusesa Jesuxesa meidän H E Ro-
rasan.

Tämä Euangelium yhtensopi sen wijsdennen Kä-
slyn cansa/ sentähden/ että se opetta meitä racastaman
meidän lähimäistäm / ia laupiuden töitä hänelle osot-
taman: Ja sen wijsdennen Rucouxen cansa Isä mei-
dän Rucouxes/ cusa me Rucouilem/ että meidän racas

Taiwallinen Jsän annaist caicki meidän syndim an-
dxi / lupame myös anda meidän welgolisten andxi.

Ja iaetan tämä Euangelium cahten Dsan.

I. On meidän HERRan Christuxen manauksest Lau-
piutteen ia Raastutteen meidän Lähimäistän
wastan.

*Propositio
continens
duas Par-
tes.*

II. On niistä wercaurista / ioilla HERRa Chri-
stus nuhtelee caicki wäärät Duomiot / cuin Inhimiseet
toinen toisestans Duomisewat.

Ensimmäinen Osa.

U In pallo eutin tähän ensimmäisen Dsan
tule / on tässä Neliä erinomaista Cappaletta eli
hywät Työt / iocca meidän HERRa Christus tä-
sä plöslake.

*Analysis 1a
Partis, con-
tinens 4^a.
membra.*

I. On HERRan Christuxen manauksesta Lau-
piutteen:

Oleat Lauplat / ninqun teldän Jsän Lau-
plas on.

*I.
Hortatio
ad miseri-
cordiam.*

Ja edespäne HERRa Christus tässä cahtalaiset
Astat.

I. Hän mana meitä Laupiutteen meidän Lähimäi-
stän wastan / ia tahto sen cansa / että meidän pitä Ar-
mahtaman meidän Lähimäisen päälle / iocca iongun
Riistin ia Tuscan alla tule / ia candaman toinen toisens
Cuorma / ia auttaman händä niijn palio cyin me woim-
ma ia taidamma / ninqun Augustinus sen sanan se-
littä ia ulgostoimitta näillä sanoilla: Misericordia
est, alienæ miserię in corde nostro, charitatis com-

passio.

passio, cui si possumus, subvenire tenemur. Se on:
 Laupius on meidän lähimäisen Tuscania Wai-
 van sydämelinen cansakärsimys/ iota meidän pi-
 tä auttaman ios me woimma eli taidamma. Ja
 tahto Herra Christus niin palio sano: Olcat kärke-
 wäiset teidän lähimäisen cansa/ cosca hän iongun Ri-
 tin ia Waiwaan tule / ia candacatte Sydämelifestä
 Raclaudesta Euorma hänen cansans / ia auttacatte
 händä misä te taidatta ia teille mahdolinen on/ ia iol-
 lei te muuta taida tehda/ niin Huocacat teidän Sydä-
 mesän sen ylihen/ sanoden: Ah cuin swresa waiwasa
 hän on: Herra auta händä ia päästä händä siestä wai-
 wasta.

2. Edespäne Herra Christus täsä yhden mer-
 kilisen Esimerkin / ionga hän otta hänen Taimalifesta
 Isästäns/ ia kätte meidän seurata händä/ sanoden:

**Olcat laupiat niquin teidän Isänne lau-
 pias on.**

Se pacanalinen wiissas Mies Cicero sano: Ef-
 figies probitatis paternæ filius est. Se on: Lap-
 set pitä seuraman heidän Isäns bywä esimerkii.
 Niin mäs tahto meidän Herra Christus / että mei-
 dän pitä seuraman meidän Taimalisen Isän Esimer-
 kii/ ionga laupiuden päälle eij yhtäkän loppu ole.

II. Kiellä Herra Christus Laittomat Duomit/
 ioca Wihasta ulgostäywät:

Äläc Duomitco/ niisn eij te Duomitla.

Näisä sanoisa cahtalaiset edespannan.

I. Kiellä ettei meidän pidä Duomitseman / cusa
 Herra Christus eij ymmärrä Lailista Duomitota/ ioca

tapahu

II.

Dehortatio
 à temera-
 rio Iudicio.

tapahen Esiwallalda eli Saarnamiehildä / sillä Jumala ihe tahto / että Esiwallat pitä Rangaifeman / Duomifeman ia Micean cansa Rangaifeman nistä pahoin tekiditä / ia Saarnamiehet pitä nuhteleman ia rangaiseman syndiä / ia nistä iotca syndiä tekewät / sanan cansa / ia wijmein sitoman heitä heidän syndiäns / iollei he parannoista tehdiä tahdo: Samallamuoto moS Vanhimmat pitä nuhtelemä heidän Lapsians / ia Perhen Vanhimmat heidän Perhettäns. Mutta hän ymmärtä ne Laittomat Duomiot / iotca Wihaista ia coston pydöskä ulgostäywät / cosca iocu toista wäärin ia Laittomast Duomise / puhu waстан Chri-
stillisstä Raakautta.

2. Hän lupa / että ne iotca eis muita Laittomast /
wihasta ia cateudesta Duomise / eis heiden pidä myös muil-
da Duomitaman / mutta hywin ia Cunnialifesta heistä puhuttaman: Sillä Jumala sen nijn laitta /
että mitä priulgoskylwä / sitä hänen pitä ylöleictä-
man / ia mitä hän toisella ulgosmitta / se hänelle pitä
iälle sisälle mitattaman.

Promissio.

III. On alexi andamus:

Alexi andacat / nijn teille alexi an-
netan.

Täsa Herrä Christus taas Cahtalaiset edespane.

III.
*Hortatio
ad remis-
sionem of-
fensionum.*

1. On Kästy / että meidän pitä alexi andaman
meidän lähimäisen Ricoret / mitä hän on meitä was-
tan tehnyt / Sanan eli Työn cansa / yhteißen Rauhan
ia Sowinnon tähden / ia kårstmän toisen heikoutta.

1.
Mandatum

2. On Lupaus / että nislle pitä alexi an-
netan ne / iotca sydämeistä heidän lähimäisens alexi

2.
Promissio.

andawat/ mitä he heitä vastan Rikovat: Nisille setä
Jumala andexi andapi heidän syndins / ia Inhimiset
pitä myös heille andexi andaman / mitä he heitä was-
tan libalifesta heidoudesta rikovat.

IV.

Hortatio
ad liberali-
tatem &
beneficen-
tiam.

IV. On Kunsaus auttaman niistä / iotca tarvi-
zevat meidän Apuam :

Andacat/ niin teille annetan / hyvään mi-
tan/ liskistyn/ sullotun/ ia niikevuotavan he
andavat teidän helmanna / sillä samalla mi-
talla cun te mittatte / pitä muut teille mitta-
man.

Tässä meidän HERRA Christus taas Cahtalaiset
edeepane.

I.

Mandatum:

I. On Kästy / Andacat sano hän / ia tahto sen-
cansa/ että meidän pitä auttaman caictia niistä iotca
tarmizevat/ ia andaman heille siestä hyvydestä / cuin
me Jumalalda olem saanet / Enst Jumalan sanan
Palvelioille / iotca meitä Opettawat ia Saarnawat
meidän edesäm / stälisin niille Köyhille Waiwaisil-
le. Sillä ei Jumala meille anna hyvyttä senpäälle/
että meidän pitä ainoast ike stä nautigeman meidän
hyvärem / mutta myös muille iotca meidän Apuamo
me tarvizewat/ mielellän andaman ia ulgos iacaman/
sillä niquin Ambrosius sano: Pulcrudo divitia-
rum non in sacculis divitum, sed in alimentis
pauperum est, in quibus opes magis lucent. Se-
on, Nicandren caunistos eiße maca songun Ric-
tan Cucaros/ mutta rñnen Köyhäin ia Wai-

vaisten rawinnosa / iosa se enämmin walista ia
paista.

2. On Lupaos / sillä hErra Christus tässä lupa-
etta niillä iotca andavat / pitä iällens annettaman.
Eij Jumala tahdo anda olla ilman maxamata / ioca
niille Köyhille anda / mutta lupa että heille pitä iäl-
lens annettaman / ia tahdo Runsaasti maxa sen cuin
Waiwaisille annetan: Ja myös ylös herättä muica
Jumalista Inhimisiä / iotca heille pitä iällens hywä
tekemän. Tämän lupauxen hän lawiamals selittä ia
ulgestoimitta / ia sano / että heidän pitä saaman hy-
vällä / likisteyllä / sullotulla ia ylisewuotavaisella mi-
talla iällens / mitä he niille Waiwaisille andavat /
näin Runsaasti Jumala tahdo maxa heille iällens. Ja
wahvista hErra Christus sen / yhden wahvan sanan
cansa / sanoden: Sillä samalla mitalla cuin te mitä
tatta / pitä myös teille mitattaman. Ninkin hän
tahdoist sano: Jos te annatta wähällä mitalla / sääs-
tän / niin teille pitä wähällä mitalla / sästän iällens
annetaman: Mutta jos te annatta Runsaasti swrella
mitalla / niin teille Runsaasti iällens annetan samalla
mitalla. Ninkin mäs P. Pawali sano: Joca sääs- 2. Cor. 9.
tän kylwä / se säästän ylösleikka / ia ioca hywästi
siugnauxesa kylwä / se myös ylösleikka hywästi
siugnauxesa: Jocainen cuin hän tahdo / eij ylöns
nieloen eikä waatien: Sillä yhtä illoista andala-
ta Jumala racasta.

Opeturet ensimmäisestä osasta.

I. **O** Peme tässä / että laupius on sencaltat.

Loci Com.
1a. Partis.

*Discimus
misericor-
diam esse
virtutem
Deo pla-
centem.*

Zach. 7.

Psal. 103.

nen hywä Työ ia awu / että se Jumalalle Caickiwale
dialle on swresta otolinen ia felwolinen / ninquin
Herra Christus sano : **Laupiutta minä tahdon ia**
en Vstria. Sentähden myös hän sitä meidän ia cais-
kilda Christilislä Jnhimislä waati / ia tässä Euange-
liumissa käste / että meidän pitä oleman Laupiat / ia
osottaman laupiuden Töitä meidän lähimäisillem / eij
wainoin Ystäville ia tuttaville / mutta myös caickille
Jnhimislle / ioca iongun Kristin ia Waiwan alla o-
wat tulleet / ia meidän apuamine tarwikevat / nijnen
cansa meidän pitä pitämän cansakärsimistä / heitä
Lohduttaman / Holhoman ia Auttaman / nijn palio
cuiin meille on mahdolinen / ia meidän woinasam sei-
so. Ja Prophetan Zacharian tykönä sano Herra :
Jocainen osottacan Laupiutta hänen Welie-
läns. Eij se seisio meidän omassa tahdosam eli ehdo-
sam / sitä tehdä taicka eij tehdä : Mutta se on Juma-
lan tahto ia Käsky / ioca sano : **Olcac Laupiat.** Ja
sitä meidän pitä ewleman / sillä hän on meitä Luonut /
me olem hänen Kästälans ia Palwelians. Sentäh-
den myös Herra Christus on asettanut hänen Tais-
walisen Jsäns meille Esimerkixi / että meidän pitä
hända seuraman / ia oleman Laupiat ninquin hän on
Laupias / ionga Laupiuden päälle eij ole yhtäkän Lopi-
pi. Ja ninquin Dawid Psalmista sano : **Herra**
on Laupias ia Armolinen ia Rärswäinen / eh
hän riistele eikä wihaustu kancackisesta / eij hän te-
ge meidän cansan meidän syndim iälkin / eikä cö-
ta meidän pahantekom iälkin. Nijn corfia cuin
Talwas on Maesta / nijn anda hän Armons

walista

walista niñnen päälle/ iotca händä pelkävät. Niñ
caucana cuin Itä on Länneštä / niñ caucana an-
da hän meistä meidän pahategom olla: Nnquin
Isä lastans Armahda/niñ Werra Armahda niñ-
nen päälle/ iotca händä pelkävät.

Ja waikka ei me taida olla niñ täydelistä Lau-
piat / ninquin Jumala ihe on / eikä niñ täydelistä
racasta meidän lähimäistän/ cuin hän meitä racasta/
ioca Blgosannoi hänen ainoan Poicans Mailman
edestä / ia anda hänen Auringons ylöskäydä ylihen
hywäin ia pahain/ia anda sata sekä niñden hywäin että
pahain ylihen. Pahain ylihen sentähden / että hän
ylösherätäisi heitä parannozen: Mutta niñnen wan-
hurscasten senpäälle / että hän heitä wahwistais caico-
ken hywytten ia Jumalifutten. On mäs andanut niñ-
le Runsan Lupauxen iotca Laupiat owat / P. Ma-
theuxen tyfönä/ sanoden: Autuat owat ne Lau-
piat/ sillä heidän pitä saaman Laupjuden. Ja sitä
wastan tahto Jumala rangaista niñtä/ iotca ei Arma-
da heidän lähimäisens päälle/ niñquin P. Jacobus
sano: Duomio ilman armota pitä käymänhän
ylitzens / ioca ei ole Armo.tehnyt: Ja laupius
Perkäpi itzens händä wastan.

Math. 5.

Jacob. 2.

II. Että HERRA Christus täsä sano:

Älkätte Duomitte / niñ ei te Duomita.

Non temere
quemquam
esse judi-
candum.

Opemme sitä/ ettei meidän pidä meidän Lähi-
mäisestän wihasa pahoin puhuman / eikä händä pa-
netteleman: Ei myös Duomiheman händä/ eikä hä-
nen puhettans eli työtäns / taikka niñtä pahoin päin
läändämän: Sillä meidän HERRA Christus ihe sen

tästä kieltä/ ettei meidän pidä ketafän Duomiheman.
 Ja ioca sen teke/ niijn hän teke sitä Tahderenda Kä-
 tyä wastan/ ioca kieltä/ ettei meidän pidä wäärä To-
 distosta sanoman meidän Lähimäistän wastan. Teke
 myös sitä Christilistä rakautta vastan / ioca vaati/
 että meidän pitää Raacastaman meidän Lähimäistän
 ninquin meitä ihiem. Ja sitä wastan / tahdo ia vaati
 iocaiselda Herra Christus tästä Evangeliumis/ että
 hänen pitää hyvin lähimäifestäns puhuman / hänen
 edestäns vastaman ia caiki parhain päin käändämän/
 ia ios hän totakin cuule hänen lähimäifestäns pahoia
 päin puhuttawan/ niijn ei hän hänen cohta pidä sitä Vsko-
 man. Sillä ninquin Syrac sano : Joca nopiaft us-
 co/ se on kevikäinen : Ja cosca hän niijn anda hänen
 pettä/ teke hän ihelläns wahingon. Ja Cicero sano :
 Nervus sapientiae est, non temere credere, sed
 difficilem habere aurem ad calumniam. Se on/
 Se on wiissas Wies/ ioca ei cohta ia kewikäifest
 usco/ mutta pitää työlän ia parun Corwan / ettei
 hän cwle panetoria. Ei myös pidä sitä muinen
 edesä hwtaman ia sanoman mitä hän Cwle/ ninquin
 Syrac samasa lugusa mana sanoden. Jos sinä tota/
 tin paha cwlet/ älä sano sitä iälkin / sillä ei sinun
 mitälän wahingota ole ios sinä waij olet. Ei
 sinun pidä sanoman eikä Ystävällä eikä Wiha-
 miehillä/ ia älä sitä ilmoita / ios sinä sitä talbat
 tehdä ilman paha oma tundo / Pyllä sinua cuul-
 tan ia siinä waari otetan/ mutta cuitengin sinua
 Wihatan. Jos sinä totakin olet Cuullut/ anna se
 Cuolla sinun canfas / niijn sinulla on lewolinen

Syr. 19.

Syr. 19.

bywä oma tundo / sillä ett sind halke sijtä. Ja
meidän Herra Christus Jesus lupa täsä sen / ettei ne
pidä Duomittaman / iotca eij muita Duomise: Mut-
ta sitä wastan / ioca muita Duomise / se iällens muil-
da Duomitan / ioca muita panettele ia pahoin heistä
puhu / niin se tapattu Jumalan oikian Duomion jäl-
kin / että muut hänestä iällens pahoin puhuvat / ia ioca
muita panettele / sitä muut panettelevat. Ja sillä mi-
talla cuin hän toisel ulgoemitta / sillä samalla hänelle
mitatan / ia lange siihen Hautan / cuin hen muinen et-
teen caiva. Niquin meille on sen päällä monda Esi-
merkiä: Haaman ioca panetteli **Mardocheusta** / ia
valmisti händä varten yhden Hirsipuus / tuli ise sij-
hen. Ne iotca **Danielin** päälle wäärin cannoit / ia
händä Panettelit / heitettin Jalopeuran Luolan / ia
haldä riäki Reväistin ia ylös syötin. Ne wäärät Duo-
marit / iotca **Eusannan** päälle wäärin cannoit ia hän-
dä Panettelit / kiuillä Cuoliaksi syötin. Näin myös
Jumala caidia muita rangaise / iotca Lähimäistans
Panettelevat / händä Duomisevat / ia pahoin hänes-
tä puhuvat / sentähden eij pidä meiden ketäkän Duo-
miheman eikä Panetteleman / eikä pahoin kenestäkän
puhuman: Mutta paremin cakoman hänen ise pää-
lens / niin hän löytäpi monda Vica ise tyfönäns / ioi-
nen cansa hänelle kyllä on tekemistä niin palio cuin
hän ifänäns woipi / ia Duomitcan igens ensist / ennein
cuin hän muita Duomise. Niquin **Salomon** sa-
no: Iustus est accusator sui ipsius. Se on: Pri-
Wanhurskas Inhiminen nubtele ensist itziäns /
ia sijte multa. Sentähden sano **P. Pauali Roma**:

Ester. 7.

Dan. 6.

Rom. 2.

rein tygö: Sinä loca multa Duomitset / sen can-
sa itzes Duomitset / sillä me tiedämme / että Ju-
malan Duomio on oikia / niitten ylitzen cuin sen
caltalsta tekevät. Taicka lwoletcos / sinä loca
Duomitset nihtä totta niin tekevät / ia teet siä
sama / että sinä taidat wälkä Jumalan Duo-
mion.

3.

Monemur
proximo ex
corde re-
minenda
esse pecca-
ta.

III. Opeme tästä / että meidän pitä sydämeistä
andexi andaman meidän Lähimäisellen / mitä hän
meitä waстан on rickonut / meidän Herran Christu-
sen Käskyn iälken / ia karsimän toisen heikouetta / ia
unhottaman mitä meitä waстан tehty on / Christilisen
Raakauden ia yhteisen Rauhan tähden : Niquin
Herra Christus on myös meitä opettanut Rucoile-
man siinä Rucoires / ionga hän ihe meille on anda-
nut / ia muistutta siinä meille / että me olemma Welka-
pää andexi andaman meidän Lähimäisen wigat ia
Ricoret. Ja Syrac sano : Anna sinun lähimäises
andexi / mitä hän sinua waстан on Ricconut / ia
Rucoile / niin myös sinulle andexi annetan. Ja P.
Pavali sano Colosserein tygö : Niin päällen puke-
cat nyt / niquin Jumalan Olgoswalitut / Pyhät
ia rackat / sydämelinen Laupius Ystäwydes /
Jloisudes / Dillaisudes ia Karsimises. Ja kars-
iäc toinen toistan / ia andexi andacat toinen toi-
sellen / iosiollakin on Cannetta toista waстан /
niquin myös Christus teille on andexi anda-
nnt / niin te myös tehtät. Estimäi sen päälle on
meille / 1. Mosexen Kirias : Että cosca Josephin
Beliet iotca hänen olit poismyynnet / ia palio händä

Syr. 28.

Col. 3.

Gen. 20.

waстан

wastan rikonet/ ia pelkäisit että Josephin piti heille
 sen costaman/ ia Rucoilit händä/ että hänen piti heille
 le sen rikoren andaman anderi: Nijn Joseph eheä
 oli walmis anderi andaman heille sen/ ia sanoi: Älkät
 peliättö/ Te aiattelitta paha minun yllizen/muta
 ta Jumala on sen hywäxi Pääändänyt / älkät pe-
 liättö/ minä tahdon edescatzo teidän ia teidän
 Lapsillen / ia puhui Njälwälistä heidän can-
 sans. Ja Moseresta seiso Kirioitettui toises Mo-
 seren Kirias/ että hän on uscin karsinyt Israelin can-
 sa/ iotca napistit Jumalata ia händä wastan / Rucoili
 heidän edestäns / ia sanoi: **W**erra anna heidän
 anderi heidän syndins. Motta tollet sinä heille
 anderi anna: Nijn Pyhi minun nimen pois elä-
 män Kiriasta/ longas olet Piriolttanut. Nijn laus-
 pias oli Moses heitä wastan/ ia karsei heidän heidout-
 tans / että hän tahdoi anda hänen Nimens elämän
 Kiriasta poies pyhki heidän tähtens. Nijn myös **D**a-
 wid teki hänen Wihamiehens **S**aulin cansa / ioca
 alin seiso hänen Hengens iälken/karsei händä. Sa-
 mallamuheto **E**lizeus Propheta on tehnyt hänen wi-
 holistens cansa/ iotca tulit ia tahdoi händä kijnä ota.
 Ja cosca **E**lizeus oli iohdattanut heitä Samarian
 Caupungijn/ ia Israelin Euningas tahdoi lyödä heis-
 dän päällens/ nijn hän esti sen / sanoden/ et sinun pi-
 dā lyömän heitä/anna heille Ruoca/että he mah-
 tawat syödä ia inoda / ia mawat mennä Co-
 tians heidän **W**errans tygö. Ja meidän **H**er-
 ra Jesus Christus Rucoili hänen Wihamiehkens
 edestä / sanoden: **J**ä anna heidän anderi/ sillä et

Exod. 32.

1. Sam. 24.

2. Reg. 6.

he tiedä mitä he tekewät. Nijn myös Stephanus
 Nuceili heidän edestäns / iotca händä kiwillä Euoliar
 löit / sanoden : **U**erra älä luge heille tätä syndiä.
 Näinen esimerkkiä pitä myös meiden seuraman / ia
 unhottaman meidän lähimäisen Nicoret / heille sydä-
 mestä andexi andaman / ia heidän edestäns Nucoile-
 man / ia muistaman sen lupauxen päälle / cuin täsä Ev-
 angeliumisa seiso / cusa hän sano : **N**ijn teille andexi
 annetan. Sillä ios me tahdom / että Jumala pitä
 meille andexi andaman / nijn pitä myös meidän / mei-
 dän lähimäisellem andaman andexi. **U**nquin **H**Er-
 ra Christus sano **P.** Mattheuxen tykönä : **J**os te
Inhimisille heidän Nicorens andexi annatte / nijn
 teidän Taimwalinen Jsän myös teille andexi an-
 da. Mutta ellei te Inhimisten anna andexi heidän
 Nicorens / nijn teidän Taimwalinen Jsän ei pidä myös
 teidän andexi andaman Nicoren. **J**a Chrysostomus
 sano : Frustra misericordiam apud Deum qua-
 ris, qui proximo remittere nolis, se on / **T**yhiän
 sinä Armo Jumalan tykönä etzit / iotca ei anna
 lähimäiselles andexi.

Matth. 16.

Distimus,
 nos debere
 exercere
 liberalita-
 tem erga
 pauperes.

IV. **O**peme täsä / cuinga meidän pitä täsä läyt-
 tämän meitem nija Köyhiä ia Waiwaissa waстан /
 iotca meidän Apuamme tarwikevat / nimittäin / mei-
 dän pitä auttaman ia andaman heille sen waran ia
 woiman iälken / cuin Jumala on ihcucullakin andanut /
 sille se on Jumalan tahto ia oma Käsky / ninquin mei-
 dän **H**erra Christus täsä sano : **A**ndacat nijn teille
 annetan **J**a **P.** Raamattu on täynnä senealbaiša Käs-
 kyä. **S**alomon sano : Älä Kiellä niille tarwitzes

Prov. 3.

waille

wailla hywä tehdä / ioa sinun Ahdella on Jumalalda woima sitä tehdä / älä sano Yhtäwäles / mene pois / ia tule idllens huomena / minä tahdon anda sinulle. Ja Esaian Prophetan tykö nä seiso: Murra nstille Jfowaisille sinun Leipäs / ia ne Kadoliset ota sinun Duoneses / ioa sinä ndet yhden Alastoman / nijn Vaateta händä / ia älä kätke sinuas sinun Libas edestä. Nijn myös Tobian Kirias seiso: Auta nstä Waiwaisia sinun tarwarastas / ia älä käännä sinuas heistä pois / että Jumala pitä carzoman lauplasti sinun tygös idllens: Eusa sinä taidat / nstn autanistä tarvitziat / ioa sinulla pallo on / nstn anna Nunsasti / ioa sinulle ia on wähdä / nstn anna siistä wähdästä hywällä sydämellä / sillä sinä cocot suuren Palcan tuscasa. Item, sinun pitä iacaman Leipä sille Jfowaisella / ia peitä nstä Alastomia sinun Vaatellas. Anna Almusa sinun Leipästä / Ja Augustinus sano: Respice ad pauperum manus vacuas, si tu vis habere manus plenas. Se on / Carzo nstnen Rdy, hain ryhiäin kätteln päälle / ioa sinä tahdot että sinun kates pitä täynnä oleman. Ja tämän Kästyn Jumala on caikilla Inhimisillä andanut / ei waiwoin Estiwallalla / mutta myös Alamaisille: Eij waiwoin Riikaille ioilla pallo on / mutta myös Köphille iella vähembi on / ia tahto että caicki pitä Auttaman nstä Waiwaisia ia saattamattomita / sen voiman iälken cuin heille on. Ja lupapi sen Nunsasti idllens mara / ninquin Psalmisa seiso: Autuas on se loca aiattele sen Rdyhän päälle / händä pitä Jumala auttaman

Esa. 58.

Tob. 4.

Psal. 41.

pahalla Niialla. O'erra pitä warieleman händä/ ia ylhäällä händä pitämän/ia andaman händele hywin käydä Maan päälle/ ia ei pida andaman händä hänen Wiholifens Käsiin. O'erra pitä wirgottaman händä hänen Tautiwuotelans / ia auttaman caiskesta hänen Aivustans. Ja Salomon sano: Joca Armahca Köyhän päälle/ hän laina O'erralle/ hänen pitä hywä lätällens costaman. Nijn myös P. Pavali sano: Joca säädän Kylä/ se säädän ylösleika. Ja ioca hywäst:siugnaures Kylä/ se ylösleika hywäst:siugnaures. Jocainen cuin hän itze tah to/ ei ylönmielden eli waatein. Sillä yhtä illoista Andaiata Jumala Kacasta. Ne Wanhat ovat tahtonet selittä tämän Aisan yhden wertauxen cansa/ ionga he ovat ottanet cahdesta Welieftä / yhden Nimi on ollut Date, se on/ Andacat/ ia sen toisen Nimi oli Dabitur, se on / ia teille annetan: Nämät owat Afunet yhdesä Eluostariisa / ia nijn cauvain cuin ne molemmat siinä olit/ nijn siinä hywin seiso i caieki myöden käwit. Nijn se tapahui/ että yri ahne Abboti tuli samaan Eluostariin/ ia aiosi sen yhden Welien/ ionga Nimi oli Date, siinä ulgos / nijn ei siinä kenengän annettu. Nijn se toinen Welia ioca Nimitettin Dabitur, siinä myös ulgosläxi / nijn ei siinä mitään andamista ollut. Ja Tyberius Keisari/ se toinen siinä Nimeidä/ on sanonut: Nijn cauvain cuin me annamme Waiwaisille / ei meidän Käntty Cama-rista mitään pöwä: Ja Jumala on myös händellä yldäkyllä andanut. Nijn Jumala wielä nyt tahto

Prov. 19.

2 Cor. 9.

Kunsaſti mara caſikke niſlle iotea andavat niſlle Waiwaſſlle. Niſn myös Jheus Weſpaſianin poica muſti nimen Waiwaſten päällä / ia coſea heille iongun päiwän päälle eiſ mitäkän annettu / ſanoi hän: Tämä päiwä on turhan ia ilman Hedelmätä menny. Palio enämin tule meiden Chriſtittyin hywä tehä / ia autta niſtä Köyhiä ia Waiwaſia: Sillä mitä me heille annamme / ſen tahio Jumala Kunſaſti mara / ninquin ny ſanottu on. Ja Hieronymus ſano: Non memini me legiſſe, mala morte periſſe eum, qui liberaliter opera charitatis exercuit. Se on / En minä muſta luſenen / että locu on Cuollut pahal la Cuolemalla / ioca laupiuden on ofottanut.

Toinen Oſa.

E Niſimäiſes Oſas ſanottein / eulnga mei. dän herra Jheus Chriſtus on mananut hänen Opetuſlaſians / ia meitä caidia laupiuteen ia muihin hyvin töihin / iotea laupiudeſta Vlgoskän wät: Täsä toises oſas me ſaamma enlla niſſtä wertaustxiſta / iotea hän tähän ſiſälle wetä / ioille hän nuhtelee caidat wäärät Duomiot / opetta ia mana ſekä hänen Opetuſlaſians / että muita / että he pypſiſte hänen Opiſans / ia cawataiſte Pharifeuſten wäärä Oypia / iotea eiſ oiſkein Lakia vlgostoimittanet. Ja edespane colme wertauſta.

I. Otta hän cahdeſta Soliaſta / iotea toinen toisians taluttawat:

*Analysis ſe-
cunda Par-
tis conti-
neus tres
Parabolas.*

*I.
Similitudo
ſumpta à*

duobus ex-
cis.

**Volco xpi sofiä toista sofiata talutta/ ei-
tö he molemmat Hautan Lange?**

Sofiattien cansa meidän HERRA Christus täsä
ymmärtä Phariseuret ia Kirianoppenet / ia caidi
wäärät opettaiat / iotca yrikertaišta Cansa heidän
wäärän Oppins cansa wiettelewät / iotca eij ole myös
paremmat cuin Sofiat / nijsn että sefä ne iotca opet-
tawat / että ne iotca opetetän / owat molemmat So-
fiat / ia ne eij taida toinen toistans talutta : Sillä sa-
no HERRA Christus / että ne langewat molemmat
Hautan / ia anda sen cansa tietä / että ninquin xpi so-
fia ioca toista sofiata talutta / ynnä molemmat langewat
Hautan : Nijsn myös yrikertaiset Inhimiset / iotca
Phariseuxilda ia muilda wäärilda Opettailda anda-
wat heitän opetetta / langewat sijsen Pimiän Hautan
ia ijancaidisen Cadotuxen. Nijsn myös ne iotca mui-
ta tahtowat Duomita / ia ihe heille on monda wica/
molemmat Hautan langewat.

2.

A Discipu-
lus & Ma-
gistro.

**II. Wertauren HERRA Christus otta yhdestä
Opetuslapsesta ia Nestarista :**

**Eij ole Opetuslapsi ylikhen hänen NESTA-
rins/ mutta toska Opetuslapsi on ninquin
hänen Nestarins/ nijsn hän on tähdellinen.**

Tämän Wertauren cautea HERRA Christus tietä
anda / ettei yrikän Opetuslapsi taida culla oppenumo
maxi ia wiissamari / cuin Nestari ihe on / ioca händä on
opettanut : Sillä eij yrikän Nestari taida toista enä
Opetta / cuin hän ihe taita. Ja tahto HERRA Chri-
stus sen sijtä sulke ia päättä / että ioca nijsä wääriä

Opet-

Opettaita Phariseuxita ia Kirianoppenuita cuule/
ia heildā tahto Oppia / niñ ei he tule wiſſammaxi ia
oppenummaxi ia parammaxi cuin he owat / mutta he
owat niñ tyhmät cuin hekin owat / iocca ei iſe wielä
ole Oppenue oikiata Autuuden tieta. Ja ſentähden
hErra Chriſtus tämän wertauren canetta hänen O-
petuslapſians mana / että he Cartaiſt niñnen Phari-
ſeuſten wäärä oppia / ia ſeuraſit hänen oppians / iocca
ſe oikia Meſtari on / ia totuuden tiellä heitä iohdatta.

III. Wertauren hän otta yhdeſtä Raiſcaſta ia
yhdeſtä Malgaſta :

3.

Arabe &
feſſuca.

Ei mitäs näet Raiſca ſinun Welles Sil-
mäſä / mutta ett ſinä huomaiſe Malca / toca
on ſinun omaſa Silmäſäs : Ei cuinga ſinä
taidat ſano Wellelläs : Pidäxi Welten / mi-
nä otan Raiſcan ulgoſ Silmäſäs / ia ett ſi-
nä näge Malca omaſ Silmäſäs. Etnä
Bleocullatu / ora enſiſt Malca omaſta Sil-
mäſäs / ia ſiſte cakko / ettäſ ulgoſotat Raiſ-
can toca Welles ſilmäs on.

Näillä ſanoilla meidän hErra Chriſtus meille
muiſtutta meidän oman wigam ia heidouden / ia tahto
että meidän pitä niſtä caheleman / ia niñnen päänle
aiatteleman / enämbi cuin meidän Lähimäiſen wigam
päänle. Sillä Malgan canſa hän täſä ymmärtä mei-
den oma wicam ia heidouden / cuin meiſä on: Ja
Raiſcan canſa hän ymmärtä meidän Lähimäiſen wi-
gat. Ja tahto meidän hErra Chriſtus täſä niñ palio
ſano : Niquin yxi Raiſca toifen Silmäſ näky / mut-

ta Mal

ta Malca oinas silmäs ei nägy: Nijn ne Blacul-
 latut toisen synnit ia Wigat näkevät / mutta heidän
 oma syndiäns ei he taida nähdä. Eij meidän Her-
 ra Christus tässä tiellä Lähimäistä synnin tähden nuho-
 telemast / ia parannoren Manamast / nijn palio kuin
 igecungin Wirka waati: Mutta sitä hän kiellä / et-
 tei me nijn cagele meidän Lähimäisen wigan päälle /
 että me meidän oman syndim unhotamme / ia tahjo /
 että me meidän syndim aina. Silmäin edessä pidäsim-
 me / nijnen päälle cagelem / enämin kuin meidän Lähi-
 mäisen wigan päälle: Nijn me löydämme / että meil-
 le on kyllä tekemistä meidän oman synnin cansa. Ja
 ne pitä meidän ensistä poiesottaman ia meitäm pa-
 randaman / ennen kuin me toisen wicoia nuhtelemma:
 Ja sijtte cosca me olemma oman Owen edestä puho-
 taxi tehnet / mahdamme yhdestä Christilisestä radau-
 desta Lähimäisen Raiscat poisotta.

Loci Com-
 munes se-
 cundæ lar-
 tis.

Monemur,
 quod Pseu-
 dodoctores
 suos audi-
 tores deci-
 piunt.

Opeturet toisesta Osasta.

I. **O** Peme tässä / että ne wäärät Opetta-
 iat wiettelevät heidän civilians Jumalan
 Sanan opista / sillä he owat Sokiat ia ei
 waella sitä oifiata Zietä / ioca iohdatta Xuuutten:
 Ja iotca heitä seurawat / nijn he langewat ynnä hei-
 dän cansans ijancaidisen Euoleman Hauutaan. Ja
 waitka he owat olevanans oifiat Opettaiat / ia kersta-
 vat swrestti heidän wiissaudestans ia Opistans: Nijn
 he cuitengin owat Sokiat / ia ei ole ike wielä oikeln
 oppenet / ia he owat ninquin Prophetan tyhönä seiso:

Causan

Eansan wiettellät. Ja iotca heitâns andavat nijsdâ
 iohdatta/ ne owat Eadotetut. Nâmât tekevat swren
 Bahingon/ia saattawat monda isancaidiseen Eadotu-
 ren. Sillâ ninquin Tertullianus sano: Qui lapsus
 est, sibi tantum nocuit, qui hæresin vel schisma
 serit, multos decipit. Se on: Joca tohongun syn-
 din langept/ se itzellâns wahingota tekept/ mut,
 ta ioca wâârâ oppla Pylwâ / se monda Diettele.
 Ja sen tâhden sano Augustinus: Væ cœcis ducen-
 tibus, & cœcis sequentibus. Item. Qui in hære-
 ticorum errorem se tradiderit, ut fugitivus servus
 judicabitur, nec ad vitam resurgit, sed ad damna-
 tionem. Se on: Wee sokiille taluttaille/ia sokiail-
 se seuraille/ iotca wâârân oppin iñens anda/ se Duo-
 mican nijsquin yxi carhuri Palwelja / ia eij ylösnouse
 Elâmân/ mutta Euoleman ia Eadoturen. Sentâh-
 den pitâ meidân caretaman nijsâ wââriâ Opettaita/
 iotca owat Sokiât / ia muica iotca heidân oppiansa
 Seurawat iohdattawat isancaidiseen Eadoturen.
 Ninquin meidân Herra Christus iñe mana sanoden:
 Kawabtacat nijsâ wââristsâ Prophetaisia / lot-
 ca tulewat teidân tygön Lammasten waattetilla/
 mutta sijsaldâ he owat Kaatelewaiset Endet.
 Tâman caltaista meidân tule Eartta wisusti ia ahkera-
 ei/ ia seuraman steä oikiata Mestarita meidân Herra
 Jesusta Christusta/ ioca opetta Jumalan tien To-
 tudesä/ ia eij ketäkân petä eli wiettele. Ja Isä Ju-
 mala lâste iñe/ ettâ meidân pitâ händâ ewleman/ sa-
 noden: Tâmä on minun racas Potcani / iosa mi-
 nulla on hywä suosio/ ewlcat Dändä. Sillâ hân

Es. 9.

Matth. 7.

Ioh. 3.

Matth. 17.

Ioh. 8.

on Elämä/ Tie/ ia Totuus / ninquin hän ihe todista/
ia ioca händä seura / ei se ikänäns tule Eadoturen/
ia ioca hänen sanans kätkepi/ei pidä maistaman Euo-
lemata ijancaidifesta. Zätä Nestarita meidän pitä
ewleman/ ia hänen oppians seuraman/ senpäälle/ että
me mahdaisimme wältä sitä ijancaidista Euolemata/
ia kättä sen ijancaidisen Elämän.

Discimus
propria
nostra vitia
esse agno-
scenda ma-
gis quam
aliorum.

II. Opeme täsä / ettei meidän pidä Lähimäisen
wicain päälle aina cazeleman/ ia niistä nuhteleman/
mutta enämin cazeleman meidän omain syndein pääl-
le/ iotca owat kyllä swret ia monet / nijsn että ioh me
rupemme meitä ihe tufisteleman/ nijsn me löydäm-
me meisä monda wica/ ia erinomaisest / cosca me cad-
zelemma meidän Elämän päälle ia Jumalan Kästyn
päälle/ nijsn me löydämme meisäm monda epäluuista
syndiä/ iotca owat swrettiat ia rascattiat cuin me woim-
ma canda. Ninquin Bernhardus sano: Qui semet
ipsum intuetur, non quærit quod in alijs repræ-
hendet, ipse habet quod deploret, Se on / Joca
catzele hänen itze päällens / ei hän palio kysele
muinen wicain iälten/ hänellä on itze kyllä mur-
bettimista ia walittamista. Ja sisälle wetä yhden
Historian yhdestä wanhasta Wiehestä: Että cosca
hän ewli/ että iocu oli langennut iohongun Syndin/
nijsn hän rupeist idkämä ia sanoman: Zänäpäiwän
se on hänelle tapahunut / Huomen se taita minulle
tapahu. Ja olist toiwottapa / että caid nijsn tekiste
ia Murhettiste ylisen toisen langemisen / ia pidäiste
cansakärsmistä toinen toisens cansa/ ia ihēcukin aia/
telkan ihens päälle/ nijsn wähembi muista puhutaisn/

ia wähem

ia wāhembī panetusta olift Mailmasa cuin nye on/
 sillä se Christilinen raekaus on Inhimisten sydämeštā
 poisca donnut/ Wiha ia Waino on sihen stan tullut:
 Ettā cosca iocu cwle / ettā hänen Lāhimāisens on io-
 hongun syndin eli wahingon tullut / niñ hān iloise ia
 Sydāmeštāns naura stā / stā muinen edes jettele/
 sijtā Wersyā/ Saarnoia ia Wirstā teke/ mutta mitā
 hān ike on tehnyt/ sijtā ei hān mitālān puhu / on ole-
 vanans wiatoin ia Pyhā/ ia tohti olla palio pahembī
 ia swrembi syndinen cuin toinen / iosa hān niñ monda
 wica näke. Tāmān caltainen luondo / sen pahembī/
 on Inhimisistā / ettei he taida nähdā heidān oma syno-
 diāns ia wicans/ mutta muinen wiat he näkwāt / ia
 owat kyllā tarcat ništā cāseleman. **Me** luemme in
 viciis Patrum, yhdestā Miehestā / ioca cannoi hänen
 Olallans cari Sāctiā / ia sihen cuin edesā oli / pani
 hān wāhān Sāda/ mutta sihen toisen Sāctin/ ioca
 tacana oli/ pani hān enāmān Sāda/ ia kāwi sen can-
 sa Caupungin lāpihen. Ja cosca hānelle kysyttin mi-
 tā hān sen cansa aiatteli/ niñ hān wastais ia sanoi: Tā-
 sā yhdesā Sāctisā cuin on minun edesāni / owat minun
 Lāhimāisen wigat / ne minā aina nägen / ia niñnen
 päälle cakelen/ waičkā ne sangen wāhāt owat/ Ja sij-
 nā toisesa Sāctisā ioca takana on / owat minun omat
 syndini ia wicani: Ja waičkā ništā on monda ia palio/
 enāmbī cuin minun Lāhimāiseni / en cuitengan minā
 taida ništā nähdā/ engā niñnen päälle cadzele. Ja sij-
 tā on otettu se sonan lascu: Non video mantice
 quod in tergo est. Pitā sentāhden isecukin tāstā
 oppeman tundeman meidān oman wicam ia syndim/ ia

Syr. 1.

Gal. 6.

enämmin nijsnen päälle cageleman / cuin meidän Lähimäisen wicain päälle / ia ottaman meiden Silmästäm ulgos ensistä sen swren Malgan / cuin siinä on / ia muhteleman ihe meitän ensist / ninquin Syrac sano :
Rangaise siäns itze ensist / ennen cuin siinä multa Duomitset / niin sinun pitä löytämän Armon / coscas mulda rangaitan. Me olemma caidei syn diset ia wicapääte Jumalan edestä / ia xri Malca on meidän Silmästäm / iosta meille kyllä on työtä / cago / camme että me sen ulgos saissimme / ia sijette ottacam sen wahan Raيسان Lähimäisen Silmäst / ia cagocam meidän ihe päällen / ninquin P. Pavalii sano : **Ettei me kiusataisi.** Sillä ninquin Isidorus sano : Vicia aliena corripere non potest, qui adhuc vitiorum contagionibus fuerit involutus. Se on / **Et se taida muinen syndiä rangasta / loca itze wielä synnin saastaisudes sisällä on kieritetty.** Sentäh den sano Chrysostomus : Vis ludex esse, cognosce temet ipsum, & tua debita, & emenda te, quod si neglectis vitiis propriis federis ad iudicandum alios, tibi ipsi colligis peccatorum farcinam. Se on / **Jos siinä tahdot olla muinen Duomari / niin tunne itze sinus ia sinun Syndis / ia paranna sinus : Matta los siinä unbotat sinun ricokes / ia istut multa Duomitseman / niin siinä cocot sinun itze päälles synnin Cuorman ia Taacan.**

Euangeliumin Kirioit-
ta P. Lucas V. Lugas.

El se tapahtui / cosca can-
sa langeissi Jesuxen tygö / cwle-
man Jumalan sana. Ja hän sei-
soi Genezaretin Weren tyköön /
ia näki cari Wenhettä seisovan
Weren tyköndä / mutta Calamiehet olit heis-
tä ulgosañnet / ia pesti heidän Wercosjans.
Nijn hän yhten Wenheen sisälle meni / ioca
oli Simonin / ia kasti hänen Wenhens wä-
hå maasta ulgoslastera. Ja hän istuden opetti
wenhettä Cansa.

Ja quin hän lackaissi Wuhumast / sanoï

hän Simonille / laste sywällä / ia ulgosheit-
 tää ät teidän Werkona Apatalle. Ja Si-
 mon wastaten sanoit hänelle: Gestari / me
 olemma caiken Nön työä tehnet / ia eij mi-
 täään saanet / mutta sinun Rästhylls minä
 cuitengin ulgosheitän Wercon. Ja quin he
 sen tegit / sulgit he swren Calan paltouden / ia
 heidän Werkons repeisi. Ja he wijettaist
 cumpaneillens / iotca olit toises wenhes / tule-
 man ia auttaman heitäns. Ja he tulit ia täy-
 tit molemmat Wenhet / nijn että he rupeist
 waistoman.

Cosca Simon Pietari sen näki / lan-
 geis hän Jესuxen polvein tygö Sanoden:
 Herrra / poiesmene minun työäni / sillä mi-
 nä olen Syndinen Inhiminen. Sillä että
 hämmästys oli hänen tästään / ia caicki iot-
 ca hänen cansans olit / Calan saalin plitzen /
 ionga he olit saanet. Samallamuotto myös
 Jacobin ia Johanneren Zebedeuren poiat /
 iotca olit Simonin cumpanit. Ja sanoit Je-
 sus Simonille / älä pelkä / tästedes sinä saat
 Inhimistä. Ja he wedit wenhens Kaalle / ia
 plönannoit caicki / ia seurasit händä.

Sääd Psalmista sano hänen Psal-
misan: Jollei D^erra ylösrakenna
Duonetta/ turhan he työtä tekevät/
iotea sitä rakendavat. Jollei D^erra
ra variele Caupungita/ niin he turhan
walvovat iotea sitä wartioitzewat / se on turha/
että te warhain ylösnousetta / ia hillain lewätä
panetta/ ia syöttä teidän Leipän murhen cansa/
sillä hän anda sen Ystäwillens heidän maate-
sans. Näinen sanain cansa Psalmista osotta ia tietä
anda/ että caidi Inhimisen neuvot / edesottamiset ia
Työt ovat turhat/ ia ei taida menestyä / iollei Jumal
la Caidiwaldias anna siihen hänen hyvästi siugnau-
rens / niin että eikä Huonet tule ylösraketuri / eikä
Caupungit wartioituri Inhimisten kautta / iollei Ju-
mala ike niistä ylösrakenna ia warttioike. Nijn myös
warhain ylösnosta ia hillain maata panna on turha/
ia ei taida menestyä ilman Jumalan avuta ia hywäs-
tisiugnaureta : Sillä hän anda niille iotea händä
peltäwät ia oikein palvelevat / heidän maatesans / mi-
tä he tarwisewat.

Exordium
à dicto Psal-
mi. 127.

Tämän päälle on meille tässä Evangeliumis/ yri-
caunis merkilinen Esimerki P. Petaris Apostolis ia
hänen cumpaneisans/ iotea caiken Yön olit Työtä teh-
net ia Calapytänet / ia ei mitäkän saanet. Mutta
sijtee cosca he H^erran Christuren otit heidän Wen-
hesens/ ia hänen Käskyns iälken Wercons ulgoshei-
tit/ ia myös hänen Apuns ia hywästisiugnaurens si-
ihen tuli/ sulgie he heidän Wercoons suuren Calan pa-
liouden / niin että he wistaisit muille cumpaneillens/

iotea toisessa Wenhesä olit / että heidän piti tuleman
 auttaman Heitä / ia täyhte molemat wenhet. Ja nin-
 quin se tapahui heidän cansans / nijs se wielä nyt ta-
 pahui meidän ia caidein cansa / että iollei hErra mei-
 tä auta / ia meidän työtäm hyvästisugna / nijs se caic-
 ti on turha / ia ei taida Menestyä. Sentähden pitä
 meidän caikti meidän työm ia tecom / sekä Hengelisis
 että Mailmalists Astoisa / alcaman hErran Nimeen
 ia hänen sanans iälken / nijs se Menestyyi / Ja me-
 dän Työn eij pidä oleman tyhjä eikä iovel-
 lassa. Jonga tähden myös ioca Saarnan Al-
 gusa rucoillan / että Jumala annaist P. Hengens La-
 hian sekä opettaille että cuulliaille / että hänen P. sa-
 nans Hedelmän cansa Saarnataistn ia cuullaistn.

Ratio cur
 hoc Evan-
 gelium ho-
 die pro con-
 cione expli-
 catur.

Ja on tämä Evangelium aseteetu Saarnatta erin-
 omaisesta tämän Sunnuntain päälle / sen syyn tähden /
 että mennen Sunnuntaises Evangeliumisa hErra
 Christus opetti ia manaišt / että meidän piti osottaman
 Laupiuden töitä Lähimäisellä / ia andaman niille Köy-
 hille ia Waiwaisille mitä he tarwisewat : Sentähden
 hErra Christus täsä osotta ia opetta sen oikian muo-
 don / cuinga xxi Christilinen Juhminen pitä wilia
 saaman sekä ihelläns sekä anda Waiwaisille / nimie-
 täin / että hän enistkä ewle Jumalan sana / ninquin
 Pietari ia hänen Eumpanins täsä owat tehnet / ia si-
 te menewät työhöns / eij heidän oman wälens ia uscal-
 luxens päälle / mutta hErran Christuxen Nimen ia
 hänen Sanans iälkin : Nijs hän anda hänen hywäs-
 eistugnauxens meidän Työn pügen / että me saamme
 mitä me tarwisem sekä ihe meille / että muille anda.

Tämä Evangelium yhten sopi sen Colmannen
 Kästyn cansa/ cusa Jumala Käste / että meidän pitä
 hänen Sanans cuuleman. Ja sen neljännän Rucou-
 ren cansa iocapaimäises Rucoures / iolla me Ruumili-
 sta tarpeita anomma.

Ja on tässä Evangeliumisa caxi Cappaleeta.

I. On tämän cansan ahkerudesta Jumalan Sana
 cuuleman / ia Herran Christuxen Saarnausta nijnen
 edesä / iotca sen miehelläns cuulit.

II. On siinä ihmelistä ia ylönsuonolistesta Ca-
 lan saalista / iolla Herran Christus on wälvistanut hä-
 nen Saarnans ia Dpeturensa.

Ensimmäinen Cappale.

Näin pallo cuin tähän Ensimmäisen cap-
 palen / tämän Cansan ahkerudesta ia Herran
 Christuxen Saarnausta tule / on meille tässä Ne-
 llä Asian haara.

I. On tämän Cansan käyttämistä :

Ja se tapahtui / että Cansa langelsi Jesu-
 ren tygd cuuleman Jumalan sana.

Näissä sanoissa cahalaiset Evangelista edespane.

I. On Cansan tulemisesta / että he swresa Jou-
 cosa langeisti Jesuxen tygd : Græcan Textis seiso se
 sana *ἐκείνου* ioca merkitse nijn palio cuin ahdistia ia
 tungia toista / ia osotta sen cansa Evangelista / että tä-
 mä Cansa on nijn cown ahdistanut Herran Christu-
 sa / ettei hänelle ollut Kannalla sia seisoa : Sillä cos-
 ca he cuulit / että hän wälewästi Saarnais / ia teli

*Fertinet
 hoc Evan-
 gelium ad
 tertium
 praeceptum,
 & quartam
 petitionem
 Orationis
 Dominice.
 Proposito
 continet
 duas Par-
 tes.*

*Analysis Iæ
 Partis, 4r.
 Circum-
 stantias
 continens.*

*I.
 Exprimi
 gestus huius
 populi ad
 Christum.*

*i.
 Accursus
 huius popu-
 li ad Chri-
 stum.*

monda Sunnustähtiä / nijsn he menit hänen tygöns sw
resa Joucosa / iotca händä ahdistit ia tungit / la macai-
sit hänen päällens / iocainen tahdoi händä lifin olla.
Näin ahkera tämä Cansa on ollut tuleman HERRAN
Christuxen tygö.

2.

Finis ac-
cursus ex-
primitur.

2. On se syy / mingätähden he ovat tulleet hänen
tygöns / nimittäin :

Guleman Jumalan Sana.

Eij he ole ilman syystä tulleet hänen tygöns nijsn
swresa palioudesa / mutta ewleman Jumalan Sana.
Ja waikka se taisi olla / että muutamat tulit cadzele-
man ia oudoxuman tätä outto Saarnaiata : Euten-
gin enin Jouko on sen halun ia himon cansa hänen
tygöns tulleet / että he saisit ewlla hänen Saarnans ia
Oppinsa. Sillä ninquin P. Mattheus sano / hän
Saarnaist Välewästi / eij ninquin ne Phariseuret /
ioinen Saarnasta eij he saanet yhäkän Lohdutusta /
mutta HERRA Christus Saarnaist sen lohduksen Ew-
angeliumin Saarnan / iosta caicki syndiset sait Lohdu-
tuxen heidän sydämisäns. Ja sentähden he suorit-
ia kirutit izens hänen tygöns ewleman händä.

Matth. 8.

II.

Circum-
stantia est
loci, ubi
hoc accidit.

II. Asian haara on siinä paicasta / cusa tämä on
tapahunut :

Ja hän seiso! Genezarethin Meren tylönä.

Usein tästä Merestä Saarnata ymbäri Aistaid /
waikka eij se ollut suuri Meri eli Ocean^o. cusa suolainē
west on / mutta yri Järwi eli maan west / ionga Evange-
lista cuzu Hebrærein tawan iällä Merexi / iotca caicki
wedet Merexi cukuwat. Ja Genezarethin nimen sai Ge-
nezaretin Maacunnasta / ioca-sen Meren tylönä oli.

P. Matth.

P. Mattheus ia Marcus sen cusuwat Galilean Mereri. P. Johannes sen cusu Syberian Mereri / ia on saanut sen Nimen Syberian Caupungista / ionga Herodes sen Meren rannalle Syberius Keisarin Cunniaxi oli ylösraikendanut / ia cusu sen hänen Nimens iälken / 4. Moseren Kiriasa se cusuatan Cineret, ioca on nijn palio cuin xri Candele eli Harpu / sentähden / että se oli ninquin yhden Candelen muotoinen / eli hännellä oli suloinen ääni ninquin Candelen äni / cosca West sijnä listui. Monicahdat ninquin Egesippus ia muut Kirioittawat / että se on ollut colme Peniculma piekä : Monicahdat sanovat että se on ollut puoli colmatta Peniculma piekä / mutta xri peniculma Lavia / ia on ollut neliä toista kymmendä Peniculma Jerusalemista pohian päin. Tämä myös on ollut suloinen cala West / cusa monda Caupungista oli ymbärins. Ja meidän Herra Christus on tämän Meren tykönä usein ollut / ia sen yllisen waeldanut / usein Saarnanut ia tunnustähdeit sijnä tehnyt.

NUM. 34

III. On sijtä paicasta / cuhunga HERRA Christus on rannasta mennyt.

III.

Ja näki cari Benhettä seisovan Meren tykönä / mutta Galamtehet olit heistä ulkos. mennet / ia pesti heidän Werckolans. Nijn hän yhten Benheen sisälle ment / ioca oli St. monin / ia Kästi hänen Maasta wäähän ulkoslaskea.

Circumstantia est loci, quo Christus exripa descendit.

Tämän Cansan tungon tähden meidän HERRA Christus astui rannasta Wenhen sisälle / senpäälle /

että hän olisi ilman kenenkään ahdistamata taitanut hänen Wircans tehdä ia opetta tätä Cansa/ ioca oli tul-
 lut händä ciwleman/sillä ne iotca Saarnavat ia Opeto-
 tavat/ ei ne saa olla siinä cusa tungo ia ahdistos on:
 Sillä he tulevat estetyxi/ ettei he taida niin Saarnaa
 ia ulgostojmitten Jumalan sana cuin heidän pidäis.
 Ja että Herra Christus käski/ eli ninquin Latinan
 Tertis seiso/ rucoili P. Pietarita/ että hänen piti
 Maasta ulgostaskeman/ osotei hän sen cansa hänen
 nöyrydens/ sillä waika hän oli Herra/ ei waiwoin
 yligen Pietarin ia hänen Wenhens/ mutta myös ylies-
 ze Taiwan ia Maan/ ei olit tarvinnut hänelle palio
 hyviä Sanoia andaman/ eli händä rucoileman: Niin
 cuitengin ei hän tahtonut hänen Woimans ia oikui-
 dens siinä osotta/ eikä ilman hänen tahdotans ia luwa-
 tans siinä Astasa mitäkän tehdä/ mutta Rucoili
 händä.

IV.

Circum-
 stantia ex-
 primis lo-
 cum, ubi
 Christus
 docuit.

1.
 sinu Chri-
 sti.

IV. On siinä paicasta ia Saarnastolista/ cusa
 Christus on opettanut:

Ja hän istuden Opetti Wenhestä Cansa.

P. Lucas cahelaiseti Astat näisä Sanoisa edes
 pane.

I. Että Herra Christus on istunut/ ia istuden
 Opettanut ia saarnanut/ ninquin hän myös Wuorel-
 la istui ia opetti hänen Opetuslapsians. Toisinans
 hän myös on seisoalda Saarnanut: Ja osotta sen
 cansa/ ettei sen päälle mitäkän seiso/ ioco Jumalan
 sana Opetetan ia Saarnatan istualda eli seisoalda.
 Ja siinä ensimäises Seuracunnassa Apostolitten Ai-
 cana/ ia sen iälkin istualda Saarnactin: Mutta että

nye meidän seasan seisalda Saarnastolisa / ia muisa
Cofourisa Saarnatan / tehän se ulconaisen nöyry-
den ia Eunnian tähden Jumalan P. Sana waстан/
että sanan ewliat tuliste ylösherätetyxi suuren Eun-
nian cansa vastanoottaman / ia tietämän / että se on
HErran sana / ionga he edestuoottawat.

2. Että hän on Wenhestä opettanut Cansa/
tästä HErra Christus wenhen teki hänen Saarnasto-
lixens / sen tilan jalkin cuin siinä oli / eikä sitä cagonut /
että se oli yxi häily ia Saastainen Calapaatti. Hän
olisti tainue seiso weden päälle cuivin Jalgoin / ninquin
hän myös on toisnans weden päälle käynyt / mutta ei
hän ole eahtonut / sentähden / että siinä oli Wenhe-
läsnä cuhunga hän taisti sisälle Astua / meille Esimer-
kixi / että meidän pitä Nautikeman ia meidän tarpe-
rem käytämän ne wälicappalet cuin sapuilla ovat.
Ja on meidän HErra Christus Jesus ohkeraasti hänen
Wircans tehnyt / ia Saarnanut sekä Maalla että
Merellä / eikä ole coscan händäns säästännyt. Ja cos-
ca hän tästä näki Cansan paliouden tulewan hänen ty-
göns / swren Halun cansa ewleman hänen Sanans /
niin hän myös cohta oli walmis heitä opettaman / ia ei
andanut mitäkän hänen puolestans puuttu. Mutta
mitä hän on Saarnanut ia Opettanut tästä / ei Evans-
gelista mitäkän siestä Kirioita / wan se taitan kyllä niis-
tä Saarnoista ymmärdettä / iotca Evangelistereildä
ovat Kirioitetue / että hän en Saarnanut Laista ia
Lain oikiaista ymmärröystä / ionga Phariseuxet ia Ki-
rianoppennuet olit turmelluet ia toisin ulgostoimitta-

2.
Concio
Christi è
navigio.

Math. 14.

net / on opettanut myöds heille Evangeliumi syndein
andexi saamisesta.

Loci Com-
munes I^a
Partis.

I.

Discimus,
quæ summa
nostra cura
esse debeat.

Matth. 6.

Luc. 11.

Matth. 6.

Opetuxet ensimäisestä Cappa- lesta.

I. **O** Peme tästä / mitä meidän Suurin
murhen ia työm täsä Elämäsä pitä ole-
man / ia mitä meidän caikein ensistä ia erin-
omaisesta pitä tekemän / ioca olisi sekä Jumalalle oco-
linen / ia tulisi meidän hyvärem / lohducorexem ia
Autuudexem / Nimittäin se / että me sydämen halun
cansa cwlemme ia kätlemme Jumalan Pyhän ia ter-
velisen Sanan / se on se sama Työ ia Aikare / iota mei-
dän ia caikein Ehriftilisten Inhimisten pitä tekemän:
Sillä meidän HERRA Christus ihe sen Kätkä P.
Mattheuxen tykönä sanoden: **E**dzikät ensistä Ju-
malan Waldacunda ia hänen Wanburstaut-
tans: Ja tahto sen cansa / että meidän pitä ahkeras-
ti ia wisusti cwleman ia kätlemän hänen P. Sanans /
ia Bscoman Evangeliumin HERRASTA JEsuresta
Christuresta / että me Bscon cautta hänen päällens
Autuaxi tulemma. Sillä siinä seisio caiki meidän au-
tuudem ia terveydem / että me cwlemme ia kätlem-
me Jumalan sanan. Niquin HERRA Christus ihe sen
todista P. Lucan tykönä / sanoden: Autuas on se / ioc-
ca cwle Jumalan sanan / ia kätke sen. Niin myöds
Michæas Propheta tietä anda / mitä Jumala Inhi-
miseldä waati / cusa hän sano: **S**e on sinulle sanot-
tu Inhiminen / mitä hyvä on / ia mitä Jumala

sinulda

sinulda waati/ nimitedin/ että sinä pldät Juma-
 lan Sanan. Item: Ewlcāt te Sucucunda mitä
 sanotan. Samallamuotto myös Salomon sano: *Eccles. 5.*
 Kātke sinun Jalcas/ cosca sinä menet Jumalan
 Duonesen. Ja Syrac sano: Pysy Jumalan sa- *Syr. 11.*
 nas/ ia barloita sinus siinä/ ia seiso sinun Wirga-
 sas. Näin tämä Eansa on tehnyt/ ia suuresta halusta
 on mennyt Herran Christuren tygö/ ewleman hänen
 P. Sanans/ ia iättävät heiden coto Aškarens/ siun-
 rembana ia corliambana pitävät sen/ cuin heidän co-
 tons ia saalins. Ja on heille senealtainen Halu ollut
 hänen ia hänen P. Sanans tygö/ että he owat tunge-
 net ia ahdistanet händä/ niin ettei hänelle ollut ranna-
 sa heidän tungoltans sia seiso: Jocainen tahdoi hän-
 dā lifin olla/ ia cuulla hänen suloisen oppins ia Saar-
 nans syndein andexi saamisesta/ ioca tapahtu Juma-
 lan suuresta Armosta ia Laupiudesta Vscōn cautta/
 ilman Inhimisen anstota. Senealtainen Halu Ju-
 malan sanan tygö on Dawid Euningalla ollut/ niin *Psal. 25.*
 quin hän ike sen tunnusta sanoden: Yhtä mindä anol-
 sin DErralda/ ia sen mielellän otaisin/ että mi-
 nā DErran Duonesä olla mahdaisin/ caiken mi-
 nun Eliatcanan/ ia catzoa sitā caunista DErran
 Palwelusta/ ia etziä hänen Templins. Senealtai-
 nen Halu ia Rakkaus meisä pitā myös oleman Juma-
 lan sanan tygö/ ios me tahdomme olla oiskiat Christi-
 tyt/ ia caickella ahkerudella sitā ewleman/ senpäälle
 että me kāsittäistimme ia saistimme Autuuden ia ijan-
 caickisen Elämän. Mutta sen pahembi/ eij ole meisä
 eikā muisa tahān Aican senealtainen rakkaus Juma-

lan sanan tygö / cuin heille on ollut / sillä nyt enim
 Jouko harvoin käyvät Kirkos / monicahtat puolen
 Aastaica / monicahtat coco Aastajan ovat pois Kir-
 costa: Ja cosca he sinne tulevat / laiscasta cuulevat Ju-
 malan sanan / nijs ettei se taida heisi tehda yhtään
 Hedelmätä / mutta suuteuvat sihen / ia sen cansa osot-
 tavat / ettei he Himoihe Jumalan sana cuullaxens.
 Sillä ninquin Chrysostomus sano: Ut stomachus
 esuriens appetit cibum, ita anima esuriens appe-
 tit verbum Dei. Se on / Ninquin yxi Isovalnen
 maco Dimoltze Ruoca / nijs Isovalnen Esluhi-
 moltze Jumalan sana. Ja ios heille olisi iocu Ha-
 lu cuulla Jumalan sana / nijs he siwreman ahkeruden
 cansa sitä cuulisti / cuin he tekevät / ia mahta ihcekun
 coetella ihens / ia ios hän sen löytä tykänans / ettei hä-
 nelle ole yhtään hyvä Halu Jumalan sanan tygö / ei-
 kä mielelläns sitä cuule / nijs parantacan hänen aica-
 nans / ia rucoilcan Jumalata / että hän annaisti hänel-
 le Armons racasta hänen V. Sanans / ia sitä mielel-
 läns cuulla / ios hän tahto tulla Jumalan Lapseri / ia
 peräi Zaiwan Waldacunnan ilon ia riemun.

*Discimus
 quam dili-
 gens ac se-
 dulus fue-
 rit Christus
 in officiis
 sue voca-
 tionis.*

II. Opeme / cuinga wiriä ia ahkera meidän
 Herran Jesus Christus on ollut hänen wirgasans / ia
 Saarnaman Jumalan sana / ia ulconaiten Tunnus-
 tähtein cansa hänen oppians wahvistaman / ia ei ole
 coscan ihens säästännyt. Hän on saarnanut Synago-
 gisa / Huoneisa / Mekän Eorwesa / Wuorilla / Me-
 rellä ia Rannoilla / cosca ikänäns hänellä tila oli / ia
 Cansa tuli hänen tygöns / siinä hän saarnaisti ia opetti.
 Ja osotti sen cansa / että hän oli tullut Mailman yhä

deri Opettajori ia Saarnajori. Joca Lain saarna tar-
 vishi / sen edesä hän lakia saarnaist: Joca Lohdutusta
 tarvishi / sen edesä hän saarnaist Evangeliumi: Sillä
 hän parhain tiesi ia tunsti ikecungin Sydämen ia mie-
 len / ia sen iälkin myös hän laitti hänen saarnans. Ja
 cosca hän ymmärsi / että Cansa suuren Halun cansa
 himoishi culla hänen saarnans / nijs hän cohta oli wals-
 mis saarnaman heidän edesäns / ia eij he ikänäns ollet
 nijs ahkerat händä cöleman / ettei hän vielä ahkerain-
 bi ollut heitä Opettaman: Niquin caicki Evange-
 listerit hänestä Todistavat. Ja pitä caicki saarnamie-
 het seuraman meidän HErran Christuxi Esimerkiä / ia
 heidän wircans uscolifesta tekemän / saarnaman ia opet-
 taman Jumalä sana / caicki ahkeruden cansa / ia eij coscan
 pääsymän / eikä cakoman sen iälken ios hänellä on wäähä
 caicka palio cuulioita / mutta nijs hyvin nijsen harvain
 cuin swren Cansan edesä saarnamä. Sillä eij sijnä seiso
 Evangeliumin woima / ios wäähä caicka palio on / iot-
 ca sanan cuulevat. Ja HErra Christus ike on saar-
 nanut yhden edesä / nimittäin / Marian Marian sija-
 ren edesä hänen omas Huonesans: Ja cahden Ope-
 tuslapsen edesä / iotca matcustit Jerusalemista Emau-
 xen. Ja on myös luvannut / että hän tahio olla / nijs
 hyvin wäähän iotca hänen nimeens yhten tulewat / cuin
 palioin kestellä. Niquin hän sano P. Mattheuksen
 tykönä: Cosa caet ell coline minun Nimeeni yhe-
 ten tulewat / sijnä minä tahdon olla heidän kes-
 telläns. Pitä heidän myös oiskein heidän Wircans
 tekemän / Nuhteleman ia Rangaisselman syndiä / eikä
 lenengän mielä cakoman / niquin P. Paavali mana

Luc. 10.

Luc. 24.

Matth. 18.

2. Tim. 4.

sanoden: Saarna sana/ pidä pädälle/ aialla la aia-
 ti/ Kangaise/ Waadi/ Mana / caiken bilaisuden
 ia opin cansa. Ja cosca he owat hetken saarnanet/
 pitä heidän taitamä lacata ia lopetta heidän saarnans:
 Sillä ninquin täsä Evangeliumis seis / että hErra
 Christus on lacannut saarnamasta/ ia ne piekät saarnat
 eij palio Hedelmätä tege. Sillä ne cuin ewlevat/ eij
 taida caickia muista/ ia suuttuwat piekän Saarnä/ useim
 myös owat pois Kircosta piekän Saarnan tähden.
 Sentähden sanq P. Lutherus: Nouse ylös Saar-
 nastolin/ awa Suns ia laccä aicanans. Ja
 Brentius sano: Winä tabdon yhden neljän
 Stundin sisälle enämbi teille saarnata / cuin ne
 monicahdat monein stundein sisälle.

Monemur
 nemini
 quidquam
 auferendū,
 sine consen-
 su & volun-
 tate posses-
 soris.

III. Että hErra Christus Rucoili P. Pietas
 rita lassemä wenhettäns ulgos/ sista me opemme/ ettei
 meidän pidä kenengän oma wärydellä eikä wäkiwal-
 lalla pois ottaman/ ilman sen luvata ia suostota ionga
 oma se on. Sillä ios meidän hErra Jesus Christus/
 ionga hallusa caicki owat/ ia on hErra yliken Taiwan
 ia Maan/ eij ole tahtonut wäellä / ilman P. Pietas-
 rin suostota/ otta hänen wenhettäns / mutta Rucoili
 händä / palio wähemin pitä meidän toiselda / wäellä
 ia wäkiwällä hänen omans poisottaman / ilman hänen
 luvatais ia hyvä tahdotans: Mutta Rucoileman ia
 hyvillä sanoilla häneldä anoman. Sillä Jumala
 Kangaise caickia niistä iotca wäkiwalda telewät/ ia toi-
 sen oman wäärydel poisottawat. Ninquin Esaias sij-
 tä kirioitta sanoden: Wee nkille / iotca wetäwät
 yhden Duonen toisen tygö/ ia yhden Pellon toi-

Es. 1.

sen ty

sen tygö / sihen asti ettel endämbi sia ole / että he
 yxinäns Maalla asuisit / se on DERRÄ Zebaothin
 Corwisa / mitä mara / tollei ne monet Duonet pi-
 dä Kylmillä toleman / ia ne suuret ia ialot ilman
 Asuanda. Ja Micheas sano: Wee niille iocca
 vabingon idäkin seisoivat / ia heidän vuoteisans pa-
 ha aiattelivat / että he huomeneltan cosca päiwä
 walista sen täytdäsi. Sillä he owat Derrat /
 he wetäwät Pellot heidän tygöns / ia ottavat
 huoneita / ionga he tahtovat / ia niin tekevät wä-
 kivalda locaitzen Duonen cansa / ia locaitzen pe-
 rinisen cansa / sentähden sano DERRÄ näin: Mi-
 nä aiattelen iocakkin paha tämän Sucucunnä ylit-
 zen / iosta te ei pidä teidän Caulan ulgoswetä-
 män / eikä niin coriasti Käymän / sillä sen pitä oles-
 man pahan Alan. Niin myös P. Pavali sano: 1. Cor. 6.
 Kõwärit ei pidä Jumalan waldacunda Peris-
 män. Tämän rangastoren alla ovat caieki Jumalat
 tomat / iocca wääräydellä ia wäkiwallalla toisen oman
 poisottavat: Niquin Wespasianus tefi / ioca otti
 hänen Palwelioildans pois heidän omans / cosca he
 rikari tulit wäkiwallalla. Ja se Jumalatoim Keisari
 Nero / ioca käski Palwelians / että he niin laitaisit / et-
 tä hänelle kyllä olisit / ia muille ei mitäkän iäist. Sen-
 tähdän pitä meidän seuraman meidä HERRAN Jesu-
 xen Christuxen Esimerkii / ia ei kenenkän wääräy-
 tä ia wäkiwalda tekemän / eikä toisen oma wäellä pois-
 ottaman. Ja Moosen Esimerkii / ioca ei keetäkän
 waivannut / eikä kenenkän wääräyttä tehnyt. Niin 1. Sam. 12.
 myös Samuel Prophetan Esimerkii / ioca ei kenen-

Micb. 2.

1. Cor. 6.

Gal. 5.

1. Sam. 12.

Monemur
Ecclesiam
hic Cruci
& calami-
tatibus esse
Subiectam.

gän wäärtytä ia wäkiwalda ole tehnyt / eikä iongun
härtä eli Aasta ole ottanut.

IV. Opeme täsä / sen Christilisen Seuracunnan
menon täsä Maailmasa / että se on monen Tuskan ia
Wastoinkäymisen alla annettu. Sillä ninquin yri
Wenhe eli Haari / ioca weden päälle on (ninquin
myös tämä Wenhe/cusa Herrä Christus istui ia saaro-
naist / oli swresa waarasa ia Aldoin kessellä) ia ioca
Tuulispäildä stinne tänne aietan: Nijn myös se Chri-
stilinen Seuracunda täsä Maailmasa ioca culmalda
ahdistetan: Ja caicki Helvetin Portit / caicki tyrans-
nit ia Zumalattomat / Paananat / Turkit ia muut stä
wastan izens caickella woimalla ia wäellä asettawat.
Samallamuotto myös he wihawat ia wainovat Saar-
namiehia / erinomaisesta niistä / ioca heidän Wirtans
oikein tekevät / Zumalan sanan Puhtasti opettawat /
syndiä / ia niistä ioca syndiä tekevät Ruhtelewat ia
Kangaisewat: Sillä ei tämä Maailma woi karsia
Zumalisia ia Bscolista Saarnamiehia / mutta seiso-
wat heidän Hengens iäskin. Nijn he ovat wihannes
Propheetaita / ia ike meidän Herrä Jesusta Christu-
sta / hänen Apostoleitansa / ia muita hurskaita opetta-
ta / ia wielä nyt aina yhdellä tavalla wainovat caickia
niistä / ioca Zumalan sanan puhtast ia selkiäst Opet-
tawat / ia stä parammin / cuin he Opettawat / Mana-
wat ia Neuvovat / stä enämin he heitä wihawat. Mu-
ta se on heidän Lohdutuxens / että heille on yri wäke-
vä Edewastaia / cuin on Herrä Jesus Christus / ioca
ike vasta hänen Seuracundans ia Palwelioittens edes-
tä / nijn ettei Helvetin portit / eikä tämä Maailma

Matth. 16.

taida sitä mahan eufista. Ja tahto Saarnamiesten
Murhen Päästä Jloxi ja Niemuxi. Nlquin
Derra Christus itze sano: Te murhelisext tu/
letta/ mutta teidän murhen Päästän Jloxi. Item.
Teille on nyt murhe/ mutta minä tahdon teitä *Ioh. 16.*
iällens nähdä/ ja teidän sydämen pitä iloitze-
man/ ja eh yxikän teidän Jloan pidä teidän pois/
ottaman.

Toinen Osa.

Esimäises Cappalesa saarnattin tästä *Analysis*
Eansasta / ioca tuli Herran Christuxen tygö/
cuuleman hänen saarnans ja oppians: Seura *Secunda*
nyy toinen Osa tästä Tunnustähdestä/ siitä Jhmelisef- *Partis*
tä ja ylönluonolisesta Ealan saalista / iolla meidän *Septem*
Herra Jesus Christus wahuisti hänen saarnans/ ion- *membra*
ga hän oli pitänyt tämän Eansan edesä/ cusa meille on *continens.*
seisemen Cappaleeta.

1. On siitä Aiaista / cosca tämä Tunnustähti on
tapahunut:

Ja euin hän laclaisi Puhumasta.

1.
Est circum-
stantia
temporis.

P. Lucas anda tietä / että se on tapahunut coh-
ta sen iällin/ cuin Herra Christus laclaisi saarnama-
ta ja opettamasta tätä Eansa / Sillä eij hän ainoasta
saarnanut ja opettanut Eansa / mutta myös wahuisti
sen ulconaisken Tunnustähcein cansa / erinomaisesta
nyy cosca hän wiolä eij täyettä Aiaistaica ollut saarnanut:
Senpäälle että se Eansa sitä parammin hänē oppina
piti vastan ottaman ja Bscoman. Sillä ninquin Lap-

set/ iotca oppivat ensist kâymân / eij cohta taida kây-
dâ/ ennein cuin he tottuwat ia wahvistuwat / niijn eteä
he ihe taitawat kâydâ : Niijn myös ne iotca ensistâ
cwelit hErran Christuxen saarnan / eij cohta taitanet
oppia ia uscoa/ ennein cuin he sijnä tulit wahvisteturi
ulconaiſten merkein kautta.

II.

Mandatum
Christi de
ducenda
navicula
in altum.

II. On hErran Christuxen Râstystä:

Sanoi hän Simonille: Laste ulgos sy-
vytten/ia heittäät teidän wercon Apaialle.

Cahtalaisen Râstyn hän täsä anda P. Pietarille
ia hänen cumpaneilans.

I.

Ductio na-
vicula in
altum.

I. Etteä heidän piti wiemen Wenhen ulgos sy-
vân Meren.

Tämä nyt cohta oli Tamala ia waſtan Luondo/
etteä hErra Christus käſte laſte ulgos ſyvälle / iotca
Pietari ia hänen cumpanins taiſte Jhmetellä / iotca
kylä tieſte ettei Caloia ſaatu ſyväſä / mutta matalaſa
wedefä. Mutta meidän hErra Christus ylönluono-
liſeſta ia waſtahacoifeſta täſä teke/ ſenpäälle / etteä tä-
mä Tanſa/ iotca rannalla ſeiſoi ia caſeli ſen päälle/piti
ſiſtâ ymmärtämân/ettei hän ollut iocu palias Jnhimi-
nen/ mutta myös Jumala / ionga woimas ia halluſa
caidei Cappalet olit / ia taiſt anda Caloia niijn hyvin
ſyvifä cuin mataloiſa weſſä.

2.

Laxatio
reſis.

2. Etteä heidän piti heittämän wercons Apaialle.

hErra Christus ioca parhain tieſt cuſa Calat
olit/ ia taiſt hänen Jumaliſella woimallans aia ia coo-
ta Calat / cuhunga hän tahdoi / käſti heittä heidän
wercons ſyvân/ cuſa heidän piti yldäkyllä Caloia ſaao
man.

III. On Pietarin wastaresta HErran Christuxen Kästyn päälle :

III.
Responsio
Petri.

Za Simon wastaten sanoi hänelle : Mes-
tari/ me olemme caiken Yön työtä tehnet/ ia
eis mitään saanet/ mutia cultengin sinun
Kästys iälken heitän minä Wercon ulgos.

Ninquin HErran Christuxen Kästy oli cahtalai-
nen/ niijn myös Pietarin wastaus on Cahtalainen.

1. Hän walitta / että hän caiken sen yösen työtä
oli tehnyt ia Nuotta wetänyt / mutta caicki turhan/
sillä eis hän mitään saanut. Euin hän tahdoisi sano:
HErra/ sinä Kästet meidän heittä ulgos meidän wer-
com/ sen me olemma caiken tämän yösen tehnet ia ah-
kerasti Calä pyytänet: Ziedämme myös caicki luomat
tästä Meresä / ia olemma monda kerta ne kiusanneet/
sillä me olemma tästä ylöscaswanneet/ ia Calan pyyhöl-
lä meitäm Elättänet/ olemme myös sen kiusanneet/ et-
tä Yöllä paras Calan saalis on: Ja cuicengin caicki
meidän työm ia wäkem on turha ollut/ ia turhan olem-
me Nuotta tänä yönä wetäneet.

1.
Quarela
Petri.

2. Hän osoitta hänen ewliaisudens / että hän
HErran Christuxen Kästyn iälken tästä heittä hänen
wercons ulgos/ eikä cako sen iälken / ettei hän yöllä
mitään saanut : Mutta seura HErran Christuxen
Kästy/ ia hänen sanans iälkin heittä wercons ulgos/
sillä toivolla/ että waicda cuinga wastahacoinen se hä-
nen mielestän oli/ että hänen piti Päiwällä ia sywäsä
Meresä Calä pyytämän/ iotca ennein olit Yöllä ia
matalisa Merisä tottuneet Calä pyytämän ia saaman.

2.
Obedientia
Petri.

IV.
Miraculum
ipsum à
Christo
editum.

IV. On siitâ Tunnuſtâhdeſtâ cuin hErra Chriſtus tâſâ on tehnyt :

Ja cuin he ſen teit / ſulgit he ſuuren Galan palouden / ia heidân wercons repeiſt / ia he wiſtâiſit Cumpâneillens / totea oliſt toſſeſa Wenheſâ / ettâ he tuliſit Auttaman heitâ / ia he tuliſt ia tâytit molemmat Wenhet / niſn ettâ he rupeiſt watoman.

Râiſâ ſanoiſa P. Lucas colminaiſet Aſiat edeoſ paſſe.

1.
Copia ſeu
multitudo
pſcium.

1. Ettâ he ſait palio Caloia / ennein eiſ he mitâſ kân caiken yöſen ſaanet / waicka cuinga palio he ryöetâ teit / ninquin Petrus iſe tunnuſta ia walieta : Mutta nyt ſiitte cuin he hErran Chriſtuxen Râſſyn iâlſin ulgoſ heitit heidân wercons / cocounſit Calat Meretâ heidân wercoins / ia he tuliſt tâyetten niſn ettâ he reſpeiſt : Siſlâ hErra Chriſtus ioca heidân Râſſi wercoſ ulgoſ heitâ / tieſt parhain cuſa Calat oliſt / ia eiſt ne coota heidân wercoins.

2.
Imploratio
auxilij.

2. Ettâ he wiſtâiſit Cumpâneillens tulleman ia Auttaman heitâ. Græcan Textiſâ ſeiſo ſe ſana: *σὺλλαβέειν*. Joca merſike niſn palio / ettâ heidân piti ynnâ heidân canſans tartuman ia rupeman / nimietâin / wercoon ia wetâmân ylôſ Meretâ : Siſlâ ſe oli tâyo nâ Caloia / ettei he woinet yxinâns ſitâ ylôſ wetâ.

3.
Impletio
navium
pſcibus.

3. Ettâ he tuliſt ia tâytit molemat Wenhet / niſn ettâ he rupeiſt waïoman / ei he ſitâ cadeheunet / ettâ he niſn palio Caloia ſait / mutta jhaſtuit ſen yliſen / ia menit cohea Auttaman heitâ. Ja nâky tâſtâ meidân

HErran Jesuren Christuren wäsi ia woima / että hän on HErra yllisen caikein Luondocappalten / selä Tait wasa / Maasa ia Mersä / ia taita tehdä mitä hän tahto.

V. Cappale on tämän Sunnustähden lopusta :
Eusa meille colminaiset Astat edespannan.

1. On Pietarin nöyryys :

Cosca Simon Pietari sen näsi / langeisi
hän Christuren polveln tygö.

Tämän cansa P. Pietari osotti hänen nöyrydens
HErra Christusta vastan : Sillä nissä Maacunnisa
oli se tapa / että cosca he tahdoit nöyryttä igens iongun
edesä / nijs he langeisti polvillens. Niquin wielä nyt
tapa on / että cosca iocu Alamainen tule Corkian Est
vallon tygö iongun Astan cansa / nijs hän lange pol-
willens / ia sen cansa osotta hänen nöyrydens hända
vastan.

2. On P. Pietarin puhesta HErran Christuren
tygö :

HErra polsimene minun tyhdäni : Sillä
minä olen syndinen Inhiminen.

Hän tunsst ia ymmärsi tästä Calan passioudesta
cuih hän sai / että HErra Christus Jesus / ioca oli
wenhesä hänen cansans / ei ollut iocu palias Inhimis-
nen / mutta myös Jumala / ionga hallusa caikei Cap-
palet ovat selä Taitwasa / että Maasa ia Mersä / ia
taita tehdä mitä hän tahto / ionga myös Woman ia
Kästyn cautta nämät Calat cecounsit hänen Wer-
coins. Tunsst myös sen / että hän oli suuri syndinen /

V.
Eventus
bujus mi-
raculi.
1.
Humilitas
et subiectio
Petri.

Alloquium
Pe'ri ad
Christum,
scu depra-
catio ejus
ex agnitio-
ne peccati
suborta.

ioca eijs ollut mahdolinen sitä swrda Lahia HErralda
 Christuxelda saaman / eikä wenhesä hänen cansans
 oleman. Ja ettei hän taitanut wenhestä ilman hen-
 gen waara lähtiä: Sentähden hän rucoili HErra
 Christusta / että hänen piti pois menemän hänen ty-
 köäns. Niquin hän tahdoisti sano: HErra / en ole mi-
 nä mahdolinen sinun cansas wenhesä oleman / sillä si-
 nä olet HErra ylihen Taiwan ia Maan / caidein
 Cappalten Luoja ia ylöspitäiä / mutta minä sitä was-
 stan olen yri syndinen / ioca en ole mahdolinen niistä
 pienimbitä sinun hyviä Toitäs saaman / mene sentäh-
 den pois minun tyköäni. Eetä hän tunsti HErran
 Christuren olevan Caideiwaldiä Jumalan / ia hänen
 swrexin syndiseri Inhimiseri / sen hän oiskein tefi / mut-
 ta että hän Kästi hänen menemän pois tyköänsä / sen
 hän wäärin tefi: Sillä hänen piti paremin Rucoele-
 man HErra Christusta / että hän pyyhisti hänen tykö-
 näns / hänen hyvästisugnauxens cansa.

2.

Metus ac
 timor Pe-
 tri & alio-
 rum.

3. On P. Pietarin pelgosta ia wapistoresta / ia
 hänen Eumpaneins iocca hänen cansans olit:

Sillä että hämmästys oli hänen Käsitä-
 nyt / ia caidei iocca hänen cansans olit / Galan
 saalin ylihen ionga he olit saanet.

Petrus ia hänen Eumpanins / iocca piti ilohe-
 man sen ylönpaldisen Galan saalin ylihen / pelkäävät ia
 wapisevat. Sillä he näit että se Galan saalis eijs ollut
 Luonolinen / ionga he sait niijn äkistä / eikä tullut In-
 himisen woiman / eikä heidän työns cautta / iocca cai-
 ten yösen olit Työtä tehnet / ia eijs mitäkän saanet / ia

sentähden pelkäiste Jumalan wiha / ioca on yri polta-
vainen tuli / että hänen pitä heitä Kangaiseman hei-
dän syndins tähden : Nijn ettei ainoast se wenhe / cu-
sa hän oli sisälle / tullut hänelle ahtari / mutta myös
Maa ia Taimas olit hänelle ahdas / eikä cusacan sta
löytäne. Nijn tämä runsas Ealan saalis / ioca ihe-
stans oli suloinen / käättiin heille pelgori ia wapisto-
xeri.

VI. Eappale on HERran Christuxen wasta-
uxesta :

**Za sanot Jesus Simonille : Älä pelkä-
tästä edes pitä sinun saaman Inhimistä.**

P. Lucas Eahतालiset nãisã sanoisa edespane.

1. On HERran Christuxen Lohduttoresta : Sil-
lä hän Lohdutta täsä P. Petarita / ia kiäldä hänen
pellämästä hänen syndins tähden : Sillä hän stä
warten oli tähän Maailman tullut / että hänen pici
syndistä Vapahetaman / ia eij Eadottaman.

2. On siinä Hengelisestä Ealan pydyrestä / että
Petruxen pici tästä edes sen Hengelisen Wercon / ni-
mittäin / Jumalan sanan cansa saaman Inhimistä.
Za tahto HERra Christus nijn palio sano : Petre /
älä tätä Ealansaalistã cuin sinã nyt sait / nijn swresta
Jhmettele / eikä sentähden myös hämmästy / wielä st-
nun pitä parembita ia suurembita Ealoia saaman / ni-
mittäin / Inhimistä : Sillä minä tahdon tehdä sinun
Apostolixi ia saarnaiaxi / ioca Ewangeliumin saarnan
cautta / pitä monda Inhimistä wetämän ulgos tämän
Maailman syndisestä menosta / ninquin sinä tähän-
asti olet täsä Genezaretin eli Galilean Meresã Maa-

VI.
Responsio
Christi
consolato-
ria.

1.
Consolatio,
qua Chri-
stus erigit
Petrum.

2.
Vocatio ad
Apostolatũ.

ilmalissa Caloia pyytänyt: Nijn sinun tästä edespäin
pitä Evangeliumin kautta / Inhimisiä pyytämän ia
wetämän Taimon Walducundan.

VII.
Obedientia
Petri & So-
ciorum ej-
us.

VII. On P. Pietarin ia nijnen muiden cuin
hänen cansans olit cuuliaisudest:

**Ja he wedit wenhens Maalle / ia ylönan-
noit caicki/ ia seurasit händä.**

Näissä sanoissa meille on colminaisset Aasiat.

1.
Subductio
sarium.

1. He wedit wenhens Maalle / ia waikka he aio-
goit seurata meidän Herra Christusta / eikä enämbi-
nistä wenheitä tarvinnet Calä pyytäkens/ ninquin en-
nein: Sillä he tiesit / että se Herra / ioka heille tä-
män suuren Calan saalin hänen woimans kautta an-
noi/ taisi myös heitä ruokkia / ia caicki mitä Rwmis
tarvixi edescahoa/ cuitengin eij he tahtonet wenheitä
Merem iättä culgulla / mutta wedit ne Maalle mui-
nen tarperi/ ioka Calan pyydysellä piti heitäns Elät-
tämän.

2.
Religio
omnium.

2. Että he ylönannoit caicki/ nimittäin/ heidän
Calan pydykensä/ Wercons / Wenhens / ia mwt mi-
tä heille oli: Sillä he sen kyllä tiesit / ettei he taica-
net monda wirca pitä / sekä Herra Christusta seuras-
ta/ ia Calä pyytä/ waikka se toisinans taisi tapahtu/
cosca Herra Christus sen Genezaretin Meren puo-
les waelst/ että he silloin menit muiden cansa wercoille.

3.
Prompti-
do ad se-
quendum
Christum.

3. Että he seurasit händä/ eij he wyoytellet eikä ky-
synet heidän omalla järjelläns neuwo/ mitä heidän piti
tekemän/ ia millä heidän piti heitäns sijtte elättämän.
Mutta olie walmit/ ia seurasit händä/ olie hänen cans-
sans/ ciwit hänen saarnans ia oppians/ näit ne Tun-

nustähdet cuin hän teki: Sillä että Herrra Christus tahdoi heitä asetta Apostoleiksi ja Saarnaajiksi ymbäri caiken Maailman / sentähden piti heidän ihe hyvin oppiman Herralda Christurelta / ionga Schoulusa he olit io puoli neliättä Aastaica: Siihen asti / cuin he sait sen P. Hengen Heluntai päivän päälle iulki- sesta näkyväisellä muodolla / ioca iohdatti heitä caiken totutteen / ja opetti heitä puhuman msilla ja moninai- silla Kielillä.

Opetureet toisesta Osasta.

Loci Com-
munes Se-
cunda Par-
ti.

Discimus
quomodo
Homo ho-
neste vi-
uere
debeat.

Matth. 6.

I. **O** Peme / cuninga nri Christillinen In-
himinen pitä hänen täsä Maailmasa /
Eunnialisesta ja oman hyvän Tunnon can-
sa Elättämän / ja mitä hänen pitä tekemän / että hä-
nen työns Menestyisi / nimitäin / hänen pitä caikein
ensistä Jumalan P. Sana cöleman. Sillä meidän
Herra Christus ihe on sen muodon meille opettanut
ja andanut / P. Mattheuxen tykönä / cusa hän sano:
Etzikät ensistä Jumalan waldacunda ja hänen
wanhurscauttans / nijn caikki teidän tygön lan-
geman pitä: Cusa hän Käste / että meidän pitä en-
sistä ja pääldäiskein cöleman ja kätkemän hänen P.
Sanans / ja uscoman Evangeliumi / että me Vscou-
cautta hänen päällens tulifimma Wanhurscaari. Ja
lupa sen / että cosca me hänen Kästyns iälken sen teem-
me / nijn hän tahdo meille anda caikki mitä me tarvit-
zemme / nijn että ne Runsaasta pitä meidän tygöm lan-
geman. Esimeräki sen päälle on täsä Evangeliumi-
sa P. Pietarisa / että cosca hän meidän Herran Chri-

sturen Jesuren saarnan visusti ia ahkeraasti ewli / nijs
 hänen Työns sijete nijs Menesty / että hän yhdestä
 luomasta sai cari paatin täyettä Ealoia: Mutta sitä
 waistan ennein cuin hän cuuli Jumalan sana / waikka
 hän palio Työtä teki / ia caiken yösen Nuotta weti / ei
 cuitengan mitään saanut / ninquin hän ihe valitti ia
 cunnusti. Nijn se wielä nyt tapahtu / että ioca ylön
 cako ia unhotta Jumalä sanan / ia ei sitä tahdo cuulla /
 nijs hänen työns ia telons ei taida Menestyä eikä
 myöddön täydä: Sentähden pitä meidän caikein en-
 sistä / ennen cuin me menemme meidän Työhöm / me
 nemän Kirkon ewleman Jumalan sana / senpäälle /
 että meidän työm Menestyi / ia saissimme Jumalan
 hyvästisugnauxen. Ja waikka Työ on yxi wälicappa-
 le / ionga cautta Jumala tahto meitä ruoekia / ia Ju-
 mala tahto / että meidän pitä työtä tekemän / ia mei-
 dän ohan hiellä meitäm Elättämän / nijs myös H Er-
 ra Christus heidän kärke werckons ulgos heittä. Ja P.
 Pavali sano / ioca ei työtä tee / ei sen pidä myös
 työmän: Nijn cuitengin pitä meidän työm alcaman
 Jumalan sanasta / ia sitä visusti Cuuleman ia Kätkes-
 män / ia Rucoileman Jumalan hyvästisugnausta / ia
 sijete menemän hänen työhönsä / ia sijete ahkeraasti te-
 kemän ihe: cuitin hänen wirgasano / iohonga hän on säät-
 ty ia cuhuttu. Ja waikka se työläs ia rascas näky ole-
 van / nijs ei hän sitä saa cako / eikä sentähden ylönans-
 da / sillä Petrus myös on caiken Yön työtä tehnyt / ia
 ahkeraasti Nuotta wetänyt / ia cosca me sen teemme /
 cuin meidän Wircam waati / nijs Jumala anda sijhen
 hänen hyvästisugnauxens: Ninquin monet Estimero

Gen. 2.

2. Theff. 3.

kie sen todistavat: Joseph ekei Belieians hänen Is-
 aans Rästyn iälkin/ia hän tuli svorexi Herraxi ia Rux-
 tinax Egyptin Maalle/ waikka hän palio vastoinkäy-
 mistä ennein kärsi. Saul ekei Isäns Aasta hänen
 Rästyns iälken/ ia tuli Euningari. David meni hä-
 nen Beliens tygö Leirin/ia sai woiton sen svoren Go-
 liatin ylikse/ ia tuli sen cautta svoren Eunnian. Ja
 piti myös meidän sen tästä oppiman / etten me meidän
 oman uscaluxen päälle Työtä tege / mutta HERRAN
 päälle uscaltaman/ ia hänen Rästyns iälken sitä teke-
 män: Sillä Inhimisen oma wäli/ ilman Jumalan
 hywästisugnausta/ ei mitän auta. Ja ioca oman wä-
 lens päälle luotta/ sen Työ ei taida Menestyä: Nin-
 quin Homerus ia Sophocles Kirioittawat yhdestä
 Ruxtinasta Græcan Maalle / ionga Nimi oli Ajax/
 ioca oman wälens päälle Uskali sotan mennesäns:
 Sillä cosca hänen Isäns Telemon/ neuvoi ia manasi
 händä/ että hänen piti Rucoileman Jumalata. Was-
 taisti hän: Nee iotca ei ike mitäkän woi ia taida / ne
 mahtawat rucoila. Hän tahdoi ike ilman Jumalan
 awuta omalla wäelläns Sotis ia woiton saada. Ja
 sentähden Jumala rangasti hänen/ että hän tuli mie-
 leldäns pois/ ia rupeisi lyömän Euoliari Luondocap-
 paleita/ Lambaita/ Earihoita ia Wohia/ lwli ne ole-
 van hänen wiholisens Blysseren wäen: Ja cosca hän
 iäl lens endisellä mielelläns tuli / ia näki Luondocap-
 paleita Euoliana macawan/ Surmaisi hän ikens hä-
 piän tähden. Nijn se wielä nyt tapahtu nijnen cansa/
 iotca ikens päälle uscaldawat.

II. Opeme tästä ihmelistä ia ylönlunolistesta Ex hoc mi-

raculo disci-
mus, Chri-
stum non
hominem
solum, sed
simul Deū
esse.

Ios. 10.

Dan. 3.

Matth. 8.

Ioh. 2.

Ealan saalista / ionga P. Pietari ia hänen cumpanins
oliet saanet / että meidän HERRA Jesus Christus / ei
ole iocu palias Inhiminen / mutta myös Jumala ia
totinen Messias Maailman Wapahtaja: Sillä
caikki Luondocappalet Zaiwaas / Meresä ia Maasa /
owat hänelle ewliaiset / Engelit Zaiwasa owat hänel-
le ewliaiset / ia tekevät hänen tahdons ia Kästyns iäl-
len. Hän taita seisotta Auringon hänen woimallans /
ninquin se tapahtui Joswan aicana. Hän tulen wo-
iman poisesta / ettei se polta. Hän asetta Twlet ia Jle-
mat / että ne laakavat pauhamast / ia tule tyvenneri.
Hän taita Luonon mwetta / ia mwetta weden luonoliseri
Wijnari / ia taita käydä weden päälle cuivin Jal-
goin. Hän taita puhdistaa ia terweri tehda caikki Zau-
dit. Ja täsä Evangeliumisa seiso / että hän annoi P.
Pietarille swren Ealan paliouden / niijn että heidän
werdons repeist / ia täytti molemmat wenhet Caloila.
Ja on monda mweta Tunnustähciä tehnyt / ninquin
caikki Evangelisterit hänestä todistawat / iotca caikki
osottawat / että hän on se totinen Messias Jumalan
poica. Ja näitä on hän tehnyt / ei ainoastans hänen
Jumaluden Luonons puolesta / mutta myös Inhimi-
sen Luonon puolesta / ionga hän otti Neiksen Marian
Cohduita / Personan yhteyteen Jumalan Luonon can-
sa: Sillä mitä ikänäns hän on tehnyt / siistä heikestä
cuin hän otti Inhimisen Luonon hänen päällens / sen
hän on tehnyt molembain luondoin / sekä Jumaluden
että Inhimisen Luonon puolesta. Ja vielä nyt te-
ke / ninquin hän myös molembain Luondoin puoles-
ta / wijsmeisnä Päiwänä pitä Euolluet ylös herät-

tämän ja Duomiheman / sekä Elävät että Euol-
luet.

III. Opeme tästä Inhimisen Luonon heikkou-
desta/ ettei se voi eikä taida käänsä Jumalan Eidei-
valdian suoraa ja Korkeata Majesteei ja Herrautta/
erinomaisesta / koska syndi Inhimises ylös heräpi ja
rupe wainwaman hänen oma tundois / nijsn että Tai-
was ja Maa tulepi hänelle ahtari / ja ei eufacan löy-
dä siä: Mutta pelkä ja pakene Jumalata / ninquin
yhtä coraa ja angarata Duomarita / ja ei ole hänelle
yhtäkään Rauha eli lepo. Ninquin meidän Esiwanhe-
mat Adam ja Eva / sijete cuin he ylisenkäwit Juma-
lan Käskyn/ ja langeiste syndin / pelkäiste he ja pake-
nit Jumalan Easwon edestä / ja kätkit heitän puit-
ten secan / ninquin Chrysostomus sista Kirioitta ja
puhu Adamin personasa: Timui, quare? Quia pec-
cavi. Abscondi me, quare? Quia nudus eram,
& erubui. Se on: Minä pelkäisin/ sentähden et-
tä minä syndiä tein. Minä kätkin minun / sen-
tähden että minä olin alasti ja häpeisin. Nijsn
myös Israelin Eansa Corwesa pelkäiste ja vapiste/
koska Herraa astui Sinain Vuoren päälle/ ja Rucoi-
lie Moosest/ että hän piti puhuman Jumalan cansa/
senpäälle / ettei he Euolisi. Samallamuotto myös
Dawid teli / ninquin hän ihe walitta ja tunnusta/
sanoden: Sinun Nuoles owat sattunet / ja sinun
Kätes palna minua. Etj ole yhtäkään terveyttä
minun Luomisani / sinun Väkäures tähden: Ja
etj ole yhtäkään Rauha minun luisani / minun syn-
deln tähden: Sillä minun syndiwi Käywät ylitzen

Monemur
hic de im-
becillitate
humana,
presentiam
Majestatis
divina non
perferente.

Exod. 20.

Psal. 38.

synneisestä Maailman Mirestä ulgosauta / iollei ne
 Hengelistä Calamiehet Jumalan sanan Palweliat /
 Evangeliumin saarnan kautta heitä siinä ylöswedä:
 Sillä Inhimiset owat niin luonostans / ettei he tahdo
 siinä ulgostulla / wagn siinä pyydäist aina olla ia Elä
 caiclinaisis synneis / ninquin Cala Mirestä mielelläns
 olisi / siinä uskendelisi ia elätäisi hänens. Sentähden
 meidän Herran Jesus Christus on asettanut saarna
 Wirgan / ia kääntänyt saarnata Evangeliumi caicille
 luodulle / ia sen kautta / ioka on se Hengellinen Nuots
 ta / weitä heitä ulgos tästä pahasta syndisestä Maail
 man Mirestä Jumalan Walbacundan. Sentähden
 myös Saarnamiehet kutsutan Calamiehixi. Ninquin
 siinä on Prophetan Jeremian tykönä / cusa näin seisoi:

Ier. 16.

**Sako minä tahdon ulgostahetta monda
 Calamiestä / ne pitä Cala pnyttämän.**

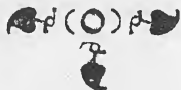
Matth. 13.

Ja meidän Herran Jesus Christus wetä Evange
 liumin saarnan / yhden Nuotan werraxi P. Matthe
 oxen tykönä. Tätä Hengelistä Nuotta pitä Calamie
 het eli Saarnamiehet ahkerasti wetämän / ia uscoli
 sesta työtä tekemän / että he palio caloia saisit: Se on /
 että he monda Inhimistä käännäisit Jumalan oikian
 tunden / synnin eatumuxen ia Elämän parannoren /
 ia wahvan Uscon. Ja waikka se työläs on / ia siuren
 waivan cansa tapahetu / ia saattawat monda wihamies
 tä / ia monen wihan ia wainon heillens / cosca he hei
 dän Wirrans tekevät Uscolisesta / ei heidän cuiten
 gan sentähden Wirrans pidä unhottaman: Mutta
 siinä enämin ia ahkerammin työtä tekemän / Ninquin
 P. Parwalli mana sanoden: Saarna sana / pidä

2. Tim. 4.

päälle / aialla ia aiata / rangaise / waadi / mana
 caifen biliaisuden cansa. Eillä ninquin yri Maail-
 malinen Calamies / eij lacka Cala pyytämästä Sa-
 tenia cowan Ilman tähden / mutta aina pitä päälle
 ia työtä teke / senpäälle / että hän Cala saisi: Nijn
 myös Saarnamiehet eij pidä heidän Wirkans ylön-
 andaman / eikä laistaki työtä tekemän iongun wai-
 van ia wastoinkäymisen tähden: Mutta stä wiriä-
 min ia ahkerammasti Saarnaman ia Opettaman / et-
 tä he monda Uscon täännäist. Ninquin Bernhar-
 dus sano: Da operam quam possis, ut increduli
 convertantur ad fidem, conversi non avertantur,
 averse revertantur. Se on: Tee sinun ahkeru-
 des nijn palio celn sinä wolt / että Epäuskoiset
 kääntäisin Uscoon / ia ne lotca käätyt owat sinä
 pysyisit / ia ne lotca siinä luopunet owat / idänsä
 palaisit. Ja cosca he ahkerasti Työtä tekevät / nijn
 myös Jumala anda sijhen hänen hyvästi siunau-
 xens / ettei heidän Työns ole joutilas
 hErras / mutta palio Hedels
 mätä tekepi.

1. Cor. 15.

Evangeliumin Kirjoit- ta P. Mattheus S. Lugas.

El sanoi JEsus hänen
Epetuslapsillens: Ellei teidän
wanhurscauden piltzekäy niiden
Kirianoppenuitten ia Phari-
seusten / niin ette te taida tulla
Laiwan Waldacundan.

Te ewlitta mitä sanottu oli Wanhoille/
ei j sinun pida Lappaman. Wutta iocainen
cuij Lappa / hänen pida Duomion wica-
pään olemän. Wutta minä sanon teille / että
iocainen cuij wihastupi hänen Welien
päälle / hänen pida Duomion wicapään ole-

man,

man. Gutta iocainen cuin sano Weljelläs
Racha/ hänen pitä neuwon alla wicapään
oleman. Gutta iocainen cuin sano / sinä
Tyhmä / hänen pitä Helwetin tulen wica-
pään oleman. Gos sinä vffrat sinun Lahias
altarille / ia sinä siellä muistat / että sinun
Weljelläs on iotakin sinua vastaan / niin iätää
sinne sinun Lahias altarin etteen / ia mene
ensin sopiman sinun Weljes causa / ia sijette
tule vfframan sinun Lahias.

Sowi nopiast sinun Ritaweljes causa /
coscas wielä tiellä olet hänen cansans / ettei
sinun Ritaweljes anna sinua iostus Duo-
marille / ia Duomari andapi sinun Palwe-
lialle / ia sinä heitetään Tornijn. Totisesta
minä sanon sinulle / ettet sinä siellä vlgospää-
le sijhenasti / että maksat wimeisen Ropoin.

E S A Evangeliumis meidän
Herä Jesus Christus opetta hänen
Opetuslapstans ia meitä caictia / ia
sano / että niillä iotca tahtowat tulla
Jumalan Waldacundan / pitä ole-
man parambi wanhursaus / cuin Ri-
rianoppenuilla ia Phariseuxilla / iotca Lain wäärin
vlgostoimitit / ia opetit että Inhimisen piti tuleman

wanhurs-

Exordium
à summa
Evangelij.

wanhurscaxi ulkonaisten Lain töiden kautta. Ja we-
 tä Herra Christus tähdän sisälle sen wiidennen Käskyn
 ia sen ulgostoiniurex/ ia sen cansa osotta / ettei se ai-
 noasta tiellä ulkonaista Miestappo / ioca tapahu Kä-
 den taicka iongun muun Usen cansa: Mutta myös
 itä/ ioca tapahu wihaan ia wainon / wihaisten sanan ia
 käyttämisen cansa. Ja käste että meidän pitä racas-
 taman meidän lähimäistäm/ sydämen/ sanan ia käy-
 tämisen cansa: Sillä iocainen cuin wihostupi hänen
 Weliansä päälle / pitä Duomion wicapään oleman.
 Ja ioca sano Kacha hänen welielläns / sen pitä neu-
 won ala wicapään oleman. Ja iocainen cuin sano/ sinä
 Tyhmä / hänen pitä Helwetin tulen wicapään ole-
 man. Ja sen tilan kautta / mana täsä meitä caickia
 welielisen sowindon ia rackautten keffenän toinen toi-
 sen cansa/ ia käste nopiast sopiman / senpäälle ettei me
 heitetäist isancaickisen Eadoturen. Ja on tämä Ew-
 angelium ulgosotettu sijtä piiklästä saarnasta / cuin
 Herra Christus on pitänyt Wuorella / ionga P.
 Mattheus Wiidennes/ Eudennes ia Seikemennes
 Lugaša kirioita/ cusa hän erinomaifesta niistä colmesta
 Eatechismuren pääcappaleista puhu ia saarna / cuin
 on: Jumalan Käskystä / Bscosta / ia Rucouksesta ia
 myös Bfrista. Ja opetta täsä Evangeliumisa meidän
 Herra Christus Jesus erinomaifesta/ cuinga yri syn-
 dinen Inhiminen pitä tuleman wanhurscaxi Jumalan
 edesä/ nimitäin / ei Lain töiden kautta/ mutca Ju-
 malan sulasta Armosta yhden oilean ia wahwan Bf-
 con kautta hänen päällens.

Ja yhtensopi tämä Evangelium Wiidennen

Räskyn cansa / ionga meidän Herra Christus tässä erimomaisesti vlgostoimitta.

Tämä Evangelium iactan kahden Osan:

I. On Phariseusten ja Kirianoppenuitten vanhurscaudesta / ja siinä oikasta vanhurscaudesta / iocature Vscosta Herran Christuxen päälle.

II. On Herran Christuxen manauksista sorindon ja rakautten.

Propositio
duas continens
Par-
tes.

Ensimmäinen Osa.

Näin pallo kuin tähän Ensimmäisen osan tule / on meille tässä colme Cappalletta.

I. On siinä oikasta vanhurscaudesta / ja Phariseusten vanhurscaudesta:

Ellei teldän Vanhurscauden ylikin tänniä Kirianoppenuitten ja Phariseusten.

Näissä sanoissa meidän Herra Jesus Christus edestuoetta colminaisit Astat.

I. On Phariseusten ja Kirianoppenuitten vanhurscaudesta / ioca seiso ulconaisissa Lain töissä. Ja cuskutan Kirianoppenuitten ja Phariseusten vanhurscaudexi sentähden / että he pidit sitä sen oikean vanhurscauden edestä / ja lullit siinä seisoran caiken vanhurscauden / että Inhiminen lain Todita iollakin muoto teki / ja niiden vanhain saadyt piti. Ja niin myös mui-
ta opetit / että Inhiminen piti Lain ulconaisien töiden kautta Autuaxi tuleman / cosca hän ulconaisen Työn cansa eiä Tappanut / eiä Huoria tehnyt / eiä Warastanut / eikä wäärä Todistosta sanonut Lähimäistans

Analysis I.
Partis continens
tria membra.

I.
De justitia
vera &
Pharisaica.

I.
Iusticia
Pharisaica.

waſtan: Mutta niſtä carrei ia wäſti / ia oli ulconaiſella muotto Eunnialifeſta. Ja ioca ſen teſi / ſe oli wanhurſcaſ Jumalan edeſä / waica cuinga ſaſtainen Inhimifen ſydän oli: Ja ſen wäärän opin cautta wiettelit Inhimifeſ. Sillä Jumalan Laſi eiſ waadi Inhimifeſdä ainoaſt ulconaiſta Lain hywiä Editä / mutta myöſ ſiſälliſtä ſydämen ewliaiſutta / niſn että Inhiminen ſekä ſiſälliſellä että ulconaiſella tavalla / ſekä Aiatorilla / Puhella ia Edillä / Jumalan Lain täydeliſeſtä pitä täyettäman / ia tahto että Inhimifen ſydän pitä oleman Puhdas ia ſaſtatoim caideiſta pahoista haluiſta ia himoiſta. Joca cuitengin caikilla Inhimifiſillä maan päälle on mahdotoin / ſillä eiſ yxiſkän taida Laſia täyttä: Ja ſentähden myöſ eiſ yxiſkän taida Lain töiden cautta wanhurſcaxi tulla / ninquin Kirianoppeneſt ia Phariſeuxeſt wäärin opetit. Ja tāmā Phariſeuxeſten wanhurſcauden meidän HERRA Chriſtuſ poishylä / ia tahto hänen Opetuſlapſian ſijä poiwetä / ia kaſke eſiä yhti parembata wanhurſcautta hāneſä / ionga hān hänen Pijnanſ ia Cuolemanſ cautta meille on anſainut.

2. On Apoſtolitten ia caidein ulgoſwalitteuden

Apoſtolica
& Chriſtia.
na juſticia.

Chriſtiliſten Inhimiſten wanhurſcauſ / ioca on peruiſteettu eiſ Lain töiden / eikä Inhimiſten anſion päälle: Mutta Jumalan Caideiſwaldian Armon ia meidän HERRAN JEſuxeſ Chriſtuxeſ Anſion päälle / ia cugutan Uſcon wanhurſcaudeſi / ſentähden / että Inhimifeſ Uſcon cautta ſen kaſtettāwāt ia heilleneſ omiſtawat. Ja tāmā wanhurſcauſ yliſekäypi niſnen Kirianoppenuitten ia Phariſeuxeſten wanhurſcauden / nin-

quin h'Erra Christus täsä Evangeliumisa sano/ia cut-
zupi sen abundantem justiciam. Se on: Vh dexi
täydelliseri Wanhurscauderi/ ioca yliseläyppi Pha-
riseusten ia caicein Inhimisten wanhurscauden. Ja
tämän wanhurscauden cansa/ cosca Inhiminen V-
con cautta on sen päällens pukenu/ taita hän rohliasti
ia pelkämätä seiso meidän h'Erran Jesuxen Chri-
stuxen Duomioistolin edesä: Sillä eij hän luota hänen
hyväin töidens/ eikä oman Anstions/ mutta meidän
h'Erran Jesuxen Christuxen Anstion päälle.

3. On molembain Wanhurscauden lopusta:

Eij te taida tulla Jumalan waldacundan.

3.

Näinen sanain cansa h'Erra Christus ulgosusulle
Jumalan waldacunnasta caice ne/ ioilla eij ole pa-
rembata wanhurscautta/ cuin oli Phariseusten ia Ri-
rianoppenuitten/ ioca Lain töiden ia Inhimisen oman
Anstion päälle oli perustettu/ ia osotta/ että ne ioilla
on se oikia wanhurscaus/ ioca on perustettu h'Erran
Christuxen Jesuxen Anstion päälle/ ne tulewat Juma-
lan waldacundan. Ja tätä oiteata Wanhurscautta
h'Erra Christus waati ia tahto caikilda nijsdä/ iotca
Autuuri tahtovat tulla.

Eventus
utriusque
justicia.

II. On nijsen Wanhain ulgostoimitus wijsden-
nen Kästyn päälle:

II.

Te cuulitta mitä sanottu oli Wanhoille/
eij sinun pidä Tappaman. Mutta locainen
cuiu Tappa/ hänen pidä Duomion wica-
pään oleman.

Expositio
quinti pre-
cepti, jux-
ta antiqua-
rum sen-
tentiam.

Wanhain cansa h'Erra Christus täsä eij ymmär-

rá Mosesta ia Prophetaita / mutta niistä iotea Phari-
seusten edellä Machabeerein aian iälken olit olleet / iotea
sen wijsdennen Rästyn nijsn ulgostoimieit / että se
iotea Zappa / hänen pitä Duomion wicapaän oleman
ia päiwildä pois otettaman. Ja nijsn luit sen waiwoin
Miestapori / iotea Käden cansa toisen löij Euoliari:
Mutta Wiha / Waino ia Taccutta eijs lutenet syn-
nyri / eikä Duomion wicapaäxi. Tämän wanhain ul-
gosteimituxen meidän HErra Christus täsä oijenda /
ia ihe selittä sen Rästyn / ia oiskein ulgostoimitta.

III.
Expositio
Christi ve-
ra quinti
praecepti.

1.
Iracundia
temeraria
ejusq. pa-
na.

III. On HErran Christuxen ulgostoimieus sen
wijsdennen Rästyn päälle / ia ylösute täsä colminaiset
Miestapot.

1. On iotea Zappa wiha ia wainon cansa :

Mutta minä sanon teille : Että tocalnen
cuiw wihasupi hänen Wellens päälle / hänen
pitä Duomion wicapaän oleman.

Ja anda HErra Christus sen cansa tietä / ettei
wainon yleconainen mies Zappo / iotea tapuhtu Käden
cansa / ole Duomion wicapää / mutta myös wiha ia
waino pitä oleman Duomion wicapaän ia ijancaidä
sen Cadocuxen. Eijs HErra Christus täsä tiellä lusa-
listi wiha / cosca Saarnamies taidä Maailmalinen
Esiwalda heidän wircans puolest wihasupi nijsnen
päälle / iotea syndiä tekewät / taidä Perhenwanhim-
mat heidän Lastens ia Perhens päälle wihasuwat /
cosca he paha tekewät ia wäärin igens käyttäwät :
Mutta nijsn cuitengin ettei se ylönmuodottemasta ta-
pahu / ylihe sen cuiw heidän wircans waatipi.

2.
Gestus ira.

2. On iotea tapahu wihaifen käyttämisen cansa :

Mutta

Mutta localnen cuin sano Wellellängs cundus ej-
Racha / hänen pitä neuwon alla wicapään wg. pana.
oleman.

Se sana Racha on yri Hebræan sana / ia on sa-
 nue sen Nimen sylkemisestä : Sillä Racha merkitse
 sylke / ionga Inhiminen sylke wlgos Suustans. Ja
 tahto meidän Herra Christus sen cansa teitä anda :
 Että cosca Inhiminen ei aineast wihastu hänen pääll-
 lens / mutta myös osotta Wihans wlconaisen lätettä-
 misen cansa : Eäkö carsasta hänen päällens / wäändä
 Päättäns ia kiristä Hambaitans / hänen pitä neuwon
 alla wicapään oleman. Sillä cosca wiha sydämeestä
 wlgospuhke silmäin ia wihaisen caromisen cautta / ia
 muun wihaisen lätettämisen cautta / ia toiwotta hänel-
 le paha / nisi hän on neuwon alla wicapää / se on / hä-
 nen ylisens pitä se swri Raadhi / ioca cuhuttin San-
 hedrim / cusa oli seischemenkymmendä Raadhi Herra /
 neuwo pitämän ia Duomion sanoman / miä rangastos
 hänen päällens pitä pandaman. Ja sen piti sekä
 Raailmalisen että Hengelisen Duomion iälkin Ran-
 gaistaman :

3. On iocca wihaisen sanan cansa Tappawat.

Mutta localnen cuin sano / siinä Tyhmä /
hänen pitä Helwetin tulen wicapään ole-
man.

3.
 Convitia
 earumq;
 pana.

Sen sanan cansa / siinä Tyhmä / Herra Chris-
 tus ymmärtä caidi wihaiset sanat ia kirouret / cosca
 iocu hänen lähinäistans kiroele / sabattele / ia caidia
 paha hänen wastans puhupi / ia ioca sen tekepi hän on

Helwetin tulen wicapää. Ja näin meidän HERRA
 Jesus Christus tässä osotta ia tietä anda / ettei Mies-
 tappo tapahdu ainoast ulkonaisen Työn cansa / mutta
 myös wihan ia wainon cansa / ioca Sydämeistä wlgos-
 käyppi: Nijn myös wihaisen ia cowan sanan cansa / io-
 ca Suusta wlgoskäyppi. Tässä wlgoseritetän Esiwal-
 da / Saarnamiehet ia Perhen wanhimmat / cosca he
 wircans puolesta cowan sanan cansa Nuhtelewat njs-
 tä iocca wäärin tekewät: Ninquin meidän HERRA
 Christus nuhteli niistä cahca Opetuslasta / iocca mat-
 custis Jerosolymasta Emauxen / ia cūhui heitä Tom-
 pelixi. Ja P. Pawali cūhui Galaterein Cansa huls-
 luxi / sanoden: Ote hullut Galaterit.

Luc. 24.
 Gal. 3.

Loci Com:
 I. Paris.
 Discimus
 neminem
 posse justi-
 ficari legis
 operibus.

Rom. 3.

Gal. 2.

Opetuxet ensimmäisestä Esasta.

I. **O**Peme / ettei yrikän Inhiminen taida
 tulla Wanhursxari Jumalan edessä Lain
 töiden kautta / eikä hänen oman Anstions
 kautta: Sillä että caicki owat syndiset / ia ei yrikän
 taida eikä woi Jumalan Lakia täyttää. Ninquin P.
 Pawali sano Romarein tygö: Caicki owat syn-
 diset / ia ei ole mitään iosta he taitawat Perssa-
 ta Jumalan edessä. Ja wäähä ennein sano hän: Jo-
 cainen Suu pitä tukittaman / ia caicki Maailma
 pitä Jumalan edessä wicapää oleman / sentäh-
 den ettei yrikän Liha taida Lain töistä wanhur-
 saxi tulla hänen edessäns. Ja Galaterein tygö sa-
 no hän: Ei yrikän Liha taida tulla wanhursxari
 Lain töiden kautta. Maailman Duomion iälfm

ne luetan wanhurscaxi ia Nutuaxi / iotca vlconaisella
muoeto Cunnialisest eläwät / ia harioittawat ikens
awuisa ia hywisä töisä / ia tāmā cuxutan lusticia ex
terna & lusticia rationis, Se on / ulconainen ia iäri-
en wanhurscaus : Ja tāmā Inhimisen iärien ia aia-
toxen iälten / on se oikia wanhurscaus. Niquin yxi
Mies Athenis, Aristides Nimeldä / hänen vlconai-
sen puhtan Elämäns tähden cuxuttin lustus, Se on /
wanhurscaus. Ja iocainen sanoi häneštä : Hic vir
non vult videri, sed esse lustus. Se on : Tāmā
Mies eiš tahdo näkyä olevan wanhurscaus / mut-
ta tahdo olla wanhurscaus. Ja olisi toiwottapa,
että caieki taidaisi niijn Cunnialisesta ikens käyettä tā-
sä Maailmasa / niijn wāhembī olisi syndiä ia pahutta
Maailmasa : Mutta cuitengin eiš ole se oikia wan-
hurscaus / ioca Inhimistä saatta isancaieikisen Elämän /
sillä sišhen tarwitan yxi toinen swrembi ia parembi
wanhurscaus. Niquin meidān HErra Christus Je-
sus iše sano : Ellei teidān wanhurscauden ylitze,
Eäy nišnnen Kirlianoppenuitten ia Phariseusten /
nišn eiš te taida tulla Taiwan Waldacundan si-
sälle. Eucasta siš se oikia ia täydelinen wanhurscaus
on ? Se cuin tule Jumalan Caiekiwaldian sulasta aro-
mosta ia laupiudesta / meidān HErran Jesuxen Chri-
stuxen ia hänen Anslons tähden Vskon cautta / cosca
me vscomma / että HErra Jesus Christus on meidān
edestām kāršinyt Pijnan ia Cuoleman / ia että meille
hänen tähdens annetan caieki meidān syndim anderi ia
se isancaieikinen Elämä. Tāmā on se oikia wanhur-
scaus / ia luetan Jumalan edesä täydelisexi. Ja P.

Rom. 3.

Pawall sen cusu Jumalan wanhurscaudexi sanoden:
 Mutta nyt ilman Lain awuta ombi se wanhur-
 scaus/ ioca Jumalan edes Pelpa / julgistettu/ ia
 Lain ia Prophetain cautta todistettu. Se Juma-
 lan wanhurscaus ioca tule Jesuxen Christuxen
 vscosta caickein tygö/ ia caickein yltizen iotca us-
 cowat. Ja tästä wanhurscaudesta vlgosulietan In-
 himisen oma ansio/ ia tulemma wanhurscaxi ilman ano-
 siota/ ninquin P. Pawall samasa lugusa todista sano-
 den: Ja tulewat ilman Ansiotans wanhurscaxi
 hänen Armostans / sen lunastuxen cautta cain
 ombi Christaxes Jesuxes / longa Jumala ombi
 asettanut Armostolixi / sen Vscon läpitzē hā-
 nen weresens/ toille hān sen wanhurscauden ioca
 hänen edesāns Pelpa osottapi siinä / että hān ne
 synnit andexi anda / iotca länyet olit Jumalan
 Pärsimisen alla / että hān tällä aialla osotats / sen
 wanhurscauden ioca hänen edesāns Pelpa / sen-
 päälle/ että hānenpiti yxināns wanhurscan ole-
 man/ ia tekemān ne wanhurscaxi iotca owat Je-
 suxen Christuxen Vscosta. Ja cohta sen iälken
 sano hān: Niin me sen todeñia pidämme/ettā In-
 himinen tule wanhurscaxi Vscosta / ilman Lain
 tōitā. Ja Galaterein tygö hān sano: Me tiedämme/
 ettei Inhiminen tule wanhurscaxi Lain tōiden
 cautta/ mutta Vscon cautta Jesuxen Christuxen
 päälle. Niin me myös uscommā Jesuxen Chri-
 stuxen päälle/ettā me tulemma wanhurscaxi Vsc-
 on cautta Christuxen päälle / ia eiñ Lain tōiden
 cautta. Näillä ylösluetuilla Sanoilla P. Pawall

Gal. 2.

Apostoli iulgifesta todista / että Inhiminen tule wan-
hurskari Jumalan sulasta Armosta / Vskon kautta
Herran Jesuxen Christuxen päälle. Ja tämä Vsk-
on vanhurskaus on perustettu meidän Herran Jes-
uxen Christuxen Pijnan ja Euoleman päälle / ioca
meitä hänen Tyrrillä werelläns on Lunastanut. Ja
iolla nyt tämä vanhurskaus on / se tässä Maailmasa
taita oman hyvän tunnon cansa Elä ja iloita Herras-
sa / ja tässä ilon cansa lähte / ja wiismeisnä päivänä
Rohkista ilman pelkämätä seiso meidän Herran Jes-
uxen Christuxen Duomioskolin edessä / ja kädä ynnä
hänen cansans siihen ijancaidisen Elämän.

II. Opeme/ettei meidän caidia wanha oppia pi-
dä seuraman / eikä caidia totena pitämän / mitä wan-
hasta on opetettu. Sillä se taita monda pettä ja wie-
tellä / niquin Herran Christus tässä sano: **Te enu-**
letta/ mitä wanhoilda sanottu oli. Ja hylä pois-
sen wanhan opin / ioca ei Jumalan Pyhän ja puhtan
Sanan cansa yhten sori / ja edespane sen oikian Do-
pin / ionga hän itse hänen sanasans opetta / sanoden:
Mutta minä sanon teille: Minä/ Minä Jumalan
ainoa poica Mariasta syndynyt/ ioca olen tie ja To-
tuus/ sanon teille/ ja sitä teidän pitä seuraman/ ja sen
iälken teidän oisendaman/ mitä minä/ iolla ovat Elä-
män sanat/ opetan ja sanon. Ja tahto että meidän pi-
tä poishyliämän caidi opeturet/ waikka cuinga wanhat
he ovat / ja ei nijnen päälle perustaman meidän Vsk-
on: **Mutta Jumalan P. Sanan päälle / ioca on**
pyri Lyhyt meidän ialcain edessä. Phariseuret tahdoit
wahwista heidän wäärän oppinsa sen cansa / että se oli

Monemur
non omnem
antiquam
doctrinam
esse sequen-
dam.

Ioh. 14.

Psal. 119.

Wanha / ia ne wanhat iotca heidän edelläns olit ollet /
 olit niin Lain ulgostoimittaneet / ia niin opetit cuin he.
 Niquin Paawin ioukko mäs tahtowat wastato heidän
 wäärän oppins edestä ia sano / että se omi Wanha /
 ioca io monda sata Aioikaika on ollut / ia sen cansa tah-
 towat osotta ia wahwista / että heidän oppins on oikia /
 ia caieki heidän Epäjumalan Palweluxens / Vffri-
 Messunsa Eläwitten ia Euolluitten edestä / waielus-
 ret / Pelagrimin reitut / meninaiset Paastot / ia muut
 sen caldaiset owat niin wahwat ia oikia / ettei hyriän
 niistä woi tacaperin aija. Ja sitä wastan Duomise-
 wat sen oikian Evangeliumin opin / ia cuxuwat sen
 wderi ia wääräxi opiri / ia cuxuwat ne caieki Eripu-
 raisxi ia wääräxi lahocunnaxi / iotca sen cansa pitä-
 wät. Ja owat monda hyrikeräista Inhimistä sitä oi-
 kista Evangeliumin opista sen cäutta poishäicetel-
 let / ia heidän wäärän oppins saattaneet. Mutta mei-
 dän HERRA Jesus Christus sekä Phariseuxet että
 Paawin ioucon tacaperin aia / ia sano / ettei heidän op-
 pins ole oikia waieka cuinga wanha se on: Sillä ei
 se ole perustettu Jumalan sanan / mutta Inhimisten
 sädyn päälle. Ja ios caieki mitä wanhasta owat ol-
 let / olit oikia ia hywät / niin se saastainen hengi Per-
 kele / ioca io Maailman Augusta on ollut / olit hywä /
 ia caieki ne synnit ia pahudet cuin hän matcan saatta-
 olit myös hywät. Sentähden ei pidä meidän cäso-
 man sen täskin mitä wanhasta on ollut / mutta mitä oi-
 kia ia hywä on / ia Jumalan sanan cansa yhtensopi.
 Sillä sijnhen me olemma sidotut / niquin Esaias
 Propheta sano: Lain ia todistoren täiden. Se on /

Esa. 1.

Wan

Wanhan ia Vden Testamentin iälkin: Ellei he sitä sano/ niin ei pidä heldän huomē rufcoa saaman. Ja Ezechielin Prophetan tykönä Jumala ihe sano: Eij teidän pidä Elämän teidän Isäden Käskyn iälkin/ eikā pitämän heidän saätyäns/ ei pidä teidän myös saastuttaman teitän heidän Epäimallittens päälle / sillä minä olen teidän Jumalan: Mutta minun Käskyn iälkin pitä teidän Elämän/ ia minun saätyvi pitä teidän pitämän/ ia sen iälken tekemän:

Ezech. 20.

Niin myös Isä Jumala Taimasta on hveanue hänen Ninoasta poiafansa Jesuresta Christuresta/ cosca hän fircastettin Zaborin Wuoren päälle / sanoden: Tämä on minun racas Poicani / iossa minulle on hywä suosio/ händä Cuulcat. Jos nyt meidän pitä cuuleman händä/ niin ei meidän tule pitä Inhimisten saädysiä. Niquin Cyprianus sano: Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, sed quid prior Christus, qui ante omnes est, fecerit. Neq; enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Se on: Jos Christusta yrinäns pitä Cuultaman/ ei meidän pidä catzoman/ mitä iocu ennein meitä on tehnyt/ mutta mitä Christas on ennein tehnyt/ ioca ennein calcia on. Eij myös meidän pidä seuran Inhimisten tarwola / mutta Jumalan Toivutta.

Matth. 17.

III. Opeme tästä / että Jumalan Laki ei ainoasta waadi Inhimiseldä ulconaissta cuuliaisusta/ mutten

Discimus legem requirere, nō

solum ex-
ternam, sed
internam
simul obe-
dientiam.

myös sisällistä/ ia tahto että Juhminen sekä ulconai-
sen työn causa/ että sisällisen Sydämen causa / pitä
hänen Lakins ia Kästyns idkin Elämän: Ja sitä wa-
stan cartaman eijwainwain ulconaissta syndi/ ioca tapaho-
tu Työn causa / mutta myös sisällistä ioca tapah-
tu Sydämen causa. Sillä meidän Herran Christus Jee-
sus tässä Evangeliumissa sano/ että eijwainwain ne/ ioc-
ca Työn causa Tappawat lähimäisens/ ole Duomion
wicapää / mutta myös ne iocca Wihastuivat hänen
päällens/ Wihawat ia Wainowat / Häwäisewät/
Kiroilewat ia Sadattelewat heidän Lähimäistäns/
owat wicapää Duomion. Ja P. Johannes sano:
Joca wiha hänen Weliens/hän on miehen Tapa-
pala. Näin swri ia cauhia syndi on Wiha ia Waino
Jumalan edessä / ioca Sydämeestä vlgostäyppi. Nin-
quin myös caicki muut synnit sydämeestä vlgostäywät/
ninquin Herran Christus sen todista P. Mattheu-
sen tykönä sanoden: Sydämeestä vlgostäywwät
caicki pahat alatoxet/ Murha/ Duoruus/ Hau-
reus/ Warcaus/ wäärä Todistos/ Däwäistös.
Sentähden kieltä Jumala Wihan ia Wainon.
Moseren Kirjasa/ sanoden: Eij sinun pidä Wai-
noman sinun Weliks sinun sydämesäs. Ja P.
Pawali sano Epheferin tykö: Älkät andaco Au-
ringon alaslaste teidän Wihan yltzen. Ja coho-
ta iäskin sano hän: Caicki Catkerus/ Julmuus/
Wiha ia hwtö/ ia Däwäistyxet olcon caucana
teistä. Ja eijwainwain wiha ia waino ole sitä wijsdettä
Kästyä wastan/ mutta myös wihaiset käyettämiset/
cosca iocu osotta ikens Lähimäistäns wastan / Suun/

1. Ioh. 3.

Matth. 15.

Lerit. 19.

Ephes. 4.

Easwon/ Silmäin/ Käden eli iongun muun Jäsenen
 cansa: Eako carsasti hänen päällens/ wääristeles
 tans/ wäändeles päättäns/ lyö nyrkiäns yhten/ ia mui-
 ta sencaldaisia/ iotca caidei sen sanan cansa Kacha ym-
 märtetän. Ja P. Pawall ne cusu Corintherein ty-
 kōnā / napisemisexi/ Item: Ylöspaisumisexi/ cosca
 iocu on niijn wihainen että hänen Easwons mwtupi.
 Niquin Cain tefi Abeli wastan. Laban Jacobi
 wastan. Ja Saul Dawidi wastan. Samalla
 muotto myös caidei wihaiset sanat/ Kirouret/ Pilcat/
 Häwäistöret ia Panetoret/ iotca sen sanan alla/ find
 Tyhmä/ kästetän/ ia owat Helwetin tulen wica-
 päät. Nämät caidei cuin nyt ylösluetut owat/ osotta-
 wat cuinga caulana me olemme Jumalan Lain täy-
 tämisestä/ ia cuinga mahdotoin se on caikille Inhim-
 sille Maanpäälle/ niijn ettei yrikän taida sitä pienin-
 dā osa laista täyttä. Ja tule meidän tuta ia tunnusta
 meidän heikouden ia mahdottomuden/ ia sano: We
 olemma kelwottomat Palweliat. Pitä meidän
 myös wältämän tämāncaltaiset synnit/ cuin on Wi-
 ha ia Waino/ wihaiset käyttämiset/ Kirouret/ Hä-
 wäistöret/ Panetoret ia muut sencaltaiset/ iotca Maa-
 ilma nyt on täynnä/ ia eij lueta synnixi. Sillä wiha ia
 waino on nyt wallan saanet/ ia radkaus on pois kyl-
 mendynyt/ ettei yri woi toista nähdä/ ia owat sijnä
 niijn ylöspaisunet/ ettei he taida ifänāns sydāmeštāns
 andexi anda. Kirouret/ Pilcat/ Häwäistöret ia Pa-
 netoret owat nyt tawari otetut/ ettei yhtäkän loppu
 ole niijnen päälle: Eikä yrikän aiattele sen swren ia
 cowan Duomion ia rangastoren päälle/ cuin heille

1. Cor. 13.

Gen. 4.

Gen. 30.

1. Sam. 18.

Luc. 17.

edesä seiso. Eawahacac sen tähden iseculin/ettei hän
 Wiha ia Waino hänen Lähimäistän/ eikä händä Ri-
 roile eli Sadattele ia Häwäise / senpäälle / että he
 wälkäsiit Jumalan Wiha ia Helwetin tullen.

1 V. Opeme / cuinga rascas ia cauhia syndi on
 Murha ia Miestappo Jumalan edesä / niijn että se
 sekä Maailmalisen Lain iälken on Cuoleman wicas
 pää/ että Jumalan Duomion iälken on Ruumilisen
 Cuoleman ia ifancaidisen Eadoturen wicapää. Nin-
 quin Jumala ise sano 1. Mosexen Kirias: Joca
 ylgoswuodatta Inhimisen weren / hänen we-
 rens pitä Inhimiseldä ylgoswuodatettaman:
 Sillä että Jumala on tehnyt Inhimisen hänen
 Cuwans iälkin. Ja 3. Mosexen Kirias seiso: Jos
 iocu lyöpi yhden Inhimisen / hänen pitä Cuole-
 malla Cuoleman. Item. 4 Mosexen Kirias seiso:
 Joca lyöpi yhden Cuoliari / hän on Miehentap-
 paia/ ia pitä Cuolemalla Cuoleman. Niijn myös
 Herrä Christus P. Mattheuren iyskänä sano: Cai-
 eki ne totca mieckan ruppewat / ne pitä miecalla
 hukuman. Samallamuotto P. Pawali sano:
 Murhaia ia Miehentappaia ei pidä Jumalan
 Wäldacunda perimän. Ja on Murha eli Mies-
 tappo niijn swri syndi / ettei yxikän taida sitä wastata/
 eikä Jumalan eikä Inhimisten edesä. Eikä yxikän
 taida sitä niijn pitä/ ettei se ilmei tules: Sillä se weri
 ioca ylgoswuodatettin / hwta maasta Jumalan tygö:
 Ninquin Jumala sanoi Caloin tygö/ silloin cosca hän
 tahdoi peitä sen Murhan / cuin hän teki hänen Wes-
 tiens Abelin päälle: Sinnan Welles weren ant

Discimus
 hic quam
 horrendum
 peccatum
 sit homici-
 dium.

Gen. 9.

Lev. 22.

Num. 35.

Matth. 26.

1. Cor. 6.

Gal. 5.

Gen. 5.

hauta Maasta minun tygöni. Ja meille on monda
 Esimerkki sen päälle / cuinga Ihmelifestä Jumala on
 ilmoittanut Murhat: Monicahdat Curien äänen
 kautta / ioca hvdit sen yllisen ioca oli Tappanut yh-
 den Miehen / ionga Nimi oli Iberus: Monicahdat
 Colrain äänen kautta / Niquin Ambrosius sista Ri-
 riolita: Monicahdat on Jumala muinen wälicappa-
 litten kautta ihmelifestä andanut ilmei tulla. Ja waic-
 ka Inhimiset ioca tahdoiste usein caunistella heidän
 syndins / ia tehdä heidän estens / niin cuitengin on se
 työläs tehdä Inhimisten edesä: Mutta Jumalan
 edesä mahdotoin. Niquin Papinianas yri Ewluisa
 oppenut Lainpäälinen on sanonut Keisar Antoniu-
 xen Caracallan tygö: Sillä cosca hän oli oma We-
 liens Euoliari syönyt / ia hänen Aitins ioca sillä wäsil-
 lä oli Kädet hawoitannut / ia Rucoeli Papinianusta,
 että hänen piti ottaman sen Asian wastatarens ia teh-
 dä hänen estens / niin hän wastaisi ia sanoi: Non tam
 facile est excusare parricidium, quam facere.
 Se on: Welien Murha ei ole niin piain wastat-
 tu ia caunistettu / cuin se on tehty. Ja on Mur-
 hailla ia Miehentappailla aina paha ematundo ia was-
 pistos: Niquin ne Wanhat opettaiat Kirioittawat
 sista ensimmäifestä Welien Murhaista Calnista / et-
 tä hänen coco Ruwins aina on wapisnut. Sentäh-
 den mahtawat eiqäi Carta sista caubiata syndi cuin on
 Murha ia Miestappo / senpäälle ettei he saisi Cal-
 nin merki heidän päällens / ia Rucoilla Jumalata / et-
 tä hän warielisi hettä / ia estäisi ettei he langeisi siihen
 hirmuisen Syndijn.

Toinen Osa.

Analysis 2
Pariis duo
membra
continens.

S Eurapi nyt toinen Osa / HERRAN
Christuksen manauksesta Christilisen ja Belie-
lisen sowindon toinen toisens cansa / iohonga
manauksen hän otta tilan siestä wisdenneestä Käskyistä/
ionga hän oli ulgoiskoimittanut heidän edesäns.

Ja on meille tässä caxi Cappaletta.

I.
Circum-
stantia est
persona
ludentis.

I. On siestä personasta ioca toista wastan on rido-
nut/ mitä hänen pitää tekemän:

Zos sinä vffrat Lahias Altarille / ja sinä
siellä mulkist / että sinun Beliehelläs on tota-
kin sinua wastan / iätä sinne sinun Lahias
Altarin etteen.

Cahtalaiset Afiat meidän HERRA Christus tässä
edespane.

I.
Hortatio
Christi ad
reconcili-
ationem.

I. On hänen Käskyns sopimaan.

Tässä HERRA Christus puhu sen aian tawan iäl-
ken/ kuin hän Saarnaaisi / cosca Vffrit Jerusalemin
Templissä wielä olit woimasa/ ja sano ettei yrikän Vffo-
ri kuin Jumalalle tehdän / eli iocu mro Jumalan Palo-
welus/ ole otolinen eikä kelwolinen / ioca eis tapahdu
yhdestä Christilifestä raclaudesta ja ystäwydestä Lähis-
mäisens tygö/ mutta on yri cauhistos Jumalan edesä.
Sentähden hän opetta tässä/ mitä hänen pitää tekemän
cosca hän tahto Vffrata/ että hänen uffrins olisi Ju-
malalle otolinen / nimittäin / cosca hän Altarin tygö
tule Vfframan hänen Lahians/ ja hän muista ia tietä/
että hänen Beliehelläs on iotakin händä wastan/ ionso

ga mielen hän on rikonut / nijn lastecan Vffrins sin-
ne Altarin etteen / ia mengän sopiman ensistä Rijsa-
welien's cansa. Sillä se Vffri cuin hän teke wihasa ia
wainosa Welien's cansa / ennein cuin hän tule sowite-
tuxi Welien'sä cansa / eij ole Jumalalle keltwolinen.

2. On sowinnon muoto sen puolesta / ioca toista
wastan on rikonut :

**Za mene ensin sopiman sinun Welies can-
sa / ia sistle tule Vfframan sinun Lahias.**

Græcan Textis seiso se sana *διαλλάγης*, ia on nijn
palio cuin tege sowindo / eli pyydä sopia Welies can-
sa. Zämän caltaisen muodon meidän Herrä Chri-
stus Jesus pane sen etteen / ioca hänen Lahimäistäns
wastan on Rik'onut / että hänen pitä menemän sen ty-
gö / ioca wastan hän on tehnyt / ia tunnustaman hänen
Ricoxens / ia anoman hänelä anderi / mitä hän on
händä wastan tehnyt Puhella eli Työllä / sen iälken
cuin Ricos on / ninquin Chrylostomus sano: Qualis
præcessit offensio, talis sequatur reconciliatio.
Si cogitatione offendisti, cogitatione reconcilia-
re. Si uerbis offendisti, uerbis reconciliare. Si
factis offendisti, factis reconciliare. Se on:
Ninquin Ricos on ollut / nijn pitä myöds sowin-
do oleman. Jos sinä alatowella Welies wastan
olet Rik'onut / nijn sowi alatowella: Jos sinä
sanalla olet Rik'onut / nijn sowi sanalla: Jos si-
nä työllä olet Rik'onut / nijn pyydä työllä sopia.
Josta eij yriskän ole eroitetu / mutta on sanottu nijn
hywin Swrella cuin Pienellä / nijn Rikalla cuin
Röyhällä / Alimäisellä ninquin Alimäisellä. Sillä

2.
Modus &
forma re-
concilia-
tionis à
parte le-
dentis.

caicki he owat yhtäläiset ja Welieret Jumalan edesä/
 ja caicki yhden Lain alla annetut. Ja siitte cuin hän
 HERAN Christuren Kästyn iälkin on sopinut hänen
 Welien sansa / tulcan ja Bffracan hänen Lahians
 Altarilla / se on / tehän Jumalalle sen Palweluxen
 cuin hän on aiconut tehä hänen Sanans ja Kästyns
 iälken / tietten että se Palwelus cuin hän nijn teke puh-
 tasta Sydämeistä Jumalata ja Lähimäistans wastan/
 on Jumalalle keltvolinen ja otolinen.

II.

Circum-
 stantia
 persona
 lese.

II. On siitä personasta iota wastan on wäärin
 tehty.

Sowi noplasi sinun Riistawelies cansa.

Ninquin meidän HERA Christus annoi Kästyn
 sille / iota Welien wastan on Riiconut / mitä hänen
 pita tekemän / ja osotti sen muodon cuinga hänen pita
 hänen lapyttämän : Riijn hän nyt taas anda Kästyn
 hänelle / iota wastan Riicottu on / ja osotta hänelle muo-
 don / cuinga hänen pita asettaman itsens hänen Riista-
 welien wastan / nimistään / eij hänen pida oleman
 työlän sopiman ja anderi andaman hänelle / luyttämän
 toiseri aiaxi / eikä myös pida andaman eawwain hän-
 dän Rucoelda ja Palwelda / mutta cohta anderi an-
 daman sen / mitä hän on Riiconut händä wastan / ja
 unhottaman sen mitä händä wastan tehty on / ja caiken
 Wihan ja Wainon sydämeistans potapaneman : Ja
 eij pida sen cansa wiwyyttämän / mutta nopiasti sopi-
 man hänen cansans. Ja wetä HERA Christus tähän
 sille Neliä erinomaista syytä / mingätähden hänen
 pita nopiasti sopiman.

I. On aian ja tämän elämän tarkeys :

Goscas wielä tiellä olet hänen cansas.

1.
Brevitas
vita.

Se on: Eläises / coscas wielä täsä Maailmas
Elät / nijs sowi Ristawelies cansa / coscas wielä Elät
ia sinulla tila on sopia: Sillä ett sinä tiedä cuinga
caurwain sinä Elät / Euolema tohti tulla pikemin cuin
sinä lulet / ia otta sinun poies / ia sijtte sinun hiliaisexi
tule sopia. Sentähden älä wijsytä / eikä lyckä toisen
ia colmanden päiwän / mutta sowi nopiasti hänen cans-
sans / cosca Armon aica wielä käsiä on: Sillä cosca
Armon aica ulkona on / nijs ei sijtte mitään auta.

2. Syy on / Ristawelien walitus Jumalan edes:
**Ettel sinun Ristawelies annaisi sinua tof-
cus Duomarille.**

2.
Quarela
adversarij
apud Deū.

Duomarin kautta hän täsä ymmärtä itse Juma-
lan Eäkäwaldian / ionga edesä se ioca sorwindo pyytä
walitta ia canda hänen päällens. Sillä cosca hän näe
te ia ymmärtä / että hänen Ristaweliens on cowa / ia
ei tahdo sopia hänen cansans / eikä hänen andexi an-
da / nijs hän Huoka ia walitta Jumalan edesä / ia can-
da hänen päällens / että hän nijs cowa on ia työläs
sopiman / ia sen iälken sijtte seura cowa Duomio ia
Rangastus.

3. On Duomarin oikia Duomio Ristawelie
waстан:

**Ja Duomari andapi sinun Palwelialle/
ia sinä heiterän Torniin.**

Tämä Palwelia ei ole mty / cuin se ruma Hengi
Perkele / ioca hänen heittä Torniin / se on / Helwettin
tulen / cusa hänen pitä rangastettaman ia piinatta-

3.
Iusta sen-
tentia ju-
diciis torto-
ri traden-
tis adver-
sarium.

man/ sentäpden ettei hän ole tahtonut sopia Lähimäi-
sens cansa ia hänellä anderi anda. Sillä Armon aica
silloin olcon on/ eikä sijte mitälän auta/ ninquin Au-
gustinus sano: Iudex nec ad misericordiam
flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec satisfac-
tione vel poenitentia mitigatur. Se on: Duo-
mari eikä armoon taita päättää/ eikä Kabballa
wäättää/ eikä maxolla taieka catumuxella ia pa-
ranoxella lepytetää. Mutta andapi hänen sen Ku-
man Hengen lästyn/ ioca händä hirmulisekka waiwa
Helwetisä/ sentäpden ettei hän Eläisäns/ coska wielä
Armon aica oli/ tahtonut parata händäns ia sopia
Kijaweliens cansa.

4.
Duratio
panarum
perpetua.

4. On pysyväinen ia isancaidinen Kangastus:
Touksesta minä sanon sinulle/ ettet sinä
sielä olgospääse sijhenasti/ ettäs marat wiis-
misen Kopoin.

Tästä Herrä Christus puhu Maailmalisen oikuru-
den tawan iälkin/ cusa se ioca toisen welka on/ ia eif
tahdo mutoin mara/ pannaan kijnä/ sijhenasti cuin hän
sen mara. Tämän cansa Paawi ia hänen Joukko
tahtowat wahwista heidän wäärän oppinsa Kijrastu-
lesta/ ia sanowat/ että coska Sielu erkane Kuumista/
nijs hän tule Kijrastulen/ ia siinä on sijhenasti/ cuin
hän Sielu Messuin ia Wigilysten cautta sielä olgös-
pääse/ cusa he swresta erhetttywät ia wäärinmenewät:
Sillä eij Herrä Christus tästä puhu Kijrastulesta/ ei-
tä sijtä yheälän sana D. Kaamatusa seiso. Ja se sana
Sijhenasti/ eij merkitse tästä wiist aialista Aica/ nin-

quin he sen wäärin vlgostoimittawat / mutta isancaic-
lista Aica. Ja on niisn palio sanottu: Eet sinä siellä
ikäänäs vlgospääse / sillä ei ole Helvetistä yhtään
pääsemystä. Ja nämät ovat ne syet / ioinen causa
HERRA Christus tahto vlgosherättä meitä sopiman
meidän Riisauvelien causa / ja toinen toisellem sydä-
mestä anderi audaman.

Opetureet toisesta Cappa- lesta.

Loci Com:
Secunda
Partis.

I. **D**eme / ettel yhdengän Inhimisen
Palwelus taida Jumalalle tehdä / ellei
hän ensistä sori hänen Riisauvelien causa:
Sillä se ioca tapahuu wihasa ja wainosa / se ombi yri
Eauhistos Jumalan edesä. Niquin meidän HERRA
Christus JESUS täsä sen osotta vfframisen causa / ettei
yriän Vffri taida olla Jumalalle otolinen / ennein
cuin se ioca Vffra / sopi welien causa: Sillä Juma-
la tahto että caidi pitä vscosta ja puhasta sydämeistä
vlgostäymän. Sentähden sano hän täsä: Cosca si-
nä Vffrat sinun Lahias Altarille / ja siellä minis-
tat / että sinun Welieilläs on totakin sinna was-
tan: Niin idä sinne sinun Lahias / ja mene ensin
sopiman Welies causa / ja tule sistte Vfframan si-
nun Lahias. Ja osotta sen causa / ettei Jumala ota
sitä Palwelusta otolisei ioca wihaisten Sydämen can-
sa / ja pahan oman tunnon causa tehjän / mutta sitä io-
ca puhasta Sydämeistä vlgostäppi. Ja tule meidän
täsä se oppia / että ios meidän Palweluxen pitä Ju-

Discimus
nullum cul-
tum place-
re Deo, nisi
prius facta
cum adver-
sario re-
conciliatio-
ne.

Rom. 14.

Heb. 1.

Gen. 4.

malalle kelpaman / niijn siijnä pitä oleman yxi oikia Vso
 co. Sillä ninquin P. Pawali sano Romarein tygö:
 Joca ei tule Vscosta se on syndi. Ja siijnä Episto-
 las Hebræerein tygö seišo: Ilman Vscota ei tal-
 da Jumalalle mitään kelwata. Ja cusa yxi oikia
 Vso on / siijnä myös on Raakaus lähimäistä waстан /
 ia siijnä ei ole wihan ia wainon sta. Ja sentähden
 waati HERA Christus meildä sowindo Lähimäisen
 cansa / ioca on Vson hedelmä. Ja cosea Vso ia
 Raakaus owat Inhimisesä / niijn se Palwelus cuin hän
 Jumalalle teke / on hänelle kelwolinen: Ja coco se
 Inhiminen on Jumalalle otolinen. Sentähden myös
 Jumala Abelin Vffrin otti otolisexi / sillä hän ihe oli
 Jumalalle otolinen / ia Vffraisi yhdesä oikiasa Vso-
 sa: Mutta Cainin Vffri ei kelwannut / sillä ei hän
 ihe ollut Jumalalle otolinen / ninquin siijnä 1. Mose-
 ken Kiriasa seišo: Ja DERRA catzoi laupiaisti A-
 belin Vffrin päällen: Mutta Cainin ia hänen
 Vffrin päällä ei hän catzonut laupiaisti / sillä
 hän Vffraisi ilman Vscota ia rackautta: Mut-
 ta Abeli Vffraisi oikiasa Vscosa ia Rackaudesa.
 Ja niijn se on caitein muitten hywäin töiden cansa /
 iotca Inhiminen teke ilman Vscota ia Rackautta / ul-
 conaisen tawan tähden / ne ei taida Jumalalle kelwa-
 ta. Jos iocu mene Kirakon ia ewle Jumalan sana /
 täppi HERAN Ehtolifella / Rucoele / Weisa / anda
 Almusa / ia ei ole hänelle yhtä oikiata Vso ia Racka-
 utta Lähimäisen tygö / niijn ei se taida Jumalalle kel-
 wata: Sillä caitei pitä tapahuman Vscosa ia Rack-
 audesa. Tämä on yxi sangen tarpeellinen Opetus cais

fille Inhimistille / että he mahtawat tietä / cuinga heidän Palweluxens pitä oleman Jumalalle otolinen.

II. Opeme tästä / että xri Christilinen Rakkaus / yximiellisyys ia sowindo on Jumalalle otolinen / ia Inhimistelle suuresta tärpelineen : Sillä meidän h^{er}ra Jesus Christus ike tässä sen waati caikilda Christityildä Inhimistildä / ia täste sopiman Rihtaweliens cansa.

Ja P. Johannexen tykönä sano hän : Se on minun Rästyn / että te racastatte toinen toistan / niin kuin minä olen teitä Racastanut. Niin myös P.

Pawali mana Epheserein tygö sanoden : Rästikät toinen toistan racaudesa / abberoiten pitä /

män Dengen yhteyttä / rauhan siten cansa. Ja Colossereln tygö sano hän : Rästikät toinen tois-

tan / ia andacat toinen toisen andexi. Ja opetta myös P^{er}ra Christus tässä / että cosca Rihta ia

waino tule Inhimisten wälille / custa sowinnon alcu pitä oleman / ia cuca sowindo ensin pitä anomon / nimit-

täin / se ioca riidan on alcanut ia toisen wäärystä tehnyt. Sillä hän sano tässä / mene ensist sopiman / se

on / sinä ioca Welies wastan olet wäärin tehnyt ia riidan alcanut / mene sopiman sinun Welies cansa / ia

ano häneldä andexi mitäs händä wastan olet tehnyt. Ja Augustinus sano :

Qui primus dissentionis materiam præbuit, is primus quoq; ut ad gratiam redeat, viam sternat, culpamq; depræcetur, &

damni offerat compensationem quæ par est. Se on :

Joca ensin Riidan on alcanut / se myös ensin pyytäkön Sowindo / walmistacant tien / ruoel-

can andexi / ia taritcan mako wahingon edestä

Monemur
mutuam
charitatem
& reconcilia-
tionem,
& Deo esse
gratam &
hominibus
necessariã.
Ioh. 15.
Eph. 4.
Colof. 3.

Gen. 50.

culn hân on tehnyt. Nijn Josephin Weliet owat
tehnet ia langennet mahan hânen etteensâ/ia Rucoilit
anderi hâneldâ/ sen cuin he olit hândâ wastan rikonee
hânen Nuorudesans/ silloin cosca he myit hânen pois.

Gen. 32.

U 33.

Nijn myös Jacob ekei cäidi eilat sowindon Esau hâ-
nen Welieins cansa/ lähetti edellâns lahioia hânelle/
nöyrytti iheens hândâ wastan ia cugui hânen Herrari.

Luc. 19.

Samallamuotto myös Zachæus lupaišt mara neliäker-
raisesta hânen ionga hân oli pettänyt. Ja ninquin se
ioca Nijdan alcanut on piti pyptämân sowindo/ nijn
myös se ioca wastan on ricottu/ pitä oleman walmis
sopiman ia anderi andaman. Ninquin HErra Chri-
stus täsä sano: **Sowi nopiašt sinun Kätawelles**
cansa. Eij hânen pidä työlân oleman/ eilä wiwyttä-
mân taidâ lytämân toiseri heiseri/ mutta nopiašt so-
piuan ia auderi andaman HErran Christuxen Kä-
slyn iälsin. Ja Bernhardus sano: Sic ille humilis ad
petendam veniam. qui injurius fuit, alius facilis ad
dandam, & sic membra erunt in pace. Se on:
Olcon se ioca wäärin on tehnyt/ nöyrä anderi

Gen. 40.

anoman: Ja taas toinen walmis anderi anda-
man/ ia nijn calcti Jâsenet owat Kaubasa. Est-
merci sen päälle on meille 1. Woseren Kiriasa: Jo-
sephisa Jacob Patriarchan poiasa/ cuinga walmis
hân oli sopiman hânen Welieins cansa/ ia annoi heil-
le anderi. Hân olift tyllä taitanut mara ia costa heil-
le sen wäärden cuin he olit hânen tehnet/ silloin cos-
ca he myit hânen Ismaeliterelle/ia saatie hânen maan
Eulfiari: **Mutta eij hân tahonut costa paha pahal-**
la mutta annoi heille anderi puhutteeli heitä suloisesta

sano

sanoden: Älkät pelätkö / sillä minä olen Jumalan alla. Te alattelitte paha minun ylitzen: Mutta Jumala on sen hywäxi kääntänyt / ia tekinquin silmämme edessä on / Wapastaman pallo Cansa. Niin älkät siis nyt pelätkö / minä tahdon murhetti teidän ia teidän lasten edestä. Moses / iota waстан Israelin Cansa usein napiste / ia palio wäärpää hänen tegie / cuitengin otti hän sen hywäxi ia Rucoili heidän edestäns. David olifi kyllä taikanue costa Saulin sen wäärpden kuin hän teli hänen / mutta ei hän tahonue / waan otti caidxi hywäxi. Näinen pyhäin Inhimisten estimerkiä / pitä caidxi Echristiliset Inhimiset seuraman / ia sydämeistä toinen toisens andexi andaman / elämän raakaudes ia sowinnos toinen toisens cansa / se kuin wäärin on tehnyt / anocan toiselta andexi: Se toinen myös olcan walmis sopiman / senpääue / etteä heille olifi lewolinen ia hywä oma tundo / ia heidän Palweluxens olifi Jumalalle otolinen. Mutta sen pahembi / monda Inhimistä on nyt Maailmasa täynnäns wiha ia waino / ettei he ilänäns tahdo sopia / eikä toinen toisens andexi anda: Mutta aina Eläwät wihasa ia wainosa. Ne kuin toista waстан omat rikonet / pitäwät igens sworna / ettei he tahdo tunnusta igens wäärin tehneens / eikä andexi ano / mutta seiso hänen pahudesans ia sydämens cowudesas: Se taas ioca wäärpden on käärsinyt / ei tahdo andexi anda / luse wäärpden ia wahingon niin sworexi ia corfiari / ettei hän ilänäns taida stä unhotta / eikä wiha Sydämeistäns poispanna. Niquin Thraso sano / iosta Terentius Kirioitta: Hancine contumeliam in

me accipiam, mori me satius est: Se on: Ploadi/
 siđo minun siđa ylöncazset karsimän / ennein mindä
 Cuoleman nägen. Näin se saastainen hengi Perle-
 le Juhimisen Sydämen cowenda / ettei hän taida
 sopia Ristaweliensä cansa. Mutta me iotca Christi-
 eni Inhimiset tahdomma olla / pitä caiken Wihan ia
 Wainon sydämeštän poispaneman / Racaastaman ia
 karsimän toinen toistanna / ia ricoret anderi anda-
 man: Senpäälle että he mahdaisit wälkä siđa ranga-
 stusta / cuin täsä Evangeliumis seiso / nimittäin / Hel-
 vetin ia ijancaitista Cadocusta.

Discimus in
 hac vita ef-
 se locum
 & occasio-
 nem recon-
 ciliationis.

III. Opeme / että täsä Elämäs meille on tila
 tehdä parannosta / täsä meille on aica sopia toinen toi-
 sen cansa / ia muita hyviä Toita tehdä / iotca owat Bs-
 conhedelmät: Sillä täsä syndi ia pahus on tehty / tä-
 sä myös parannos pitä tehtämän: Täsä wäärys toi-
 nen toista wastan on tehty / täsä myös pitä sowittaman:
 Tämän Elämän iälfin ei ole parannoksen eikä sowin-
 non sta. Niquin Cyprianus sano: Quando hinc
 discessum fuerit, nullus iam locus poenitentiae est,
 nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amit-
 titur, aut tenetur. Se on: Cosca Inhiminen täs-
 tä Maailmasta pois lähte / eikä parannoksen / ei-
 kä maon sia yhtäpän sijtte ole. Täsä Elämä eli
 cadotetan / talckä tallella pidetän. Ja Augusti-
 nus sano: Hic dum tempus habet, agat anima pro
 se poenitentiam, quamdiu locus est misericordiae,
 quia ibi erit locus tristitiae. Se on: Täsä Elä-
 mäs cosca wielä aica on / tehtän seilu paranno-
 xen / nijn cauwain cuin Armon sia on / sillä siellä

oikuiden sia on. Sentähden myös tämä Elämä
 eukutan Armon aiaxi/ sillä tässä Inhiminen taita Ju-
 malasda armonia laupiuden saada / ios hän catumus-
 ren ia parannoren tete/ ia oikian Vsccon cansa pakene
 hänen tygöns / Xucoellen syndins andexi. Mutta
 cosea Inhiminen tästä lähte pois/ niijn Armon aica on
 ulcona/ ia Jumalan cowa oikuis ia Duomio edes sei-
 so. Ja meidän HERRA Christus cugu tämän Elä-
 män meidän aiaxen / ninquin P. Lucan tykönä sei-
 so: **D** ios sinäkin tiedäsit / niijn sinä alattelit Luc. 19.
 tällä tosin sinun aiallas/ mitkä sinun Kaubhas so-
 pi. Ja sen cansa tietä anda / että se aica kuin ihesus
 kin Elä tässä Maailmasa/ se hänen aicans on / ios hän
 sen hywin taita pahoin käyttä. Ne kuin meidän edes-
 län ovat ollet/ se oli heidän aicans/ kuin he Eli: Tä-
 mä aica kuin me nyt Elämme / on meidän aican.
 Mutta cosea me tästä Maailmasta lähdemme / niijn
 meidän aican on ulcona: Ja ei yhtään Armo sitte
 ole. Sentähden myös Jumala suopi tämän aian In-
 himisille/ monicahdalle pidemmän / monicahdalle ly-
 hemmän / että hänen sen oikein käyttämän pitä/ ia
 niijn laittaman / että hän tässä aicanans tefist paran-
 noren/ niijn caurvain kuin Armon aica on / sopisi Ju-
 malan ia Lähimäisens cansa / ia oikeasa Vscosa tästä
 Maailmasta ercanist. Ja Xuuas on se/ ioca sen aian
 oikein ia Jumalan pelgosa käyttä / kuin se aica ulcona
 on/ niijn caicci toivo ulcona on. Ninquin Augusti-
 nus sano: Frustra sibi homo post hoc corpus
 promittit, quod in hoc corpore comparari ne-
 quit. Se on: Tyhiä Inhiminen toivo tämän

Gal. 6.

Ruomin iälkin/ lota eishän tässä ruomisans taida
 saada. Sentähden meidän HERRA Christus sano
 tässä/ Sowi nopiaht hänen cansans / coscas wle/
 lä tiellä olet/ Se on/ niin cauwain cuin sinä Elät/ ia
 Armon aica on. Ja P. Pawall Galaterein tygö sa
 no: Cosca meille wtelä Armo on / niin tehkäm
 hywä locaista wastan. Jos Pharao/ Saul/ Achis
 tophele ia muut sencaltaiset / olisit tätä aiatellet / ia
 heidän aicans/ ionga Jumala oli heille suonut/ oikain
 läyettänet/ ei he olisit pahoin menneet / eikä Eadoruxen
 eullet. Jumala sen tetisi / että me iotca nye Eläm
 mä/ tundiستمme meidän ehikon aicam/ ia meidän ai
 can oikain läytäistemme / ia tässä synnin ia pahuden
 meistäm pois eritäistemme / ia Eläistemme Jumalan
 pelgos ia oikiasa Bscosa/ että me wäläistim sen ijan
 caitisen Kangastuxen / ia peristemme Taiwan
 Waldacunnan / ionga Jumala on wale
 mistanut hänen Engeleilläns ia
 caitille Bgoowalio
 tuille.

Euangeliumin Kirioit-
ta P. Mattheus 17. Lugas.

A cworden Päiwän pe-
räst/ otti Jesus Pietarin/ Ja-
cobin ia Johannexen hänen
Helkens tygöns/ ia weij heidän
erinäns cöreckian Nuoren pääl-
le/ ia Kircastettin heidän edesäns. Ja hänen
Easwons paisti ninquin Aluringo / ia hänen
waattens tulit kijkläwäxi ninquin yxi Wal-
keus. Ja catzo/ heille ilmestyi Moises ia E-
lias puhuden hänen cansans. Nijn wastai si
Petrus ia sano i Gesuxelle: Herrä / hywä
on meidän tässä olla/ ios sinä tahdot/ nijn me

tegemme tåhån colme Maja/ sinulle yhden/
 Mosexelle yhden/ ia Elialle yhden. Wieldä
 heidån puhuisans / Catzo/ walkia pilwi ym-
 bari wariois heitå. Ja catzo/ Ani pilwestå
 sanoi: Tåmå on minun racas Poican/ iosa
 minulle on hywå suoslo/ Cuulcat hånå. Ja
 cuin Opetuslapset sen Cuulit / langeist he
 Caswoillens/ ia peliästhyt sangen cown. Ja
 Jesus edeståwi / ia rupeis heihin ia sanoi:
 Moscat ia ålkå peliåtkö. Cosca he nyt sil-
 måns plånostit / eij he ketåfån nåhnet/ mut-
 ta Jesuren yxinåns.

Exordium
 à somma
 Evangelij.

Så Evangellumis P. Mat-
 theus yhden erinomaisen ia sangen
 merkilisen Historian edespant/ cuinga
 meidån Herra Jesus Christus on
 kirkastettu yhden corkian Wuoren
 päällå/ hånen colmen Opetuslastens
 edeså/ nimittåin P. Pietarin / Jacobin ia Johanne-
 xen/ sencaltaisella swrella Kircaudella ia Walkeudel-
 la/ ettå hånen Caswons paistit ninquin Auringo/ ia
 hånen Waattens tulit walkiari. Ja ettå Moses ia
 Elias/ iotca owat ollet HErran swret ia corkiat Pro-
 phetat / ovat myös siinä nåhnet / ia HErran Chri-
 sturen cansa puhetta piånet. Josta P. Pietari nijn
 ihastui ia sencaltaisella ilolla täytettin/ ettå hån uno-

hotti tämän Maailman ia sanoi : Herra tässä on
 meille hyvä olla / ios sinä tahdot / niin me tegemme tä-
 hän colme Masa / sinulle yhden / Mozerelle yhden /
 ia Elialle yhden. Anda myös Evangelista tässä tietä /
 että xri valtia Pilvi on ymbärivarioittanut heitä / ia
 xri ääni Pilvestä sanonut : Tämä on minun Kacas
 Poicani / iossa minulle on hyvä suosto / Euulcat händä.
 Niin että nämät Opetuslapset tässä Änestä cuin he
 Euulie / siwesta peliästyit ia langeste Esivoillens :
 Mutta meidän Herra Christus ike heitä ylösnosti ia
 Lohdutti.

Tämä Evangelium yhtensopi sen toisen osan can-
 sa Vseon tunnustores / sentähden että tässä meidän
 Herran Jesuren Christuren personasta / ia hänen
 corkiasta wirgastans Saarnatan.

Ta on meille tässä Evangeliumis caxi Cappaletta.

I. On meidän Herran Jesuren Kircastamisesta.

II. On siinä todistoresta / ionga hän silloin sai
 hänen Taimwaliselda Isäldäns / yhden äänen cautta
 Taimwasta.

*Propositio
bimembris.*

Ensimmäinen Cappale.

Nin palio cuin tähän Ensimmäisen Cap-
 paleen tule / on meille tässä crosi Asian haara.

1. On siinä Aiafa / cosca tämä on tapah-
 eunut.

Ta Gwden päiwän perästä.

Nämät päivät D. Mattheus luke siinä Aiafa /
 cuin Herra Christus oli puhunut hänen Walda-
 cunnastans / ia sen menosta Opetuslastensa cansa /

*Analysis I^a
Partis, Sex
circumstan-
tias conti-
nens.*

*I.
Circum-
stantia
Temporis,
quando fa-
cta est hac
transfigu-
ratio.*

cuinga

Mar. 9.

Luc. 9.

cuinga hänen piti lårstimån Vijnä ia Euolemata / ia
nijn hänen Waldacundans sisälle kårpmån. Ja anda
tietä / että sittede cuin hån puhui sitedä Dpetuslastens
cansa / on tämä Historia tapahunue cwden Pääwån
perästä sen iälken. Nijn myös P. Marcus kirioitta/
että se on tapahunue cwden Pääwån perästä / sen iäl-
ken. Mutta P. Lucas sano/että se tapahui cahderan
Pääwån perästä sen iälken. Ja cuitengan ei ole yh-
tälän eroitusta heidän wälilläns. Sillä P. Lucas lu-
ke sen ensimmäisen Pääwån / cuin Herra Christus pu-
hui Dpetuslastens cansa / ia wilmäisen ionga Pääwån
päälle Kircastettin. Mutta P. Mattheus ia Mar-
cus lukewat waiwoin ne cwst Pääwä cuin sen ensimmäi-
sen ia cahderannen Pääwån wälillä on ollut. Eitä ole
sentähden wastahacoiset Kestänäs toinen toisens
cansa.

II.

Circum-
stantia con-
tinens per-
sonas tan-
quam spe-
ctatores et
testes sua
glorificatio-
nis.

Matth. 9.

Matth. 26.

II. Astan haara on niistä personaista eli Dpetus-
lapsista / iotca Herra Christus on ottanut hänen ty-
göns.

**Utti Jesus Pietarin / Jacobin ia Johan-
nexen hänen Wellensä tygöns.**

Nämät colme hänen Dpetuslastans Herra Chri-
stus on ottanut tygöns/ia ei yhtälän mwta. Niquin
hån myös nämät samat Dpetuslapset on pitänyt tykö-
näs silloin/ cosca hån ylös herätti Synagogan Pää-
miehen Tyttären. Ja silloin cosca hån Ortitarhas
Rucoili ia Euoleman cansa Campaili / nijn että We-
ri hiki hänestä ylgoskåwi. Että ninquin hee emmein olie
nähnet Herra Christuren Kircastoren / ia piti sen
Zodistaiat oleman: Nijn heidän piti myös näkemån

hänen

hänen campauxens Euoleman cansa / ia siistā todista-
man. Sillä ninquin ; Moseren Kirias seiso : Ettā
cahden eli colmen Suun todistoxes seisopi Totuus.
Ninquin he myös ovat siistā todistancet sanoden : Mi-
tā me meidän Silmäin cansa olema nähnet / siistā me
Todistamma.

2. Pet. 1.
Ioh. 1.

III. On siistā paicasta / cusa tāmā Kircastus on
tapahuut.

III.

Circum-

**Ja welk heitā erindāns corkian Wuoren
päälle/ia Kircastettin heidän edesāns.**

stantia con-
sinet Locū,
ubi Chri-
stus est
transfigu-
ratus.

Eij hErra Christus wienye heitā iohongun
loudon / mutta yhden corkian Wuoren päälle / ia ei
cuiengān Evangelista nimitā siistā Wuorta / cusa se
on ollut. Mutta enimāst caicti Kirconopettaiat ovat
siistā lwlos / ettā se on ollut Thaborin Wuori / ioca on
tettellā Galilean Maacunda Jabulonin ia Jfascia-
rin Sucucunnasa / neliātoistakymmenā peniculma
Jerosolymast pohian päin. Ja on ollut liki yhden pe-
niculman corkia / ninquin Egestypus siistā Kirioitta / ia
sen Euculalla on ollut yri caunis tasainen Kcto / nel-
iānnes peniculma lawiā. Ja on ollut sangen iloinen
Wuori / cusa Hedelmäliset puut ovat castwanut / P.
Pictari cusu sen pyhäri Wuorexi / sentāhden ettā
hErra Christus on sen Wuoren päällā Kircastettu.
Ja P. Lucas sano / ettā hān on mennye sinne Kucoc-
leman / ia hänen Kucoclesans hān Kircastettin.

2. Pet. 1.

Luc. 9.

IV. Astan haara on siistā muodosta / cuinga
hErra Christus on Kircastettu.

IV.

Circum-

Ja hänen Gastwons paissi ninquin Aurin.

ston ia
comprahen-

dit formam
seu modum
transfigu-
rationis.

go / la hänen Waatens tulit kysidäwäxi nin-
quin yxi Walkeus.

Tasä P. Mattheus kahjalaiset edespäin:

1. Että Herran Christuxen Eswo paisti ninquin Auringo / P. Lucas sano / että hänen Eswois mwtet-
tin. Ja andavat molemmat Ewangelisterit sen eansa-
tietä / että Herran Christuxen Eswo otti yhden
toisen muodon päällens / cuin hänelle ennen oli / ia tu-
li nijn Kircari / että hän paisti cuin Auringo.

2. Että hänen Waatens tulit Kysidäwäxi nin-
quin Walkeus / P. Marcus sano / että hänen waat-
tens tulit Kircari / ia sangen Walkiari ninquin Lumi /
ettei yxikän waatten painaia Maan päällä taida tehdä
niistä nijn walkiari. P. Lucas sano / että hänen waat-
tens olit walkiat ia kysidäwäiset. Tämän caldaisen
kircauden meidän Herran Christos Jesus on kahkonut
otta hänen päällens / sekä hänen Eswoinsa että
Waatteinsa / hänen Opetuslastens edesä / että hän
osotaisi sen / mingäcaltainen Kircaus meille sijnä tule-
waises Elämäs pitä oleman / ionga hän on meille an-
dava / ia pitä tekemän meidän Kioimin hänen Kircan
Kioimins caltaiseri.

Phil. 3.

Apparitio
Mosis &
Elie.

V. Asian haara on Mosexen ia Elian Perso-
nasta / iotca heille ovat näkynet.

Ja cako / heille ilmestyi Moses ia Elias /
puhuden hänen cansans.

Näistä kahdesta Miehestä P. Mattheus Kir-
ioietta / ninquin hän ise ihmettele sen yllisen / ia sentäh-
den hän on pannut sen sanan (Cako) tähän sanoden:

Catzo heille ilmestyi Moses ja Elias / ninquin hân tahdoisi sano: Merkise ja ota wisusti waari / mitä minä sanon / ettei ainoast ne colme Opetuslasta Petrus / Jacobus ja Johannes ole ollet siinä HErran Christuxen cansa / cosca hân Kirjastettiin / mutta myöskin ne Swret ja Corkiat HErran Prophetat / Moses ja Elias ovat siinä ilmestynet / ja hänen cansans Puhuneet. Näistä molemista seiso kirjoitettu Vanhas Testamentis.

Moseksesta seiso 5. Moseren Kirjas kirjoitettu / Deut. 34. että hân on Euollut / ja Jumala ike on hänen Handannut Moabiterein Maacunnas / ja ei yriskän ole saanut tietä hänen Hautans tähän päiwän asti. Ja se on tapahetunut 2489 Vuonna iälken Maailman Luomisen / Se on / 1491 Vuotta ennen Christuxen Syndymätä.

Elias Prophetasta on kirjoitettu / 2. Euningan Kirjasa / että hân on Tulisessa Wagnusa Eläwänä Taimasen otettu / 3000 Vuonna iälken Maailman Luomisen / Se on / 929 Vuonna ennen Christuxen Syndymätä. Nämät Pyhät Jumalan Niehet / totta niin monda sata Vuotta ennen ovat tästä Elämästä poisollet / ilmestywät tässä ja puhuwat HErran Christuxen cansa / näinen colmen Opetuslasten cuulden. Mutta mitä he ovat puhuneet / sen P. Lucas anta da tietä sanoden / että he puhuit HErran Christuxen poislähtemästä / ionga hänen piti täyettämän Jerusalemis / Se on / hänen Pijnastans ja Euolemastans / ionga hänen piti kårssimän caiken Maailman syndein edestä.

VI.
Exultatio
Petri in
monte.

VI. On P. Pietarin Jlosta ia Riemusta Wuorella.

Nijn wastaisi Petrus ia sanoi Jesuxelle :
Herra/ hywä on meidän tässä olla/ tos sinä
tahdot/ niin me tegemme tähän colme Maja/
sinulle yhden / ia Mosexelle yhden/ ia Elialle
yhden.

P. Marcus sano : Että Petrus ia ne ioroca hä-
nen cansans olit / rascautettiin unesta / ia cosca he he-
räisit/ nägit he hänen Kirkaudens/ ia ne cari Miestä
seisowan hänen tykönsä. Ja se tapahtui/ cosca he
menit hänen tykönsä/ sanoi Petrus : Mestari/ tässä on
meille hywä ollaren/ &c. Sillä cosca Petrus näki ia
cuuli tämän siven ihmien täällä Wuorella / nijn hän
culi sencalcaisen Ilon ia Riemun/ että hän unhotti
caieki tämän Maailman menot / ia tahdoi olla stynä
ilosa aina. Ja sentähden sanoi : Herra tässä on meil-
le hywä ollaren. Euin hän olit tahdonut sano : Herra/
en ole minä ifänäns cuullut engä nähnyt tämän-
calcaista suloista meno/ ilo ia riemu/ cuin tässä on/ tässä
meidän hywä on olla/ en minä pidä lucua Galileasta/
en Judeasta/ en Isän Maasta / en Waimostan eikä
lapsista/ tässä ilosa meidän on hywä ollarem/ tehämme
tähän colme Maja/ sinulle Herra yhden/ Mosexelle
yhden/ ia Elialle yhden / ia olcame tässä aina yhdesä/
parambi meidän tässä on ollaren / cuin Jerusalemisa
taieki Judeasa/ cusa caieki meitä wihawat: Ja sinä
riedät cuinga he stiuun Henges iälken seisowat: Anna
ne Jumalattomat olla heillens / olcamme tässä. Eako

nijn P. Pietari tässä täpettiin ilolla ja riemulla / ettei hän tietänyt isänsä cusa hän oli. Sillä hän oli saanut yhden maiston sijstä jancaidisesta Elämästä / ja sijstä Jlosta cuin siellä on. Ja P. Marcus ja Lucas sanoivat: Ettei hän tietänyt mitä hän sanoi. Että hän tahdoi olla ynnä Herran cansa / ei hän siinä wäärin mennyt: Mutta että nijn cohta ilman ristitä ja rwmistista Euolemata / tahdoi tulla sijhen Taimalisen Jloon / siinä hän swresta erhetyi.

Opetukset ensimmäisestä Cappalesta.

Loci Com:
14. Partis.

I. **S** Peme / että tämän Elämän iälän / seura yri jancaidinen Elämä: Jonga päälle ei pidä yhtään loppu tuleman / cusa caidi Blgoswalitut pitää jancaidisesta oleman / iotca Maailman Augusta owat poisnuetuneet / ja wielä nyt Maailman Loppun asti tässä poisnuetuvat. Sillä sen todistawat tässä sekä Moseren että Elian estimerä / iotca io monda sata Aiaitaica ennen / oli tässä Maailmasta poisercannet / ja tässä nyt swresta Taimalisesa Cunniasa ilmestywät / ja puhuwat meidän Herran Christuxen cansa / ja sen cansa osotetan ja todistetetan / että he tässä Elämästä lähteisäns / otwat tulleet yhten swisen ja paramban Elämän / custa he myöds tähän Taaborin Wuorella tulit ja ilmestyit. Tämän cansa pitää meidän wahwistaman meidän Bscen / ja tietämän / että tämän Elämän iälän pitää seuraman yri jancaidisen Elämä / ionga Jumala tahto anda caikille niji-

Monemuy
post hanc
vitam, re-
stare eter-
nam vitam.

le / iotca oikasa Vscosa tästä Maailmasta ercanewat.
 Niquin me myös meidän Vscen cunnustoxes sen cun-
 nustamme sanoden: Minä Vscen jancalcisen Elä-
 män. Ja tule meidän lohduutta meidän tästä surkias
 Elämästä sen cansa / että waikka me tästä monen-ristin ia
 wastoinkäymisen alla olemma / ia wiymäin Euoleman
 cautta tästä poisereanem: Nijn cuicengin me tulemma
 yhten paramban ia jancalcisen Elämän / cusa ei yho
 takän Risti / Tusca eli wastoinkäymistä pidä oleman /
 mutta ilo ia riemu jancalcisesta. Ja niquin Moses
 ia Elias iotca ovat tästä Maailmasta myös Kärsinet
 Risti / Waiwa ia wastoinkäymistä / tästä ovat näkynet
 tairwalises kircaudesa ia cunniasa: Nijn pitä mäs mei-
 dän Kromin tuleman Kircan / ia Tairwalisella Cun-
 nialla kircasteturi / ia nijn tuleman meidän HErran
 Jesuxen kircastetun Kromin caltaiseri. Pitä meidän
 sentähden aina aiatterleman / cuinga me sishen janc-
 calcisen Elämän Moseren ia Eliaren cansa mahdai-
 simme tulla / ia sen iälkin aina seiso. Sillä tästä meil-
 le ei ole yhtäkän wahwa Asuma sta / ei me sentähden
 ole Isälda Jumalasta suodut / ia Poialda HErralda
 Jesuxelda lunasterut / ia silda Lohdutaialda P. Hen-
 geldä pyhitety / että meidän tästä Elämästä aina pitä
 oleman: Mutta olemä Blgospalitut ia cuxutut jano-
 calcisehen Elämän / ia siellä händä jancalcisesta yli-
 stämän ia Cunnioittaman. Ja calcie ne iotca ovat mei-
 dän HErran Jesuxen weren cautta Puhdistetut heis-
 dän synneistänsä / ia uscowat hänen päällens / ei pidä
 hukuman jancalcisesta / mutta tuleman tähän janc-
 calcisehen Elämän.

Philip. 3.

Ioh. 3.

II. Opeme tästä/ että me siinä ijancaikises Elä-
 mäs taidamme tuta toinen toisen iällens / ia ei wai-
 woin ne tuin me täsä Maailmasa olemme tundenet/ia
 cansakäymistä pitäne/ mutta myös ne ioita me täsä
 ei ole tundenet. Ja iotca ennein monda sata Aiaikai-
 ca ovat Euollet/ ia en me ikänäns ennein ole nähnet.
 Niquin meille täsä on Esimerkki / että Petrus tunsi
 Mosexen ia Elian cohta cuin hän näki heidän/ iotca
 monda sata Aiaikaica ennein olit Elänett. Ja ei Pe-
 trus ikänäns ennein ollut heitä nähnyt. Nisj myös
 Adam tunsi hänen waimons Ewan iällens/ cohta cuin
 hän näki hänen / ia sanoi: Tämä on Ew minun
 lultani/ia Eha minun lihastani. Samallamuotto
 ne Waimot/iotca menit Herran Christuxen Häudan
 tygö Päästäis päiwän huomeneldan/ woiteleman hä-
 nen Pyhä Kymistans/ tunsi Herran Christuxen iäl-
 lens / sitte cuin hän oli Euoluista ylösnosnut. Näin
 myös me ei waiwoin tunne toinen toistam/ mutta myös
 ike Jumalan Caikiwaldian me tunnemme/ia näemme
 niquin hän ombi. Niquin P. Johannes sen todista
 sanoden: Minun rackani/ me olemme Jumalan
 Kapsen / waan ei ole se wielä ilmet / mitkä mei-
 dän pitä oleman/ mutta sen me tiedämme/ että
 cosca hän ilmestyi/niin me tulema hänen caldal-
 sexens/ sillä me saama hänen nähda niquin hän
 on. Ja pitä meidän silloin caiki iloiseman Jumala-
 sa meidän Herrasan/ toinen toisen cansa ijancaikise-
 sta. Ja Jumala pitä Pyhlimän caiki Kynälet
 pois meidän Silmistän. Tämä on meille Suure-
 xi Lohdurexi täsä Surkias Elämäs / että me täl-

Monemur
in vita eter-
na nos mu-
tuo agnitu-
ros.

Gen. 2.

1. Ioh. 3.

Apoc. 7.

dä läheisäm tulemme sijhen Elämän/ cusa me saamme
nähdä Jumalan ninquin hän on/ ia hänen Pyhäät En-
gelins/ saamina myös nähdä meidän ystäväin/ meidän
Wanhiman/ Waimon ia Lapset/ ia caikki Blgooswa-
liut/ ei yxi/ capi eli colme kerta / mutta aina ia alati
ijancaiçisesta. Silloin me sanomia ynnä P. Pietarin
cansa: Herra täsä on meille hywä olla sinun tykönä/
sanomattomas Jlosa ia Riemusa.

*Homines in
hac vita ef-
se valde se-
curos &
bardos in
rebus spiri-
tualibus.*

III. Opreme tästä / cuinga suruttomat ia hitaat
Jnhimiset ovat täsä Maailmasa / niissä Astioisa cuin
tule meidän Sielunautuutteen / ia ettei me ota niistä
niijn waari/ eikä hariolta ihen niissä/ mutta annamme
usein meitäm niistä estä / tāmān Maailman turhan
menon cautta. Ninquin meille täsä on Esmerti näis-
sä colmes Opetuslapses / cuinga hitaat ia suruttomat
he ovat ollet. Sillä cosca meidän HERRA Christus
wähä ennein cuin hänen piti kārsmān Pijnan ia Euo-
leman/ meni Wuoren päälle rucoleman/ niijn he ma-
caisit / olit suruttomat ia annoit ihens unen waldan/
eikä aiatellet sen waaran ia wahingon päälle / cuin
heille edesseisoi/ että heidän Mestarins piti kijnioet-
taman / Pijnattaman ia Zapettaman. Heidän olit
pitānye Rucoleman ynnä HERRAN Christuxen cansa/
ia ei macaman. Niijn he myös silloin teit/ cosca HER-
ra Christus campaili Euoleman cansa Yreitahas/ ia
Rucoeli/ niijn että Weripisarat hāneštā wuodit. Sil-
loin he macaisit sywäsä unesa/ niijn että HERRA Chri-
stus heitā nuhteli sanoden: Niijn maatcat nyt/ eikä
te woinet yhtä hetke walwo minun cansani?

Matth. 26. Walwocat ia Rucoelcat/ ettei te Riisauksen lant

geist. Tämän caltaiset ovat Inhimiset luonosta / et-
 tä cosca Kristi ia Tusca on swrin / silloin he ovat Su-
 ruttomat / ninquin eis yhtäkän waara ia wahingota
 olist. Samalmuotto myös he Jumalan Palweluxes
 ovat sangen hitaat / cosca Jumalan sana Opetetän ia
 Saarnatan / silloin he macawat taikda mwta aiatte-
 lewat / eikä tahdo ewlla sitä mitä heidän edesäns
 Saarnatan. Mutta yläncahowat sen / eikä taikda si-
 tä aiarella / että caicti heidän Autudens sijnä seis-
 Tämän hitauden ia laiscuden pitä meidän poispane-
 man / ia oleman walpat ia ahkerat Rucoures / Juma-
 lan sanan ewlemises ia muisa Jumalists harioituri-
 sa / senpäälle että me mahdaisimma käsittää sen ijan
 caictisen Ilon ia Niiemun.

Toinen Cappale.

E Nsimäises osas te saitte ewlla / meldän
 Herran Jesuren Christuren kircastamisesta
 Thaborin Wuorella: Seura nyt toinen Osa
 sijtä todistoresta / ionga hän silloin sai hänen Taimali-
 selda Isäldäns yhden Anen cautta Taimast/cusa meil-
 le on wiisti Cappaletta.

I. On yhden walfian Pilwen ymbäriwaroitus:
 Wiele heidän puhuisans / cäso / Walfia
 pilwi ymbäri wartois heitä.

Ninquin Jumala Wanhass Testamentis on osot-
 tanut hänen Pilwesä / ia sijtä on puhunut. Nijn hän
 myös täsä osotta hänen Pilwesä / ia Pilwestä puhu.
 Sillä Jumala on xri Hengi / ia eis yxtikän taikda händä

Analysis
 II. Partu,
 continens
 Quinque
 membra.

I.
 Obumbra-
 tionibus
 nigris.
 Exod. 13.
 16.
 Levit. 15.
 Num. 9.
 1. Reg. 2.

nähdä tässä Elämäs Kivimilisten silmäin cansa. Ja
että se Pilwi oli wakkia ia ei musta / ninquin hän Si-
nain Wuoren päälle tuli mustasa ia syngiäs Pilwesiä /
silloin cosca hän Lain annoi / sen cansa tietä annetan /
että tämä ääni cuin tässä ewlui / ei ollut Lain mutta
Evangeliumin suloinen ääni.

II.

*Vox patris
de celo, qua
Christus de
claratur
filius Dei.*

II. On Isän Jumalan ääni Taitvast:

Ja cako / Ant Pilwestä sanot: Tämä on
minun racas Polcant / tosa minulle on hywä
suosto / Suuleat händä.

Tämä nyt on se swrin ia erinomainen Eappale /
ionga tähden P. Mattheus tämän Historian nijn wi-
susti caidein Asian haarain cansa kirioitta. Sillä tä-
män äänen cansa Herra Christus todistetan ia iulki-
sesta Irgoshuuran olewan Jumalan poica: Senpää-
le / että caidei Inhimiset Maan päälle mahdaisit tie-
tä / että hän on se totinen Messias Maailman Was-
pahaia. Ja on näisä sanoisa / ionga Isän Jumalan
ääni puhui pilwestä / colminaisit Ustae.

I.

*Quod sit
filius Dei.*

I. On Herran Christusen persoonasta / että hän
on Jumalan ainoa poica. Sillä Isä Jumala itse sen
tässä tunnusta ia todista sanoden: Tämä on minun
Racas Polcant. Ja waide Herra Christus oli to-
tinen Inhiminen / Neigestä Mariasta Syndynyt.
Nijn cuitengin ei hän ole iocu palias Inhiminen /
mutta myös totinen Jumala / ia Isän Jumalan ainoa
Poica. Ja nijn on sekä Jumala että Inhiminen.
Sencaitaisen todistoren myös Herra Christus sait
hänen Taitwaliselda Isäldäns / cosca hän Easteetin

Jordanin wirrasa: Eusa Jumala sanoi Taimast: Tämä on minun Kacas Poicansi.

Matth. 3.

2. Että Isällä Jumalalla on hänenä hywä suo-
sto / ioca on hänen Kacas Poicans / nijsn että hän
meitä racasta / ia hywänä pitä hänen tähdens / ia caici
hywä meille suopi / ia me olemia Jumalalla otoliset hä-
nen tähdens.

2.
Quod in
Christo Deo
Patri sit
complaci-
tum.

3. Että meidän pitä händä ewleman: Sillä
hän on meille asetettu yhderi Dpetaiari / ioca meitä
hänen pyhän Sanans ia Evangeliumin cauita opet-
ta / ia Jumalan Walducundan oikean tien osotta. Ja
sentähden Isä Jumala Käste / että meidän pitä hän-
dä ainoata ewleman / ia hänen Oppins wastan otta-
man.

3.
Quod ipsum
debemus
audire.

Ja tämä on nyt se Isän Jumalan Caiciwaldian
ääni Taimast / ioca sano ia todista: Että meidän
Herra Jesus Christus on hänen ainoa poicans / ien-
ga hän on lähettänne tähän Maailman / Lunastoman
meitä isancaicisesta Euolemasta ia Cadotuksesta; Ja
Käste että meidän pitä händä Euuleman.

III. On Dpetuslasten pelgosta:

III.
Terror
Discipulo-
rum.

Ja cuin Dpetuslapsit cuulit / langelsit he
Kaswoillens / ia peliästytte sangen cowin.

Tämä pelco tuli heidän päällens Inhimisen Luo-
non heikoudesta / ioca eijs woi kārsta HErran äändä:
Sillä Inhimisen Luondo on perisyynnin tähden nijsn
cirmeldu / ettei hän taida eikā woijs ewlla eikā kārsta
HErran Jumalan äändä ilman swrta pelco ia wapi-
kosta. Niquin meille on monda Esimerkkiä sen pääl-
le / eijs waiwoin näisä Dpetuslapsisa: Mutta myös

Exod. 20.

Israelin Eansasa / iotca pelkäiste ia wapiste / cosca Jumala annoi Lain Sinain Vuorella / ia sentähden ruocellit Moesta / että hänen piti puhuman Jumalan cansa / senpäälle ettei heidän pitänyt Cuoleman.

IV.

Consolatio
Christi.

IV. On HERRA Christuxen Lohdutoresta ia wahwistoresta :

Ja Jesus edestäwi / ia rupelsi heihin ia sanoi / noscat ia älkää peliätkö.

Näissä sanoissa meille colminaisset Aasiat edesponnan.

I.

Accessus
Christi.

I. Että Jesus edestäwi. Sillä cosca hän näki että Opetuslapses langeiste Easwoillens ia peliästyit / nijsn hän edestäwi heidän tygöns / ia sen cansa osotti / että hän oli se Ylimäinen ia paras Autaia tuscas ia päädäsa / eikä tahdo ylönnanda hänen omians.

2.

Assensus
Christi.

2. Että hän rupeisi heihin / nimittäin hänen Jumalisen ia woimalisen Kädensä cansa / että hän heitä maasta ylösoiensi ia autti / sillä he olit sangen cöwin peliästynet / ettei he tainet ihens maasta ylös oienda.

3.

Erethio
Christi.

3. Että hän sanoi : Noscat ia älkätte peliätkö : HERRA Christus eijs waiwon heitä woimalisella Kädeläns ylösoiendanut / mutta myös hänen P. Saallans heitä Lohduetti / ia Käski poispanna cailen pelgon / ia olla hywäsä turwasa. Ja osotta sen cansa / että se ääni eijs tapahtunut heidän / eikä yhdengän Inhimisen wahingori / mutta hywäri ia hyödytyxeri.

V.

Exitus hu-
jus Historie

V. On tämän Historian lopusta:

Cosca he nyt Silmäns ylösnostit / eijs he

ketäkän nähnet / mutta Jესuxen yxinnäns.

Nämät Opetuslapset HErran Christuxen arvon
cautta tulit nijn ylösoieturi / että he Silmäns ylös
nostit ia nousit ylös. Mutta ei ketäkän mwta nähnet
cui Jესuxen. Sillä Moses ia Elias olit heidän sil
mäns edestä pois cadonnet. Sillä kircastetut Xrmie
taitawat osotta heitäns / taitawat myös Silmäin edes
tä poiscadota: Niquin myös ne iotea haudoista
ylösnoustit / silloin cosca HErra Christus Xistin pääs
lä oli / monelle nägyit / nimittäin nisse / ioille Jumala
Silmat awaist / että he taistit heitä nähdä.

Opetuxet toisesta Cappa lesta.

Loci Com:
II. Partis

I. **S**ime / että meidän HErra Jესus
Christus on totinen Jumalan poica / Jsa
tä iancaikisesta Syndynyt. Sillä Jsa
Jumala Caikwaldias Tairast yhden äänen kautta
sen todista sanoden: Tämä on minun Kacas Poica
ni / ioca todistos on nijn wahwa ia luia / ettei caiki
Helwetin Portit woi / eikä taida sitä tacaperin aja.
Ja waikca HErra Christus otti hänen päällens Inhi
misen Luonon / ia on totinen Inhiminen: Nijn cui
tengin Jumala tunnusta hänen poiazens / ionga hän
on synnyttänyt hänellens iancaikisesta. Niquin
Psalmisa seis: Sinä olet minun Polcani / Tänä
päiwänä minä sinun synnytin. Ja sentähden myös
hän ei ole palias Inhiminen / mutta myös Jumala
Jumalasta iancaikisesta syndynyt. Niquin me sen

Discimus
Christum
esse verum
Dei filium
à Patre ab
aterno ge
nitum.

Psal. 2.

myös meidän Vskon tunnustores/ tunnustamme ia sanomme: Minä vskon Jesuxen Christuxen päälle/ hänen Ninoan Poicans meidän VErran. Ja cohta iälkin sanomma/ että tämä sama Jesus Christus Jumalan poica/ on sijnyyt Pyhästä Dengestä / ia syndynyt Neltzest Marlasta. Ja sen cansa tunnustamme/ että hErra Christus on ottanut hänen päälensä Inhimisen Luonon/ personan yhteyteen ynnä Jumalan Luonon cansa. Nijn että se xpi Christus on nyt sekä Jumala että Inhiminen: Jumalasta ianscaitisesta syndynyt Jumalan Luonon puolesta: Mutta Inhimisen Luonon puolesta Neizestä Mariasta. Ja sentähden Isä Jumala Tairvast hveia sanoden: Tämä on minun Kacas poican/ silloin cosca hErra kirkastettin Thaborin Vuorella. Josta myös P. Petrus Apostoli/ isca silloin oli sillä Vuorella ynnä hErran Christuxen cansa/ kirioitta sanoden: Kacat Wellet/ etk me ole cawalosta suttuia tuonet/ cosca me teille tietäwäxi tegimme meidän Verran Jesuxen Christuxen wolman ia tygötulemissen: Mutta me olemma itze nähnet hänen Tunnians/ cosca hän sahi Isästä Jumalalda Tunnian ia Ylistöksen/ yhden äänen cautta/ loca hädelle tapahtui sildä ylönwäkerwäldä VErrauhelda/ tällä muodolla: Tämä on minun Kacas Poicani/ tosa minulle on hywä suosio. Ja tämän äänen me cöylimma Tairwasta tulewan/ cosca me hänen cansans ynnä olimia sen Pyhän Wuoren päällä.

2. Pet. 1.

Monemur

II. Opeme tästä / ettei täsä Maailmasa ole yhy

tään

tāfān wāhwa ia ppsywātā ilo ia riemu / onni ia myō-
 tāfāymistā / sillā se pian ia nopiast taita mvetua / ia
 kändyā Murheri ia Suruxi. Ninquin meille tāfā on
 yri erinomainen Esimerki nāisā HErran Christuxen
 Opetuslapsisa / iocca meidān HErran Christuxen kir-
 casturesta / ia sijā pūhesta cuin Moses ia Elias pidit
 hänen cansans / sangen swresta iħastuit ia riemuist
 nijn että Petrus sanoi : HErra tāfā meille on hywā
 olla : Mutta se ilo ei ollut cauwari. Sillā cosca
 pilwi heitā ymbäriwarioitti / ia he ewlit āānen Tawā-
 sta / nijn he cohta langeist Easwoillens ia peliāstyt
 sangen cowin. Ja nijn se ilo heille oli wāhāri aiari /
 ia cohta käättin swrexī pelgori ia wapistoreri. Ja
 monda mwta sencaltaista Esimerkiā meille on P. Na-
 macusa. Cosca Israelin Cansa olit ilosa ia riemusa
 Corpesa / Sōit ia Joit / ia nousit ylōs leikisemān / nijn
 heidān ilons käättin pian Murheri / nijn että he kesse-
 nāns lōit toinen toisens Tuoliari : Ja langeist yhtenā
 päiwānā colme tuhatta Miestā / iocca miccalla hacat-
 tin / sentāhden että he olit tehnet heillāns Epāiumas-
 lan / ia stā Palwelit. Cosca Jobin Lapsē tegit Wier-
 raspidon kessenāns / ia olit iloiset / nijn heidān ilons
 ākistā käättin Murheri : Sillā Hwone cusa he olit
 sisālā / langeist heidān päällens / ia tapoi heidān. Cosca
 Belsazar teli swren Wieraspidon hänen Päämie-
 hillens / ioij ia oli iloinen heidān cansans / nijn se ilo
 pian käättin Murheri / ia lyōtin sinā yōnā Tuoliari.
 Samallamuotto se ricas Wieras iosta P. Lucas kirioi-
 ta / ioca Eli iocapāiwā Herculisesta / ia puetti iħens
 Purpura Waattein. hänen ilons ia riemuns käättin

in hac vita
nullū gau-
dium esse
durabile
nec diutur-
num.

Exod. 32.

Iob. 2.

Dan. 5.

Murheri / Jecuxi ia Hambain kiristoreri Helwetisä.
 Nijn wielä nye Lycky / Onni ia Myöskäymys täsä
 Maailmas usein käättän Ristiri ia Zuscari. Niquin
 meille myös senpäälle on monda Estimeräi Maailmas
 lissia Historialis / nijn hywin cuin P. Raamatusa. Al-
 cibiades xri Ruhtinas Athenis oli sangen onnelinen
 Algusa / mutta wismäin tuli Maanculliaxi. Iusti-
 nianus Keisari Romisa oli Algusa kyllä onnelinen/
 mutta wismäin ottettin Sangiri. Polycrates on ollut
 cauwain onnelinen / mutta wismäin surttan Lopun sa-
 nut. Sillä Oretes Dariuxen Päämies annoi hänen
 ripusta corkialla yhden pwn päälle ajasti. Bellisarius
 xri wälkäwä Sodanpäämies / ioca woitti monda Maas-
 cunda / Linna ia Caupungita Keisari Iustinianuxen
 alla / ia hän oli nijn ylöseorgotettu hänen Herraldans
 Keisarilda / että hän annoi lyöä erinomaista Mynte-
 ti hänen Cunniarens / ionga päälle oli Keisarin Cawa
 toisella puolella / ia toisella Bellisariuxen, tämän cal-
 taisen päälle kirioituxen cansa : Bellisarius Roma-
 norum Decus, Se on / Bellisarius on Romarein
 Cunnia ia Caunistus. Tämän Bellisariuxen onni
 tuli wismäin toistin käätyxi / nijn että hänen Herrans ia
 Keisarins annoi pista molemmat hänen Silmäns vl-
 ges / otti hänelä caitti hänen saatuns / ia tefi hänen
 nijn Röyhäxi ia radoliseri / että hän käwi ia Keräisi
 hänen ruocans / sanoden: Date Bellisario Panem,
 quem virtus extulit, invidia depressit : Se on:
 Andacat Bellisariuxen Leipä / ionga Awu ia
 Niehus on ylöseorgottanut / mutta Wiha ia Ca-
 teus alascullistanut. Iulius Keisari ia Pompejus

Magnus olit sangen onneliset / niñ että coco Maailma tieft sano heidän Miehuksista Eristäns ia Woitostans / Ja cuicengin wijsmein cosca onni käänsi hä nens ymbärins / tulit swren onnettomutten. Sillä Iulius Romisa lyötiin Euoliari monicahtoilda / iotca olit heidän yhtenwannonet händä wastan / ioinen Päämiehet olit Brutus ia Cassius. Ja Pompejuxen Caula leicattin. Jos me rupema cazeleman Samsonin, Holofernin, Hannibalin, Ciceronin ia muinen sencaltaisten Historiat / niñ me löydämme cuing a swresta heidän onnens on käändynyt ia tacaperin käänyt. Ja erinomaisesta se tapahu niñlle Christilislle ia Jumalislle Inhimislle tässä Maailmas / ettei heille ole tässä ilo ia myöskäymistä cauwari / mutta nopiafti kääntä Murheri ia Ristiri. Niquin Chryso stomus sano : Deus sanctis suis, neq; tribulationes, neq; iucunditates sinit habere continuas. Se on : Et Jumala saili oleman niñlle pyhille aina eikä waiwa ia itku / eikä myös aina myöskäymistä. Sentähden sano Salomon ia mana : Cosca bywät päiwät ovat / niñ ole illois as. Pabat päiwät ota myös bywäri / sillä Jumala on ne Luonut eritain / ettet Inhiminen tiedäsi mikä tulewa on. Sentähden ei yriskän mahda luotta tämän Maailman ilon ia riemun päälle / iotca ovat ajaliset ia wähdän hetken pysywät / mutta wijsmein käändäwät heidän ymbärins.

Eccles. 7.

III. Opeme tässä / että niquin Jumala racasta hänen poicans meidän Herran Jesusta Christusta / iotca hänellä on hywä suosio / niñ hän myös hänen täh-

Discimus Deum propter Christum nos

diligere
tanquam
filios suos.

Eph. 1.

dens meitä racasta ninquin Lapsians / ia hänen Ar-
moons meitä on ottanut. Sillä HERRA Kristus on
meitä sowittanut hänen cansans Vinnans ia Euole-
mans cautta / ia tehnyt meitä Jumalan Lapsi ia hä-
nen cansaperiliferens. Ja sentähden Jumala omista
heitä hänen Lapsiens / ioisa hänelle on hywä suosio/
hänen radan ainon poicans tähden. Ninquin P.
Pawali Epheserein tygö sittä kiripita / Sanoden:
Jumala on meitä vlgoswalinut OERRAS Chri-
stuxen / ennein cain Maailman perustos oli las-
Petta / että meidän piti oleman Pyhä ia nuhtet-
tomat hänen edesäns radandesa. Ja on ottanut
meitä itzellens Lapsi / Jesuxen Christuxen caut-
ta / hänen tahdons hywän suosion iäikē / hänen
Cunnialisen armonis Eistoxeri / ionga cautta hän
on meitä osalifexi tehnyt / hänessä ioca racas on/
Joca meitä on Lunastanut hänen Werens caut-
ta. Ja tästä me nyt ymmärräm meidän HERRAN Je-
suxen Wirgan / ia opemme mingä tähden hän on tä-
hän Maailman tullut / nimittäin sentähden / että hän
meitä sowittaist hänen Eäiwalisen Isäns cansa / saats-
taist meitä häne armoons / iosta me synnin cautta olim-
me poislangennet. Ja tosin hänen tähdens Isä Juma-
la meitä on ottanut ia omistanut hänen Lapsiens / ra-
casta meitä / ia caidē hywä meille suopi / suoiēle ia wa-
riele meitä / holho ia ylhäälläpita: Sen saman radan
poicans tähde anda caidē meidän syndimanderi / ia wijs-
mein tämän surkian Elämän iälē / otta mei-
tä hänen tygöns ijancaidēsehen
Ilon ia Riemun.

Euangeliumin Kirioit-
ta P. Mattheus 7. Lugas.

M Al sanoi Jesus Opetus-
Lapsillens: Eawahatcat tei-
tän niistä falskeista Prophe-
taista/ iotca tulewat teidän ty-
gönne Lammasten waatteilla/
mutta sisäldä he owat raatelewaiset Sudet.
Heidän Hedelmistän pitä teidän tundeman
heidän. Hakco iocu wijnamarioia Erian-
tappuroist? Laicka fikunita Ohdakeista?
Nijn iocainen hywä Pw / teke hywän He-
delmän/ mutta paha Pw teke häijn Hedel-
män/ hyi hywä Pw / ei se taida häijnä He-

delmit tehdä / eikö myöskin hääjy **Pw** hywidä
 hedelmitä. **Iocainen Pw** / cuin eij tege hy-
 wä **Hedelmitä** / se pois hacatan / ia heitetän
 tuleen. **Sentähden** pitä teidän tundenan
 heitä heidän **Hedelmistäns**.

Eij iocainen cuin sano minulle / **SErra**
SErra / pidä sisälle tuleman **Taiwan**
 waldacundan: **Wutta** se ioca teke minun
Isäni tahdon / cuin on **Taiwas**. **Wonda**
 sanowat minulle sinä päiwänä: **SErra** /
SErra / emmekö me sinun **Nimes** cautta
Propheterannut / ia sinun nimelläs **Perke-**
let wlgosaiannet / ia sinun **Nimes** cautta me
 olemma monda wälewät **Awu** tehnyet? **Ta**
 silloin minun pitä tunnustaman heille: **En**
 ikänäns minä teitä tundenut / mengät pois
 minun tyköäni / te wäärin tekiät.

Exordium
 à summa
 Evangelij

Isä **Evangeliumis** / ioca on ul-
 gosotettu siinä piikasta **Saarnasta** /
 cuin meidän **SErra** **Jesus Christus**
 piti **Wuorella** cohta hänen **Easten-**
iälken / ennusta / että wiimeisellä aiala
 la pitä wäärät **Opetaiat** ylösnouse-
 man. **Ta** mana hänen **Opetuslapset** ia caikia **Chri-**
stiusia **Inhimistä** / että heidän pitä heitä **Eawahta-**

man/ ia hänen P. Sanasans wahwana pysymän. Ja
 että iocainen pidäisi heitä sitä paremin tundeman ni-
 stä: Niin hän wlgosmala heitä tässä / ia sano: Että
 he tulewat Lammasten waateilla / mutta sisäldä he
 owat Kaatelewaifet Sudet / iotca Murhawat sekä
 Sielun että Romin. Ja osotta ne oikiat merkit/iotca
 eroittawat heitä niistä oikeista opettaista ia sano: Että
 heidän hedelmistän pitä he tultaman/ninquin xpi Pro-
 tutan hänen hedelmästän/ios se on hywä taieka paha:
 Ja uhka tässä caidei wääri opettaita sangen covalla ran-
 gastorella/että heidän pitä pois hacattaman/ ia heitet-
 tämän ijancaidisehen tuleen. Wiimein anda Herra
 Christus tietä tässä: Tutca ne owat/iotca taiwä walda-
 cundä pitä tuleman/nimittäin/ ne iotca teluwat hänen
 Isänsä tahdon cuin on taiwas. Ja on tämä Evangelium
 asetettu saarnatta tämän Sunnuntain päiwän päälle/
 sentähden/että te mennä Sunnuntain ciwlistta saarnat-
 tawä/ cuinga Jumala caeiwaldias yhdä hänen cautta
 taiwast hyst ia manais/ että meidän pitä ciwlemä häne
 ainoata racasta Poicans/meidän Herra Jesusta Chri-
 stusta / ia hänen oppins / ionga hän Evangeliumin
 saarnan cautta meille edespane / ia tahdo että meidän
 pitä wältämän ia cartaman caidei Falstia Prophetai-
 ta ia wääriä opettaita/ iotca toistin opettawat.

*Ratio cur
 hoc Evan-
 gelium hoc
 tempore
 pro concia-
 ne propo-
 natur.*

Tämä Evangelium yhtensopi sen ensimmäisen ru-
 couren cansa/ Isä meidän rucouren/ cusa me näin ru-
 coilem ia sanomme: Pyhitetty olcon sinun Nimes.
 Sentähden että tässä saarnatan ia opetetän/ että mei-
 dän pitä camahetaman ne Falstie Prophetat / iotca
 wääriin opettawat Jumalan sanan/ ia pysymän hänen

Propositio
bimembri.

Analysis I^a
Parit quin
que mem-
bra conti-
neus.

I.
Hortatio
Christi de
savendis
Pseudopro-
phetis.

Math. 10.

Luc. 4.

P. Sanasans ia tekemän meidän Taimalisen Jsan
tahdon.

Ja iactan tämä Evangelium cahten osan.

I. On niistä Falsteista Prophetaista.

II. On niistä Falsteista Christeyistä ia wlocul-
latuista Inhimisistä.

Ensimmäinen Osa.

Nin palio kuin tähän ensimmäisen Osan
tule / edespane P. Mattheus tässä wiissi Cap-
paletta.

1. On Herran Christuxen Käskyistä.

Kawahiacaat teidän niistä Falsteista Pro-
phetaista.

Græcan Textis seiso se sana *προέχετε*, ioca mers-
like ei yxikereaista Kawahetamista / mutta sitä ioca ta-
pahu swren ahkeruden cansa / ia tahto Herra Chri-
stus nijn palio sano: Kawahetate teidän wisusti ia ah-
kerasti niistä Falsteista Prophetaista: Ja nijnen cans-
sa hän ymmärtä caidä wäärät opettaiat. Sillä Pro-
phetat ei ole ne ainoast / iotea Propheterawat ia En-
nustawat tulewaisista astioista ia menoista / iotea edes-
pän tapahuman pitä: Mutta myös caidä opetta-
iat / iotea Jumalan sana opettawat ia wlgostoimitta-
wat. Ja sentähden Bdes Testamentis saarnamiehete
ia opettaiat, cuktan Prophetairi. Niquin P.
Mattheuxen tykönä seiso: Joca yhden Prophe-
tan wastan otta Prophetan Nimeen / se saapi
Prophetan palcan. Ja P. Lucan tykönä seiso. **Et**

ole yriskän Prophetat otolinen hänen Jsäns Maalla. Mutta falskit Prophetat ovat ne / iotca wäärin Jumalan sanan opettawat / wäärin ia toistin wlgostoimittawat / oman mielens iälkin käändämät ia wäändämät sen sinne ia tänne / wääri oppia ylösajat telewat wastan Jumalan P. Sana / ia niistä edespänewat / ia Cansa nijnen cansa wiettelewät / ia ovat Walhetteliat. Sillä se sana *ψευδος* on nijn palio kuin yri Walhe. Ja siistä he ovat sen Nimen saaneet / että he kutsutan Pseudoprophetae, se on / falskit eli walhen Prophetat. Hebræan Textis seiso se sana / Schefer / ioca on nijn palio / kuin yri Wietteliä ia Pettäiä / ioca Inhimiset walhen ia wäärän opin cauetta wiettele. Ja tämän caltaisia kätte meidän Herr Christus Jesus / ninquin yri hywä ia Bscolinen Paamen Carta ia Wältä.

II. On siistä muodosta / cuinga ia millä muoto he tulewat meidän tygöm :

II.

Modus &
Forma quæ
ad nos ve-
niunt.

Jotta tulewat teldän tygön Lammasten waatteilla / mutta sisäidä he ovat Raatelewaifet Stwdet.

Näisä sanoisa P. Mattheus colminaisit Astat meille edespäne.

I. Että he tulewat ihe / ilman kenengän lähättämät : Joista Jumala ihe sano Jeremian tykônä : En minä lähättänyt heitä / ia cuitengin he suorit / en minä puhunut heidän cansans / ia he cuitengin Prophetaraisit. Ja WCKra Christus sano P. Mattheuksen tykônä : Että falskit Prophetat pitä ylösnowseman itzestäns. Ja näin caidi wää-

I.

Venient nō
vocati.
Ier. 23.

Matth. 24.

rät Opettaiat tekewät / että he ihe ylösnousewat.

2.
In vesti-
mentis o-
vium.

2. Että he tulewat Lammasten Waateilla.

Lammasten waatein cansa Herrä Christus tässä ymmärtä wolconaisen Pyhyden / makiaa ia suloiſet sanat myrkylisessä Sydämeſsä. Ja tahto hän wiſn palio sano: Ne Jolſkit ia Wäärät opettaiat he teekſelewät iſens wolconaisella muoto heidän Elämäſäns ia Käytämieſäns / ninquin he oliſit erinomaiſet Pyhät Wiehet: Puhuwat makeilla sanoilla / tekewät iſens walkiudē Lapſeri: He kerſkawat iſens oikein opettavans / iotca eiſ mwta ehiſi / muuta cuin Jumalā cunniaſta ia Inhimieſten autuutta / tekewät monda wala ſenſ päänle / että he ſitā pikemin wiſteliſit niſtā yxikertaiſta. Ja ninquin Satanas teke iſens walkiuden Engelixi: Niſn myöſ hänen Palwelians tekewät heitāns oikiari Opettaiaxi.

2. Cor. 11.

3.
Sunt Lupi
Rapaces.

3. Että he owat ſiſäldä Kaatelewaiſet Swdet.

Tämä on niſnen Jolſkein Prophetain omaiſus / että he owat ninquin Kaatelewaiſet Swdet / iotca Murhawat Inhimieſten Sielun / waicka he tekewät heidän Pyhäxi ia oikiari Opettaiaxi / iotca ehiwät Jumalan Cunnian ia Inhimieſten autuuden iälſin: Cuitengin he owat Kaatelewaiſet Swdet ia Sielun Murhaiaſt / iotca eiſ mwta taida tehä / cuin Kaadella ia Murhata heidän wäärän oppins cansa. Senſ tādhen sano Bernhardus. Hi oves ſunt habitu, aſtu vulpes, & crudelitate lupi. Se on. Nämät

owat

owat waateisa Lambat/Cawalurisa Ketut: Mut-
ta työsä ia iulumudesa Sudet. Sillä costä Gusi tule
Lammas Huonesen / niijn hän tule hiliarens ia cawa-
lasta Ketut tawalla/ mutta cuin hän sisälle tule/ niijn
hän Raatele ia turmele caicki yhden toisen iälken:
Niijn myös wäärät opettaiat tekewät / Raatelewat ia
Murhawat Inhimisten Sielut.

III. On niistä merkeistä/ ioista ne Falsche Pro-
phetat tutan:

Heidän Hedelmistän pistä teldän tunde-
man heidän.

Monicahdat wäärät Lahcorunnat/cuin on Ana-
baptistat,Suenck feldianit ia muut sencalдайset sano-
vat/ että se Hedelmä ioista Herra Christus tässä Pu-
hu/ on Paha ia saastainen Elämä/costä sekä opettaiat
että sanan ewliat pahoin Eläwät: Josa he cuitengin
swrestit erhettywät. Sillä nekin iotca Jumalan sana
oikein opettawat ia ewlewat / Eihan heidoudesta wsein
langewat syndin / ia sentähden ei se taida olla oikea
merkki / eikä Herra Christus tässä sitä ymmärrä:
Mutta hän ymmärtä tässä sen Hedelmän/ioca tule sij-
tä wäärästä opista/ ionga he edestuoottawat / sillä costä
he pahoin ia wäärin opettawat / niijn sanan ewliat ei
taida yhtälän Lohdutosta sitä saada / eikä yhtälän
parannosta sitä seura: Mutta epäily / paha oma-
tundo/ Sydämen lipu ia ahdistos / wapistos / ia wijs-
mein isancaickinen Cadotus. Sillä,eij heidän oppins
ole wlgosotettu Israelin Lähteistä eli Jumalan P.
Sanasta: Mutta caicka Inhimisten saädystä/ eli
Eihälisestä iäriestä ia wijsaudesta.

III.

*Nota 'seu-
dodoctōrū,
quod ex
fructu co-
rum sint
cognoscen-
dū.*

IV.

*Similitudo,
qua Chri-
stus confir-
mationem
illustrat.*

1.

*Similitudo
sumpta à
spinis.*

2.

*Similitudo
à tribulis
sumpta.*

3.

*Similitudo
sumpta ab
arboribus.*

IV. On niistä wertauxista / ioilla hErra Chri-
stus wahwista ia selittä hänen puhens / että ne Falsteie
Prophetat tutan heidän Hedelmistans. Ja wetä tä-
hän colme wertausta.

1. On Driantappuroista:

**Hakeco locu Wijnamariola Driantap-
puroista?**

Ja tahto hErra Christus nijsn palio sano: Nino
quin eis yriksän taida Driantappuroista hake Wijn-
amarioia / nijsn myös eis taida yhdestä wäärästä opista /
yhtäkän hywä Hedelmätä tulla / Jumalan cunniari
eli Inhimisten autuuderix: Sillä Driantappurat owat
wahingoliset / eikä yhtäkän hywä Hedelmätä tege /
nijsn myös Falstein Prophetain oppi on wahingoli-
nen / ia eis yhtäkän hywä Hedelmätä macean saata.

2. On Ohdakeista:

Taltaco locu hake Ficunita Ohdakeista.

Ninquin Ficuna / ioca on yri suloinen ia luonoli-
nen pwn Hedelmä / eis taida caswa Ohdakeista / ioca on
sangen wahingolinen ruoho Pellossa / ia eis mihingän
kelpa / nijsn myös eis taida tulla yhtäkän Lohdutosta
wäärästä opista:

3. On Puista:

Nijsn locainen hywä Pw teke hywän He-
delmän / musta paha Pw teke häijnt Hedel-
mät: Xri hywä Pw eis se taida häijntä Hedel-
mitä tehdä / eikä myös häijnt Pw hywä He-
delmitä.

Græcan Tertis seiso se sana *ἐν τῷ*, ioca on nijsn

palio kuin xpi mädänny Pw / ionga HERRA Christus
weta wäärän opin werrari. Ja tahto HERRA Chris-
tus niin palio sano: Eij xristän mädänny Pw taida
canda hywä Hedelmätä / niin myös eij xristän wäärä
ia paha oppi taida saatta yheäkän hywä Hedelmätä/
ioca tule Jumalan Tunniari eli Inhimisten Lohdu-
toxeri ia autuudexi. Mutta xpi hywä oppi/ioca on pe-
rustettu Jumalan sanasa / se saatta hywän Hedelmän
ia Lohdutta Inhimisen wastan Synäi ia Tuolemata/
ia saatta ifancaidisen Elämän/ ninquin xpi hywä Pw
canda hywän Hedelmän.

Ja nämät owat ne colme Wertausta/ ioilla mei-
dän HERRA Christus wahwista hänen puhens niistä
wääristä Prophetaista ia heidän Hedelmistän.

V. On niinen Salstein Prophetain Kanga-
stoxesta:

Pena Pseu-
doprophe-
tarum.

Jocainen Pwu/ kuin eij tee hywä Hedel-
mätä/ se polshacatan/ ia heitetän tuleen.

Näinen sanain cansa HERRA Christus anda tietä/
että caidä wäärät opettaiat/ Jotca opettawat wastan
Jumalan P. Sana / ia sen cansa wiettelewät Inhi-
mistä/ ia saattawat Cadotuxen / ne pitä heitetämän
Helmetin tuleen. Ja tämä on niinen Palca/ iotca tä-
sä Maailmas wäärin opettawat / ia wäärin wlgostoi-
mittawat Jumalan sanan / ia sen kautta wiettelewät
Inhimistä.

Loci Com:
Ie. Partis.
Discimus
Sathanam
omnib. tem-
porib. exci-

Opetuxet ensimmäisestä Cappa-
lesta.

I. Että meidän HERRA Christus Jesus Käffe

sare falsos
Doctores.

Gen. 4.

2. Tim. 3.

Num. 16.

1. Reg 18.

2. Reg. 22.

I. r. 27.

tästä cawaheta meitä nistää Falsteista Prophetaista :
sistä me opeme / että Satanas aina ylös herättä wää-
rät opettaiat / iotca suuren wahingon tekewät Jumal-
lan seuracunnassa / ia heidän wäärän oppins kautta
wiettelewät Inhimisiä / ia ninquin Raatelewaiset Sus-
det Murhawat heitä. Ja Kircon Historiat kyllä to-
distawat : Euinga monda wäärä opettaiat owat ollet
io Maailman Algusta / iotca owat asettanut heitäns
nistä oikeita opettaita vastaan / ia pyytawät tunge hei-
dän myrkylistä oppiansa Jumalan seuracundan. Ja
on se saastainen Hengi Perkele / io cohta Paradissis
wietellyt Ewan syömän wissauden Puusta Jumalan
Käsky vastaan / niin hän aina siitä heikestä on pytäny
wietellä ia wetä Inhimiset pois Jumalan sanasta / ia
on ylös herättänyt hänen Palwelioitans ioca hetki /
iotca asettawat ikens nistää oikeita opettaita vastaan.
Abeli vastaan asetti se Jumalatoim Cain hänen :
Mosesta vastaan asetti ikens Jannes ia Jambres.
Item Chore Datan ia Abyron. Elias Propheta
vastaan neliä sata ia wissikymmentä Baalin Pappi.
Nicheas Propheta vastaan nowsit ylös neliä sata
wäärä Propheta / ioinen Suusa oli walhen Hengi.
Jeremias Propheta vastaan owat wäärät Prophetat
ylösnosnet / iotca puhuit walhetta. Ja nämät owat
tapahuneet Wanhan Testamentin aikana. Mutta
Uuden Testamentin aikana owat monda wäärä opet-
taiat ylösnosnet / ia meidän Herran Christusta vastaan
on monda seisonut sekä Phariseuret / Kirianoppeneet
ia Sadduceuret : Niin myös hän Apostoleitans was-
tan owat monda wäärä opettaiat heitäns asettanut.

Apostoli P. Pietari waſtan Simon Magus. Johanneſta waſtan Ebion ia Eherintus. P. Pawali waſtan Elinas. Item Hymenæus ia Philetus. Samallamuotto myöſ iälſen Aſtoſolitten aica owat monda wäärä lahcocunda ollut / iotca niſtä oiſeita opettaita waſtan owat igens caikella wäellä aſettanet. Ja nyt meidän aicanam / ſijſte cuin Jumala ſen P. Lutheruxen cautta annoi tulla ſen oiſian Ewangeliumin opin Wälkiuten / on monda Lahcocunda ylöſnoſnut / ia wielä nyt alati ylöſnouſewat / iotca igens aſettawat ſtä oiſiata Ewangeliumin oppia waſtan. Sen meidän H&Era Jeſus Chriſtus ihe on ennuſtanue P. Mattheuxen työnä ſanoden: Monda Falſſit Prophetat pitä ylöſnouſeman / ia tekemän monda Tunnuſtähtiä / niſn että iös mahdolinen oliſi / ne wlgoswalitut myöſ tuliſt wietellyxi. Ja ſen tähden miana hän täſä Ewangeliumis hänen Opetuſ Lapſians ia meitä caikſia / että meidän pitä Ewangeſtaman meitä niſtä Falſſeiſta Prophetaiſta. Mutta mingätähden Jumala ſen ſalli / että ne wäärät opettaiat ylöſnouſewat / ia aſettawat heitäns hänen P. Sanans ia oiſeita opettaita waſtan / P. Pawali ſen ſhynda tietä / Theſſalonifereln työ / cuſa hän ſano: Sentähden ettei he ottanet racſautta totuden puolen / että he oliſt Autuaxi tullet / pitä Jumala lähettämän heille wälkewät willityxet / että heidän pitä walhetta Uſcoman / Senpäälle että caikſi pitä Duomittaman / iotca eſ Totatta Uſconet / mutta pitäwät haluns wäärysten. Sillä coſſa Inhimieſet ſuuttuwaſ Jumalan P. Sanan / ia

Aſ. 1.

Aſ. 13.

2. Tim. 2.

Matth. 24.

2. Theſſ. 2.

sihen oikian Evangeliumin oppin/ ia himoigevat cuulla toista oppia: Nijn Jumala otta heildä pois hänen P. Sanansa/ anda heidän yldäkyllä saada cuulla waltetta. Ja tämä on se Ensimmäinen syyn. Toisen syyn P. Parwalli myös osotta hänen ensimmäises Episkolasans Corintherein tygö / cusa hän sano: Teldän seasan pitä oleman kripuraisus/ senpäälle/ että ne Toimeliset tuliste ilmei teldän kessendän. Tule sen tähden meidän seurata meidän H&Eran Jesuren Christuren manauksa/ ia caitel ahkerudel cawahita meitäm falskeista Propheetaista/ ia rucoella Jumalata/ että Jumala warielis meitä ia pidäisi meitä hänen sanans totudesa/ ettei me costan sijtä peislangeist.

Monentur
verbi mini-
stri, ut au-
ditores suos
admonens
ad caven-
dos Pseudo-
doctores.

II. Opetus on / että ninquin meidän H&Eran Christus Jesus on mananut ia käskenyt hänen Opetuslapstans cawahittaman falskeista Propheetaista: Nijn myös caidi oikiat ia uscoliset Saarnamiehet pitä manaman heidän Cuulioitans/ että he cawahittawat ikens wääristä opettaista. Sillä ei sijnä kyllä ole/ että he Jumalan sanan oikein opettawat / mutta heidän pitä myös neuwoman ia manaman heitä / että he sijnä oikiasa opisa wahvana pysyiste/ ia cawahitaiste/ ettei ne wäärät opettaiat heitä wiettelisi ia haucuttelisi iohon- gun wäärän oppin. Sentähden Jumala on asettanut heitä wartiari ylihen hänen Seuracundans (ninquin Ezechielin Prophetan tykönä seiso) että heidän pitä wartioiheman H&Erran Lauma / ia waarin otta- man/ ettei Sudet / se on Wäärät Opettaiat tulisi ia haascaist heitä / ia cosca he näkewät ia ymmärtäwät

Ezech. 33.

että **Falskit** Prophetat owat läsnä / ia tahtowat tehdä wahingota / nijsn pitä heidän hwtaman ia iulgistaman heidän cuulioillens sen / ia manaman / että he cawah-
 taisit igens heitä / ia heidän wäärästä opistansa / eikä annaist heitäns wietellä sijtä oikiaista opista / ionga he owat cuulleet heildä. Nijn meidän **HERRA** **Jesus Christus** on ihe tehnyt / sijete cuin hän oli opettanut hänen **Opetuslapsians Wuorella** / ia heidän edesäns piti sen piikän **Saarnan** / ioca seiso Kirioitettu **P. Mattheuxen** tykönä: Nijn hän saarnan lopulla neu-
 woi ia manaist heitä / että heidän piti **Cawahhtaman** itzens niildä **Falsteilda** **Prophetailda** / iotca tule-
 wat heidän tygöns **Lammasten waateilla** / mut-
 ta sisäldä he owat **Kaatelewaistet Sudet**. Ja eij waiwoin pidä heidän neuwoman ia manaman cuulioi-
 tans / mutta heidän pitä myös ihe sanoman heitä was-
 tan / ia Jumalan sanan cansa heitä tacaperin aiaman.
Ninquin P. Pawali sano: **Etä Saarnamie-**
 het pitä oleman woimaliset mawaman terwell-
 sen **Opin** cautta / ia ylitzewoittaman nihtä / iotca sitä wastan sanowat / ia heitä tacaperin aiaman.
 Ja meille on sen päälle monda **Esimerkkiä** sekä **Pro-**
phetaista / että **Apostoleista** / että he owat miehulifesta seisonet nihtä wääriä **Opetaita** wastan / ia heitä taca-
 perin aianneet. **Elias** **Propheta** on ne Jumalatto-
 mat **Baalin** **Papit** wäkewästi tacaperin ajañut ia yli-
 hewoittanut. **Micheas** **Propheta** on ne wäärät **Pro-**
phetat ajannut tacaperin. Meidän **HERRA** **Chri-**
stus ihe / ia **Johannes** **Castia** owat sanonet **Phari-**
seuxita ia **Kirianoppenuita** wastan. **HERRAN** **Christu-**

Tii. 1.

ren Apostolit ovat ne wäärät Apostolit ylisewoitannut
ia tacaperin ajanet: Ja ne ioca Apostolitten jälken
ovat tulleet / Policarpus, Irenæus, Athanasius,
Augustinus ia muut opettajat ovat isecukin tacape-
rin ajanet ne wäärät opettajat. Ja cuinga P. Lutho-
rus on isens asettanut Pawla ia coco hänen walda-
cundans waстан / ia selä Saarnalla että Kirioituxella
heitä tacaperin ajanut / on caistille tiettämä. Näinen
Esimerkciä pitä caidei Christiliset ia Jumaliset Saar-
namiehet seuraman / ia niijn Bscolisesta heidän Wir-
cans telemän / cuin he ovat tehnet / ios he tahtovat ol-
la oikiat Paimenet. Sanan cuuliat pitä myös ottaman
Herran Christuxen neuwon ia manauxen waстан / ia
wisusti waarin ottaman / ettei ne wäärät opettajat hei-
tä wedäisi pois sistä oikiasta opista / mutta synä aina
loppun asti wahwana pysyiste.

Monemur
Impiam &
Falsam
doctrinam
esse Pseudo-
propheta-
rum fructū

III. Että Herra Christus täsä sano: Heidän
Hedelmistäns pitä teidän tundeman heitä: Sistä me
opeme / että yxi wäärä oppi on niijnen Falkein Pro-
phetain erinomainen Hedelmä / iosta isecukin Chri-
stitey taita heidän tuta / ia ioca heitä eroitta niistä oi-
keista Saarnamiehistä. Sillä ninquin ne Jumaliset
ia oikiat Saarnamiehet Jumalan sanan puhast ia sel-
kiäst opettavat ia wlgostoimittavat: Niijn ne Falkeit
ia Wäärät Opettajat sen wäärin ia toistin wlgostoi-
mittavat / ia ne ovat ne joita meidän pitä Cahtaman /
ia oppiman heitä oikein tundeman / eij meidän pidä
cahtoman heidän malkan sanains / eikä heidän wlc-
naisen Pyhydens päälle / mutta meidän pitä cahtoman
heidän oppins päälle / ia coetteleman ios se on oikia

taida ei/ sillä se on heidän Hedelmäns / iosta meidän
pitä heidän tundeman. Ja ios hänen oppins ei yh-
teen tule Jumalan sanan cansa / mutta on sitä vastaan/
nijn he ovat Falstei Prophetat / ia wäärin opettavat.
Ja ios sinä olet yrikertainen Christitty / ia ett taida
tulkistella Raamattua / ninquin Herra Christus sano
P. Johannexen tykönä. Nijn ota sinun Catechis-
muses sinun ettees / ioca on yri Summa coco
Christilisen opin päälle. Ja ios hän sitä vastaan O-
petta ia Saarna / njn hän on yri Falstei Prophetat.
Jos hän opetta ia sano / että sinun pitää Kuoleman ia
Palweleman P. Miehiä eli Waimoia / ninquin Pa-
win joukko teke / njn hän on yri Falstei Prophetat: Sil-
lä hän opetta sitä ensimmäistä Käskyä vastaan / cusa njn
seiso:

Ioh. 5.

**Ei sinun pitää pitämän wieraalta Juma-
loita.**

Jos iocu Saarna ia Opetta / että Inhiminen tule
Autuuxi oman töiden ia ansion kautta / ninquin Pawl
hänen joukkons cansa myös sano: Nijn hän on yri Fal-
stei Prophetat / ia ett taida sinä siitä yhtiän Lohdutosta
saada / sillä meidän Vskon tunnustores seiso / Cusa
me sanomme ia tunnustamme: Että Christus Jesus
Jumalan ia Marian Poika on kätönnyt Pijnan ia
Euoleman meidän edestäm / ia sen kautta on ansainut
meille Autuuden ia ijankaikäisen Elämän. Jos iocu
sano ia opetta / ettei Christus taida tässä olla meidän ty-
könä hänen Inhimilisen Luomons puolesta / njn se
on Falstei Prophetat. Sillä sinä edennees Vskon
Tunnustores seiso: Että hän istu Isän Jumalan

o'Palla Rädellä/ ioca on iocapaicas Taitwasa ia
 Waasa. Ja sentähden Herra Christus myös taita
 olla iocapaicas sekä Taitwasa että Waasa/ molembain
 luondoin puolesta. Jos hän opetta ia sano/ ettei Ju-
 mala synnit anna muutoin anderi/ iollei Inhiminen
 ike hywäin töiden causa sitä ansaike: Nijn se on yxi
 Falski Propheta. Sillä se on sitä kymmenettä Vscor
 cappaletta vastaan/ cusa me tunnustamme ia sanom-
 me: Minä uscon syndein anderi saamisen/ Se on/ mi-
 nä uscon että Jumala hänen sulasta Armostans/ ilman
 meidän Anstotam/ anda meidän syndim anderi. Saa-
 malla muotto myös/ ios iocu sano ia opetta/ että Chri-
 stuxen totinen Arimis ia Veri eij ole Alcarin Sa-
 cramentis/ ninquin Sacramenterarie sanowa t: Nijn
 se on yxi Falski Propheta. Sillä Christus ike todista
 ia sano: Tämä on minun Armin/ ia tämä on minun
 Weren. Ja nijn caiki muue wäärät opettaiat taidae
 sinä tuta siinä/ että ios he saarnawat ia opettawat
 Catechismuxen oppia vastaan/ ia niistä pitä sinun car-
 taman ia carahhtaman/ sillä heidän Hedelmäns owat
 pahat.

Toinen Osa.

*Analysis
 2a. Partis
 duo mem-
 bra com-
 p' aben-
 denz.*

Sinä ensimmäises Osassa te ewlletta mel-
 dän Herran Jesuxen Christuxen manauksia/
 että meidän pitä Carahhtaman meitäm niistä
 Falskeista Prophetaista/ iotca tulewat meidän tygöm
 Lammasten Waatteilla/ mutta siinä he owat Aa-
 selewaiset Sudet: Seura ny: se Toinen Osa/ niistä

Falskeis

Falsteista Christityistä ja Bleocullatuista inhimisistä/
cusa meille on caxi Cappaleeta.

I. On niistä Bleocullatuista:

Ei locainen kuin sano / HErra HErra /
pidä sisälle tuleman Taiwan Baldacundan

I.
Hypocrita
& Pseudo-
christiani.

Näin senain cansa meidän HErra Christus tie-
sä anda / ettei se eikia Jumalan Palwelus seiso ulco-
naises kerscauxes eikä sanoisa / eikä ne caikti tule Tai-
wan Baldacundan / iotca suullans waiwoin sanovat /
HErra HErra / sillä ne ovat Bleocullatut ja Falstei-
Christityt / ja ei taida olla otoliset / iotca suullans kers-
cavat / että he Jumalan tundevat ja händä Palwele-
vat / ja sydän siinä on cuitengin caucana / eikä heillä ole
yhtälän oikiata Bseo. Ja sentähden HErra Chris-
tus wlgossulke heitä Jumalan Baldacunnasta / ni-
ettei he taida sinne tulla. Ja waati caikilda Inhimis-
sillä yhtä swrembata Jumalan Palwelusta / ioca ei-
seiso sanoisa eli ulconaisisa puheisa. waan Ed. s. Mut-
ta että täsä caxi kerta seiso se sana / HErra HErra / kuin
HErra Christus täsä sano / on se Hebræan Kielen
iälken / cusa se sana / ionga päälle erinomaisesta Nila sei-
so / caxikerta mainitan / ja annetan sen cansa tietä /
että niijnen Bleocullatuin Jumalan Palwelus synä
seiso / että he sanovat / HErra HErra / ja lwevat sen
caxia tulevans Jumalan Baldacundan.

II. On niistä oikeista Christityistä Inhimisistä:

Mutta se ioca teke minun Isäni rahdon
kuin on Taiwan.

II.
Veri Chri-
stiani.

Täsä nyt meidän HErra Christus wlgosmaala ja
osotta / cuxca ne oikiat Christityt Inhimiset ovat / ni-

Ioh. 6.

mittäin ne iotca tekewät hänen Jsäns tahdon / ioca on Taimas / se on / iotca Bscovat hänen päällens / ioca on se oikia ia totinen Messias / ia heidän Bscos osottavat ulconaiten töiden cansa. Sillä se on Jumalan tahto ninquin HERRA Christus ihe sen todista P. Johanneren tykönä. Ja ioca tämän Jumalan tahdon teke / hänen piäi Taiman Waldacundan sisälle tuleman. Ja näin meidän HERRA Christus teke yhden eroituksen nihsen Bscocullatuin / ia oikiain Christittyin wälille / että ne Bscocullatut Cuullans hwtawat / HERRA HERRA / ia heidän hwlenza cansa Palwelewat Jumalata: Mutta ne oikiae Christitiet sydäme stäns Jumalata Palwelewat / ia hänen tahtons tekevät. Ja tahto meidän HERRA Christus manata caicakia / sekä opettaita että sanan ewlioita / että hee wältäwät ia cartawat Bscocullaisutta : Sillä Jumalanäke / tietä ia tuelistele Sydämet ia Munascuut / tietä ia näke cuca suun ia huulten cansa händä palwele / ia cuca Sydäme stäns händä Palwele / ia teke hänen tahtons.

Loc. Com.

II. Partis.

Discimus
Hypocri-
tas nō cor-
de, sed ore
tantum
cultum
præstare.

Opetuxet toifesta Gasta.

I. **O** Peme / cuinga ne Bscocullatut / iotca ei ole oikiae Christitiet / Jumalata Palwelewat ainoast Suun cansa / ia hwlewat siinä seisovan oikian Jumalan Palweluxen / että he sanowat / HERRA HERRA / ia sen cautta tulewans Taiman Waldacundan / waikka cuinga caucana Sydän siinä poisolist. Ja pitäwät ihens Christittyin Inhi-

misten

misten edestä/ia siinä siwresta kerscauat heitāns. Meut-
 ta meidān Herra Jesus Christus sen kerscauxen aia
 tacaperin/ia wlgossulke heidān Taiwan Baldacun-
 nasta/sanoden: Eij iocainen cuin sano / HERRA
 Herra / pidā tuleman Taiwan Baldacundan. Ja
 Jumala Esaian Prophetan cautta puhu näistä Bl-
 cocullatuista ia heidān Palweluxestans / cusa hān sa-
 no: Tāmā Cansa läbestypt minua heidān sunns
 cansa/ia Cunniottawat minua heidān hwltens
 cansa/ mutta heidān Sydāmēns on caucana mi-
 nusta/ ia Palwelewat minua Inhimisten Edstyn-
 tälken / cuin he opettawat. Niin tahdon minā
 ihmelistä tehdä tāmān Cansan cansa/ ia calc-
 kein ihmelistemäst ia carwalisemäst / niin ettā ni-
 nen Wihsasten wihsaus pitā bucluman/ia Cawa-
 loitten ymmärrys pitā sokiari tuleman. Sentäh-
 den pitā caid! Christiliset Inhimiset wältāmān ia car-
 taman Blcocullaisutta / ia sydāmestāns palweleman
 Jumalata Caieliwaldiasta: Sillä Jumala caho sy-
 dāmin/ia yri Blcocullattu Palwelus eij taida hānel-
 le keliwata. Sentähden sano Syrac: Catzo ettel
 sinusa Jumalan pelco ole Blcocullaisus / ia alā
 Palwele hāndā falskilla Sydāmellä / alā etzi
 Cunniata Inhimisten edestä Blcocullaisuden
 cautta. Ja toises paickā hān sano: Jos sinā tahdot
 Palwella Jumalata/niin ole wahwa ia totinen/ ettei
 sinā kiusais Jumalata. Ja se ioca Jumalata Palwele
 Blcocullatun Palweluxen cansa / eisse ole mahdoli-
 nen candaman Christilisen Inhimisen nimia. Nin-
 quin Augustinus sano: Christi nomen Ale frustra

Esa. 29.

Syr. 1.

Syr. 2.

fortitur, qui Christum minime imitatur. Quid enim tibi prodest nomen usurpare alienum: Sed si Christianum te esse delectat, quæ Christianitatis sunt facito, & merito tibi Christiani nomen assume. Se on: Turhan se on saanut Christusta Nimen/ioca etä Christusta seura: Et se sinua autta ettäs toisen Nimen kannat: Mutta los sind tahdot oikia Christitty olla/nijn tee se mitä Christilisen Inhimisen tehdä tule / nijn sind oikeln Christilisen Nimen kannat.

Monemur
eos esse ve-
ros Chri-
stianos, qui
faciunt
voluntatem
Dei.
Iob. 6.

II. Opeme/ cutca ne oikia Christiliset Inhimiset ovat/ioca Taiman Waldacundan sisälle pitä tuleman/ nimittäm / ne ioca tekewät Jumalan tahdon. Tämän Jumalan tahdon wlgostoimitta HERA Christus P. Johanneksen tykönä sanoden. Tämä on Jumalan tahto/ että iocainen cuin hänen pääle/ lens/longa hän lähättri/Osko/etä pidä huckuman/ mutta samman ijancalciksen Elämän. Joilla sanoilla HERA Christus osotta ia tietä anda / että ne ovat oikia Christitty Inhimiset / ioca Bscowat/ Luottawat ia Turwawat Jumalan poian meidän HERAN Jesuxen Christuxen pääle / ia ne pitä Jumalan Waldacundan tuleman. Ja tule täsä meidän oppia/ että Jumalan tahto on se/ että ioca oikia Christitty tahto olla / nijn piä hänen i. Tekemän oikian catumuxen ia parannoksen/ ninquin Jumala ihe sano Ezech. 33. Ezechielin Prophetan tykönä: Nijn totta cuin mindä Elän/en tahdo mindä yhdengän Inhimisen Cuolemata / mutta että hän paranda itzerä ia Elä. Ja HERA Christus sano P. Marcuxen tykö-

Ezech. 33.

Mar. 1.

nä: Tehtätte parannos ja Vscocat Evangelium.
 mi. 2. Pitä hänen Luottaman ja Vscoman / Jumalan
 ainoan Voian meidän Herran ja Lunastajan Jesu-
 suren Christuren päälle: Sillä ilman uscota ei taida
 Jumalalle mitään kelvata / eikä yriäkän taida tulla
 Auenaxi ilman uscota / ja mitä ei uscota tapahdu / se
 on syndi. 3. Pitä hänen ottaman etteens yhden wden
 Elämän / että hän eläpi Pyhydesä Jumalan edessä.
 Niquin P. Pawall sano: Tämä on Jumalan
 tahto / teidän Pyhyden / että te wältätte Duo-
 rutta / ja iocainen teistä tiedäsi pitää hänen Aisti-
 ans Pyhydesä ja Cunniasa / ei himosa niquin
 Pacanat / lotka ei Jumalasta mitään tiedä. Ja
 ei yriäkän sordaisi eli petäisi hänen Wellens misä-
 kån: Sillä Herran on yri costain näinen caikein
 ylitzen / niquin me io ennen sanoimme ja todis-
 timme. Sillä ei Jumala ole teitä cutzunut saa-
 staisutteen / mutta Pyhyten. Ja Tituren tygö sa-
 no hän: Se terwelinen Jumalan armo on cais-
 talle Inhimisille ilpoitettu / ja opetta meitä / et-
 tä meidän pitää pois kieltämään caiken Jumalat-
 tomuden ja Maailmaliset halut / ja Elämän rai-
 tista / hursasti ja Jumalifesta tässä Maailmasa /
 ja odottaman sitä autuasta toivo / ja sitä suurta
 Jumalan ja meidän Lunastajan Jesuren Chri-
 sturen Cunnialista ilmestystä. Mutta ioca aina
 Elä synnissä / ja ei coscan tege parannoista / se ei tege
 Jumalan tahto / eikä taida tulla Jumalan Walda-
 cundan / mutta isoncaikeiseen Cadouren. 4. Pitä
 myös olemas Herran Christuren caltaiset Aistisä.

1. Thess. 4.

Tit. 2.

Rom. 8.

Matth. 10.

Sillä P. Pawali sano Romarein tygö. Että me olemme Jumalan Lapsen ja Christuksen kansa/ rilliset/ios me waiwoin karsimme hänen kansans/ että me hänen kansas mahdaisimme tulla cun/ nian. / Ja se on Jumalan tahto / että me tässä Maas ilmaisa karsimme Kristi/ Jusea ja Wastoinkäymistä / ia niin käymmä Jumalan Waldacundan. Ja herra Christus sano P. Mattheuksen tykönä/ Ottacat minun ikeni teidän päälleen ia oppicat minusta/ sillä minä olen Laupias ia nöyrä Sydämeestä / ia tei/ dän pitä löydämään Lewon teidän Sielullen / sil/ lä minun iken on suloinen / ia minun cuorman on Lewiä. Tästä nyt iocainen mahta ymmärtä/ ios hän on oikia Christitty Inhiminen/ ia ios hän teke Juma/ lan tahdon/ taikka eij. Ja ioca näin Eläpi ia näin te/ ke Jumalan tahdon/ se on oikia Christitty/ ia tule Ju/ malan Waldacundan: Mutta ioca eij sitä te/ ge/ eij se ole oikia Christitty/ eikä tule Jumalan Waldacundan/mue/ ta ijancaidiseen Eado/ tuxen.

Euangeliumin Kirioit-
ta P. Lucas XVI. Lugas.

Dal sanoi Jesus Opetus:
Lapsillens tämän vertauxen:
Eli hyi ricas Mies / iolla oli
hyi Huonenhaldia / ia se cannet-
tin hänen edesäns / että hän oli
hucuttanut hänen hywydens. Ja hän cutzui
hänen ia sanoi hänelle: Miki minä sen sinu-
sta cuulen? Tee luccu sinun Hallituswirga-
stas / sillä ett sinä saa tästedes Hallita. Mijä
sanoi se Huonenhaltia itzellens: Mitä minä
teen? Sillä minun Herran poisotta minul-

da Wirgan/ en minä woi cainwa/ häpiän minä
 Keriäcä. Minä tiedän mitä minä teen:
 Cosca minä nyt wirgasta poispannan/ nijn
 he coriawat minun heidän Huonesens.

Ta hän cutzui tygöns caicki hänen Her-
 rans welgoliset / ia sanoï ensimäiselle: Cuin-
 ga palio sinä olet minun Herrani welca?
 Nijn hän sanoï: Sata tynnyritä Olio. Ta
 hän sanoï hänelle: Ota sinun Kirias ia istu
 nopiast / ia kirioita wiskymmendä. Sijtte
 hän toiselle sanoï: Palioo sinä olet welca?
 Hän sanoï/ sata punda Nisua. Ta hän sa-
 noi hänelle: Ota sinun Kirias / ia kirioita
 cahdexankymmendä. Ta se Herra kijetti sitä
 wäärä Huonenhaltiat / että hän toimelisesta
 teki / sillä että tämäin Wgaailman Lapset
 owat toimelisemmat / cuin walleuden Lap-
 set/ heidän sugusans. Ta minä myös sanon
 teille: Tehkät teille ystāwitä sijtä wäärä-
 stā Wgammonaista/ senpāälle että cosca te tar-
 witset/ nijn he coriawat teitä ijancaickisihin
 Wgatoihin.

S A Evangeliumisa meidän

Exordium
à re ipsa.

Herra Christus Jesus wlgosmaala
caicki Inhimiset Maanpäälle / yhden
wertauxen cansa / ia osotta / cuinga pa-
hoin he heidän Wircans edes seisovat /
ia ne tawarat ia lahjat kuin Jumala
on heille usconut / wäärin käyttävät ia poishucutta-
vat / niin ettei ne tule eikä Jumalan cunniaksi / eikä
heidän lähimäisens hywäri ia tarperi / ia sen coudta
wetävät heidän yligens monet huocauyet ia walio-
ret / että he tulewat Jumalan edesä suuren candesen.
Sentähden Jumala myös cūkupi heitä edes lucua las-
skemman heidän hallitos Wirgastans / ia kuin hän ei-
taida lucua tehda / niin hän pane heitä poies Wirgal-
dans. Mana myös meidän Herra Christus meitä
tästä samas wertauxes / että me iotca olemme wakiu-
den Lapset / ehime sitä ijancaickista ia catomatoinda
tawarata / niin suuren ahleruden cansa / ia wielä sitä
enämin / kuin tämän Maailman Lapset ehivät sen
catowaisen tawaran iälken / ia kätte meidän osotta lau-
piuden Editä meidän lähimäisellem / että se welielinen
raekaus meisä aina pysyisi.

Ja on tämä Evangelium asetettu Saarnatta tä-
män Sunnuntain päälle / sentähden että tähän aican
Wuodesta on enimmästä elon aica / että me oppisimme
tietämän / että Pellon caswot ia Maan Hedelmät /
niin myös caicki hywät lahjat / ei tule Inhimisen wä-
estä ia woimasta / mutta Jumalan kädestä / ioca ne
caswatta ia meille anda / senpäälle että me ne kistoren
cansa wastonottaissim / Jumalata nijnen edestä kisteti-

Ratio cur
hoc Evan-
gelium hoc
anni tem-
pore soleat
pro concio-
ne proponi.

Convenit
hoc Evan-
gelium cum
Primo ar-
ticulo Sym-
boli, Cum
quarta pe-
titione Do-
minica.

Propositio
Trimem-
bris.

Analysis Ie
Partis con-
tinens tria
membra.

1.
Homo di-
ver.

stin / ia ne cohtulifesta / meidäm igem ia meidän lähi-
mäisen hywäxi käyettäistimme.

Tämä Evangelium yhtensopi sen ensimmäisen Vs-
con cappalen cansa / cusa me tunnustamme ia sanomme:
Minä Vskon että Jumala on minun ynnä caidein
muiden Luondocappalten cansa Luonut / andanut mi-
nulle Sielun ia Ruumin / ia caidei myt Jäsenet:
Samalmuotto myös Taidon / Toimen ia ymmärry-
sen: Ja myös Rawinnon ia Werhon / Eodon ia Huo-
net / Waimon ia Lapsen / Perhen / Caria ia caideia
muita mitä me tarwisem Hengen rawinnoksi Runsaasti
anda. Ja sen neliännhen Rucouxen cansa / Jsa mei-
dän rucouhest / cusa me anomma iocapainwäistä Leipä /
ia caideia Ruumin tarpeita.

Tämä Evangelium iaetan colmen Dsaan.

I. On tästä Riikasta Niehestä ioca tahdoi lucua-
laste hänen Palwelians cansa.

II. On tästä wäärästä Huonenhaldiaista.

III. On meidän HERRan Christuxen Jesuxen
manauresta / iolla hän käste meidän tehda ystävitä
wäärästä mammonasta.

Ensimmäinen Osa.

Nin palio eulin tähän ensimmäisen Dsan /
tästä Riikasta Niehestä ioca lucu lasti Palwe-
liottens cansa tulle / edespäin HERRa Christus
en colmesa Cappalesta.

I. On tästä Riikasta Niehestä:

Ja sanot Jesus hänen Opetuslapsillens

tämän

tämän wertauren: Oli xri Nicas Nies/iolla
oli xri Huonen haltia.

Meidän hErra Christus kahdella muoto tä-
män Niehen täsä wlgosmaala.

1. Että hän oli Nicas/iolla oli caickinaista Ri-
sta ia Tamarata / sekä sijndiämäst että waldamaast yllä-
däkyllä ilman puuttumata. Ja ymmärtä meidän
hErra Christus täsä eij yheäkän Maailmalista Ri-
casta Niesta/ mutta ihe Jumalan Caickiwaldian/ ia
hänen taiwalisen Jsäns / Taiwan ia Maan Luojan/
ionga hallusa ia woimasa on sekä Taiwan ia Maa / ia
caicki mitä nissä on. Ja ninquin Jobin Kirias seiso: Job. 4.
Wänen on caicki mitä Taiwan alla on. Ja nin-
quin Dawid sano: Wänen owat caicki mitä Tai- Psal. 24.
wasa ia Maasa owat. Ja toises paicas sans hän:
Maa on hänen / ia mitä sijnä on / Maan piiri ia
mitä sen päälle Asupi. Item: Wän on xri sweri Psal. 95.
Jumala/ ia sweri Cuningas ylitzen caickiin / sillä
hänen Aadesäns on mitä Maa canda / Wuoret
ia Cuculat owat myös hänen:

2. Että hänelle oli xri Huonenhaltia / iolla hän Oeconomus
oli usconut hänen hywydens ia tawarans / ia niitten seu dispen-
ylihen yhderi haltiaxi hänen asettanut / sillä se sana sator.
Græcan Textis οἰκονόμος sencaltaista Huonen haltiaata
merkise/ionga haltun hän coco hänen Huonens/ia caicki
hän tawarans on usconut: Senpäälle että hänen
piti uscolisesta niyden edes seisoman / ia hänen para-
stans cakoman/ ia ne oiksin käyettämän / ia piti niitten
päälle yhden wisin lucukin ian pitämän/ ia siihen sisäl-
le kirioittaman/ mitä hän sisälle otti / ia mitä hän wlt-

gosannoi. Tämän Huonenhaltian causa meidän
 Herra Christus ymmärtä caidei Inhimiset Maan
 päälle/ misä ikänäns Virgasa he ovat / Olimäiset ia
 Allimäiset / Pienet ia Suuret / Nuoret ia Vanhat/
 yxi toisens causa. Sillä caidei he ovat tämän swren
 ia corkian HErran Jumalan Caideiwaldian Huonen-
 haldiat/ ioille hän on andanut ia iakanut hänen tarwa-
 rans/ yhdellä enämän/ toiselle wähemän.

II.

Querela
 adversus
 Oecono-
 mum.

II. On siittä walitoxesta ia candeesta / ioca on tul-
 lut tämän Huonenhaltian päälle hänen HErrans
 edesä :

**Ioca on tullut candesen hänen edesäns/ et-
 tä hän oli hucuttanut hänen hywydens.**

Græcan Textis seiso se sana *διωκεν* / ioca on
 nijn palio cuin tuhlata ia haiota iotakin/ ia anda HEr-
 ra Christus tietä sen causa / että tämä Huonenhaltia
 on tuhlannut ia hucuttanut hänen HErrans Calun-
 pois Coreudes / Plönsyömises ia Juomises/ ia Hecum-
 malises Elämäsä/ nijn että hänen päällens tullut can-
 det hänen HErrans edesä / että hän oli tuhlannut po-
 ies hänen hywydens/ ia sencaltainen haascaus eij tai-
 tanut sala olla: Sillä cusa tefiä on / siinä on näkiä
 causa. Ja pienemätkin Asiat usein ilmei tulewat cuin
 se oli / että hän nijn runsasti Eli hänen HErrans ta-
 waran causa. Ja tämän Huonenhaltian causa wls-
 gosmaala Herra Christus caidei ne / iotca ne lahiat/
 cuin he Jumalalda ovat saanet / wäärin Käyttäwät
 Koreutteen/ Ahneutteen/ Elämän Hecuman ia miu-
 hin syndein/ ia saattawat heidän ylixens walitoxet ia
 candet Jumalan edesä. Ja Jumala ike/iolda eij mi-

tälän ole salattu / caicki näke ia tietä / Engelit iotca
myös ovat palwelevaiset. Henget/ ilmoittavat ia walit-
tavat/ nijsn myös ne ioita he waivawat täsä Maailma-
sa/ sen yligen walittawat ia huocavat.

Heb. 14.

III. Du sijetä cugumifesta / että tämä Huonien
haltia cugutan edes / lucua lasteman hänen hallitus
Wirgastans:

III.

Citatio ad
rationem
reddendā.

Ta cugui hän hänen ia sanoi hänelle: Mixi
minä sen sinusta cuulen? Tee lucu sinun
hallitus Wirgastas/ sillä ett sinä saa enämbi
hallita.

Näisä sanoisa colminaiset Astat meille edespan-
nan.

I. Että hän cugui hänen ia sanoi/ mixi minä si-
nusta sen cuulen?

I.

Vocatio
Dispensa-
toris.

Tämä perhen Isändä eij cohta pane händä Wir-
galdans pois/ mutta tahto ensistä crolla händä / ia ty-
sele/ ios ne candet händä wastan todet olit / ia on stinä
Astasa oikein tehnyt / caikkille nijsle iotca Estwallan
wirgasa ovat estmerkit / ettei he caickia candeita cohta
usco/ mutta cowldele ia tuckistele ensin hywästi / ios se
on tosti taicka eij/ senpäälle / että ne wigattomat nau-
eijisit heidän wigattomudens hywäri / ia ne wigalistet
tuliste rangasteturi. Ja ninquin tämä Nicas Nies
cugu tämän Hnonen haltian lugulla: Nisn myös Ju-
mala tahto caicki Inhimiset cugua lugulla / toisnans
Nistin ia wastoinkäymisen cautta / toisnans Euole-
man hekkellä / wiimein sijete sen yhteisen ia wijsmäisen
Duomio päiwän päälle / costä tostin caicki pitä edes
käymän hywät ia pahat.

2.

*Rationis
postulatio.*

2. Että hän lästee hänen tehda luccu hänen hallitus Wirgastans/ sen cansa hän osotta / ettei hän tahdo yhtiälän wäärystä eitä wäliwalda tehda hänen. Niquin hän tahdoist sano: Meinä olen sinun hywin usconut ia asettanut sinun haltiaxi ylihen minun Huoneni ia tawarani/ ia lästehenyt cahoa minun parastani/ mutta minä cwlen/ että sinä olet ollut uscotoin / ia hucuttanut minun Taluni: Semähden te luccu sinun hallitus Wirgastas.

3.

*Remotio ab
officio.*

3. Ettei hän saa sllen tästedes hallita/ en minä tarwize (tahdo hän sano) sencaikaista uscomatoinda palweliatia/ ioca minun omani haasca ia häwittä/ ninoquin sinä olet tehnyt/ eitä myöds sinun pida hallikeman ylihen minun Huoneni tästedes: Esi sinulles toista Isändä cuestas tahdot / minun palweluxesani ei sinun pida enämbi oleman.

*Loci Com:
2a. Partis.*

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

*Monemur
des esse Oe-
conomos
& dispen-
satores
Dei.*

I. Peme tästä ensimäisestä Cappalesta/ misä säädysä ia wirgasa me täsä Maailmasa olemme / nimitäin / etten me ole meidän oman Herran eli Isändän / mutta että me olemme Jumalan Eäkäiwaldian Palweliat ia Huonhaltiat/ ioca hän on asettanut ylihen hänen Huonens ia tawarans. Ja mitä meille on / sen me olemme häneldä saanet / hän on andanut meille Sielun ia Ruumin / Tiedon ia Taidon / Eodon ia Eareanon/ Ruumin Karwinnon ia Werhon / niquin me tunnu-

stamme siinä ensimmäises Uscon cappalesa. Ja Da-
 wid sano: Caieki mitä Taiwas ia Maasa owat Psal. 24.
 ne owat caieki sinun / sinun owat caieki / mitä me
 sinun Kädessäs olemme saanet. Ja P. Parwali 1. Cor. 4.
 sano: Mitä sinulle on tota siinä ett ole saanut / iös
 siinä olet sen saanut / mitä siinä itzes kerscat / nin-
 quin siinä ei olisi saanut. Monicahdat Jumala aset-
 ta Maailmaliseen / monicahdat Hengelsen Wircan /
 muutammat hän on asettanut Esiwallari / muutammat
 Keisari / muutammat Euningari ia Ruhtinari / muu-
 tammat Saarnari ia Opettari / monicahdat Per-
 hen wanhimari / muutammat Palwelari / ia caieki cui-
 tengin owat Herran Palwelat / ike cukiin wirgasans.
 Eij yriän ole hänen oma Herrans / Huonen haltians
 ia Isändäns. Ja caieki pitä sen tunnustaman / että he
 owat Herran Palwelat ia hänen Huonens haltiat.
 Sentähden myös Euningat ia Herrat Maan päälle
 tunnustawat / että he owat Jumalan armost se cuin he
 owat: Sillä ninquin caieki muut saädye Maan päälle
 owat Jumalan armosta ia tahdosta / niin myös Esi-
 wallan saädye erinomaisesta on Jumalan tahdosta ia
 armosta / ninquin wiisauden Kiriasa seiso: Esiwalda Sap. 6.
 teille on annettu Jumalalda / ia Walda caiekin Cor-
 femalda / ioca tahto kysyä cuinga te Elätte / ia tui-
 stele mitä te teettä: Hän anda myös caikille hänen hy-
 wän suosions ia tahdons iälken / yhdellä enämän / toi-
 selle wähemän / niin että caieki mitä meille on / sen me
 olemme Herralda saanee. Sentähden eij yriän pidä
 niistä kerscaman / että hän omalla Työlläns / Hielläns
 ia wäelläns on sen saanut. Ninquin Euningas Ne-

Dan. 4.

bucadonosor tefi sanoden: Tämä on se swri Babel/ longa mind olen ylösrakendanut Cuningan Duoneri/ minun suuren woimani kautta. Mutta meidän pitä tunnustaman/ että mitä meille on/ sen me olemme HErralda saanet/ioca ne meille hänen hywydestäns ia laupiudestans/ ilman meidän Anstotam on andanut/ ia händä sen edest kisttämän / ia hänen Cuningarens ia meidän Lähimäisen hywäxi kätettämän. Mutta/ sen pahembi / että me pahoin kätettämme ne. Lahiat cuin Jumala on meille andanut. Niquin tāmā wäärä ia paha Huonen haltia on tehnyt/ ia sentähden wedämme meidän ylikem monet candet ia walitokset Jumalan edesä / ia meidän oma tundon todista meitä wastan / että me olemme Vscottomat ia pahat Palweliat. Nijn myös muut Ehrstiliset Inhimiset walittawat meidän ylikem/ ia candawat meidän päällem/ että me ne Lahiat / cuin me Jumalalda olemme saanet/ hucuttanet ia pahoin edesseisonet olemme/ ia sanovat: O HErra Jumala/ sinä olet hänen palion hywän päälle haltiaxi asettanut/ mutta hän ne pahoin kätettä. Saarnamiehiet iocca sinä olet säännyt opeataxi/ laiscasti tekewät heidän Wircans/ ei wijsi Saarnata/pahoin Elämäns kätettävät muille pahannoxeri. Esiwalda iongas olet meidän ylikem asettanut / pahoin Wircans edesseiso / ei tege meille oikeutta/ pane meidän päällem monda nutta ulgosteco/ iättä meitä näliällä ia pahoilla päiwillä: Eij rangaise niistä cuin pahoin tekewät / Elä caidinaisesa Hecumasa / Ylönsyömises ia Juomises. Perhen Isännät myös Elävät cuimasti perhens cansa/ ei anna heille palca eikä ruo-

ca oikialla aialla. Tämäncaldaiset candet tulevat ihe-
cungin päälle / iotca ei joikein tege heidän Wircans.
Ja Jumala kyllä ihe näke ia tietä / euinga Inhimiset
Eläwät Maan päälle / ninquin hän ihe sen todista /
sanoden : Minun Silmäni ovat Kircammat cuin
Auringo / ia näke caieki mitä Inhimiset tekevät /
ia catzele ne salaiset palcat. Ja Augustinus sano:
Deus totus oculus est, quia omnia videt. Se on:
Coco Jumala on Silmä / sillä hän caieki näke.

II. Täsä on caikille nisse / iotca Esiwallan
Wirgasa owat / Alimaiselle ia Alimaiselle / yri opetus
ia manaus / ettei he ole nopiat ia picaiset uscoman /
mutta että he enstistä hywin culdelewat ia tuskistelewat
Astan / ia anda sen edestulla / ionga päälle cannetan /
waftaman. Sillä ninquin Syrach sano : Joca
cohta usco hän on Perwiskäinen. Ja Tertullianus
sano : Si satis est accusare, quis innocens erit, Se
on. Jos siinä kyllä on / että yri toisen päälle can-
da / cuca sitte on wigatoin? Näin tämä Nicas
Mies on tehnyt / että coska hänen Huonen haldians
päälle cannetin / että hän oli hucuttanut hänen o-
mans / nijn ei hän cohta händä rangaisnut / eifä wi-
ralda pois pannut / mutta cusu hänen etteens / ia puhu
hän en tygöns enstistä / ia sano / miel minä sinusta sen
cuulen? Nijn myös Alexander Magnus Euningas
Macedonias on tehnyt / että cosca iocu tuli hänen ty-
göns toisen päälle candaman / nijn hän tulkii sen toi-
sen Corwans kinnin / ia toisella Corwalla cwli sitä / io-
ca toisen päälle cannoi / ia sanoi / tällä yhdellä Corwal-
la minä cwlen sinun candes / mutta tällä toisella minä

*Discimus
Magistratū
non temere
et facile de-
bere crede-
re accusa-
tionibus.
Syr 19.*

tahdon cuulla hänen wastauzens / ionga päälle små
cannat. Ja nainen Estimerdiä caicki ne iotea Esti-
wallan wirgasa owat pitä seuraman / ia ei cohta usco-
man wääriä candeita / mutta cuuleman myös toisen
wastauzen / ia ios he sen tekiste / nijn wähembi wääriä
candeita tulisti heidän etteensä / ia se ioca wigatoin on /
saisi nautita hänen wigattomudensa hywäxi / sillä cosca
molemmat puolet wisusti cuullan ia tulkistellan / nijn oi-
keus ihecullakin tapahtu / mutta cosca se / ioca toisen
päälle canda / yripuolifesta cuullan / ia hänen puhens
cohta uscotan / taicka Lahian taicka Ntämwyden eli
muun syyn tähden / nijn wäärys ia walda käppi Di-
kiuden ylihen / ia se wigatoin kärsi wäkiwalda / wastoin
Laki ia Dikeutta. Eakocan siis ne iotea Estiwallan
wirgasa eli siinä stasa owat / Lain pääliset / Duomarit /
Goudit / nijn myös Borgmestarit ia Kaadi / ettei he ole
nopiai uscoman / eikä pida eakoman kenengän mielen-
iälken / mutta wisusti ewldeleman molemmat puolet /
ia caicki Afiat wisusti tulkisteleman / senpäälle että oi-
keus ihecullakin tapahtuisti.

Monemur
Deum uelle
exigere à
nobis ratio-
nem villi-
nationis no-
stra.

III. Opeme / että Jumala tahto waati meidän lu-
gun meidän hallitus wirgastam / ia tahto tietä / cuinga
me olemme meidän wircam edesseasonet / ia ne Lah-
iat / cuin me olemme Jumalalda saanet / käyttänet
Sillä ninquin ei yrikän ole hänen oma Herrans ia
Isändäns / mutta caicki owat Herran Palweliat / nijn
myös ei yhdelläkän ole walda tehdä hänen oman mie-
lens ia tahdons iälken / mutta hänen pitä lugun teke-
män Jumalan edes / cuinga hän on hänen hallitus
Wirgans edesä seasonue / ninquin Herra Christus P.

Mattheus

Mattheuksen tykönä sano: Minä sanon teille/ et
 tä Inhimisen pitä lugun tekemän iocaitzesta tyh-
 iästä sanasta kuin he owat puhunut. Ja P. Pa-
 wali sano/ meidän pitä caicci sefsoman Jesuren
 Christuxen Duomioftolin edes. Ja Corinthe-
 rein tygö sano hän: Meidän pitä caicci ilmesty-
 män Christuxen Duomioftolin edesä / senpäälle
 että iocaitzen pitä saaman sen iäskin/ kuin hän on
 Eläisäns tehnyt. Ja cugu Jumala Inhimiset Lu-
 gulla ensistä Lain saarnan cautta / ioca ilmoita Inhi-
 misille heidän syndins/ninquin P.Pawali sano/Lain
 cautta tule synnin tundo. Sitäläkin cugu hän Lu-
 gulle moninaisen Kristin ia wastoinkäymisen cautta/
 ioca meille muistuttelewat meidän syndin ia ricoren/
 ioilla me rangaistuxen Ansainnet olemme/ ia että mei-
 dän niistä Lugun tekemän pitä. Samalmuotto myös
 meidän oman tunnon cautta / ioca todista meitä wa-
 stan/ että me olemme palio syndiä tehnet/ ninquin P.
 Pawali sano. Ja Quintilianus sano: Conscien-
 tia mille testes, Se on / Inhimisen oma tundo on
 niin palio/ kuin ruhannen todistosta. Mutta nä-
 mät caicci tapahtuwat in foro misericordiae, cosca
 wielä armon aica on / ia Inhiminen taita parata hä-
 nens ia käätä izens Jumalan tygö / ia saada hänen
 syndins anderi. Mutta ioca ei näitä cugumissa tot-
 tele / niin hänen pitä wimein Lugun lasselman ede-
 stänsä / ioca pitä tapahtuman siinä wismeisnä päiwä-
 nä/ cosca se oikia Duomari Herra Jesus Christus ike
 tule Duomiheman Eläwitä ia Euolluica: Ja silloin
 ei yritän taida händäns läcke tämän Duomarin edes

Matth. 12.

Rom. 14.

2. Cor. 5.

Rom. 3.

Rom. 2.

stå/ mutta caicci pitä. edesläymän ia seisonan hänen
 Duomioistolins edesä/ ia Lucua tekemän/ silloin puhu
 Duomari igecungin tygö / tee Lucu sinun hallitus
 Wirgastas. Estwallan tygö hän sano: Minä olen
 sinun asettanut Kelsarixi/ Cuningaxi / Ruhtina/
 xi ia päämieheri/ tee nyt Lucu sinun wirgastas/ Cu-
 ingas sen olet edesfeisonue / oletcos ehinye minun
 Cunniani iälken / ia minun sanani sinun Alimaistes
 edesä andanut puhtast opetta/ ia oletcos auttanut Kir-
 coia ia Schoulua/ ia niistä cuin ovat Köyhät ia Vai-
 vaiset minun Nimeni tähden / oletcos Laki ia oikeutta
 ythällä pitänyt/ ia iocaiselle oikeutta tehnyt. Oletco
 sinä niistä pahoia Rangaistue/ ia niitten hywäin edestä
 waistanut/ oletco sinä Alamaista suuren ia ylönpaltsen
 oton cansa waiwannue. Nijn hän myös puhu Saarna-
 miesten tygö: Minä olen sinun asettanut Saarna-
 wirkan/ etä sinun pidäist puhtast ia seltiäst opetta-
 man minun Sanani/ nuhteleman ia rangaiseman syn-
 di/ Lohduttaman niistä särjettyä Sydämitä / läymän
 hywällä Estmerkillä sanan ewliaises edellä / oletcos
 sen tehnyt/ tee nyt Lucu niistä. Samallamuotto pu-
 hu hän Perhen Isännän ia Emännän tygö / cuinga
 sinä olet sinun Lastes ia Perhes edesä seisonue/ oletcos
 heitä pitänyt minun Pelgosani/ ia andanut heitä Kir-
 cosa kädä/ ia Christilifest ia Cunnialifest heidän Elä-
 män kätettä. Ia ioca ei tässä taida oikein Lucua teh-
 dä/ njin hänelle edesfeiso isancaistinen Cadotus. Sen-
 tähden mahta igecukin tällä armon aialla/ aina aiatel-
 la sen corwan Lugun päälle ioca meille edesfeiso/ ia ai-
 canans tehdä oikein synnin catumuxen ia Elämän pa-

rannoren / ia täsä Elämästä niin lugun tehda / että
me wiimeisnä päivänä mahdaisim rohkeast ilman pel-
kämästä seiso meidän HERRAN Eristyksen Jesuksen
Duomiosolin edes / ia saada cuulla sen iloisen ia suloi-
sen sanan : Tulcate / te minun Isäni bywästä
siugnatut / ia perikät se Waldacunda / ioca teille
on walmistettu Maailman Alguna.

Math. 25.

Toinen Osa.

Ensimäises Osas te ewlitta siitä Riela-
sta Niehestä / ioca Lucia lasti hänen Huonen
haltiansa cansa : Täsä toisesa Osasa nyt saatte
cuulla tästä Huonen haltiasta / mitä hän on tehnyt /
siitēe cuin hän ewli hänen Herrans puhen / että hänen
piti wirgalda pois pandaman. Ja on täsä meille col-
me Cappaleeta.

Analysis
IIa. Partis,
tria mem-
bra com-
praben-
dens.

I. On siitā neuwon pitestä / mitä hänen nyt piti
etteens ottaman / cosca hän wirgaldans pois pandin :
Niin sanot Huonen haltia ihellens : Mi-
tä minä tegen / sillä minun HERRAN poisotta
minulda Wirgan.

I.
Consultatio
Dispensato-
rii.

Tämä wäärä Huonenhaltia rupe cohea aiattelen
man / ia ihellāns neuwo pitāmān / cuinga hänen piti
elättāmān ihens siitēe cuin hän wirgalda piti pois pan-
daman / ettei hän nälkän Euolist / ia sano : Mitä mi-
nä teen / cuin hän tahdoist sano : Täpānasti minulla
on ollut yldäkyllä caidinaista Wilia puuteumata / niin
caurwan cuin minä käwin minun Herrani Aitas ia
Kellaris / ia eij minulda puuteumatt Kuoca eli Juo-

ma/ Wisna eli Mettä / minä Elin aina hywin toisen
omasta/ ia káwin Coreisa waateisa: Mutta nyt toi-
see páiwát tulewat/ cosia minä minun wirgaltan pois-
pannan/ ei sijette Herran Aitat ia Kellarit ole edesä/
toista neuwo minun nyt piä ylösqiattelman ia etteni
ottaman.

II.

*Triplex de
liberatio.*

11. On colminaisesta neuwosta:

En minä wol caitwa/ hápián minä Keriä-
tä/ minä tiedän mitä minä tegen: Cosia mi-
nä Wirgalta poispannan/ niin he cortawat
minun heidän Huonesans.

Täsa hán ylösluettele colminaisete Astae.

I.

Labor.

1. On työ/ ionga hán peräti poisieldä / ia sano
ettei hán wol työtä tehdä ia caitwa. Ja se cuitengin
olisi ollut Tunnialinen / että hán olisi Työtä tehnyt:
Sillä niin Jumala on sen säättänyt / että Inhiminen
sen kautta piä hánens Elättämän/ ninquin Moseken
Kirias seiso/ cusa Jumala sano: Sinun otzas hiel-
lä piä sinun syömän sinun Leipäs. Ja Psalmisa
seiso: Sinun piä elättämän itzes sinun Kätes
wäellä. Mutta sen wälicappalen hán peräti pois-
ieldä sanoden: En minä wol caitwa/ cuin hán tah-
doisi sano: Minä olen tähän asti káynyt ioutilas/ ia
inuita káskenty / pidäistö minun nyt rupeman Työtä
telemän/ pois se/ ioca tahio Työtä tehdä / tehkön/ en
minä ifänans Työtä rupe telemän.

Gen. 3.

Psal. 128.

3.

*Mendica-
tio.*

2. On Keriäns/ ia sano/ hápián minä Keriätä/
ei hán siälän tahdo tehdä/ luke sen hápiäxi ios hánen
pidäis Keriämän / cuin hán tahdoisi sano: Se olisi

minut.

minulle suuri häpiä / ios minä nyt rupeisin Keriämän /
tähänasti minä olen ollut Isänän slasa / caicci minua
owat cumartanet ia lakita minun edesäni seisonet / ios
minä nyt rupeisin Keriämän / niijn caicci minua nau-
raiste ia pilcaiste / ia sanoiste : Eako nyt meidän Fou-
diam mikä mies hän nyt on / ioco nyt täyty Keriätä :
Eij Isändäs Aitta ia Kellari aina edesäs ole / niijn hän
wismen käppi / ios wähemän oliste tädrännyt / niijn pa-
rambi Kätes olift.

3. On petos ia warcaus / ia sen hän parhari neu-
woxi hänen mielestän aiatteli / että ninquin hän tä-
hänasti oli tottunut pettämän hänen Herrans / niijn
hän wielä nyt tahto tehda / ia sen cansa hänenslät-
tä / ia tahto niijn palio sano : Wielä minä nyt neuwon-
löydän / ios minä tähänasti olen wäheän pettännyt mi-
nun Herran / niijn minä wielä enämin tahdon pettä-
ia niijn laitan / että minun Herrani welcamiehet coria-
wat minun heidän Huonesens / ia ruociwat minun
sijette / cosca minä Wirgalda poispannan : Mitä minä
lucua pidän / että minä waivoin saan hywin Glä / kyl-
lä minun Herralleni sijettekin iää hywyttä. Eako näin
tämä paha ia uscotoin Palwelia / ne luwaliset ia lai-
liset wälicappalet poishylkä / ia rupe wargastaman
hänen Herrans oma.

III. On welgolisten cocon cugumifesta :

Za hän cuhui hänen Herrans welgoi-
set / ia sanot sillä ensimäiselle : Guinga palio
sind olet minun Herrani welca ? Niijn hän
sanot : Sata tynnyri Olly. Za hän sanot hä-

3.
Fraus &
Impetura.

III.
Convocatio
debitorum
& cautio-
num muta-
tio.

nelle: Ota sinun Kirtas ia isiu pian/ia kirtot/
ia wiissikymmendä. Sitte hän sanoi toiselle:
Paltoco sinä olet welca: Hän sanoi/ sata
punda Nisuta. Ja hän sanoi hänelle: Ota si-
nun Kirtas/ia kirtioita kahderankymmendä.

Eäsä tämä wäärä Huonenhaltia osotta hänen
wiedaudens ia cavalurens/ että hän wielä nyt enää
mään tahdoi pettä hänen Herrans/ ia wargasta hänen
omans. Sillä hän sen newon oli ylösaiatellut/ että
sijete cuin hän ne cari wälicappaleita/ cuin on Työ ia
Keriämys/ oli poishyliännyt/ otti sen colmannen wir-
gan etteens/ ioca oli caidein pahin/ Nimitetään War-
caus/ ia rupe wargastaman hänen Herrans oman. Ja
sentähden cuhu cocon hänen Herrans welcamiehiet ia
kyseli ihcullakin/ cuinga palio heillä oli Welca hei-
dän Herrallens. Eij sentähden/ että hän tahdoi hä-
nen Herrallens wahvan ia oikian lugun tehda/ mutta
sentähden/ että hän tahdoi warasta ia salata hänen
omans. Ja että hän täsä kysy heille cuinga palio he
ovat Welca/ sen cansa hän osotta/ cuinga uscolinen
Huonenhaltia/ ia cuinga ahkera hän hänen Wirga-
sans on ollut/ cosca hän eij kirtioittanut ylös hänen
Herrans welgat/ eikä tietännyt/ cuinga palio cullakin
Welca oli: Mutta kysyi heille cuinga palio he olit
Welca/ ia sentähden hän kysy sillä ensimmäiselle ia toi-
selle/ paltoco sinä olet Welca/ mutta caidei hänen
kysymisens káwi ulgos senpäälle/ että hän tahdoi sala-
ta suuren osan sista walgasta hänen hywärens/ ioca oli
sangen suuri Petos ia Warcaus/ ia tahdoi tehda hä-

nellens ystäviciä toisen omalla. Sillä ensimmäiselle an-
noi hän anderi puolen welka / nimittäin 50 Tynnyri
Olii / ia toiselle wiidennen osan / nimittäin carikym-
menda punda Nisuia / ioca teli suuren summan Kaha /
ionga hän Wargasti hänen Herraldans / ia olisi hän
kyllä Hirsipuun ansainut sentähden / ios hän olisi Lain
ia oikeuden iälken tehnyt hänen cansans : Tämän cal-
tainen häwytoin Palwelia tämä Huonenhaltia oli /
ettei hän häwerinyt eikä peliännyt Jumalata eli In-
himistä.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

1. **E**ttei tämä Huonenhaltia ylöncako-
nut hänen Herrans sana eikä unhottanut /
musta pane mielen ia aiattele senpäälle /
cuinga hänen igens pitä Elättämän sijete kuin hän
wirgalda pois tulisi / ettei hän nälkä kärkeisi : Sijeta
me opeme / etten me Jumalan sana ylöncakoisi / mut-
ta muistaistimme ia mielem panistimme / sillä Jumala
Ei eliwaldias hänen sanans cautta meille tietä anda /
ettei meille tästä Maailmas ole wahva Asuinia / mut-
ta pitä yrikerä tästä lähtemän ia tämän Maailman
iättämän. Sentähden pidäisi meidän aiatteleman /
cuinga me tulistimme meidän omalle Isänmaalle Ei-
wan Waldacundan / cosca me tästä surkiasta Elä-
mästä pitä pois lähtemän / ia pitä sanoman tämän
Huonen haltian cansa : Mitä minun pitä tekemän
minun Derran otta minulda pois hallitus wi-
gan / en minä saa enämbi tästä Elämäks olla / cu-
hunga minä sijete tien otan. Ne Jumalattomat ia

Loci Com :
IIa. Paris.

Discimus
verbum
Dei non es-
se contem-
nendum
vel negli-
gendum.

Bicocullatus eis sitä taida aiatella / mutta ovat surus-
 tomat / Elävät tässä Maailmas ninquin se olisi heille
 ijäxi annettu / Elävät ilos ia riemus. Mutta me iot-
 ca olemme Christitye Inhimiset / ia Jumalan sanala
 la ylöswalgaistut / meidän pitä usein aiatteleman mei-
 dän loppun päälle / ninquin Syrach mana / Ja etzi-
 män sitä hancalcista. Ja tähän tarwitaan oikia syn-
 nin cautus ia parannos / että me lacamme syndi te-
 kemästä / ia tulemme sovitetuxi Jumalan cansa / sen-
 päälle että cosea meidän Cuoleman heeki tule / mah-
 daisimme hymän oman tunnon cansa tästä lähte: Ja
 sanoa ynnä P. Simonin cansa: **U**erra laske si-
 nun **P**alweillas nyt rauhan menemän: Sillä mi-
 nun **S**ilmän ovat nähnet sinun terweydes. Tä-
 sä on nyt meille armon aica / ia tässä me taidamme saa-
 da synnit anderi / ia sen oikian Wanhurscauden / ion-
 ga meidän **H**erra Christus Jesus Pijnans ia Cu-
 lemans cautta meille on ansainut / ios me **B**scomme
 hänen päällens / tässä me taidamme sano P. **P**awalin
 cansa: **M**e tiedämme / että ios tämän meidän
Matan **M**aailmalinen **D**uone mahan särjetän /
 että meille ombi yxi rakenos Jumalalda ylös-
 rakettu / yxi **D**uone / ei kädille tehty / ioca han-
 calckinen on **T**aivahisa. Mutta cosea tämä armon
 aica ulcon on / nijn myös Jumalan armo on ulcon /
 eikä ole yhtäkän armo sijte / ninquin P. **L**ucas fir-
 ioitta sijtä **K**ieasta **M**iehestä / ioca macaisti **H**elwe-
 sä / ia rucoili että **A**brahaman piä lähettämän **L**a-
 zaruxen yhdellä mesipisaralla lähdyttämän hänen
Kielens. Mutta hänen oli caiki turha / sillä armon
 aica oli hänelä ioulcona.

Syr. 7.

Luc. 2.

2. Cor. 5.

Luc. 16.

II. Opeme/ cuinga pahat ia uscottomat Palwe-
 liat isens käyttäväit heidän Herrans wastan/ erin-
 omaisest ne iotea ovat iongun Ealun/ Xahan eli Rijs-
 stain päälle/ nimittäin/ että he ensistä Haascavat ia
 Zuhlavat heidän Herrans ia Isändäns Ealun/ ia sijte-
 te wielä pääliseri salandavat ia warastavat hänelä/
 ia telwät heidän nimen cansa Riikari. Niquin tä-
 mä wäärä Huonenhaltia teli/ ioca hucuti hänen
 Herrans oman/ ia wäärin käytti/ ia sijtee cosea hän ei
 taitanut laske Lucua hänen hallitus wirgastans/ ia hä-
 nelä wirca poisotettiin/ nijn hän rupeisti salandaman
 ia wargastaman hänen Herrans Ealun/ ia teli hänel-
 lensen cansa ystäwitä/ iotea händä piti ruokkiman ia
 elättämän. Sencaltaita Palwelioita wielä nyt
 monda löytän Maailmas/ iotea ovat tämän wäärän
 Huonenhaltian Weliet/ ia heidän Herrans Ealun
 salandavat ia warastavat/ erinomaisesta ne iotea ovat
 uscotut heidän Herraldans ylöscandaman heidän Ali-
 maisildans ulgostegot: Sillä he usein ehivät heidän
 oma parastans/ enämbi kuin heidän Herrans parasta/
 ia nijn laittavat heidän Astans/ että he tulisti Riikari.
 Ja sentähden ylösaiattelevat monda wälicapoletta/
 wäärät Mitat/ wäärät Pundarit ia Wacat/ ia suu-
 remalla mitalla siälle ottavat/ ia wähemälle ulgos-
 andavat/ ia se kuin sijtä iääpi liitari/ se heidän omans
 on/ ia sen cansa nylkeväit Köyhiä Alimaista/ ia wäär-
 dellä ottavat heidän Hiksens ia wälens/ ia ei lue siä
 ensingän sumiri/ ioca cuitengin on yri Petos ia War-
 caus/ ioca Jumala ei anno olla ilman rangaisemata.
 Ewangelian sentähden Jumalan wiha ia rangastosta/

Discimus
indolem in-
fideliū
seruorum.

iotca niistä tekewät: Sillä waikea he ovat niistä sala
tekewänän/ niin Jumala cuitengin ne caidei tietä ia
näke/ ia rangaise sekä nykyisellä ia ijancaideisella ran-
gastorella.

Colmas Osa.

Analysis

XII^a. Partis
quatuor
membris
constans.

I.

Commen-
datio ini-
qui hujus
Dispensa-
toris.

SEura nyt colmas Osa tässä Euangellus
misa/ euinga meidän HERRA Christus Jesus
ylistä tätä Huonen haltiat/ ia mana meitä caic-
fia/ että meidän myös pitä tekemän meille Ystäviciä
wäärästä Mammonasta / ia on meille tässä Meliä cap-
paletta.

1. On siinä ylistörestä/ cuin HERRA Christus an-
da tällä wäärälle Huonen haltialle:

Ja HERRA ylisti sitä wäärä Huonenhal-
tiata/ että hän niin toimelifesta teki.

Tässä meidän tule tietä/ ettei Herra kistännyt hän-
dä warcaudens tähden: Sillä hän tiellä wargasta-
masta/ mutta hänen wijsaudens/toimens ia hänen ah-
kerudens tähden. Non speciem, sed genus laudat:
Se on/ Eij hän kistä hänen warcauttans / mutta
hänen wijsauttans ia toimians/ että hän niin to-
melifesta laitta taifi hänen Afsians / ia teki hänel-
lens ystäviciä iotca händä piti ruoðiman / sittede cuin
hän wirgaldans poistulisti. Ja waikea hän siinä wää-
rin teki / että hän salaisi ia wargasti hänen HERRans
oman/ niin hän cuitengin siinä teki wijsasti / että hän
taisi caho hänellens iotakin wara/ iolla hän piti ruoði-
man tulewaisella aialla/ ettei hän nälkä kärsseist.

II. On

II. On herra Christusen walitorea yllisen
walkeuden Lasten hitauden:

Sillä että tämän Maailman Lapset o-
wat toimelisemmat / kuin Walkeuden Lap-
set heidän Sugusans.

Tästä herra Christus tietä anda / että Maail-
man Lapset suuremman ahkeruden cansa ehiwät Maail-
malista ja Ruumilista tawarata / kuin Walkeuden
Lapset ijancaidista hywyttä. Tämän Maailman
Lasten cansa herra Christus tästä ymmärtä caidi ne/
iotea tämän Maailman päälle heidän Sydämens ja
aiatorens panewat/cuinga he tästä tuliste suuren Eun-
nian/ corkian Wirran/ ja saiste palio Riikauetta/ Ra-
ha ja Riista wiekkaudella ja wäärnydellä/ ja pidäisit hy-
wiä päiviä/ oliste aina Ilosa ja Riemus: Ja cuxutan
Sentaähden tämän Maailman Lapsi / että he tä-
män Maailman iälken caiken heidän ahkerudens pa-
newat. Walkeuden Lasten cansa hän ymmärtä caico-
ti Jumalisset ja Wanhurscat Inhimiset/ iotea tahto-
wat tulla Jumalan Lapsi / ja perä sen ijancaidisen
Elämän/ ja sen iälken seisowat: Ja cuxutan Wal-
keuden Lapsi sentähden / että heille on Jumalan P.
Sanan walkeus / ionga walkeudesa he waeldawat/ ja
se oikia Walkeus ja wanhurscauden Auringo Christus
Jesus walista heidän seasans / ja osotta tien sijhen
ijancaidiseen Elämään. Näistä molemista meidän
herra Christus tästä puhu/ ja walitta sen yllisen/ että
Walkeuden Lapset eij ole niin ahkerat ehimän Tais-
wan Walbacunnan ja ijancaidisen Elämän iälken/

kuin

II.

Quarela
Christi de
sacordia
oscitantia
filiorum
lucis.

Filij hujus
seculi.

Filij lucis.

cuin tämän Maailman Lapsen sen turhan ja catowaisen Maailman menon iälken. Ja tahto sen cansa ylös herättä eaidia Jumalista Inhimistä ahkeruuteen heidän menoisan: Sillä jos tämän Maailman Lapsen nijn ahkerat ovat esimän sen catowaisen iälken/palio enämin pitä ne Jumaliset esimän ijancaidisen Elämän iälken.

III.

*Mandatum
Christi, de
comparan-
dis amicis.*

III. On Herran Christuksen Käskyistä:

**Ja minä sanon teille: Etskäätte teille ystä-
witä siinä wäärästä Mammonaasta.**

Meidän Herran Christus tämän wertausten so-
witta / laitta ja kääntä hänen Opetuslastens ja caice-
lein Christilisten Inhimisten puolen / ja kätte heidän
myös tehdä ystäwitä heillän wäärästä Mammona-
sta / ninquin tämä wäärä Huonenhaldia on tehnyt hä-
nellens ystäwitä. Ja tule meidän tässä tietä / mitä
hän tässä wäärän Mammonan cansa / ja ystäwitten
cautta ymmärtä: Mammō on Syriacan kielen sana /
ja tulepi siinä Hebrean sanasta **Damon** / ioca merki-
se paljouutta / nimittäin / Rahon / Riistan ja Colun
paljouutta. Ja eusutan wääräxi / eij sentähden että
rikaus on itsestän wäärä eli paha / sillä se on Juma-
lan Lahia / ja tule Jumalan Kädestä: Mutta sen-
tähden / että rikaudet enimäst wäärin coconpannan /
ja myös wäärin käptetän Coreutten / Plönsyömisen
ja Juomisen ja elämän Hecuman. Ja sentähden ma-
na Herran Christus / että me oiksein käptämme Rikau-
det / hänen Eunniazens ja meidän Lähimäissem tar-
peri. Mutta ystäwitten cautta Herran Christus
ymmärtä tässä Röyhät Waiwaiset ja saattamattomat /

ia mwe iotca meidän apuam tarwikevat / nämät ne owat / iotca hän Käffe tehda meidän ystävären.

IV. On sitä syystä / mingä tähden meidän pitä telemän waivaisia ystävären :

Senpäälle / että cosca te tarwihette / niin he coriawat teitä isancaidistijn Maiioihin.

Näillä sanoilla Herrra Christus osotta sen hyyn / mingätähden meidän pitä telemän ystäviä Wammonasta / nimitäin sentähden / että he coriaist meitä isancaidistijn Maiioihin. Tästä nyt meidän tule tietä / cuinga Waivaiset taikawat meitä iotca isancaidistijn Maiioihin. Taitavateo he heidän hywän töidens cänsä meille ansaita sen isancaidisen Elämän? Eij taida he sitä tehda / sillä meidän Herrra Christus Jesus yrinäns hänen Pijnans ia Euolemans kautta on meille sen ansainut / ia on armosta meille annettu : Mutta Herrra Christus sano / että Waivaiset ia Röyhät coriawat teitä isancaidistijn Maiioihin. 1. Sentähden / että he rucoelewat nijnen edestä / iotca heille Laupiuden töitä owat osottaneet / että Jumala anda heille yhden hywän lopun tästä Maailmasta / ia palcan Taimas. Ja tosin heidän rucouxens eij tyhiän raukia. Sentähden sano se wanha Kirkon Dpettaia. Hieronymus : Non memini me legisse, mala morte eum perijisse, qui liberalitatem exercuit erga egenos & pauperes, Se on / En minä muista lutenent / että se on paballa Cuolemalla Cuolint / loca laupiuden töitä on osottanut Röyhille la waivaisille. 2. Sentähden että he todistawat heidän uscostans / että heillä on yri oikia ia wahva Us-

IV.
Fink cur
pauperum
amicitia
nobis com-
paranda.

co / ionga he ofottavat heidän hyvillä töillän Rõpitiä
ia Waiwaisla wastan / iotca ustošta wigostäywät.

Loci Com:
34. Partis.

Discimus
quam sint
negligentes
filij lucis
in quaren-
da vita
aeterna.

Opetuxet colmanesta Osasta.

I. **O** Deme / cuinga hitaat ia laiscat owat
walleuden Lapsen esimän sen isancaidisen
Elämän iälken / ia palio hitamat cuin tä-
män Mailman Lapsen heidän menoisan / ninquin
Herra Christus ihe sen täsä Evangeliumisa todista.
Ja me ihe sen toderi näemme / cuinga swren ohjeru-
den cansa tämän Maailman Inhimiset catowaisen
Calun / Riikauden ia Kahan iälkin seisowat / cosca he
warhain huomenelcain ia hiljain Ehtona iuorewat
ymbäri sinne ia tänne / että he Riikari tulist. Caup-
pamies puriehet yllisen Meren / iättä Waimons ia
Lapsens cotia / on Aldoin kestellä usein Hengen waa-
rasa / senpäälle että hän täsä Maailmasa Riikari tuli-
st. Sotamies Kahan tähden mene Sotan / woga hä-
nen Hengens / kirst monda paha Päiwä sateisa ia wi-
luisa / ia usein kylmisa tuulisa ia tuiscuisa / ia usein lyö-
dän Euoliari / usein myös nijn lyödän ia hawoitetan /
ettei hän ifanans tule terweri. Moni swren Ma-
ailmalisen Eunnian / ia tämän Maailman wissouden
tähden / waelda piski matcoia / ninquin meille on mon-
da Estimerdia sen päälle : Pythagoras, Plato ia mwe
Philosophuxet , Wissat ia oppenet Niehet owat
mateustanet caupwas / että he olisit tulleet wissari. An-
chistenes on iocapäiwä läynye yhden Peniculman
matca emleman Socratem ia hänen oppians : Eucli-

des on Waimon waateisa yön aican mennye hänen
 tygöns ewleman händä / sentähden ettei hän tohtinut
 päiwällä mennä hänen tygöns. Eosca Demosthenies
 ewli cuinga Sepäe warhain huomeneleain noust ylös
 eacoman / on hän ninquin hämmästyntye ia igens nü-
 dellue / ettei hän niin warhain ylösnosnut Wiisautta
 ehimän. Ja monda muuta senealtaista Estimerdiä olit /
 ios aica myötä annaist / cuinga ahkerasti eämän Maas-
 ilmaliset Inhimiset ehiwät sen catowaisen tawaran
 iälken. Näistä meidän piä oppeman / etä ninquin he
 suuren ahkeruden cansa ehiwät sen catowaisen tawa-
 ran iälken / niin piä myös meidän senealtaisen / ia
 wielä swreman ahkeruden cansa ehimän sen isancai-
 tisen Elämän iälkin / ia poispaneman tyldän sen hi-
 tauuden ia laisouden / cuin meisä sen pahembi on. Sil-
 lä me olemme waltouden Lapset / iotca Jumalan P.
 Sanan waltoudesa Elämme / ninquin P. Pawall
 sano: Caletti te oletta waltouden Lapset / en me
 ole yön eikä pimeyden Lapset. Niin tule meidän
 myös täsä niin waelda ninquin waltouden Lapset / ia
 ehiä sen isancaitisen autuuden iälken.

1. Tess. 5.

II. Opeme / etä meidän piä osottaman laupi-
 den eideä nislle Köyhille waivaisille / ia auttaman hei-
 tä siinä osasta / cuin Jumala meille on andanut: Sil-
 lä meidän Herra Christus Jesus ihe mana täsä Ew-
 angeliumisa meitä siihen. Ja Esaias Prophetan
 tyldnä seišo: Murra sillä isovaiselle sinun Leipäs /
 ia ne Kaadoliset ota sinun Duoneses / ios sinä
 näet iongun Alastoman / niin waateta händä / ia
 älä wedä sinus sinun Eibas edestä pois. Niin

Opera mi-
 sericordie
 esse pra-
 standi
 pauperi-
 bus.

pitä myös meidän sen tietämän / ettei Jumala meille
 ole sentähden iotakin andanut / että meidän pitä sitä
 käyettämän ainoast meidän hywäsen / eli Maan ala
 lätkemän / mutta myös muille andaman ia iacaman /
 nimitäin / jotta meidän apuam tarwiswat. Ja sitä
 enämin cuin Jumala meille anda / sitä enämin pitä
 meidän andaman niille Köyhille ia Waiwaisille / ia
 mitä me heille annamme / sen tahio Jumala Runsaasti
 mara. Niquin meille on senpäälle monda Lupau-
 sta / Psalmisa seiso: Joca anda niille Waiwaisille /
 hänen Wanhurscaudes Pyss kancatckifesta.
 Item. Autuas on se joca asatrele sen Köyhän
 päälle / O Terra pitä hänen Pahana Päiwänd
 Wapahaman. Nijn myös Herrra Christus todis-
 ta P. Mattheuren tykönä. Että mitä Waiwai-
 sille annetan / se hänelle annetan / Eusa hän sano:
 Minä Isoisin / ia te ruoketta minun / Minä ianot-
 sin / ia te annoitta minun suoda. Minä olin Duto /
 ia te otitta minun Duonesen. Minä olin Alai-
 stoin / ia te Waastetitta minun / Sairas / ia te opit-
 ta minua / Sangina / ia te tulitta minun tygöni. Ja
 sentähden pitä heidän silloin saaman cuulla ne suloi-
 set ia lohbuliset Sanat hänen Suustans: Tulcat-
 te minun Isäni hywästäsiagnatut ia perio
 Eät se Waldacunda / ioca teille on
 walmistettu Maailman
 Augusta.

Euangeliumin Kirjoit-
ta P. Lucas XIX. Lugas.

Sil cosca Jesus lähestyi
ia näki Jerusalemin Caupun-
gin/itki hän sen ylitzen ia sano:
Gion sinäkin tiedäisit / niin si-
nä Attelisit tällä tosin sinun Aiallas/ mit-
kä sinun rauhassopis: Mutta nyt ne o-
wat kätkeyt sinun Silmäis edestä. Sillä
että ne Päiwät pitä tuleman sinun ylitzees/
että sinun Viholises ymbärintseantawat si-
nun / ia pöjättäwät ia ahdistawat sinun ioca
Culmalda/ ia maahan tasoittawat sinun / ia
sinun Lapses iocca sinus owat: Ja eiwät

jätä sinis kive kiven päälle / sentähden ettei
sinä tundenut sinun etzicos aica.

Ta Jesus Templin pälkäwi / rupeis
ulgosajaman hänestä Ostawia ia Wgyptiä/
sanoden heille? Kirioitettu ombi: Wsinun
Huonen ombi xri Kucoushuone / mutta te
oletta sen tehnyet Ryöwäritten Puolari.
Ta hän opetti jocapäiwä Templis.

Exordium
à summa
Evangelij.

E S T Evangeliumis meidän
Herra Jesus Christus Ennasta ia
Saarna Jerusalem hawitoresta / ia
sijä rangastoresta / ioca sen ylihen pi-
ti käymän / ia sano / että wiholiset piti
sen ymbäri piirittäjän / ia ioca cul-
malda ahdistaman ia maahan tasoittaman / nijs ettei
kive kiven päälle pitänne jämän / sentähden ettei he
tundenut heidän ehicons aica. Joca on sangen cowa
ia cauhia Saarna / ettei yhäkän covenbata Evan-
geliumica ole ymbäri Aistajan. Ta Herra Chri-
stus ihe surcuttele ia itte / sen swren ia cowan Rangai-
storen ylihen / cuin sen Caupungin päälle piti tule-
man.

Ratio cur
hoc Evan-
gelium pro
concione
hoc anni
tempore

Ta on tämä Evangelium asetettu nye Saarnaes-
ta tämän Sunnuntain päälle / sen syyn tähden / että
mitä meidän Herra Kristus täsä Saarna ia ennu-
sta / se on tapahtunut tähän aican Wuodesta / nimie-
tän / S. Lauritzan Päiwänä / ioca on se tynmenes

päiwä

päivä täällä Ewlla / ionga päiwän päälle se myös oli *explicitur.*
 ylösrakettu. Ja on se sangen Ihmelinen / että se swri
 ia callis Jerusalemin Tempel / cari terea sen päiwän
 päälle on häwitetty. Sillä niquin Iosephus kirjoit-
 ta / on se ensimmäinen Tempel / ionga Euningas Salo-
 mon ylösrakensi / Nebucadnezarilda Euningalda
 sen päiwän päälle ylöspollettu. Ja sen saman päi-
 wän päälle se toinen Jerusalemin Tempel / ioca iälken
 Babylonian Sanguuden oli ylösrakettu / 40 Wuos-
 den iälken sitte cuin Herra Christus oli ylösastunut
 Taimaisen / on ylöspollettu. Ja oli 617 Aastai-
 alla wälille cuin se ensistä / ia sitte toisen kerdan Titus
 Wespasianuxen kautta häwitettiin. Ja tahdoi Ju-
 mala sen cansa osotta hänen swren ia angaran Wi-
 hans / ei waiwoin Iwettä cansa / mutta myös kautta uis-
 tä waikan / iocca hänen Pyhän sanans ylöncasodat / ia
 ei tahdo tuta heidän esicono Aica.

Tämä Euangelium yhtensopi sen colmannen Käs-
 tyn cansa / cusa Jumala kielta / ettei meidän pida hä-
 nen Sanans ylöncasoman / eikä laisest ewleman /
 mutta mielelläm sitä ewleman ia oppeman.

Ja on meille tässä Euangeliumis cari Cappaletta:

I. Saamme ewlla / cuinga meidän H E R R A *Propositio bimembris.*
 Christus ennusta Jerusalemin Caupungin häwite-
 restä.

II. Meille edespannan / cuinga Herra Christus
 on ylöscasanut Jerusalemin Tempelistä ne / iocca siinä
 osit ia myit.

Ensimmäinen Cappale.

Analysis Ie.
Partis con-
sistens qua
tuor cir-
cumstan-
tias.

I.
Circum-
stantia est
temporis.

Uin pallo kuin tähän ensimmäisen Cap-
paleen tulle Jerusalemin hävittäjäksi / on meille
tästä neliä Asian haara.

I. On siinä ajasta / koska tämä historia on tap-
peutunut:

Ja koska Jeesus lähestyi / ja näki Jerusa-
lemin.

Tästä P. Lucas tietää anda / koska ia millä ajalla se
on tappeutunut / nimittäin / sillä viisimehellä matcusto-
rella / koska HERRA Christus waeli Galileasta Ju-
dæan ia Jerusalemin. Ja tappeui Palma Sunnun-
tain päälle / silloin koska hän ajoi Jerusalemin yhden
Asian ia iten alaisen Waran päälle. Ja koska hän ku-
li Caupungi lähes ia näki sen / rupeisi hän itsemän sen
Rangastoren tähden / ioka sen yllisen piti käymän. Ja
toisti tämä Jecu ia ne pisarat / kuin HERRA Christus
on Silmistäns wuodattanut / owat sydämen pohiasta
wlgoskäynet / osottaden sen cansa hänen Raadoudens
siä Caupungita wastan / ionga Jumala oli Wlgoswa-
linnut hänen Templins siäxi / cusa se oikia Jumalan
Palwelus piti pidettämän.

II.
Ratio cur
severit
Christus.

II. On siinä syystä / minkä tähden hän on Jee-
sus nyt:

Ja sanol: Jos sinäkin tiedäisit / niin sinä
ajattelisit / tällä sinun atallas / mikä sinun
Rauhas sopisi / mutta nyt owat ne kätkeyt
sinun Silmistä edestä.

Näisä sanoisa meille captalaiset Asiae edespan-
nan.

1. Meidän Herran Christuren puhesta Jeru-
salemmin Caupungin / ia sen Asuvaisten tygö / ia tahto
nijn palio sano: Jos sinä Jerusalemin Caupungi sen
tiedäisit / ninquin minä sen tiedän ia näen / mitä sinun
ylises pitä tuleman. Ja eis cuitengan sanonue Je-
tun tahden / mikä se oli cuin heidän pieli tietämän / sillä
Jesu saij wallan / ia esti ettei hän saanue ulgoepuhua.
Ja tule meidän täsä tietä / ettei Herran Christus täsä
Jekenye eikä Murhettinue sitä / että hänen pieli Pisi-
nattaman / ia Ristinnaulittaman ia Tapettaman:
Sillä hän omalla hyvällä mielelläns suuresta Kadau-
desta ia Laupiudesta Inhimise Sucucunda wostan / oiti
sen päällens / senpäällä / että hän Lunastaisi heitä itäns
taidista Euolemasta. Mutta hän Jetti Jerusale-
min Caupungin ylihen / sen suuren ia cauhian Kanga-
storen tahden / ioca sen ylihen pieli tuleman. Ninquin
Herra Christus tahdois sano: Jos sinä Waiwainen
Jerusalemin Caupungi tiedäisit mikä Kangastus si-
mulle edesceiso / sinun Jumalattoman menos tahden /
nijn sinä tosin aiattelisti wielä nye täänpäiwänä / cos-
ca wielä armon aica on / cuinga suloisesta Jumala cu-
su sinua parannoren / ioca lahetti minun hänen poi-
cans Mailman / ia minä olen tahtonue sinun lapses
coota / ninquin Eana cocs hänen poicans siipeins alaz
Jos sinä sen tiedäisit / ninjin sinä wielä nye aiattelisti /
cuinga sinä taidaist wälä sitä tulewaista Kangasto-
sta / ia lepyttä Jumalan Wihan. Ja cusu meidän
Herra Christus sen ajan cuin Jerusalemin Caupun-

1.
Alloquium
Christi ad
urbem ser-
monem figu-
rate.

zin A suvaiset vielä tässä Maailmassa olit / heidän aia-
rens / sentähden / että he nyt sillä armon aialla / cuin he
vielä elit / oliste taitaneet parannozen tehä / ia saada
heidän syndins anderi / ia tulla Jumalan armoon.

II.

*Cacitas ur
bis Ieroso
lymitana.*

II. On Jerusalemin ia sen A suvaisien sokeudessa
ia tyhmydestä / että ne olit heidän Silmäns edestä pei-
tetyt / ei sentähden / ettei he olisi taitaneet oppi niistä
tietämän / sillä he oliste kyllä taitaneet sekä Prophetain /
ia Johannes Eristian saarnasta sen ymmärtä / ios he
oliste tahtoneet / eikä tehneet parannoita : Mutta ylöns
kahoit Jumalan sanan ia caiki manauzet. Ja sentäh-
den sano Herra Christus / että ne olit peitettyt heidän
Silmäns edestä. Ja tapahtui se heidän cansans /
ninquin Augustinus sano : Medicus visitat & mo-
net , sed non curat egrotus. Se on : Yri Edkäri
etziپی ia opetta / ia mana Sairasta / mutta Sai-
ras ei tottele.

III.

*Modus de-
solationis.*

III. On sen Rangaistoren ia hävitören muodo-
sta / cuin Jerusalemin ylikin piti käymän.

Sillä ne Päivät piti tuleman sinun yllä /
jes / että sinun Biholises panivat Ecant-
zin sinun ymbärilles / ia ymbäri piirittävät
sinuu / ia ahdistavat sinun ioca Gulmalda /
ia Maahā ta soittavat sinun / ia sinun Lapses
iotea sinusa ovat / ia elvät tätä sinus tiwe
tiwen päälle.

Näissä sanoissa Herra Christus osotta sen muodon /
cuinga se Caupungi Jerusalemin piti Rangaistetta-
man / ia edespane tässä colminaisen muodon.

1. Että Wiholiset/ nimittäin/ Titus Wespasianus ia hänen Sotawäkens/ pitä pancman Scan-
hin sen ymbärielle Maanpäälle/ he panevat heidän
Skutinsa ambuarens Caupungin päälle/ ia he am-
buesans seisovat nijsen tacana ilman wahingota.

1.
Circum-
datio vallo.

2. Että he ymbäri piirittäwät sen/ ia ahdistawat
ioca Culmalda/ ettei yrikän pääse sisälle eikä ulkos:
Mutta pitä synä nältän Euoleman/ taikka Caupun-
gin Porit wiholisten etten awaman/ ia heitä sisälle
päästämän/ ia caikkinaista wäliwalda heildä sitte
kärsimän.

2.
Coangusta-
tio indig-
natioque.

3. Että heidän piti sen mahon tasoittaman/ ia ei
iätkämän kiviä kiven päälle/ se on/ heidän pitä sen
Caupungin Mwrit särkemän/ ia Templin hänen
Mwreins ia Torneins cansa maahan culistaman/ ia
tasoittaman/ ettei kiviä pitänyt iämän kiven päälle.
Näin swresti ia hirmuulifesti piti Wiholiset sen Cau-
pungin cansa menemän Jumalan sallimisen cautta/
ia hänen oikian Duomions iälten/ ioca cultengin oli
Jumalan oma Caupungi/ cusa hErran Templi oli/
ia Jumalan Palwelus plöspidettin. Josta Plinius
kirjoittaa; Että se on ollut caikkein Plimäinen ia pa-
rao Caupungi/ caikkein Caupungein scasa Idäisellä
Maalla.

3.
Solo equa-
tio.

IV. On sen Caupungin häwitöden syystä:
Sentähden ettei sinä tundenut sinun eht-
cos atca.

IV.
Causa de-
solationis.

Tästä hErra Christus osotta sen oikian syyn/ min
gätähden tämä Caupungi piti nijsen Rangaistettaman
ia häwitettämän/ nimittäin/ sentähden ettei se tunde-

mut hänen ekicons aica. Sillä Jumala oli lähettänne hänen tygöns Prophetat / iotca heille julgistit ia tietäwäri tegit Jumalan tahdon ia Rangastoren synnin tähdän / manaisit heitä synnin catumuren ia Elämän parannoren. Ja erinomaisesta Jumala lähetti heidän tygöns hänen ainoan Poicans meidän HErran Jesuxen Christuxen / ioca heitä opetti ia manaisi / että heidän piti tekemän catumuren / ia uscoman Evangeliumi / mutta eis he tahtonet cuulla eikä Prophetait / eikä ike HErra Christusta / waan ylöncahoit hänen ia wielä päälisxi Kristin nautisxi / Surmaisit ia Tapoit hänen. Ja tämän heidän sijetä mättömyden tähdän / Jumala annoi tulla heidän ylikens caicci nä mät rangastoret / neliäntymmenen Vuoden iälkin / sijete cuin HErra Christus oli tämän ennustanut / ninquin me cohta saamme ewlla.

Loci Communes Prima Pars.

Monemur Deum nolle mortem peccatoris.

Speturet ensimmäisestä Cappa- lesta.

Etä meidän HErra Christus Jesus ike Jerusalmiin ia sen Rangastoren ylikens / siittä me opeme / ettei Jumala tahdo yhden-
gän Inhimisen Cadocusta / mutta että caicci ikens parannaiste / ia käändäste heitäns Jumalan tygö / wäl-
täiste rangostosta ia tuliste Autuaxi. Ninquin hän ike sen todista yhden wahwan walan cansa Prophetan ty-
föinä / sanoden : Nijn totta cuin minä Elän / en tahdo minä syndisen Cuolemata / mutta että hän paranda itzeus ia Elä. Sen saman myös P. Pe-

Ezech. 33.

2. Pet. 3.

tari Apostoli todista / sanoden : Eij Jumala tah-
 do / että iocu Inhiminen pitä huckuman / mutta
 että caieki Eäännäisit itzens hänen tygöns. Ja
 Nazianzenus sano: Nihil enim hic vult Dominus,
 quam ut non moriatur peccator, sed ut conver-
 tatur & vivat. Se on : Eij Jumala täsä mitta tah-
 do / mutta että yxi syndinen Inhiminen eij Euolist ei-
 lä huckuist / mutta että hän parannaissi itzens ia Eläist.
 Sentähden myös Jumala ioca heiki anda Saarnat-
 ta parannoista / manatta ia neuvoa caiecia paranno-
 ren / selä rohliast hvetta Vanhasa että Wdesa Testa-
 mentis / ia ninquin Prophetan Esaian tykönä seiso :
 Wda rohliasta / ylös corgota sinun Aines nin-
 quin yxi Basunia / ia iulgista minun Cansalleni
 heidän syndins / ia Jacobin Vuonella heidän
 ricorens. Ja Esaias on myös uscolifesta Heran
 Kästyn iälken / manannut ia nuhdellut Jerusalmiin
 Caupungin asuvaisla / hvetaden Wesen ylisen / ia uh-
 ca että Pacanae pitä sen abdistaman ia woittaman.
 Nijn myös mwe Prophetat ovat heitä uscolifesta ma-
 nanuee ia neuvoee parannoren. Samallamuotto
 myös ihe Heran Christus / Johannes Castala ia P.
 Apostollit ovat tehnet. Osotta myös Jumala Caie-
 kivaldias hänen armonis ia laupiudens Köyhä syndi-
 lä waстан / ettei hän cohta heitä Kangaise heidän
 Anslons iälken / mutta odotta heidän parannorens
 iälken / ia anda heille monda Vuotta aiea tehda pa-
 rannoista. Ninquin hän teli sen ensimäisen Maail-
 man cansa / ia annoi heille swren aigan / nimittäin / so-
 ta ia caritymmendä Ajustaica / ia Niniviterein Cuius

Esa. 58.

Esa. 29.

pungin asuville neliäkymmendä Päiwä / Jerusale-
 milla neliäkymmendä Vuotta / että heidän piti pa-
 rannoista tekemän : Ja vielä sijtekin annoi sillä wä-
 lille Saarnatta ioca hetki. Se wanhurskas Saar-
 naia Noah saarnaisti sen ensimmäisen Maailman edhe-
 sä / Jonas Propheta Niniwiterin edesä : H^{er}ran
 Christuren Apostolit Jerusalemin Caupungin ia coco
 Jwtean Eansan edesä / iocca heitä manaisit parann-
 noxen / ia Jumalan cowa ia angaran Wihan ia ran-
 gaistoren heille ilmoitit ia iulgistit : Jotca caicki kyllä
 Todistawat ettei Jumala tahdo yhdengän syndisen
 Euolemata / mutta että caicki parannaistit heitäns ia
 Eläistit. Sillä ninquin Chrysostomus sano : Si-
 hostis esset, & nostro delectaretur interitū, Secu-
 ros invaderet. Se on : Jos Jumala olis mei-
 dän Wihamiehen / ia tahdoisi meidän Cadotus-
 stam / njn hän alkistā ia tapaturmaifesta rangai-
 storen cansa tulisi meidän päällem. Ja toises pai-
 cas sano hän : Deus omnia prædicit, differt, ter-
 ret, & nihil non facit, ut quæ minatur, non infe-
 rat. Se on : Jumala jo ennen caicki ilmoitta / ia tie-
 tää anda / wiwyttā / peliättā ia caicki tele / ettei hän
 rangaisis ninquin hän uhca. Tätä Jumalan swrea
 armo ia Laupiutta / kårstmistā ia pitkämielisyytā / ei-
 pidā meidän wäärin kåyettämän / eikā sentähden wi-
 wyttämän parannoxen cansa / eikā senpäälle syndi te-
 kemän : Sillä joca Jumalan Armon wäärin kåyettā
 ia senpäälle syndi tele / njn Jumala sitā cowa
 händä rangaise / ninquin hän sen ensimmäisen Maail-
 man / ia Jerusalemin Caupungin asuwait on rangais-

nut. Mutta ioca sen oikein käyttä ja parannoksen te-
ke/ sen Jumala säästää/ ja ei j Rangaise hänen uhcau-
rens jalkin.

II. Opeme tästä/ että sitä liikemän cuin Ran-
gaistos on/ sitä suruttomat Inhimiset owat/ ja sitä
enämmin he syndi tekewät/ eikä taida aiattella sen ran-
gastoren päällä/ cuin heille heidän syndins tähden edes-
seiso/ eikä anna heitän kädettä parannoksen/ sitä enä-
m bi cuin heitä manatan/ sitä pahemmari he tulewat.
Sillä syndi iosa he Elävät/ ja ioca heiti tekewät/ so-
caise heidän Siilmäns/ ettei he taida nähä/ eikä
cwlla/ eikä aiattelle sitä Rangaistosta cuin heidän edes-
säns seiso/ luvlewat aina Rauhasa ja Lewosa olewan.
Ninquin se P. Mies Job siittä sano: Niinen Ju-
malattomain siemen on surutoin heidän ymbä-
rillens/ ja heidän tulewaisens owat heidän edes-
säns/ heidän Duonens on Rauha ilmen pelgo-
ta/ ja ei ole Jumalan Raaha eikä rahto heitä:
Neille owat hywät päiwät ja ei pelkä Delwet-
tä. Ja meidän HERRa Christus sano tässä Evan-
geliumis: Että ne owat kätkeyt heidän Siilmäns
edestä/ ettei he taida nähä sitä/ mitä heidän yllensä
tuleman pitää. Ninquin meille & siimerki on sen päälle
Jwettan Eanssasta ja Jerusalmiin Caupungin asuwai-
sista/ cuinga suruttomat he owat ollet/ eikä ole peliän-
net yhtäkän Rangaistosta. He luotit sen päälle/ että
heidän kestelläns oli HERRan Tempeli/ sitä he aina
kerstakiste ja sanoit: HERRan Tempel/ HERRan Tem-
pel. Ja sentähden waivaisit ja pilkaisit Prophetait/
cosia he manaisit ja uhkaisit heitä. Ninquin Jere-

*Discimus,
ut quo pro-
prie pena
imminet,
tanto esse
homines
securiores.*

Iob. 21.

Ierem. 5.

mian Prophetan tykönä seiso: Eij meidän pidä
 niin pahoin tapahuman / Miesä ia Naisä eij
 tule meidän ylitsem / Prophetat puhuvat pallo
 Tuulen / ia eij ole helle Jumalan sana: Tapah-
 tucon heille niin. Ja niin se wielä nyt tapahen / että
 Jumalan sana ia manauhee ylönkähtöän: Saarna-
 miehiä pilcatan ia häwäistän / ia sitä selkiämin ia pa-
 ramin cuin se saarnatan / opetetan ia manatan / sitä
 enämin tämä Jumalatoim Maailma sitä ylönkähtö ia
 häwäise / ia sitä liikembi cuin rangastus heitä on / sitä
 suruttomat he ovat / sihen asti että rangastus tule hei-
 dän päälles. Niquin Herrä Christus puhu sen
 ensimmäisen Maailman suruttomudesta / sanoden: De
 Söit ia Joit / huolit ia nait / sihen asti cuin Noe
 Archin sisälle meni / ia eij tietännet ennel / cuin
 Wedenpaisumus tuli / ia otti calcki posses. Ja
 P. Pawali sano: Cosca he sanowat Rauha ia
 suruttomus / silloin pitä äkistä Cadotus tuleman
 heidän ylitzen / niquin synnyttören waiva yhi-
 den raskan Walmon ylitzen / ia eij taida sitä wäl-
 tää. Pitä meidän sentähden pois paneman caiken su-
 ruttomuden meidän tyköän / ia sen raskan synnin wa-
 nen / ia Elämän Jumalan pelgös / racastaman ia ew-
 leman hänen P. Sanans / tekemäroiskian synnin ca-
 tumuxen ia Elämän parannoren / cosca wielä armon
 aica on / senpäälle ettei rangastos äkistä tulisi meidän
 päällem / niquin sen ensimmäisen Maailman / Sodo-
 man ia Gomorran / Pharaonin Tuningan päälle äki-
 stä tuli rangastus.

Discimus
non arma

III. Opeme täsä / ettei swri Sotawäen joukko /

ia monet sita Asee / cordiat Mwrit / wahwat Scan-
 git ia Walliepalio Kuoca ia Raha sowi meidän Rau-
 ham / eitä se oikia Rauha niissä seiſo : Mutta ſijnä sei-
 ſo meidän Rauham / että me tunnemme meidän egicon-
 aican / ia täällä armon aialla oikian catumuren ia pa-
 rannoren tegemme. Sillä oikia ſynnin parannos on
 ſe wahwa Mwri ia Linna / iosa me rauhaſa olemme /
 niſn ettei tämä Maailma / eitä caidei Helwetin Por-
 eit taida wahingoita yhtä Jumaliſta Inhimistä / ioca
 hānens paranda / ia oikian Vſcon canſa pakene Ju-
 malan tygö. Jeruſalemis oliit kyllä wahwat ia cordiat
 Mwrit ia parut Wallie / ſen ymbärille oli neliä ringi-
 mwri / ia cahdewan kymmendä wahwa Torni / iotca
 oliit tehdyt Marmorkiweiſtä / oli myös ſijnä ſata ia ne-
 liäkymmendä Huonetta täynnäs Tywiä. Ja ſentäh-
 den he aiattelit / ettei yriſän pitānyt heitä yliſen iwoite-
 ſaman / ninquin heidän Päämiehen Johannes ſanoi:
 Jos Romin Sotawäellä oliſit ſiwet / ei he cuitengan
 woift eitä taidaiſt tulla Jeruſalemin Mwriin yliſen / ia
 heille oli niſn palio caideinaſta wilia / että he / ios Wi-
 holinen wielä carikymmendä Aiaſtaica ſen alla ma-
 caift / ei ſitā woitaift. Ja Titus Veſpaſianus iſe
 ſanoi / ſitte cuin hān oli ſen Caupungin yliſen woitta-
 nut / että ſe olis mahdotoin ollut / että iocu Inhiminen
 piti ſen yliſe woittaman / iollei Jumala oliſt tahtonut
 ſitā rangaiſta. Tyrus ia Sidon myös oliit ſiwet ia
 wahwat Caupungit / monella Mwriilla ia Torniilla
 wahwiſtetut / ia oliit ylöſraketut Carein päälle Mere-
 ſä / ioinen ymbäri weſt kāwi / oliit ſangen Riſat Cau-
 pungit ia mārātoin wāfi oli niſſä. Niſn myös Baby-

bellica, nec
 munitiones
 pertinere
 ad pacem
 noſtram,
 ſed veram
 poenitentia
 & agnitio-
 nem tem-
 poris & vi-
 ſitationis
 noſtræ.

lon oli swri ia wälevä Caupungi monella Mvriilla
 wahvistettu/ia Mvri oli niijn paru/ettäcahdella wag-
 nulla sai rinnan aisa. Roml/ Cartago/ Corinthus
 ia mwt sencaleiset swret Caupungit olit wahvistetut
 Mvrein cansa / ia caietti heidän Mvrins ia Tornie
 eij taitanut heitä autta eikä wariella / mutta tulie ran-
 gastetuxi ia wiholistida ylihen woitetuxi heidän syn-
 deins tähden. Monicahdat Jumalan sanan ylö-
 cakomisen tähden / ninquin Jerusalem / monicahdat
 swren coreuden tähden / ninquin Tyrus ia Sidon/
 monicahdat muiden syndein tähden / ninquin Jumala
 ihe uhka Esaian tykönä sanoden: Minä tahdon
 rangaista Waallman piirin hänen pahudens täh-
 den/ ia ne Jumalattomat heidän syndeins täh-
 den/ ia tahdon tehdä yhden lopun niihen coria-
 den ylpeyden päälle. Sentähden eij yxikän mahda
 luotta Mvrein ia Tornein päällä / eij swren Sotaa
 wäen/ eikä sota Asein päälle/ eikä Inhimisen wäen ia
 woiman päälle: Sillä eij ne sowi Inhimisen Mau-
 han/ eikä taida ketäkän wariella waстан Jumalan wi-
 ha/ mutta paremin tehlän ihcekukin ajallans Synnin-
 caturumuxen ia parannoren / ia kääntäkän hänen Jua-
 malan tygö/ cosca hän sen teke / niijn hän on Turwasa
 ia Lewosa/ ia Jumala wariete händä wiholista ia caie-
 tia waaroia ia wahingoita waстан / enämin euin caietti
 Linnat/ Tornit ia sota Aset.

Discimus
 quam hor-
 ribilis sit i-
 ra Dei ad-
 versus pec-
 cata,

IV. Opeme / cuinga angara ia cowa on Juma-
 lat wiha syndiä waстан/ sillä Jumala/ ioca on ninquin
 yxi postawainen tuli / eij taida eikä woi karsia syndiä/
 mutta wiha ia waino sitä / ia niistä iotca syndiä teke-

wät / ninquin Psalmisa seiso : Etteli Jumalalle tai- *Psal. 5.*
 da kelwata iocu Jumalatoim meno / ia ioca paha
 on / ei taida olla pysyväinen hänen edesäns. Ja
 Jumala rangaise syndi : Ninquin 2. Moosen Ri-
 rias seiso / cusa Jumala ike sano / että hän tahto ehiä *Exod. 20.*
 heidän syndins / ekicon päiwänä heidän ylisens. Ja
 on meille sen päälle monda Estimerckia sekä Wanhas
 että Wdesa Testamentisa. Sen ensimmäisen Maa-
 ilman Jumala rangaisi weden paisumisen cansa syn- *Gen. 7.*
 nin tähden / ettei enämbi jänne cuin cahderan Inhi-
 mistä : Sodomian ia Gomorrhian Jumala rangai- *Gen. 19.*
 si Eulen ia tulikiwen cansa. Chore / Dathan ia A- *Num. 16.*
 biron on Maa ylösniellyt. Pharao Euningas
 upotettiin Mereen. Se Jumalatoim Drotning Jesa-
 bella Eoirilda ylös syötiin / niin ettei mwta jäänne
 cuin Pää callo / Jalat ia Kädet. Se swri Babylon
 on hänen syndins tähden häwitetty. Cyrus ia Si-
 don ne Rickat Caupungit owat myös. Wiholitsilda
 synnin tähden häwitetty. Nämät tosin owat sangen
 swret ia cauhiat rangastoret / cuin nainen ylihen ombi
 käännyt. Mutta Jerusalem rangaiustus palio cau-
 hiambi ia surkiambi on ollut / ninquin Josephus ia
 Egesippus owat sija kirioittaneet. Sillä cosca se ai-
 ca oli / että Jumala tahdoi rangaista tämän Caupun-
 gin Asuwaisia / heidän syndins ia Jumalattoman me-
 nonsa tähden : Niin Flavius Wespasianus ioca *Joseph. lib. 5.*
 Neronin cuoleman jälkin Keisarixi ulgoswalittin
 lähetti hänen poicans Titus Wespasianuxen Je-
 rusalemiin swren sotawäen cansa / ioca sen ymbäri piirit-
 ti Pästäis Juhlan aicana / cosca palio cansa ioca pai-

Joseph. lib.
6.

casta oli sishen tullut. Nijn että siinä on ollut sisällä/
 ninquin Josephus kirioitta/ seikemen ia colme tyme
 menda sata tuhatta Inhimistä. Ja se tapahtui 68
 Aastaicana iälken HXran Christuren syndymän
 14. Aprilis, ionga me eukume Huhti Tuuri. Ja ma-
 caiste Jerusalemin Caupungin alla Sylyseen asti/ ia
 sillä wälillä cuin Romarein Sotawäki sen alla macai-
 ste/ noust siinä Caupungis capina ia metelys / nijn et-
 tä he kessenäns rappelie Caupungin sisälle / ia että
 heille olisi sitä enämbi sia ollut tapella ia soria / nijn
 poltit he ylös ne Huoneet / iöisa heidän Jywänsä sisäl-
 lä olit. Ja senkaltainen sota iq rappelus on siinä ol-
 lut/ että Veri suoxi catuia myöden alas. Jo cosca
 wilia ioca sishen oli coottu cahdentymmenen Wuoden
 waraxi oli ylös palanut / nijn sijete seurasti swri nätkä
 Caupungisa/ että Inhimiset juoxie ymbäri Caupun-
 gita/ ninquin iäriettömät Luondocappalet ekien Kuos-
 ca. Monda on caiwannet heilläns harwdat / ia sishen
 sisälle eläwänä mennee näliän tähden. Monicahdat
 owat juosnet ulgos Caupungista wiholisten tygö/ sen-
 päälle että he olit heildä Tapetut: Mutta wiholi-
 set pistie heidän Silmäns ulgos / ia aioit heitä Cau-
 pungin iälkens. Lapset Wanhemitten suusta/ Wan-
 hemat Lasten/ Miehet Waimoin / Waimot Mie-
 sten/ Weliet Sisarten/ Sisaret Weliein suusta owat
 Xuan poisottaneet näliän tähden. Moni on syönyt
 sonda ia Mettisen loca. Monicahdat owat syöneet
 Micean tupet ia Satulan hihnat. Mutta se wielä
 caidein surkiambi on / cuin Josephus kirioitta yhde-
 skä Waimosta / ioca oli yxi Adelistä Eleazarin Ty-

tär/ ioca oli tullut toiselta puolelta Jordania Lastens
 cansa Jerusalem / tämä näliän tähden oli Zappa-
 nut oman Lapsens / ia keitei sen syödärens / ia ennein
 quin hän sen Zappoi/ puhui surkiasi Lapsen tygö/ sa-
 noden: Cui te servabo, in bello, fame & seditio-
 ne sis mihi cibus, & huic seculo fabula. Se on:
 Keneltä minä sinun säästän / tässä surkeudessa ia
 nälissä ole minulle Ruok / ia tällä Maailmalle
 ybderi futuri. Ja cosca hän sen oli keittänyt/ söis hän
 siinä / niin Sotawäki ioca sen näit cauhistuit sen yli-
 hen. Ja cosca näitä niin swri oli Jerusalemisa / tuli
 myös sihen Ruoto cauei / ioca Zappoi Inhimistä/ että
 ioca Huonesa ia Catuissa macaisti Euollaita. Ja Jo-
 sephus kirioitta / että cwi sata tuhatta Ruumista on
 heitetty Caupungin Portista ulgos / ilman niistä cuin
 swrin Huoneisin sisälle tielä pois cannetin. Wismein
 on myös Jerusalem Zempel/ ia caidi senrakennus/
 ioca neliäkymmendä ia cwi Astaita oli ylös raket-
 tu/ on häwitetty. Ja on Herran Christuxen ennu-
 stos tullut tähtetyxi/ ettei ole kiwiä kiwen päälle jää-
 nyt. Näin swresti ia surkiasi on tämä Caupungi Ju-
 malalda Rangaistu/ sentähden/ ettei he tundenet hei-
 dän ehicons aica. Ja Josephus kirioitta / sanoden:
 Si Romani venire tardassent, aut hiatus terræ ci-
 vilitatem devorasset, aut aquæ diluvium delevis-
 set, vel fulmine periisset. Se on: Jos Romarin
 Sotawäki olis wiwytännyt tullesans/ niin Ma-
 ois sen Caupungin ylöstiellyt / taiepa weden
 Paisumisen cautta häwitetty/ eli pitkäisen tulle-
 la poltettu/ heldän Jumalattomammona täh-

den. Ja on Jumala tahtonut / tämän Jerusalemin
 Caupungin surkian rangastoren ia häwitöxen cansa/
 osotta hänen cauhian wihans caickia nistä wastan/ iot-
 ca ylöncakovaat Jumalan P. Sanan ia Evangelium
 min Saarnan/ niin myös hänen P. Sacramentins :
 Ja mana / että he mahdaisit oppia tundeman heidän
 ehicon ajan/ ia tällä armon ajalla parannoxen tehdä.
 Ja. uhka myös / että hän tahto rangaista wielä nyt/
 caickia nistä/ iotca ei aieanans parannoista tahdo teh-
 dä. Ninguin Herrä Christus sano / P. Lucan tykö-
 nä/ nistä Galilealaisist/ ioinen weren Pilatus secoitti
 Vffrin weren cansa. Ja myös nistä joinen päälle
 Torni Siloas langeist ia tappoi ne : **L**wlettaco että
 nämät Galilealaiset olit synniset caickein Galileu-
 sten ylitzen/ että he sen muotoisi Perseit? **Ei**/ sa-
 non minä / waan ellei te paranna teidän / niin te
 caicki samallamuotto huckan tuletta. **T**aicka **L**w-
 lettaco / että ne cabdexantoistakymmendä toi-
 nenga päälle Torni Siloas langeisi/ ia Tappoi
 heidän / olit wigaliset caickein Inhimisten yli-
 tzen/ iotca Jerusalemis asuit? **Ei**/ sanon minä/
 waan ellei te paranna teidän/ niin te caicki sama-
 muotto huckan tuletta. Sentähden myös tämä
 Evangelium / ioca Wuosti meidän edesäm Saarna-
 tan yhderi todistoxeri Jumalan angarasta Wihasta
 syndiä wastan/ ia manauxeri / että mekin tundisim
 meidän ehicon aican / ia tällä armon ajalla cuin nyt
 meidän Käsisäm on/ ewlistimme ia lätkeisimme Juma-
 lan sanan/ tekisimme oikian synnin catumuxen ia Elä-
 män parannoxen/ senpäälle että me wältäisimme Ju-

Luc. 13.

malan Wiha ia rangastoren. Sillä ninquin P. Pa-
wali sano: Jos Jumala ei ole sästänyt niistä
luonolista oia/ niin ei hän myös meitä sästä.

Rom. 11.

Toinen Cappale.

Sinä ensimmäises Cappalesa salta ewl-
la siistä emustoresta/ cuinga Jerusalem Cäu-
pungi piti häwitettämän/ ioca myös on täytet-
ty/ niin että se on surklasti rangastu ia häwitetty/ sen-
tähden ettei he tundenet heidän ehicon aica: Scu-
ra nyt toinen Cappale / cuinga meidän Herra Chri-
stus Jesus on Jerusalem Templistä ulgosasanut ni-
itä/ iocca siinä Ostit ia Myit / ia sen pudistanut/ cusa
meille on neliä Astan haara.

Analysis
IIa Partis,
quatuor
Circum-
stantias
compra-
hendens.

I. Astan haara on siistä paicasta / cusa tämä on
tapahunut:

I.
Circum-
stantia est,
est Loci.

Ja Jesus Templin sisälle meni.

Cosca Herra Christus oli tullut asain Jerusalem
min Caupungin/ yhden Astin ia Warsan päälle / niin
ei hän mennyt Linnan ioca Siionin Vuorella oli/
mutta hän meni Templin sisälle / ioca oli glös rakettu
senpäälle/ että siinä piti Jumalan Palwelus glös pi-
dettämän/ ia piti olemas pri rucous Huone / ninquin
Herra Christus ihe sen tässä cusu/ cusa Jumalata pi-
ti rucoiltaman ia auxihtaman. Tässä samassa Tem-
plissä on se tapahunut / mitä P. Lucas tässä kirjoittaa.
Ja osotta sen cansa / ettei hän ollut joen Maailmalis-
nen Tuningas/ ioca Linnoisa piti Asuman/ mutta pri
Hengellinen/ ioca Templissä piti Saarnaman ia Opet-
taman.

II.

Modus re-
purgatio-
nis.

II. On siinä muodosta / cuinga Herra Christus
on puhdistanut tämän Templin:

Ja rupeisi ulgosajaman ostalat ja mylät.

Eosca nyt Herra Christus tuli Templin sisälle/
näki hän cuinga stellä cauppa tehein / ostettin ja mytin
Härkiä / Lambaita ja meteiä. Sillä pappein Pää-
miehet olit sen nijn säätäneet / että sihen piti tuotaman
caickinaista Caria / Härkiä / Lehmia / Waseoita /
Lambaita ja Meteiä / joita Herran lain jalkin piti
Vvrataman / ja niistä he myit nisse lotca caucka sihen
tulit pirkän matcan taca / ja ei saaneet tuoda niistä myö-
täns / ja olit sen tekewänäns Jumalan Palweluxen
tähden: Mutta cuitengin enimästä he tegit sen ah-
neudesta turhan woiton tähden / ja tegit cauppa He-
ran Templin sisälle / cusa heidän ei olist pitänne teke-
män / mutta muisa paicoisa ja Huoneisa Caupungisa.
Ja täci ei woinut Herra Christus kärkeä / mutta aioi
ulgos Templistä heitä / ninquin P. Mattheus sano:
Että hän ulgos asol caicki mylät ja ostalat Tem-
plistä / ja nshnen walhettaladen Pöydät / ja Wet-
tisten caupptzialn Jstui met hän cullisti.

Matth. 21.

Ja on tämä sangen shmelinen / ja muiden cunnus-
tähdien seasa luettapa / että Herra Christus pyrinäns
on ulgosajanut tämän Cansan paluuden / ja ei pyri-
kän rohgenneet händä wastan sano / ionga cansa hän
osotta hänen Jumaluden woimans ja wälens: Sillä
ei iocu palias Inhiminen olist stä caitanut eikä woi-
nut tehdä. Sentähden Jeronymus tämän Työn/
cuin Herra Christus täci teli / luke swremmaxi ja cor-
tiammaxi / cuin mwe hänen Tunnustähdens: Sillä /

sano hän / että hänen Esivostans on sencestainen
Majesteti ulgostäynyt / että caici cuin siinä olie hā-
nen edesāns owat paennet.

III. On siitā syystā / mingätähden hErra Chri-
stus on heitā ulgostajannut :

Za sanot heille : Kirjoitettu ombi / Mi-
nun Huonen on xri rucous Huone : Mutta
te oletta sen tehnet Xdōwäritten Luolaxi.

Tämän syyn hän edestuoetta / ia wahwista cāsta-
laisen todistoren cansa.

1. Hän otta Esalan kirioituksesta / cusa näin sa-
no Jumala : Minun Duonen pitä cutzutaman
rucous Duonexi caicille Cansoille. **Za** cūgutan
Jerusalemi Tempel / että caici mwe Kirkoet rucous
Huonexi / sentähden että Inhimiset / iorca nišhin colon
tulewat / pitä rucouileman Jumalata Caicīwaldiasta /
xri toisensa cansa / yhdestä Sydämeštā ia suusta.

2. Todistoren hän otta Jeremian Prophetia-
sta / cusa näin seiso : Ongosta tämä Duone tehty
Xdōwärein Luolaxi / cusa minun Nimen on auxi
hwtu teidān silmishān. **Za** nuhtelee hErra Chri-
stus tāsā ylimäisā Papeia ia Kirianoppenuita / iorca
cui melit hErran Templin heidān wäärān oppins / ah-
neudens ia wäärān cauppano cansa / ia tegie sen Xdō-
wäritten Luolaxi.

IV. On siitā oikiasta Jumalan Palweluksesta
hErran Templisā :

Za hän opetti Zocapäiwā Templis.

Sitce cuin meidān hErra Christus oli puhdistā-

III.
Causa e.
jectionis
Duplicitē-
stimonio
confirmata.

1.
Testimoniū
Esa. 56.

2.
Testimonio
Jeremia
Jerem. 7.

IV.
Verus cul-
tus Dei.
Christum

asiduo do-
cere in
Templo.

nne Jerusalemin Templin / niijn hän asetti sen oikian
Jumalan palweluxen siijhen skan jällens / ia opetti jo-
capäiwä Templis / ia osotta sen cansa / ettei se Tempel
ollut tehty ia ylösrakettu caupun tähden: Mutta Ju-
malan palweluxen tähden / että Jumalan sana siinä
opetettaisin / sekä oikien Jumala Palwelus siinä ylös-
pidettäisin. Osotta myös Herra Christus sen cansa /
että ninquin hän on caiken sen ajan / cuin hän on
Saarnan wirgasa ollut / ahkerasti ia uscolifesta hänen
wirrans tehny: Niijn hän myös nyt hänen wijmei-
sellä hetkellän / ennen hänen Euolematans / on
saarnanut ia opettanut ioca päiwä Templis / senpää-
le / että hän monda käännäisi Parannoksen ia oikian
Uscon.

Loco Com:
IIa. Partis.

Templa nō
esse Prophe-
tanda, sed
in uero usu
conseruan-
da.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

I. **O** Peme / ettei meidän pidä salliman
ciä kārsmän / että Herran Tempel / cusa
Jumalan sana pitä saarnattaman / ia Sa-
cramentte ulkos saettan / iongun caurea pidäisi turmel-
taman / ia wäärin käytettämän: Mutta caidi sekä
Maailmaliset että Hengeliset pitä siijhen ahkerudens
paneman / että ne oikien käytettäisin. Sillä Tempelie
että Kirkot / ovat sitä warten ylösrakettu / että Ju-
malan oikia Palwelus pitä niissä ylöspidettämän / hä-
nen P. Sanans ia oikia Euangelium niissä Julkisesta
saarnattaman / Sacramentte HErran Christuxen
sädyn iälkin ulkos saettaman / Jumalan Nimi auxi-
huuttaman / Rikos wirsli weisaattaman. Ja cosca se

toistin tavahen / niin pitä sekä Esiwalda / että sanan
 Palweliat niistä rangaiseman. Esiwalda ulconaisen
 Rangastoren cansa / ia sanan Palweliat Jumalan sa-
 nan cansa / ia ei salliman iongun pahaa menon cansa
 turmella HErran Templi : Mutta caiken ahkeru-
 den cansa niistä puhdistaman / ia oikian käytämisen
 jällens saattaman sillä. Niin HErra Christus Jesus
 on puhdistanut Jerusalemin Templin / eikä sallinut
 siinä cauppa tehdä / mutta ulgosafoi ne iocaa siinä ostie
 ia myit. Mutta cuitengin ei ole luvalinen / että sa-
 nan Palwelian ulconaisella muodolla pitä ulgosafoi-
 man ia rangaiseman : Sillä HErra Christus ninquin
 yri Esiwaldias HErra / teki hänen Jumalisen tah-
 donsa iälken / jota Saarna miehen ei sowi seurata.
 Ja monda muuta senealtaista Esiwerdia on P. Kir-
 ioituxes / joita ei meidän sowi seurata. 2. Cuningan
 Kirias seiso / että Elias Propheta on syönyt Euoliari-
 neliä sata ia wiissikymmenä Baalin Pappia / epä-
 Jumalan Palweluxē tähden. Ja Cuningas Distias
 särki ia rikilöi sen wasti Kärmen / Epä Jumalan
 Palweluren tähden / ionga Moses Jumalan Käskyn
 jälkin ylönsti Corwesa. Niin myös Matthias Tap-
 poi yhden Jwttan iocaa Vffraisi epä Jumalalle. Näi-
 tä ei ole sanan Palwelian luvalinen seurata / eikä ul-
 conaisella wäliwallalla rangaista : Mutta Jumalan
 sanan cansa / iocaa on ninquin yri cariteräinen Niec-
 ka / ia läppi ydymen ia Sielun läpise / ia sen cansa per-
 caman ia puhdistaman HErran Templit ia Kirkot.
 Meidän pitä Jumalan sana siinä puhtaast opettaman :
 Ninquin meidän HErra Christus on Jerusalemiss

2. Reg. 20.

2. Reg 18.

1. Macab.
2.

iocapāiwā opettanut siinä lausa / cuin ennein ostettin
ia myytin. Niin myös se P. Mies Warchinus Lu-
therus / ioca oli Jumalan Ilgowsalittu wälicappa-
le / on Jumalan P. Sanan puhtaasti ia selkiästi opetta-
nut / ia Herran Templin Pavin hapatoxest ia Epä-
Jumalan palweluxesta puhdistanut. Niquin myös
meidän aicanam Jumalan arvon ia woiman cautta /
ne Pavin Täheet / cuin meidän Seuracunnisa pidet-
tin / cuin on ylöndäminen Messusa / Kläppäyret
Messusa ylöndämisen aicana / Kynsiläet ia Suolat
Eastesia ovat poispannnut ia maahanlaskettut.

Templa esse
domus Dei,
destinata
ad publicū
cultum Dei

Iob. 4.

11. Että Herran Christus tässä sano : Minun
Duonen on yxi Rucous Duone / siistä me opemet
että Templin ia Kirkot ne ovat Jumalan Huoneet /
cusa hänen sanans puhtaasti piti opetettaman / Pro-
phetain ia Apostolitten kirjoituxet selkiästi ilgostoi-
tettaman / ia händä oikiasa Vscosa Henges ia Totus
des Rucoeltaman / ia händä oiksein Palweltaman / Oli-
stettämän ia Cunnioitettaman. Ja waietta se tosti on /
että Inhiminen joca paicasa / cusa hän on / taite Ju-
malata Rucoella / niquin Herran Christus sano :
Cosca siinä Rucoillet niin mene sinun Cammos /
ia pane owi kinni / ia rucoille sinun Jäs salaisesta.
Ja P. Pawali sano : Minä tahdon että te joca
paicas rucoileta. Ja Chrysostomus sano : Ubi-
cunque fueris poteris Orare: Nec te aut locus aut
tempus impedit. Se on : Cusa ikänäns siinä olet /
niin siinä taidat rucoilla / eli sinua paikka eikä aica
estä. Ja se P. Mies Job on tuihassa istuifans rucoil-
lut. Jeremias Propheta on rucoillut Sanguidesa /

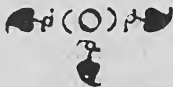
Iob. 2.

Jerem. 28.

cusa

cusa hân logasa macaist. Jonas rucoili Wasascalan
 wakaſa : Niſn cuitengin pitâ myöſ meidân Kirkosa ia
 Ehrſtiliſſä cocourisa Jumalata rucoileman yxi toif.
 canſa. Ja ſe cuin ſijnâ tapahiu Hengeſä ia Totudeſa/
 en Jumalalle ſwreſta otolinen. Ja tahto ſen cwlla/
 ninquin hErra Ehrſtus iſe ſen lupa/ſanoden : Cusa
 cari ell colme cocö tulewat minun Tlmeeni/ſijnâ
 mind o'ê heidân Teſtellâns. Ja coſca Kirkosa oikcin
 Jumalan Palwelus pidetân / Jumalan ſana ſaarna-
 tan ia opetetan / hândâ oikcin Palwellan / Rucoillan/
 Riſtetân ia Eunnioitetan / ia ſanan cwliat Jumalan
 ſana Sydämeſtâns racaſtavae / wiſuſti cwlewat / Elä-
 wâns ſen jâlkin kâpettävâe / niſn ne oikcin kâpetetân.
 Rutta coſca Jumalan P. Sana wâärin opetetan
 ia ulgoſ toimitetan / Sacramentile eiſ oikcin hErran
 Ehrſturen ſäädyn jâlken ulgoſ ſaeta : Niſn ne owat
 Ryöwârin luolat / Samalmuoto / coſca ſanan cwliat
 eiſ racaſta Jumalan ſana / eiſä ſitâ Sydämens kâſke :
 Coſca ſijnâ maatan / ia toinen toifens canſa puhellan
 ia huiſcutellan / ymbâri Kirkon caſellan / ia mualle
 aiatellan / ſilloin Templie ia Kirkot tehdân Ryöwârit-
 ten luolaxi. Sentrâhden pitâ igecungin Ehrſtiſtyn
 niſn laittaman / että hErran Templie oikcin kâp-
 tetâiſin / ſenpäälle / ettei ne tulifi Ryöwârit-
 ten luolaxi.

Matth. 18.

Euangeliumin Kirioit- ta P. Lucas 18. Lugas.

Galnoi Jesus monicah-
doille / iotta uscalste itze päd-
lens / ninquin he oliste Wan-
hurscat / ia plöncatzoit muita/
tämän wertauxen: Caru In-
himistä plös astuit Templin Rucoileman/
pxi Phariseus ia toinen Veronottaia.
Phariseus seisoi / ia Rucoili näin itzellens:
Minä kytän sinua Jumala / etten minä ole
ninquin muut Inhimiset / Ryöwärit / wä-
rät / Huorintekidät / taicka myös kuin tämä
Veronottaia. Cabdesta wijros minä paa-
ston / ia annan tiunnin taikista kuin minul-
la on. Ja se Veronottaia taambana seisoi /

eikä tahdonut silmiäns ylös nostaa Taimasens
 päin/ mutta löi rindojans ia sano: Jumala
 armada minun syndisen päällen. Minkä
 sanon teille: Tämä meni Eotians hurs-
 cambana/ kuin se toinen. Sillä iocainen
 kuin itzens ylöndä/ hän aletan/ ia ioca hä-
 nens alenda/ se yletän.

ISA Evangeliumis meldän
 Herra Christus edespane meille wer-
 tauren kautta eari wastahacoista In-
 himistä/ nimittäin/ yhden Blucullas-
 tun Phariseuren/ ioca caikein Inhi-
 misten edes oli olewanans Pyhä ia
 Wanhurskas/ ninquin hän myös ike siwresta kerscaisti
 hänen hywistä Toistans: Ja yhdestä Köyhästä syndi-
 sestä Inhimifestä ia Veronottaista/ ioca ei tohtinut
 nostaa silmiäns ylös/ mutta löi Rindoins sanoden/ Ju-
 mala armada minun syndisen päällen. Ja sano Herra
 Christus näinen molembain ylihen tämancaltaisen
 Duomion: Että tämä Köyhä weronottaia meni
 Eotians wanhurscombana/ kuin se ylöpiä ia Bluccul-
 lattu Phariseus. Sillä (sano hän) ioca izens ylöndä
 se aletan/ ia ioca izens alenda se yletän. Ja wahwi-
 sta sen eansa toderi ne sanat/ kuin Salamon hänen
 sanalascusans sano: Nähen Jumalattomiten Off-
 ri on Jumalalle yxi caubistus/ mutta nähen Ju-
 malisten rucons on hänelle otolinen. Sillä waic-

Exordium
 à re ipsa.

Proverb.
 15.

ka he molemat tekewät Jumalalle heidän Vfrins/
ia rucoelawat Jumalata / nijn cuitengin eis ole mole-
mat otoliset / sentähden ettei ne tapahu molemilda
oikias uscos: Mutta waiwoin nijnen Jumalisten / iote
ca rucoelawat yhdes oikias uscos / sillä että Rucous io-
ca uscosta ulgostäppi / se on Jumalalle otolinen. Ja
sentähden on myös swri eroitus nijnen wälille. Ja et-
tä mekin mahdaistimme oikiein taita Jumalata rucoel-
la / nijn että meidän rucouxen olisi hänelle otolinen /
sentähden tule meidän wisusti ia ahkerasti ewlla tämän
Evangeliumin ia sen ulgostoimitusen.

Ja yhtensopi tämä Evangelium sen toisen Käs-
kyn cansa / sentähden että tästä puhutan rucouesta se-
kä nijnen Jumalattomiten ia Jumalisten / ia sen wi-
dennen rucouxen cansa syndein anderi saamisesta.

Tämä Evangelium jaetan cohten Cappaleen:

I. On tästä Phariseuxesta ia hänen rucouestans.

II. On Publicanuxesta ia hänen rucouestans.

Propositio
biinembris.

Analysis Ie.
Partis tres
circum-
stantias
continet.

I:

Occasiobu-
jus Parabo-
la.

Ensimmäinen Cappale.

U Zin pallo cuin tähän ensimmäisen Cap-
paleen tästä Phariseuxesta tule / edespane mei-
dän herra Christus sen colimen Asian haaran
cansa.

I. On siinä tilasta josta herra Christus or-
nut tämän wertauren:

Ja sanoi Jesus monleahdoille / totta uscal-
sit the päällens / n:nquin he olisit wanhurs-
cat / ia ylöncähoit muna / tämän wertauren.

Näillä sanoilla P. Lucas osotta / että Herra Christus on puhunut tämän vertauxen / niistä Ylöspaisunista ja Bleocullacuita Phariseuxia vastaan / ja ylösluke tässä caxi erinomaisista wica / cuin heille on ollut.

1. Että he uscalste ike päällens / että he olit wanhurskat / se on / he olit niin ylöspaisunet coreudesta ja ulconaisista hywistä töistä / että he luulit ikens olewan Wanhurskan heidän ulconaisen hywdin töidens tähdellä / niin ettei he Jumalan armo tarwinnee / ja olit niin ylöspaisunet / että he holtie tulewans Jumalan Waldacundan heidän omasta anstostans / sentähden että he ulconaisella muodolla Lain töitä tollakin muotoa regit: Mutta siinä sisälisessä ewliaisudesta cuin Laki waatii / ei he mitään tienet eikä ymmärtäneet.

*Confidentia
Pharisaorū
in seipsum.*

2. Että he muita ylöncakoi / iotca ei ollee ulconaisesta niin Pyhästä cuin he. Niquin tämä ylöspaisunet Phariseus ylöncakoi Publicanuxen eli Weronotaitaan hänen Sydämesäns.

*Contemptus
aliorum.*

II. On näistä personaista / iotista Herra Christus tässä puhu:

II.

Caxi Inhimistä ylös astuit Templin ruollemman / yxi Phariseus / toinen Weronotata.

*Circumstantia est
personarū.*

Näissä sanoissa Herra Christus colminaiset Asteospans:

1. Että caxi Inhimistä on mennye Templin: Eij niin aiatellen ettei Jerusalemis ollut enäämbi cuin caxi Inhimistä / iotca Herra Templin menie Jumalalle palwelusta tekemään. Sillä caicki ei waivoi Jerusa-

*1.
Ascensus in
templum.*

semin asuvaset / mutta coco Jwettan Cansa colme kerta ioca Wuosi meni Jerusalemin Templin / Jumalalle palwelusta tekemän. Ja että Herran Christus sano heidän mennen ylös Templin / sen cansa hän osotta / että Jerusalemin Templi macaisti ylhäällä / sillä se oli rakettu yhden mäen päälle / ionga Nimi oli Moriah / ninquin Cronican Kirjas siinä seiso. Niin että sinne tapuia myöden ylöslähtin. Tämän mäen päälle Abraham meni poicans Isakin cansa händä Vfframan / Herran Käskyn iälkin.

2. Cron. 3.

2. Finis itionis in Templū.

2. Että he menit rucoileman : Eij he Templin mennet ilman syötä taikka songun turhan Astan tähden / eli käytkendelemän / taikka muita juttuia pitämän toinen toisens cansa / mutta he menit rucoileman Jumalata.

3. Phariseus & Publicanus.

3. Että toinen niistä oli Phariseus / toinen Publicanus : Joilla sanoilla osotetaan / missä sädysä nämät caxi Inhimistä owat olleet / yxi niistä oli Phariseus / iocca owat olleet Lain oppenet / ia opetie muita / ia laki ulgostoimieit muiden edesä. Ninquin se Nimi Phariseus osotta / ioca tule siinä Hebraican sanasta Paras , ioca merkitse niin palio / cuin yxi ulgostoitmittaia eli selittäjä : Owat myös ulconaisella muodolla pitäniet Pyhä Elämä kerta / niin ettei yxikän tietänyt heidän cansans yhtäkän ulconaisista syndi / ia sentähden pidettin kaikilda swresa Cumniassa. Mutta cuitengin olit Blcocullatus / iocca nägynie ulconaisella muoto Inhimisten edesä olewan wanhurscaat / mutta siällisistä he olit täynnäns syndi ia saastaisutta / ninquin Herran Christus ihe heistä todista P. Mattheuxen

Matth. 23.

tyhönä. Tämä Phariseusten joukko oli ylöstullut Sa-
ta ia wiistelyimmendä Wuotta ennen H E Xran Chris-
tusen syndymätä / ninquin Josephus kirioitta / ia oli
heille olewanans tämä syä ia cila sihen / että sihen ai-
can olit monda / iotca langeist niñnen wanhain sädyi-
stä poies / ia sentähden he eroitit iñens poies heidän
joukostans / ia ei elänet sen iälkin.

Mutta Publicanuxet olit Veronottaiat / iotca
Romin Keisarilda olit arrenderänet Zullin / yhden
wiistin Summan rahan edestä / ionga he ioca Wuosti
heille maroit / ia sen saman carikertaisesta jällens Jwe-
tailda plöscannoit / palio wäärättä ia wäriwaldä te-
gie / ia petit muita / ia pian sanoittu / he otte niñn palio
cuiñ he tahdoit / ia elit ninquin Ryöwärit / ia sentäh-
den caikilda pidettiin julkisyndisten edestä / iotca ei
mahdoliset ollet Eunnialisten Miesten seurasa ole-
man.

III. On Phariseuxen rucouxen muodosta :

Phariseus seisoit ia rucolli näin ihelletis :
Minä tsiñän sinua Jumala / etten minä ole
ninquin miwt Inhimiset Ryöwärit / wäärät /
Huorintekijät / taikda myös ninquin tämä
Veronottala : Minä paaston carikerta
wiicos / ia annan Elunin caikista miestä mi-
nulle on.

Tämä Phariseuxen rucoukes on meille cahtalaiset
Astat : Siinä Ensimäises hän kerscapi hänen wiga-
comudestans / cusa colminaisit Astat edespannan :

I. Että hän seisoit ia rucolli / ia sen causa osotti

III.
Modus &
forma pra-
cationis
Pharisei.

Gloriatio
sancti in
& vite in-
nocentia.

Situs ex-
pressio.

hän coreudens ia yspendens/sijnä ettei hän polwiäs cu
marcanue/ eikä yheälän mwta nöpyden merdiä osot-
tanue: Mutta hän pici igens ylön hywän sijhen/ että
hänen pici igens nöpyttämän / ioca pici hänens Pyö
hänä ia ilman synnitä.

2. Että hän listä Jumalata / ia sijnä hän oikein
tele/ eij hän listtänne yheälän Luondocappaletta Tai-
wasa eli Maasa/ mutta yhtä totista Jumalata/ iolla
caidi Eunnia/ Ristos ia Ylistös tulepi.

3. Että hän tele hänens puhxari synnistä ia wi-
gattomari sanoden: En minä ole ninquin mwte Inhi-
miset/ Ryöwäri/ wäärä/ Huorintelia/ eli ninquin tä-
mä Veronottaia. Ja on sijnäkin oikein tehnyt / että
hän nistä synneiä on cartanue ia wältänne / ia Juma-
lan Lafia wastan hänen ewliaisudens osottanue/ ia olisi
toiwottapa/ että caidi Inhimiset Maan päällä toio
daisit nijn heidän Elämäns käyttä. Mutta että hän
lute hänens olewan Wanhurscan / Pyhän ia puhtan
synneistä/ sijnä hän swresta erhetty ia wäärin mene.
Eillä ninquin Dawid sano: Eij ole yriskän Wanhur-
sкас Jumalan edessä. Ja waidä hän ulconaisen
Työn cansa eij ole nistä syndiä tehnyt: Nijn cuiten-
gin hän oli sisälifest caidi saastainen/ täynnäs syndi
ninquin muutkin syndiset Inhimiset: Ja eij cuiten-
gan taitanue nistä tuta / eikä syndesäns anderiano.

Toises hän kerscapi hänen hywistä Toistans/ että
hän on paastonue caxi kerta wijcos / ia andanue Tiun-
nin caikista cuin hänelle oli. Nämät Työt ia Amut
olit ihestäns hywät ia Jumalalle kelwoliset: Eillä
hän ike on Käskennyt/ että Inhimiset pici Elämän rai-

II.
Gloriatio
benorum
operum.

tiudes / ia ondaman Tiunnit : Mutta että hän on
 kerscanut ia luottanut hänen hywäin Eöidens päälle /
 ia tahdoi nijnen cautta tulla Wanhurscaxi ia ansaita
 Jumalan Walducunnan / sen hän wäärin teki. Sil-
 lä ei yhdengän Inhimisen työt ole nijs täydeliset / et-
 tä he nijnen cautta taitavat tulla Wanhurscaxi Ju-
 malan edes / palio wähemin tämä Blcocullattu Pha-
 riseus / ioca syndiä oli täynnäs / ia ylöncahoi hänen Lää-
 himäisens. Ja sentähden ei ollut hänen rucourens
 Jumalalle otolinen : Mutta oli xri cauhistus hänen
 edesäns / ninquin se myös ei ollut oikia Rucous / mu-
 ta xri turha kerscaus / cusa ei hän egi Jumalan Cun-
 niata / mutta oma cunniatans / iolla hän ylösluettele
 hänen hywät Työns / ia niistä hänen kerscapi / ei hä-
 nelle ollut yhtäkän usco ia raicautta Lähimäistäns wa-
 stan / ia ei yhtäkän kerta mainise sitä ainoata wäli-
 miestä meidän Herran Jesusta Christusta / ionga caut-
 ta meille on wahwa tygöläymys Isän Jumalan tygö /
 mutta sen peräti pois unhotti ia poishylyäist.

Opeturet ensimmäisellä Cappa- lesta.

I. **S** Peme tässä / culinga Jumalan Ea-
 nan Palweliat pitä heidän Saarnans laito-
 taman / nimittäin / nijs että se tulisi sanan
 cuulaiden hywäri ia parannoxxi. Sillä ei siinä kyl-
 lä ole / että he puhuvat ia saarnawat / senpäälle / että
 he waiwoin näkyisit jollakin muoto Wircans tekewän /
 ia saiste heidän elatourens : Mutta heidän pitä egi-

Loci Com-
 la. Paris.

Monentur
 Ecclesie
 ministri, ut
 formens
 conciones
 suas ad adi-
 ficationem
 & salutem
 auditorum.

män heidän ewliatzens Sielun autuuden jälken / ia
 pitä caici heidän saarnans ia oppins laittaman sen
 jälkin cuin sanan culliat owat / nistä Jumalattomica
 ia Blcocullatutica pitä heidän nuhteleman ia rangai o
 seman / ia nistä Murhelista ia Heidomielistä Lohdut
 taman. Sillä niin meidän HErra Christus on teh
 nyt / että cosca hän ymmärsti nijsen Blcocullattu
 Phariseusten coreuden / että he uscalst heidän ihe pääs
 lens / ninquin he olist heidän anstons ia hywain tōis
 dens tähden ollet wanhurscat / nijs hän nuhtele heitā
 yhden wertauxen cautta / ionga hän otti cahdesta wa
 stahacoisesta Inhimisestā / iocca ylös menit Templin
 Rucoleman / ia tahdoi sen cautta heitā saatta heidän
 syndins tundon / että he panist pois sen sydāmen core
 uden / ia tyhiā Kerseamisen heidān hywistā tōistāns /
 ia nöprytāist izens Jumalan edes / ia rucoilist syn
 diāns anderi. Ja cosca HErra Christus oli Elmo
 nin Phariseuxen huones / ia hän napist ihellāns stā /
 että hän sallet yhden syndisen Waimon pescwān Ky
 neleillāns hänen Jalcoians / ia cuinwavan ne hänen
 Hiurillāns : Nijs hän cohta oienst ia pani yhden wer
 tauxen hänen ettens cahdesta welcamiehestā / yxi ioca
 oli welca wiist sata penningitā / toinen wiist kymmen
 dā. Ja sen cautta tahdoi wetā tātā ylös paisunutta
 Phariseusta tundeman hänen heidouttans. Nijs hän
 myös teki yhden Lain oppenen cansa / ioca myös tah
 doi tehda izens wanhurscari / opetti hāndā yhden wer
 tauxen cautta / ionga hän otti yhdestā Inhimisestā /
 ioca alasimeni Jerusalemista nijs Jerichoon / ia tuli
 Ryöwäreiten Kästij / ia sen cautta tahdoi saatta hāns

Luc. 7.

dä oikialla tiellä. Samalmuotto myös Propheeta Nathan teki David Euningan causa / ioca oli sangenue cahten cauhian ia Euolewaisen syndin / nuhteli händä yhden wertauxen cautta cahdesta Niehestä / iocca Asuit yhdesä Caupungisa / yri Nicas ia toinen Röyhä. Sillä Nicalle oli palio Lambaita / mutta sillä Röyhälle yri ainoa : Jonga se Nicas Nies Zapor ia pani hänen wierahtens etteen / ia säästi omi Lambaitans : Ja sen cautta saatti Dawoldin hänen syndins tundo. Sillä cosca Dawid wihahtui sen Nican ylihen ioca sen Röyhän ainoan Lamban oli Zappanut / sanoden / että hän on Euoleman Lapsti / waistaisti Nathan / sinä olet se sama Nies. Nimen Esimeräiä pitä caiti oikiat ia hursaat Saarnamiehet seuraman / ia laittaman heidän Saarnans että se tulisi ylös rakenoxeri / ia heidän ewliaittens terweyden ia Autuuden. Sillä ninquin Ieronymus sano : Quicquid non ædificat audientes, vertitur in periculum loquentis, Se on : Se cuin ei tule ewliaitten ylös rakenoxeri ia hywäxi / se käändypi sen wahingo / xi ioca Puhu.

II. Opeme näistä cahdesta Inhimifestä / iocca ylös meni Templin rucoleman / että meidän piä olemman ahkerat oikiasa Jumalan Palweluxesa / ia wisusti käymän Kircosa / ynnä muiden Christilisten Inhimisten causa / ia siinä yrimielifestä toinen toisensa causa Jumalata palweleman / hänen P. Sanans ewleman / händä rucoileman ia aurihwecaman / händä ylistämän ia kiietämän coidein hänen hywäin töidens edest : Sillä sen palweluxen Jumala meildä caisilda

2. Sam. 12.

Monemur
ad sedulau
ac diligen
tem fre
quentatio
nem tem
pli.

Luc. 11.
Coll. 4.

Esa. 29.

Psal. 41.

tahto/ siinä myös seiso caidi meidän autuuden / että
me hänen P. Sanans cwolemme ia kätlemme / ninquin
Herra Christus ihe sen todista P. Lucan tyfönä / ia
P. Parwali kätte ia mana / että meidän pitä aina ru-
coeleman ia Jumalata siistämän. Ja cosca me Juma-
lalle palweluxen tegemme / niin pitä siistä pois oleman
caidi Blcocullaisus / ia meidän pitä Sydämeistä Ju-
malata Palweleman : Sillä Blcocullaisus on yri
Eauhistus Jumalan edes / ia ei taida olla hänelle ota-
linen. Ninquin Jumala ihe sano Prophetan cautta :
Tämä Cansa lähestyi minua huultē cansa / mut-
ta heidän Sydämens on caucana minusta. Nin-
quin ne Blcocullatut Phariseuxet owat tehnet / he
teeskeliit palwelewans Jumalata / mutta heidän Sy-
dämens caucana oli siistä. Cosca he cukiit HErran
Christuxen wieraxens / niin ei he siä tehnet Sydä-
mestä / että he tahdoit oppia hänelä iotakin : Mue-
ta että he olisit saanet händä wietellä ia iohongun waa-
hingon saatta. Ninquin Psalmisa seiso : De tule-
wat catzeleman / ia ei cuitengan aiattēle Sydä-
mestä / mutta etziwät iotakin cuin he taidaisit hā-
wäistä / menevät pōtes ia vlgos lewittāwät si-
tä. Ja Prophetan tyfönä seiso : De sanowat kes-
kenäns toinen toiselle / tulcam ia Päyläm cwleo-
man / mikā se DErran sana on cuin he puhuvat /
ia pitä tuleman Seuracundan sinun tyges / ia
istuman sinun ettees / ia pitä cwleman sinun sa-
nas / ia ei tege sen iälken / mutta pitä willitze-
mān sinua ia heidän pitä Elämān heidän ahneu-
dens iälkin. Ja catzo sinun pitä oleman heidän

Gaulungia Wirtens / Jota he mielelläns weis-
 wat ia leikitewät / ia näin piti heidän cwleman
 sinun sanas / ia eli tekemän sen idäin. Joca nyt
 näin tällä muoto tulepi Kirkon cwleman Jumalan
 sana / ne Jumala piti Duomiheman. Mutta mei-
 dän piti cawahhtaman / ettei me löytäisi heidän jouco-
 stans / iotca nijs Jumalata palwelewat / ia hänen P.
 Sanans cwlewat : Waan meidän piti Sydämeštä
 händä palweleman / ia hänen sanans mielelläns cwle-
 man / händä Ristämän ia Cunnioittaman. Niquin
 Danna Eleanan Waimo on tehnyt / että cosca hän
 oli Jumalan palweluxes ia rucoli Jumalata / nijs
 hän on sen Sydämeštä tehnyt / niquin hän ihe tunnu-
 sta / sanoden : Minä olen ulgosruodattanut mi-
 nun Sydämeni DErranedesä.

1. Sam. 1.

III. Opeme tästä Phariseuxesta / cuinga meidän
 piti tästä meidän Elämän käyttämän / nimittäin / mei-
 dän piti vältämän ia cartaman syndi / ia harioittaman
 meitäm caikisa hywisä töisä / niquin tämä Phariseus
 on tehnyt. Sillä niquin P. Pawali sanopi : We-
 oleme Jumalan teko eli käsialat / luodut Chri-
 stuxesa Jesuxesa hywijs tekein / iolhin Jumala
 meitä io ennein ombi walmistanut / että meidän
 nijsä waeldaman piti. Ja Tituxen tygö sano hän :
 Se terwelinen Jumalan armo on caikille Inhi-
 misille ilnestynyt. Ja opetta meitä / että meidän
 piti poistieldämän caiki Jumalattomat menot / ia
 Maailmaliset halut / ia Elämän Cunnialisesta / wan-
 hurskasta ia Jumalisesta tästä Maailmasa. Sillä nijs
 tämä Phariseus on tehnyt ia Elänyt Cunnialisesta :

Discimus
 peccata esse
 vitanda, &
 bona opera
 facienda.
 Ephe. 2.

Tit. 2.

Eij hän ole keneldäkän mitän Ryöwännye eli wälis-
 wallalla ottanut: Eij kenelläkän wäärystä tehnyt:
 Eikä myös ollut Huorintekijä. Nijn pitä meidän myös
 iseme käyttämän / että me taidaisim totudes sano yn-
 nä hänen cansans: En minä ole Ryöwäri / wäärä/
 eikä Huorintekijä. Sillä Jumala on ne synnit pois-
 fieldänne / ia tahto rangaista caikia / iotca niistä teke-
 wät. Niquin Prophetan Esaias tykönä seisso: We
 sinulle toca Ryöwät / sillä sinun pitä Ryöwättä
 män. Item: We nkille iotca wetäwät yhden
 Duonen toisen tygö / ia wetäwät yhden Pellon
 toisen tygö: Sittenasti ettei enämbi sia ole / et-
 tä he yxinäns Maalla asuisit. Ja niistä iotca wää-
 rystä tekewät sano hän: Wee nkille iotca sitovat
 heidän yhten turhan siten cansa / wäärystä te-
 kemän. Nijn myös erinomaisesta tahto Rangaista
 caikia niistä iotca Eläwät Huorudesa ia Salawuote-
 udesa. Niquin P. Pawall sano: Duorin tekiät ia
 Salawuoteiset / ei pida Jumalan Waldacunda
 perimän. Ja P. Johanneksen ilmestys Kirias sei-
 so: Että heidän osans pitä oleman siinä Järwe-
 ssä / loca pala Tulesta ia Tulikivestä / loca on se
 toinen Cuolema. Ja meille on monda Esimerkkiä
 sen päälle / cuinga Jumala on Rangaissut tämän syn-
 nin tähden Sodomian ia Gomorrian. Ja ceco Isra-
 elin Sucucunnasta Tapettin 24000 saman Synnin
 tähden. Nijn myös Duomarin Kirias seisso / että co-
 co Benjamin Sucucunda on häwitetty sentähden.
 Cuinga Troja ia muut Caupungit owat Rangaistue
 Huoruden tähden / osottawat Historiat. Ja Ju-

Esa. 53.

Esa. 5.

2. Cor. 6.

Apocak. 2.

Gen. 19.

Num. 25.

Euk. 20.

mala tekist / että se syndi olisi heisä loppunut / ia eis
 meidän secame ioutunut / ninquin sen pahempi enimäst
 ioca paicas meidän seasam niistä tehän : Sillä ei o-
 le pian sanottu yhtäkän Caupungita eikä pitäiätä ym-
 bəri coco Ruogin Riistin / cusa Huorintekiat ia Sala-
 woteista ei ole / ei yri / mutta monda / niin ettei cusa-
 enämbi ole kuin tällä Maalle. Ja sentähden Jumala
 Rangaise meitä pitkälisten Sodan / moninaisten
 Tauten ia swren ulgostegon cansa. Sillä cosca & si-
 walda / ia ne jotca Estwallan siasa owat / ei rangaise
 syndi / niin Jumala ike rangaise sekä & siwalda että
 Alimaista. Ja ios me tahdomme päästä näistä ran-
 gaistorista / niin pitää ihcekun tekemän catumuxen ia
 Elämän parannozen / ia ylönnandaman ne synnit aica-
 nans : Ja siinä stasa harioittaman hänen caikisa
 Jumalissa hywisä Eöisä / Kaikaudesa Lähimästä
 wastan / Puhtaudesta / Raitiudesta / caikisa awuista ia
 hywisä Eöisä. Mutta cuitengin ei meidän pidä uscalo-
 taman niiden päälle / että me niiden kautta tulemma
 wanhurskari ia autuaxi Jumalan tykönä : Sillä ei
 yriäkän Inhiminen taida hänen hywain Eöidensä kaut-
 ta tulla wanhurskari. Ninquin P. Pawali sen todista
 Ruomarein tygö sanoden : Eij yriäkän Liha taida
 tulla Lain töiden kautta wanhurskari Jumalan
 edestä : Mutta Jumalan armosta me tulemma
 autuaxi Vicon kautta / ilman meidän ansiotan.
 Item : Eij ole yhtäkän eröltusta / caikki owat syn-
 diset / ia ei taida mitäkän kerscata Jumalan edes-
 tä. Ja tulewat wanhurskari ilman ansiota hänen
 Armostans / sen Lunastoxen kautta toca on ta-

Rom. 3.

pabtuut Christuxes Jesuxes. Item. Me sen to-
dxi tiedämme / että Inhiminen tulepi wanhurs-
casi uscosta ilman Lain tädä.

*Neminem
deberet
exaltare,
nec alios
contemne-
re.*

IV. Opeme/ettei yxifän pidä izens ylöscorgot-
taman / ia muita ylöncakoman / ninquin tämä yspiä
Phariseus teki / ioca swresta izens ylöscorgotti ylihen
muita Inhimistä / ia ylihen sen Röyhän Publicanus-
xen / ia ylöncakoi caiki muita / sanoden : En minä
ole ninquin mwt Inhimiset / ia ninquin tämä
Publicanus. Ja sen causa osotta / että hän tahto ol-
la swrembi ia pyhembi / cuin caiki mwt Inhimiset.

1ud. 9.

1. Sam. 17.

Nijn myös Saal Ebedin poica ylöncakoi Abime-
lech Sichimiterein Euningan. Samalmuotto Bo-
liath ylöncakoi Dawidin / sentähden että hän oli
Nuori ia wähäinen / ia sano : Minä tahdon anda
sinun Lihäs Linduin Taiwan alla / ia Petoim
Maan päälle. Simon Phariseus ylöncakoi sen syn-
disen Waimon / ioca tuli hänen Huonesens H&Kran
Christuxen tygö : Mutta meidän pitä sitä wastan
alendamän ia nöyryttämän meitäm / eikä ketälän
ylöncakoman : Sillä ne owat pahat ia syndiset Inhi-
miset / ioca ylöncakowat hänen Lähimäisens / ninquin

Luc. 7.

Prov. 14.

Salomon sano. Ja Jumala eij woi kārstä niistä ioc-
ca izens ylöscorgottawat / ia ylöncakowat muita / mu-
ta alenda ne / ia alascufista istuimelda. Ninquin ta-
pahui tämän Phariseuxen causa / ioca ylöncakoi
muita / ia myös sitä Röyhä syndistä Publicanusta.
Ja Boliathin ioca ylöncakoi Dawidin / nijn että
Dawid löi hänen Euoliari : Älkän siis kengän toi-
sta ylöncakoco / waita cuinga nöyrä hän on / mutta

Luc. 1.

paremin candacan toinen toisens Cuorma ia ylösoien-
dacan händä. Niquin P. Pawali sano Galateresin
työ : Kackat Wellet / ios iocu osa langeta io-
hongan syndin / niijn te iotca olet Dengeliset ylös-
ohendacat händä biliaisuden Dengen cansa / ia
catzo sinun itze päälles / ettei sinä myös tule Eu-
saturi / candacat Kestendän toinen toisens Cuor-
ma / ia niijn te täytätte Christuxen Lain. Ja muio-
stacan ihcekufin meidän HErran Jesuxen Christuxen
manauxen päälle / ioca seiso P. Lucan tykönd / cusa
hän näin sano : Sinä Oleocullattu / ota pois
Malca omasta Silmästä / ia sytte catzo / ettäs
taidaist ulgos otta Kalscan / ioca on sinun We-
lies Silmästä.

Galat. 6.

Toinen Osa.

Ensimäises Osas sanottiin Oleocullatu-
sta ia Ylöspaisunesta Phariseuxesta / ia hänen
Rucourestans : Tästä toises me saamme culla-
sista Beron ottaiaista ia hänen rucourestans / niijn
myös meidän HErran Christuxen Duomioista näi-
stä molemista. Ja on meille tässä wiissi Eappaletta :

I. On tämän Publicanuxen nöyrydestä :

Ja se Beronottata seisoi taambana.

Tästä hän osotta hänen nöyrydens : Ei hän men-
ny seifoman sen ylpään Phariseuxen wieren / mutta
seisoi taambana hänestä / sillä hän tunsu / ettei hän ol-
lut mahdolinen seifoman pyhän Wiehen wieresä / ioca
oli hywistä toista ylöspaisunue : Ja hän siinä wastan oli

Analysis
II. Partis
quing. con-
tinens
membra.

I.
Humilitas
Publicani
Proculstan-
tis.

swri syndinen / ioca hänen lähimäisens usein oli pet-
 tänyt swrella woitolla / castolla ia Corcorahalla / ia
 ei joscan ollut parannoista tehnyt / mutta nyt ästei
 johdatta mielens hänen syndins / ia catu sitä / että hän
 niin palio paha ia wäärpittä oli tehnyt / Jumalata ia
 hänen lähimäistans wastan. Meni sen ähden ulgos
 Tulli Huonestä / cusa hän Tulli ia Wero oli Laitto-
 mast ylöscandanut / astui ylös Templin rucocleman
 Jumalalda andexi hänen syndiäns / ioca händä wai-
 waist ia ahdisti. Ja cosca hän tuli Templin sisälle / ei
 hän walinnut hänelläns ylimäistä sitä / ninquin tämä
 corea ia ylpää Phariseus telti : Mutta meni taamma
 yhten loukosen / ad locum peccatorum cusa synnisset
 Inhimiset seisoi / eikä tohtinut muiden näkywin
 tulla. Ja tiesti / että Jumalan piti sielä kyllä hänen
 rucourens ewleman. Ninquin Augustinus sano :
 Stabat à longe, sed Deus in propinquo attendit.
 Se on : Wän seiso taambana / mutta Jumala läse-
 nä olewa cwle hänen.

II.

Gestus Pu-
 blicani, no-
 lentis ocu-
 los ad cœ-
 lum leva-
 re.

II. On hänen käyttämiseistans :

Ei tohtonut Silmiäns ylösnosta Tai-
 wasen päin.

Tämä toinen nöyryden merkki on / ettei hän roh-
 gennut ylösnosta hänen Silmiäns Taiwasen päin /
 ninquin Phariseus / ioca hänen ulconaisen Pyhän
 Elämäns tähden / ei lyönyt Silmiäns alas / mutta
 seisoi kyllä coriaist / caseli ylös / eikä peliännyt keta-
 kân / eikä Jumalata eikä Inhimistä : Sillä hän piti
 ikens wanhurskana ulconaisen hywän töidens täh-
 den / ia niinen päälle hän uscalsti enämin cuin Juma-

Ian päälle. Mutta tämä Veronottaia caso alas-
pään/ eunst että hän oli swri syndinen Inhiminen/ ioca
hänen pahan elämäns cansa oli Jumalan mielen ricko-
nut/ ettei hän tshenut caso ylös Tairwasen päin/ nin-
quin Augustinus sista sano: Coelum non intueba-
tur, quia seipsum considerabat, ut primum sibi
displiceret, & sic Deo placeret. Se on: Etsi catzo-
nut Tairwasen / sillä hän catzoi hänen itse pääl-
lens ensistä / että hän Jumalalle kelpaisi: Mut-
ta seisoj allapäin ia rucosi / ia aiatteli / minä häpiän
minun syndin tähden Jumalan ia Inhimisten edes/
ia en ole mahdollinen minun Silmiän ylönostaman
Tairwasen päin: Sillä minä olen swri syndinen / ia
usein wäärin tehnyt Jumalata ia minun Lähimäi-
stän wastan: Toiwon cuitengin ettei Jumala minua
peräti hylä / mutta anda ne minun andexi / hänen su-
lasta armostans ia Laupiudestans.

III. On Veronottaian rucouesta:

Mutta löi Xindojans ia sanot: Juma-
la armada minun syndisen päällent.

Näisä sanoisa meille owat cahtalaiset.

I. Että hän löi Xindojans: Sen cansa hän
eunnusti/ että sydämeistä / ioca maca rinnan alla / ul-
goskäywät ninquin yhdestä Lähteestä caisti synnit:
Ninquin herra Christus sano P. Mattheuxen ty-
föna: Sydämeistä vlgoskäywät pabat aiato-
ret/ Murha / Duoruus / Laureus / Warcaus/
wäärät Todistoret. Ja Augustinus sano: Tun-
dere pectus quid est aliud, nisi arguere, quod la-
tet in pectore, & evidenti pulsu occultum ca-

III.

Oratio Pu-
blicani.

Percussio
Pectoris.

Matth. 15.

stigare peccatum. Se on: Lyöä Rindoisia / mikä se muree on / kuin nuhdella sitä kuin Sydämes on / ia wahwan lyömisen cansa rangaista salaista syndi.

Petitio Pu-
blican.

2. Että hän rucoili syndiäns anderi / sanoden: Jumala armada minun syndisen päälleni. Eij hän kerska hywistä Toista / Niquin Phariseus teki: Mutta rucoili Jumalalda armo / ia syndiäns anderi. Ja tahto niin palio sano: O HERRA / minä tunnustan minun syndin sinun edessä / sillä minä olen yxi swori syndinen Inhiminen / ioka olen monella muoto yllisen täynyt sinun P. Käskysanas / ia palion wääräyttä tehnyt minun Lähimäisellen / ia händä pettänyt sworen Lastion ia Corcorahan cansa: Tulen nyt sentähden sinun pygös / yhdessä Murhelisen ia Sarulisen Sydämen cansa / ia rucoilen sinua: Armada minun syndisen päälleni / ia anna kaikki minun syndini anderi / sinun sworen Laupludes tähden: Tällä muoto tämä Weronottaia rucoili Jumalata / tunnusti hänen syndins ia anoi ne anderi / uscoi myös että Jumala annoi hänen syndins anderi / mutoin hän eij olit ne saanut anderi / eikä HERRA Christus olit ylistänyt händä / iollet hän olit rucoillut oikiasa uscosa.

IV.

Iudicium
Christi de
stroque.

IV. On HERRAN Christuren Duomioft näistä molemista:

Minä sanon teille: Tämä meni Eotians wanhurskambana kuin se toinen.

Meidän HERRA Christus Jesus / ioka on se oikia Duomari / sano näistä molemista / nimittäin / siittä ylöspaisunesta Phariseuksesta ia tästä Röyhästä Weronottaista: että hän meni wanhurskambana Eotians

cuin Phariseus. Jos iocu Inhiminen olisi Duomi-
nut hänen järkensä järjellä / niin hän olisi sanonut / että
Phariseus ioca oli Pyhä Mies / ia palio hyviä Teitä
tehnyt / oli palio wanhurskambi cuin se Veronottaia /
ioca oli suuri syndinen ia palio waaryttä tehnyt. Mut-
ta Herra Christus. tässä toistin Duomike. Sillä hän
näke ia tietä mitä Inhimisen Sydämes on: Ja tietä
että Phariseus oli yri Blöcullattu Inhiminen / ia
uscalsti hänen Anstons ia hywain Teoins päälle / ia
teki ikensä wanhurskari niitten tähden. Eij Herra
Christus hända Duomike hänen hywain Teidens täh-
den / mutta sentähden / ettei hän tundenut hänen syn-
diäns ia heikkouctans / eij semmengan anonut syndiäns
anderi: Mutta uscalsti hänen ulkonaisten hywain tei-
dens päälle / ia ylöncahoi häne lähimäisensä. Wiimein
myös sen syyn tähden / ettei hänellä ollut yhtäkän oikia
Usco / eikä Messiaesta Herraista Christusta mitä-
kän tienye eikä hända oikein tundenut. Ja P. Pawa-
li sano: Mitä eij tapattu uskosta se on syndi. Ja Rom. 14.
Epistolas Hebræerein tygö seiso: Että ilman usco-
ta eij taida mitäkän Jumalalle Pelwata. Ja sen
syyn tähden Herra Christus Duomike tämän Pha-
riseuxen. Mutta Veronottaian hän lukepi Wan-
hurskari sentähden / että hän tunsi ia tunnusti hänen
syndins / cadui niistä / ia oikian Uscon causa pakeni
Jumalan armeon / ia rucoiili syndiäns anderi.

V. On siinä syystä / mingatähden Herra Chri-
stus näin Duomike:

Sillä locainen cuin ikensä ylendi / se ale-
tan / ia loca hänen alenda / se yletän.

V.

Ratio judi-
cij seu cen-
sure Chri-
sti.

Meidän Herran Christus wanhwisti hänen Duomionsia puhens yhden sanan laseun cansan/ sanoden: Jocalinen cula itzens ylendä / se aletan/ loca hānens alenda/ se yletān/ Ja sen cansa tietä anda/ et tātā ne Blcocullatut / iotca kerscavat heidän omasta ansioistansia hywistä Edistāns / ia niijen cautte swlewat tulewans wanhurscaxi / ne Jumalalda pois hyljätān ia Duomitān: Muetta syndiset iotca tundewat ia tunnustawat heidän syndins/ pakenevat Jumalan armon oikias Bscos / ne otetan Jumalan Armon ia saawat syndins andexi/ia luetan wanhurscaxi Jumalan edesä.

E. C. IIa.
Partis.

Discimus,
et si Pecca-
tum inter-
dum dor-
miat tan-
quam gra-
vi immer-
sum somno,
tamen evi-
gilas tan-
dam.

Sap. 17.

Opetuxet toifesta Cappalesta.

I. **O**peme / että waltta Inhimisen oma-
rundo heiken macapi ia on lymysä: Nijn
cuitengin hān wiimein ylös heräpi ninquin
unesta/ia saateapi Inhimisen swren Sydāmen kiwun/
pelgon ia wapistoxen / nijn ettei hān cufacan löydä sia
eikä lepo. Ninquin wijsauden Kirias sijtä seišo kirioi-
tettu: Cosca he alattelevat että heidän syndins
pitä oleman salattu / ia yhden pimilān peitoxen
alla nñhotettu / tule hirmuifest haiotetuxi / ia
Kyöpelildä peliätetuxi. Ja se luola cusa he sišäl-
lä olit / eš taitanut heitä kätkeä ilman pelgota.
Silloin oli xri paubina heidän ymbärillāns / iot-
sta he pelkästyit / ia he nägit hirmuisita nägyiä/
iosta he wapisit: Yö tuli ia eš taitanut heitä wal-
lista / eikä myös tosin walkeus eš taitanut si-
tā pimilätä yötä tehä walkeaxi. Sillä nägyi xri

Palawainen tuli täynnä pelco. Ja kohta perästä
seiso siinä: Cosca iocu epäille ia pelkä/ sen teke hä-
nen oma pahudens/ ioca todista hänen ylitzens/
ia Duomitze hänen/ia yxi pelkäwäinen oma tun-
do aiattele pahoin päin. Senpäälle on meille Esi-
merkki sekä Vanhas että Wdes Testamentis: Cosca
se Jumalatoim Cain löi hänen Welien sen wanhus-
can Abellin Euoliari/ oli surutoim ninquin hän ei olis-
mitään paha tehnyt: Sillä hänen syndins maczist
ninquin rascasa wnesa. Sentähden hän myös/ cosca
hErra kysyi hänelle/ sanoden: Eusa sinun Welies
Abel on? Wastaisi kyllä röykästäi ia rohkiasti/ia sanoi:
**En minä tiedä/pitäkö minun wartioitzeman mi-
nun Welieni.** Mutta cosca hErra sanoi hänelle:
**Sinun Welies weren Äni hwota Maasta minun
tygöni:** Nijn hänen syndins ylös heräsi hänen omas
tunnosans/ ia hän tuli senealcaisen Sydämen ahdi-
storen/ että hän langeisi epälyxen ia sanoi: Minun
syndin on swarembi/ celn se taitan minulle anderi
annetta. Mutta Augustinus wasta sihen ia sano:
Mentiris Cain, sinä walhettelet Cain: Sillä Ju-
malan armo on swarembi/ celn caiken Maailman
synnit. Nijn myös Dawid Cuningas/ cosca hän
langeisi huorutten ia Miestappon/ oli hän surutoim.
Sillä cosca Nathan Propheta puhui hänen tygöns
wertauxen kautta yhdestä Riikast Inhimisestä/ iolla oli
sangen palio Lambaita/ ia cuitengin otti yhden Röy-
hän Miehen ainooan Lamban ia Tapoi sen: Cosca
Dawid sen ewli/ wihaštui hän sangen sen Inhimisen
päälle/ ioca sen oli tehnyt/ ia sanoi: Nijn totta celn

Gen. 4.

2. Sam. 12.

Luc. 5.

Derra elä/ hän on cuoleman Lapsi/ ei tundenut
 wielä hänen syndiäns. Mutta cosca Propheta sanoi/
 Sind olet se sama Wies: Ja ilmoitti hänen syn-
 dins/ nijs hänen syndins äskien heräsi / ia hän sanoi:
Minä olen syndiä tehnyt **D**erra wastan. Sa-
 malnuoto se tapahtui P. Petarin Apostolin cansa/
 ennein kuin **H**erra Christus astui hänen Paattijns
 Saarnaman / oli hän surutoin: Mutta sieste kuin
 hän näki ia ymmärsi **H**erran Christuxen Jumalisen
 woi-man / **H**Ertrauden ia Majestetin / sijsä suuresta
 Ealan saalista kuin hän oli saanut hänen hywästisug-
 nauxens cautta/nijn pelso ia wapistus tuli hänen pääl-
 lens nijs suuresta / etkä hän sanoi: **D**Ertra/ mene
 pois minun tyköäni/ sillä minä olen syndinen **J**h-
 himinen. Ja täsä Euangeliumis on meille myösoxi
 Esimeräi täsä Weronettaiasa / ioca Tulli Huonesä
 oli surutoina / ei tundenut hänen syndiäns: Mutta
 cosca hänen syndins plösheräsi / meni hän plös Tem-
 plin/ rucoili Jumalalda syndiäns andexi / sanoden:
Derra armada minun syndisen päälleni. Näi-
 stä Esimerkeistä me nyt ymmärdäme/ cuinga Eauhia
 ia Wyrkylinen cappale syndi on / cuinga se waiwa ia
 ahdistä **J**nhimisen omatundo cosca se plösheräpi/ ia
 usein saatta epälyxen / iollei Jumala händä Lohdutta
 ia plösoienna. Ja waikka hän heiken macapi / ia teke
Jnhimisen suruttomaxi/ cuitengin hän wijsmein plös-
 heräpi/ ia waiwa **J**nhimistä hirmulifestä. Eawahca-
 can ia wältäkän sentähden isecukin syndiä/ senpäälle/
 ettei omatundo händä waiwaist/ ia wedäisi Jumalan
 armosta ijancaikäsehen Eadoruxen.

II. Opeme / cuinga yri syndinen Inhiminen /
 ioca on stiginnyt ia syndynyt synnissä / ia itse aina syn-
 nistää Elämästä on pitännyt / pitää tuleman wanhurscaxi
 Jumalan edessä / ia custa se wanhurscaus hänelle tule-
 pi. Eij se hänestä itsestään eikä meidän Ansiostan tulle:
 Sillä me olemme kaikki luonosta wihan Lapset ia
 syndiset: Mutta hän tulepi wanhurscaxi Jumalan
 sulasta Armosta ia Laupiudesta / ilman anstota Vscou-
 cautta Jesuxen Christuxen meidän Herran ia aino-
 an wälimiehē pääälle. Niquin P. Pawali sen todista
 Romarein tygö / cusa hän sano: De owat kaikki
 syndiset / ia eij ole mitään Perscamista Juma-
 lan edes. Ja tulewat wanhurscaxi ilman ansio-
 ta Jumalan armosta / sen Lunastoren kautta jo-
 ca on tapahtunut Christuxes Jesuxes. Ja Ephe-
 serein tygö sano hän: Armosta te oletta Wapa-
 detut / Vscou cautta / Ja eij se ole itze teistään /
 Jumalan lahia se on / eij töistä. Nijn myös hän
 sano Tituxen tygö: Sihte cuin Jumalan meidän
 Lunastajan hywys ia Rakkaus Inhimisten tygö
 ilmestyi / eij Wanhurscauden Töiden tähden /
 cuin me olemme tehnet: Mutta hänen Armons
 jalken teki hän meitä Auttari. Ja eohia jalkin sa-
 no hän: Että me tulemme Wanhurscaxi Juma-
 lan armon kautta / ia perilisexi hancalciksen Elä-
 män. Sen todistawat myös nämät jalkin seurawai-
 set Esimerkit: Dawid cuinga hän sai syndins an-
 dexi / ia tuli wanhurscaxi Jumalan sulasta Armosta.
 Wanasses ioca oli suuri syndinen / ia palio paha oli
 tehnyt / tuli Jumalan suuresta Armosta wanhurscaxi.

*Discimus
quomodo
homo pec-
cator justifi-
catur cu-
ram Deo.*

Rom. 3.

Eph. 2.

Tit. 3.

P. Petrus Apostoli / ioca tielti Herran Christuxen /
 sai hänen syndins anderi Jumalan sulasta Armosta.
 P. Pawali ioca wainoisti Herran Christusta / ia coiccia
 nista iotca händä tunnustit / sai syndins anderi. Ma-
 ria Magdalena yxi syndinen Waimo myös Ju-
 malan sulasta armosta tuli wanhurscaxi. Ja tämä
 Publicantus myös sai hänen syndins anderi / ia tuli
 Wanhurscaxi Jumalan sulast Armost. Näistä sekä
 muista P. Raamatun todistorista ia Esimerkeistä me
 nyt cölemma / ettei yxikään Inhiminen hänen anstons
 ia hywäin töidens tähden tule wanhurscaxi : (Sillä
 hywät Työt ulgossulietan Inhimisen wanhurscauxes-
 ta) Mutta Jumalan Caicciwaldian sulasta ia sano-
 mattemasta Laupindesta me tulemme Wanhurscaxi
 Herran Jesuxen Christuxen piisan ia Anstion täh-
 den / Useon cautta hänen päällens. Näinen cansa
 pitä caicci syndiset isens Lohduttaman / ia tietämän
 sen / että ninquin nämät Jumalan sulasta armosta /
 ilman heidän Anstotans owat tulleet wanhurscaxi :
 Niin wielä nyt caicci tulewat wanhurscaxi ia autuaxi
 Jumalan sulasta armosta ilman heidän Anstotans :
 Sillä yxi tie on Autuutten / ia yhdellä muodolla caicci
 tulewat autuaxi / nimittäin / uscon cautta.

Monemur
 judicia Dei
 esse diversa
 à iudiciis
 hominum.
 Esa. 11.

III. Opeme / että Jumalan Duomiot owat pa-
 lio toisin kuin Inhimisen Duomiot : Sillä ei hän
 Duomike Inhimisten mielen eli aiatoxen jälken :
 Mutta hänen Jumalisen wissaudens jälken. Nin-
 quin Esaias Propheta sen todista sanoden : Eij hä-
 nen pidä Duomitseman sen jälken / kuin silmät
 näkevät / eikä rangalsen sen idäken / kuin corvat

cwlewat / mutta pitä Duomitzenman oikuden
 canſa. Jos Maailmaliset Inhimiset / Aristides,
 Cicero, ja myd ſenſaltaiset oliſi pitänye Duomise-
 man näiſtä cahdeſta Wieheſtä / Pharifeuſteſta ja Be-
 ronettaiaſta: Niin he palio toiſin oliſit Duominnet /
 Nimittäin / tāmān Pharifeuſen wanhuſcaxi hānen
 ulconaiſen pyhān Elāmāns tādhen. Jos Pawl yn-
 nā hānen joukōns canſa oliſit ſijnā ollet lāſnā ja cwle-
 let Chriſtuxen Duomion / niin he oliſit ſanonet ſitā
 waſtan / ja Duominnet Pharifeuſen Pyhāri ja Wan-
 huſcaxi / ja oliſit aſettanet hānen Pyhāin ſecan Tai-
 was / ja tāmān Rōyhān Publicanuxen oliſit Duomi-
 net Eadotuxen: Sillā tāmā Maailma caſo ſen iāl-
 ſin cuin Silmāt näkewāt ja Corwat cwlewat / mutta
 mitā Sydāmes on / ſitā ei he mitālān tiedā / ja ſen-
 tādhen ei ole tāmān Maailman Duomio oikia. Nin-
 quin Samuelin kiriaſa ſeiſo: Et ſe lāy ſen iālſin
 cuin Inhiminen näke / ſillā Inhiminen catzo ſen
 iālſin cuin Silmāin edeſā on: Mutta DErra
 catzo Sydāmen ja Aſatōxen iālſen / ja hān tut-
 kiſtele Inhimifen Sydāmet. Ja ninquin Jere-
 mian Prophetan tyfōnā ſeiſo: Inhimifen Sydān
 on paha ylitzen caiſen / cuca taita tutkiſtella ſitā?
 Minā DErra tu kiſtelen Sydāmet ja Munaf-
 cwt / ja annan ſocaiſelle hānen tōidens Wedel-
 mān iālſen. Ja tātā Duomarita ei yriſkān taida
 pettā / ſillā caiſi Inhimifen Aſatōxet / Puhet ja Työt /
 ſelā Hywāt ja Pahat / owat hānen edeſāns / ja ei mi-
 tālān ole hāneldā peitetty: Mutta Inhimifen Duo-
 miot ne owat wāārāt / ja taitawat monda pettā. Ja

1. Sam. 16.

Jerem. 27.

usein Duomihavat yhden Aflan ioca on oisia / wäärä
 xi / ia wäärän oisixi. Sentähden ei pidä yriän In-
 himinen langeman Jumalan Duomion / eikä niistä sa-
 laistra Astoita Duomiheman ennein kuin Jumala an-
 da ne tulla wälkenten. Niquin P. Pawall neuwo
 ia mana / sanoden: **Älkät Duomitco ennein kuin**
aica on / sihenasti kuin DErra tule / ioca pitä
myös andaman sen tulla wälkentteen ioca pi-
meyses on peitetty / ia ilmoittaman Sydämen
asatoxet / ia silloin pitä itsecullakin oleman kytös
Jumalalda.

Discimus
 arrogantia
 & super-
 biam maxi-
 mum esse
 Peccatum.

IV. Että hErra Christus tässä sano: Joca-
 nen kuin itzens ylendä / se aletan: Sistä me ope-
 me / että Coreus ia Olpeys on suuri syndi / että cosca
 jocu taida ulconaisen Elämän tähden / taida opin /
 wiissauden / riikauden eli jongun muun Lahian tähden
 hänens ylöscorgotta / ia muita ylöncako / niin se on
 yxi Eauhistos Jumalan edesä. Ja niquin Augasti-
 nus sano: Se on yxi Eauhia syndi / ia caidein muit-
 ten syndein Aleu ia Loppu / eikä yriän syndi taida ol-
 la suurempi kuin Olpeys ia Coreus / iosta caidei Pahas /
 Bahingo ia Cadotus caidein Inhimisten päälle on
 tullut. Sillä tämän synnin kautta Satanas wietтели
 Ewan syömän sistä puun Hedelmästä / kuin Jumala
 oli hänen kieldänyt. Sen kautta Euningas Pharao
 on langennut. Sen kautta Chore, Dathan ia Abi-
 ron, Saul, Absalon, Adonias, Haaman, Hero-
 des, Alexander Magnus, Xerxes, Ja myt sencal-
 caiset iotca caidei owat Rangaistut Jumalalda. Pha-
 raon Jumala Rangaisti / ia upotti punaisen Mereen.

Gen. 3.

Chore.

Chore, Dathan ja Abiron Maa sisällens nieli. Saul surmaisi ihens hänen omalla Miecallans. Absalon piron oran jäis rippuman ja siinä pistettiin Euoliari. Adonias lyötiin Euoliari. Haaman hirtettiin ylös sihen Hirsipöyhun / cuin hän itse oli andanut tehda Mardocheusta waстан. Herodexen Herran En-geli löis / ja Madoilda ylös syötiin. Alexander Magnus ioca oli yri swri Monarcha ja Keisari löis Cassander Euoliari. Xerxes Persiä Cuningas / ioca kerscaisi hänen olewan yhden Herran ylihen Idasta nijn Län-den / Grækeilda ynnä eaiten häntä Sotawäkeno cansa lyötiin tacaperin / nijn että hän yhdesä wähästä Wenhesä päästi pacoiti. Bellisarius ioca oli yri wäkewä so-dan Päämies / puhgaistin molemmat Silmät ulgos / ja tuli Kerjäsäxi / ja cohti istui Portisa / anoi Ruoca sanoden: Date Bellisario panem, quem virtus ex-culit, invidia depressit. Nämät Estmerdie kyllä osottawat / cuinga swri syn-di on Vlpeys ja Coreus / ja cuinga Jumala Rangaise niistä / iotca ihens ylöscor-gottawat ja muita ylöncasevat / ja manawat meitä / et-ten me palio itsestäm pidä / mutta nöyryttämme mei-täm Jumalan ja Inhimisten edes / muistaden niiden päälle / joita Jumala on rangaisnut Vlpeyden ja Co-renderen tähden / ja wielä nyt tahto Rangaista caidia niistä / iotca ihens ylöscorgottawat ja muita ylöncase-wat. Tule meidän sentähden wälcä ja carta sitä syn-diä / nimittäin Coreutta / senpäälle ettei Jumala mei-tä alendaist ja rangaisst. Ja paremin sitä waстан op-picam meitä nöyryttämän ja alendamän / senpäälle / että Jumala meitä ylös corgotaist. Ja seuraman P.

Exod. 14.
Num. 16.
1. Sam. 31.
2. Sam. 18.
Esb. 7.
Act. 12.

1. Pet. 5.

Jerem. 9.

Gen. 40.

2. Sam. 16.

Dan. 6.

Petarin Apostolin manaušta / ioca sanopi : Jumala seiso niistä Corelta wastan / mutta niille nöyrille anda hän armon : Niin nöyryttäkät teidän Jumalan voimalisen Eäden alla / senpäälle / että hän teitä ylöscorgotaisi oikialla aialla. Mutta ios me tahdomme kerscata / niin me kerscacam h'Errassa. Niquin P. Pawali Apostoli sano : Ja Jeremian Prophetan tykönä seiso : Joca tahto kerscata hänen / niin kerscacan siinä / että hän tunde minun / että minä olen D'erra / ioca teke Laupluden / oikindan ja wanhurscauden Maan päälle. Älkän yrikän isens kerscatko / eikä myös ylendäkö / mutta odottacan sitä aina / että Jumala meitä ylendä : Hän kyllä löytää meidän ja ylendä cosca hän tahto. Niquin hän ylensti Josephin / ioca oli Fangiudes / ia teki hänen Ruchtinari ylihen Egyptin Maan. Ja Dawidin / ioca wartioishi hänen Isäns Lambaita / teki hän Euningari. Danielin Jumala otti Zolopeuran luolasta ulgos / ia teki hänen swrex Herrari. Moosen Jumala ylensti ia teki yhderi Ruchtinari Israelin Eansan ylihen / että hänen piti johdattaman heitä ulgos Egyptin Maalda. Elizeuksen Jumala otti Pellolda / cusa hän kyndi cahdella toistakymmenellä parilla Härkiä / ia teki hänen Prophetari. Ja monda muuta Jumala on ylöscorgottanut / ia vielä nyt ioca hetki ylöscorgotta hänen hywän tahdons ja suosions jälken. Ja siihen pitää ihecungin tytymän / mitä Jumala teke / ia eij ylemmä lendämän / cuin Jumala tahto.

Euangeliumin Kirioit-
ta P. Marcus 7. Lugas.

F Al cosca Jesus ulgos-
läxi Tyria Sidonin Wgaan
äristä / tuli hän Galilean Wge-
ren tygö / niiden kymmenen
Caupungein maan ärtten kesti-
tze. Ja niin he toit hänen tygöns Cwroin/
ioca myös Wghekä oli / ia rucoilit händä pa-
neman kättäns hänen päällens. Ja hän otti
hänen erinäns Cansasta / pisti Sormens hä-
nen Corwijs / Sylki ia rupeisi hänen Kie-
lehens / ylös catzatti Laiwasen / huocaisi ia
sanoi hänelle / Hephetah / se on / aukene. Ja

cohta aukeiſte hänen Corwans / ia hänen
 Rielens ſide tuli wallallens / ia puhui ſel-
 kiäſt. Ja hän haastoï heitä kellaſtän ſano-
 maſt. Mutta iota enämin quin hän haastoï/
 ſitä enämin he ilmoittit. Ja ylitzen määräⁿ
 he hämmäſtyit / ſanoden / hywäſti hän Caic-
 ki teki / Ewroit hän teki cuuleman / ia Wy-
 kät puhuman.

Exordium
 à Summa
 Evangelij.

Esa. 26 35.

Sä Evangeliumis P. Marcus
 Evangelista meille edespäin yhden
 merkilisen Historian yhdestä Ewroista
 ia Mylästä Inhimisestä / ionga mei-
 dän HERRA Jesus Christus on pa-
 randanut ia terveri tehnyt yhden pa-
 lian Sanan canſa / ia ſen canſa oſottanut hänen Ju-
 malisen wäkens ia woimans / ia caikille tietäwäxi te-
 ki / että hän oli ſe totinen Meſias Jumalan poica
 Maailman Wapahetia / iosta Esaias Propheta oli
 ennustanut. Andä myös tietä / ettei hän ſen canſa
 egi hänen cummiatans : Ja ſentäyden kiellä / ettei
 tämä Canſa pitäny kellekän ſanoman / mutta ſala pi-
 tämän / ſijhenäſti että hän täptäis Lunastoren työn / ia
 ylösnouſis Cuolluista. Ja ulgoſmaalatan täſä Ewans-
 geliumis / meidän HERRAN Jesuren Chriſturen hywä
 ſuoſto ia lupaus Caikia ſyndiſiä Inhimiſiä waſtan /
 iotca ioſakiä taudiſa ia waiwasa owat / että hän tah-
 autta caikia niſtä / iotca hänen päällens uſcaltawet /

ia händä apua anowat. Sentähden tule meidän
wisusti ia ahkerasti cuulla tätä Evangeliumi/ senpää-
le/ että me myös mahdaisimme oikein tuta meidän
Herran Jesuxen Christuxen / ia hänen hyvän tah-
tons meitä wastan / ia caiken rohkeuden cansa paeta
hänen tygöns caikesa tuscasa ia hädästä. Ja on tämä
Evangelium ia monicahtat muue iälken seurawaisee
Evangeliumie / sekä niistä kymmenestä Epistolista
Nichestä/ että siinä lesken poiaista / ioca Nain Cau-
pungista Cuolluna ulgoscannettin / yhdestä westau-
tisesta Inhimisestä/ halwatusta Nichestä/ ia Eunin-
gan Niehen poiaista / ioca sairasti Capernaumisa/
asetettu Saarnatta nyt Sytyksen aialla : Sentähden/
että tähän Aican wuodesta moninaiset taudit liiskua-
iota Inhimistä waiwawat / sentähden että he oppiste
tietämän/ cuinga heidän pitä ihens löytämän/ cosca
he päälle tulevat/ ia cusa meidän pitä apua esimän.

Tämä Evangelium yhtensopi sen colmannen Bs-
con cappelän cansa/ cusa me tunnustamme/ että Jesus
Christus on tullut Maailman syndistä Wapautaman/
ia auttaman caikista sekä Sielun ia Ruumin waa-
rasta.

Ja on meille tässä Evangeliumis caxi Cappa-
letta.

I. On tässä Euroista ia Nylästä / ioca on tuo-
tu Herran Christuxen tygö.

II. On siinä Tunnustähdestä/ cuin meidän Her-
ra Christus Jesus on tässä tehnyt / yhden palian Sa-
nan cansa.

Ratio cur
hoc tempo-
re anni, hoc
Evangelium
pro concia-
ne proponi
soleat.

Convenientia
hujus
Evangelij
cum tertio
articulo
Symboli.
Propositio
bimembria.

Ensimmäinen Cappale.

*Analysis In
Partis, con-
tines quas-
mor Cir-
cumstan-
tias.*

I.

*Circum-
stantia est
temporis.*

Math. 15.

U In pallo culin tähän Ensimmäisen cap-
paleen tästä Euroista ja Myllystä tule/edespa-
ne P. Marcus sen neliän Aflan haaran
cansa.

I. On sijtä aiasta cosca tämä Historia on tapaht-
tanut:

**Cosca Jesus ulgosläxi Tyrin la Sidonin
Maan äristä.**

Näinen sanain cansa P. Marcus osotta/että tä-
mä on tapahtunut silloin/ cosca Jesus ulgosläxi Tyrin
ia Sidonin Maan äristä/ cusa hän oli ulgosaianut
Perkelen yhdestä Cananean Vaimon Tyttärestä/ ioo-
ca händä hirmuifesta riiswaisi: Näistä kahdesta Cau-
pungista Tyristä ia Sidonista io ennen on Saarnat-
tu/ nimittäin toisen Sunnuntain päiwän päälle paa-
stos. Nämät molemat olie Riikat ia wälewät Cau-
pungit/ kuhunga monelda haaralda Cauppahahdee-
owat tullet: Mutta wiimein heidän ylönpaldisen
Coreudens ia Epä Jumalan Palweluren tähden
owat häwitteyt. Näinen Caupungein Maan äristä
HEXra Christus ulgosläxi matcustaman Galilean
päin/ sillä eij hän cauwain yhdestä paicasta ollut/ mutta
waelsti ymbärins yhdestä paicasta toiseen saarnaman
Evangeliumi ia Tunnustehiä tekemän/ eij hän ikens
coscan säästännyt/ mutta aina waelsti/ ia ahkerasti saar-
naisi Evangeliumi toca paicasta cusa hän oli/ senpää-
le/ että hän monda saattaisi Jumalan oikean tunden
ia Bseon.

II. On siistä paicasta cusa se on tapahtunut :

Tuli hän Galilean Meren tygö / niiden kymmenen Caupungin maan ärtten festike.

Tästä Galilean Merestä oletta myös saanet kuul-
la / sekä Talwella että Surwella / ennein seikeme wis-
ko. Ja on tällä Merellä monda Nime / toisnans se
cusutan Zyberian Merexi / toisnans Genezaretin
Merexi / toisnans Galilean Merexi / sentähden
että se oli Galilean Maacunnasa. Ja niin palio kuin
tähän kymmenen Caupungin Maan ären tule / iosta
P. Marcus täsä kirjoitta / tule meidän tietä / että se
Maacunda on saanut Nimen niistä kymmenestä Cau-
pungista / iotca owat Galilean Meren tykönä / toi-
sella puolella Jordanin wirta maanet. Tämä Ma-
cunda on cusuttu ensistä Galilea / ia siistä kymmenen
Caupungin Maacunnaxi / cusa ne kymmenen Cau-
pungit owat ollet / ia nämät owat ne kymmenen Cau-
pungin Nimeet / kuin siinä Maacunnasa owat maanet /
cuin on : Chorazim, Gamala, Iulia, Gadara, Asta-
roth, Gabes, Mitzba, Ramoth, Edrei, ia Arbela.
Nämät owat ne kymmenen Caupungi / iotca siinä
Maasa owat ollet / ionga festike Herra Christus on
waeldannut ia tämän Sunnustähden tehnyt.

III. On niistä personaista / iotca owat tämän
Ewroin tuonet Herran Christuren tygö :

**Ja niin he tolt hänen tygöns yhden Ew-
roin / iotca myös Myckä olt.**

Eij Evangelista täsä nimitä näitä / iotca tämän
Ewroin ia Myhän owat tuonet Jesuren tygö. Mutta

II.
Circum-
stantia lo-
ci, in quo
hoc mira-
culum est
editum.

III.
Circum-
stantia est
Personarū
adducen-
tium surdū
& mutū
ad Christū.

cuitengin ovat he ollet Jumaliset / ia racastanet heis-
den Lähimäistans / ia ovat armahtanet tämän Köy-
hän Inhimisen päälle / ia yhdestä Christilisest radau-
desta ottanet hänen / ia iohdattanet sen oikian Lääkäriin
Herra Christuxen tygö / senpäälle että hänen piti
auttaman händä. Sillä hän oli sekä Ewroi ia Myr-
kä / ia oli tämä sangen wiheleäinen Inhiminen : Sil-
lä eij hän taitanut ewlla Jumalan sana / ioca on yri
wälicappale / ionga cautea Inhiminen tule Jumalan
tundon / ia saapi yhden oikian Bseon Jumalan pääl-
le / ninquin P. Pawali sano : Osco tule ewlosta /
ia ewlo Jumalan sanasta. Eij myös taitanut pu-
hua / eij Jumalata hänen Ewns cansa kisttä ia cun-
nioitta / eikä myös muinen cansa puhua ia hänen A-
stians ulgostoimitta. Græcan Textis seiso se sana *μολο-
λόος*, ioca on nijn palio ettei hän taitanut selkiäst pu-
hua / muetta soperst / ettei yrihän taitanut händä ym-
märtä. Sen myös P. Marcus anda tieta / että cos-
ca Herra Christus oli hänen parandanut / nijn hän
puhui selkiäst ia oikein / että caidei taiste hänen ym-
märtä.

Rom. 10.

IV.

Petitis ad-
ducendum
furdum &
mutum.

IV. On nijnen anomisest / ioca toit tämän Ew-
roin ia Mylän Jesuxen tygö :

**Ja he rucollit händä paneman kättäns
hänen päällens.**

Nämät Inhimiset olit ewllet taide ihe nähnet /
että Herra Christus pani kätens sairasten päälle :
Ninquin hän teli sen Spitalisen Miehen cansa / ion-
ga hän puhdisti / cosca hän Wuorelda alastuli. Sil-
lä ninquin P. Mattheus sijtä ktrioita / Wan oienfi

Matth. 8.

Kätens

Kätens ja rupeisi hänen / sanoden / minä tahdon
ole puhdas. Ja sen Waimon päälle ioca oli cah-
dexantoistakymmeniä vuotta sairastanut / pani H Er-
ra Christus myös Kätens. Sentähden myös se Pää-
mies iosta P. Mattheus kirjoitta / Xucollit että hä-
nen piti tuleman ja paneman Kätens hänen Ty-
tärens päälle / niin hän cohta tulisi terweri. Ja
sen cansa tietä andavat / että Herran Christuxen Kät-
oli niin woimallinen / että hän taissi autta ja tehdä hän-
dä terweri. Ja tämäncaldaisen woiman ja uscaluxen
cansa he toit tämän Ewroin ja Mykän hänen ty-
göns / että hän hänen woimalisella ja wäkwällä Käs-
delläns taissi händä terweri tehdä. Ja näin he osotta-
wat ensistä heidän raclaudent heidän Lähimäistäns
wastan / että he auttavat ja holhowat händä häntä tuse-
casans / ja wiewät hänen Herran Christuxen tygö-
rucollawat hänen edestäns. Sitäläkin osottawat he
myös heidän uscons / että he tiesit ja uscoit / että H Er-
ra Christus hänen woimallans woij ja taissi autta / ja eil-
mitäkän sista epäillet / sillä ios he olisit epäillet / ei he
olisi ottanet sitä waiwa etteens / ja wienet händä H Er-
ran Christuxen tygö.

Luc. 13.

Matth. 9.

Opetuxet ensimmäisellä Cappa- lesta.

Loci com:
Is. Partis.

I. **O** Peme tästä / cuinga ahtera ja wiriä
meidän Herra Christus Jesus on ollut hä-
nen wirgasans / ei hän ole säästänyt igens /
eikä ehinyt hywiä päiwiä tässä Maailmas / mutta on

Discimus
Christum
sedulo ac
diligenter
suum fecis-
se officium

maeldanue ymbäri Judean / Galilean / Samaritan / Tyrin ia Sidonin Maacunnasa / ia on saarnanue Evangeliumi ioca paicas / Caupungeisa / Kyliä / Vuortein ia Merenpäälle / Merein rannoisa / Corwisa ia Mesisa / ia cusa ikänäns hänellä tila oli / ia hänen oppins ulkonaisten merkein ia Tunnustähkein cansa wahwistanue / on myös caictia auttanue / ia taudista parandanue / sekä Jwettaita että Pacanoita / ia caictia opettanue / ia sen cansa osottanue / ettei hän ole sidottu iohongun wiissiin Maacundan eli Cansaan / mutta ninquin hän on caictien tähden tullut Maailman / niijn hän tahto caictia opetta / caictia terweri tehda / ilman mitäkän eroitusta. Ninquin P. Petari Apostoli sano : Nyt minä sen todeksi ymmärrän / ettei Jumala catzo yhdengän Inhimisen muodon iälken / mutta caictes Cansas loca händä pelä / ia teke wanhurscauden / se on hänelle otollinen. Ja P. Pawali sano : Eij täsä ole Judeus eli Greki / eij täsä ole oma eli wleras / eij täsä ole Wies eli Waimo : Caicti te oletta yxi Christus xes Jesuxes. Sentähden myös Herra Christus annoi Käskyn hänen Apostoleillens / että heidän piti menemän ymbäri caictien Maailman saarnaman Evangeliumi caictille luoduille. Jotca myös owat Herran Christuxen Käskyn iälken uscolisest saarnanet Evangeliumi caictien Cansain edesä / caictien ahkeruden cansa. Ja on sekä ike Herra Christus että hänen Apostolins iättänet caictille Saarnamiehille yhden & siimerkin / että ninquin he owat wiisusti ia ahkerasti tehnet heidän Wircans / niijn pitiä myös caicti Saarnamiehe

namiehet ia opettaat / uscolifest heidän Wircans te-
 kemän / ia Saarnaman Evangeliumi / ia ei jonkun
 syyn tähde sista poiswäsymän / eli Maailman wihaan ia
 wainon tähden / eli iongä waaran tähden / mutta caidi
 kärkein mitä heidän päälles tule. Ninquin P. Pawas. 2. Cor. 11.
 U Apostoli on tehnyt / Joca usein on ollut Enole-
 man ia Dengen waarasa / palio haawoia saanut /
 usein ollut fangina / kiwitetty / witzoilla lyöty / hän
 on monea waarasa ollut / waiwasa ia työsa / pa-
 lloa wälwomises / Näliäs ia Janos / Paastosa /
 wilasa ia Alastomudes. Ja wadä hän on niin palio
 kärsinyt / ei hän cuitengan ole sentähden wäsynyt /
 eikä Wircans ylönnandanut. Ja pitä caidi Saarna-
 miehet aiatteleman niinen sanain päälle / cuin seiso
 Prophetan Jeremian tykönä : Pahasti kirottu ol Jerem 48.
 con se / loca WErran työn laistasti teke.

II. Opeme / cuinga surkia meno caikille Inhi- Monemur
 mistle täsä Elämäsä on / ia cuinga monen taudin ia quantis ca-
 kiwun he owat täsä Maailmasa ala annetut / cuinga lamitatibus
 monen ristin / tuscan ia wastoinkäymisen / swren mure homines in
 hen heidän pitä täsä kärkein / cusa xri risti toiselle hac uita
 kättä tarise / ninquin xri aaldo Weresä toista taca aia / sint expo-
 ia ennein cuin toinen loppu / is toinen päälle tule. Ja sti.
 waidä toisnans tule xri suloinen päiwä / niin ei se
 cuitengan täydy cauwaxi / eikä ole pysywäinen / mutta
 cohta poisraufene / ia ninquin Elasi pian ricki käy.
 Ninquin sanotan : Fortuna vitrea est, cum maximè
 splendet fragitur. Se ou : Meidän onnen on nin-
 quin xri Elasi / cosca hän enimän paista / niin hän
 rickoundu. Ja caidi meidän Elämän on ninquin

neulan tuteain/ tănăpănă terwe / huomen sairaa ia
 Euollut. Ja sentähden tāmă Glāmă cusutan murhen
 laxorī. Ja Euripides sano: Vita humana est cala-
 mitas. Seon/ Cocco Inhimisen Glāmă on wi-
 helidisy. Jos me rupeme aiatteleman nijnen me-
 noin päälle/ cuin meidän Esiwanhemillan on algusa
 Paradiisiss ollut enmein syndijn langemista/ nijn me
 löydämme / ettei silloin olle ollut yhtäkän Kristi eli
 Murhetta/ mutta Iloia Kiemu/ ia jos he olisit py-
 syneet siinä wigattomudes/ cuin Jumala heidhän loij/
 nijn ei olisit ollut yhtäkän Tauti/ eikä wilutauci/ eli
 poltettauci/ ei Ruttotauci eikä murea/ ei Ewroi eli
 Myrkä/ eikä yhtäkän Euolemata/ mutta olisit Glā-
 net ilman mitäkän Tauti/ Kristi ia wastoinkäymistä/ si-
 hen asti/ cuin he olisit tääldä tulleet ijoneaikaisen Glā-
 män. Mutta sitteä cuin syndi tuli Mailman/ meidän
 Esiwanhembain langemisen kautta/ nijn myös ynnä
 synni/ cansa tuli Euolema ia caideinaiset Kristi/ Zusc-
 cat ia wastoinkäymiset/ sentähden ettei he HERRAN
 käskylle ollet ciwliaiset. Sen kautta myös se Ruma ia
 saastainen Hengi Perkele on saanut wallan ia woiman
 Inhimisten ylijen/ ioca caiken pahuden Alcu on/
 ia caidei Kristi ia Zuscac matean saatta/ ei hän sijhen
 tyynyt/ että hän Adamin ia Ewan ynnä caidein
 heidän Lastens cansa saatei Jumalan wihaa/ Euole-
 masta ia caideinaisen tusean ia waiwan: Mutta wielä
 nyt ioca hekki ia aica/ wiha ia waino caidia Adamin
 iäkentulewaista/ nijn että hän ios taidaisi ia hänen
 wallasans seisoisi/ ia ei Jumala händä estäis/ nijn
 hän caidei Inhimiset yhdes Silmän räpähres mur-

Rom. 5.
 Psal. 107.

haist ia surmaist. Vsein hän turmele Inhimisen nijn
 ettei hänesä ole yhtäkän terwetta paica. Niquin
 hän teki sen wanhurskan Niehen Jobin cansa / löi
 hänen paisumia täpten / Pään laesta nijn Candapää-
 hänasti / ettei hänesä ollut yhtäkän terwettä paica.
 Nijn hän wielä nyt teke / waiwa Inhimistä monella
 muoto / saatta heidän päällens caidinaiset waarat ia
 wahingot / sodat ia tappeluxet / ruttoaudie / tulipa-
 lot / waaraliset ilmat / moninaiset taudie / ia monet
 wahingot. Hän käypi cuin yri kiliuwa Jalopeura
 Inhimisen ymbäri / pyytä aina wahingoita. Sen-
 tähden tule meidän rucoilla Jumalata / että hän sär-
 kisi hänen woimans / ia estäist / ettei hän saist meille
 tehdä wahingoita / ia cartaman syndiä : Sillä synnin
 kautta hän on woimallinen / ia saapi wallan Inhimi-
 sten ylixen.

Iob. 2.

1. Pet. 5.

III. Opeme / cusa meidän apua ehimän / ia se-
 nen tygö meidän pitä pakeneman tuskan ia hädän ai-
 cana / nimittäin / meidän Herran Jesuxen Christu-
 xen tygö : Sillä hän on se / ioca taita ia tahto meitä
 autta / ia kaste että meidän händä pitä rucoileman / on
 myös luvannut meidän rucoixen ewlla / ia autta mei-
 tä / niquin Psalmisa seiso. Ja P. Mattheuxen
 tykönä sano hän : Anocat nijn te saatte / etziät nijn
 te löydätte / colcuttacat / nijn teille awatan. Sen-
 päälle on meille monda Esimerkki / sekä täsä Ewroi-
 sa ia Mykäsä / että muisa / ioita hän on auttanut ia ter-
 wexi tehnyt. Murta cuitengin pitä meidän anoman
 Jumalalda terweyttä ia raitiutta / ia muita Awruilisia
 tarpeita ehdon cansa / nijn että me annamme meidän

Discimus
 ad quem
 debemus
 fugere in
 omnibus
 necessitati-
 bus.

Matth. 7.

Matth. 10.

Rom. 8.

Job. 1.

Gen. 39.

Monemur,
eos qui in
necessitate
aliqua sunt
constituti;

hänen hywän tahdons ja suostons alla/ että hän teke
meidän cansan hänen mielen ja suostons iälken / sillä
hän parhain tietä meidän tarpen. Ja pitä lohduuta-
man meidän sen cansa / ettei meille mitäkän taida too-
pahu ilman Jumalan tahdota. Niquin Herrä
Christus ihe sano P. Mattheuren tykönä/ ettei yhä-
tälän hiuscarwa puto maahan ilman hänen tah-
dotans / ja mitä ne Jumaliset täsä kätswät / ne caic-
ki käändywät heille hywäxi / iocca Jumalata racasta-
wat. Niquin P. Pawali sano: Eij tāmān Elä-
män tuscāt ja waiwat taida olla heille wahin-
gori/ eikä poiseštā Jumalan armosta. Job mis-
taisti caicē hänen saatuns/ Lapsens/ Earians ja hänen
terweydens/ ja oli cuitengin armosa Jumalan tykönä.
Ja Joseph tuli Maanculxiari / ja oli swren heiken
Fangiudes/ ja oli cuitengin Jumalan armosa/ eikä ol-
lut hänelle wahingori. Nijn Kristi / Taudie ja mwe/
mitä nijnen Jumalisten Inhimisten päälle täsä Elä-
mäsä tulewat / eij taida olla heille wahingori / mutta
caicē kääntā heille hywäxi. Sentähden pitä meidän
ottaman hywäxi / mitä Jumala meidän päällen pa-
ne/ ja oleman kätswäiset Kristin ja Wastointäymi-
sen alla / ja andaman Jumalan haldun caicē meidän
Astan/ iocca caicē parhain tietä/ ja palio paremin cuin
me ihe/ ja rucoileman / että hän annaifi hywän lopun
sen päälle.

IV. Opeme tästä/ että meidän pitä auttaman ja
holhoman niistä/ iocca iosaikin tuscas ja waiwas eli tau-
din alla owat/ Christiliseštā radcaudesta / niquin nä-
mät owat tehnet / iocca tāmān Ewroin ja Myrkän

toit Jesuxen tygö / ia rucoilit hänen edestäns. Sen
 päälle on meille Jumalan Käsky / sillä wiisdyhennes
 Käskysä seiso / että meidän pitää auttaman meidän lä-
 himäistän kaikesa tuscasa. Ja Syrac mana: Dien-
 na sinun Kätes sen Röyhän puolen / senpäälle /
 että sinä tulisit runsasti hywästisunaturi / ia si-
 nun hywät Työs tekisit sinun otoliseri kaikkein
 Inhimisten edestä : Osota myös sinun hywät
 Työs niheen Cuolluitten päälle / älä sitä iocaitte
 anna olla ilman lohduitosta / mutta murhedi ni-
 nen murhettiwaiusten cansa / älä anna sinulles
 rascas olla / etziä Sairaita. Ja p. Pawali sano: Gal. 6.
 Candacat kestenän toinen toisen Cuorma / niin
 te täytätte Christuxen Lain. Niin myös Chry-
 sostomus sano: Si videris pauperem, ne pertran-
 seas, sed statim cogita quis sis, & si tu eius loco
 esses, quidnam velles alios facere. Se on: Jos
 sinä näget longun Röyhän / älä läy hänen ohit-
 zens / mutta aiattele cohta mikä sinä olet / ia ios
 sinä olisit hänen siasans / mitäs tahdoisit että
 mwt pidäisi sinulle tekemän. Mutta sen pahem-
 bi / raskaus on Inhimisten sydämeistä niin pois kylmet-
 tynyt ettei he lähimäisellens palio hywä suo / palio
 wähemän auta niistä iotca iofacusa Zucas / Nistis
 ia waiwas ovat / mutta enämin naurawat ia Pilcawat
 heitä / eij aiattele sen päälle / cuin Jumala sano sinä
 colmannes Rosexen Kirias / cusa näin seiso: Eij si Levit. 19.
 nun pidä kiroileman sitä Cwrola / eij sinun pidä
 paneman Sofian etteen iotakin / iohonga hän-
 taista loucata hänen: Mutta sinun pitää pelkää

Deut. 17.

Syr. 4.

män sinun Jumalatas. Ja wijdennes Mosexen Kirias seiso: Pabasti Eirottu olcon se ioca anda yhden Solian Käydä exyris / ia caicli Cansa sa nocan Amen. Nijn myös Syrac sano: Alä anna sen Röyhän Kärsiä tusca / ia alä ole cowa sitä wastan ioca tarwitzee / alä ylöncaatzo sitä isowaissta / ia alä saata murhesen sitä Röyhä tarwitzee pa hänen Röyhydesäns / yhtä murhelista Sydändä alä saata murheliseri / ia alä wihwytä autota sitä Röyhä. Nijn yri Pacanan Mies Menander Nimeldä myös sano: Homo existens recordare communis fortis, Se on / Että sind olet yri Inhiminen / nijn asattele sen yhteisen onnen päälle. Nijn myös Chilon sano: Infortunatum non irridendum esse, fortuna cum inconstans sit, & nostra etiam felicità inuideat, Se on: Eihyriän pidä sitä onnetoinda nauraman / sentähden että onni eih ole pysyväinen / ia cadehti myös meidän omian. Ja sentähden eih pidä meidän niistä Röyhä ylöncahoman eikä nauraman / mutta holhoman ia auttaman heitä.

Toinen Osa.

Analysis
II. Partis
quinque
membra
comprehendit.
I.

E Nsimäses Cappales te cuullitta sista Mykästä ia Ewroista / ia niistä ioca hänen toie Herran Christuxen tygö: Seura nye sijä Sunnustähdestä, / cuin Herrä Christus täsä on tehnyt: Eusa meille on wiisi Cappalletta.

I. On Herran Christuxen hywydest:

Ja Jesus otti hänen.

Promptitudo Christi.

Tästä me nyt näemme meidän Herran Jesuksen
Christuksen hywyden / cuinga walmis hän oli autta-
man tätä Röyhä Inhimistä : Sillä cosca nämät In-
himiset olit tuonet tämän wiheliäisen Inhimisen hä-
nen tygöns / ia rucoilit händä / että hänen piti pone-
man Kätens hänen päällens / nijs hän cohta oli walo-
mis auttaman händä / eis hän andanut cauwain hän-
däns rucoilda eikä pälwelda tämän Maailman Inhi-
misten tawalla / mutta ewli heidän rucozens ia oli
walmis auttaman.

II. On siinä muodosta / cuinga hän on hänen ter-
weri tehnyt :

I I.
Modus sa-
nationis.

Otti hänen erinäns Cansasta / ia pisti
Sormens hänen Sormins / sylii ia rupeisi
hänen Kielens / ylöscakahii Taltwaisen/
huoalsi / ia sanot hänelle / Hephetah / se on
autene.

Tästä P. Marcus wiisti Astar ylösluke.

I. Että Herra Christus otti hänen erinäns
Cansasta / ia sen cansa osotta ensistä / ettei yrikän In-
himinen Maanpäälle taida autta ia terweri tehda /
mutta hän yrinäns / siäläkin että ioca Jumalalda
tahto apua saada / piti erittäman häneno tämän Ju-
malattoman Maailman ioucosta ia pahudesta / ioca
aina synnissä ia pahudessa Eläpi.

I.
Sejunctio
a populo.

2. Että hän pisti Sormens hänen Sormins / sen
cansa hän tietä anda / että hänen Pyhäi Kätens ia
Sormens owat waimalisset caidia auttaman ia teke-

e.
Immissio
digiti in
aures.

män mitä hän tahto. Hän awapi Inhimisen Corwar
cwleman/ Silmät näkemän/ ia Huulet puhuman.

3.
Attactus
lingua.

3. Että hän sylki ia rupeisi hänen Kielen.
Theophilaetus nämät Sanat näin ulgostoimittat:
Ideo factum, ut ostenderet omnes partes carnis
sue esse sanctas, adeo ut sputum solveret lingvæ
vinculum. Se on: Tämä on tapabtunut sentäh-
den/ että hän osotaisi caicki cappalet hänen Ki-
hasans Pyhät olevan/ niin että hänen sylkens
taisi päästä Kielen siten. Beda sano: Sputum
Evangelij verbum denotat, quod per aures in
cor missum, linguam solvit, Se on: Sylki merki-
se Evangeliumin Sana/ ioca Corwain läpiße Sydä-
men lähetetän/ Kielen ylöspästä.

4.
Intuitus
culi, & ge-
mitus.

4. Että hän ylöscakoi Taimas ia huocaisi/ sen
cansa hän tahdoi osotta/ että caicki hywät Lahiat tule-
wat ylhälda Taimasta Jumalalda Caietiwaldialda/
ia huocapi Inhimisten wiheliäisyden ylißen/ ionga al-
la hän täsä Maailmasa synnin tähden on annettu.
Græcan Textis seiso se sana isiwæ, ioca merkiße cowin
ia sydämen pohiasta huocata.

5.
Enunciatio
vocis Ephe-
æ.

5. Että hän sano Ephera, se on aukene/ sen can-
sa hän osotta hänen Jumaluden woimans / että hän
palian Sanan cansa paranda caicki taudit / Cuolluet
ylösherättä/ ia tele mitä hän tahto. Ja mitä HErra
Christus täsä mwta on tehnyt / ulconaißen Ceremo-
niain ia tegoin cansa / ei hän ole sentähden tehnyt/
ettei hän ilman niistä olisi taitanut tehdä terweksi tätä
Cwroia: Mutta hän on tahconut hänen omasta hy-
wästä tahdostans ia wapaudesta niistä tehdä.

III. On tästä Sunnustähdestä / kuin HERRA
Christus tästä on tehnyt:

III.
Miraculum
à Christo
editum.

Ja kohta aukesi hänen Eorwans / ja hänen
Kielens side tuli wallallens / ja puhui sel-
kiästä.

Näillä sanoilla Evangelista tietä anda / että HERRA
Christus on hänen sanans kanssa kapteenat matkan
saattanut.

1. Että hänen Eorwans kohta aukeni / ioka oli
nijn kinnin tukittu / ettei hän mitään eollut: Sillä
cosca HERRA Christus sanoi sen sanan Epheta eli au-
kene / njn kohta aukeni hänen Eorwans / ja hän taissi
ewlla caiki puhui / njn woimalinen oli HERRAN Chri-
stuxen sana / että tämä ewroi kohta sai hänen ewlons
iälle.

Apertio an-
rium.

2. Että hänen Kielens side tuli wallallens / ja pu-
hui selkiästä: Tämän meidän HERRA Christuxen sanan
cautea myöds hänen Kielens tuli wallallens / ioka en-
nein oli kinnin sidottu / ja ei eaitanut puhua / mutta cosca
meidän HERRA Jesus Christus rupeisi hänen Kielens /
nijn hän kohta puhui selkiästä. Eij meidän HERRA
Christus tarwike paljo aica paratefians / ninquin Lää-
lärin tekewät cosca he parandawat / mutta hän kohta
Silmän räpähyn aicana täydelliseksi paranda ja ter-
weri teke: Ninquin hän teki tämän ewroin ja My-
län kanssa / että hän kohta selä ewli täydelliseksi / ja pu-
hui selkiästä.

Solutio lin-
gua.

IV. On siinä lopusta kuin tästä Sunnustähdestä on
seurannut:

IV.
Eventus
hujus mira-
culi.

**Za hän haastoi heltä kellengän sanoma-
sta / mutta sitä enämin kuin hän haastoi / si-
tä enämin he ilmoitti.**

Näissä sanoissa meille taas ovat kahjalaiset Astat.

1.
Prohibitio
Christi, ne
cui dice-
rent.

1. Että Herrä Christus haasti kelläkän sano-
mast. Ja waika tämä Sunnustähti itsestään oli suuri
ia cortia / ia olisi mahdollinen / että caiki Inhimiset
olisit sitä ylistänet / ia Jumalata sen edestä kiertänet ia
cunnioittaneet / exiteengin haastapi tämän cansan sitä
kelläkän sanomast: Enstistä sentähden / ettei hän co-
tonut heidän cauteans / iotea ei händä wielä oikein
tundenet / ilmoitta hänen cunnians: Sillä hänen
työns ia teköns izens kyllä ilmoitit: Sitäläkin / ettei
hän chtonut ehi hänen oman Cunnians iälkin.

2.
Pradicatio
Populi con-
tra probi-
bitionem.

2. Että he sitä enämin ilmoitit / iota enämin hän
kielsi: Sillä se Sunnustähti oli heille niijn swri / ettei
he taitaneet sitä kätkeä / mutta ilmoitit sen swresta iloa
sta ia riemusta sen hywän Työn edestä / kuin hän teli
tämän Köyhän Inhimisen cohean.

v.
Forma pra-
dicationis.

V. On sen ilmoituxen muodosta:

**Za ylihen määrän hämmästyit / sano-
den: Hywästä hän caiki Teli / Swroiti hän
teki cwoleman / ia Ninkä puhuman.**

Tämä Cansa ioca silloin siinä läsnä oli / ia nägit
sen Sunnustähden / hämmästyit / ia ninquin Græcan
Textis seiso *ἐξωλησθη*. Se on / cown ylihen muo-
don ylönpalstisesta hämmästyit / ia olit ninquin peliä-
stykses / ettei he tietänet mitä heidän piti aiatteleman /
ia swrestä sitä ylistit sanoden / caiki hän hywin Teli.

Ninquin he oliste tahtonet sano: Caiči mitä tāmā
 Herra on tehnyt / sekä ne mitä me itse elemme näh-
 net / ia muilda ewllet / on hān hywin tehnyt / ia ne
 eulewat Jumalan listorexi ia Inhimisten hywäxi/
 caiči hān autta / paranda ne iocca hāneldā apua ano-
 wat / ne cuin ei Ewle / ne hān teke ewleman / ne cuin
 ei taida Puhua / ne hān teke puhuman.

Opeturet toifesta Cappalesta.

I. **O**peme tāsā meidän Herran Jesu-
 ren Christuren suuresta hywydestä ia lau-
 piudesta caičia Röyhä syndistä wastan/
 totta tofakin tuscas ia waiwas owat / ia hānen tygöns
 eurwawat ia apua hāneldā anowat: Sillä hān on se-
 ainoa ia paras auttaia / ioca taita ia tahto autta cai-
 kes tuscas ia hādāsā. Ninquin Psalmisa seiso: In-
 mala on meidän auttalan / ia yri auttala suuresta
 tuscasa / totta meidän päällen tulewat. Item. Ja
 niin walmis caičia auttaman / ettei hān ketaān
 pois hyliä / mutta caičia wastan otta / sulolsesta
 wasta / heidän ruouxens Ewle / ia anda heille
 mitä he tarwitzewat. Ninquin meille on tāsā Esi-
 merdi senpäälle / cuinga walmis hān oli auttaman tā-
 sä Röyhä Inhimistä / ioca oli sekä Ewroi että Myötä /
 että cohta cuin hān tuotin hānen tygöns / ia ne iocca
 toiti hānen / rucoilit hāndā / että hānen piti paneman
 Kätens hānen päällens / niin hān cohta rupeis auttas-
 man hāndā / awaisti hānen Ewri / että hān Ewli /
 ia päästi hānen Kietens siten wallallens / että hān

Loci Com:
 Ille Paris.

Monemur
 de clemen-
 tia & boni-
 tate Christi
 erga omnes
 afflictos.

Psal. 64.

Matth. 3.

selfiästä puhui. Nijn hän myös teki sen spitalisen miehen cansa / ioca tuli hänen tygöns / cosca hän Wuorelta alastuli / ia rucoili händä sanoden: **W**erra / los sinä tahdot / nijn sinä wolt minun puhdistaa: Nijn Jesus cohta oijensti Kätens / ia rupeisti hänen sanoden: Minä tahdon ole puhdas / ia cohta hän puhdistui spitalista. Samallamuotto hän autta siinä Sotiaata / ioca istui tien wieresä keriaten / ia hrosti

Luc. 18.

sanoden: **D**awidin poica / armada minun päälle vi / Käste talutta händä tygöns / ia cuin hän lähestyi / tysi Jesus mitä hän tahdoi / ia hän wastaisi / **W**erra / että minä näkyni iällens saisin. Nijn hän cohta wastaisi / ole näkewä. Ja cosca xri Päämies tuli

Matth. 9.

Jesuxen tygö / ia rucoili händä sanoden: **M**inun Tyttären nyt Cuoli / mutta tule ia pane sinun Kätens hänen päällens / nijn hän tulepi Eläwäxi. Nijn Jesus cohta ylösnoust ia seuraiisti händä. Ja monda mwota senealldaista Esimeräiä owat / iotca osottawat cuinga walmis **H**erra Christus on ollut caidia auttaman / iotca owat tulleet hänen tygöns / ia apua hänelä anonet. Ja Ninquin hän on heitä auttanue / nijn hän myös wielä nyt autta meitä / cosca me pakenemme hänen tygöns / ia oikias Wscos händä rucoilemie. Sen tähden mahdamme rohkiast paeta tāmān ylimäisen ia parhan Eäkäärin meidän **H**erran Jesuxen Christuxen tygö / caikesa tuscasa ia hädäsi / sekä Xwmin että Sielun puolesta / hän tahto wisisti meitä auta / ninquin hän sen on luvannue sanoden: **A**uxi hrowda minua tusca aicana / ia minä tahdon autta sinua / Ja sinun pitä minua Kistämän.

Psal. 50.

II. Opeme tästä Sunnustähdestä / cuin Herra
 Christus tässä on tehnyt / että hän on se totinen Mes-
 sias ja Maailman Vapahtaja / ioka piti tuleman
 Maailman : Sillä hän on tehnyt ne Työt / cuin
 Messiaxen piti tekemän / ja Prophetat olit hänestä
 ennustanet. Niquin Esaian tykönä sijtä seiso kirioi-
 tettu : Silloin pitä sotiain Silmät awattaman /
 ja niñnen cwroin Corwat aukeneman. Silloin
 pitä ne onduwat hyppämän niquin Peurat / ja
 niñnen Wyckäin Kieli pitä Kistoxen weisaman.
 Nämät caidi on meidän Herra Christus tehnyt / ja
 eij yxikän mw / ja on sen cansa osottanut hänen ole-
 wan sen totisen Messiaxen / niquin hän myös ikens
 lykäisi hänen töihins / cosca Jwttat sanoit hänelle :
 Tuinga caurwan sinä wietteleit meidän Cansa :
 Sanos meille se / ios sinä olet Christus taicka
 eij : Niñ hän wastaten sanoi heille : Minä olen
 sen sanonut teille / ja eijte Osco minua : Työt
 lotca minä tegen minnan Isäni Nimen / ne minua
 sta todistawat. Näitä tehä eij yxikän Inhiminen
 Maan päällä taida / mutta ike Herra Jesus Chri-
 stus Jumalan ainoa poika nistä taika tehä ja matcan
 saatta omalla wäelläns / eij wainwain Jumaluden /
 mutta Inhimilisen luonon puolest / Personalisen yh-
 distyren tähden Jumalan luonon cansa. Sillä mitä
 Herra Christus on tehnyt sijtä heikestä / cuin hän
 stifi ja syndyi Neikest Maariasta / ne caidi hän on
 tehnyt molembain luondoin puolesta : Ja näimen
 cansa hän on tahtonut wahwista hänen oppins ja sen
 oikian Evangeliumin Saarnan / senpäälle että Cansa

Discimus
 Christum
 esse verum
 Mesiam &
 mundi sal-
 vatorem.
 Esa. 35.

Añ. 10.

1. Iob. 3.

Monemur
ambitionē
esse fugien-
dam.

Gal. 6.

Phil. 2.

piti hänen sanans waстан ottaman ia Bscoman/ että hän oli Jumalasta ulgosläheteetty. Ja caidei ne Tunnustähdet cuin hän teki / olit terweliset ia tulie Inhimisten hywäri/ ninquin tämä Eansa täsä todista sanoden: **Caidei hän on hywästi tehnyt/ Ewroit ewoleman / ia Mykät puhuman.** Ja P. Petari Apostoli siinä Saarnasa/ cuin hän piti Corneliuxen Huonessa/ sanoi/ että Herra Christus waelsti ymbärins/ ia teki hywin/ ia autti caideia niistä iotea riiswautte olit Perkeleldä/ sillä Jumala oli hänen cansans: Ja me olemme todistaiat caidein nihin cuin hän on tehnyt Judeasa ia Jerusalemisa. Ja sentähden myös Herra Christus on tullut tähän Maailman/ että hänen piti särkemän Perkeleen töitä/ ninquin P. Johannes Apostoli sano.

III. Että Herra Christus täsä kieldä sanomast ia ilmoittamast tätä Tunnustähte / cuin hän teki täsä hänen woimalisella sanallans: **Sijtä me opeme/ ettei meidän pidä seisoman turhan cunnian iälken/ eikä emän meidän oma cunniam:** Sillä se on Eauhia syndi iota Jumala ei woij kärkeä. Ja sentähden Herra Christus hänen omalla Esimerkilläns tahto wetä muita pois siitä synnistä/ nimitäin/ turhā cunnia pydöstä/ sentähden että hän kieldä kelläkän sanomast/ ia tahto että iocainen pitä tundeman hänen heikkoudens/ ia ei kerstaman häändäns / eikä palio pitämän häneštäns/ erämbi cuin hänen tule. Ninquin P. Pawali Galaterein tygö mana sanoden: **Älkäme seifoco turhan cunnian iälken.** Niin hän myös mana pänen Epistolasans **Phillipperlein tygö / ettei mitäs**

län pidä tapahtuman turhan cunnian causa / mutta
 nöpydes pitäkän toinen toisens swembana cuin hä-
 nen igens. Ja Jumala myös rangaise niistä / lotca
 seisowat turhan cunnian iälken ia kersawat heitāns.
 Niquin meille on Estimerä / cuinga hirmulifesta Ju-
 mala rangaisi Euningas Nebucadnesarin sen syn-
 nin tähden. Sillä cosca hän käwi hänen Euningas-
 ses Linnašans Babelis sanoi hän: Tämä on se swri
 Babel, tonga minä olen ylös rakendanut Euningas-
 gan Duonexi / minun swren wotman cautta / mi-
 nun Derraudeni Cunniaxi. Nijn tuli yxi äänt
 Tairwasta / ioca sanoi: Sinulke Euningas Ne-
 bucadnesar olcon sanottu / sinun Äijis pitä sinäl-
 da pois otettaman / ia sinun pitä aiettaman pois
 Inhimisten seasta / ia pitä Käymän Petoin seasta /
 lotca Pedolla Käywät / sinun pitä syömän ruoho
 ninquin Wäriät / sihenasti cuin seitzemän aica
 sinun ylitzes owat edesioutunet / Senpäälle /
 että sinun pitä ymmärtämän / että sillä caidein cor-
 keimalla on Walda yližen Inhimisten waldacunnan /
 ia anda ne keneellä hän tahto. Ja samalla heikellä tuli
 se sana täytetyxi Nebucadnesarin yliše / nijn että hän
 aiettin pois Inhimisten seasta: Ja hän söi Ruoho
 ninquin Häriät / ia hänen Arwins macaisi Tairwan
 casten alla / ia tuli märiäxi / sihenasti cuin hänen hui-
 pens caswoit ninquin Corcan höyhömet / ia hänen kyn-
 dens ninquin Linnun kynnet. Tämä cauhia Estimerä
 ki pitä meitä caideia manaman nöpytten / ia kielä
 meidän turhan cunnian pyydöstä ia kersauxesta / sen-
 päälle / ettei me langeisi Jumalä wihan ia rangastoren.

Dan. 4.

Monemur
ad gratia-
rum actio-
nem pro
acceptis be-
neficiis.

Eph. 5.

Col. 3.

1. Thess. 5.

Psal. 103

IV. Opeme tästä Eansasta / kistämän ia ylistä-
män Jumalata Eaičiwaldiasta hänen hywain tecoins
edestä / cuin hän sekä meitä että muita waстан / ioca-
päiwä armolifesta teke ia osotta. Sillä ios tämä Ean-
sa on tämän yhden hywän työn edestä / cuin hän teki
tätä Röyhä Ewroi ia Mykä waстан / iosta ei heillä
cuitengan mitään ollut / Jumalata ylistänyt: Palio
enämin tule meidän kistä ia cunnioitta Jumalata niin
monen hywain Töiden edestä / cuin hän aina ia ioca
hetki teke / ei waiwoin muuta / mutta myös meitä ike
waстан / sekä Sielun että Numin puolesta. Ja P.
Pawali mana meitä: Että meidän pitä aina kistä
tämän Jumalata ia Jhä / calclein edestä DErr-
ran Jesuxen Christuxen Nimeen: Ja olcam ke-
stenän alamaiset toinen toisellen Jumalan pel-
gosa. Ja Colosserein tygö sano hän: Calclein mitä
te teettä Sanalla eli Työllä / se tehkätre calclei
DErran Jesuxen Nimeen / ia kistäkä Jumalata
ia Jhä hänen cauttans. Samallamuoto myös
Thessaloniserein tygö: Olcat kistoliset calcleisa
Astioisa / Sillä se on Jumalan tahto teistä / Je-
suxen Christuxen cautta. Ja meille on monda Esi-
merckia / cuinga Jumalan Pyhäät owat kistänet Ju-
malata. Cuinga usein Dawid Cuningas on ylistä-
nyt ia kistänyt Jumalata / osottawat hänen Psal-
mins: Minun Sielun kistä DErra / sano hän /
ia mitä minun sisälläni on hänen Pyhä Nimens /
kistä DErra minun Sieluni / ia älä unhota mi-
tä hywä hän minun on tehnyt / ioca sinun syndis
sinulle andexi anda / ia teke hywäxi calclei sinun

wicas / Joca sinun Denges päästä waarasta :
 Ja crwna sinun armolla ia laupludella. Item.
 Minä kistän D^{Er}ra caikesta Sydämeistä. Ja
 muisa Psalmeissa sekä ike kistää Jumalata / että muita
 caikia mana kistämän H^{Er}ra. Niin myös Maria
 on kistänyt Jumalata sanoden : Minun Sielun yli
 stäpi D^{Er}ra / ia minun Dengen iloitzepi Juma-
 lasa minun Wapahataisani. Samallamuotto se
 wanhurskas Nies Zacharias hänen kistos wirresäns
 sano : Kistetty olcon D^{Er}ra Israellin Jumala /
 sillä että hän on etzinyt ia Lunastanut hänen
 Cansans. Ja P. Pawali Corintherin tygö sano :
 Jumalan olcon kistos hänen sanomattoman
 lahians edestä. Näinen Pyhäin Inhimisten Est-
 merkkiä pitä myös meidän seuraman / ia sekä Swlla
 että Sydämellä kistämän Jumalata / caikein hänen
 hywäin tecoins edestä / sekä luomisen / että hän meitä
 on Luonut hänen oman Euvans iälken / ia että me
 olem Lunastetut ijancaikeisesta cadoturesta : Ja Py-
 hittämissen edestä / että hän meitä ioca hetki Pyhittä
 hänen P. Sanans ia Sacramentein cautta : Niin
 myös caikein muiden Lahiaim edestä / cuin hän
 meille anda / suoiele ia wariete meitä caie
 kista Sielun ia Rwmmin waa-
 rasta.

Psal. 111.

Luc. 1.

2. Cor. 9.

Euangeliumin Kirioit- ta P. Lucas 10. Lugas.

D Al Jesus käänsi häntens
Opetuslastens puolen erinäns
ia sanoï: Mutuat owat ne Sil-
mät / iotca näkewät niytä cuin
te näettä / Sillä minä sanon
teille / että monda Prophetat ia Cuningast
tahdoit nähdä ioita te näettä / ia eiwät saa-
net nähdä / ia cuulla ioita te cuulletta / ia ei-
wät saanet cuulla.

Ta catzo / niijn xri Painoppenu ylösnou-
si / kiusaisi händä sanoden: Wgestari / mitä
minun pitä tekemän / että minä saisin ijan-
caickisen Elämän? Niijn hän sanoï hänel-

le: Mitä Laus kirjoitettu on? Kuingas
luet? Hän wastasi ia sanoi: Racasta sinun
Berreas Jumalas kaikesta sinun Sydäme-
stäs/ ia kaikesta sinun Sielustas / ia kaikesta
sinun Voimastas / ia kaikesta sinun Mitale-
stäs: Ja sinun Läbimäistäs ninguin itziäs.
Min sanoi hän hänelle: Oikein sinä wa-
staisit/ tege se / niin sinä saat Elä. Mutta
hän tahdoi itzens wanhurscaxi tehda / ia sa-
noi Jesuxelle: Ja cuka siis ombi minun lä-
bimäisen.

Min wastasi Jesus ia sanoi: Nri An-
himinen alasmeni Jerusalemistä Jerichoon/
ia tuli Rōwäritten Rästijn / iotta myds hä-
nen alastirijsuit/ ia haawoitit hänen/ ia pois-
menit/ ia iäcit hänen puoli Cuoluna. Min
se tapahui/ että nri Nappi sama tietä alas-
tuli/ ia cuin hän häne näki/ meni hän ähitzen.
Samallamuotto mōs nri Lewita/ cuin hän
tuli sillä paicalle / edestäwi hän / ia näki hä-
nen / ia meni ähitzen. Mutta nri Sama-
ritanus waeli sama tietä/ tuli hänen wygōns/
ia cuin hän näki hänen / armaheti hän hänen

päällens / ia edestäyden sidos hänen Haa-
 wans / ia sisällemuodatti Olio ia Wijnä / ia
 pari hänen Tuhtans päälle / wei hänen Ma-
 iahan / ia coriaisi händä. Ja toisna päiwä-
 nä wäelsi hän / ia edesweti caxi Penningitä /
 ia annoi Isänälle ia sanoi hänelle / Coria
 händä / ia ios siinä totakin sen plitzen culutat /
 minä palatesan maxan sinulle. Euca näistä
 colmesta sinun nähdäres oli hänen Lähimäi-
 sens / ioca Rōwärein Rästijn oli tullut?
 Nijn hän sanoi : Ioca laupituden teki hä-
 nen cohtans. Nijn sanoi siis Jesus hänel-
 le / mene ia tege samallanuoto.

Exordium
 à re ipsa.

E S T Evangeliumis meidän
 Herrä Jesus Christus osotta ia tietä
 anda / euca se oikia tie on Autuuteen /
 ia misä se seiso / nimitäin / siinä että
 me yhden wahwan Vskon kautta /
 meidän Sydämen silmällä näemme
 hänen / hänen P. Sanans ewlemme ia kätlemme. Ja
 sentähden ylistä hän tässä hänen Opetus Lapstans / iot-
 ca nägit hänen / eij waiwoin Rwmilisten Silmäin /
 mutta myös sisälsten Vskon silmäin cansa / ia sen su-
 oisen Evangeliumin opin hänelä ewlie. Mutta
 iunquin tämä Jumalatoim Maailma eij woi kāršiä
 otuutta / eikā sitä waстан otta / waan enämin seiso sitä

waстан

waſtan: Nijn myös täſä tämä yſpiä ia ylöſpauſumut
 Kirian oppenue nouſt ylös ia kiuſaiſt händä / eitä tah-
 tonut ſitſä HErralle Chriſtuxelle myötkä anda / mutta
 ſanoi ſitſä waſtan / ia rupe campaiteman hänen can-
 ſans laiſta ia lainedoiſta / ia tahto oſotta / että niſſä
 ſeiſo Inhimien autuus / ia eij Euangeliumin opia.
 Ja pane ſentähden yhden kysymieſen HErran Chri-
 ſtuxen etteen / ſanoden: Meſtari / mitä minun pitä-
 telemän / että minä ſaiſin iſtancaidaiſen Elämän. Ja
 lyöle ſen canſa taitamans HErran Chriſtuxen tacape-
 rin aia ia yliſenwoitea hänen. Mutta Herra Chri-
 ſtus hänelle ſencaſtaieſen waſtauxen annoi / että hän
 häpiän canſa taaperin meni: Sillä coſea hän ewli
 että tämä yſpiä Kirianoppenu tahdoi tulla autuaxi
 Lain edoiſta / nijn hän lyöäiſt händä Laijn ia lain edihin /
 ia oſotti yhden caunin wertauxen cautta / ettei hän
 wielä ollut Lain edoiſta tehnyt eitä Lallia täptänyt / ia
 ſentähden eij taitanut laiſta tulla Autuax.

Tämä Euangelium yhteen ſopi molembain Tau-
 luin canſa Jumalan Kymmenen Käſty ſanoia / ſen-
 tähden että täſä edes panna / cuinga meidän pitä rä-
 caſtaman Jumalata ia meidän Lähimäiſtän: Ja ſen-
 toieſen ia colmanen uſcon cappelien canſa / ſentähden
 että tämä Samaritanus / meidän Herra Jeſus Chri-
 ſtus on parandanut ia erweri tehnyt tämän hawoit-
 tun Inhimieſen.

Ja iactan tämä Euangelium colmen oſan.

I. On HErran Chriſtuxen opetuslaſten autuude-
 ſta / niſä ſe ſeiſo.

II. On tämän Kirianoppenen kysymieſtä / ia
 HErran Chriſtuxen waſtauxeff.

III. On siinä wercaturesta / ionga herra Christus tähän sisälle wetä / yhdestä Inhimisestä ioca tuli Rōwārein Kāstijn.

Ensimmäinen Osa.

Analysis
Ia. Partis
continens
3 membra.

Occasio hu-
jus Evan-
gelij.

U In pallo eulin tähän ensimmäisen Osan Opetus Lasten autuudesta tule / on heille tässä colme erinomaista cappaletta.

I. On tilasta tähän Evangeliumihin:

Ja Jesus käänsi hänen Opetus Lastens pään.

P. Lucas kirioitta wäähä ennein näitä sanoia / että cosca meidän herra Christus Jesus oli lähettān nyt ulgos seisementymmenda Opetus Lastans caxi ia caxi edelläns / cuhunga hän tahdoi mennä. Ja he tulit iloiten tacaperin ia sanoit / että Perkelet olit heille ewliaiset ollet hänen Nimeens: Nijn herra Christus iloihi Hengessä / ia listti hänen Tawalistä Isäns Evangeliumin menestyksen tähden / ia muistutta Opetus lapsillens sen onnelisen aian iosa he Elit / että he nyt sait nähdä ia ewlla sitä / iota Pyhäät Inhimiset Wanhas Testamentis eij saaneet nähdä eikā ewlla.

Cōmenda-
tio felicitatis
Apostolorum.

II. On opetuslasten onnelisen aian ylistörestä.

Ja sanot: Autuat owat ne Silmät / lotca nälewät niistä cuin te näette.

Tässä meidän tule tietä / mitä Opetuslapses owat silmäinsä cansa nähnet / ionga tähden he autuat olit: He owat nähnet sen ulgostuwarun Messiazen Zuma-
tan poian / meidän herra Jesuxen Christuxen

Maailman Wapahdaian / ionga Jumala oli luwan-
nut lähettä io Paradissis / cosca Adam ia Eva olie
syndijn langennet / ia iota caidei Prophetat Wanhas
Testamentis iq monda sata Aiaitaika olie ennustanet.
Ja että hänen Opetus Lapsens nägit silmäinsä cansa
tämän saman ulgostuvarun Messiaxen / sentähden yli-
stä hän heitä sanodē : Autuat owat ne Silmät ioto
ca näkewät sitä / cuin te ndette. Niquin hän tah-
doisi sano : O te minun raakat Opetuslapseni / cuinga
onnelliset te oletta / iotca Elätte täällä auualla ia onne-
lisella aialla / että te saatte nähdä minun sen totisen
Messiaxen / cwlla minun saarnani ia oppiani / saatte
myös nähdä Silmäin cansa ne Ennustähdet cuin mi-
nä tegen : Ja oletta minun saarnoistani saanet sen
oikian Vscor minun päälleni / ionga cautta te tuletta
ijancaideisen Elämän perilisexi.

III. On siheä syystä / mingätähden herra Chri-
stus ylistä Opetuslapsians.

Ratio Com-
mendatio-
nis.

Sillä minä sanon teille : Että monda
Prophetat ia Suninga si tahdoit nähdä iolta
te ndette / ia ei saanet nähdä / ia cwlla iolta
te cwletta / ia ei saanet cwlla.

Näillä sanoilla meidän herra Christus osotta ia
tietä anda sen syyn / mingä tähden hänen Opetuslap-
sens olie auuat / nimitcain / sentähden että he nyt hei-
dän silmäins cansa nägit sitä cuin Prophetat ia Su-
ningat Wanhas Testamentis ei saanet nähdä / iotca
toivoie ia huocai si sen iälten / että Messias piti syndy-
mään Maailman / ia se Waimon stemen / iotca piti rie-

Ei musertoman Kärmen pääin / piti tuseman / ninquin
 Jumala oliluvanut / ia ei cuitengan heidän Eläis
 säns culla eikä syndyny / ia sentähden ylistä Herran
 Christus Opetuslapsians / että heille se armo ia au
 tuus tapahtui / että he sihen aican Eli / että he sil
 määns cansa nägit hänen sen totisen Mesiahen / ia
 heidän cormainsa cansa ewlie hänen oppins / ia sen
 lohduksen Evangeliumin saarnon / iota caitti Prophe
 tat eikä Cuningat / eikä myt Wanhas Testamentis
 saaneet nähdä eikä culla / waan cuinga palio he toivoit
 ia ikäwöisit / ia Apostolicise lukewat sen swerri onne
 xi ia autuuderi / että he näit Herran Christuren.
 Ninquin P. Johannes Evangelista ia Apostoli sen
 Sunnusta : We näimmä hänen cunnians / ninquin
 ainoan polan cunnian / Jästä täynnäs armo ia
 totuutta. Ja P. Petari sano : We oleme itze näh
 net hänen cunnians / cosca hän sai Jäldä Juma
 lalda cunnian ia ylistöxen / yhden Äänen cautta /
 ioca tapahtui siinä swresta cunniasta / sanoden :
 Tämä on minun racas poicani / iosa minulla on
 hywä suoio. Item : Apostolitten tegois sano hän :
 We söimme ia iomme hänen cansans / siitte cun
 hän oli ylösnosnut Cuolluista. Nijn myös Er
 meon oli iloinen siinä / että hän näi Herran Chri
 sturen hänen rwmilisten silmääns cansa / ia sanoi :
 Herran laste nyt sinun palwelias menemään rau
 han : Eillä minen silmän owat nähnet sinun
 terweydes. Ja tosin se oli swri onnelisuus / että he
 nägit Herran Jesuren Christuren / olit aina hänen
 cansans / ia seurasit händä. Mutta cuitengin ei si

Ioh. 1.

2. Pet. 1.

Añ. 10.

nä seiso se oikia autuus ia wanhurscaus/eikä he sentäh-
den tullet autuaxi / mutta sentähden että he Vscowat
hänen päällens. Sillä Herodes / Pilatus ia ylimäi-
set Papiet / Phariseuret ia Kirianoppenet myös nägit
Silmäins cansa hänen / ia eij cuitengan tullet autua-
xi: Sillä eij he usconet hänen päällens / mutta wihai-
sit händä hamatti Euoleman asti. Samallamuotto
myös Prophetat / Euningat ia miwt Pyhät Inhimiset
Wanhas Testamentis / waitta eij he Rwmilisten sil-
mäins cansa saanet nähä HERRA Christusta / eij
cuitengan se ollu heille wahingori: Sillä he nägit
hänen Hengelisten Vscow silmäin cansa / ia tulit au-
tuaxi. Ninquin HERRA Christus sano Abrahami-
sta: Abraham teldän Jhn iloitsi että hänen pi-
ti näkemän minun päiwäni / hän näki ia ihausti.
Ninquin myös eij se taida olla meille wahingori / ettei
me Rwmilisten silmäin cansa näe händä / ios me wai-
woin uscomme hänen päällens / ninquin HERRA Chri-
stus ike sen todista sanoden. Autuat owat ne totta
eij näe / ia cuitengin Vscowat.

Ioh. 8.

Ioh. 20.

Opeturec ensimäisestä Osasta.

I. **O** Peme misä meidän ia caitkeln Inhi-
misten autuus seiso / ia cuinga meidän pitä-
tuleman autuaxi ia wanhurscaxi Jumalan
edes. Philosophi tāmān Maailman wiissat ia oppe-
net Niehet owat siistā palio kirtioittaneet / ia sen iälän
esinet / ia eij ole cuitengan caitanneet lögä siistā bifenat
autuutta caitanneet idän wiissaudens ransa / ne Jumalan

Discimus
qua in ve-
salus vera
hominū
facile
conficit.

Sap. 2.

Psal. 144.

lattomat Inhimiset Epicurerit ia mwe / iotca heidän
 wahans palwelawat / luulevat / että tämän Maail-
 man hecumalisesa Elämäsä seiso autuus. Ja ne iotca
 aina täsä Maailmasa ilosa ia riemusa Elävät / ne he
 autuaxi cuxuwat / ninquin wissauden Kirias seiso niis-
 tä kirioitettu / cusa ne Jumalattomat näin sanowat :
 Eläköm hywin / niin cauwan cuin me saamme / la
 naatitcam niin cauwan cuin me nuoret olem / me
 tahdom meitäntädyttä parhalla wihalla ia woli-
 tella / älköä unhottaco aian cukaista. Monicah-
 dat ehiwät autuutta swresa woimasa ia wallasa / moni-
 cahdat swresa Rickandesa / ia sanowat / että ne owat
 autuat ioilla yldäkyllä on caickinaista wilia / ninquin
 Psalmisa niistä seiso kirioitettu / cusa he sanowat : Et-
 tä meidän Poicami mahdaisit caswata ylös nin-
 quin Plantut / Ja meidän Tyttärem ninquin
 caunistetne Palatit : Ja meidän Aittam täynä
 olisit Calu / ia wilia kyllä ulgosannaist yhden
 toisen iälken / että meidän Lamban poikisit tu-
 hannen / ia sata tuhatta meidän Maancartano-
 san / että meidän Wärlän mahdaisit palio työ-
 tä tehdä, ettei meidän Catuilla yhtälän walito-
 sta eikä yhtälän onnettomutta ewluisi : Autuas
 on se Cansa ionga niin Käypi. Mutta Dawid aia
 tämän heidän Jumalattoman aiatozens ia puhens-
 tacaperin sanoden : Autuas on se Cansa / ionga
 Jumala Werra on : Ja toises paicas sano hän :
 Tämä heidän menons on caicki hulluus / ia col-
 tengin ylistawät he heidän iälkin tulewalsians
 heidän suuns cansa. Muutamit sanowat autuu-

den olewan swresa wiissaudeſa ia opisa/ ia ne lufewat
 autuaxi ia onneliferi/ ioea owat wiſſat ia ialoſt oppes
 net Niehet. Mwtamat Xwmin cauneudes ia ter-
 weydes/ kem. Swresa ia corkiaſa Sugufa/ ſwreſa
 Eunniaſa/ cauniſta ylöſraketuſa Huoneiſa lwlewat
 olewan autuuden. Mwtamat taas lwlewat autuu-
 den ſeiſowan awuſa ia hywiſä töiſä/ ioea aiatores Ari-
 ſtoteles, Cicero ia mwe wiſſat pacanalifer Niehet
 owat ollet. Mutta meidän HErra Jeſus Chriſtus
 täſä Ewangeliuſiſa caieſi nämät tacaperin aia/ ia o-
 ſotta euea ſe oikſia autuuden ioea Jumalalle telſa/ ia
 miſä ſe ſeiſo/ nimittäin ſiſnä että me näemme hänen
 ia ewlemme händä/ ioea on meidän oikſea autuuden ia
 wanhurſcaudem. Euingaſta me taidamme hänen tä-
 ſä nähdä/ nimittäin ei Xwmiliſten Silmäin canſa/
 mutta yhden oikſian Uſcon canſa/ coſca me uſcome
 hänen pädällens/ ionga cautta hän aſupi meidän ſydä-
 miſäm. Me ewleme hänen pyhäſä ſanaſans/ ionga
 hän meille on ilmoittanut ia andanut/ ioea on Elä-
 män ſana/ ia ſe ewlematoſin ia catematoin ſiemen/
 ionga cautta me waſtaudeſta ſynnymme/ia ionga caut-
 ta me tulemme autuaxi ia Jumalan Lapſtri. Ioea nye-
 tahto läſtettä ſen oikſian autuuden ia wanhurſcauden/
 Nijn pitä hänen näkemän uſcon ſilmäin canſa hänen
 ia ewleman hänen P. Sanans ia lätkemän ſen.

II. Opeme euinga ſwreſta Patriarchat/ Eunnin-
 gat ia mwe Jumaliſet Inhimifer Wanhaſ Teſtamen-
 tis/ owat toiwonet ia odoittanet ſitä Ulgoluſuattu
 Meſſiaſta/ ia meidän HErran Jeſuxen tulemiſta tä-
 hän Maailman. Sillä he ſen tieſtē että hänenſä aino-

Monemur-
 bic, quan-
 to pere deſi-
 deraverunt
 Patria: cha-
 Reges &

alij pij in
Veteri Te-
ramento
adventum
Messia in
Mundum.

Act. 4.

Gen. 4.

Gen. 5.

Ioh. 8.

Psal. 14.

Psal. 144.

Esa. 45.

as seiso caidein Inhimisten terweys / autuus ia isan-
caideinen Elämä. Ninkin Apostolitten tegeis seiso:
Eij ole yhtälän mwatanime Taiwasä eikä Maa-
sa annettu Inhimisille / iosa meidän pitä autua-
xi tuleman. Sentaähden Eva cosca hän synnytti
Cain hänen ensimmäisen poicans / iloihi hän ia toivoi-
sen olewan Messiaxen / ioca piti Kärmen pään riitti
nufertaman ia sanoi: Minä olen saanut DErran
Wiehen. Ja Lamech cosca hänen poicans Noah
synnyi / lwsi sen olewan Messiaxen ia sanoi: Tämän
pitä lohduttaman meitä meidän waiwasam ia
työsäm Maan päälle / ionga DErra on pahasti
Piroinut. Euinga swresta Abraham on toiwonut
Messiaxen tulemista / todista meidän hErra Christus
ike sanoden: Abraham teidän Isän iloitzi / että
hän piti näkemän minun päiwäni / hän näki
sen ia ihastui. Sencaltainen halu on myös Jacob
Patriarchalla ollut / ioca sanoi hänen lausi wuotesans:
DErra minä odotan sinun terweyttäs. Samal-
lamuotto Dawid on osottanut hänen haluns hErra-
ran Christuxen iälken cusa hän sano: Ah että apu
sinusta Israelin ylikze tulisi / ia DErra hänen
Sangitun Cansans wapahetisi: Ja toises pois
eas sano hän: DErra paina alas Taiwas / ia astu
tänne alas.

Esaiaas Propheta osotta myös / euinga hän on toi-
wonut nähdä sitä päiwä / että Messiaxen piti synty-
män Masiilman / cusa hän sano: Tiuekucet te Tai-
wat ylhäldä / ia pilwet satacan wanhurscautta /
Maa awetcan ia andacon terweyden. Tästä me

civleme/ cuinga sioresta caidi pyhäät Inhimiset Wan-
has Testamentis owaobottanet meidän h Erran Je-
suxen tullenistä/ ia toivonnet että hänen piti syndymän
Maailman: Cuinga palio enämin pira meidän ilois-
seman iotca tiedämme / että hän on is tullut Maail-
man / ia täyteänyt lunastoren Työn / ia ylösastunua
Zaiwasen Isäns oikialle Kädelle / ia halliße caidi cap-
palet Zaiwasa ia Maasa.

Toinen Osa.

SEura nyt se toinen Osa / tämän Kirian.
Oppenen kysymisestä ia h Erran Christuxen
wastauksesta / cusa meille on crosi cappaletta.

I. On tästä Lain oppenesta :

Za cako / niin nyt Lain oppenut nousi ylös.

Græcan Tertis hän cuhutan *ἐρμῆς*, ioca on niin
palio cuth Lain oppenut / ioca ei waiwoin iße laisa ol-
lu oppenut / mutta myös muita opetti / ia lalia mui-
den edesä ulgostoimitti. Ja oliet lainoppenet Jwettain
Eanssan seasa sencaltaiset Niehet / iotca Mosexen/
Prophetat / ia ceco Wanhan Testamentin swri tyyni
oliet lakenet / ia muille sen ulgostoimitti. Ja ios iocu
kysymys tuli laista / niin piti heidän sijhen wastaman
ia selkiäst ulgostoimittaman. Sillä ne owat ollet cor-
fiast oppenet Niehet Jwettan Eanssan seasa: Ja cui-
tengin ei lalia wielä oikein ymmärtänet / he lwliet lain
sijnä seisowan / että ios Inhiminen ulconaisset työt
iollakin muodolla teki / mutta siestä sisällisestä ciwliai-
sudesta ei he mitäkän tienet.

Analysis
IIa Partis,
continens
Sex mem-
bra.

Legis peri-
tus.

II. On sen lain oppenen tiusaukesta:
Za hän tiusaisi händä.

Græcan Textis seiso se sana *ἐκείνου*, ioca on nijn palio cuin sanoisa kijnioitta. Sillä cosca tämä lain oppenu sen ewli / että Herrä Christus cuxui ne autuaxi / ioca händä ia hänen oppins ewlit / ia eij laista ia laintöistä mitäkän puhunut / eij sitä woinut kårsta / eikå tahonut hänelle sitä myötä anda / ia seneähdén noust ylös campailleman hänen cansans laista / ia kyselemän hänelle / eij senpäälle / että hän tahdoi häneldä iotakin oppia / mutta että hän olisi sanoisa kijnioittanut ia solminut hänen / ia ninquin häpiän saatanut: Ninquin te usein oletta siitä ewllet saarnattawan / cuinga ne Blcoeuillatut Phariseuxet ia kirian oppenet owat tiusanet händä / pytänet händä sanoisa kijnioitta / ia eij cuitengan mitäkän hänestä woittaneet / mutta owat ihe häpiän ala tullet.

III. On tämän lain oppenen kysymisestä.
Mestari / mitä minun pitää tekemän / että minä saisin tjancaiditsen Elämän.

Näisä sanoisa owat cahetalaiset Astat / ioista meidän tule waari otta.

1. On kysymys mitä hänen piti tekemän. Tämä kysymys olist ihestäns ollut tarpelinen ia ylistettävä / ioh se olist tapahunut hywästä ia yxikercäisesta sydäimestä: Sillä ihe cukin Inhiminen on welcapää sen iälken kysymän / cuinga hän autuaxi taiea tulla Jumalan työdnä. Mutta eij hän sitä kysynyt hywästä sydäimestä oppiaxens sitä / sillä hän lwli sen kyllä tietäwäns ilman kysymätä / waan hän kysy yhdestä pahasta

Questio legis periti da modo consequenda vita æterna.

Status questionis Christo proposita.

sydämeistä / ioca oli täynnäs wiha ia petosta. Hän
cuzzi Herran Christuren Mestari / ionga Mesta-
rina hän cuitengin igens piti / ia palio parembana ia
corliambana opisa cuin hän oli. Siis hän myös kysy-
stä / cuinga hänen piti jancatksen Elämän saaman /
mutta kysy mitä hänen piti tekemän / ia sen cansa osot-
ta / että hän töiden cansa tahdoi ansaita sen jancatks-
sen Elämän / ioca cuitengin hänelle ia caikille Jh-
mistille oli mahdotoin. Niquin P. Pawali sen to-
dista / Ettei yriskän Jhminen taida Lain töiden
cautta autuaxi tulla.

Rom. 3.

2. On se syys / mingatähden hän sitä kysyi / ni-
mittäin että hän saisi sen jancatksisen Elämän. Ni-
quin hän tahdoisi sano: Mestari / en minä ilman syötä
sitä sinulle kysy / mutta sentähden / että minä saisin sen
jancatksisen Elämän / sen minä tahdoisin sinulda op-
pia ia tietä / sillä minä myös olen yri Euolewainen
Jhminen niquin mwekin / ia tahdoisin tietä / min-
gä työn kautta minä tulisin jancatksiseen Elämän
cästä lähteisän.

Finis qua-
stionis.

IV. On Herran Christuren wastauksesta:
Niin hän sanot / mitä Laits kirtoitettu on /
cuingas luet?

Responsio
Christi ad
propositam
questionem

Weidän Herran Christus wasta tätä yspiätä Lain
oppenuetta / sen iälken cuin hänen kysymisens oli: Sil-
lä hän kysyi mitä hänen piti tekemän / että hän hänen
töidens tähden saisi jancatksisen Elämän. Ja Her-
ra Christus tiesi / että hän tahdoi kiufata händä / sen-
tähden hän lykäis hänen Moseksen lakijn / ia sanot:
Mitä Laits selso kirtoitettu / niquin hän tahdoisi

sano: Sinä ioca olet Lain oppenue tullet ia kysyt minulle/ mitä sinun pitä tekemän ettäs tuliste autuaxi/ etkö sinä tiedä mitä laisa seiso kirioitettu/ ia mielä työt sinun pitä tekemän: Eues Jumalan Käsky sanat / ia caho mitä sinä seiso. Ja tahto meidän Herra Christus sen cansa tietä anda/ ettei hän eikä yrikän Inhiminen taida tulla autuaxi lain toiden kautta.

Legisperiti
Resp. com-
prehendens

Summam
totius legis
de dilectio-
ne Dei &
proximi.

V. On tämän lain oppenen wastouresta:

Mutta hän wastaten sanoi: Racasta sinun Herras Jumalas / caikesta sinun sydämesiäs / caikesta sinun sielusiäs / caikesta sinun woimasiäs / ia sinun lähimäsiäs ninquin ihlääs.

Tämä Lain oppenue / waikda hän kiusa meidän Herra Christusta ia campaile hänen cansans: Nijn cuitengin hän sinä on ylistettäpä/ että hän taisti oikein wastata meidän Herra Christus/ ia taisti lain Summan nijn selkiäst ulgosano. Sillä sinä seiso coko Moosen laki/ että me racastamme Jumalata ylihen caiketia/ ia meidän lähimäistäm ninquin ihen / mutta eij cuitengan hän ymmärtänyet wielä oikein lakia / ia otta hänen wastaurens Raamatusta: Nimittäin 5 Moosen kiriasta / cusa seiso siinä racaudesta cuin meidän pitä Jumalata wastan osottaman. Ja 3 Moosen kiriasa/ cusa seiso kirioitettu siinä racaudesta / cuin meidän pitä lähimäisellem osottaman. Ja on tässä Lain Summas colminaisset Astat.

Deut. 6.

Levit. 11.

1.
Dilectio
Dei.

1. Keet meidän pitä racastaman / nimittäin Herra Jumalata caikewaldiasta / ioca meitä on luon-

nue/ lunastanut ia pyhittänyt / andanut meille Sie-
lun ia Armin/ järkeä ia taidon/ rwmmin rowinnon/ ia
meitä aina suoiele / wariele ia ylhällä pitä : Händä
meidän pitä racastaman ylihen caictia.

2. Euinga meidän pitä racastaman Zumalata/
nimittäin caikesta meidän sydämestäm / caikesta mei-
dän sielustam/ caikesta meidän woimastam / ia caike-
sta meidän mielestäm/ se on/ coco meidän sydämen ha-
lut ia himot / caicti meidän aiatozem / ymmärrysem/
puhem / työm ia tecom / ia coco meidän Elämäm pitä
oleman täynnä radautta / ilman wilpitä/ Zumalata
wastan.

3. Meidän pitä racastaman meidän lähimäis-
täm ninquin isian/ se on / meidän radauden pitä ole-
man niin täydellinen meidän lähimäistäm wastan/
cuiin meitä ihe wastan. Ja caicti se cuiin me suomme
ia toiwotamme isellem / pitä meidän myös suoman
meidän lähimäisellem/ ia caicti sen pahan/ cuiin en me
soist meille isellem/ ei pida myös meidän lähimäisel-
lem suoman. Tämä on nyt se coco summa lain päälle/
iosa seisso coco Laki.

VI. Herran Christuxen wahwistos sen wastau-
xen päälle :

Niin sanot Jesus hanelle : Oikein sinä
wastaisit/ Tee se/ niin sinä saat Elä.

Tämän wastauxen meidän Herran Christus wah-
wista ia sano / että hän oikein wastaisi / ia tälle hän
seneähdän tehdä sitä mitä Laki waati/ ninquin hän olisi
tähtonut satio : Ei sinä ole kyllä / että tiedät Lain
Summan / ia että sano mitä laki waati : Mutta

2.
Modus di-
lectionis
Deum.

3.
Dilectio
proximi.

VI.
Approba-
tio respon-
sionis hujus
legisperiti.

Annun pitä myös tekemän täydelliseksi Lain työt. Sillä
 senpäälle Jumala on Lain andanut/ että sinun ia mwe
 Inhimiset pitä sen iälken Elämän / ia ne caicki teke-
 män mitä laisa seiso. Ja ne iotca sen täydelliseksi teo-
 kewät/ ne saawat Elä/ ia ios sinä sen taidat tehä/ nijs
 sinä myös saat Elä/ ioca cuitengin on sinulle ia caicki-
 le Inhimistille mahdotoin. Sillä eis pyritän taida la-
 fia täytätä/ ia sentähden tule sinun eura sinun heikou-
 des/ ia tietä/ että ninquin se ombi sinulle mahdotoin/
 ettäs Lain täytät: Nijn on se myös sinulle mahdo-
 toin/ ettäs lain töiden kautta taidat autuaxi tulla.
 Mutta sinun pitä ehimän yhtä toista ia corctiamba
 wanhurscautta/ nimittäin/ sitä cuin tule uscosta.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loc. Com:
 Ia. Partis.
 Discimus
 veram viā
 salutis in
 verbo Dei
 querendā.
 Iob. 5.

1. **E**tä meidän Herra Christus lyctä
 tämän lain oppenen Raamattun/ ia kysy mi-
 tä Laisa on kirjoitettu/ sitä me opemme/ et-
 tä meidän pitä Jumalan sanasa ehimän ia tucfistele-
 man sen olfiä tien autuuten ia ijancaickisen Elämän.
 Sillä siinä Jumala on sen ilmoittanut / ia siinä me
 sen löydämme / ia eis eufacan mualla. Sentähden
 meidän Herra Christus käste tucfistella Raamattua.
 Ja Chrysostomas sano: Quicquid quæritur ad
 salutem, totum id impletum est in scripturis, qui
 ignarus est, invenit ibi quod discat, Se on/ Mitä
 tule tietä autuuten/ se caicki on täytetty Pyhästä
 Raamattusa: Joca eis tiedä / sielä hän löytä mi-
 tä hän tahto tietä. Eis meidän pidä seuraman oma

iärkiän/afatoria/eikä Inhimisten säädysiä/mutta Jumalan P. Sana / ioca on yri lyhyt meidän Jalcain edesä/ sillä Inhimisten iärki ia lihainen wiissaus/nijn myös Inhimisten säädysiä ia päälle panot pettävät/ ia ei mitään tiedä siitä kuin Jumalan on. Niquin me näemme/cuinga swresta Sacramenterarit/Calvinisterit/ Solinglianit ia mwe siitä Lahcoccunnasta erheittyvät siinä oikeasa opisa/ kuin Jumalan P. Sana seiso/ ei wainwoin Altarin Sacramentista/ mutta myös muissa Christilisen opin Pääcappaleisa / sentähden että he seurawat oma iärkens ia ei edemmä tahdo usco/ kuin se myötä anda. Nijn myös Paawin joukko seura Inhimisten sädyiä ia päälle panoia/ ia sen iälken opettawat / ia sanowat että Inhimiset tulewat autuari/ ios he niistä pitävät / ia sen iälken Elämänsä täyttävät/ ewlentat loucas Messuia/rucoilewat Pyhästä Michiä ia Waimoia/ mateustawat Pelagimein reisuia sinne tänne/ Päästowat ia ei syö Liha kieltymä päiwän päälle / ia muita senealtaisia Parwin turhia päälle panoia pitävät / ia andawat niille senealtaisen woiman / että Inhimiset njnen kautta piti ansaitseman ijancaidisen Elämän. Ioca oppi on yri wäärä oppi wastan Jumalan Sana: Sillä ei ne ole Jumalalta päälle pannut / mutta Paawilda ia Munkelidat/ ia se palwelus/ ioca tehdän ilman Jumalan sana ia ia lästytä/ on caidä turha / ia ei taida Jumalalle selwata/ ninquin Herra Christus itse sen todista P. Mattheuksen tyföinä/ sanoden: Turhan he mitua palwelewat/opettaden sitä oppia kuin on Inhimisten lästy. Sentähden tule meidän egiä siitä oi-

1. Cor. 2.

Matth. 23.

Añ. 10.

fiata tietä autuutten/ eiJ Inhimisten iäriesä eikä sää-
dyisä/ mutta Jumalan sanasa. Siinä me löydämme
sen oikian tien autuutten / nimittäin että me tulemme
autuaksi ja vanhurskaksi eiJ hywän töiden eikä oman
ansion tähden/ mutta yhden oikian Vscen kautta Jes-
suxen Christuxen päälle / Niquin coco P Kaamat-
tu sen todista. Ja P. Petari sano Apostolisten te-
gois: Caicki Prophetat hānestā todistawat / eto
tā iocainen quin Vscō hānen päällens / pitā saa-
man hānen Nimens kautta syndein andexi saa-
misen.

Monemur
nos debere
esse para-
tos ad res-
pondendū.

1. Rē. 3.

II. Opeme että meidän piä oleman valmiit
wastaman iocaista/ ioca meille kysy meidän uscostam.
Niquin P. Petari Apostoli mana sanoden: Olcae
aina valmit wastaman ioca anopi tieto siihen toiwon
ioca teisä on/ hiliaisuden ja pelgon cansa. Ja siihen taro-
witan Jumalan sanan hywä tieto ja tundo: Sillä io-
ca pitā puhuman eli wastaman Vscosta ja Inhimi-
sten vanhurscaudesta / sen pitā wiriästi lukeman / eli
ahkerasti cwleman Jumalan sana: Senpäälle että
hān olisi valmis oikein wastaman/ ja eiJ erheysti. Nijn
tämä lain oppettaia on tehny: Ja waidā hān on kiu-
sanut meidän HErra Christusta Jessusta / ja ylspeyde-
stä campaillut hānen cansano / nijn cuitengin on hān
P. Kaamatusta wastanut meidän HErra Christu-
sta/ ja sen cansa osotta/ että hān ahkerasti oli lutenut
Mosexen Lain. Nijn pitā myös meidän Jumalan
sanasta waarin ottaman/ että me sekä ihe taidaisimme
ja ymmärräisimme sen/ ja muille iotca meille kysywäe
siitä wastauxen annaisimme. Sen ahkeruden meidā

Juma

Jumala caikilda Eristilifilda tahto / sekä opettailda
että sanan ewlailda: Ja ne iotea eij taida Kiria lu-
tia pitä siä ahkeramman ewleman Saarna / ia oppi-
man heidän Catechismurens/ cusa erinomaiset Eri-
stilisen opin pää Cappalet seisowat/ ia siestä wastaman/
cosca heille kysytän heidän uscostans: Sillä siinä
caidi seiso mitä heidän tulle tietä autuutten/ siestä myö-
he taitawat wastata cosca heille kysytän. Mutta ne
iotea sen owat laiscasta oppenet / ne eitä ike mitäkän
tiedä/ eitä taida wastata / ia owat ninquin järjettö-
mät Luondocappalet.

Colmas Osa.

SEura nyt se colmas Osa siestä wertau-
resta yhdestä Inhimisestä ioca euli Ryövä-
rein käsiin/ cwsa meille on cwi Cappaletta.

I. On siestä tilasta tähän wertauxen.

Mutta hän tahdoi tehdä igens wanhurs-
cari/ ia sanot Jesuxelle: Cuca siis ombi minun
Lähimäisen?

Ne ewlimma toises Osas/ cuinga meidän Herran
Christus tätä coriata ia ylöspaisunutta Lain oppenut-
ta/ ioca tahdoi tulla wanhurscari Lain töistä/ wiisai-
Woseren Lakijn sanoden: Tee se / niin siinä saat
Elä/ ia sen cansa hänelle tietä annoi/ ettei hän taita-
nut Lakia täyteä / eitä myösi siestä tulla wanhurscari.
Mutta tämä ulcocullatti Lainoppennut eii sihen ty-
tynt/ mutta tahdoi tehdä igens wanhurscari / ia sens
tähden kysyi sanoden: Cuca on minun lähimäisen?

Analysis
IIIa Partis
Sex mem-
bris con-
stans.

Occasio hu-
jus para-
bols.

Ja tahto niin palio sano. Minä tahdon ia taidan racasta Jumalata täydellisestä / ia minun lähimäistän ninquin isän: Mutta minä tahdon culla / euca minun lähimäisen on. Ja sen cansa oforta ia tunnusta hänen tyhmydens ia epätaitons / että waikka cuinga hän händäns kerscaist / niin ei hän wielä ole racastanut lähimäistän / cosca ei hän tietänyt / euca hänen lähimäisens oli / ia saatta isens sen häpiän ala iohonga hän pyyti meidän Herra Christusta. Ja tästä hänen kysymisestän Herra Christus sai tilan puhua tästä wertauxesta / ia waikka hän kyllä sen tiet / että tämä ylpia lainoppennut / hänen oppins ei wastanotta: Cuitengin tahdoi hän tehdä hänen wircans / eikä andanut hänen puoleldans mitään puutua.

*Descriptio
hominis
fauciati.*

II. On tästä Inhimisestä ioca tuli Ryöwäritten Käsiin:

Xri Inhiminen alasmien Jerusalemissä Jerichoön / ia tuli Ryöwäritten käsiin.

Tämän Inhimisen cansa meidän Herra Christus ymmärtä Adamia / ia caiki hänen iälken tulerwaisens: Sillä Jumala loi Inhimisen hänen oman Euvans iälken / täydellisest wanhurscaxi ia Euolematomaxi: Mutta hän meni Jerusalemissä Jerichoön / ia Söij siestä wijsauden Puusta / ionga Jumala oli heille tiedänyt / ia langeisi Ryöwäritten käsiin. Silloin ninquin Jerusalemin ia Jerichoön wälillä oli yri Mäki Chrit nimeldä / ia yri swri mekä Corpi / ionga nimi oli Querentene, eusa palio Ryöwäritä oli / iotca Ryöwärit / haawoitit ia surmaistit niistä iotca siestä waelst / ia oli njnen molembain Caupungein wäli wiissi

penicwlna: Nijn myös meidän Esiwanhemat ovat
langennet Ryöwäriten käsiin / koska he ylihen käwit
Jumalan Käskyn / ja Söit wissauden puun Hedel-
mästä. Ryöwäriten cansa HERRA Christus ymmär-
tä sen saastaisen hengen Perkeleen / ioca on ollut io ala-
gusta Murhaia.

III. On Ryöwäriten sulmudesta:

Jotca hänen alasti rissui / ja haawoitte
hänen / ja polsmenti / ja täit hänen puoli
Suolluna.

*Latronum
servitia.*

Colmella muoto ovat Ryöwärit pahoin hänen
cansans mennet:

1. Että he rissui hänen alasti / se on / se runa hen-
gi Perkele pois rissui synnin kautta Inhimisen pääl-
sen Jumalan Ewan tonga jalkin hän oli Luotu / et-
tä hän mistäisi sen wanhurscauden / wissauden / cuo-
lemattomuden / ja yhdesä Summas sanottu / caiken
sen hywyden ja cauneuden / iohonga hän oli Luotu /
Perkele hänen pääl-
däns pois rissui. Ja puki hänen
päällens synnin saastaisen waatten / wiheliäis-
yden / Cuoleman ja cadoturen waatet / nijn että hän oli sen
saastaisen hengen muotoinen.

Spoliatio.

2. Että he haawoitte hänen / se on / Perkele tur-
meli Inhimisen Sielun ja Kruinin / Järien ja ymmär-
ryksen / tiedon ja taidon / caiken wäen ja woiman hen-
gelisto Astoisa / ja löi hänen sokeuden cansa / caid-
kain-
set tuseat / waiwan ja wastoinläymisen saatei heidän
päällens / Cuoleman ja isancaidisen cadoturen.

*2.
Vulneratio.*

3. Että he menit pois / jätti hänen puoli Quo-
luna.

*3.
Abitus la-*

erenum ve-
liä su-
ciato semi-
motuo.

Näistä sanoista ne wäärät opettaivat Pelagianie
omat ottaneet tilan heidän wäärän oppinsa / ja wäärin
ulgoistoimittavat nämät sanat / ja sanovat / että In-
himisen voima ja wäki hengellisissä Astoissa synnin caute-
ta ei peräti ole turmeltu / waan Inhiminen taita io-
takin omalla voimallans autta händäns: Joca on
yxi myrkylinen ja wäärä oppi: Sillä waikka Inhi-
minen ulkonaississa Astoissa langemisen iälken iotakin
woipi / että hän taita iollakin muoto tiestä hywän hy-
wäxi / ja pahan pahaxi. Eij cuisengan hän hengellisi-
sä Astoissa mitäkän tiedä / waan on peräti sofia ja woi-
matoon. Ninkin P. Pawall sen todista sanoden:
Se luonolinen Inhiminen ei taida ymmärtä si-
tä kuin Jumalan on / se on hänelle yxi hullus ja ei
taida käsittää. Ja Epheserein tygö sano hän: Et-
tä Inhiminen on Cuollut ylitzen käymisen ja syn-
nin cautta.

2. Cor. 2.

Eph. 2.

Frateris o
Sacerdo. is
ae Leuita.

IV. On Papista ja Lewitasta / iotca käwi tä-
män haawoitun ohje:

Niin se tapah. ul / että yxi Pappi sama tle-
tä alastult / ja kuin hän näki hänen / meni hän
ohiken. Samallamuoto myös yxi Lewita /
kuin hän tuli sille pascalle / edestäwi hän ta
näki hänen / ja käwi ohike.

Papin ja Lewitan causa HERRA Christus ymmär-
tä lain ja coco Lewiterein Ceremoniat, ja Kircon
menot Wanhas Testamentis / ja osotta sen causa / et-
tei ne taida autta sitä haawoitun Inhimistä. Papie
Wanhas Testamentis olit asettut uhraman. Mute

ta Lewitat olit säätyt teurastaman niistä Eläimistä cuin
piti uhraattaman / ja muita mitä siihen tarwittin wal-
mistaman. Ne molemat käwi ohje ja ei taitanut
autta caiken heidän uhreinsa cansa sitä ioca macaissi
puoli Euolluna / sentähden sano Augustinus. Lex
jubet, sed non iuvat, Se on / Käsi Käste / mutta ei
taida Petäskän autta.

V. On Samaritanuxen laupiuden edistä:

Mutta nyt Samaritanus waelsi sama-
tletä / tuli hän hänen tygöns / ja cuin hän nä-
ki hänen / armahit hän hänen päällens / ja
edestäyden sidot hänen Haawans / ja sisälle
wuodatti Ollo ja Wiina / ja pani hänen suh-
tans päälle / ja woi hänen Matan / ja corlasi
händä. Ja toisna päiwänä waelsi hän / ja
edestweel cari Penningistä / ja annoi Perhen
Isänälle / ja sanot hänelle / corla händä / ja
tos sinä sen ylikin totakin culutat / minä pa-
latesan maran sinulle.

Samaritanuxen cansa meidän Herran Christus
Jesús ymmärtä ike hänen: Sillä että hän on se oi-
kia Samaritanus / ioca meitä on auttanut ja päästä-
nyt isancatellisesta Eadocuresta.

Ja ylösluctan tästä neliä laupiuden Työtä / cuin
Samaritanus on osottanut tälle Haawoitulle Inhi-
miselle.

1. Että hän tuli hänen tygöns / ei hän menny
ohje ninquin Pappi ja Lewita tegit / ioca käwi hä

Beneficen-
tia & mi-
ericordia
Samarita-
ni erga
hunc sau-
cium.

1.
Accessus ad
cum.

nen ohikens/ mutta meni hänen tyköns / ia cuin hän
näki hänen/ cuinga Ryövärit olte rissuneet hänen alai-
sti / ia haavoitanet hänen / ia iättäneet hänen puoli
Tuolluna/ armaheti hän hänen päällens.

2.
Obligatio
vulneris.

2. Että hän sdoi hänen haavans ia tuodatti
sijhen sisälle Oliu ia Wina / Winnan cansa hän ym-
märtä Lain saarnan/ ioca meille ilmoitta meidän syn-
dim: Mutta Oliun cansa hän ymmärtä sen lohduksen
Evangeliumin saarnan/ ioca lohduetta ne säriceyt sy-
dämet.

3.
Impositio in
jumentum.

Psal. 8.

3. Pane hänen suhtans päälle/ weij hänen Ma-
iahan ia coriaisi händä. Malan coutea Herra Chris-
tus tässä ymmärtä sen Christilisen Seuracunnan/ioca
Psalmisa cuhutan Herran huoneyl. Tähän Maiahä
caikti cuhutan/ ia siinä owat caikti ulgoowalitut. Nin-
quin Gregorius sano: Omnes electi intra mensu-
ram Ecclesiae continentur, Se on/ Caikti ulgoos-
walitut Seuracunnan pñrin sisällä owat. Ja tä-
hän saman Maiahan Herra Christus wiepi tämän
haavoiteen Inhimisen / cuhunga hän istutetan ca-
sten Sacramentin coutea / ia wihitän pñdxi Christis-
liseri Inhimiseri.

4.
Donatio
denariorū.

4. Että hän toisna päiwänä waelst / ia edesweet
caxi Penningid/annoit Perhen Jsänälle/ ia lästi cor-
iata händä. Sen waelluxen cansa eis mwta ymmär-
detä/ cuin meidän Herran Jesuxen Christuxen Tais-
wasen Astumus: Sillä cosca hän oli täytänne In-
himisten lunastoren Työn / meni hän iälleens ylös Tais-
wasen. Ja Perhen Jsänän cansa hän ymmärtä caie-
sti Jumaliset ia hursaat Saarnamiehet / Apostolit ia

muut. Ninquin myös P. Pawali cusu heitä Juma-
lan salaisuden haldiaxi ia ulgosiacataxi / heille
hän annoi caxi Penningiä / se on / hänen Pyhän sa-
ntans ia Sacramentins ia kaste coriata / autta ia hol-
hota händä / ia lupa palatesans mara sen / mitä hän
enämin eulutta hänen päällens / Se on / cosca H Er-
ra Christus tule iällens wiimeisnä päiwänä Duomit-
jeman Eläwiteä ia Euolluita / tahto hän sen waiwan
ia työn cuin he saarna wirgasa ulgoseisowat ia kār-
wāt / isancatdises Elämäs mara / cusa heidän pitä
paistaman ninquin tähdet Zaiwasa / ia saawat sen ca-
tomattoman Erwon.

1. Cor. 4.

VI. On tämän wertauren sowittamifesta:

Applicatio
Parabola.

Euca näistä colmesta sinun lähdäres / oli
hänen lähimäisens / ioca tuli Xpöwäritten
käsim? Niin hän sanot: Joca laupiuden te-
ti hänen eohrans. Niin sanot Jesus hänelle/
mene / ia tege sinä samallamuoto.

Näistä sanoisa meille on colminaiset Afiat.

1. HExran Christuxen kysymys: Euca sen lähi-
mäinen oli / ioca tuli Xpöwäritten käsim / ninquin hän
tähdöisi sano: Sinä tahdot tietä / euca sinun lähi-
mäises on / ia kysyt minulle sitä / mutta aiattele nyt itse/
euca näistä colmesta / Pappi eli Lewita taida Sama-
ritanus / oli tämän haavoitetun lähimäinen.

Questio
Christi de
proxima.

2. On tämän Kirianoppinen wastaus senpää-
le: Nimitäin / että se ioca osotti hänelle laupiuden
Työn eli hänen lähimäisens / ia tahto niin palio sano: ad eandem
En minä taida muuta sijhen wastata eli sanoa / mutta

Responsio
Legisperiti
ad eandem
questionem.

että Samaritanus ioca armaheti hänen päälle/ ia si-
doi hänen haawans ia coriaisi händä/ oli hänen lähimäisens.

Mandatum
Christi.

3. On HERRA Christuxen Käsky / iolla hän
päättä tämän wertauren / mene / ia tege sinä samal-
lamuoto / ia osota laupiuden Eitä sinun lähimäises
wastan / ninquin tämä Samaritanus teli. Ja näin
HERRA Christus osotta tällä ulcocuslatulle ia corkialle
Lainoppenelle / cuca hänen lähimäisens on / nimittäin
se ioca hänen apuans tarwike / ioco se on tuttu taicä
tundematoin / Ystävä eli Wihamies / ia että me caies
Ei olemme welcapäät osottaman iocaiselle radouden
ia laupiuden eitä. Sillä ninquin tämä Samarita-
nus oli hänen lähimäisens / ioca oli tullut Ryöwärit-
ten kästyn / ia iolla hän osotta laupiuden Työn / ia taas
se haawoitettu oli Samaritanuxen lähimäinen / sen-
tähden että hän tarwiki hänen apuans : Nijn caicä
ne owat meidän lähimäisen / iolla me laupiuden työn
osotamme / ia taas me olemme njiden lähimäiset / ioca
meidän apuam tarwikewat. Ja tämän cansa meidän
HERRA Jesus Christus anda tietä tälle Lainoppenel-
le / ettei hän ollut wielä oikein racastanut Jumalata
ia hänen lähimäistäns. Ja sentähden eij täyettänne
latia / eikä taitanut tulla wanhurscoxi laista / ninquin
hän aiatteli / ia njin ihe tuli siihen häpiän / iohonga
hän pyysi wiedä meidän HERRA Christusta.

Loci Com:
Sc. Paris.
Discimus
hominem

Opetuxet colmanesta Cappa-
lesta.

1. **O** Peme tästä Inhimisestä / ioca tuli Ryö-
wärit-

wärit-

wäritten käsiin / alaksi rissuttin ia iätettiin puoli Euol-
luna : Euinga swrestti Inhiminen perisynnin kautta
on turmeltu / niin että hän mistäisi ia pois cadotti sen
Jumalan Euwan / ionga iälkin hän ensistä oli luotu /
ia on caicliin hywin töihin Euollut / ia peräti sofia hen-
gelistsä Astoisa. Niquin P. Pawali sen todista hä-
nen Epistolassans Epheserein tygö ia Colosserein
tygö. Sillä niquin 1. Moseren kirias seiso: Että
caicli Inhimisen sydämen aiatoxet owat woi-
mit pahutten / ia ei taida itzestäns ia omasta
woimastans mitäkän hywä hengelisis Astoisa
matean saarta. Ja niquin yxi Inhimisen Arwis
ioca Euollut on / ei taida izens autta eikä Euolluista
pidsherättä : Nijn myös Inhiminen iälken langemi-
sen / ei taida eikä woi izens käättä Jumalan tygö il-
man sen Pyhän Hengen awuta ia woimata. Mail-
malists astoisa Inhiminen iollakin muoto taita hänens
käyttä ia sowitzta : Mutta hengelists Astoisa hän on
Euollut / ia ei taida mitäkän eikä woi. Niquin Au-
gustinus sang : In homine per peccatum Spiritua-
lia perdita, naturalia vero corrupta. Se on: Ne
Wengeliset Labiat owat Inhimisis synnin kaut-
ta pois cadonnet / mutta ne luonoliset owat tur-
mellut. Saman meidän luonon turmeluxen pitä mei-
dän tundenan ia ei suurembana meitäm pitämän
quin me olemme / sillä niquin se P. Mies Lutherus
sano: Vere magna sapientia est, scire nos nihil
aliud esse quam peccatum, Se on: Totifesta on se
scori wiissaus / tuta ia tietä / ettei me ole mitä
syndi. Ei nijn ymmärtäin / että coco Inhimisen ole-

per pecca-
tum totum
esse corru-
ptū & de-
pravatum.

Eph. 2.
Col. 2.

mus/ Sielu ia Xwmis on syndi / ninquin Maniche-
rit ia Flacianit owat sanonet / mutta P. Lucherus
tahto sen causa tieta anda / että coco Inhimisen luon-
do on synnein kautta turmeltu.

*Discimus
quis sit
noster pro-
scimus.*

II. Opeme tästä / cutca meidän lähimäisen owat/
ioita meidän pitä racastaman. Iwttan Cansa lwlie
ne ainoast olewan heidän lähimäisen / iotca heidän
cutcawans ia ystäväs olit / ia sentähden he myös ni-
tä ainoast racastit / ia wihaiste niistä iotca olit heidän
wihamiehens. Ja tämän caltaista / sen pahembi / löy-
tän wiela nyt niistä / iotca pitävät ne heidän lähimäi-
sens edestä / ia niistä wainwoin racastawat / iotca owat
heidän Sucuns eli Heimons ia Langons / eli mwtoin
heidän ystäväs ia cutcawans / ia niille hywä tekewät.
Mutta tämä wertaus Samaritanuxesta ia siestä In-
himisestä ioca tuli Ryöwärieten käsiin / osoitta että ne
owat meidän lähimäisen / iotca meidän apuame tar-
wihewat / ystävät taidea wihamiehet / cutcawat eli
lundemattomat. Ja meidän Herran Christus sano
P. Mattheuxen tykönä: Te olette ewllet sanot-
tawan / racasta sinun lähimäistä / ia wiha sinun
Wihawelies. Mutta minä sanon teille: Raca-
staca teidän wihaweliän / hywästisunatca sitä
iotca teitä kirotte. Tehkät hywä niistä wastan
iotca teitä wihawat. Kucoelcat niiden edestä /
iotca teille wabingota tekewät / ia wainowat
teitä / senpäälle että te oisitte teidän Isän lapses
ioca on Talwasa. Sillä hän anda Xurington löydä
yligen hywain ia pahain. Niin myös Augustinus
sano: Omnes proximi sumus conditione terrenæ

Matth. 5.

nativitatis, & etiam spe coelestis hæreditatis, Se
 on: Me oleme caicki lähimäiset Pestenäm / sekä
 Maailmalisen syndymisen puolesta / että Tai
 wälisen perimisen toiwon puolesta. Näistä me
 nyt owleme / ettei waiwoin ne ole meidän lähimäisen /
 toica Ystävät ia Sugut owat / mutta myöskin caicki ne /
 iotca meidän apuame tartwisewat / olcon se tuttawa
 eli eundematoin / Ystävä caicka Wihamies / Hywä
 caicka Paha / ia niistä pitä meidän racastaman ia hy
 wä heille tekemän. Ninquin Jumala ihe Kätkö 2.
 Moosen kirjasa sanoden: Cosca sinä löydät sinun Exod. 23.
 wihamiehes Däriän eli Asin epyrisä / niin sinun
 pitä taluttaman händä Cotia hänen tygöns idä
 lens. Cosca sinä löydät sinun wihamiehes Asin
 macawan cuorman eli taacan alla / niin auta hän
 dä ylös. Näitä pitä meidän mielen paneman ia
 muistaman niinen sanain päälle / cuin HERRA Chri
 stus sano tälle Lainappenelle / mene ia tee sinä sa
 mallamuotto / että mekin mahdaisimme osotta
 laupiuden toita meidän lähimäisellem /
 ia holhota händä / ninquin tämä Sa
 maritanus on tehnyt.

Euangeliumin Kirjoit- ta P. Lucas 17. Luku.

G Al se tapahui / cosca Je-
sus meni Jerusalemin / waelst
hän kesteldä Samaritan ia
Galilean. Ja cuin hän tuli yh-
ten Rylän / cohtaisit händä
kymmenen spitalista Wiestä / iotca taamba-
na seisoi / ia corgotit Anens / ia sanoit: Jesu
xacas Wiestari armada meidän päällen.

Ja cosca hän ne näki / sanoit hän heille:
Wengät / ia osottacat teitän Napeille. Ja
se tapahui / että he mennessäns tulit puhta-
xi. Nijn yxi heistä / cosca hän näki että hän
pubdistettu oli / Palaisi hän iällens / ia cun-
nioitti Jumalata suurella Anellä / ia langeri-

si Caswoillens hänen Galcains juuren / ia
 kijetti händä: Ja se oli yri Samaritanus.
 Mutta Jesus wastaisi ia sanoi: Eikö kyä-
 nen puhdistettu? Eusa siis ne yhderän o-
 wat? Eij ole löyten iotca palaisit ia annoit
 Jumalalle Cunnian / mutta tämä Wuuca-
 lainen. Ja hän sanoi hänelle: Nouse ylös
 ia mene / sinun Uscos ombi sinun wapah-
 tanut.

E A Evangeliumis P Lucas
 edespäne meille yhden merkilisen hi-
 storian / kymmenest spitalisest Miehen-
 stä / iotca meidän Herran Jesus Chri-
 stus on puhdistanut / waelteisans Jeru-
 salemijn sillä wiisimeisellä Pääsiäis juh-
 lalle. Ja sen cansa on osottanut hänen Jumaluden
 wäkens ia woimans / ia todistanut / että hän on se U-
 gosluwattu Messias / Jumalan poika Maailman
 Wapahiaia. Andä myös Evangelista steälifin tietä /
 cuinga kistämättömät nämät spitaliset Miehen owat
 ollet Herran Christusta wastan / sen suuren hywän
 työn edestä / cuin hän heidän cohtans on tehnyt / että
 hän armaheti heidän päällens / ia puhdisti heitä siinä
 cauhiait ia myrkylisest spitali taudista / ia eij yrisän pa-
 lainut hänen tygöns kistämän händä / mutta yriwai-
 woin heistä tuli kistti ia cunnioitti Jumalata suurella
 Anellä / langeten Caswoillens hänen Galcains juu-

Exordium
 à summa
 Evangelij.

Ratio cur
hodie pro
concionis
hoc Evan-
gelium pro-
ponatur.

ren. Ja on tämä Evangelium asetettu tämän Sun-
nuntain päälle saarnattawaksi sen syyn tähden / että
mennen Sunnuntain saarnattiin ja opetettiin / cuca
meidän lähimäisen ombi / nimittäin caici ne iotca mei-
dän apuame tarwizewat. Ja ninquin meidän Herra
Christus Jesus yhden wertauxen causa sen osotti/
ionga hän otti yhdestä Samaritanuksesta / ioca osotti
laupiuden editä sitä Röyhä Inhimistä wastan / ioca
oti iulue Ryöväritten kästyn: Nijn hän npe tämän
pääwäises Evangeliumis osotta hänen Esimerkillänsä /
että nämät spicaliset Niehet olie hänen lähimäisensä /
iotca hän puhdisti heidän laudistans. Ja sen jätti
meille myös Esimerkizi / että meidän myös pida calca-
fia niseä holhoman ja auttaman / iotca ioscusa iuscas
ia wainwas owat / ia tarwizewat meidän apuame: Ei
wainwoin meidän ystāwitā eli tuettawican / mutta myös
tundemattomia / ninquin hän on tehnyt.

Convenit
hoc Evan-
gelium cum
tertio arti-
culo fidei,
nec nō ter-
tio praecep-
to Decalo-
gi.

Tämä Evangelium yhtensopi sen toisen ja colmannen
Vscen cappalen causa / sentähden / että tässä saar-
natan meidän Herra Jesuxen wirgasta / hänen Jus-
malifesta woimastansa ja wäestāns / ia myös hänen lau-
piudestans caicia syndistä wastan / iotca hänen tygōns
turwawat / ia oikiasa useosa hānda auxi hwatawat. Ja
sen colmannen Kästyn causa / sentähden / että Herra
Christus Käste nämät spicaliset Niehet mennä ia os-
fotta heitāns Papeille.

Propositio
duas partes
contineus.

Ja on meille tässä Evangeliumis cari Cappalecca.
I. On näistä kymmenestä Spitali Niehistä / ia
heidän puhdistoxestans.

II. Näinen spitali Miesten kiettämättömyd:stä
herra Christusta waстан.

Ensimmäinen Osa.

Uin pallo kuin tähän ensimmäisen Osan
tule/ edespäin Evangelista sen wiiden Coppa-
len cansa.

I. On siinä aiasta/ cosca tämä Historia on tapah-
tunut:

**Za se tapahtui/ cosca Jesus waelsi Jeru-
salemin / waelsi hän keskellä Samarian ia
Galilean.**

P. Lucas erittäin muista Evangelistereistä on
kirjoittanut / ei wainoin meidän herraan Jesuxen
Christuxen tunnuksähdeste kuin hän ombi tehnyt/ mut-
ta myöskin hänen matkustorekstans/ cosca la kuhunga hän
on waelدانut. Ja anda tietä cosca herra Christus
matkusti Galileast Jerusalemin/ sillä wiimeisellä Pää-
siäis Juhlalle / wäähä ennen hänen Euolematans/
nijn ei hän mennyt kohdastans Jerusalemin / mutta
waelsi ymbärinsä keskellä Samarian ia Galilean / ei
sentähden/ että hän Euolemata pelkäisi / mutta että
hän wielä nyt / ennen hänen Euolematans saarnaist
sestä Juuttain/ että paranoitten edes / ia tunnuksäh-
teisti/ että he tuliste wahwisteuxi siinä oikias Evan-
geliumin opisa / ionga hän oli heidän edesäns Saar-
nanut.

II. On siinä paicasta cusa se on tapahtunut:

Za kuin hän tuli nyhen Kylän / cohtat.

Analysis
I.e. Partis-
continens
s. Circum-
flamias.

I.
Iter Christi
Ierosolymā
per Sama-
riam &
Galileam.

II.
Occursus
leprosorū.

sit hänen kymmenen Epitallista Miestä.

Mikä Kylä se on ollut / ei Evangelista sitä nimis-
tä / mutta cusu yhderi Kyläri / ionga läpihe Herran
Christus on waeltanut / ia siinä Kylässä se on tapahtu-
nut / että nämät spitaliset händä cohtaisit / ia sano P.
Lucas / että heitä on ollut kymmenen / ia on se sangen
surkia meno ollut / että niin monda yhdesä paidacun-
nasa on ollut / iotca sencahtaisen cauhian ia myrkylisen
taudin cansa owat saastutetut ollet / iota ei yriskän tai-
da parata / sillä se turmele coco Inhimisen Ruumin /
Lihan ia Weren / ettei siinä yhtäkään terwettä paida
ole. Ja on niin myrkylinen / että se monda saastautta
cansans / sentähden myös Jumala oli andanut sen
Lain 3. Moseksen kirjas / että ne iotca spitali taudisa
owat / piti Asuman erinäns muista Inhimisistä / hei-
dän waatens piti oleman riicki rewäistyt / ia heidän pi-
ti käymän arwoiman pään cansa / mutta heidän suuns
piti oleman peitetty / senpäälle että heidän piti tulla
man / ia muista eritettämän: Ja caicki taidaisit heitä
sitä paremin carta.

Levit. 13.

III.

Gestus ho-
rum lepro-
forum.

III. On nainen spitali Miesten käyettämisest:
Jotca taambana seisoi ia corgotte A-
nens / ia sanoit: Jesu racas Mestari / arma-
da meidän päällem.

Colminaisit Astat P. Lucas tässä edespane näi-
stä spitali Miehistä.

8.

I. Että he seisoi taambana tundeden heidän saa-
staisudens / eikä rohgenneet tulla lifi / sentähden että
Jumala oli sen laissa kieldänyt / senpäälle / ettei he

muuta

muica cansans saastutaisi / niille caikille Esimerkixi/
että ne iotea iofacusa saastaises ia waaralisesa taudisa
ovat/ pitä taambana igens muista pitämän / senpää-
le/ ettei he muica cansans saastutaisi / wastan Jama-
lan Käskyä ia Christilistä rakautta.

2. Että he corgotit Anens / nimittäin niin palio
cuiin he voit ia taitte huuta / waikka heidän äänens oli
langennut / niin ettei he saanet palio huuta / (ninquin
caiksi spitaliset enimmäst ovat / sentähden että heidän
tämyns olit caiksi turmeldu) niin cuitengin sano P.
Lucas / että he corgotit heidän äänens / ia huusit niin
palio quin he voit.

2.
Vocis eleva-
tio.

3. Että he rucoilit Herra Christusta sanoden :
Jesu racas Westari / armada meidän päällem.
Tämä rucous on sangen lyhykäinen sanoisa / mutta
cuitengin täynnä Bscio ia oikea tunnustosta / sillä he
tunnustit hänen olewan sen Herran / ioca taita outta
ia parata caiksi taudit / ia sentähden cuxuvat hänen
Westarixi / ia rucoilevat myös hänelä armoa ia lau-
piutta sanoden : Armada meidän päällem / cuiin he
oliste tahtonet sanoa : O Herra Jesu racas Westa-
ri / sinä näet ia tiedät meidän riisin ia tuskam / ia sen
raskan taudin ionga alla me Bawaiset meidän syn-
deimtähden oleme tulleet / ia että sinä otet monda muu-
ta auttanut / ia monda tauttia parandanut / sentähden
me myös pakenem sinun tygös / ia rucoilem sinua nöy-
rästi Sydämeestä / armada meidän päällem / ei meil-
lä ole mitään hywätyötä / ionga päälle me taidam
tuotta / mutta ainooit luotamme sinun armos ia lau-
piudos päälle : Ja sen saman sinun armos tähden au-

3.
Petitio au-
xiliij &
Christo.

ta meitä / ia puhdistameitä tästä saastaisesta ia ras-
sta taudista.

IV.

Mandatum
Christi.

IV. On Herran Christusen Käskytä.

Za cosca hän näki heidän / sanot hän heil-
le: **Mengät ta osottacat teltän Papelle.**

Ratio mis-
sionis ad
Sacerdotes

1. Vt explo-
rarent fidē
eorum.

2. Vt testa-
rentur eos
sanatos es-
se.

3. Vt offer-
rent.

Modus sa-
nationis.

Ei herra Christus heitä cohea tee terweri/
mutta Käffe heidän mennä Pappein tygö ia heille
osotta izens/ ei sentähden että Papit piti heitä puh-
distaman/ sillä ei se seisonut heidän eli iongun Inhi-
misen woimasa parata Spicali tauti: Mutta yhden
toisen syyn tähden/ nimittäin: 1. Sentähden että
hän tahdoi coetella heidän Vskon/ ia heidän cuuliaio
suttans. 2. Että Papit todistaisit/ että he olie puhdis-
tetut heidän taudistans. Sillä he olie Wanhas Te-
stamentis sihen asetetut Jumalalda / että heidän piti
oleman ninquin Duomarit ylihen Spicali taudin / ia
tutkisteleman/ cuca oli saastainen cuca puhdas/ ia sis-
tä todistaman. 3. Että heidän piti Vframan Lain
iälken. 4. Että Papit sijtä puhdistoresta ymmärräis-
ie näkist / että herra Christus ok se totinen Me-
stas / ioca spitaliset ia muut taudit paransi. Ninquin
Esalas Propheetta oli häneistä ennustanut.

V. On sijtä puhdistoren muodosta:

Za se tapahtui/ että he tiellä mennešans
tulit puhxi.

Nämät spitaliset Wiehet olie Herralle Christu-
selle cuuliaiset/ ia tegie ninquin hän Kästi/ ei he kysy-
net neuwo omalle iärielläns / eikä epäillet mitälän/
mutta uscoie Herran Christusen sanan / ia menie

Pap-

Pappein tygö/ ninquin he olisit taudista puhtat olleet/
näin wahwat nämät Niehet ovat olleet uscos H Er-
ran Christuxen päälle. Ja senitähden he myös H Er-
ran Christuxen sanan waimalla tulit puhtaxi Spita-
lista tiellä, mensesäns / ennein kuin he tulit Pappein
tygö. Nijn he tunsit caiken sen taudin poismennen
heidän Kuumistans / ia tulit puhtaxi ia terwexi.

Opeturet ensimmäisestä Osasta.

I. **E**tä meldän Herra Jesus Christus
waelda ymbärins / läpihen Samarian ia
Galilean/ sitä me opeme / ettei hän coscan
izens ole säästänyt/ mutta aina nijn hywin wimeisellä
hetkelläns/ cuin muilla aigoilla on waidanut ymbä-
rins/ ia saarnanut Evangeliumi / ia caictia auttanut
Ninquin hän myös tälläkin matcalle on tehnyt ia an-
danyt yhdel sokial Niehel / ioca istui tien wieresä ke-
riäten/ hänen nägynsä iällens / ia nämät kymmenen
spitalista miestä on puhdistanut heidän taudistans.
Nijn hän myös Zacheuxen yhden. Veronottajan
päämiehen läänsi sillä matcalle parannoksen / wi-
mein ylös herätti Lazaruxen cuolluista / ioca neliä
yötä oli maanut haudasa. Ja sen cansa osotti/ että hän
oli yxi armolinen ia laupias Herra/ ioca tahdoi caic-
tia palwella/ sekä Pacanoita että Juuttaita / ia tah-
doi että caicti piti autetuxi tuleman. Tätä meidän
Herran Jesuxen Christuxen Esimerkkiä pitä caicti
Saarnamiehet seuraman / ia caiken ahkeruden cansa
tekemän heidän wircans / saarnamisen/ opeturen ia

Loci Com:

Ie. Partia.

Monemur

de indefes-

so studio

Christi in

docendo

Evangelio

Luc. 18.

Luc. 19.

Ioh. 11.

I Tim. 2.

manauxen cansa. Eij heidän pidä ikens säästämän
eikä coscan wäsymän / mutta aina päälle pitämän/
senpäälle että he monda käännäisist Jumalan tunden/
parannoksen ja yhten oikian Useon. Ja yhdes sum-
mas/ caicki Inhimiset sekä saman opettaiat että cuu-
liat pitiä niijn laittaman heidän Astans/ että he taidai-
sit caickia palwella/ ia tehda heille hywä yhdestä Chri-
stilisestä raceudesta/ ia niijn cheiste Jumalan Eunnia-
ta/ ia heidän lähimäisens parasta.

Discimus
Deum pec-
cata variis
modis pu-
nire.

Deut. 28.

Num. 12.

4. Reg. 5.

II. Opeme/ cuinga Jumala monella muoto rano-
gaise synnit tässä Maailmasa / ia ilman muita rango-
storia cuin Inhimisten päälle tulewat / cuin on moni-
traiset Taudit/ Sodat/ Hallawuodet/ Näliät/ Zul-
palot/ Kurto ia muut seneleatista/ rangaise hän myös
Spitali taudin cansa. Ninquin sijtä seišo 5 Mose-
xen kirias/ cusa Jumala uhla rangaista caickia ništä/
iota händä eij tahdo cuulla/ caickinaisella rangasto-
rella. Ja on tämä Spitali tauti yri erinomaisen
rangastus/ iolla Jumala rangaise Inhimistä/ ninquin
meille on senpäälle monda Esimerkkiä sekä Wdesa et-
tä Wanhasa Testamentisa: Mirian Mosexen Si-
saren Jumala rangaisi Spitali taudin cansa ylspe-
den tähden/ että hän ylöncahoi hänen Welien Mos-
xen/ ia asetti ikens händä wastan. Elizens Prophe-
tan Palwelia Giezi myös rangaisiin Spitali taudin
cansa ahneuden tähden/ että hän ilman hänen Her-
rans Prophetan tietämätä otti Naamanin lahioia.
Samalmuoto Euningas Dsian rangaisi Jumala
Spitali taudin cansa sentähden/ että hän HERAN
Templin meni / ia saarvuitti ställä wastan hänen wir-

cans/

cans / ia oli stinä taudisa Euoleman asti. Ja täsä
 Evangeliumis seiso / että kymmenen Spitalista ovat
 yhdesä ioucosa tullet HErran Christuren tygö / iotca
 hän hänen Zumalifella woimallans terwexi teke. Ja
 meidän seasam wielä nyte ovat monda stinä taudisa /
 sen pahembi / iotca kyllä osottawat / cuinga Eauhia
 tauti se on / cuinga heidän coco Ruumin on turmeltu /
 Easwot / Silmät / Ani / ia caicki heidän Lihans ia We-
 rens / niijn ettei yhtiäkän terweettä paikka heidän Ruu-
 misans ole. Ja tämän caltainen on myös se Henge-
 linen Spitali tauti / cuin on syndi. Sillä ninquin
 tämä Ruumilinen Spitali coco Inhimisen Ruumin /
 Lihan ia Veren turmele : Niijn myös perisyndi / ioca
 meidän päällen meidän Estwanhembain Langemisen
 kautta on tullut / ionga me meidän oman iocapaimai-
 sen synnin cansa avaroitamme ia suuremmaksi tegem / on
 eijwainwain Ruumin / mutta myös Sielun / Sydä-
 men / Järjen / Mielen ia taiden turmellut / ettei mei-
 sä yhtiäkän paikka terweettä ole / mutta ninquin Esaias
 Propheta sano : Coco Pää on Pipiä / coco Sydän
 ombi heikko / Candapäästä haman Pähän asti
 eijole yhtiän terweyttä / mutta haawat ia Pal-
 sumet. Ja P. Pawall sano Romarein tygö. Mi-
 nä tiedän että minusa / se on / minun Lihasan / eij
 mitäkän hywä ole. Ja ninquin eij yxiäkän Inhimi-
 nen Maan päälle / eijwoi parata ia puhdisti Spitali
 tautia : Niijn myös eij yxiäkän taida autta meitä syn-
 nistä / mutta Jumala ne meille sulasta armostans an-
 dexi anda / hänen radan poicans meidän HErran
 Jesuren Christuren tähden / ioca meidän syndein ede-

Esai. 1.

Rom. 7.

stā on kārsknyt Pijnan ia Cuoleman/ ia meitā lunasta-
nut ijancaideisesta Cuolemaasta. Tāmān meidān Luos
non turmeluxen pitā meidān tundeman / ia rucoile-
man/ että Jumala parannaist caidei meidān Sietun
haawat/ ia annaist caidei meidān syndin anderi. Tule
meidān myös wälteä ia carta syndi/ ninquin yhtā myr-
tylistā cappaletta / ioca saatta Inhimisen ijancaideis-
sen Cuoleman ia Cadotuxen.

*Discimus,
quomodo
Deus solet
reconcilia-
re conten-
tiosos & o-
dio inter se
ardentes.*

III. Opeme / cuinga Jumala taita sowitz nifs-
tā/ iotca ristaisit owat/ ia nijn wihaisit kessenāns/ et-
tei he wot eikā taida kārslā eikā nähdā toinen toistans :
Nijnen cansa Jumala nijn laitta / että he mielellāns
owat yhdesä / ia hywin sopiwat toinen toisens cansa/
waicta se usein tapahtu yhden cowan wālicappalen
cautta/ Ristin/ Waiwan/ Taudin ia muun wastoin-
tāymisen kautta. Ninquin se tapahtui nāimen lymme-
nen Spitalisten Miesten cansa / iotca myös olit olleet
eripuraisit kessenāns / ia wihanet toinen toistans.
Sillā siinä oli yhderān Jwtean Cansasta / ia yxi Saa-
maritanus : Ja nijnen wälillä oli aina swri wiha ia
waino / nijn että Juuttat wihaisit Samaritanuxia/
ia ne taas Juuttaita / eikā woinet kārslā toinen toi-
stans. Ninquin se Samaritanin waimo sanoi HEr-
ralle Christuxella yhden lähten tykōnā / cosca HErra
anoi hāneldā Wetta juodaxens : Cuinga siinä ioca
olet Juuttain sugusta anot minulda juoda / ioca
olen yxi Samaritanin Waimo/ sillā Juuttain ia
Samaritanen wälillä eikā ole mitākān ystāwyt-
tā. Muutta Jumala laitti heidān cansans nijn/ että
he taisit hywin yhten sopi/ ia kārslā toinen toistans :

Iob. 4.

Pani Spitali taudin heidän päällens / nijs että yhtä-
läiset olit he Ristin ia taudin alla / ia heidän tähdyl ol-
la yhdesä ilman Ristdata / Wihata ia Wainota. Ja
cosca he nägit H & Xran Christuxen / huudit he yhde-
stä suusta ia sydämeistä / sanoden : Jesu racas We-
stari / armada meidän päällem. Eij he huutaneet
erittäin Juutae ia Samaritani / eikä sanonet arma-
da minun päällem / mutta rucoilit yhten sanoden :
Armada meidän päällem. Cosca he wielä terwe-
nä olit / eij he kätstnet toinen toistans / mutta nyt sij-
te cuin he tulit Spitali tautin / olit he yhdesä / ia owat
yhdestä suusta ia sydämeistä huutaneet / Armada mei-
dän päällem. Näin Jumala wielä nyt taita sowinga
nijsä / iotca owat ristatset / ia eij taida sopia keskenäns.
Ninquin aina sencealtaisia eripuraissa on Maailmas /
iotca eij taida sopia keskenäns / wihawat ia wainotwat
toinen toistans / ios he tulewat toinen toistans wastan /
eij he tahdo caghoa toinen toisens päälle / eij terwettä /
eikä puhuttele toinen toistans / käywät ohisen ia nijs
wihaisest cagowat päästans ulgos. Jos xri näke toi-
sen tulewan händä wastan / nijs hän mene toista tietä /
ia sano / en minä woi händä nähdä. Mutta nijsä cuin
sencealtaiset owat / ne taita Jumala ihmelisest yhten
sowinga / iollei he muutoin taida sopia / nijs hän pane
heidän päällens Spitaliset taudit / taicta muut hirs-
muliset ia myrkylliset taudit / nijs että he tulewat wai-
waisten Huonesen cusa heidän pitä yhdesä oleman /
yhden Ristin ia Taudin alla / ia stelä Elämän sowinga
nos ilman ristdata ia wainota. Täsä nyt ottacan ope-
tuxen ia manauxen ne / cuin sencealtaiset owat / ia eij

taida sopia yhten / eli toinen toisens hymä suoda / ia
poispangan wihan ia wainon / ia olcan ystäväliset / ia
welielises rackaudes toinen toisens cansa : Senpää-
le ettei Jumala rangaisis heitä Spitalin eli iongun
muunwaaralisen taudin cansa / ia niijn tuliste sovites
tuxi iongun covan wälicappalen cautta.

*Monemur
Deo obe-
diendum
esse in ijs
etiam re-
bus, que
nostra ra-
tione vi-
dentur ab-
surda.*

IV. Että nämät spitaliset Niehet olie cuullat-
set / ia cohta menit Pappein tygö Herran Christuxen
Rästyyn iälken : Siisä me opeme / että meidän myös
pitä oleman Jumalalle cuullaiset / ia tekemän meidän
mielelläm hänen Rästyns iälken / waida cuinga ca-
mala ia wastahacoinen se olift. Eij meidän pidä kysy-
män neuwo omalle Järiellä ia wiissaudella / ninquin
Naeman Syrian sodan Päämies teki / ioca oli spi-
tali taudisa / cosca hän tuli Elizeus Prophetan tygö /
että hänen piti puhetxi tuleman hänen taudistans.
Ja Prophetä lähetti hänelle sanan / ia kästi hänen
mennä pesemän händäns seidjemän ferta Jordanin
wirras. Niijn hän wihastui ia sanoi : Minä lwlin tu-
lewan hänen minun tygöni / ia rucailleman Herran hä-
nen Jumalans Nime / ia hänen Kärens cansa rupe-
man sen paican päälle / ia niijn puhdistaman spitalin:
Eiä Abanan Pharpharin wedet Damascus ole
parammat kuin caitti wedet Israelis / että minä siinä
isenti mahdaisin pestä / ia tulla puhtaxi. Ja niijn tä-
mä sodan Päämies seuraisi oma tyhmä järkiens / eikä
tahtonut Prophetan Rästyn iälken tehdä / ioca hänelle
nägni olewan turha ia sangen camala. Mutta hänen
Palwelians sanoit hänelle : Minun Isän / ios Pro-
pheta olift sanonut iocakin surembata sinulle / eikö se

4. Reg. 5.

nun olisi pitänyt sitä tekemän: Ja niin hän astui alas/
ia castoi hännens seidzemen kerta/ ia tuli cohta puhxari
ia terweri.

Niin myös caiki Sacramenteraric tekewät: Eij
he tahdo edemän usco cuin heidän oma järkens myötä
anda/ ia kyselwät cuinga Wesi ioca Casten Sacra-
mentis on/ taiea puhdistu Inhimistä synnistä/ ia wa-
stawdesta synnyttä. Iten: Cuinga Herran Christuren
Kuumis ia Weri taita olla Leiwäs ia Wiinas. Ja
niin aina tahtowat seurata heidän oma järkeäns. Mut-
ta eij nämät spitaliset Nieheet niin tehneet / mutta us-
coit Herran sanan / ia hänen Käskyns iälken menit
osottaman heitäns Papeille. He olisit myös taitaneet
epäillä/ ios he olisit seuranneet oma järkeäns/ ia sano:
Mitä hän käski meitä menemän Pappein tygö / eij
he taida puhdistu Spitali tauti. Me luulimma hänen
parandawan meitä / Papit meitä wähdän auttawat:
Waan eij he sitä tehneet/ Mutta olit Herralle Chri-
sturelle cuuliaiset/ uscoit hänen sanans/ menit Pappein
tygö / ia osotit ikens heille/ ninquin Herra Christus
oli heidän Käskynyt. Niin pitä myös meidän teke-
män/ oleman Herran käskylle cuuliaiset/ ia ottaman
meidän järken fangixi Christuren cuuliaisudhen alla:
Ninquin Apostoli sano 1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

Toinen Osa.

SEura nyt se toinen Osa/ nainen spitali-
sten Niesten kistämättömydestä Herra Chri-
stusta wastan / cusa meille on colme Eappa-
leeta.

De Samaritano post
receptam
valetudi-
nem ad
Christum
redeunte.

Reversio
ad Christū.

Glorifica-
tio.

1. On siinä yhdestä muucalaisesta / ioca tuli ia
tisteti Herran Christusta.

Niin yri heistä / cosca hän näki että hän
parattu oli / palasi hän iäl lens / ia cunniotti
ti Jumalata suurella Anella / ia langets Gas-
woillens hänen Jalcaus suuren ia tisteti hän-
dä / ia se oli Samaritanus.

Tässä P. Lucas colminaiseti. Nsiat edespane :

1. Että yri heistä palasi iäl lens / cosca hän oli
parattu. Caikista näistä kymmenestä Epitalisesta
Miehestä / ioca oli puhdistetue heidän taudistans /
yri wainvoin oli ioca palasi Herran Christuxen tygö /
hänelle tistoren andaman. Cosca he oli heidän tau-
disans / niin he caikti oli yhdes joucos / yri mielifest ia
caikti yhdestä suusta huusti : Jesu Westari armada
meidän pääl len. Ja ei yrikän heistä ollut ioca ei
sydämeistans siä rucoillut / mutta sieste cosca he tulit
terwexi / niin he erist toinen toisestans / yri palasi
Herran Christuxen tygö / ne muut caikti toiselle haas-
ralla menit.

2. Että hän cunniotti Jumalata suurella Anella /
sillä hän cunsti ia ymärsti tästä ihmelisestä tunnustähde-
stä / cuin Herran Christus tetti heidän cansans / ettei hän
ollut palias Inhiminē / mutta myös Jumala se ulgoslu-
vattu Messias / ioca taisti ilman ulconaisista wälicap-
paleita / niin nopiast ia äkistä puhdisti heitä siestä saa-
staisesta taudista / ioca caiktelle Lääkäreille Maan pääl-
le olisi mahdotoin ollut / ia sentähden cunniotti hän
Jumalata / sekä hänen suuren woimans ia wälens eds

stä/ että hänen armono ia laupiudens edestä: Ja et-
tä hän cunnioitti suurella äänellä / sen cansa Ewange-
listia osotta/ että hän oli täydelisellä puhdistettu. Sil-
lä ennen hän ei saanut. äändä ulgos/ mutta nyt hän
puhui suurella ia Eorjalla äänellä kiertäden Jumal-
lata.

3. Että hän langeisti Easvoillens Jesuxen jal-
cain juuren / ia kietti händä / osotti sen cansa hänen
nöyrydens HErra Christusta wastan / ia kietti händä
sen suuren ia sanomattoman hywän Työn edestä/ kuin
hän oli händä wastan tehnyt / ia puhdistanut händä
siis saastaisesta ia caubiasa taudista / ia cuitengin oli
muucalainen/ ioca ei ollut Juuttan cansan Sugusta/
mutta xpi Samaritanus pacanaitten Sugusta.

II. On niistä yhderästä kiertämättömistä Juut-
taista:

Mutta Jesus wastaisi ia sanot: Eikö
kymmenen puhdistettu / cusa siis ne yhderän
owat? Esi ole löyten / ioca palaisi ia annot
Jumalan cunnalan / mutta tämä Mwcalat-
nen.

Täsa meidän HErra Christus walitta näiden
yhderän kiertämättömäin pliken/ ioca ei tundenest-
tä suurta hywä työtä / että hän puhdisti heitä Spitali
taudista/ eikä tullut händä kiertämän sen edestä / muc-
ta menit pois/ ia oli sangen kiertämättömät/ ninquin
he ei olisse yhtään hywä työtä händä saanut/ ia sen-
tähden sano: Eikö kymmenen puhdistettu / cusa
siis ne yhderän owat? Esi meidän HErra Chri-

Projectio
ad pedes
lesu.

De novem
ingratis &
lepra mun-
datis:

stus sitä sentähden kysynyt ettei hän tietänyt cusa he
 olit / sillä eij häneldä mitäkän taida olla salattu :
 Mutta hän walittea sen ylihen / että he nijs piain un-
 hoit pois sen suuren hywän Työn / cuin heidän coh-
 tansa oli tapahtunut / eikä yhtäkän kirstosta sen edestä
 hänelle andanet. Ja tosin se oli myös walitettapa
 Aika / ettei heidän pitänyt enämbi muistaman sen hy-
 wän työn päälle / mutta nijs piain sitä unhottaman.
 Mutta ilman epäilemätä owat ne Papi / ioinen tygö
 Herra Christus oli Kästtenyt heidän mennä / sen estä-
 net ia kieldänet / ettei heidän pitänyt hänelle sitä cun-
 niata andaman / että hän heitä puhdisti. Mutta eto-
 tä l. puhdaksi tulit / oli sentähden tapahtunut että se
 Aika oli / että se tauti piti heistä luopuman / ia nijs
 igestänsä laacisti se tauti / ia nijsä muuta esteitä he taitse
 heidän etteens wetä / senpäälle / ettei heidän pitänyt
 sitä aiatteleman / että Herra Christus heitä oli ter-
 wexi tehnyt / eikä händä sen edestä cunnioltaman.
 Ja sen he teit wihaasta ia wainosta händä wastan : Ja
 owat myös Papi ilman epäilemätä uhganneet heitä /
 että heidän piti pannaan pandaman / ios heidän piti
 sen sanoman / että hän oli heitä puhdistanut / ia hänel-
 le sen cunnian andaman. Ja tämä nyt ilman epäile-
 mät taitt olla stihen sy / ettei nämät yhderän palai-
 nut HERRan Christuxen tygö kirstämän händä.

III. On tämän Samaritanuxen uscosta :

Ja hän sanoi hänelle : Nouse ylös ia me-
 ne / sinun Vstös ombi sinun wapahtanut.

Tässä Herra Christus ylistä tämän Samarita-
 nuxen usco / ia sano / että hänen uscons on händä autta-

nut /

III.
 Commen-
 datio fidei
 Samarita-
 ni.

nut/ ei j waiwoin tästä Kuumilifesta Spitali laudista/
mutta myös sisälifestä synnin saastaisudesta/ ia tuli
puhdisteturi ia auteturi sekä Kuumin että Sielun
puolesta. Sillä hän uscoi sen/ että Herran Christu-
ren sanat cuin hän sanoi. Mengät ia osottacat tei-
tän Papelle/ olit wahwat ia woimaliset. Ja waic-
ka ei j hän wielä nähnyt yhtäkän terwettä paida hä-
nen Jhosans: Cuitengin hän uscoi/ että hänen piti
tuleman terweri Herran Christuren woiman caut-
ta/ ia se sama usco on ollut ni jn woimalinen/ että hän
sen canetta on saanut awun/ ia on puhdistettu meidän
Herrald Jesuxelda Christuxelda sekä Kuumin että
Sielun puolesta/ ninquin HERRA Christus sen ihe-
tästä todista sanoden: Sinun uscos on sinun wa-
pahthanut.

Opetuxet toisesta Osasta.

1. **O** Peme tästä/ ettei siinä ole kyllä/ että
Jnhiminen hywin alca Jumalan palwe-
luxet: Mutta että hän hywin myös lopet-
ta ia sijää wahwana pysy loppun asti: Sillä se toca
loppun asti pysy/ se on autuas. Ninquin P. Johan-
nexen ilmestys kirias seisoo: Ole uscolinen Tuole-
man asti/ ni jn mindä tahdon anda sinulle Elämän
Erwon. Nämät spicaliset Niehet rupeisse caid-
hywin/ caid he HERRA Christusta eheet/ caid he
turwaiste hänen tygöns/ caid he yhdestä suusta huudit
häne tygöns: Jesu Meitari/ armada meidän päälle.
Caid myös puhdistettin heidän laudistans/ mutta yri

*Loci Com:
IIæ. Partis.
Discimus
non satis es-
se bene in-
choandum,
sed in bono
ad finem
usq; perse-
verandum.*

waiwoin loppun asti pysyi / ia yri palaiſti HErran
 Christuxen tygö / Yri händä listei ia cunnioietti: Mut-
 ta ne muut ei ollet pysyväiset / eikä palainet iällens
 HErran Christuxen tygö. Sencaltaista Esimerä
 wielä enämbi kyllä löytän: Lothin Waimo hywin
 rupeisi / ia meni hänen Michens Lothin ia Tyttärit-
 tens canſa ulgos Sodomasta / mutta ei ollut pysyväi-
 nen / sillä coſca hän tuli ulgos Caupungista / caſoi hän
 HErran Rästyn waſtan taans / ia muuttui suola wa-
 haxi. Saul myös hywin rupeis / Jumala annoi woi-
 della hänen Cuningari / ia HErran Hengi tuli hänen
 yltzens ia Propheteraisti Prophetain canſa / mutta ei
 hän pysynyt loppun asti / eikä ollut HErralle ia hänen
 käſtüllens cuulainen. Ja HErran hengi paleni pois
 hänestä ſentähden / ia paha hengi waiwaiſti händä / ia
 wiſmein ſurmaisti hänens omalla Miccallans. Sa-
 mallannuotto Salomon Cuningas hywin rupeisi /
 Jumala annoi hänen erinomaisen corkian wiſſauden /
 hän rakensi HErran Templin ylös / ia wiſmein hänen
 Sydämens käänti pois Iſraelin Jumalaſta / ia tetti
 ſitä cuin paha oli HErran edeſä / ia ei tehnyt ſen iäl-
 ken cuin HErra oli hänelle ſanonut. Iudas Iſca-
 riot hän mös hywin rupeisi / oli yri niſtä HErra Chri-
 stuxen Apſtoleista / ſaarnaisti ynnä muiden canſa / ia
 tetti cunnuſtähdeitä / mutta ei ollut pysyväinen / waan
 langeis pois / ia petti hänen Meſſarins HErran
 Christuxen. Galaterit owat hywin alcanet / mutta
 he langeiſit iällens pois / ninquin P. Pawall todista
 ſanoden: Te hywin inoritte / cuca teltä on eſtä-
 nyt / ettei teidän pitänyt uſcoman totutta: Sen-

1. Sam. 16.

caltainen ylistös / eij ole hānestā ioca teitā on
 cutzunut. Ja cula taita caictia ništā ylösluettella. Ja
 wiela nyt monda owat ništā iotca hywin alcawat / kāy
 nāt wisusti Kirkos / usein Sacramentil / owat Juma-
 liset / mutta eij ole sijnā pysyvāiset loppun asti / ia mei-
 dān seasan sen pahembi / löytān sencaltaista / iotca sen
 ahkeruden ia Jumalisuden owa perāti pois heittānet /
 ia ne owat caicti nāinen yhderān Spitali miesten cal-
 taiset / iotca eij palainet HERRan Christuxen tygō.
 Sentāhden ottacan ihcekukin Christitty Inhiminen
 waarin / ia cakocan ettei hān ainoast hywin alga / mut-
 ta myös hywin lopetta / sillä ninquin Lorthin Wai-
 moa / Sauli Euningasta / Iudas Iscarioti eij tai-
 tanut se autta / että he hywin rupeist: Nijn myös eij
 mitān heitā taida autta se / että he hywin alcawat /
 mutta myös pitā aina loppun asti sijnā pysymān / sillä
 ne tulewat autuaxi / ia saawat elāmān Erunun.

II. Opeme / että Kristi ia wastoinkäymys ombi
 usein Inhimisille terwelisembi ia parembi / kuin myö-
 tā käymys / sillä Kristin ia Tuscan alla owat Inhimiset
 Jumaliset / rucoilevat HERRa Christusta / että hān ar-
 madaist heidān päällens: Mutta sijette kuin he ter-
 wexi tulit / sait he cohta toisen mielen / ia se endinen
 Jumalissu raukeist pois / Ja nijn pyhā Raamattu on
 täynnās sencaltaista Esimerkeiā: Cosca meidān Esi-
 wanhemban Adam ia Ewa olit Paradisin ilos ia
 riemus / nijn he langeist syndin / ia synnin cautta Ju-
 malan wihan ia Euolemhā / ia caicti heidān iälken tu-
 lewaizens ynnā heidān cansans. Cosca Sodomān
 ia Gomorran Asuwait olit rauhasa ia hywillā päi-

Monemur
 crucem &
 calamita-
 tes saepe ho-
 minibus
 magis quā
 res secun-
 das prodes-
 se.

Gen. 18.

Exodi. 32.

willä/ langeist he hirmuisen syndin. Cosca Israelin
 Cansa olit Corwesa ilman murheta / langeist he epä-
 Jumalan Palweluxen ia olit ilosa/ninquin 2. Mose-
 ren kiriasa seiso: Cansa istui maahan syömän ia
 juoman / ia nousi ylös leikkizemän. Nijn myös se
 tapahuu Dawid Euningan cansa: Että cosca hän
 oli pelgosa wiholisten tähden/ iotca Sodeit händä wa-
 stan/ nijn hän oli Jumalinen / ia oli aina rucourisa:
 Mutta cosca hänellä oli rouha/ langeist hän cahen
 euolewaisen syndin/ sekä Miestappon että Huorutten.
 Nijn se wielä nyt tapahuu/ että cosca Inhiminen ion-
 gun ristin/ taudin eli muun tuisan ia wastoinkäymisen
 alla tule/ nijn hän on Jumalinen: Mutta cosca hän
 niistä pääse/ nijn hän cohta tule pahemaksi ia Jumalat-
 tomaksi. Sentähden Jumala/ cuin caieki parhain tie-
 tä mikä meidän hywäxen tule / pane Inhimisen pääl-
 le iongun ristin/ senpäälle / etten me langeisi iohun-
 gun syndin. Ja cosca se nijn tapahuu / pitä meidän
 ottaman sen hywäxen ia lijtämän Jumalata. Ja sa-
 noman ynnä Dawidin cansa: Bonum est mihi Do-
 mine, quod humiliasti me. Se on: **DE**rra se on
 minulle hywäxi / että minun oler alendanut ia
 curittanut. Item: Calicem salutaris accipiam, &
 nomen Domini invocabo. Se on: **W**inä tahdon
 otta sen terwelisen Calkin / ia **DE**rran Nimen
 auxihuta.

Deo pro ac-
 ceptis bene-
 ficijs gratias
 agenda.

III. Opeme tästä Samaritanuxesta / että cosca
 Jumala meitä autta/ ia päästä waarasta ia wahingo-
 sta/ rascasta Taudista / Näliästä eli muista seneleai-
 sista waiwoist / nijn eij pidä meidän unhottaman sitä

eikä oleman kiettämättömät sen edestä / ninquin nä-
 mät yhderän spitalista Miestä: Mutta Jumalata
 Caikiwaldiasta kiettämän ia cunnioittamā sen edestä/
 ia tundeman sen hywän työn / cuin hän on meille teh-
 nyt: Sillä ninquin Jumala on Käskennyt händä ru-
 coilla ia auxi huutta Tuscan ia Hädän aican/ niin hän
 myös on käskennyt/ että meidän pitiä kiettämän händä.
 Ninquin Psalmisa seiso/ Eusa hän sano: Auxihu- *Psal. 50.*
 da minua tuscan aican/ minä tahdon autta sinua/
 ia sinun pitiä kiettämän minua. Item: Vfra *Pf. eodem.*
 DErralle kytos vfrä / ia mara sillä Caickein-
 corkeimalle sinun lupauks. Ja P. Pawali sano: *1. Thess. 5.*
 Olcat kytoliset caikisa / sillä se on Jumalan tah-
 to teistä Jesuxen Christuxen kautta. Ja cosca
 me kiettämme Jumalata / niin me tunnustamme sen
 cansa / että me hänelä caicki hywät Lahiat olemme
 saanet. Me luemme myös P. Raamatusa / cuinga
 Jumaliset Inhimiset owat ylistänet Jumalata ia wei-
 sanet hänelle kytos wirsiä. Cosca Jumala oli Johda- *Exod. 15.*
 tanut Israelin Cansan Egyptin Fangiudesta / wä-
 kewän Käden cansa punaisen Meren läpihe / niin he
 weisaisit sanoden: Minä tahdon weisata DEr-
 ralle, sillä hän on tehnyt yhden ialon Työn/ De-
 woiset ia Wagnut on hän cukiistanut Mereen.
 Dän on minun Jumalan / ia minä tahdon cun-
 nioitta händä / hän on minun Jäden Jumala/
 ia minä tahdon ylöscorgotta hänen. Cosca Jael *1. Sam. 2.*
 Hebræan Waimo oli lyönyt Sisaran Cuoliari/wei-
 saisi Debora Prophetissa ia Barach kytos wirsiä sa-
 noden: Kiettäkät DErra / että Israel on taas

Judith. 16.

wapaaxi tullut eec. Euinga Dawid Euningas
 on sijettänyt Zumalata hänen hywäin edidens edestä/
 sen on hän osottanut hänen Psalmeisians / iotca täy-
 nä owat sijtos wirsiä. Cosca Judith sen Sodan
 päämiehen Dolofernexen oli Tappanut / nijsi hän
 myöds on weisanut sijtos wirsiä / sanoden: Weisatcat
 DErralle yxi wsi wirsi. Zacharion ia Marian
 sijtos wirdet owat caikkille tie:awät / sillä ne usein
 weisatan Seuracunnasa. Näinen pyhän Esmers-
 tiä pitä meidän seuraman / sijttämän ia ylistämän
 Zumalata / hänen monen ia suurten hywäin tekoins
 edestä / iotca me runsasti iocapäiwä häneldä saamme.
 Ja sitä wastan pitä meidän cartaman sitä Eauhjata
 syndi / cuin on sijttämättömys. Jota eikä Zumala
 eikä Inhimiset taida eikä woi lörstä. Niquin Bern-
 hardus sano. Nihil tam displicet Deo, quam in-
 gratitudo. Se on: **Eij ole mitään wijsi pelwotoi-**
da cappaletta / cuin on sijttämättömys. Ja Naso-
 nius sano: Ingrato homine, terra nihil pejus susti-
 net, se on: **Waa eij taida pahembata cappalet-**
ta päältens canda / cuin on yxi sijttämätöin Inhi-
 minen. Coelius firioitta yhden Historian yhdestä
 Macedonian Euntingan Philippuxen Palweliesta/
 ionga Euningas oli lähettänyt hänen Astoillens.
 Tämä sama Palwelia tuli sille Maalle haaxiridon/
 mutta yxi haaximies tuli ia aucti händä / ia otti hänen
 Wenhesens / ia wei hänen Eotians / ia meni hywästi
 hänen cansans colmekymmendä päiwä / ia cesca hän
 lörxi hänen tyfäns poies / annoi hän hänelle wielä pää-
 si jexi lahioia / cosca hän nyt palais / ia tuli Euningan

tygö/ sanoi hän cuinga suuresa waarasa hän oli ollut/
 ia palio wahingota saanut / Euningas lupaisi hänelle
 waiwans ia wahingons caiselle hywällä muista ia ma-
 ra. Mutta tämä Jumalatoim ia kistämätöin Pal-
 welia ei hän sijhen tyeyny / mutta anoi Euningasda
 sen Haaximiehen Cartano / ioca hänen oli Haaxi ri-
 costa ia Meren hädästä auttanut / hänen Huonesens
 coriannut ia palio hywin tehnyt. Euningas ioca ei
 Astasta mitäkän tiennyt / oli costea walmis sijhen/ ia
 läste sodan Päämiehen hänelle nijn toimitta / että
 hänen piti saaman sen. Cosca se Haaximies sai sen
 cuulla / meni hän Euningan tygö / ia sanoi hänelle
 caiken Astan/ cuinga hän oli auttanut sitä Palwelias
 ia Meren hädästä/ ottanut hänen Huonesens / ruo-
 kinnut händä ia hywin hänen cansans mennyt / iohda-
 tanut händä ulgos hänen Maastans. Cosca Euningas
 sen cuuli / wihahtui hän sen Palwelian päälle/
 lästi otta hänen zijnni/ ia annoi polta hänen osans
 nämät sanat/ Ingratus hospes, Se on: Yri kistä-
 mätöin wieras/ muille pelgori / ettei he olist kistä-
 mätömät / cuin tämä Jumalatoim Palwelia on ol-
 lut.

IV. Opeme/ että VSCO on se ainoo wälicappa-
 le/ iolla me sekä Hengeliset että Ruumiliset Lähiat/
 cuin Jumala meille armostans anda / wastan otam-
 me/ ia meille omistamme. Niquin HERRA Christus
 eäkä sano sillä Spitaliselle/ sinun VSCOS on sinun
 auttanut. Ioca tahto Jumalasda iotakin saada/
 nijn piti hänel oleman yri oikia VSCO. Sillä niquin
 Jeremian Prophetan tykänä seiso. DERRANfilmät

*Fidem esse
 organum
 seu medicū,
 quo benefi-
 cia à Deo
 oblata sus-
 cipimus no-
 bisq; appli-
 camus.
 Jerem. 5.*

Hebr. 11.

Luc. 18.

Ephes. 2.

1. Pet. 5.

Rom. 4.

Ephes. 3.

Luc. 8.

catzowat uscon iälken. Ja P. Pawali sano: Et-
 tä ilman uskota ei taida Jumalalle mitään kel-
 wata. Sentähden Herrä Christus sano täsä/ Si-
 nun Uskos on sinua auttanut. Ja sillä sorialle:
 Sinun Uskos on sinun wapahthanut. Jotca sa-
 nat todistawat/ että Usko on ninquin xpi Käsi iolla me
 Jumalan hywät Työt wastan otamme/ ia meille omi-
 skamme: Usko on se ionga cautta me tulemme au-
 tuaxi ilman anstota: Usko on se ionga cautta me Per-
 kelen ylise woitamme: Usko ombi se ioca meille lue-
 tan Wanhuksaudexi. Uscon cautta Herrä Christus
 asupi meidän sydämifän: Uscon cautta me taidamme
 Wuoret stastans lijuutta: Uscon cautta owat caidti
 pyhät tehnet mitä he owat tehnet/ ia sen cautta owat
 autuaxi tulleet. Mutta täsä ei puhuta sistä Euolestä/
 mutta Eläwästä uscosta/ iolla on uscon Hedelmät:
 Sillä se oikia usko ei taida olla ilman Hedelmätä.
 Sentähden pitä Saarnamiehiet oikain opettaman
 Cansa uscosta/ ia nijsn usein cuin he puhuwat uscosta/
 nijsn pitä myös heidän osottaman ia opettaman/ että
 se usko ionga cautta Inhiminen tule autuaxi/ ei taida
 olla ilman Hedelmätä/ Se on/ Ilman hywiä töitä/
 sillä ne aina seurawat Usco. Ei nijsn että ne autuaxi
 ketään taitawat tehdä/ Sillä Uscon cautta me
 autuaxi tulemme Jumalan sulasta Armosta ia Lau-
 puudesta ilman Anstota: Mutta ne owat He-
 delmät ioca Uscosta ulgos
 käpwat.

Euangeliumin Kirioit-
ta P. Mattheus 6. Lugas.

Dal Jesus sanoi hänen
Opetuslapsillens: Eij yriskän
taida palwella cahda Herran/
sillä taicka hän sitä yhtä wiha/
ia toista rakaista / taicka hän yh-
den tygö idzens pitä / ia toisen hlöncatzo. Eij
te taida palwella Jumalata ia Gammon.
Sentähden minä sanon teille: Älkät mure-
hettico teidän Hengen edestä / mitä teidän
pitä shömän ia juoman / eikä myös teidän
Ruumin edestä / millä teidän pitä Waatet-
taman itzen. Eikö Hengi enämbi ole kuin

Ruoca? Ja Ruumis parambi cuin Waa-
 te? Catzocat taiwan Linduin päälle / Sil-
 lä ei he kylmä / eikä niistä / eikä myös coco
 Riihen / ia teidän taiwallinen Isän ruoeki
 heitä. Eikö te ole palio enämbi cuin he?
 Eli cuca on teistä / ioca hänen surunsa cansa
 woi lisätä hänen pituudellens yhden Rynd-
 rän? Ja mingä tähden te suretta waatei-
 sta? Catzocat cukaista kedholla / cuinga
 caunista he caswawat / ei he Työtä tege / ei-
 kää kehrä: Cuitengin sanon mindä teille / et-
 tei Salomon caikesa hänen Cunniassans ol-
 lut niin waateitten / cuin yri heistä. Jos nyt
 Jumala waateitta näin. Mellon ruohon /
 ioca tänäpäiwän seiso / ia Suomen heitetän
 Vgnijn / eikä hän pakio enämin teille seä te-
 ge / Ote wähdä uscoiset? Alkät sijs suretto
 sanoden: Mitä meidän pitä syömän eli juo-
 man? Laikka millä me meitäm werhoitam-
 me? Sillä caickia niistä Pacanat etziwät.
 Teidän taiwallinen Isän kyllä tietä / että te
 caickia näitä tarwitzette. Edzikät enistä
 Jumalan Waldacunnan iälken / ia hänen

Wanhurscauttans / ia nijn nände caieki tei-
dän tygön langewat. Aikē sentähden suret-
co Huomenesta päiwästä / sillä huomenisella
päiwällä on suru itzestäns. Tytykän itze-
cukin päiwä omalla Surallans.

E M A Evangelium on otettu
sistä piekästä Saarnasta / ionga mei-
dän Herra Jesus Christus on pitä-
nyt Wuorella hänen Opetuslastens
edes / toisna Wuona sitte cuin hän
rupeisi Saarnaman / cusa hän mana /
ettei meidän pidä murhettiman meidän Hengen ede-
stä / mitä meidän pitää syömän ia juoman / eikä myös
meidän Ruumin eli werhan edestä. Ja wetä tähän
sifälle wertauxia selä taiwan Linnusta / iotca eis Kyl-
wä eikä Nijstä / eikä Nijhen coco / ia Jumala heitä cui-
teengin ruoči: Selä cučaißista Kedolla / iotca eis
työtä tege eikä lehrä / ia Jumala cuitengin heitä nijn
waatetta / ettei Salomon cailesa hänen Euniasans
ollut nijn waateitettu / cuin yxi heistä. Ja opetta Herra
Christus meitä caiecia / cuinga meidän pitää teke-
män / että me oisem täsä Maailmas meitä ruočißim
ia waatettaßim / ia mikä meidän suurin murhen pitää
oleman / nimittäin / että me enßistä eßim Jumalan
Waldacunnan iälken / ia hänen Wanhurscaudens.
Ja cosca me sen tegemme / nijn hän lupa / että caiken
mitä me täsä tarwitem Xuan ia waaten puolesta / pi-

Exordium
à summa
Evangelij.

Ratio cur
hoc Evan-
gelium pro
concione
hoc anni
tempore
explicatur.

Psal. 33.

että ilman meidän ylönpestiä murheton meidän ty-
gön langeman.

Ja on tämä Evangelium asetettu tähän aikaan
saarnatta/ sentähden/ että laiho enimästä tähän aikaan
Vuodest on Huonesen coottu/ ja me mahdaisimme
tietä/ että mitä me olemme ylösteicannet ja coonet/ se
caiči on tullut Jumalan Kädestä ja hänen hyvästi
Siunauksen kautta/ ja händä sen edestä listäisimme
ja cunnioitaisimme/ ja sen oikein käytaisimme hänen
P. Nimens listoxeri ja cunniäxi/ meidän ja meidän
lähimäisen hyväxi ja tarperi. Jos myös vuodentulo
eij olit niin runsasti kuin me toivoisimme/ eij sentäh-
den pidäist epäilemään/ mutta Jumalan tygö turva-
man/ ioca sen wähan ninquin swrengin taita ifäwäxi
tehda: Sillä ninquin David sano: **DE** Xran
filmdt catzowat nijnen päälle/ iorca häröä pel-
tawät/ nijnen iorca hänen laupiudens päälle us-
caltawat: Että hänen pitä Wapahتمان hei-
dän Sieluns Cuolemasta/ ja ruockiman helte-
cowalla cialla. Ja käypi tämä Evangelium caiči
sen päälle/ ettei meidän pidä uscaltaman Aictauden
päälle/ mutta HErran päälle. Jos myös taas on
Köyhys/ niin eij pidä meidän sentähden ylöä palion
murhestiman: Mutta luottaman HErran päälle/
ioca taita sen wähan kuin meille on hywestisunata ja
ifäwäxi tehda/ niin että me tulema ravinxi Ja yhten-
sopi tämä Evangelium sen ensimäis. n Vison cappa-
cansa/ cusa me tunnustamme/ että Jumala on minun
luonut/ ynnä caičein muinen Luondorappalten can-
sa/ andanut minun Nuumin ja Sielun/ cownat ja

caiči

caidi Jäsenet/ Järien ia Mielen/ ia wielä nyt pitä
woimasa/ ia wielä stteekin pitä minun ylhäällä / ia an-
da minulle runsasti werhon ia rawinnon. Ja sen ne-
liännen rucouxen cansa/ cusa me rucoillemme iocapäi-
wäistä Leipä.

Tämä Evangelium iaetan colmen Osan.

I. On Christuxen manauesta/ ettei meidän pidä *Propositio*
ylönpalio murehtinan Ruumin rawinnon ia werhon *rimenbris.*
edestä :

II. On niistä todistuksista / ioilla hän wahwista
saman manauxen.

III. On meidän Herran Christuxen Käskyistä/
että meidän ensistä pitä esimän Jumalan Walda-
cunda/ ia hänen wanhurscauttans.

Ensimmäinen Osa.

Tämä ensimmäises Osas Herran Chri-
stuxen manauesta / on meille neliä Cappalet-
ta/ ioista meidän eulewaari otta.

I. On tilasta tähän Evangeliumin cun P.
Mattheus täsä kirioitta :

Ei hristän taida palwella kahla Herra.

P. Mattheus anda tietä wäähä ennein näitä sa-
noia/ että Herra Christus on mananut hänen opet-
tuslapsians / ettei heidän pitänyt coloman Riikailta
Maan päälle/ cusa Ruoste ia Eoi sen turmele/ ia cu-
sa Warcat cainawat ia warastawat : Mutta että
heidän piti coloman tawaroita Talwasa/ cusa eitä
Ruoste eitä Eoi turmele siä/ eitä myös Warcat cal-

Analysio
Le. Partis
quatuor
membra
contineus.

L
Occasio bu-
jus Evan-
gelij.

Gen. 40.

1. Tim. 5.

ma ia warasta. Joilla sanoilla hän eijs sitä kiellä/ et
 teti yxikän pidä coloman hänellens / iolla hän igens/
 Waimons ia Lapsens taita elättä. Sillä Joseph
 myös on cogonnut Egyptis syviä / nihsen seisemen
 seurawaisen corwan Wuoden waraxi. Ja P. Parwa-
 ri sano: Jos iocu hänen omans / lihatekin hänen
 Perhens edestä ei murheti / se ombi uscon pois/
 kieldänyt / ia on pahempi kuin Pacana.

Mutta herra Christus kieldä täsä ahneutta / ia
 mana / etten me ylige muodon seiso tämän Maailman
 Riistan iälken. Ja senpäälle seura nyt tämä Evan-
 gelium / cusa herra Christus sano: Et yxikän tai-
 da palwella kahda Herran. Täsä herra Christus
 puhu niiste Herroista / iotea owat toinen toistans wa-
 stan / ioilla owat wastahakoiset menot / tahdot ia Käsi-
 tyt. Niquin Theophylactus sano: Duos Dominos
 intelligit contraria præcipientes. Se on: Dän
 ymmärtä sencaltatset caxi Herran / ioilla owat
 wastahakoiset Käsiyty / ia toinen toistans wasta-
 n Käsiwät: Mitä se yxi käste / sen toinen kieldä / ia
 mitä yxi kieldä / sen toinen käste. Sencaltatsta kahda
 Herran eijs yxikän taida palwella: Mutta niistä Her-
 roia / ioilla on yxi Mieli / yxi tahdo ia yhtäläinen Käsiy-
 taita yxi palwella. Sillä niquin Chrysostomus
 sano: Plures idem præcipientes, non sunt plures
 sed unus: Nam concordia multos facit unum.
 Se on: Waika niistä monda on ioilla yhtäläiset
 Käsiyt owat / nihsen euitengin ei ne monda ole
 waan yxi: Sillä yximieliisyste se / että mon-
 da yxi on. Ja että herra Christus täsä sano:

Ehtäida yriskän toista palwella: Sen causa hän tietä anda / ettei yriskän taida toisen mielen ia tahdon iälken tehdä. Sillä sitä kuin yri palwele / sen hän tunde hänen Herraneno / sille hän on cuuliainen ia teke hänen tästys iälken / ia asetta caicki hänen menons hänen Herrans tahdon iälken / ia ei coscan tahdo hänen mielsäns rikko. Græcan Textis seiso se Sana *δαλυνω*, ioca merkiße niijn palio kuin aina olla caikelä palweluxella nöyrä ia noikia / ia sen tahdon ia mielen iälken tehdä / iota hän palwele.

II. On sitä syystä / mingätähden ei yriskän taida cahä Herra palwella:

Sillä hän sitä yhtä wiha / ia toista racasta / taicka hän yhden tygö ihens pitä / ia toisen hän ylöncaho.

Näillä sanoilla meidän Herra Christus osotta sen syyn / mingätähden on mahdotoin palwella cahä wastahacoista Herra / nimittäin / sentähden että hän toista wiha / ia toista racasta / toisen tygö ihens pitä / toisen ylöncaho. Niquin hän tahdeist sano: **Ei** ole mahdollinen / että iocu taita palwella cahä **Ver**ra / lotca kestendäns owat eripuraiset ia wastahacoiset / sentähden / ettei hän taida molembain mielen iälken tehdä / mitä yri Käffe / sen toinen kieldä / mitä yri tahto edes / sitä toinen estyttä. Ja waida iocu tekele ihens / että hän tahto molembia palwella / ia molembain mielen iälken tehdä / niijn ei se cuitengan taida tapaheus: Sillä toisen taida toisen mielen hänen pitä rikoman. Ja näin Herra Christus osotta sen toden olewan kuin hän sano: **E**ttei yriskän taida

II.

*Ratio cur
duobus Do-
minis inser-
uire sit im-
possibile.*

Heran Christusen sanoia: **Ei** te taida palwella Jumalata ia Wammon. Sillä ios ei me taida palwella Wammona: Niin siinä seura/ ettei meidän pidä murhettiman meidän Hengen edestä/ mitä meidän pitää syömän ia juoman/ eikä meidän Ruumin edestä/ millä meidän pitää waatettaman isen. Mutta turwaman Jumalan tykö ia hänen päällens uskal-daman/ että hän tahto meille anda mitä me tarwisem/ hänen Isälisestä hywästä suostostans ia tahdostans. **Ei** meidän Heran Christus tässä kiellä caicimaisee murheet/ mutta ainoast kiellä sen ylönpaltsisen luvattoman murhen/ ioca epälyrestä ulgoesäppi. **Ei** myöskin kiellä työtä tekemästä/ mutta tahto että ihecukin pitää ahkeraasti työtä tekemän hänen wirgasans/ iohon-ga hän Jumalalda on cuxuttu/ ia siinä murhen pitää-män/ että hän oikein hänen Wircans tekisi. Ja sen tähden sano yri Wanhoista Kirkon opettaista. Solliciti esse uetamur, laborare autem iubemur. Se on: Jumala kiellä ettei meidän ylönpaltsiesta pidä murhettiman/ waan työtä hän kasse tekemän.

Opeturet ensimmäisestä Osasta.

*Leci Com:
Ia. Partis.
Discimus
auaros non
posse ex
corde Delo
diligere.*

1. **O** Peme/ että se loca racasta Raha ia Riista/ ia sen iälken seisoo yötä ia päiwä et-tä hän Riistaxi tulisi/ ei hän taida racasta Jumalata: Sillä caidi hänen Sydämens ia aiato-gens senpäälle seisoo/ että hän palion tämän Maail-man hywyttä cocon saisti. Ja sen cansa unhotta Ju-malan Caicimwaldian/ ia hänen Käskyns. Ja sen

tähdet sano h Erra Christus täsä Evangeliumis: Eij
 te talda palwella Jumalata ia Mammon. Sil-
 lä he owat toinen toistans wastan/ ia eij taida yhten-
 pi/ sillä Jumalan palwelus se ulgostäppi Pyhästä
 Hengestä ia oikiaasta Vscosta/ mutta Mammonan
 palwelus eule sildä saastaiselba Hengeldä Perkele-
 dä/ ia ulgostäppi epäuscosta ia Lihasta/ ioca on wiha
 Jumalata wastan. Niin heillä myös owat wastah-
 coiset Työt ia waicutokset. Jumala tahto/ että mei-
 dän pitä händä ainoata pelkämän ia racastaman/ hä-
 nen päällens usaltaman ia luottaman/ hänen nimens
 auxem huutaman/ kisttämän ia ylistämän/ ia hänet
 pyhä Sanans racastaman/ ia mielelläns euuleman ia
 lätkemän/ ia sen iälken elämän/ Kirkoia ia Scholua
 auttaman/ palweleman meidän Lähimäistäm/ niste
 Köyhiä holhoman ia auttaman. Mammona stä wa-
 stan tahto/ että meidän pitä händä pelkämän ia rac-
 staman/ eij händä liscuttaman eikä wähendämän/
 mutta paramin händä enändämän ia caswattaman/
 hänen päällens usaltaman ia Sydämens paneman/
 Jumalata pilcaman ia häwäisemän/ hänen nimens
 wäärin wannoman/ walhetteleman ia pettämän/ elä-
 män coreudesta/ ylönhyömisestä ia suomises/ ia caidinais-
 ses hecumas/ Jumalata ia hänen P. Sanans ylönca-
 zoman/ eij Kircosa käymän/ eij HErran Ehtolista
 nauttseman/ eij kellaikän mitäkän andaman/ eij Wai-
 waisi auttaman/ senpäälle ettei hän tulisi wähetysi/
 mutta aina lisätysi ia enätysi/ ia hwtä alati hänē pal-
 welians corwisa: Noli me tangere, Se on: Älä ru-
 pe minuhū. Ja ninquin he anowat wastahacoisia pal-

weluxia heidän palvelioildans: Nijn he myös anda-
 wat wastahakoisen Palcan heille. Mammona anda-
 hänen Palwelioillens Helwetin ia isancaikisen Euo-
 leman: Mutta Jumala anda niille iotca händä oiktas
 uscos palwelewat/ autuuden ia isancaikisen Elämän.
 Eämäncaitaiset wastahakoiset owat nämät caxi / Ju-
 mala caikimawdias ia Mammona / njn ettei pyrkä-
 naida heitä molembica palwella. Sillä hän pyhä ra-
 casta ia toista wihapi/ yhden tygö ikens pitäpi/ ia toi-
 sen ylöncäkö. Sentähden pitä meidän wältämän
 ia cartaman Mammonan palwelusta/ ia cawahes-
 man/ etten me Rickauden / Rahaa ia Ristän päälle
 meidän Sydändän pane / ninquin Psalmis seiso:
 Jos Rickaudet teidän tygön langevat / älkät tei-
 dän Sydämeñnen päälle pango. Sillä Mam-
 mona ia Rickaudet ei taida ikens autta/ eikä wariella
 Warcailda/ tulelida ia muulda waaralda ia wahingolo-
 da/ pako wähemän niistä iotca heitä palwelewat. Ja
 pitä meidän sanoman ynnä Dawidin cansa: Ver-
 ra taita minun Sydämen sinun todistokes ia ei
 ahneuten.

Psal. 62.

Psal. 119.

Monemur
 Deum vel-
 le nobis
 prospicere
 viam &
 amicum
 sine nostra
 peccata soli-
 tudine.

II. Että Herrä Christus sano tästä:

Älkät murhettico teidän Hengen edestä/
 mitä teidän pitä sydän eli suoman / eikä tei-
 dän Ruumin edestä / millä teidän pitä waa-
 testaman teidän.

Sistä me opeme/ että Jumala ihe tahto murhet-
 ti meidän Ruumin rawnion/ waaten ia werhen ede-
 stä: Sillä cosca hän kieltä/ ettei meidän pidä mur-

hetti

heittaman nijsen edestä / nijs hän tahto ike ninquin
 meidän racas Isän / meille ne anda ilman meidän sw-
 reta murhetam. Ja ioca ylönpaltsifesta murhetti ruan
 ia werhan edestä / se lange Jumalan wircan / ia tahto
 ike omalla wäelläns ia murhellans nijsä hänellens
 saatta. Waika Herra Christus eij täsä tiellä coh-
 tulista ia Christilistä murhetta / cuin ihecungin pitä
 hänen wirgastans pitämän / sillä Jumala tahto ia waa-
 ti caikilda sen / ia ninquin P. Pawali sano: Jos
 lollakin on iocu Wirca / nijs pitään sijsä waarin.
 Ja tahto että iocainen pitä Elämän hänen ohas
 hieistä: Nijs cuicengin eij hän tahdo / että Inhimisen
 pitä ylönpaltsifesta murhettiman nijsen edestä. Mut-
 ta cosca hän teke hänen Wirrans iohonga hän on cue-
 zuttu / nijs pitä hänen anoman Jumalalda hywäsi-
 stunausta / ia heittäjän hänen päällens caiki hänen
 murhens. Ninquin P. Pietari Apostoli lästte ia ma-
 na / että meidän pitä heittäjän caiki meidän murhen
 HErran päälle / sillä hän tahto murhetti meidän ede-
 stäm. Ja pitä ihecungin tytyjän sijsen quin Jumala
 hänelle anda / ia sijsätäjän händä sen edestä / ioco se on
 wähä caika palio. Mutta ioca eij sijsen tahdo tytyä /
 mutta seisowat swremman Riikauden läsken / ia ah-
 nettivat yöt ia päiwät / ne owat Mammonan palwe-
 liat ia langewan swren Syndin. Ja ninquin P. Pa-
 wali sano: Ne owat epäjumalan palweliat. Ja
 Syrach sano: Joca racasta Kaha eij ole ilman
 synnitä / ia tulewat usein swren waaran ia wa-
 hingon. Ja Augustinus sano: Ubi lucrum ibi
 damnum, lucrum in arca, damnum in conscien-

1. Cor. 12.

Gen. 3.

Eph. 5.

Syr. 1.

ria. Seon: Cusa woltto on siinä myös on wahingo / woltto on Arcusa / mutta wahingo Juhimisen omassa tunnossa. Me luemme yhdestä Ricasta Miehestä / iolla palio Rikautta oli / että cosca hänen Naaburins tuli hänen tygöns ia anoi hänelä lains: Nijn ei hän tahtonut anda / ia wannoit ettei hänellä ollut yhtään Raha hänen Huonesans. Sillä hän oli caraluxella kätkenyt hänen Rahans Mehen ia pannut yhden swren kiwen sen päälle. Nijn se tapahtui / että hänen Naaburins epälyxis meni Mehän / sen päälle että hänen piti hirttämän itsens / ia osaisi tulla sen paican päälle cusa sen Riksan Miehen Raha macaisi / ia otti sen kiwen ionga alla Raha oli kätkeyty / ia tahdoi wietittää sitä puuta lifi cubunga hän tahdoi itsens hirttä / että hän sen päälle seisoi / nijn cusan cuin hän sdoi köyden pään pruhun kinni. Mutta cosca hän kiwen oli poiswierittänyt / näki että siijhen oli totakin kätkeyty / rupeisi cohta cawaman ia ehimän / ia cuin hän löysi siinä Raha / otti hän siitä ia pani köyden iolla hän aicoi itsens hirttä siijhen stan / ia meni cotians. Cosca nyt se Ricas Mies tuli Rahans cawoman / ia löysi että Raha oli poisotettu / otti hän saman köyden ia hirti hänen. Ja tämä hänen lopun oli ia se woltto cuin hän hänen Rahastans sai / ionga hän oli cocon pannut. Ja sen caitainen rangastos tule nijn päälle Jumalan oikian Duomion iälten / iotca Rahan ia Rystan iälken nijn palio seisovat / ia ei tahdo hänen Lähimäistans outta.

Toinen Osa.

Seura nyt se toinen Osa / niistä todistuksista

Analysis

IIa. Partis.

Sec Argu.

ioilla hEtra Christus wahwistane sanat: Ettel mei-
dän pidä murhettiman meidän Dengen ravin-
non eikä Kuumin werhan edestä. Ja wetä tähän
Euusi todistosta / ioinen cansa hän tahto estä meitä
pois siistä ylönpaltestesta ia laittomasta murhesta ravin-
non ia werhan edestä.

I. Todistoren hEtra Christus otta Isän Ju-
molan caickiwaldian edescaomifesta ia surusta mei-
dän edestäm.

I.
Argumen-
tum à pro-
videntie
divina.

**Eikö Hengi ole enämbi cuin Kuoca / ia
Kuumis parambi cuin Waate?**

Tämän ruusmäisen todistoren hän edespäntä kysy-
misen cansa: Sillä se ombi caitille kyllä tietävä / et-
tä Hengi on enämbi cuin Kuoca / ia Kuumis on pa-
rambi cuin waate / ia ei yxikän iolla Jumala täyden
mielen on andanut / taida siestä tiellä. Ja siestä tahto
päättää ia sulke sen: Että Jumala ioca on meille an-
danut ilman meidän murhetam sen cuin swrembi ia
parambi on / nimittäin Hengen ia Kuumin: Hän tait-
ta ia woipi myös meille anda sen cuin on wähembi / ni-
mittäin Ruan ia Juoman / ia Kuumin werhan. Ju-
mala ioca Hengen andanut ia niijn sätännyt on / että
Hengi pitä ylöspidettämän ruan ia ravinnon cansa /
hän tahto myös meille edescaho niistä ilman meidän
swrta ia ylömpaltesta murhetan. Hän on myös anda-
nut Kuumin / taita myös anda Waatet iolla me sen
werhome / ioca on andanut päään Inhimiselle / se anda
myös Lakin iolla me sen peitämme / ioca on andanut
Kädet / se woij myös wantut anda / ia ioca on Jalgat
andanut / se taita myös siijhen Kengät anda. Sentäh-

den sano Augustinus sangen caunista: Qui habuit
cui curam antequam esses, quomodo non habe-
bit curam, cum hoc esses, quod voluit ut esses.
Se on: Joca murhetta sinusta piti ente in quin sinä
tulit Inhimisxi ia synnyit Maailman/ cuinga ei jän
pidäisi murhetta pitämän sijete cuin sinä tulit Inhi-
misxi. Mutta ei j Herra Christus tiellä työtä teke-
mäst/ waan hän tahto/ että ihcekun pitä työtä teke-
män hänen wirgasans/ ia sijtä murhen pitämän. Ja
tahto että meidän pitä heittämän caiki meidän mur-
hen j Erran päälle/ ia hänelä anoman pyvästisus
nausta.

II.

Argumen-
tum ab
aribus.

II. Todistoren hän otta Taiwan Linnuista:

Gahocat Taiwan Linduin päälle/ Eillä
ei he Kytvä/ eikä Nistä/ eikä myös coco Riis-
hen/ ia teidän Taltwalinen Isän ruocki heitä/
että te ole palto enämbi cuin he?

Täsa meidän j Herra Christus wetä meidän et-
teen Linnut/ iotca Taiwan alla lendäwät/ ia Käste
meidän cako nisen päälle/ cuinga ihmelistä Jumaa
la ne ruocki ia rawihe/ iotca cuitengin eikä Kytvä/ ei-
kä Nistä/ eikä myös coco Riishen. Eij j Herra Chris-
tus täsa pane meidän etteen Estmerki Israelin cans-
fata/ cuinga hän ruockei heitä Mekän Corwesa nelia-
kymmerdä Wuota Mannan cansa/ ia annoi heille
wettä Callioista. Eij myös Elias Prophetan Est-
merki/ ionga Jumala ihmelistä ruockei ia annoi
Engelin wiedä hänelle Wettä ia Leipä/ ia yhden
Corpin annoi canda hänelle Liha ia Leipä. Eli myös

1. Reg. 11.

1. Reg. 18.

Daniel

Daniel Prophetan Esimerkki / ionga Jumala ihme-
 listä ruoaksi Jalopeuran Luolas: Senpäälle ettei
 yriäkän aiattelis / että ne olie Pyhäät ja Wanhurskat
 Inhimiset / ja me sitä vastan syndiset Inhimiset / iota
 ca ei ole Jumalan tykönä niin ylösoitetut kuin he olie.
 Mutta parammin järjettömät Luondocappalet ja
 Taiwan Linnut / iotca ei mitäkän työtä tege: Ja sen
 cansa tahto osotta: Että ios Jumala heitä ruoaksi /
 iotca ei Kylvä / eikä Nistä / palio enämin hän tahto
 meitä ruoakia iotca Kylväme / Nistäme ja Nijhen co-
 come.

III. Todistoren otta HERRA Christus yhdestä
 mahdottomasta Aflasta ja turhasta surusta.

Eli euca on telstä / toca hänen surunsa
 cansa. wot lisätä hänen pituudellans yhden
 Kynärän.

Tämän cansa meidän HERRA Christus tahto
 meitä ja caikia Christilistä Inhimistä estä ja pois
 weta ylönpaltisesta murhasta / ionga cansa me en cui-
 tengan taida mitäkän matcan saatta: Sillä ninquin
 ei yriäkän hänen murhens cansa ei taida lisätä hänen
 pituudellens yhden kynärän / waikea cuinga ja palio
 hän murhetuist: Niin myös ei yriäkän hänen turhan
 murhens cansa taida matcan saatta Hengen elätystä
 eli Auuminwerha / ilman Jumalan avuta ja hywästi-
 stugnausta. Ninquin Psalmisa seiso: Se onturha
 että te warhain ylösnousetta / ja bilian maata
 panetta / ja syöttä teidän Leipän murhen cansa /
 Sillä Jumala anda sen hänen ystäwillens maa-
 tesa. Se seiso caiki Jumalan Kädes meidän piirz

III.

Argumen-
 tum ab im-
 possibili &
 inutili.

Psal. 127.

den/ meidän Elämän ja Tuoleman / ja kaikki meidän
menon / meidän surun ja murhen eij sihen mitään
auta.

IV.

Argumen-
tum à liliis
& floribus
in campo.

IV. Todistoren ottapi Herra Christus kedon
Eukaisista.

Ja minkätähden te suretta Waateista?
Katsot Eukaisia kedolla / cuinga caunista
he caswawat / eij he työ:ä tege / eikä lehrä:
Cuitengin sanon minä teille / ettei Salomon
kaikes hänen Sunniasans ollut niin Waate-
itten / cuin nyri heistä. Jos nyri Jumala waa-
teitta näin Pellon Kuohon / iota tänäpäi-
wän selso / ja huomena hetetän Vaniin / eikä
hän palto enämin teille sitä tege / O te wäähä
Vseisset?

Tämän todistoren Herra Christus asetta sitä
murhetta wastan / cuin Inhiminen pitää Kuumin wer-
hoista ja waatteista. Ja ninquin hän niitten endisten
todistosten ja Esimerkein cansa / sekä Jumalan edes-
cahomisesta / että Taiwan Linnuista / ja Inhimisen tur-
hasta murhesta / iolla eij hän mitään taida matcan
saatta / tahdoi Inhimisen poiswetä ylenpaltisesta
murhesta Kuun edestä: Nijn hän meitä tahto estä
ja poiswetä ylenpaltisesta murhesta Kuumin werha-
sta / kaste meidän caho Eukaisen päälle Kedolla /
cuinga caunista ne caswawat / iotca cuitengin eij työ:ä
tege / eikä lehrä / ja lupa että hän tahto palio enämin
meitä waatetta. Eij meidän Herra Christus täsä

puhu niistä Ruohoista kuin Oreitahasta ja Rydimaas-
sta caswawat / mutta hän puhu niistä Euclaisista iotca
Pellolla ilman iongun Inhimisen istuttamata caswa-
wat / iotca hän ike ne caswatta ja caunista / että he
yliseläywät Salomonin Sunnian. Ja oita siistä
sencaaltaisen päätöksen: Että ios Jumala Redon cuc-
kaiset ja ruohon iotca tånäpäiwän seiso / ja huomen
heitetän Vgnijn / ja eij cuitengan työtä tege / eikä leho-
ra waateita / palio enämin tahto hän meitä / iotca
olemma luodut Jumalan oman Euvan iälken / waa-
tetta.

V. Otta HErra Christus pacanoista ja heidän
epäuskoisesta murhestans:

Ukät siis surulliset olco sanoden: Mitä
meidän piä syömän eli suoman / taicta millä
me meitäm werhotame: Eillä caictia niistä
pacanat ehjät.

Tästä nyt HErra Christus Pacanoista / iotca Ju-
malasta eij mitään tiedä / ja heidän surustans iotca
epälyxestä ja epäuscosta ulgostäppi / otta Estmerkin.
Ja tietä anda / että Pacanat murhettivat ja surewat
sen edestä / mitä heidän pitä syömän ja suoman. Sil-
lä eij he tiedä eikä usco / että Jumala taita eli tahto hei-
tä ruoottaa ja waateitta. Mutta me Christit iotilla
Jumala on hänens / ja hänen P. tahdons ilmoittanut
ja tietäwäxi tehnyt / uscomme ja tiedämme / että hän
tahto murhetti meidän edestäm / ja anda meille Hen-
gen ravinnon ja Ruumin werhan / cosca me meidän
wircam oifein tegemme / iohonga me olemma cuxutut /

V.

*Agentium
praepostera
cura.*

ia anomina hänelä hyvästisunauksen meidän työsäm
ia edesottamisesam. Ja sentähden ei pidä meidän
niin suuresti murhettiman sitä / mitä meidän pitä syö-
män eli suoman / eikä millä me meitäm pitä werho-
man.

VI.

Argumen-
tum ab af-
fectu Dei
Paterno er-
ga nos.

VI. Todistoksen otta Jumalan Isälifestä tahdo-
sta meitä waстан:

Sillä teidän Taitwalinen Isän kyllä tie-
tä / että te caikia näitä tarwiketta.

Tämä on se wiisimeinen todistos / iolla hän wahwi-
sta hänen manauksen: Ettei meidän pidä murhetti-
man meidän Hengen edestä / mitä meidän pitä syö-
män ia suoman / eikä myös meidän Ruumin edestä /
millä meidän pitä waatettaman meitäm / ia sano / et-
tä meidän Taitwalinen Isän kyllä tietä että me caikia
niitä tarwikemme / ia lohduitta meitä sen cansa / ia tahto
ettei meidän pidä niin paljo murhettiman Xuan eikä
Waatten edestä / sillä meidän Taitwalinen Isän tie-
tä että me niistä tarwikem / ia tahto myös meille anda
mitä me tarwikem. Nämät Herran Christuksen sa-
nat pitä meidän toderi Vscoman ia ei mitäkän siittä
epäilemän. Sillä ninguin Ignacius sano: Christo
non obedire, est præsentissimum exitium. Se on:
Joca ei Christusta cuule / se on Cadotettu isancaic-
tifestä.

Loci Com:
II. Partis.
Quod Chri-
stus dicit,
Animam &
corpus plu-

Opetuxet toifesta Osasta.

I. **E**tä meidän Herran Jesus Christus
sano täsä: Eikö Dengi ole enämbi kuin
Ruoka / ia Ruumin suurembi kuin waate:

Sijtä me opeme. Että Jumala caickinwaldias
 ioca on meille andanut sen cuin enämbi ia swrembi on/
 nimittäin Hengen ia Ruumin/ ilman meidän murhe-
 tam. Hän taite ia tahes myös anda meille sen cuin on
 wäheambi / nimittäin Xuan ia Waaten ilman mei-
 dän plenpalcista murheetam / cosca me meidän wirga-
 sam/ iohonga Jumala on meitä cūkunut ia sātānyt/
 uscolifesta työä tegeme ia uscallame hänen päällens.
 Ninguin Psalmisa seis: Nisille totca Derran
 päälle uscaldawat/ eli pidä mitä dän puuttuman.
 Item. Derra tondensin Durscasten päiwät/
 ia heidän perimisens pitä. Hencalcifesta pysy-
 män / eli heidän pidä häpidän tuleman Pahalla
 aialla/ ia caillilla aialla pitä heillä pyllä olemän.
 Senpäälle on meille monda Esimerki P. Ramatusa:
 Cosca Jumala oli Luonut Adamin / nijn hän io en-
 nein oli edescalonut hänelle elatoxen/ ia kāsli hänen
 syöä caickinaifesta puun Hedelmästä / cuin oli Para-
 disis / paiki sijtä yhdestä Wijsauden puun Hedelmä-
 stä. Cosca Israelin Canša oli Corwesa / nijn Juma-
 la heidän stellä ruoſſei neliäkymmeniä Aistaita tai-
 walisen Leitwän canša / ia annoi heille Wettä Callio-
 sta: Annoi heille myös stellä mekä Canoa coco cw-
 cauden syödärens: Japlospiti heitä / nijn ettei hei-
 dän waattēs cūkunut caickella sillä aialla cuin he Corwe-
 sa olit. Cosca Elias Propheta pakeni sen Jumalat-
 toman Droningin Jesabellan edestä / ioca uhcaissi
 händä Zapparens / ia tuli Corpeen / nijn lähetti Ju-
 mala hänen Engelin / ioca cannoi hänelle Leipä ia
 Wettä. Ja cuin hän sijtä Söij ia Joij / lāwi hän sen

ris esse quā
 victum &
 amictum,
 monemur
 Deū à quo
 habemus
 animam &
 corpus, pos-
 se nobis sup-
 peditare
 victum &
 amictum.
 Psal. 34.
 Psal. 3.

Genes. 2.

Exod. 6.

Exod. 17.

Num. 11.

Deut. 8.

3. Reg. 19.

3. Reg. 17.

Kuan wäesä neliäkymmendä päiwä. Annoi myöds
 Corpein canda hänelle Liha ja Leipä. Cosca Daniel
 Propheta oli heitetty Jalopeuran luolan / niijn Ju-
 mala lähetti Prophetan Dabacue sen Kuan cansa /
 ionga hän oli walmistanut elomiehillen Danielin ty-
 gö / että hänen sistä piti syömän / sillä HErran Enge-
 li otti Prophetan Dabacue niscasta ja weij hänen
 Babylonin ynnä sen Kuan cansa / sen luolan tygö
 cusa Daniel oli. Ja monda muuta Esimerkkiä on /
 iotca esottawat cuinga ihmelisekä Jumala ruočkipi
 hänen omans / iotca hänen päällens uscaltawat.

Discimus
 avaritiam
 tanquā rem
 pernici-
 osam esse su-
 giendam.
 Syr. 31.

II. Opeme / että meidän pitä wältämän ja car-
 taman ahneutta / iosta HErra Christus täsä Evange-
 liumis puhu / ja caičia sistä poies kiellä / ninquin
 yhdestä wahingolisesta Cappalesta. Sillä ninquin
 Syrach sano: Joca Kaha racasta / ei hän ole
 ilman synnitä / ja ioca catowaista etziپی / hänen
 pitä myöds catoman. Moni Kahan tähden tule was-
 hingon / ja turmellan sen ylihen hänen silmäins edesä.
 Joca sitä palwele / sen hän alas cukišta / ja ne
 toimeliset hän kāsittä. Autuas on se Nicas ioca
 nuhtetoin löytän / ja ei seiso Kehen idiken. Ja
 meidän HErra Jesus Christus ike sano P. Lucan ty-
 kōnä: Cawahacat teltän ahneudesta / sillä ei
 Inhimisen Elämä siinä seiso / että hänellä on pa-
 lio Kiekkautta. Niijn myöds Epistolas Ebreerein ty-
 gö seiso: Teidän menon olcon ilman ahneutta /
 ja tpykāt sijhen mitä teillä on / Sillä hän on sa-
 nonut: En minä sinua ylönayna engä unhotä.
 Näistä P. Raamatun todistorista me ymmärrämme /

Luc. 11.

Ebr. 13.

cuinga wahingolinen cappale ahneus on / ia cuinga
 palio pahutta se matkan saatta / nijs myös se on caiken
 pahuden alen ia juuri. Niquin Salomon sano. *Prover. 28.*
 Mutta sitä wastan taas : Joca ahneutta wiha/
 hänen pitä cauwalis Elämän. Ja sentähden tule
 meidän cawaheta ia carta ahneutta / ia sitä enämbi et-
 tä Inhiminen luonasta on siijhen walmis / ia sitä enä-
 män cuin hän Elä / sitä ahnemaxi hän tulepi / ia cosca
 caicki myt cappalet wanhenewat / nijs se aina nuoren-
 du. Niquin Augustinus sano : Omnia senescunt,
 sola avaritia juvenescit. Se on : Caicki wanhen-
 duvat / mutta ahneus ainoast tule aina nuoremaksi. Ja
 Cicero sano : Quanto minor senibus restat vita,
 tanto magis querunt victum. Se on : Sitä wä-
 hembi cuin nijsle wanhoille on itä tacaperin / sitä enä-
 min he ehiwät elatosta.

Colmas Osa.

Tuoses osas saarnattin nysä todistori-
 sta / ioilla HERRA Christus tahto meitä pols-
 wetä ylönpaltifesta murhesta : Seura nyt sijsä
 Käskyä / iolla hän mana meitä ehimän Jumalan
 Waldacunda. Ja on meille täsä cari Cappaletta.

I. On HERRAN Christuxen Käskyä :

Ehikät ensisä Jumalan Waldacunnan
 iälken / ia hänen wanhurscauteang.

Jumalan Waldacunnan cauetta HERRA Chri-
 stus täsä ymmärtä armon Waldacunnan / ioca seiso
 Jumalan P. Sanasa ia Evangeliumin saarnasa / io

Analysis
 III. Par-
 tis duobus
 membris
 constans.

I.
Mandatum
Christi, de
querendo
regno Dei.

sen cuulemises/ niin myöds Sacramentein nautikemi-
ses. Sillä sanan/ Evangeliumin / Saarnan ia Sa-
cramentein kautta Jumala meille tarise hänen wal-
dacundans / ia lupa meille syndein andexi saamisen/
sen Pyhän Hengen/wanhurscauden ia sen ihancaistisen
Elämän. Ja sentähden käste h Erra täsä/ että mei-
dän pitä esimän hänen waldacundans / se on / cuule-
man hänen P. Sanans ia Sacramenti nautikeman.
Ja tämän waldacunnan wanhurscauden cansa hän
ymmärtä hänen ansions / ia caicki tämän waldacun-
nan Hengeliset Lähiat/ cuin on / Jumalan armo ia
syndein andexi andamus / iotca me Uscon kautta was-
tanotamme ia meillem omistamme. Ja tahto h Erra
Christus niin palio sano: Jos te tahdotte murhetti
ia ehiä täsä Maailmasa / niin minä sanon teille/ mitä
teidän pitä esimän: Eij teidän pitä esimän tämän
Maailman tawaran iälken / mutta teidän pitä egi-
män Jumalan waldacunda/cuuleman hänen P. Sa-
nans/uscoman Evangeliumin/että te uscon kautta hä-
nen päällens tulistete autuaxi / ia Sacramentin nau-
tikemisen cansa teidän uscon wahwistaitte / Jumali-
sesta ia puhtaasta täsä elämästä eläistete.

I I.
Promissio
Christi
querentib^{us}
regnum
Dei data.

II. On sitä lupauksa / cuin h Erra Christus
täsä niille iotca ehiwät hänen waldacundans lupa.

**Ja niin nämät caicki teidän tygön lange-
wat.**

Tämä on se lupaus / ionga hän täsä anda niille
iotca sydämeistä hänen P. Sanans cuulewat/että hän
tahto murhetti heidän edestäns / ia edescaho heille
caicki Xumin tarpet / ilman meidän suurta ia ylöns

paleista murhettam. Ja sen toiwon cansa käste Herr
ra Christus meidän caidein ensistä ia erinomaisesta
ehiä hänen waldacundans iälken/ se on/ käydä Kir
kon ia cuulla Jumalan sana. Niquin hän tahdoisi
sano: Mutta ehiät Jumalan waldacunda/ se on/
cuulcat Jumalā sana: Sillä siinä seiso caidei teidän au
tunde/ syndein anderi saamus/wanhurscaus ia se isan
caideinen Elämä. Ja cosca te sen teette/nijn ne mitä
te Ruumin rawindon ia werhan tarwikette/ Jumalan
hywästisunauesta pitä teidän tygön langeman/ ilman
teidän siirta ia ylönpalista surutan.

Opeturex colmanesta Esasta.

I. **O** Pemetästä/ culinga Inhiminen hä
nens pitä oilein ia Christilifestä täsä Maas
ilmas elättämän/ nimitäin/ hänen pitä
seuraman meidän Herran Jesuren Christuren neu
wo ia kästytä/ ia ehimän ensistä Jumalan waldacun
nan iälken/ se on/ hänen pitä caidein ensistä menemän
Kirkon cuuleman Jumalan sana/ iosa Inhimisen au
tuus seiso/ ia Jumalata rucoileman/ ia siitte hänen
töihin ia astarihin menemän. Ja cosca hän sen te
ke/ nijn Jumala tahto hywästisunata hänen työns
ia käsialans/nijn että caidei pitä menestymän ia hywin
käymän/ niquin Herrra Christus itse täsi sano ia lu
pa. Ja Esaias tykänā sano Jumala: Jos te tah
dotte cuulla minua/ nijn teidän pitä nautizeman
minun hywyden. Ja widennes Moosen firiaša
Jumala lupa/ että caidei hywestisunauet pitä tule

*Discimus
veram ra
tionē qua
rendi viam
et amicum.*

Esai. 1.

Deut. 23.

man nishen yllisen / iotea ovat Jumalan Anella cuu-
 liaisee / nish että heidän Ruumin Hedelmä / Maan
 ia Earian Hedelmä / heidän sisälle ia ulgostäymisens
 pitä oleman hywästisunattu. Mutta ioca ylönkaho
 Jumalan sanan ia sen cuulemisen / sen työ ia teko ei
 eaida menesty / eikä saada hywästisunauksia Jumalal-
 da / sentähden että hän unhotti sen / ionga hänen en-
 sistä piti tekemän / nimittäin / Jumalan sanan cuule-
 misen. Ja sentähden myös pahasti kirous pitä cu-
 leman hänen yllisen. Ninkin siinä samasa lu-
 gusa 5. Moseksen kirjas seiso / että pahasti kiroit-
 tu pitä oleman hänen Ruumin Hedelmä / hä-
 nen Maans Hedelmä / Hedelmä hänen Earias-
 stans ia Lambaisians / pahastikiroittu pitä ole-
 man hänen sisälleäymisens ia ulgostäymisens.
 Tämä nyt on se oikia neuwo / ioca caide ne pitä seura-
 man / iotea tässä Maailmas tahtowat oiksein ia Eristis-
 listä ihens Elättä / ia saada Jumalan hywästisuna-
 uksen / nimittäin / että he caidein ensistä cuulewat Ju-
 malan sana. Mutta sen pahempi / harwat ovat ne
 iotea sen tekewät : Sillä tämän Maailman murhe-
 ia suru on Inhimisten sydämet nish sisälle ottanut / et-
 tä he tämän elämän catowaiset tawarat suurembana
 pitäwät / kuin Jumalan sanan : Ja pelkäwät tule-
 wans Röyhäxi ios he Kirkon menewät : Ja sen cansa
 osottawat / että he tahtowat olla wiissamat kuin Juma-
 la on / ia enämän luottawat heidän oman wäkens kuin
 Jumalan päälle. Mutta Jumala tahto sitä wastä osot-
 ta / cuinga wähä hywä ia hyödytyst heille siinä on /
 cosca he hänen P. Sanans unhottawat ia ylönkaho-

wat / niñ eettä caiañ heidän edesottamisens ia työns:
 turhan langepi. Minquin meille on P. Petarista Luc. 1.
 Apostolista ia hänen cumpanistans esimerti / eettä cose
 ca he oman uscalluxens päälle Eala pyöie / niñ he ei
 mitälän saanet: Mutta sijtee cosca he HErran Eñri-
 stuxen Kästyn iälken heitit wercons ulgos/niñ heidän
 wercons repeist/ ia he täpiti caxi Wenhetä Ealoil-
 la. Ja wielä nyt niñ tapahet/ eettä ne iotca ei tahdo
 seurata meidän HErran Jesuxen Kästyn / eitä siä
 muoto cuin hän on edespannut / ei län Kirkosa/ eitä
 cuule Jumalan sana/ mutta ylöncaço sen/ mene Maa-
 ilmalisin töihin ia luottawat sen päälle / ia tahtowat
 oman woimans ia wäkens cauetta tulla Riäxi/ ne ei
 ikänäns taida caxi cocon saada: Eij sentähden eettä he
 työtä tekewät/ Mutta sentähden eettä he ylöncaço-
 wat Jumalan sanan ia sen unhottawat / ia luottawat
 heidän oman wäkens ia työns päälle. Ja ymmärrä-
 wät niñ sen toderi cuin Psalmisa seiso: Psalm. 127.
WErra ylösräkenä Duonetta / niñ he turhan
 työtä tekewät iotca siä rakendawat. Jollei
WErra Caupungita wariele / niñ wartioitziat
 turhan walwowat. Se on Turha/ warhain
 ylösnosta ia hiliain lewätä panna/ ia sworella
 työllä elatosta walmista: Sillä Jumala anda
 sen ystäwillens maatesa. Ja taas siä wasan/ iot-
 ca Jumalan sana racastawat / menewät enstistä Kir-
 kon/ niñen työn Jumala hywestisiuna / niñ eettä se
 menehyni / ia runsasti saawat heidän elatoxens. Ja
 sentähden piä meidän seuraman HErran Eñristuxen
 Kästy/ iotca läste enstistä cuulla hänen sanano/ ia lupa

että caicki mitä me tässä elämässä tarwihemme piti
meidän tygöne langeman: Senpäälle että me mah-
daisimme saada Jumalalda sen kautta caickinaisen
hywästäsiunauksen yllisen meidän työm / ia mei-
dän tekome siä paramin menestyisi
Herrasa.

Euangeliumin Kirjoit-
ta P. Lucas 7. Lugas.

El setapahtui / että Je-
sus waeli yhten Caupungin
ioca cutzuttin Nain / ia hänen
cansans kâwi monda hänen O-
petuslapsistansa / ia mäs ylönpal-
tine wâki. Cosca hän nyt Caupungin portia
lâhestyi / catzo / Euollut ulgoscannetin / io-
ca oli Aitins ainoa Poica / ia se Lestä oli.

Ja palio Caupungin wäkiä káwi hänen
 cansans. Ja cosea Jesus sen náki / armaheti
 hän hänen päállens / ia sanoi hánelle / álä it-
 ke. Ja edestáwi ia rupeisi Paarijn. Ja
 candaiat seisatit. Ja hán sanoi: Nuoru-
 cainen / Minä sanon sinulle / nouse ylös. Ja
 se cohta ylösistui / ia rupeisi puhuman. Ja
 hán annoi sen Áitillens. Ja pelco tuli caic-
 kein päälle / ia cunnioitzit Jumalata sano-
 den: Swri Propheta on ylösensnut mei-
 dän secaam / ia Jumala ombi hänen Can-
 sans etzinyt / ia tämä sanoma hánestá wlgos.
 Káwi ymbári caiken Judean / ia caiken liki-
 macunnan.

E S I Evangeliumis P. Lu-
 cas edespänc yhden erinomaisen ia
 merkilisen Historian / yhdestä köyhän
 Lesken Cuoluesta Poiasta / ionga mei-
 dän Herra Jesus Christus on hänen
 Jumalifella woimallans yhden palian
 sanan cansa ylös herättänyt cuoluista / ia annoi hänen
 Áitillens iállens / ioca swren murhen ia itkun cansa
 seuraisti händä Nain Caupungin portin läpiße hau-
 taan / ynnä muiden cansa. Ja sen cansa ofotti ia todi-
 sti / että hán oli se totinen Messias Jumalan Poica /

Exordium
 á súmma
 Evangelij.

ia yriwoimalinen ia Caietwaldias Herra pliken elä-
män ia cuolemā/ ionga hallusa owat caieti cappalet sekä
Zaiwasa että Maasa / ia taita tehda mitä hän tahto.
Seneähden myds tämä Cansa / ioca täsä läsnä oli/
siwresta on ihmetellyt tätä cokiata ia siwsta Sunnus-
tähtiä ia peliästynet / ia owat ylistānet ia listānet
Jumalata sanoden: Yri swri Propheta on ylös-
noinut meidän seasam, ia Jumala on etzinyt hä-
nen cansans. Ja on tämä Evangeliumi ninquin mo-
nicahdat mwt Evangeliumit / tähän aican Wodeft
asetettu Saarnatta/ sentähden että tähän aican caie-
stinaiſet taudit enimäst liſkuwat / ia Inhimistä wai-
wawat/ että he oppisit tietämän / cuinga heidän pie-
käns lohduttaman sekä taudin alla / sekä Cuolemata
wastan/ ia Christilifestä igens walmistaman tästä sur-
kista elämästä pois lähtemän / meidän oikialle Jsän
maalle Zaiwasen.

Ratio cur
hac Evan-
gelium hoc
anni tem-
pore propo-
ni soleat.

Convenis
cum 3°. ar-
ticulo Sym-
boli.

Propositio
bimembrie

Analysis Is
Partis
quing cir-
cumſtantias
continens.

Tämä Evangelium yhtensopi sen colmannen V-
ſcon cappalen cansa/ sillä täsä todistetan / että Iesus
Christus on se totinen ulgoosluwattu Meesias / ioca
piti tuleman Maailman. Ja sen yhden toistakym-
menennen Vſcon cappalen cansa Euoluitten ylös-
nousemifesta.

Ja on meille täsä caxi Cappaletta.

I. On tästä Lestten cuoluwesta Poioſta.

II. On tästä siwresta ia ihmelifestä Sunnuſtä-
destä/ ionga meidän Herra Christus on täsä tehnyt.

Ensimmäinen Cappale.

Nin palio cutn tähän ensimmäisen cappa-
len tule/on meille täsä wiſſi aſtan haara.

I. On siinä aigasta / cosca tämä historia on tapahtunut / nimittäin / cohta sen iälken / cuin meidän HERRA Jesus Christus oli parandanut sen Päämiehen palwelian / ioca sairasti Capernaumis / ia oli puoli Euoluna. Sillä P. Lucas kirioita tämän historian cohta sen perästä: Ja sano: Sen iälkin meni Christus sissen Caupungin.

I.
Circum-
stantia est
temporis.

II. On siinä paicasta/cusa tämä on tapahtunut: Waelsti Jesus yhten Caupungin / ioca eukutan Nain.

II.
Circum-
stantia Le-
ci.

Tämä Caupungi on ollut wäähäinen / mutca cuistengin yhdesä iloisesa paicasa Isascharin Sucucunansa / caricoistakymmendä peniculma Jerusalemista Itään päin / ia Capernaumista oli sissen saman Nain Caupungin yhden päiwäcunnan matka / iohonga HERRA Jesus oli silloin waeldanut. Ja Ieronymus todista / että se Caupungi on wielä hänen aicanans seisonut / ia on maanut carit peniculma Taborin Wuoresta.

III. Aflan haara on niistä personaista / iotca seuraisit HERRA Christusta:

III.
Circum-
stantia est
personarū
Christum
comitantū

Ja monda hänen Opetuslastans / ia palio wäke káwi hänen cansans.

P. Lucas nimittä tásá cahtalaiset personat eli Juhimiset / iotca HERRA Christusta owat seuranet.

I. Owat HERRAN Christuxen Opetuslapses / iotca hän lähetti saarnaman Evangeliumita. Nämät owat hänen cansans aina ollet / ewllet hänen saarnans ia oppins / nähnet hänen swria ia woimalisia teeos

Discipuli
Christi.

ians/ ia ihmelistä Sunnustähceiäns. Sillä heidän pi-
 ti oleman hänen todistajansa / iocca ymbäri caiken
 Maailman hänestä todistaman piti. Niquin H Er-
 ra Christus ise sittä sano: Teidän pitä minusta
 myös Todistaman.

Ioh. 15.

Turba se-
 quens Chri-
 stum.

2. On Eansan palious/ ioca myös on seurannut
 H Erra Christusta/ että he myös cölisti hänen oppins
 ia saarnans. Sillä hän saarnasi wälewästi/ nijsn et-
 tä Eansa ioca cuuli hänen saarnans hämmästy ylihen
 hänen oppins/ niquin P. Mattheus sittä kirioitta:
 Orat myös silmäinsä cansa nähnet ne swret ia cöriat
 Sunnustähdet/ cuin hän teki. Ja sentähden owat seu-
 rannet händä swrisa joucoisa/ niquin P. Johannes
 sittä Todista.

Matth. 7.

Ioh. 6.

I V.

Occasio mi-
 raculi.

IV. On tämän Sunnustähden tilasta:
 Cosca hän nyt Caupungin portta lähe-
 sty/ cako / Guollut ulgoscannettiin / ioca oli
 Äitins ainoa Poica/ ia se oli Leski.

Colminaiset Astat P. Lucas täsä edespane.

1.

Funeris de
 portatio.

1. Että yri Guollut ulgoscannettiin Caupungin
 portista meidän H Erra Christusta wastan/ ioca il-
 man epäilemättä on tapahtunut Jumalan ihmelistä
 neuvoista ia edescakomisesta: Senpäälle/ että H Er-
 ralla Christuxella olisi ollut tila tehä tätä Sunnus-
 tähtiä/ ia sen cansa osotta hänen Jumalisen wä lens
 ia woimans / että hän H Erra oli ylihen Elämän ia
 Cuoleman.

2.

Unicus fili-
 us Matris.

2. Että se oli hänen Äitins ainoa Poica/ ioca on
 sangen surulinen/ että hän mistaist hänen ainoan poi-

cano/

cans / ioca oli hänen ainoa ilons ia lohduorens täsä
Maailmasa iälkin Jumalan. Niquin Tobian wai-
mo Anna sanoi hänen poistans / siistä nuoresta To-
biaksesta / cosca hän caurwain oli poies: Ah minun
Poican / mixi me olemme andanet sinun pois-
mennä/meidän ainoa ilon ia turwa meidän wan-
halla ijällem/meidän sydämen ia perhusem.

Tob. 10.

3. Että se oli Lesti. Sangen riiheliäinen on tä-
mä köyhä Waimo ollut: Sillä ensistä oli hän mistä-
nue hänen radan Michens / ioca oli hänen holhoians
ia edeswastaians. Sitäläkin mistäisi hän Poicans io-
ca oli hänelle ainoa. Jos hänellä olisi muita poikia
ollut Elämäs / niisä hänen suruns ei olisi ollut niisä
swri: Mutta tämä oli hänelle ainoa / ioca piti ele-
man hänen turwans täsä Maailmas / ia sengin aino-
an Euolema häneldä poisotti hänen nuorella iäl-
läns / cosca hän parallans cuceistui. Wiimein oli hän
yri köyhä Lesti / iolla ei yhtäkään turwa ia edeswasta-
iata ollut täsä Maailmas / paitsi yhtä Jumalata. Ja
yri köyhä Lesti täsä Maailmas en niquin yri ymbäri
hacattu pui / iosta iocainen pytä lastuia ulgoepoimia /
ia niquin yri matala aita / iosta iocainen tahto ylisen
astua.

Vidua.

V. On siistä Eansasta / ioca on saattanut tätä
Xromista hautaan ulgos Caupungista:

Ja palio Caupungin wäke tähti hänen
cansans.

Tämä Eansa osotti hänen Christilisen radandens
ia haluns / selä tätä köyhä Leste / että Porea waskan.

1. Tätä köyhä Leste waskan / ioca oli swresa sy-

V.
Est circum-
stantia per-
sonarum
conitantiū
Eunus.

Dämen kiuusa ia murhesa/ että he pidäisit cansalärstämistä hänen cansans/ ia händä lohduitaisit hänen murhesans.

2. Hänen poicans wastan / ioca nyt Euolluna hautaan cannettin/ että he tekisit hänelle sen wiisimisen Palweluxen / cuin caidei Christiliset owat toinen toisellens welcapääät tekemän / ia sen cansa osotaisit heidän uscons Euolluitten ylösnousemisesta wiimeisnää päiwänä. Ja että he seuraisit händä ulgos Caupungin portista/ sen cansa tietä annetan/ että heidän hautamisens stat owat ollet ulkona Caupungista/ senpäälle/ ettei nijnen Euolluitten Inhimisten Ruumin haure myrkytäisi niistä / iotca Caupungin sisällä asuvat / ia olisit toiwottapa/ että myös meidän Caupungeisa tällä Maalla se tapa olisit/ senpäälle / ettei se rascas löhkö/ ioca on Kirko aidoisa/ tekisi Inhimisille iotca siinä kätwät iotakuta wahingota.

Spetuxet ensimmäisestä Cappa- lesta.

Monemur I.
de calamitatibus vite
humana.

SPeme tästä/ Inhimisen surklasta Elämästä ia menoista tässä Maailmassa / että se on täynnäns risti ia wastoinläymistä/ surua ia murhetta/ Augusta nijn haman Loppun asti / ninquin Jobin kirias seiso. Ja on meille Estimēdi senpäälle tässä Evangeliumis tästä Röyhästä Waimosta/ ioca on mistannut selä hänen Michens että hänen Poicans/ ia swresa murhesa hänen Elämäns cuuttanut. Ja coco P. Kamattu on täynnä senceleait

Esimerkeiä ioka sen todistawat. Sillä hamast **Ada-**
 mista ia **Eva**sta meidän **Esiwanhemistan** / owas
 caieki kiusannet tämän **Elämän** risti ia tusca ia caieki-
 naista murhetta. **Jes** me otamme etteem sen **P.**
Patriarchan Jacobin Historian / ia rupeme sitä
 cakeleman / nijs me löydäme / että hänen **Elämäns**
 täsä **Maailmas** on ollut täynnäs risti ia murhetta.
 Sillä ensistä hän pakeni hänen **Belien**s **Esaun** edes
 sitä / ioka seisoi hänen **Hengens** iälkin / ia tuli wieralla
Maalla cowan palweluxen / cusa hän kârsei palio wa-
 stoinkäymistä. Sitäläkin sajs hän swren murhen hâ-
 nen omista lapsistans: **Dina** hänen **Zyttären**s hâ-
 wâistin ia maattin **Sichemildä** sen **Maan** **Ruhtie-**
nalda / iosta ylösnousti swri **Murha** ia **Weren** wuoda-
 tus: Sillä **Dinan** **Beliet** **Simeon** ia **Leui** löie
Miecalla **Euoliari** caieki miehen puolet **Caupungisa** /
 ia ynnä muiden cansa **Sichemin** ia hänen **Jsäns** **He-**
morin. Siiste **Jacobin** poiat myie heidän **Belien**s
Josephin poies / ia sanoit: Että mehän **Pedet** olit
 syönet hänen ylöes ioka **Jacop** cauwain ietti ia murhet-
 ti / ia eij tahtonut anda isens lohduutta. **Ruben** hänen
 poicans macaisti hänen oman **Aiepuolens** **Jacobin**
Waimon Bilhan cansa / ia hieroi hänen **Jsäns** wuo-
 ten. **Euinga** palio wastoinkäymistä **Joseph** hänen
 poicans on kârsinyt / siiste cuin hän myytin omilda
Belieildäns ia heitettin wäärän canden ia walhen
 cautta **Tornijn** / cusa hän swren hetken oli / siihen asti /
 cuin hänen **Jumala** ihmelistä steldä ulgosautti / ia
 ylöscorgotti hänen yhderi **Ruhtinari** **Egyptin** **Maal-**
 la. Nijs myös **Dawid** **Euningas** on kârsinyt tämän

Gen. 27.

Gen. 34.

Gen. 37.

Gen. 38.

Gen. 39.

Gen. 39.

Gen. 41.

2. Sam. 15.

Job. 2.

Psal. 75.

Discimus
nos mori
subjectos
esse.

Maailman wastoin käymistä/ suru ia murhetta/ cosca hänen oma poicans Absolon nosti Sodan händä wastan/ ia ulgosaioi hänen Riiskistä/ ilman monda mwta wastoin käymistä cuin hän on kärsinyt. Mutta ylisen näitä caideia on se Pyhä ia Wanhurskas Mies Job/ yldäkyllä kärsinyt täsä Maailmasa Tuska/ Waiwa ia Wastoin käymistä: Sillä hän yhtenä päiwänä mistaisti caidei hänen Lapsens/ caidei hänen Camelins/ Ains/ Härkäns ia Lambans/ ia myös ike sitte lyösin haawoin/ ettei coco hänen Kumisans ollut terwetä paica/ laelda pätä niin candapähän asti. Ja wielä päälisexi pilcattin ia häwäistin häne omalda Waimohdans ia ystäwildans. Ja monda mwta senealdaista Estimeretiä sen päälle olisi/ iotca aian tärkeyden tähden eij taita caideia ylöslueta. Ja ninquin he owat kärsinet waiwa ia wastoin käymistä/ niin myös caidei mwte kärsiwät täsä Mailmas/ sen mitan iälkin cuin Jumala ihcekullakin anda. Ninquin Psalmisa seiso: **D**Erran kades on yxi picari eli malia / täyrä wälewästä Wijnna/ ia pane täyten iocaitzelle sitä/ mutta ne Jumalattomat pitä ylösuoman rahgan. Ja tule meidän näitä muista ia aina aiatella/ ia walmistaman meidän tämän Maailman ristiä wastan/ ia tietämän/ että ne pitä käättämän meille ijancaideisxi iloxi ia riemuksi tämän elämän iälkin.

II. Opeme/ että me oleme myös Euoleman alla annetut täsä Maailmas/ eikä meille mwta loppua täsä ole cuin Euolema. Sillä ninquin tämä nuoru cainen/ ioca oli hänen Aitins ainoa poica/ on Euoleman kautta tästä poistemmatu: Niin myös meidän

ia caicein Inhimisten tästä Euoleman kautta lähte-
 män pitä / Jumalan caicewaldian oman sanan ia
 Duomion iätkin / ioca sano: Maasta olet sinä tul- Gen. 3.
 lut / ia maaxi pitä sinun iätkens tuleman. Ja P. Iob. 13.
 Job sano: Inhiminen Waimosta syndynyt elä-
 pi wähdän aica / ia on täynnä lewottomutta / cas-
 va ylös ninquin Cuckainen / lange maahan / pa-
 kene pois ninquin wario / ia eij ole pysyväinen.
 Nijn myös Psalmisa seiso: Sinä annat Inhimi- Psal. 90.
 sen Cuolla / ia sanot / tulcatte iätkens te Inhimi-
 sten Lapset. Sillä tuhatta Maastaicka on sinun
 edesäs / ninquin se päiwä cuin ellein oli / ia nin-
 quin yxi yd walxo. Sinä annat heidän pois
 mennä ninquin yhdessä wärdhän / ia owat ninquin
 uni / ia ninquin Kuoho ioca piain cuiwapi / ioca
 warhain cuocstui / pian cuirwa / ia ehtona poieki
 hacatan. Samallamuotto myös Syrach sano: Yxi Syr. 40.
 wiheläisyys ia surkia meno on caicein Inhimi-
 sten Elämän cansa / hamast Äitän cobdusta sihen
 asti cuin se maahan / ioca caicein meldän Äitim
 ombi, haudatan. Tästä on aina murhe / pelco /
 odotus / ia wihmein Euolema / riijn hywein sillä
 cuin swresa cunniesä istupi cuin silläkin ioca wä-
 hin on maanpäällä / riijn hywein sillä ioca Silki
 ia Crænua canda / cuin sillä ioca rohtimella on
 waateittu. Ja sano riimein / että se tapahtu caifil-
 le Inhimisille: Eij tästä ole yhtäkään eroitusta. Mut-
 ta ninquin Wissauden kirias seiso: Caicilla on yh- Sap. 7.
 täläinen sisällöäymys Elämän / ia yhtäläinen
 ulgostäymys. Tästä Euole riijn pian swri cuin pie-

1. Reg. 17.

Jud. 16.

2. Sam. 11.

Exod. 14.

Levit. 10.

2. Sam. 11.

Dan. 5.

Dan. 6.

Jonas 1.

ni/ Ricas cuin Köyhä / Nuori cuin Vanha / caide
 Inhimiset pitä wældaman caiken Maailman yhtei-
 stä tiestä: Eij täsä auts corkia Sucu/ eij Wiissaus eli
 Dppi/ eij Wäkewys eij Cauneus. Sillä Salomon
 oli wiissas ia ricos / ia cuitengin Cuoli. Samson
 oli wäkewä/ ia Absolon oli Caunis / ia owat cuiten-
 gin Cuollet. Caidi P. Patriarchat ia Propheetat
 owat Cuollet. Ja caikista niistä seisoi näin kirioitettu.
 Dän Cuoli ia coottin Isädens tygö. Ja tule
 Cuolema usein äkistä ia nopiasti Inhimisen päälle.
 Ninquin Pharao Cuningas äkistä upotettiin punai-
 sen Meren caiken hänen Sotawäkensä cansa. Nijn
 myös Aronin poiat Nabad ia Abihu äkistä tules-
 da ylös poltettiin. Absolon ioca nosti Sota hänen
 Isäns Dawidi wastan/ äkistä iäij hiurista pwn oran
 rippuman/ ia siinä pistettiin Keihällä läpihen. Balo
 sazar lyötiin Caldeerilda yhtenä yönä äkistä Cuoli-
 liari. Dariuxen neuwon andaiat eli Raadi ynnä
 Waimoin ia Lasten cansa heitettiin äkistä Jalopeu-
 rain luolan / iotea cohta heidän Iwns riäi muserfit.
 Jonas äkistä heitettiin Meren ia ylös nielein Wao
 lascalalda. Ja monda muuta sencaldaista Esmerci-
 tiä ovat/ iotea todistawat/ että Inhimisten päälle tule
 äkistä Cuolema/ ioca heidän poistemma. Me myös
 ihe näemme silmänne cansa ioca hetki / euinga Inhi-
 miset äkistä poistemmatan/ nijn ettei me mahda mual-
 da cauka Esmerciä ehiä: Sillä meidän seasm ioca
 aica tapahtu niistä. Mutta mistä tämä tule / ia mistä
 tähän syh on/ että Inhiminen näin surkisti pitä Cuoli-
 leman. Philosophi ia mwt wiissat paanaliset Mies

het owat sitä eukistellet: Mutta eijole taitaneet syö-
tä sitä oikista sytä / waan sanowat / että Inhiminen
niin oli luotu. Ja siwresti siinä erheetyvä: Sillä
Jumala loi Inhimisen hänen oman Euvans iälsin/
ia eij yheäkän Euolemata silloin ollut. Mutta siite
costa Inhiminen langeisti syndin / tuli hän Euoleman
wicapääri. Niquin P. Pawali siitä kirioitta sano-
den: Niquin yhden Inhimisen kautta syndi on
Maailman tullut / ia synnin tähden Euolema / ia
niin Euolema calkein Inhimisten yltzen omi-
yldynyt / senwuoksi että calkei owat syndiä teh-
net.

Rom. 5.

III. Opeme / cuinga meidän pitä hauttaman
niiden Euoluitten Inhimisten Kuomit / iotca täälä
nuckuwat / nimittäin / meidän pitä heitä Eunnialise-
sta hauttaman. Niquin Syrach sano: Kääri
hänen Kuumin niquin cohtuus on / ia anna
hänen Eunnialifesta hauttaan tulla. Ja me lue-
me / cuinga P. Patriarchat owat Eunnialifest hau-
danneet heidän Euolluens. Abraham on hänen Wai-
mons Saaran Eunnialifesta haudannut sihen Pel-
don ionga Ephron hänelle myi. Jacob hausta si
hän Waimons Rachelin Eunnialifest. Joseph ia
hänen W. liens owat woidellet heidän Isäns Jacob
bin Kuumin / ia siwen Eunnian cansa sen haudan-
net. Se Wanha Tobias on Niniwen Caupungijn
Eunnialifesta haudattu. Ja Jumala itse on haudan-
nut Moseren Moabiterein Maacunnas Nebo wuo-
relle. Ja wdessa Testamentis on myös Esimerki sen-
päälle: Martha ia Maria owat Eunnialifesta hau-

Monemur
mortuos
honeste se-
peliendos
esse.
Syr. 34.

Gen. 23.
Gen. 35.
Gen. 50.

Tob. 14.
Deutr. 34.

Ioh. 11.

dammet heidän Welien Lazaruksen / iongå meidän
HERRA Christus ylöshetätti iällens / ia sen cansa o-
sotti hänen Eunnians. Niin myös Joseph Ari-

Ioh. 19.

matthias ia Nicodemus ovat meidän HERRAN Chris-
tuksen Jesuksen Pyhän Ruumin Eunnialisest hau-
dannuet. Ja Stephanus sitti cuin hän kiwicettin
Euoliaksi on haudattu. Näin pitä myös meidän hauta-
taman Eunnialisesta meidän edesmenneitä Euolui-
ta. Ja waikka ei se tule nijnen Euolluitten hywäxi ei-
kä autuudexi / eikä myös wahingoxi cuinga he haudatd.
Ninquin myös ei se ollut Pyhän Martyritten wa-
hingori / että heidän Ruumin polestettin tuhgar / ia
molla häpiälisellä Euolemalla HERRAN Christuksen
tunnustoxen tähden ovat surmaut: Niin euitengin
pitä meidän cosca meille tila on / Eunnialisesta mei-
dän Welien ia Sisarem hauttaman / sen syyn tähden /
että he ovat ollet P. Hengen asuma siat / ia Jumalan
Seuracunnan Jäsenet / Easten cautta siihen istute-
ut. Ja myös wijmein pitä ylösnouseman euolluista /
ia Christuksen kirkasteun Ruumin caltaiseri tuleman.

1. Cor. 3.

Phil. 3.

Ja sen toiwon cansa me Eunnialisesta niistä hautan
panemme iotca edesnuclunet ovat. Mutta ne ioilla
ei se toiwon ole / ninquin Pacanat / Epicurit / ia mwe
fencaldbaiset hautamifest ei lucua pidä. Ninquin Ci-
cero kirioitta / että Diogenes on tehnyt / ioca lasti
heitä hänen Ruumin pois ilman hautamata / ia pa-
neman yhden sauwan hänen vierens / iolla hän taist
Coirat pääldäns pois carcotta. Massagetit (ninquin
leronymus kirioitta) ovat Zappanet Inhimiset cos-
ca he wanhar / iulit / ia sitti keittänet ia heitä ylös-

syönet. Tebarenit owat ripustanet ylös heidän cuols-
lens. Hircanit owat cuolluitten Kromit taiwan Lin-
duin ia Coirain etteen. heittäneet. Caspht mekän
Petoin etteen owat heittäneet. Grækit ia Romarit
ylöspoleit nijden cuolluitten Kromit. Ninquin wielä
nye Indias se tapa sanotan olewan / että cosca iocu
Cuole / nijn se poltetan. Nämät ninquin he owat pa-
canat / iotea Zumalasta eij mitäkän tiedä / nijn he
myös tekewät paccanan tarwalla / ioista me Christityt
olem caurwas eritetyt.

Toinen Osa.

Tästä toises Cappales / tämän Guollen
ylösherättämisestä / on meille wiisti Cappa-
letta.

I. On hEron Christusen suuresta armosta tä-
tä Röyhä leske waстан:

Ja cosca Jesus sen näki / armaheti hän hä-
nen päällens.

P. Lucas cahelaiset näisä sanoisa edespäin.

I. Että hEron näki ia ymmärsti tämän Röyhän
Lesken suuren murhen / sydämen kiuvun ia iekun / eij
wainwain ulconaisen silmäin cansa / ninquin yxi Inhi-
minen näke toisen / mutta hän näki tämän Röyhän
Waimon sydäme pohian / ia sen murhen ia kiuvun cuin
stina oli / ia cakoi hänen päällens laupiaisti ia armo-
lisesta. Ja on se Hebræan kielen luondo ia tapa / et-
tä ne sanat / iotea merkitsevät tundo / cuin on / Näke-
minen / Tundeminen / Tietäminen / ia mwet sencalcai-

Analysis
2^a. Partis
quinque
membra
compra-
hendens.

Aspectus
Christi.

set/ merkeväät ei yhtä paliaista ia yrkertaisista näle-
mistä ia tundemista: Mutta yhtä laupiata / armoli-
sta/ ia lohdulista nähtä/ niin että hän tahto auta mei-
tä meidän tuskasam ia hädäsäm. Ja näin tällä muoto
meidän Herran Christus on nähnyt tämän Köyhän
Eestien Waimon/ ioca oli mistanue hänen ainoan poi-
cans/ ia sangen swresa murhesa seuraisti händä hait-
taan.

2.

Miseratio
Christi.

2. Että hän armahti hänen päällens. Græcan
Textis seiso se sana *ἐπαλυσεν* ioca on niin palio sa-
nottu/ Että Herran Christus cailesta sydämeestä ar-
mahti hänen päällens. Ja niin annoi hän sydämeens
käydä sen Köyhän Eestien surulisen menon/ että hän
sydämen pohiasta armahti hänen päällens.

II.

Alloquium
Christi di-
centis: No-
li flere.

II. On Herran Christuksen puhesta tämän
Eestien tygö:

Ja sanot hänelle: Älä itke.

Meidän Herran Christus ei ainoast armahtanue
hänen päällens/ mutta myös puhui suloisest hänen
tygöns/ ia lohdutti händä sanoden/ Älä itke/ ninquin
hän tahdoisi sano: Minä näen ia ymmärrän sinun
surus ia itkus sinun poicas tähden/ iongas olet cuo-
leman cauita mistannut: Mutta ole hywäsä turwa-
sa/ sinun itkus ia murhes pitä cohta käättämän iloxi/
ia sinun pitä nälemän Jumalan ihmelisen woiman ia
wäen. Nämät tosin olie sangen suloiset sanat tätä
Köyhä Waimo cohtan/ ia myös niin woimaliset/ että
hän saii cohta lohdutoren hänen sydämesäns.

3.

Accessus
Christi.

III. Ja edestäwi ia rupelsi paarlin. Ja
candalat selsatti.

Tästä meille ovat kahjalaiset Aflat.

1. Että herra Christus rupeisi paarisn: Theophilaetus firioitta nainen sanain päälle tämän caltaisen ulgostoimitoren. Loculum tangit, ut discamus quod corpus ejus sit vivificum, quoniam enim caro facta est propria verbi omnia vivificantis, propterea vivifica est & ipsa, tollitq; mortem & corruptionem. Se on: Hän rupeisi paarisn/ että me oppisim hänen Jumins olewan eläväxi tekiän: Sillä että hänen Lihas on tullut Sanan omaksi/ ioka caidi eläväxi teke / sentähden on myös Liha eläväxi tekiä/ ia poisotta Euoleman ia turmelluxen. Ja Cyrillus sano: Communes facit cum sua carne, divinæ suæ majestatis operationes, ut possit etiam vivificare mortuum, & sanare infirmos. Se on: Hän teke hänen Jumalisuden Waisestetins tegoe hänen Lihasn causa yhteisxi / että se taita Euolluet ylösherättä/ ia taudit parata.

1.
Tatku lo-
culi.

2. Että candaiat seiasatit: Sen causa herra Christus osotei hänen woimans/ että cosca hän rupeisi paarisn/ niin ne iocca cannoit seiasatit: Sillä hän niin wälewästi rupeisi/ että ne iocca Kromista cannoit seiasatit/ ia ei saanet edemmä kädä. Näin wälewät ia woimaliset ovat hänen pyhäät Kädensä.

Substän-
tia bajulo-
rum.

IV. On tästä Sunnustähdestä/ ienga herra Christus tästä teki:

Ja hän sanot: Nuorucainen/ Minä sa non sinulle/ nousu n'ös. Ja se cohta ylösnou si/ ia rupeisi puhuman. Ja hän annot sen Asteillens.

4.
Miraculor
ipsum.

Etsä tunnustähdes meille owat neliä Aftata/ iosta meidän pita waarin ottaman.

1.
Sermo
Christi ad
mortuum.

1. Etsä hän puhui tämän Euolluen tygö ia sanoi: **Minä sanon sinulle:** Minä ioca olen se ulgostäheteet Messias Jumalan poica / ionga hallusa ia woimasa on Elämä ia Euolema / Minä minä sanon sinulle nuorucainen / ioca Euolluna macat pareilla.

2.
Modus re.
suscitandi.

2. Etsä hän kästi nosta hänen ylös sanoden: **Nonse ylös:** Meidän Herran Christus puhuttele tätä Euollatta ninquin hän Eläist ia macaist unesa. Ja osotti sen cansa/ että waikka hän totifesta oli Euollue Inhimisten silmään edesä / nijsn cuitengin hänen edesäns / ioca taisti hänen palialla sanalla ylös herättä / eijs hän ollu Euollue / mutta Eli ia ninquin unesa macaist.

3.
Ereäio
mortui
locutio.

3. Etsä Euollue ylösistui ia rupeist puhuman / nimiteäin / meidän Herran Christuren Jesuren sanan ia kästyn iälkin. Sillä nijsn wäkewä on hänen sanans / että Euolluet ylösnousewat hänen sanans ia kästyns iälkin / ioca on sangen ihmeline ia swri Tunnustähci / ionga cansa Herran Christus osotti hänen Jumaluden woimans / ia todista että hän on se totinen ulgostuwa Messias / ioca piti tuleman Maailman. Ja että Euollue rupeist cohta puhuman / sen cansa Evangelista todista / että hän oli totifesta Euolluista ylös herättet: Sillä ne Eläwät puguwat ia eijs Euollue. Mutta mitä hän on puhunut / eijs Evangelista sijsä mitäkän kirioita / senpäälle / ettei meidän pidä nijsdä euolluista kysymän eitä oppiman / mutta Prophetailda ia Apostoleilda. Waan ilman epäilemätä on hän

puhunut sen isoncaikaisen Elämän menosta / ja siitä
ilosta ja riemusta ioca stellään.

4. Ja hän annoi sen hänen Aieillens / senpäälle /
että hänen piti näkemään ja tietämään / että hänen poi-
cans oli ylös herätetty Cuolluista / ja ottaman lohdu-
toista hänen tygöns / eikä enäämbi itsemään ja sureman
hän en iäkkins. Ja tosin tämä oli mahwa ja totinen
lohdutos / että hän saisi poicans iällens elävänä / ioca
ennein oli cuollut / että sitä suurembi kuin hänen mur-
hens enneltä oli / koska hänen poicans cuolluna paarein
päällämacaisti / sitä suurembi oli hän ilons ja riemun /
että hän hänen elävänä iällens saisi.

V. On tämän Tunnuksähden lopusta.

Ja pelco tuli caikein päälle / ja cunnioit-
ti Zumalata sanoden: Ewri Propheta on
ylös nostonut meidän sekaam / ja Zumala omi
hän cansans ekinyt. Ja tämä sanoma hä-
nestä ulgostäwi ymbäri caiken Judean / ja
caiken liiti Maacunnan.

Tämän Tunnuksähden lopun P. Lucas Kirjoitta
colmella muodolla.

1. Että pelco tuli caikein päälle: Sillä koska
he näit sen suuren Tunnuksähden kuin tässä tapahtui /
että H^{ra} Christus yhden palian sanan cansa ylös
herätti tämän cuolluen nuorucaisen: Niin pelco ja
hämäästys tuli caikein niyhen päälle / iotca siinä lās-
nä olit ja sen nägit.

2. Että he cunnioitit Zumalata hänen suure-
n armons edestä / että hän oli ekinyt / ja lähettänyt hei-

4.
Restitutio
sua marri.

5.
Eventus
hujus mi-
raculi,

Triplex e-
narratio.

1.
Timor.

2.
Glorifica-
tio.

Deut. 18.

3.

Dirulgatio

dän tygöns Messtaren / ionga he cusuic swereri Pro-
phetaxi / iosta seiso kirioitettu 5. Moseren kirias.

3. Että se sanoma hänestä käwi ulgos ymbäri
caiken Maacunnä / eij ainoast Nain Caupungisa cu-
sa tämä Sunnustähti tapahui / Mutta myös ymbäri
caiken Judean ia caiken liiti Maacunnan : Euinga
Herra Christus oli yhden palian sanan cansa ylöse
herättänyt yhden Euolluen / ia sen cansa osottanut
hänen olewan sen totisen Messtaren Maailman
Wapahiaian.

Opetuxet toisesta Esasta.

Loci Com.

24 Parsh.

Monemur

de immen-

sa miseri-

cordia Dei

erga affli-

ctos homi-

nes.

Psal. 133.

I.

S Peme täsä meldän Herran Jesuxen
Christuxen hywydestä / swresta armosta ia
laupiudesta caikia niistä wastan / iorca sw-
resa murhesa ia surusa owat / ia cuinga laupiaxi hän-
cako heidän puolens / ninquin Dawid Psalmista
swresta ia corkiasta ylistä hänen armons / caikia Käs-
hiä syndistä wastan / cusa hän näin sano : Laupias ia
armolinen on Herra / Eärswdinen ia swresta
hywydestä. Sillä niin corkia cuin Taiwas om-
bi Waan ylitzen andapi hän armons walista ni-
nen päälle / iorca händä peiläwät. Niin cauca-
na cuin Itä ombi Eännestä / pois siirsi hän meis-
tä meldän pahat tecona. Ninquin yri Itä ar-
mahra hänen Eastens päälle / niin Herra ar-
mahra niinnen päälle cuin händä peiläwät : Eit-
sä hän tyllä tietä / mingäcaltainen telo me olemma /
ia aiattele sen päälle että me tomu olemma. Ja toises

paicas sano hän: Tuca ombi ninquin **DE**Xra
meidän Jumalan? Joca nijn corkialla istupi/
Ja cuitengln alimaisten päälle catzopi **Tai**was
ia **Ma**asa. Joca sen **Köy**hän tomusta ylendä/ ia
sen **Wai**wasen logasta ylöscorgotta. Esimeräi
sen päälle on meille täsä **E**vangeliumis / täsä köyhäe
Waimos / ioca oli swresa surusa ia murhesa / cuinga
meidän **H**erra **C**hristus cakoi laupiafi hänen pääl-
lens / lohducti / ia sangen suloisten sanain cansa hän-
dä puhutteli sanoden: **Älä** itke. Tämän cansa pitä
caidei suruliset ia murheliset **J**nhimiset izens lohducta-
man tuscasa ia häädä / ia tietämän sen wisixi ia tode-
xi / että hän myös heitä tahto lohducta / ia laupiudens
heille osotta / cosca he oikias **B**scosa luottawat hänen
päällens. Sillä hän on wielä nyte nijn laupias cuin
hän silloin oli / ia nijn näke meidän tusean ia waiwan/
murhen ia ahdistoren / cuin hän näki hänen murhens
ia tuscans / ia tahto lohducta ia autta meitä.

11. Opeme tästä **Sunnustähdestä** / että meidän
Herra **J**esus **C**hristus on se totinen ulgostuvattu
Messias **M**aailman **W**apahdaia. Sillä hän ihe sen
todista ia osotta tämän swren ihmelisen **Sunnustähden**
cansa / ionga hän on tehnyt täsä **N**ain **C**aupungin
portisa / että hän ylösherätti yhden **E**uolluen palian
sanan cansa / ioca sana oli nijn wäkerä ia woimali-
nen / että se nuorucainen / ioca macaifi paarein päällä
Euolluna / cohta ylösnousti / ioca oli xpi swri ia corkia
Sunnustähei / ia xpi ihmellinen työ ia teko / nijn että
caidei peliästyit sen ylihen / iotca stinä läsnä olie ia sen
nägie. Ja tosti hän osotti sen cansa / että hän oli ylös-

Psal. 113.

Ex hoc mi-
raculo Dis-
cim³, Chri-
stum esse
Messiam &
verū mun-
di saluato-
rem.

Ioh. 11.

nousemus ia elämä/ iosa caidi pitä elämän. Ninquin
hän cuxupi igens P. Johanneren tyfönä sanoden:
Minä olen ylösnousemus ia Elämä / ioca VSCO
minun päälleni / hänen pitä elämän waika hän
cuolut olis. Sen myös P. Pawali todista Roma-
rein tygö sanoden: Että HERRA Christus cuxu ne
cappalet iotca eij ole / ninquin he elist. Ja ninquin
hän on algusa luonut Maan ia Taiwan tyhiästä/ ia
andanut seisö Auringon coco päiwän yhdesä paicas:
Ja tulen estänyt/ ettei hän taitanut polta niistä colme
Miestä: Sadrach/ Misach/ ia Abednego / tulises-
sa Wnisa: Nijn hän wielä nyt taita tehdä mitä hän
tahto/ ia eij hänellä ole mitäkän mahdotoinda. Hän
on myös Lazaruksen ylösherättänyt/ ioca io colme
yötä oli haudasa maanut/ ia cuxui hänen haudasta ul-
gos sanoden: Lazare tule ulgos. Nijn myös sen
Piscan/ yhden Päämiehen Tyttären ylösherättäi yh-
den palian sanan cansa sanoden: Pöica nouse ylös.
Ja pitä hänen wiimeisnä päiwänä ylösherättämän
caidi Cuollet/ iotca haudoisa marawat/ hänen änel-
lens sanoden: Te Cuollet noscat ylös. Ja waika
he owat pois mädännet/ tullet mullaxi ia tuhgar/ nijn
cuitengin Sielut ia Kromis pitä iäl lens yhistettämän
ia tuleman eläwäxi. Ninquin hän ihe sano P. Jo-
hanneren tyfönä: Se hetki pitä tuleman / ia lo-
ombi / että ne Cuollet pitä ewleman Jumalan
poian änen/ ia ne iotca sen ewlewat / pitä Elä-
män. Silloin HERRA Christus ihecullakin anda hä-
nen omans iäl lens/ Wanhemille heidän Lapsens/
Lapsille Wanhemans/ Waimoille Miehen/ ia Mie-

Ioh. 11.

Ioh. 11.

hille Waimon/ etc. Jotca Euolema on heildä pois-
ottanut / ninquin hän tälle Waimolle annoi hänen
Poicans iällens.

III. Opeme / että meidän pitä Jumalan töitä
ia tegoia tundeman / ia sanoman ynnä Dawidin can-
sa: Swret owat **DE**Xran tegot / ioca niistä
waarinotta / hänelle on ilo siistä / mitä hän aset-
ta / se on yllistettävä ia caunis. Ja cosca me niinen
päälle caselemme ia oikcin tunnemme / niin me ylös
herätämme meitäm niinen edest Jumalata kistämän
ia cunnioittaman / ninquin Dawid on tehnyt isca
sano: **DE**rra minun Jumalan / swret owat si-
nun ihmies / ia sinun alatores / iotcas meille oso-
tat / eli ole yhtä kân sinun caldaistas / minä tah-
don niistä ilmoita / ia niistä puhua / waikka ei yri-
kân taida niistä ylöslukia. Näin tämä Cansa on
tehnyt / ioca tässä oli / cosca **HE**Xra Christus ylös he-
rätti sen Lesken Poian cuolluista. He tunsit sen swren
Jumalan työn ia tegon cuin hän tässä teli / ia cunnioi-
ti Jumalata sen edest sanoden: Swri Propheta
on ylös nosnut meidän seksam / ia Jumala on et-
zinyt hänen Cansans. Näin myös meidän pitä yli-
stämän / kistämän ia cunnioittaman Jumalata / että
hän on lähettänyt hänen poicans Jesuren Christuren
tähän Maailman / ia andanut hänen yhderi Bffrixi /
Hinnari ia maroxi meidän ia caiken Maailman syn-
dein edestä. Hän on andanut meille hänen pyhä sa-
nans ia Evangeliumins / ia ioca hetki ia aica anda sen
saarnatta meidän edesäm / ia autta ia suoiele meitä
caikesta waarasta ia wahingesta / anda meille Rau-

*Discimus
opera divi-
na esse con-
templanda
& agnos-
cenda.*

Psal. 111.

Psal. 40.

han ia Terweyden. Näiden ia muiden Lahiain edes-
 stä/ tule meidän ylistä ia kisttä Jumalata / ia seu-
 rata tämän Eansan Estimerctiä.

Euangeliumin Kirioit-
 tä P. Lucas 14. Lugas.

S Al se tapahtui/ että Je-
 sus tuli yhden Niekien huone-
 sen/ ioka oli ylimäinen Phari-
 seusten seasa / Sabbatina rual-
 le/ ia he wartioitzit händä. Ja
 catzo/ siinä oli yxi westantinen Inhiminen
 hänen edesäns. Ja Jesus wastaisi Laino-
 penville ia Phariseuxille ia sanoi: Sopiko
 Sabbatina paranda? Nijn he waitenit.
 Mutta hän rupeisi hänen/ ia paransi hänen/

ia lasti menemän. Ja hän wastaten sanoi
heille: Kenengä teidän Nauta eli Asicai-
won putopi / ia eij cohta händä ylöswedä
Sabbatin päiwänä? Ja eiwät he taitanet
händä tähän wastata.

Wutta hän sanoi wieraille wertauxen/
cosca hän merkitzi/ cuinga he walitzit ylimäi-
stä Istuimita/ia sanoi heille: Coscas cutzu-
tan ioldaculda Häihin / niijn älä ylimäisxi
istu/ ettei lähes iocu cunnialisembi sinua ole
häneldä cutzuttu/ ia niijn tule se / ioca sekä si-
nun että hänen ombi cutzunut / ia sanopi si-
nulle: Anna tälle sija. Ja niijn siinä häpiän
cansa rupiat alambana istuman. Wutta pa-
ramin coscas cutzuttu olet / niijn mene ia istu
alamäisen sijaan: Senpäälle / että cosca se
tule/ ioca sinun cutzunut on sanois sinulle/
Nstämän/nouse ylemmä. Silloin sinulle on
Cunnia niijnen edes / iotca ynnä Merioitze-
wat: Sillä että ioca itzens ylendä/ hän ale-
tan/ ia ioca itzens alenda/ se yletän.

Whā Lucas edespane meille tässä yhden Exordium
Histortan/ cuinga meidän Herra Christus Jea ā summa
sus on mennyt Kualle yhden Phariseusten Evangelij.

Päämiehen tygö / ioca hänen oli cuxunut wierarens
 yhden Sabbatin päiwän päälle / ia stellä parandanut
 yhden westautisen Inhimisen. Mutta ennen kuin
 hän paransi sen / tyseli hän Phariseuxilla / ioca syyhen
 olit cansa cuxunut / ios se olit sowelias parata Sabba-
 tina / waan ettei yxifän heistä syyhen mitäkän wasta-
 nut / niijn hän teli hänen wireans / ia paransi sen west-
 autisen Inhimisen / ei caxonut heidän mielsdäns / ei
 lä totellut heidän nurinatans. Ja puhui heidän ty-
 göns yhden wertauxen kautta / yhdestä Aistia eli
 Naudasta / ioca putopi cainvooon / ia he cohta sen sijes
 ylöswetäwät Sabbatina / ia sen cansa hän wasta hä-
 nen edestäns / ia osotta / että hänen palio enämin oli
 sowelias ia luwalinen autta Sabbatina yhtä Köyhä
 sairasta Inhimistä ia händä parata. Ja wijsmeinma-
 na hän miestä ylpeitä ia coreita Phariseuxia / ioca täsä
 coosa olit / että heidän piet poispaneman heidän co-
 rendens ia ylpeydens / ia nöyryttämän heitäns / selä
 Jumalan että Inhimisten edesä.

Tämä Euangelium yhtensopi sen colmannen Käsi-
 kyn cansa / sentähden että täsä opetetän cuinga Sab-
 batin päiwä oifein pyhitetän. Ja sen toisen Vseon
 cappalen cansa / sentähden että se Sunnustähti ionga
 HERRA Christus täsä teli tämän westautisen Inhi-
 misen cansa / todista että hän on se totinen Messias /
 Jumalan poica ia Maailman Wapahia. Niijn
 myös sen neliannen rucouxen cansa meidän iocapäi-
 wäises rucoures / cusa me rucoilem Jumalalda ioca-
 päiwäistä Leipä / ionga alla myös Krimin terweys
 ymmärtetän.

Conuenit
 hoc Evan-
 geliū cum
 3° Precep-
 to Decalo-
 gi. Item
 cum arti-
 culo, 2° &
 4^a Petiti-
 one.

Ja on meille täsä Evangeliumis cari Dsa:

I. On siinä Sunnustähdestä / cuin Christus täsä teli / että hän paransi sen westautisen Juhimisen.

Propositio
bimembria.

II. On siinä wertouresta / ionga hän puhui wierasten tygö / manaten heitä nöyrytteen.

Ensimmäinen Osa.

Uin palto cuin tähän ensimmäisen Osa tule / niin on meille täsä cahderan Astan haara eli Eappaletta.

Analysis
Ia Partis
Octo cir-
cumstantiis
compre-
hendens.

I. On siinä paicasta / cusa tämä Sunnustähti on tapahunue:

I.
Circum-
stantia est
loci.

Ja se tapahtui / että Jesus tuli yhden Phariseusten Päämiehen huonesen.

Näillä sanoilla P. Lucas tietä anda / että se on tapahunue yhden Phariseusten Päämiehen huonesen. Phariseusten ioucosa ei ole caici ollet yhtäläiset / monicahdat owat ollet ylembänä / monicahdat alambana. Mwtamat owat ollet ninquin Päämiehet heidän seafans / iotca mwt piti ewleman / ninquin Ewangelisterit todistavat. Näinen Phariseusten Päämiehen huonesen on HERRA Christus mennyt. Ja waika hän kyllä tiesi / että Phariseuret olit hänen wihamiehens / iotca wihaisti ia wainoisti händä / ia seisoit hänen hengens iälken / meni hän cuitengin sinne / ei sennä tähden / että hän piti heidän wäärän oppins cansa / mutta että hän saataisi heitä oikalle tielle.

II. Astan haara on siinä aiasta / cosca se on tapahtunue.

II.
Circum-

*stantia est
temporis.*

Sabbatin päiwänä.

Sabbatin päiwä oli Jwettain seasa Seisemes päiwä wijsosa / ioca langepi meidän Louantain päiwän päälle. Silloin he cocontulit heidän Synagogans Jumalan sana cwleman. Ja ioca Caupungisa olit heille Synagogat / cusa Prophetain kirioituret luettiin ia ulgostoimitettiin. Ja että meidän HErra Christus on myös ulgostoimittanut ia lutenut Prophetiat Synagogasa. Mutta xpi Tempel heille waiwoin oli Jerusalem Caupungisa / cuhunga caidti colme kerta Aistaiasa HErran Lain iälken piti cocontuleman / nimittäin / Pästäis Juhlalle / wijsko juhlaalle / ia lehtimaian juhlaalle. Mutta ioca wijsko Sabbatin päiwänä tulit he cocon heidän Synagogisansa. Ja tämän Sabbatin päiwän päälle tämä on tapahtunut / että meidän HErra Christus on tullut Phariseusen Päämiehen huonesen.

III.

*Circum-
stantia en-
primis fuit
seu causam
ingressus
Christi in
domum
principis
Phariseorū*

III. On siinä syystä / mingä tähden HErra Christus on tullut Phariseusten Päämiehen huonesen.

Rualle eli ruoka ottaman.

Græcan Textis seiso / että hän tuli Leipä syömään. Sillä siitē cuin he olit ollet Synagogisa / ia Jumalan sana cwllēt / cusiui tämä Phariseusten Päämiehen HErran Christuren wieraxens : Ja HErra Christus meni hänen Huonesens Leipä syömään. Sillä hän ninquin mwe Inhimiset tarwisi ruoka / sentähden että hän on ottanut hänen päällens täyden ia totisen Inhimisen luonon / ia caidti sen luonon omaisudet ia heikoudet paizi syndi. Sentähden hän myös tarwisi ruoka hänen Hengens ia Awwins ylöpicämiseksi.

Sillä

Sillä ninquin Aristoteles sano: Cibus naturam
conservat. Se on: Nuoca luonon ylöspitä.

IV. On siinä/ cuinga he ovat wartioinet Herra
Christusta:

Ja he wartioisit händä.

Tästä Evangelista osotta / mingäcaltainen halu ia
sydän Phariseuxilla on ollut Herra Christusta wa-
stan/ nimittäin/ xpi myrkylinen aiatus ia halu: Sillä
he cazelit ia cwldelit/ mitä hänen piti puhuman ia te-
kemän / senpäälle että he saiste iongun tilan ia syyn
händä panetella ia iongon wahingon saatta. Olco-
naisen puhen ia käyettämisen cansa he teeskelt/ ninquin
he olisit hänen ystäwäns/ mutta sydämesäns he wihai-
sit ia wainoisit händä/ ninquin te usein siinä cwletta
Saarnattawan.

V. On sen Sunnustähden tilasta / cuin Herra
Christus on tästä tehnyt:

**Ja cako / siinä oli xpi wesitautinen Inhi-
minen hänen edesäns.**

P. Lucas sen sanan cansa Catzo/ tahto meitä
ylösherättä wisusti waarin ottaman tästä mitä hän
tästä kirjoitta / että me selä Silmäin että Corwain
cansa niistä cakomma ia cwlemma. Ja sano/ että xpi
wesitautinen Inhiminen seisoi siinä Phariseusten
Päämiehen huonesä. Ja ei siinä mitäkän kirjoita/
ios hän Phariseusten neuwoista / taicta ikestäns on si-
hen tullut. Mutta cuitengin on se kyllä ymmärtettä-
vä/ että hän on siihen tullut heidän neuwoistans/ mu-
toin ei olisit hän rohgenut ike mennä sencaitaisten
swrten Herrain huonesen ia cocouxen. Ja Phari-

iv.

Observatio
Phariseorū

v.

Occasio hu-
jus miracu-
li.

seuret ei jolista sitä lärstinet / että iocu erinomaisest se iose
 ea taudisa oli / ihmän luvata olit tullut heidän seuran.
 Ja niin palio cuin tähän westeautisen Inhimisen tule /
 on hän sangen rasean taudin alla ollut / ioca tauti tule
 plönpä. tis. sta iuomisesta / ia coco Xwmin plöscöhistä /
 ettei hänesä ollut yhtiälän terweitä paita.

VI.

Interroga-
 tio Christi
 Pharisaeis
 proposita.

VI. On meidän HERRan Christusen kysymi-
 festä :

Ja Jesus wastaten sanoi Lainoppenuille
 ia Phariseux lle : Opetko Sabbatina pa-
 randa? Niin he waitenit.

P. Lucas Evangelista kahcalaisest tästä edespäne.

1. Että meidän HERRa Christus kysy iose sopi
 Sabbatina paranda : Eij sentähden / ettei hän iose il-
 man heidän neuwotans kyllä tietäny mitä hänen piti
 tekemän : Mutta sentähden / että hän saattaist ilmei
 Phariseusten ia Lainpäälisten pahat ia myrkylisest aias
 toyet / ioca wartioihte händä.

2.

Obmutef-
 centia Pha-
 risaeorum.

2. Että he waitenit ia eij tainet mitälän sifhen
 wastata. Sillä HERRa Christus oli sen kysymisen niin
 edespannut / että waikka cuinga he olisit sifhen wastas-
 net / niin he olisit woiteetue ia solmitue. Jos he olisit sa-
 nonet / ettei Sabbatina sopinut paranda : Niin he olis-
 sit osottaneet sen cansa / ettei heille yhtä laupiutta ol-
 lut lähimäistä vastan. Jos he olisit sanoneet / että se
 oli luvallinen / niin he olisit puhuneet omatundons was-
 stan / ioca luv. sen sworexi synnixi / iose Sabbatina iose
 tosin piti tehtämän : Ja sentähden olit waij / ia eij
 mitälän tohtinet wastata.

VII. On tämän westautisen Inhimisen ihme-
lifestä parannoresta:

**Mutta hän rupeisi häneen/ia paransi hä-
nen/ia lasti menemän.**

Colme muoto P. Lucas täsä edespane / iocca
hEtra Christus täsä on pitänyt paratesansa tätä
westautista Inhimistä.

1. Että hän rupe häneen kädens cansa/ senpää-
le että hänen wiholisens piti näkemän / että hän se oli
iocca paransi tämän tautisen Inhimisen / ia osotta sen
cansa/ että hänen kätens owat wälewät caictia autta-
man/ ia caicti taudit parandaman. Niquin Psal-
misa seiso: Sinulla on woimalinen käsivarssi/
wälewä on sinun Kätes/ ia sinun oikia Kätes on
corctia.

2. Että hän paransi hänen / ia sen cansa todisti/
että hän on se totinen Messias / ionga hallusa owat
caicti cappalet sekä taudit että terweydet/ ia on se oikia
Lääkäri/iocca caicti taudit taita paranda, ninquin Da-
wid sano: Että hän paranda caicti heickoudet/
ia terweyxi teke caicti taudit.

3. Että hän lasti hänen menemän: Senpäälle
että Phariseuret piti silmäins cansa näkemän / että
hän oli saanut hänen terweydens täydelifest/ ia hE-
ran Christuxen woiman cautta oli westaudista pa-
rattu.

VIII. On Sabbatin työn ia tegon edeswastau-
resta:

Ja hän wastaten sanoi: Kenengä teldän

VII.
Est mira-
culosa sa-
natio hy-
dropici.

1;
Attam
hydropici.

Psal. 19.

2.
Sanatio hy-
dropici.

Psal. 103.

3.
Dimissio
ejus.

VIII.
Apologia
seu facti
defensio.

Nauta eli Asi caluon putopi / ia eli cohea
händä ylöswedä Sabbatin päiwänä? Ja ei-
wät he taitaneet händä tähän wastata.

Tässä meidän Herran Christus wasta hänen / ia hä-
nen tekons edestä / ia osotta että hän oikein teki siinä /
että hän paransi Sabbatina. Ja selittääpi sen yhden
wertauxen eansa / ionga hän otti yhdestä Naudasta
eli Asista / että ios se puto caluon / nijs se cohea Sab-
batina ylöswedetän. Ja tahto nijs palio sano: Te
Ulcocullatur Phariseuret / te wartioisetta minua /
ios minan pitä iotakin telemän Mosexen Lakia wa-
staa / ia erinomaifesta ios minä parannaistn Sabbati-
na tämän westautisen Inhimisen ioca tässä seiso: Ja
luuletta sen olevan Lakia waстан / ia Sabbatin sen
cautta turmeldavän. Mutta minä sanon teille / että
ios teille on luvalinen wetä ylös Sabbatin yhtä Nau-
ta caluost / palio enämbi on luvalinen auta yhtä köyhä
Inhimistä taudista ia parata Sabbatina / ioca on pa-
lio callembi cuin yri särjetöin Luondo cappale. Ja sen
olen minä oikein tehnyt / että minä paransin tämän
Köyhän westautisen Inhimisen Sabbatina: Te
mahdatta aiatella ia puhua mitä te tahdotta. Näin
meidän Herran Christus Jesus wasta hänen edestans
Lainpäälistä ia Kirianoppenuita waстан / nijs ettei mi-
tään he taitaneet sijsen wastata / mutta olit äneti / ia
sen eansa myöteä annoit ia tunnustit / että hän oli oikein
siinä tehnyt / että hän Sabbatina paransi.

Loci Com:

1. Partis.

Discimus

Opeturex ensimmäisestä Esasta.

1. **O** Peme tässä / eumga meidän piä can-

sakäymistä pitämän wieraspidoisa eli muella nisten
 Blcocullatuin/ eripuraisten ia myös epäuskoisten In-
 himisten cansa / nimittäin / että meidän pitäwissästi
 ia toimelisesta heidän seurasans oleman/ ettei me tuli-
 si wietellyxi ia wedettyxi heidän pahuttens/ epäuskoons/
 ia wäärän oppihs / mutta paramin että me taidaisim
 saatta heitä oikialle tielle. Sillä meidän Herran Chri-
 stus Jesus on myös toisinans ollut heidän cansans/
 mennyt heidän wieraspitoons / syönyt ia iuonut hei-
 dän cansans : Mutta cuitengin senpäälle / että hä-
 nen piti saattaman heitä oikialle tielle/ ei hän ole cat-
 zonut heidän mielensä / eikä sen iälken tehnyt / vaan
 on oppettanut ia oisendanut heitä / ninquin hän myös
 täsä teki/ koska hän oli Phariseusten cansa Kualla/ ei
 hän heidän mielsens ia tahtons iälken tehnyt eikä pu-
 hunut / mutta teki sen mitä hänen Wircans wadei/
 nuhteli ia manaisi heitä/ ia paransi yhden sairaa In-
 himisen. Ja waikka se parambi olisi / wältä ia carta
 sencaldaisten Inhimisten cansakäymistä/ Sillä nin-
 quin Psalmisa seiso : Nijnen pyhäin cansa olet
 sinä pyhä / nijnen hywätin cansa olet sinä hywä.
 Ja nijnen puhain cansa/ olet sinä puhdas/ ia ni-
 nen pahain cansa olet sinä paha. Ja Syrach sa-
 no : Joca tartu terwan / se saastutta itzens siistä.
 Nijn myös Cyprianus sano : Consortes erunt alie-
 norum delictorum, qui delinquentibus conver-
 santur. Se on : Ne totca syndisten seuras ovat/
 ne tulevat synnistä osaliseksi. Nijn cuitengin koska
 wirca ia asta nijn waati / että meidän pitä oleman
 heidän seurasans/nijn se on luvalinen : Mutta nijn/

quomodo
 cum hypo-
 critis con-
 versari de-
 beamus.

Psal. 17.

Syr. 13.

että me wissasti heidän cansans olemma / ia cartam-
me / ettei me tule heidän wietellyxi / eikä suostu heidän
pahuttens / mutta sen päälle panem caiken ahleruden /
että me taidaisimme heitä käästä parannoren. Ja erins
omaisesta Saarnamieheltä pitä heidän wirrans puole-
sta opettaman / ia ylösoiendamman niistä iotca erhettyneet
owat / mutta cosca ei he tahdo heitä ewlla eikä parata
heitäns / nijs heidän pitä cartaman heidän cansa-
käymistäns.

*Discimus
indolem
Hypocrita-
rum frau-
dulentiam.*

II. Että nämät Lainpääliset ia Phariseukset iot-
ca tästä wieraspidosa olit / owat warcioinet H&Xra
Ehristusta / mitä hänen piti puhuman ia tekemän :
Sistä me opeme nijsen Blcockatuden luonon ia ta-
wan cuinga cavalat he owat / he cuxuvat wieraxens /
puhuttelewat ystäwälistä toisen cansa / andawat ma-
fiat sanat / ia cuitengin myrky ia sappi on sydämesä /
ia pytäwät saatta lähimäisens wahingon. Ne iotca
senkaltaiset owat / Dawid cuxu Jumalattomaxi
ia pahan tekieri / iotca ystäwälistä puhuwat lä-
himäisens cansa / ia heidän sydämesäns on pa-
hus. Ja toises paicas cuxupi hän ne / Ylpiäxi ia
wäkiwallan tekiäxi / iotca seisowat toisen Den-
gen iälken / ia ei pidä Jumalata heidän silmäns
edesä. Ja sano : Että liuckambi cuin woi on hei-
dän swns / ia sota on heidän mielestäns / heidän
sanans owat pehmiämmät cuin Olli / ia owat
cuitengin teräwä Wiecka. Ja wielä enämbi puhu
heistä sanoden : De teroittowat heidän Kielens
ninquin Wiecan / ia ambuwat heidän myrkylisil-
lä sanoillens / ninquin nuolen ca-sa. Että he sa-

Psal. 28.

Psal. 54.

Psal. 55.

Psal. 64.

laisesta ambulsi sitä hurskasta/ äkistä he ambu-
 vat hänen päällens ilman pelgota. **De** ovat
 rohkiat heidän pahan neuvons cansa / ia puhu-
 vat kessenäns / cuinga heidän paulat paneman
 pitä / ia sanovat / cuca heitä taita nähdä? **De**
 ylös aiattelevat coirutta / ia pitävät sala / he o-
 vat pahanelkiset / ia pitävät cavalat luonet. **Ja**
 puhu cohta iälk:n nijnen rängastoresta sanoden:
Mutta Jumala pitä äkistä ambuman heitä / nijn
 että heidän pitä kiwistelemän sen iälk:n / heidän
 omia kielens pitä heitä langettaman / nijn että
 locainen cuin heidän näke / pitä pilcaman heitä.
Jos me rupeme esimän esimerkkiä näiden päälle / nijn
 me löydämme monda / sekä wanhasa että uodesa Te-
 stamentisä : **Ensimmäises Samuelin kirias** seiso /
 cuinga **Joab** on makiain sanain cansa pettäny **Ab-**
nerin ia pistäny hänen cuoliari. **Nijn** hän myös teli
Amasan cansa / hän terwetti händä ystävälisest / cut-
 zui hänen weliezens / ia sen cautta petti hänen ia pisti
 miecalla cuoliari. **Samaumuoto Saul** puhutesti
Dawidi ystävälisest / ia annoi **Eyttären Michalin**
 hänelle **Waimori** / senpäälle / että hän **Philisterin**
 dā olisi tapettu. **Judas Iscariot** cosca hän tuli
 pettämän meidän **Herra Jesusta Christusta** / terwet-
 ti hän suloisest / annoi hänen swa / ia sen cautta petti
 hänen. **Ja** täsä **Evangeliumis** seiso / että lainpääliset
 ia **Phariseukset** ovat ollet **Herran Christuren** cansa /
 ninquin he olit ollet hänen ystäväns / ia cuicengin
 warcioisit händä / ia ekeit tila / cuinga he olit saaneet
 händä wahingon saatta. **Tämäncaldaista** wielä nye

2. Sam. 3.

2. Sam. 20.

1. Sam. 18.

Matth. 16.

ovat monda Phariseusta/ iotca andavat makiat sanat myrkylisestä Sydäimestä/ senpäälle että he ne pyrkivät sen kautta wietteliste ia wahingon saattaisit: Mutta meidän pitä cartaman niistä/ ettei he wahingon meitä saattaisi.

Monemur
de sanctifi-
cando Sab-
bato.

III. Opeme tässä/ cuinga meidän pitä lepopäi-
wä oikcin pyhittämän: Meidän pitä sen päiwän pääl-
le cocon tuleman Jumalalle palwelusta tekemän/ hä-
nen P. Sanans culeman ia lakkemän. Sillä sen
syyn tähden Jumala on asettanut ia sätännyt lepopäi-
wän/ ia Käskene/ että meidän pitä silloin pois pitä-
män isen Maailmalisista töistä ia askareista. Nün-

Exod. 20.

quin 2. Moseksen kirjas seiso/ tusa Jumala näin sanoo:
Ei si päiwä pitä sinun työtä tekemän/ mutta
Seitzemendensä päiwänä on sinun Oikras
Jumalas Sabbat/ silloin ei si pidä sinun Työtä
tekemän/ ei se sinun Poikas/ ei se Tyttäres/ ei se
myös sinun Palwelias/ ei se sinun Palcapis-
cas/ etc. Tämän Käskyn Jumala ise on pitännyt/ ia

Num. 15.

rangainnut niistä iotca sen yliseläwit. Nünquin 4.
Moseksen kirjas seiso: Että Jumala annoi kiwillä
Euoliari lyöä pyhden Miehen/ iotca Sabbat-

Ierem. 17.

tina puita cannoi. Ja Jeremian Prophetan tye-
nä seiso/ että Jumala uhca/ että hän tahto Jwrtan
Eansa rangaista/ ia caikia niistä iotca Sabbatin
rickovat. Sentähden myös Jwrtan Eansa on pitä-
nyt heidän lepopäiwäns cown ia wisusti/ niin ettei
he mitäkän työtä tehnet sen päälle. Ja ei cuitengan
aiatellet/ mingä syyn tähden Jumala oli silloin työtä
tekemästä kieldännyt/ nimittäin/ sen tähden/ että heille

olisi sitä parambi tila ollut cocon tulla cöleman Jumalan sana / ia ei iongun Maailmalisen työn kautta tullisi sitä estetty. Ja sentähden myös Phariseuxet campailit HErran Christusen cansa / ia tahdoit hän. Nä sentähden nuhdella / että hänen operuslapsens noukeit päitä Pellolla käydesän Sabbatina / ia söit nistä. Ja waika ei me nyt wden Testamentin aicana ole sidotut Iwain Sabbatiin: Sillä meidän HErra Christus Jesus on meitä sitä ia muista Lewiteerein sädyistä wapahtanut. Niquin P. Pawali sano Galateriin tygö: Nijn pysykätte nyt wahrena siinä wapaudesta / iolla Christus teltä on wapahtanut / ia älkätte andaco teidän wastwdesta secoitetta oriunden ikeen alla. Ja Collojereihin tygö sano hän: Älkätte andaca yhdengän teidän teille omatundo ylitzen määrätyn pyhän päiwän / eli wden cöw / eli Sabbatin / ioca on wario siinä ioca tulewa oli: Mutta itze Röömis on Christuksen. Nijn cuitengin / että meille pitä yri päiwä oleman / ionga päälle meidän pitä cocontuleman Jumalan palwelusta pitämän / ia haman Apostolitten agasta on Sunnuntai pyhänä pidetty / yhdestä Christilifestä wapaudesta / ioca myös HErran päiwäri cugutan / sen tähden että Herra Christus sen päiwän päälle on Tuolluista ylösnosnut. Sentähden pitä myös meidän ynnä caikein muitein Christilisten Ihimisten cansa ymbäri coco Christicunnan / sen päiwän pyhänä pitämän / silloin cocon tuleman Jumalan palwelusta pitämän / hänen P. Sanans cöleman ia Sacramenti nautikeman. Ja oleme nyt sidotut sen

Math. 12.

Gal. 5.

Coloss. 2.

Apor. 1.

päiwän päälle pitämän meidän Sabbatin ia Lepopäi-
wän/ ia eiš iongun ulconaisen eli Maailmalisen työn
cansa sitä turmeleman / ioca meitä Jumalan palwel-
luxesta poiseštä. Mutta epiteengin cosca meidän o-
ma tarpem/ ia meidän lahimäisen tusca sen waati/ että
ios Sabatina tulisi waltia wakkolans eli iocu putoisi
wetteen: Nijn on meille luvalinen auta / waltiaata
samutta/ ia sitä kuin wetteen on tullut siitā ulgosautta:
Samallamuoto / ios heinän taicka elon aicana tuliste
sateet Sabbatina / Nijn on myös luvalinen elo ia
heinä sateen edestä Huonesen coriata / senpäälle ettei
ne tulisi sateen cautta turmelluxi / ia Inhimiset siitā
saisi swren wahingon. Mutta ioca suotta ehdollans/
ilman tuscata/ ylöncahesta Lepopäiwän työtä teke/
iota hän muina päiwinä kyllä saisi tehdä / se turmele
Lepopäiwän ia Herran Sabbatin/ ia teke sitā colmato-
ta Kätkyä waston. Tästä me nye ymmärräm/ cuinga
Lepopäiwä oikcin pyhitetän / nimittäin/ että me pi-
dämme ikeme pois Maailmalisista töistä/ ioca meitä
estävät Jumalan palweluxesta / käy me Kirkoon Ju-
malan P. Sana cöleman/ Herran ehtolista nautie-
žeman/ Jumalata toinen toisen cansa yximiäisen swn-
ia sydämen cansa kistämän / hengelistä wirsiä weisa-
man/ Jumalata caikkein tarweten edestä yhdestä suus-
sta rucoileman. Ja sijte kuin cotia tullan/ pitä kesse-
nans toinen toisens cansa niistä puhuman mitā Kir-
kosa on saarnattu/ senpäälle / että Jumalan sana sitā
paramin iuurtuisti meitä ia tulisi kätkeyxi meidän sy-
dämisäm. Ja myös sijte Waiwaisille almusata anda-
man. Nämät owat oikiat Sabbatin työt ia tegot/ ioc-

ea Jumala meidän waati. Ja koska me näitä oikein
teemme / niin en me ehdi muita töitä tekemään. Mut-
ta / sen pahempi / ne oikeat pyhän päivän työt nyt unho-
tetan / harvoin löydän Kircos / Jumalan sana laiskas-
ti ewllan / eikä rucoella / eikä kistettä Jumalata sydä-
mestä / ninquin Christilisten Inhimisten tehdä tulisi.
Pilemin taika corona laiscana maatan / taika Olu pöy-
dille eli muille turhille astoille mennän / ia ne suurem-
bana pitävät kuin heidän Sieluns autuuden: Ja niin
wetäwät heidän ylisens Jumalan wihan ia rangas-
tojen / ia mistavai isancaidisen elämän perimisen.

IV. Opeme / että meidän HERRA Christus
Jesús on niin wiisas / wälewä ia woimallinen / että hän
taita särkiä ia tyhiäri tehdä caidein wiholisten neu-
wot ia edesottamiset / ia ei taida yriä händä wastan-
seiso. Ninquin Diob sen todista sanoden: **V**än te-
ke niijnen cawaloitten neuwot tyhiäri / ettei hei-
dän Kärens taida mitään matkan saatta. **V**än
Kästä ne whsat heidän cawaluxisans / ia teke
niijnen cavalitten neuwot hulluxi / että he päiwäl-
lä iuorevat pimeydesä / ia haparoitzevat puoli-
päiwästä ninquin yöllä: Ja Salomon sano: **E**i
yhtään wiissautta / eikä ymmärdöstä / eikä consti-
auta **H**ERRA wastan. Esimerkki senpäälle on mei-
le tässä Evangeliumis / cuinga HERRA Christus lain-
oppenuitten ia Phariseusten neuwot tyhiäri teki. He
wartioigiti händä / otie waarin hänen puheistans ia tõi-
stans / että he olitte saanet iongun tilan händä wastan /
ia saatta händä hengen waaran ia wahingon: Mutta
hän teki caidei heidän neuwons ia cawaluxens tyhiäri /

*Discimus
hic Chri-
stum dissi-
pare consi-
lia hostium,
& irritor
habere co-
natus corū.*

Prov. 21.

2. Sam. 27.

nijn eestä he olit waij hänen edesäns / ia eis taitaneet yhä
 tälän sana händä wastata. Nijn hän myö teki Achitophelin
 neuvon Dawidi wastan tyhiäxi: Ja wie-
 lä nyt teke caicein wiholisten neuvoit ia cavaluxet
 händä ia hänen Seuracundans wastan tyhiäxi / iosta
 meille on swri lohducus / wastan meidän wiholisten
 pahoia neuwoia ia aigotuxia. Sillä Herrä taita hei-
 dän neuwons särkiä / estä ia tyhiäxi tehä / ettei he tai-
 da meille mitälän wahingota tehä / eikä yhtälän
 hiuscarmia liscutä meidän pään päälle. Sentähden
 cosca meidän wiholisen meitä wastan ikens asettawat /
 ia pytävät meitä heidän pahan neuwons / ia cavalu-
 xens cautta wahingon saatta / nijn turwastam ia luot-
 tacam Herran päälle / hän taita ia woipi heidän neu-
 wons ia edesottamisens särke ia tyhiäxi tehä. Niin-
 quin Psalmisa seiso: Odota Herrä / ole hywä
 sä turwasa ia pelkämätä / ia odota Herrä.

Psal. 27.

Toinen Osa.

Analysis 24
 Partii, con-
 ninēs quin-
 quo mem-
 bra.

I.

Hospites ad
 quos dixit
 Christus si
 multitudinē.

SEura nyt se toinen Osa / siinä werta-
 resta ionga hän sanoi wierasten tygö / iotca wa-
 lihit ylimäistä istuimita / cusa meille on wissi
 Cappaletta.

I. On niistä personaiska / ioiden tygö hän sanoi
 sen wertauxen:

Mutta hän sanoi wieraille Wertauxen.

Tässä Evangelista tietä anda / cutka nämät wierat
 on ollet / nimitäin / Phariseuxet ia Kirianoppenet /
 iotca stihen heidän Pämiehedäns olit ynnä Herran

Christuxen cansa cuskutue/ ia olie HErran Christuxen
 swrimat wihamiehet/ iotca händä aina wihaist ia wai-
 noist/ ia seisoit hänen Hengens iälken/ nainen tygö
 hän sanoi tämän wertauren/ ia tahdoi sen cautta we-
 tä heitä poies coreudesta/ ia turhan cunnian pydöstä.

II. On siinä tilasta tähän wertauren:

Gosca hän näki/ cuinga he walihit yllimäi-
 siä istulmita.

Tästä Phariseusten ia Lainpäälisten coreudesta/
 ia turhan cunnian pydöstä/ meidän HErra Christus
 on saanut eilan wertauren cautta manata heitä nöy-
 rytten: Sillä he olie ylöspaisuneet coreudesta/ ia ta-
 doit istua yllimäisnä/ ia seisoit turhan cunnian iälken/
 ia muita ylöncasoi/ ioca on swri syndi/ ettei Jumala
 eikä ne oikia Christiliset Inhimiset woi siä lörstä.
 Tästä heidän coreudestans meidän HErra Christus
 myös pähupi P. Mattheuxen tykönä sanoden: De
 istuwat mielelläns yllimäisnä pöydän tykönä ia
 Synagoaisa/ ia tahtovat itzens terwetettä Tu-
 run Cartanoilla/ ia cutzutta Inhimisildä We-
 starixi.

III. On HErran Christuxen manauesta
 wieraften tygö/ coreutta ia turha cunniaa wasta.

Goscas cuskutan toldacuida Näihin/ niin
 älä yllimäisxi istu/ ettei lähes locu cunnialli-
 sembi sinua ole händä cuskuttu/ ia niin tule
 se loca sinun että hänen ombi cuskunut/ ia sa-
 nopi sinulle: Anna rälle sija. Ja niin siinä
 häntän cansa rupet alembana istuman.

II.

Occasio hu-
 jus parabo-
 la.

Matth. 23.

III.

Dehortatio
 Christi ad
 hospites,
 de non eli-
 gendo loco
 superiore.

Näisä sanoisa Herra Christus kahalaiset Astae edespäin.

Mandatum

1. Käskyn anda niille cūhuteille Häihin/ eli io-
hongun mwōhun Wieraspitoon / iotca tahetwat istu
ylimäisen staan. Cuin hān tahdoist sano: Minä nā-
gen ia ymmārrān teidān coreuden/ ettā te seisoetta tur-
han cunnian iälken / ia tahdotta istu ylimäisnā / ioca
eij seiso hywin/ erinomaisesta teille iotca pidāist mui-
ta opettaman. Ja sentāhden minā manan teitā/ ettei
te istu ylimäisen staan: Sillä se on coreuden ia yl-
peyden merki / ia muut stā naurawat ia hāwāisewāt.
Nāin Herra Christus heitā manapi / ia tahto wetā
heitā pois turhan cunnian pydōst. Ja ninquin hān
oli ennein parandanut sen westautisen Inhimisen:
Nijn hān myōs tahto nyt parata nāitā ylpeitā ia corei-
ta Phariseuxia / ia puhdistā heitā siitā wigasta cuin
heitā oli.

2.

Ratio ab
honoratio-
ribus con-
vivis.

2. Sen syyn / mingātāhden eij heidān pidā istu-
man ylimäisen staan: Senpāälle ettei tule ioca hā-
neldā cūhuttu on/ ia on cunnialisembi hāndā/ ia hān hā-
piān cansa pitā alema istuman. Ja tahto meidān
Herra Christus nijn palio sano: Cuinga swri hāpiā si-
nulle siitā olift/ ettā perhen Isāndā kāsiti sinua alema
istua/ ia toisen istutaisi ylema sinua. Ja iollei sinua
mw taida coreudesta estā ia pois erietā / nijn se hāpiā
cuin sinun siitā tapahen/ mahta sinua siitā estā.

IV.

Horatio
ad humili-
tatem, &
infimā se-

IV. On manaus nöyrytteen:

Mutta paremin coseas cūhuttu olet/ nijn
mene ia istu alomaisen staan/ senpāälle / et-

tā cose

ed cosea se tule ioca sinun cuxunut on / sanoisi
sinulle: Nstāwānti / nouse ylemä. Silloin
sinulle on Cunnia nijnen edes / iotca ynnä
Arriolgewat.

die occupa-
tionem.

Tasā HErra Christus edespane taas cahtalaiset
Ussat.

1. Ettā se ioca cuxutu on / istu alamaisen staan
ia nöyryttā hänen. Ja ninquin HErra Christus
manaisti ia opetti cartaman coreutta / ia turhan cun-
nian pyndö / nijn hän nyt siä wastan mana nöyrytten/
ia löste istu alamaisen staan.

Sessio ad
locum infi-
mum.

2. On siä syystā/mingā tādhen hänen pitā istu-
man alamaisen staan / nimittäin sentādhen / ettā hän
yletāistn / ia tapahuis hanelle cunnia nijnen edes iot-
ca ynnä Arriolgewat. Sillä ninquin nijlle iotca yli-
mäisen staan istuwat tapahui häpiä cosea he aletan / ia
toinen istutetan händä ylemä: Nijn nijlle iotca ala-
maisen staan istuwat / ia sijte yletān / tapahui Cun-
nia.

Ratio sessio-
nis.

V. Wijdes ia wijsmeinen cappale on siä yhtei-
sestä sananlascusta / iolla HErra Christus wahwista
hänen puhens / ia päättā tämän wertauren:

Sillä ioca ihens ylendä / hän aletan / ia
ioca ihens alenda / se yletān.

V.
Proverbia-
lis senten-
tia, apud
Iudeos tum
temporis
trita.

Näillä sanoilla HErra Christus osotta ia tietä ans-
da / sekā nijnein coriain ia yspidān / ettā nijnen nöy-
rāin lopun. Sillä ne coriat iotca ihens ylendāwāt / ia
pitāwāt palio ihestāns / corelewat ia ferscawat heidān
wijsauttans / oppians / ia muuta lahioia cuin heille on /

se aletan/ ia tullepä häpiän Jumalan ia Inhimisten e-
des: Mutta sitä waстан / ne iotca ikens alendavat/
tundevät heidän heidoudens/ ei pida ihestäns palio/
eikä muita ylönkaho/ ne yletän ia cunnian satetan Ju-
malan ia Inhimisten edes.

Opeturex toifesta Osasta.

Loci Com:
Ile Partis.

Discimus in
conviriis
civilitatem
morum &
colloquiorū
esse obser-
vandam.

1. Cor. 10.

Ephes. 4.

Coloss. 3.

O Peme tästä / cuinga meidän pita
käyttämän meitäm / puhen ia työn cansa
wieraspidoisa ia muisa cocourisa/nimittäin/
meidän pida oleman Cunnialiset sekä puhesa että
käyttämises. Eij meidän pida turhi ia häpiälisä
iuttuia ia puheita siinä pitämän / mutta meidän pu-
hem niin laittaman / että se tulisi Jumalan Cunnia-
xi/ ia meidän lähimäisen hywäxi ia ylösrakenoxxi.
Ninquin P. Pawali sano Corinterein tygö: Jos
te syötte eli iuotte/ taikka mitä teteette/ niin teh-
ätte caieki Jumalan cunniaxi. Ja Epheserein ty-
gö sano hän: Älkää yhtiäkän rietasta puhetta käy-
tö teidän swstan ulgos / mutta se cuin on tarpe-
linen ia paranoxxi iohonga se tarwitan/ että se
olisi niille iotca sen cwolewat otolinen / ia älkätte
Jumalan P. Denge saattaco murhelisxi / iolla
te insiglatut olette lunastoken päiwän asti. Niin
myös hän sano Colosserein tygö: Poispangatte
teistän caieki wiha/hirmusus/pahus/häpäistys/
ia häpiäliset sanat teidän swstan. Ja cohta sen
iälken sano: Opettacet ia manatcat kessendän toi-
nen toistan/ Psalmeln ia khtoswirttein cansa/ ia

Dengelisillä wirsillä armosa/ia weisatcat Ver-
 ralle teidän sydämesän. Ja caieki mitä te teette
 sanalla ia työllä/ se tehlätte caieki **U**rran Je-
 suxen Christuxen Nimeen/ ia **P**htäpät Jumala-
 ta ia Isä hänen cauttans. Näin meidän **H**erra
 Jesus Christus on tehnyt / ei hän ole pitänyt turhia
 iuttuia pöydän tykönä/ mutta on opettanut ia mana-
 nut ia cosca hän on iongun wigan nähnyt / niisn hän
 on nuhdellut ia neuwonut / ei hän ole yhden ruoca
 Aterian tähden / eli iongun syyn tähden wais ollut/
 mutta nuhdellut niisn hywin hänen wihamiehien cuin
 ystäwitä/ eikä kenengän mielä cäkonut. Nijn pitä
 myös meidän tekemän / pitämän cunnialista puheita
 kessenäm/ sekä Wieraspidoisa että mualla / opetta-
 man ia manaman toinen toistam/weisaman Psalmeia
 ia Hengelistä wirstā / ia caieki tekemän Jesuxen Ni-
 meen. Ja sitä wastan wältämän ia cartaman caieki
 rietat ia häpiäliset puhet/ ei ketafän panetteleman/
 eli pahoin puhuman / ninquin sen pahembi nyt tapa
 on/ että cusa caxi eli colme yhten tulawat/sijnä puhu-
 tan enämbi paha cuin hywä/turhia ia häpelistä puhei-
 ta ia iuttuia pidetän/ panetellan ia pariatan lähimäi-
 stä/ ioca on yxi häisy ia paha tapa / ia on sitä Christi-
 listä raakautta/ ia cahdexata Käskyä wastan / cusa sei-
 so/ ettei meidän pidä walhetteleman meidän lähimäi-
 sen päälle/ engä händä panetteleman / eli paha sano-
 mata hänen päällens saattaman / mutta wastaman
 hänen edestäns/ hywin hänest puhuman/ ia caieki par-
 hain päin ländämän.

11. Opeme tästä / että meidän pitä wältämän *Discimus*

ambitionē
esse fugien-
dam, & hu-
militatem
secundam.

Luc. 1.
1. Pet. 5.

Em. 3.

Dan. 4.

Exod. 14.

coreutta ia eutša cunpiata / eistä sen iälken seisoiman /
mutta nöyryttämän meitä Jumalan ia Inhimisten
edessä : Sillä Jumala ei wiis lätstä niistä coreita ia
ylpeitä / mutta rangaise ia maahan culista ne / ia stä
wastan ylöscorgotta ne nöyrät / ninquin Martan li-
toswirresä seise. Ja P. Pletari sano : Jumala
seiso niistä coreita wastan / mutta niille nöyrille
anda hän armon. Senpäälle on meille monda Est-
merdiä : Lucifer oli algesta pyi Pyhä ia wigatoim
Engeli / moneilla swreilla ia coreilla lahioilla lahioi-
tettu / mutta etä hän niistä coreili ia tuli ylpiaxi / ia
tahdoi wielä corkiamalle letä : Sentähden Jumala
alascukisti hänen Zairwasta / ia sidottiin pimeyden cah-
leilla. Nijn se tapahui myös Adamin ia Ewan
cansa / iotca Jumala oli luonut hänen oman Ewans
iälken / wigattomaxi / pyhäxi / wanhurseaxi ia cuole-
mattomaxi / mutta etä he Perkelen neuwon cautta
ei tahtonet siihen tytä / waan tahdoi eulla Jumalan
caldaisexi / ia olla nijn wiisat cuin Jumala ike / ia tieta
Hywän ia Pahän / ia sentähden söie wiisauden pwsta
wastan Jumalan Kästytä / nijn he mistaisie cailen sen
pyhyden ia wigattomuden / ia tulit ijancaidisen Ewo-
leman ia Eadoruxen alla. Nijn myös se tapahui Ew-
ningas Nebucadnesarin cansa / ioca hänen coreu-
dens ia ylpeydens tähden rangastin / nijn etä hän aie-
ti Inhimisten seurasta Petoin secaa meidän / ia stels
lä söi ruoho ninquin Härkä / ia macaisti Zairwan casten
alla / ia hänen hiuxens castwoit ninquin Eorfan höyhe-
met / ia hänen kyndens tulit ninquin Linnun kápälet.
Samallamuotto Jumala rangasti Pharaonin Ew-

ningan /

ningan / ia upotti hänen pumaisen Meren hänen ylspeydens tähden. Daaman hirtettiin ylös sissen hirs-
 strohun / ionga hän Wardocheusta waстан oli andan-
 nut ylösraketa. Euningas Derodes myös hirmuli-
 sesta rangaisiin hänen coreudens tähden / sillä cosca
 hän puetti hänen Euningalistsin waateisin / ia istui
 Domioftolin päälle / ia puhui cansan tygö. Ja he hys-
 si sanoden: Tämä on Jumalan Ani ia ei Inhimis-
 ten. Niin Herran Engeli löi cosca händä / sentäh-
 den / ettei hän andanut Jumalan cumiata / ia hän
 ylös syöein madoilda ia ylönnanot Hengens. Niin se
 wielä nyt tapahu / että Jumala alenda ia rangaise
 caiki ylspiät ia coriat: Mutta ne nöyrät hän tahto
 ylendä ia ylöscorgotta / ninquin hän ylöscorgotti A-
 brahamin / Isachin / Jacobin / ia hänen poicans
 Josephin / Mosexen / Dawidoin / Wardocheu-
 xen / Esther / Judith etc. Nämät ia muut sencealai-
 set Esimerkit pitä meitä manaman / ia wetämän mei-
 tä pois ylspeydestä / ia läändämän meitä nöyryteen /
 senpäälle / että me wältäisimme Jumalan wihan ia
 rangastoren.

Esther. 7.

Aa. 12.

Deum in
 hac vita
 nolle disci-
 mina perso-
 narū scru-
 tari secun-
 dū cuiusq;
 officium &
 vocatiōē.

III. Opeme / että waicta ei Jumalan edesä ole
 yhrälän eroiusta Inhimisten wälillä / eikä Jumala
 caho yhdengän Inhimisen personan eli muodon iäl-
 ten / mutta Caiki owat yhräläiset hänen edesäns.
 Ninquin P. Pietari sano Apostolitten tegois: Nyt
 minä ymmärrän totudefa / ettei Jumala catzo
 yhdengän personan eli muodon iälten / mutta
 caikesa Cansas loca händä pelkä / ia teke wan-
 hurscandē / se on hänelle otolinen. Ja P. Paw-

Gal. 3.

li Galaterein tygö sano: Te olette caicki Jumalan
 Lapset/ Jesuxen Christuxen Vskon kautta / sillä
 niñ monda cuin te olette Castetut / olette pääl-
 len pukenet Christuxen. Eij ole täsä Judæus eli
 Brzki/ eij Oria eli Wapa / eij täsä ole Wies eli
 Waimo/ caicki te olette yri Christuxes Jesuxes.
 Niñ cuitengin on täsä Maailmas Inhimisten edesä
 eroitus sen iälken / cuin ihecungin Wicca myötä an-
 da: Sillä eroitus on Esiwallan ia Alimaisten wälil-
 lä. Ja sen iälken cuin ihecukin täsä Maailmas on/
 sen iälken hän myös istu täsä ylimäises eli alimaises
 stasa. Yhden Euningan ia Ruhtinan tule olla ylem-
 bänä cuin yri Greiswi / se taas ylembänä yheä Frijs-
 Herra/ FrijsHerra ylembänä yheä Adelis Dieftā/ niñ
 BorgNestari on ylembänä yheistä Caupamieftā/ ia
 niñ toinen toisens iälkē. Ja se ioca swrembi ia corfiam-
 bi on Inhimisten edesä / se on myös Cunniassa swrem-
 bi. Sen saman myös meidän Herra Christus wah-
 wista täsä Evangeliumisa cusa hän sano: Coscas
 cutzutani ioldaculda Dätihin / niñ alä ylimäisest
 istu/ ettei lähes iocu cunnialisembi sinua ole hä-
 nelä cutzuttu/ ia niñ tule se/ ioca seä sinun että
 hänen ombi cutzunut/ ia sanopi sinulle/ anna täl-
 le siha. Ja niñ sinä häpiän cansa rupiat alamba-
 na istuman. Ja sentähden mana P. Pawali Ro-
 marein tygö caickia sanoden: Andacat iocaitzelle
 mitä te olette welcapäät: Sille Wero/iolla We-
 ro tule: Sille Tulli/ iolla Tulli tule: Sille pel-
 co/ iolla pelco tule: Jolla cunnia tule / sille cun-
 nia. Niñ myös P. Pawali puhu Hengelistä wir-

Rom. 13.

goista Epheserein tykö / ia teke eroitusten niiden wä-
 lille cusa hän sano: **D**än on asettanut monica-
 dat Apostoleiksi / monica-**d**at Prophetaksi / mo-
 nica-**d**at Evangelistereiksi / monica-**d**at paimen-
 xi ia opettajiksi. Mutta cuitengin ei yrifän pidä
 coreleman sista / ios hän on swremasa Wirgasa kuin
 toinen / eikä sentähden pitämän palio ikestän / ia mui-
 ta ylöncahoman: **W**aan pitä nöyryttämän hänen
 Jumalan ia Inhimisten edesä / ia aiatteleman niiden
 sanain päälle / kuin meidän **H**erra **C**hristus tämän
 Evangeliumin lopulla sano: **J**ocainen cuitä
 itzens ylendä / se aletan / ia ioca hä-
 vens alenda / se yle-
 tän.

Euangeliumin Kirjoit- ta P. Mattheus 22. Lugas.

Eosca nyt Phariseuret
nägit / että Jesus oli tukinnut
Sadduceusten suun / cocounste
he yhten. Ja kysyi hänelle py-
heistä / Lainopettaia / kiusaten
händä ia sanoj : Mestari / cuca on swrin
Rästy lagisa? Sanoj hänelle Jesus : Ra-
casta sinun Herras Jumalas kaikesta sinun
Sydämeestä / ia kaikesta sinun Sielustas / ia
kaikesta sinun Mielestä / tämä on swrin ia
ensimäinen Rästy. Se toinen ombi tämän
caltainen : Racasta sinun Lähimästä
ninkuin itse sinus. Näisä kahdesa Rästysä
caicki Laäi ia Prophetat rippumat.

Cosca nyt Phariseuret cogos olit / sy-
 syheille Jesus / sanoden: Mitä teille näky
 Christuxesta / Kenengä poica hän on? He
 sanoit: Dawidin. Sanoi hän heille: Quin-
 ga sis Dawid cutzupi hänen Herrari / Hen-
 gesä? Sanoden: Sanoi HERRA minun
 Herralleni / istu minun oikealle Rädelläni /
 sihen asti että minä panen sinun wiholises
 jalcais astin laudari. Jos sis Dawid cutzu
 hänen Herrari / quingasta hän on hänen poi-
 cans? Ja eij kengän taitanut händä mitän
 wastata. Ja eikä myöös rohgenut yriskän
 sen päiwän perästä / hänelle endämbätä sy-
 syä.

ESA Evangeliumis P. Mat.
 theus meille edespäin yhden puhen
 ia campauxen / kuin on ollut meidän
 Herran Jesuxen Christuxen ia Pha-
 riseusten wälillä / wäähä ennen kuin
 HERRA Christus lärsi Pijnan ia Euo-
 leman. Ja on se puhe heidän wälilläns ollut swrista
 ia corkeista Ahoista / nimitäin / Inhimisten autuude-
 sta / misä se autuus seiso / ia mingä cautia hän taita
 tulla autuaxi Jumalan tykönä / ia ijancaidisen Elä-
 män perästä. Phariseuret he sanoit / että Inhiminen

Exordium
 äre ipsa.

tule autuaxi Lain töiden kautta / ia sentähden kysyie
 Herralle Christuxelle / cuca swrin Käsky on laisa / ia
 iwslic sen cansa yllisen woittawans HErran Christu-
 xen: Mutta meidän HErra Christus wasta heitä
 wiissasti / ia osotta heille coco Lain summan / ia sen can-
 sa tiestä anda / ettei yrikän taida Lain töiden kautta au-
 tuaxi tulla. Ja sijette cuin hän oli wastonut heidän ky-
 symisens / nijsn hän pani heidän etteens yhden toisen ky-
 symyksen / nimittäin Christuxesta / kenengä poica hän
 oli. Ja sen cansa tahio osotta / että hänesä caidein
 Inhimisten autuus seiso / ioca Pijnallans ia Cuole-
 mallans on Lunastanut meitä cuolemasta ia ifancaic-
 kifesta cadotuxesta / senpäälle / että ioca usco hänen
 päällens / pitä saaman ifancaidisen Elämän. Ja sen
 kysymisen cansa aioi hän tacaperin / ia yllise woitti hei-
 dän / ettei he mitäkän rohgenut enämbi häneldä ky-
 spä. Ja edes panna meille tässä molemista cappalet-
 ta / sekä Laista että Ewangeliiumista / iocca owat ne
 erinomaiset cappalet coco Christilisesä opisa / iohonga
 caidei mwt opincappalet sisälle sulietan. Ja pitä aina
 Jumalan Seuracunnasa opetettaman ia edespanda-
 man / cuitengin swren eroituxen cansa / nijsn ettei mole-
 mat / Laiki ia Ewangeliium yhten secoiteta: Sillä swri
 eroitus on Lain ia Ewangeliiumin välillä. Ja sentäh-
 den tule meidän tätä Ewangeliiumi wisusta ciwlla / että
 me mahtaisim oppia sen oislian tien auuutten / ia läste-
 tä ifancaidisen Elämän.

Conuenit
 hoc Evan-
 geliū cum
 Decalogo.

Ja yhten sopi tämä Ewangeliiumi Jumalan kym-
 menen Käskyn cansa / sen tähden / että tässä yxi summa
 caidein Käskyn päälle seiso. Ja sen toisen Olan

canşa

canſa uſcon Sunnuſtores / ſillä että täſä edelſpannan
yxi oppi hErraſta Chriſtureſta / hänen perſonaſtans
ia wirgaſtans.

Tämä Evangelium iactan cahen Oſan eli pää-
cappalen.

I. On ſitä kysymieſtä / ſitä ſwremäſtä kääpſtä *Propoſitio*
Laiſa/ia meidän hErran Jeſuxen Chriſturen waſtau. *bimembra.*
reſta/ ſen kysymieſen päälle.

II. On hErran Chriſturen kysymieſtä Pha-
riſeuſten tygö/ hänen perſonaſtans.

Enſimäinen Oſa.

Nin pallo cuin tähän enſimäiſen Oſan
tule/ on melle täſä neliä Aſian haara.

I. On ſitä tilaſta/ ioſta Phariſeuret owat
ottaneet ſynn/ampailla meidän hErran Chriſturen
canſa/ia kysyä Laiſta.

Koſea Phariſeuret nägit / että Jeſus oli
tufinnut Sadduceuſten ſwn kiſni.

P. Mattheus täſä ſamaſa luguſa tirioitta/ cuinga
nämät taxi lahocunda owat yhdeſtä neuwoſta kiuſa-
net ia coetellut meidän hErra Chriſtuſta Jeſuſta.
Phariſeuret pidit neuwo yhten/ cuinga heidän piti
ſolmeman händä ſandoiſa / ia lähetit heidän opetuſla-
ſens ynnä Herodianein canſa kysymän/ ios ſe oliſt oi-
lein / että Keiſarille piti annettaman Wero / taidä
eiſ: Mutta ſitte cuin hErra Chriſtuſ heidän yliſe-
woitanut ia tacaperin aianut oli / niſn menit Saddu-
ceuret ſamana päiwänä hänen tygöns/iotca kysyt hä-

I.
Circum-
ſtantia eſt
Occaſio
queſtionis
Phariſea-
rum.

nelle yhdestä Waimosta / iolla olit seikemen welieftä
 toinen toisens iälken ollut / tenengä Waimon niistä
 seikemestä hänen piti oleman iälken ylösnousemisen.
 Mutta meidän Herras Christus myös ne tacaperin
 aioi P. Ramatun todiskoren cansa. Cosca nyt Phariseuxet
 sen nägie / ninkuin tässä Euangeliumis seiso) et-
 tä Jesus oli tulinnut Sadduceusten swon künni / niin
 taas cocounst he yhteen neuwo pitämän / cuinga he
 taicaste yllisen woltea hänen / erinomaisesta sentähden /
 että he ymmärstet ia tiestet sen / että Cansa ihmectelie
 hänen oppins yllise / ia he eistitä suonet eistä tahtonet /
 että Cansa piti hänestä ia hänen opistans iotakin pitä-
 män. Ja että tässä Sadduceuxista puhutan / tule mei-
 dän tietä / mietä he owat ollut : Sadduceuxet owat
 ollet yri erinomainen lahcocunda / iotca coco Ramasti
 pois hyliaist / paigi Moseren wiissi Kiria / ne he wai-
 woin waстан otit ia pidit / he kielsit euolluitten ylös-
 nousemisen / kielsit myös sen ettet yhtälän Engelit
 pitänyt oleman. Ja olit saanet sen Nimen heidän
 Esimiehedän / iotca sen wäärän opin oli enstistä alca-
 nut / ionga Nimi oli Saddoc / ia hänestä lait he sen
 Nimen / että he cuxuettin Sadduceuxeri. Mutta
 Phariseuxet olit ulconaisesta pyhäet Michet / ia pidie
 igens sen edestä / että he olit Lain opettaiat ia ulgos-
 toimittaiat / iotca Lain oikein opetit : Waikka he sen
 wäärin ulgostoimittet ia opetit / että Inhiminen ulco-
 naisten Lain töiden cautta piti tuleman autuaxi. Ja
 pidie cowa elämän lerta ulconaisella muodolla / ia
 tahdoit näly olewan pyhäet Michet / iotca olit synnistä
 puhut / waikka Sydän oli täynnä caidinaista syndi / ia

saastaisutea/ ioca ei he synniri ensingän lufenet. Ja waika nämät caxi lahocunda olit kessenäns eripurat/ set ia wihamiehiet/ ia opisa olit toinen toistans wastan/ cuitengin he olit Christusta wastan yrimieliset ia yhdesä neuwosa.

II. On siinä Personasta/ ioca on kysynyt meidän Heral Christuxelle Jesuxelle:

Ja kysyi hänelle xpi heistä Lainopettajia kiusaten händä.

P. Mattheus pane tässä kahतालaiset Astat edes.

1. Että se on ollut xpi Lain opettaja / ioca kysymisen on Heran Christuxen etteen pannut/ ia ei iocu xpitertainen Phariseus ole pandu kysymän / mutta he owat sijhen ulgostwalineet yhden erinomaisen oppen Niehen/ ioca oli Lain opettaja / sen aiateren ia toimon cansa/ että hänen piti ylliken woittaman Heran Christuxen/ sentähden että hän oli xpi erinomaisen wissas ia oppenut Nies Laisa.

2. Että hän kysyi kiusaten händä: Eij hän kysynyt sentähden/ että hän tahdoi iotakin oppia häneldä/ mutta sen päälle/ että hän hänen wissaudens cansa oli/ si hänen tijnä ottanut ia soliminut sanoisa ia puheisa/ ia caidein cowliden yllise woittanut/ ia siite iocaiselda yllön cagottu/ pilcattu ia häwäistyy olit/ ninquin se iocateke izens wissaxi ia oppenuexi/ ia cuitengin Phariseuxelda yllise woitettin: Senpäälle tämä kysymys caidei käwi.

Ja P. Marcus sano/ että tämä sama Lain opettaja on ollut siinä läsnä / ia cowlut päälä / cuinga Heral Christus ia Sadduceuxet yhten campailit/

II.

Circum-

stantia est

persona

questionem

proponen-

tis.

1.

Doctor le-

gis.

2.

Finis qua-

sitionis pro-

posita.

la oli nähnyt/ että HERRA Kristus oli heitä wissasti
waстанut ia tacaperin aianut.

III.

Modusque
fionis pro-
posita,

III. On siinä kysymisestä ionga tämä lainoppes-
nut on HERRAN Kristuren etteen pannut.

**Ja sanot: Mestari/ cuca on se swrin Kä-
sty Laisa?**

Tämä lain opettaia anda HERRalle Kristurelle
Sunnialisen nimen/ cusu hänen Mestari/ Sen-
päälle/ ettei hänen pitänyt ymmärtämän/ että hän
kiusaten kysyi hänelle. Ja waikea se tosti on/ että hän
se oikia ia toinen Mestari oli/ ei waiwoin tämän lain
opettaian/ mutta caidein Inhimisten Maan päällä/
cuitengin ei hän sitä sydämeistans sanonut/ eikä tun-
denut händä Mestariens: Mutta hän piti ikens
Mestarin ia wissamman/ kuin HERRA Kristus oli:
Näin cawala oli tämä Bloccullattu Lain opettaia.
Ja cosca hän tällä muoto oli nimittänyt hänen Me-
stari/ niin hän pane kysymyksen hänen etteens/ sanoo-
den: **Cuca on se swrin Kästy Laisa?** Tämän kysy-
misen hän sentähden edespane/ että sihen aican oli
swri eripuraisus ia kysymys siinä swremasta Kästyä
Laisa/ cuca niistä piti swrin oleman. Monicahdat
heistä pidie Vffrin swremmana: Monicahdat pidie
Sabbatin pyhittämissen swremman/ mwtaamat taas
ymbärins leiklauren/ monicahdat pidie Inhimisten
saädye swrna/ yri yhden/ toinen toisen Kästyn piti
swrimmana. Niquin Pawin joukko nyt teke/ moni-
cahdat pitäwäe paaston swrna/ monicahdat loukas-
messue/ mwtaamat pelagimein reisut/ ia Elostarin
elämän. Ja sentähden he siinä campailie ia kyselie

teksenäns / ia se oli heille quæstio magistralis, yri
Mestariilinen kysymys. Tämän kysymisen causa / se
lain opettaia lwli yllisen woittawans HErran Chri-
stuxen.

IV. On meidän HErran Jesuxen Christuxen
waikauksesta:

IV.
Responsio
Christi.

Sanoi hänelle Jesus: Racaista sinun
HErras Jumalatas caikesta sinun Sydä-
mestäs / ia caikesta sinun Sielustas / ia cai-
kesta sinun Mielestäs: Tämä on swrin ia en-
simäinen Kästy. Se toinen ombi tämän
caltainen: Racaista sinun Lähimäistäs
ninquin ihe sinus. Näisä cahdesa Kästysä
caikei Eakti ia Prophetat rippuswat.

Waikea HErra Christus kyllä tiefi / että hän tiu-
saten kysyi hänelle / ia tahdoi sen kautta saatta wahin-
gon händä: Nijn cuitengin hän anda hänelle waikau-
xen hänen kysymisens päälle. Ja wetä tähän sisälle
coco lain Summan / setä ensimmäisen että toisen Tau-
lun päälle / ia osotta mitä Jumala molemis Tauluisa
meildä waati / nimittäin / cahcalaisen raakauden. Ja
on meille näisä sanoisa cahcalaiset Aasiat.

1. On sijtä raakaudesta cuin Jumalalle tulle / ia
cuinga meidän pitä händä racastaman / nimittäin /
caikesta Sydäimestä / caikesta Sielusta ia caikesta
Mielestä. Ja on meidän HErra Christus ottanut
nämät sanat sijtä 5 Dieksen kiriasta / cusa näin seisoi: Deut. 6.
Ewle Israel / HErra meidän Jumalan on yri

1.
Dilectio
Dei.

Deut. 6.

ainoa Jumala / ia sinun pitä Racastaman sinun
 DErras Jumalas callesta Sydämeštäs / cal-
 lesta Sieluštäs / ia callesta woimastäs / Se on /
 sinun pitä swrena ia corkian pitämän sinun hErras
 Jumalas ylisen caidia / ia coco sinun aiatores / si-
 nun mieles ia taitos / himos ia halus / ia coco sinun
 Elämäs cānsa racastaman hErra Jumalata. Ja
 cūsu meidän hErra Christus tāmān Rāstyn swrimas-
 xi ia ensmäiseri / sentähden / että Jumala on caidein
 swrin ia corkien ylisē caidein Taimasa ia Maasa / ia
 tāmā Rāsty lāppi caidein muitten Rāstyn edellä / sen-
 tähden / että tāmā Rāsty on caidein työlāmbi.

2.
*Dilectio
 proximi.*
 Levit. 19.

2. On siitā rakkaudesta / ioca tule meidän Lāhi-
 mäisellem / että meidän pitä racastaman händä nin-
 quin ihe meitām. Nāmāt sanat hErra Christus otta
 3 Moseren Kiriasta / cūsa Jumala sano: Racasta
 sinun Lāhimäistäs ninquin itze sinuas / Se on /
 caidi se hywä cuin sinä suot ihe sinulles / pitä sinun
 suoman myös sinun Lāhimäiselles / ia mitä sinä ett suo
 sinulle ihelles / ālā myös Lāhimäiselles. Ja cūsu
 hErra Christus tāmān Rāstyn sen ensmäisen Rāstyn
 caltaiseri. 1. Sentähden / että Jumala ioca on anda-
 nut sen ensmäisen Rāstyn / hän on myös andanut tāmān
 toisen Rāstyn. 2. Sentähden / että tāmā Rāsty
 sito Inhimiset ewliaisuten / nijs hywin cuin se ensmäis-
 nen. 3. Sentähden / että yhtäläinen rangastus lāppi
 molembain ylisē / sekā nijnen ioca tätā wastan teke-
 wät / että nijnen ioca sitā ensmäistā Rāsty wastan te-
 kewät. Ja päättā meidän hErra Christus hänen
 wastauzens näillä sanoilla: Näisä rahdesa Rāstysä

caisti laki ia Prophetat rippuvat / ia osotta sen can-
 mitä lauwialda ia haialda on kirjoitettu Jumalan ia
 Lähimäisen raclaudesta Moseren ia Prophetain kir-
 ioituksis / ne näihin cahten Käskyn sisälle sulietan / ia
 iocanämät Käskyt täytetä / hän täytetä Lain ia Pro-
 phetat.

Opetuxet ensimäisestä Gsasta.

Loci Com:
 Ia. Partii.

I. **O** Pemie / euinga monda igens asetta-
 wat tässä Maailmas Jumalan sana / ia siellä
 Christilistä oppi wastan: Sillä se saastai-
 nen hengi Perkele ei j woi karsia Jumalan sanan wal-
 tiutta / mutta wiha ia waino siellä / ia tahto ulgos samut-
 ta sen. Ja sen tähden ylös herättä ne wäärät opetta-
 jat ia falskit Prophetat / iocia Jumalan sana wa-
 stan igens asettawat / ia pytawät aina estä Evange-
 liumin oppia heidän myrkylisen ia wäärän oppin-
 kautta / ninquin meidän Herran Christus Jesus ihe-
 stä ennusta P. Mattheuksen tykö / sanoden: *Matth. 24.*
 Falskit Prophetat pitä ylösnouseman ia wiette-
 lemän monda. Item: Wäärät Prophetat pitä
 ylösnouseman / ia pitä tekemän sworet merkit ia
 Tunnuksia / nijsä että (ios mahdolinen ois)
 ne ulgoswalitut myöskin wietellyxi tulisit. Catzo
 minä olen sen teille io edellä sanonut. Ja P. Pa-
 wali sano Corintherein tykö: Teidän seasan pi-
 tä oleman erisenraiat / senpäälle / että ne oikiat
 Christityt ilmei tulisit. Nin myöskin P. Petari sano: *1. Cor. 11.*
 Falskit Prophetat owat olluet Cansan seasa / *2. Cor. 2.*

ninquin myöds teidän seasan pitä oleman wäärät
 opettaiat / iotca myöds tuowat wahingoliset eri-
 seurat / ia polskieldawät sen UErran / loca hel-
 tä on ostanut / ia saattawat heidän itze yltizens
 yhden äkillisen cadotuxen / ia moni searapi heidän
 haucutostans. Estimädi sen päälle on meille täsä
 Evangeliumisa / cuinga ne wäärät opettaiat Phari-
 seuxet ia Sadduceuxet owat yhdestä neuwosta asetta-
 net igens meidän HErra Jesusta Christusta wastan.
 Sillä ninquin P. Matthens sano: Cosca Phari-
 seuxet olit lähettänet heidän Opetuslapsens /
 Derodianein Cansa kiusaman händä / ia kysy-
 män / ios se oli oikein / ios Keisarille piti anneta-
 taman Wero / taikka eij / ia he häpiän cansa taca-
 perin menit. Nijn cohta samana päiwänä menit
 Sadduceuxet hänen tygöns campailleman hänen
 cansans / ia coetteleman / ios he taidaisit hänen yllizen
 woitta. Mutta cosca he myöds häpiän cansa tacaperin
 menit: Ja Phariseuxet sen ewlit / että HErra Chris-
 tus oli tukinnut Sadduceusten swn kijn / iulit he taas
 cölon / ninquin täsä Evangeliumis seiso / ia xpi Lain
 opettaia kiusast händä / kysyden / cuca se swrin Kästy
 oli Laisa. Ja ninquin se on tapahunue meidän HErr-
 ran Christuxen cansa / nijn se myöds hänen Apostolit-
 tens cansa on käynyt. Sillä monda wäärä opettaiae
 owat sen saastaisen Hengen yllistämisen cautta / igens
 asettanet heitä ia heidän oppians wastan: Samalla
 muoto myöds heidän iäikens owat aina ne wäärät ope-
 tait ylösnosnet ia asettanet igens sitä oikeata Evan-
 geliumin oppi / ia sen opettaia wastan / ioinen cansa

Evangeliumin saarnaitten oli kyllä tekemistä ja sotimista / ninquin Kircon Historian kirjoitetai osotettavat ja tietä andawat / cuinga Irenæus on sochinut E-bionin ja Cerinthuxen causa / Cyprianus Novatianein causa / Cyrillus Nestorianein causa / Tertullianus Marcionijtain causa / Augustinus Manicherein causa / Athanasius Arrianitein causa. Ja nijs ioca heeki aina ovat olleet wäärät opettaiat / ioca swren pahennuxen ja capinan ovat Jumalan Seuracunnasa matkan saattaneet / ja sitä oiklata Evangeliumin oppi wastan igens asettaneet. Ja Jumala cuitengin nijsen oiklain opettaitten kautta on heitä eacaperin aianut ja ylise woittanut. Ninquin myöskin Jumala tällä wijsmeisellä Maailman aigalla ylös herätti sen P. Miehen Martinus Lutheruxen Parwi ja hänen ioukions wastan / ioca coco Maailman olle willinget / ja hänen wäärän oppihins saattanut. Ja waikea coco Parwiin waldacunda / Cardinalit / Pispat / Papit ja Wungit / nijs myöskin Maailmaliset Herrat / Keisarit / Cuningat ja Ruhtinat sitä oiklata Evangeliumin oppi wastan asetit / nijs cuitengin ei he cailken heidän woimans causa / eikä caillet Helwetin portit taitaneet händä ja Jumalan sana ioca hänen Swsans oli wastan seiso. Mutta se oikla Evangeliumin oppi aina enämin ja enämin caswoi / ja ymbärimonda Maacunda / Jumalan armon ja arwun kautta haioisti swren Hedelmän causa. Näin se wielä nyt ioca heeki tapahtu Maailman lopulla / H E Xran Christus ennustoren iälken / että Satanas aina ylös herättä ne wäärät opettaiat / Jumalata ja sitä oiklata

Evangeliumita wastan: Eij meidän cultengan sen-
cähden pidä sijtä pahennosta oettaman / eikä sentähdän
mitälän epäilemän Evangeliumin totudesta / palio
wähemin sijtä potes luopuman: Mutta siellä enämin
sen cansa pitämän ia siinä wahwana pysymän. Sillä
se on yri wahwa merki ia todistos muinen merkein sea-
sa / että se oppi kuin meille on / ia meidän edesän saar-
natan / on ois ia ia Jumalan sanasa perustettu.

*Docemur
hic, legem
requirere
à nobis non
solum ex-
ternā, sed
etiam in-
ternā cor-
dis obedi-
entiam.*

II. Opeme tästä / cuinga palio laki meillä ia cat-
tilda Inhimistilä waati / nimittäin / eij ainoastans
ulconaisista ewliaisueita / ninquin Phariseuret ia kirians
oppennet aiatteli: Mutta Laki myös waati sisälli-
stä ewliaisueita / sillä tässä Mozeren Lausa seiso / ia mei-
dän Herran Christus itse sanot / että meidän pitä ra-
castaman Herran Jumalata kaikista meidän Sydä-
mestäm / ia kaikista meidän Sielustam / ia kaikista
meidän woimastam. Ja sen cansa osotta / ettei mei-
dän ainoasti ulconaisen Xwmin ia iäsenitten cansa pi-
dä Jumalata palweleman ia racastaman / mutta coco
Sydämen cansa / Sielun ia woiman cansa / nijsn että
coco Inhiminen caidein hänen iäsenittens ia iocaihen
weri pifaran cansa kuin hänenä on / pitä racastaman
Jumalata / nijsn myös caiken sydämen / caiken himon
ia halun cansa kuin sydämeistä ulgostäppi / pitä Ju-
malata racastaman. Samalla muoto caiken hänen
elämäns / puhens ia työns cansa / ia caiken woimans
ia wäens cansa pitä Inhimisen racastaman Jumalaa
ta. Yhdesä Summasa / caidei mitä Inhimises on /
sydän / caidei woima ia wäli / himot / halut / puhet ia
aiatoret pitä Jumalata racastaman. Ja näemme

eästä/ cuinga caucana me ia caidi Inhimiset Maan
 päällä he ovat Lain täyttämiseksi / ia cuinga mahdo-
 toin on se kaikille Inhimisille / sillä sydän on täynnä
 paha himo ia halu / walhetta / miestappo / huorutta /
 haureutta / warcautta / wäärä todistosta ia muita sen-
 caltaisia syndiä / ioca sydämeistä ulgostäyväät / nin-
 quin meidän Herran Christus sano ia todista P. Mat. *Matth. 15.*
 theuxen tykönä. Ja cuinga Inhiminen pidäsi ra-
 castaman kaikesta sydämeistä Jumalata / ioca racasta
 Murha / Huorutta / ia muita syndiä : Ja cuinga yri-
 ahne Inhiminen / ioca aina seiso Rahan ia Riikauden
 iälkin / taita racasta Jumalata kaikesta sydämeistä. Ja
 waikka hän racasta Jumalata / nijs eijs hän racasta
 kaikesta / mutta puolella sydämel / ia toisella puolella
 hän racasta Raha ia Riiksta. Näin swrestti on Inhimis-
 nen / ia coco hänen Luondons turmeldu peri synnin-
 cautta / ettei hän woi / eikä taida tehdä sitä kuin Laki
 waati. Ja sentähden ovat Phariseuxet ia Kirianop-
 penet swresta erhettynyt siinä / että he sanoit ia opetit
 nijs / että Inhiminen taita täytää lain / ia lain
 todista tulla autuaxi / ioca cuitengin on heille ia kaikille
 Inhimisille mahdotoin. Tämän meidän luonon tur-
 meluxen ia heikouden pitä meidän tundenman ia tun-
 nustaman / ia eijs tekemän meitäm parammaksi kuin me
 olemme / eikä luottaman meidän oman ansiom ia hy-
 wäin töiden päällä / mutta meidän Herran Christus
 xen anstion päällä / ioca meitä pinnallans ia cuolema-
 lans on lunastanut ijankaikisesta cuolemasta : Sillä
 meidän anstion eijs ole muu kuin ijankaikinen Cuolema
 ia Cadotus. Sentähden pitä meidän tekemän nin-

Luc. 17.

quin H^EXra Christus sano P. Lucan tykönä: Cosca te oletta caicki tehnet / cuin teille on Päästetty / niijn sanocat / me olem tehnet sen cuin me olimma welcapäätt tehemän.

Nos semper
debere pa-
ratos esse
ad respon-
dendum o-
mnibus.

1. Pet. 2.

III. Opeme täsä / että meidän pitä aina oleman walmitt wastaman iocaista / iotca meille iotakin kysyväät / cuin tule ylösrakennuxeri ia tarperi / erinomaisesta cosca iocu toivo on / että se ioca kysy / caicka miwt / iotca siinä läsnä owat ewlemas / tuliste paramaxi / waiccka se kysymys kiusaten meille edespannaist / ninquin P. Petari Apostoli mana sanoden: Olcat aina walmitt wastaman iocaista quin teille kysyväät / toiwon perustoren tälläin / ioca teissä ombi / hillaisuden ia pelgon cansa. Ninquin meidän H^EXran Jesus Christus on tehnyt / ia andanut wastauxen lain oppenulle / ioca kysyi hänelle / cucca se siwrin Käsky oli laisa. Ja waiccka hän sen kyllä tiesi / että se lain oppenut kiusasti händä / cuittengin annoi hän oikian wastauxen hänen kysymisensä päälle / sen päälle / että hän wedäisi händä ia muita Phariseuxi parannoxen. Niijn pitä myöds caicki Christiliset Inhimiset / erinomaisest sanan palweliat walmitt oleman wastaman niistä / iotca heille kysyväät / ia opettaman heitä oikein / iotca iosaakin erhetyses owat / ia oikialla tiellä händä saattaman. Ja pitä heidän wastauxens ottaman pyhistä Raamatuista / Jumalan P. Sanasta / ia siinä opetettaman / ia niistä / iotca siinä wastan sanowat / sen cansa yllisen woittaman ia tacerimaiman. Ninquin P. Paawali mana caickia Saarnamiehia / että heidän pitä manan sanan ewlioita terwelisen opin kautta / ia ylitse

Tit. 1.

zen woittaman ne iotca sitä vastan sanovat. Sillä Jumalan P. Sanan ia kirioitusten todistusten cansa/ ne wäärät opettaiat ia falskit Prophetat ylihen woiteetan. Ja senpäälle että he sen taitaisit sitä paremin tehdä/ pitää heidän wisusti lukeman Prophetain ia Apostolitten kirioitukset/ ia niissä ikens harioitteleman: Sillä se cuin ihe wāhān on lutenut ia wāhān taita/ ei myös taida muita palion opetta/ eikä wādriä opettaia vastan sano/ palio wāhemin heitä ylihen woitta.

IV. Opeme tästä/ mitkä työt meidän pitää tehdä/ että ne Jumalalle kelpaisit ia olisit otoliset/ niimitäin/ ne iotca Jumala ihe on kāskenyt hänen P. Sanasans/ ninguin Jumala ihe sano Prophetan Ezechielin tyfōnā: Eji teidän pitää elämän teidän Isäden kāslyn iälken/ eikä pitämän heldän oispiuttans/ eikä saastuttaman heidän epälumias lains pdaalle/ sillä että minä olen DErra teidän Jumalan/ minun kāslyn iälken pitää teidän elämän/ ia minun oispiuden pitää teidän pitämän/ ia sen iälken tekemän. Ja meidän Herran Christus tässä Evangeliumisa osotta ne työt/ iotca Jumala on kāskenyt meidän tehdä/ sanoden: Kacasta sinun DErras Jumalas kaikesta sinun Sydāmeštās/ kaikesta sinun Sielustas/ ia kaikesta sinun woimastas: Ja sinū Lāhimāštās ninguin itze sinuas. Ja ne työt cuin Jumala ihe on kāskenyt tehdä/ ovat Jumalalle otoliset ia kelpwoliset/ cosca ne tehdän oispias uscos: Mutta ne työt cuin Inhiminen ihe omaasta tahdoštans ia ehdoštans ylösaiattele ia teke/ ne ei ole Jumalalle otoliset/ eikä myös taida Jumalalle kelo

*Discimus
que opera
sunt facien-
da, nimirū
ea quae
Deus in
verbo suo
precipit.*

Ezech. 20.

Matth. 15.

wata / ninquin Herran Christus P. Mattheuksen ty-
könä sano: Turhan he minua palwelewat opet-
taden sitä oppi kuin on Inhimisten Käsky. Sen-
tähden myös Phariseusten ja Kirianoppemitten Ju-
malan palwelus / ionga he teie Inhimisten säätyin iäl-
ken / ia caidei se kuin he kerscaiste heidän hywistä töi-
stään / oli myös turha. Ninquin myös Pawlin iou-
ko wielä nyt palwelewat Jumalata Inhimisten sää-
dyin iälken / lwlewat sen olewan Jumalalle otolisen
mitä Pawl ylösaiaattele ia päälle pane / sillä sen he
sworna pitawät / ia sen iälken eläwät ia lwlewat sen
cansa tulerans Wanhurscazi: Euin on Ioucas Mes-
sus / moninaiset Paastot / pyhän Miesten ia Wai-
moin aurihwotamys / Pilagrimien reisut / helmein lu-
gue / ia muut seneleiset. Waan ne kuin Jumala ihe
on Käskenyte ia päälle pannut poishetit. Mutta mei-
dän pitä oppiman elämän nijnen Käskyin iälken / ia
telemän ne työt kuin hän käske / oikias uscos / ei-
cui-
tengan nijnen päälle luottaman / mutta sanoman nin-
quin Christus opetta P. Lucan tykönä.

Toinen Osa.

Sinä ensimmä. ses Osas sanottin yhden
Lainoppenen kysymisestä Herran Christuksen
tykö / cuca se sworin Käsky oli laisa / ia Herran
Christuksen wastauksesta: Seura nyt se Toinen
Osa / meidän Herran Christuksen kysymisestä Pha-
riseusten tykö Christuksesta ia hänen Personastans.

Ja on meille tässä neliä Asian haara.

I. On Herran Christusen kysymisestä Messia-
resta ia hänen Jästänsä.

Kosca nyt Phariseuret cogosa olit / kysyi
heille Jeesus / sanoden: Mitä teille näky Chri-
sturesta / kenengä poica hän on?

Sijete cuin Lain oppenu oli kiusanue meidän
Herra Christusta / ia kysynyt / cuca swrin Käsky on
Laisa / niin tahdoi hän heille iällens kysyä eij laista
mutta Evangeliumista / ia erinomaisesta Messia-
sta Christuresta ia hänen personastans: Ja sen kysy-
misen hän pane eij yhden eli kahden etteen / mutta kai-
lille Phariseuxilla cosca he olit cogosa hän kysyi. Ja
että he olit campailut hänen cansans ia kysellet laista /
niin hän tahto kysyä heille iällens Evangeliumista sa-
noden: Mitä teille näky Christuresta / kenengä
poica hän on? Ja tahto cwlla / cuinga oppenet he
olit Evangeliumisa. Ninkin hän tahdoisti sano: Te
Phariseuret pidätte ikenne niin swrna ia cortiaft op-
penen / ia kysytte minulle ia campailitta minun cansan
Laista: Nyt minä tahden panna teidän etteen iällens
yhden kysymyksen Evangeliumista / ia cwlla / cuinga
oppenet te siinä oletta. Sanocat siis / mitä teille näky
Christuresta ia hänen Personastans / kenengä poian
te sanotta hänen olewan / osottacat teidän wiisauden
ia oppin / ia wastacat minua sihen ios te Niehet
oletta: Tämän kysymisen meidän Herra Christus
pani heidän etteens.

II. On Phariseusten wastauksesta.
He sanott: De widn.

I.

Quæstio
Christi de
Messia eiu-
que patre.

II.

Responsio
Phariseorū.

Jäsa he soettawat heidän sokeudens eli tyhmydens / että waikka he olit Lainopettaijat / iotca muita piti opettaman / nijs cuitengin eij he Herra Christusta oiksein tunduuet / eikä hänen personatans. Sillä he lwlit hänen olewan yhden palian Inhimisen / ioca Dawidin sugusta oli sydynyt / ia piti oleman yri Maailmalinen Herra ia Cuningas / ia wapahetaman Iwettan Eansan Romin Keisarin oriuden alda / ia saataman heitä endisen wapautten. Siinä lwlofa olit Phariseuret ia coco Iwettan Eansa: Mutta hänen Jumaluden luonostans eij he mitäkän tietänet / eikä sitä usconet / että hän oli Jumalan poica Jästä itancaidisesta sydynyt: Ja sentähden cukiit he hänen Dawidin poixi. Ja waikka se tosi oli / että hän oli Dawidin poica / Dawidin stemenestä sydynyt ei hän puolesta / oli hän myös cuitengin totinen Jumola / ioca oli Jästä itancaidisesta sydynyt Jumaluden luonon puolesta / iosta he eij mitäkän tietänet / ia sentähden he rohkiasti wastaisit ia sanoit / hän on Dawidin poica / ia lwlit oiksein wastanens.

III.

Obisatio
Christi contra
data
responsio.

III. On siitä wastauksest / ionga Herra Christus annoi heille iällens sitä wastan:

Sanot hän heille: Cuinga sijs Dawid cukiupi hänen Herraxi / Hengesä: Eanoden: Sanot Herra minun Herrallent / isiu minun oiklal Eädellänt / siihen asti / että minä panen sinun wiholises talcais astin laudaxi. Jos sijs Dawid cuki hänen Herraxi / cuingasta hän on hänen poicans:

Ja tah

Ja tahto HERRA Christus nijn palio sano: Te Phariseuxet sanotta Christuxen olewan Dawidin po-
lan / mutta että David cusu hänen Herraxens / cuin-
ga hän taite olla hänen poicans / sillä Inhimisen ym-
märoksen ja aiatoksen iälken se näky olewan mahdotoim-
ia vastaan luondo / että Jsa cusu poicans hänen Her-
raxens. Eij HERRA Christus tätä sentähden sano:
Ettei hän ole Dawidin poica Inhimisen luonon puo-
lest / eikä sitä tiellä: Mutta hän tahtos sen cautta we-
tää heitä yhten svremban ja corkiamban HERRAN
Christuxen tundon / että he tietäisit sen ja oppisit / et-
tei hän ainoasta ole Dawidin / mutta myös Jumalan
poica: Se on: Ettei hän ole palias Inhiminen /
mutta myös totinen Jumala. Ja todista Dawidin
sanoilla / ioca cusu Christuxen hänen Herraxens / ja
sencaldaisexi Herraxi / ioca on yhdencaldaisesa wä-
esä / Woimas ja Eunnias ynnä hänen taimwalisen
Jsans cansa. Ja tämän todistoksen Psalmista hän
wetä tähän sisälle / senpäälle / että he oppisit oikein
tundeman händä / ninquin hän tahdoisi sano: Jos
Messias on Dawidin poica / ja myös hänen Her-
rans / nijn seura siitä / ettei hän ole iocu palias Inhi-
minen / mutta myös totinen Jumala.

IV. On sen puhen lopusta / cuin on ollut Chri-
stuxen ja Phariseusten välillä:

Ja eij yriskän taiteanut händä mitään
vastata / eikä myös rohgennut sen päitwän
perästä hänelä enämbätä kysyä.

Näillä sanoilla P. Mattheus osotta sen lopun /

Eventus
Colloquij
inter Chri-
stum &
Phariseos.

ioca on seuranut sen campauxen iäskin / cuin-on ollut
meidän HErran Christuxen ia Phariseusten wälillä.
He toivoit ylise woittawans HErran Christuxen / ia
hänen häpiän saattawans / mutta he ise tulit häpiän/
ia langeste sijhen cuopan cuin he cainoit HErran
Christuxen etten / sillä he olit nijn ylisewoitetut / et-
tei he taitaneet yhtäädän sana sijhen wastata. Ja olit
cuitengin nijn paatunet / ia heidän sydämens nijn co-
wettunut / ettei he tahtonet / eikä tainet anda toruden
sta / mutta aina pysyit heidän pahudesans. Sillä ios
he olit tahtonet oppia häneldä / nijn heidän olit pi-
tänyt kysymän HErralle Christuxelle lawiamalda
Messiaresta / ia hänen wirgastans / ia ano häneldä
ulgos toimitusta senpäälle / mutta ei he sitä tahtonet
tehda.

Opetuxet toifesta Osasta.

Locci com:
Secunda
Partis.
Monemur
hic de Chri-
sto Mesia
ejusq^{ue} per-
sona.

I. **O** Peme tästä Messiaxen meidän
HErran Christuxen Jesuxen Personasta/
ioca on caicein swrin ia corkein cappale sij-
nä Christilises opisa / iosa myös caice meidän autuu-
den ia se ijancaiceinen elämä seiso / ninquin HErra
Christus ise P. Johanneren tykönä sano: Tämä
on se ijancaiceinen Elämä / että he tunderwat si-
nun totisen Jumalan / ia iongas läbetit Jesuxen
Christuxen. Ja nijn palio cijn HErran Christu-
xen Personan tule / nijn me tiedämme Jumalan P.
Sanasta / että hän on Jumala ia Inhiminen / ioca
Isästä Jumalasta ijancaiceifesta on syndynyt / ia on

Jsäns olemisen Jwri cuxa / ionga cautta caicci owat Heb. 1.
 tehdyt: Mutta Inhimisen luonon puolesta hän on
 syndynyt neidjestä Mariasta. Ja tämän luonon puo-
 lesta hän cuxutan Dawidin poiaxi / sentähden että 2. Sam. 7.
 hän oli Dawidin sugusta syndynyt / ninquin Jumala
 oli Dawidin luwanut / että hän tahdoi ylös herättä
 hänen siemenens hänen iäskens / ia tahdoi walmista
 hänen waldacundans. Ja Messias H^EXra Chris-
 stus eij ainoast pitänyt oleman Dawidin poian / mues-
 ta myös hänen Herrans / ninquin Dawid ihe sen-
 tunnusta ia cuxupi hänen Herraxens / sanoden: Her- Psal. 110.
 ra sanoi minun Herralleni / istu minun oikialle kädelle.
 Jotca sanat meidän H^EXra Christus wetä tä-
 hän sisälle / ia sen cansa todista Phariseuxia wasta-
 ettei hän ollut iocu palias Inhiminen / ninquin he luo-
 lit hänen olerwan / mutta myös totinen Jumala / iolla
 on caicci woima sekä Taimasa että Maasa / eij waiwon
 Jumaluden luonon puolesta / mutta myös Inhimisen /
 ninquin hän ihe sen todista P. Mattheuxen yskönä / Matth. 28.
 sanoden: Minulle on annettu caicci woima Taimasa
 ia Maasa / nimittäin / Inhimisen luonon puo-
 lesta: Sillä Jumaluden luonon puolesta hänelle on
 ollut ihestäns caicci wäki ia woima isancaiccisekka / eikä
 taita hänelle sen puolesta mitäkän annetta. Sen sa-
 man Inhimisen luonon puolesta on hän ylös corgo-
 tettu Jumalan oikialle kädelle / niin että hän nyt mo-
 lembain luondoin puolesta personalisen yhteyden täho-
 den / hallike ynnä hänen Taimalisen Jsäns cansa
 caicci cappalet Taimasa ia Maasa / yhdencaltaises
 woimas / Eunias ia Herraudes.

Deum ho-
stium con-
silia & co-
natus dissi-
pare, eo-
rumq; vi-
res frange-
re.

Rom. 8.

Iud. 14.

II. Opeme / ettei meidän H^{er}ran Jesuren
Christuren / ia hänen seuracundans wihamiehet / cai-
ken heidän neuwons ia edes ottamisens causa / taida
mitään wahingota tehda / eikä hänelle eikä hänen
Seuracunnallens / sillä hän särke ia tyhiäri teke hei-
dän neuwons / ia tufise heidän swns lijni. Ja hän
läändä heidän pahat neuwons ia aiatoxens hywäri /
hänen Cunniarens ia hänen Seuracundans parhaxi
ia plösrakennorex / ninquin P. Pawali sen todista
Romarein tygö / sanoden : Me tiedämme / että ni-
nen iotca Jumalata racastawat / caicki cappa-
let parhain auttawat / niismittäin niille / iotca ai-
goturen iälken cutzutut owat. Joca on meille ia
caikille Christityille swrex / lohducorexi : Sillä hän
wiellä nyt taita ia woipi caicki meidän wiholisten neu-
wot läätä hänen Cunniarens ia meidän hywären / ia
heidän swns tufita / ia wastata meidän edestäm / ia
caicki waarat ia wahingot meildä pois estä. Estimere-
ki senpäälle on meille i. Moseren kirias / cuinga Ju-
mala on läändänne Jacob Patriarchan poicain
neuwoi / ia aigoturet tyhiäri tehnyet / iotca tahdoit sur-
mata heidän Weliens Josef'in / ia wijsmein myit hä-
nen poies : Mutta Jumala läänst sen hywäri / niis-
että hän sen sautta tuli swrex / Herraxi ia Ruheimaxi
Egyptin Maalle / ia hän ruokei hänen Isäns caickein
hänen lastens ia Perhens causa callilla aialla. Ja
Duomarein kirias on meille Estimerci Samsoni-
sa / cuinga yxi kiljuwa Jalopeura tuli händä wastan /
ia H^{er}ran henzi langeist Samsonin päälle / ia hän
rewäisi Jalopeuran ricki ninquin yhden Wuohen / ia

hän ei mitään wahingota saanut tehda hänelle / ia
 cosca hän palaisi steldä tacaperin / nijsn hän löyti Hu-
 naiata sen Jalopenrä Raadosta / ia hän söi stit. Eat-
 zo cuinga Jumala laitti / että se mehän Peto ei taita-
 nut Samsonin tehda mitän paha. Ja täsä Evange-
 liumis seiso / että H^EXra Christus on Phariseusten
 neuvot särkenyt / ia caicki se häpiä cuin he olit hänelle
 aigonneet tehda / tuli heidän ike päällens. Saarna-
 miehet ia Jumalan sanan Palweliat myös tästä loh-
 dutos ottacan / waстан caicki Jumalan sanan wiha-
 miehiä / että waikka he wihawat ia wainowat heitä /
 nijsn cuitengin Jumala heidän neuwonsa särke / ia sen
 hywäxi kääändä: Tehkän he heidän wirtans uscolise-
 sta saarnamisen / opetuxen ia manauxen cansa ilman
 pelkämätä / ia andacan Jumalan haldun heidän
 menonsa / ia caicki heidän murhens / hän kyllä
 heitä wariete heidän wihamieksens
 Kästä.

Euangeliumin Kirioit- ta P. Mattheus 9. Lugas.

S Al Jhesus astui Hah-
teen / meni ylitzen / ia tuli iäl-
lens oman Caupungins. Ja
catzo / he edestoit yhden halwa-
tun wuotes sairastawan. Cosca
nyt Jhesus näki heidän uscons / sanoi hän hal-
watulle : Voican / ole hywäs turwas / sinun
syndis andexi annetan sinulle. Ja catzo / mw-
tamat Kirianoppenuist sanoit kessenäns :
Tämä pilca Jumalata. Cosca nyt Jhesus
heidän aiatoxens näki / sanoi hän : Ugixi te
paha aiatteletta teidän Sydämisan? Cum-
bi kewiämbi on sanoa / synnit andexi anne-

tan sinulle: Laikka sanoa / nouse plös ia
 käy. Mutta että teidän pitkä tietämän/
 että Inhimisen poialla on walda Maan
 sa synnit andexi anda: Siijte sanoi hän
 sille halwatulle: Nouse plös / ia ota sinun
 wuotes ia mene kotias. Ja hän plösnou-
 si ia meni kotians. Ja koska Cansa sen
 näit / ihmettelit he / ia cunnioitit Zuma-
 lata / ioka oli andanut Inhimiselle senal-
 taisen woiman.

In **S**ta Evangeliumis P. Mat-
 theus kirioitta yhden ialon ia sangen
 merkilisen Historian / yhdestä Kõyhä-
 stä halwatusta miehestä / ionga meidän
 Herran Jesus Christus paransi ia ter-
 wexi teli / ia myös poisotti sen jwren
 iosta tāmā ia caikki mwt taudit ulgostulewat / ia sen can-
 sa osotti / että hän oli se totinen Messias ia Maail-
 man Wapahraia / ioka taica caikki taudit parata / ia
 synnit andexi anda / iosta caikki taudit ia synnin ran-
 gaistoreet ulgostulewat / ninquin hän myös tāmā hal-
 watun Wiehen synnit on andexi andanut / ia sekä Sie-
 lun että Rwmin puolesta hänen terwexi tehnyt. Mut-
 ta ninquin ne Zumalattomat Pharisexet ia Kirian-
 oppenet aina asetit ihens meidän Herran Christusta
 wastan / pilcaisit ia häwäisite händä / ia caikki hänen

Exordium
 à summa
 Evangelij.

puhens ia tekons pahoin päin käänsi : Nijn he myö
tässä tekewät/ sanovat hänen häwäisewän Jumalata.
Wan yhteinen Cansa iotta hänen swret ia ihmelisee
Tunnustähdens näit ia ewlit/ ihmettelit nistä/ ia cun-
noisit Jumalata/ ioca oli andanut sencaidaisen woim-
man Inhimistille.

Conuenit
hoc Evan-
gelium cum
30 Articulis
in Sym-
bolo.
Propositio
Duae Par-
tes conti-
nens.

Ja yhtensopi tämä Evangelium sen colmannen
Vscor cappalen cansa : Sentähden että tämä osotta
meidän HErra Jesuxen Christuxen Personan / hä-
nen woimans ia wärens.

Tämä Evangelium iaetan kahteen Cappalen.

I. On tästä halwatusta Miehestä / ioca HErran
Christuxen tygö wuotesa cannetin.

II. On siitä puhesta/ cuin on ollut HErran Chri-
stuxen ia Kiriaoppenuitten wälillä / ia siitä Tunnus-
tähdestä cuin HErra Christus tässä on tehnyt.

Analysis Ie
Partis 47
Circum-
stantias
compra-
hendens.

Ensimmäinen Cappale.

U In pallo cuin tähän ensimmäisen Osa-
n tule/ on tästä halwatusta Miehestä/ ioca edes-
pane P. Mattheus neliän Asian haaran
cansa.

1.
Occasiona-
rigationis
Christi.

I. On HErran Christuxen hahten astumisesta/
ia siitä tilasta / ia syystä mingätähden hän on sen teh-
nyt.

Ja Jesus astui hahteen / ia meni ylikseen.

Matth. 8.

P. Mattheus kirjoitta wäähä ennen näitä sanoia
sinnä edelises lugusa/ että meidän HErra Christus oli
ynä hänen Opetuslastens cansa waeldanut ylikseen

Galilean Meren / ia asettanut sen swren twlispään
 cuin noust ylös Meresä / ninquin sijtä Ealwella ioca
 Wuosi Saarnatan / ia cosca hän tuli toisella puolella
 Merta Gergeseritten Maacundan / tulit caxi hân
 då wastan iotca Perkeleldä hirmulisesta riivattin /
 nijn ettei yxikän taitanut sitä tietä waelda / he hwsie
 sanoden : Ah Jesu Jumalan poica / mitä meidän on
 sinun cansas tekemist / oletcos tullut meitä waiwaman
 enmein cuin aica on / ia rucoilit händä / että ios hân tah-
 doi usgosaia heitä / annaist heille luwan mennä Sica-
 in lauman sisälle / iotca stjnä läsnä kâwte / ia cuin hân
 sen oli heille luwannut / nijn coco Sicain lauma suori
 Mereen / ia uppoisi stjhen. Mutta cosca Caupungin
 asuwaiset sen cwlit / iuoxit he händä wastan / ia rucoi-
 lit händä / että hân menis pois heidän Maacunnas-
 tans. Ja sen Historian iälken seura nyt eämân Ev-
 angeliumin Historia / että Jesus astui Häteen / ia
 meni ylihen Meren / ia sen sijttämättömân cansan
 tyköä pois / iotca swrembana pidit heidän Sicalaus-
 mans / cuin H&Eran Christuxen Jesuxen.

II. On sijtä paicasta cubunga hân on mennyt.

Ja tuli iällens omaan Caupungins.

Eufa se Caupungi on ollut / eij P. Mattheus sij-
 tää kirioita / mutta P. Marcus sen nimittä ia sano-
 että se oli Capernaum / ioca oli Galilean Meren ty-
 fönä 14 Peniculma Jerusalemista. Ja P. Wato-
 theus cuku sen hänen omari Caupungixens / eij sen-
 tähden / että hänellä hänen alendamisens aicana oli
 yhtä Caupungita eli Kylä / ninquin Maailmalisile-
 la Herroilla. Ninquin hân ihe sen todista P. Wato-

II.
Circum-
stantia est
loci.

Matth. 8.

cheuxen tykönä sanoden: Ketuilla owat luolat/
ia Linnuilla taiwasalla owat pesät / mutta In-
himisen poialla ei ole / cubunga hän taita Pääns
callista. Mutta ensistä sen tähden / että hän siinä on
hänen asumaistans pitänyt / ninquin Chrysostramus
sano: Bethlehem ipsum tulit, Nazaret educavit,
sed Capernaum ipsi perpetuum habitaculum fuit,
Se on / Bethlehemis hän on syndynyt / Nazarethis
ylöscaswanut / mutta Capernaumis aina asunut. 2.
Että hän siinä enimät Sunnustähdet on tehnyt / nin-
quin Herrä Christus sano: Siinä Capernaum loca
olet ylös corgotettu haman Taiwasen asti / sinun
pitä alas syöstämän Welwettijn. Sillä ios sen-
caltaiset awut olisit tehdyt Sodomas cuin sinu-
sa on tehdyt: Nijn hän wielä tänäpäiwän sei-
sosi.

III.

Circum-
stantia est
personarū
Paralyticū
adducen-
tium.

III. On niistä Miehistä / iotca edestoit sen hal-
waturu Miehen:

**Za caho / he edestoit yhden halwaturu wuo-
tesa sairastawan.**

P. Marcus sano / että heitä oli neliä ollut iotca
hänen cannoit / ia cosca ei he tainnueet tulla hänen ty-
göns Cansan tähden / iotca sinne olit tulleet / ettei stellä
ollut sia owengan edes / rewäissit he katon ridi siinä
Huonesu cusa Herrä Christus oli / ia weit hänen ka-
ton päälle / ia löyden cansa päästie wuoten alas / iosa
se halwattu macaisti. P. Lucas sano / että he ekeit sen
iälken / cuinga heidän piti sisälle tuleman / ia paneman
hänen etteens. Ja cosca ei he löytäneet Cansan täh-
den / custa puolesta he parhain saistie hänen sisälle / astuit

Luc. 5.

he katon

he katon päälle / ja päästie hänen alas vuotessa Jesu-
 ren etteen. Sillä että Jvettan Cansalla ei ollut py-
 ty katon ninquin meille on / mutta tasaiset / että he
 saie kädä hänen päälle / ja olie ymbärins rakette / et-
 tee ystävän pitänyt siinä maahan putoman / ninquin
 Jumala oli sen nijn Kästent 5 Moseksen kirjas. Nä-
 mät Niehet ovat olleet Jumalisset / ja osottanut heis-
 dän rakkaudens Lähimmäistans vastan / ja andanut tä-
 män Köyhän halwattun Niehen tusean ja waimon
 kädä heidän sydämiins / ja yhdestä Christilifestä rac-
 kaudesta otie tämän halwattun Niehen / ioca ei taita-
 nut liscutta isens / ja cannoit hänen HErran Christus-
 ren tygö / senpäälie / että hän parannaist hänen. Ovat
 myös osottaneet heidän uscons sen cansa / että he sen
 uscoit / että HErra Christus taist ja woi händä autta
 ja terwoxi tehä / muutoin iollet heillä se usco olit ollut /
 ei he olit nijn swra waiwa etteens ottaneet / candamä
 händä / riisuman Cateo / ja lasteman händä Jesuren
 etteen. Andä myös P. Lucas tietä / mitä HErra
 Christus silloin on tehnyt / nimittäin opettanut / cusa
 hän sano : Ja se tapahtui yhtenä päiwänä / cosca
 hän opetti / ja siinä olit Phariseuxet ja Kirianop-
 penet istuden / iocca olit tulleet caifista Carpun-
 geista Galileasta / Judeasta ja Jerusalemista.
 Ovat nämät Niehet olleet myös rohkiat / ettei he ole
 pelänneet näitä Phariseuxita ja Kirianoppeneita / iocca
 siinä olit cogosa / että heidän piti parman heitä pane-
 man / sentähden / että he HErrasta Christuksesta nijn
 palio pidie / ja toie tämän halwattun Niehen hänen
 tygöns. Nijn palio cuin eähän halwattun Niehen

Deut. 22.

tule / on hän ollut swresa ia rascasa taudisa / ei hän
 taistanut liheutta Kästä eikä Jalca / eikä ihe händäns
 autta ilman muitten awutta / mwe piti händä syöttä
 män ia suottaman / candaman ulgos ia sisälle: Sillä
 caicki hän jäsenens ia suonens olit ninquin Euolluet /
 nijsn ettei hänesä mwea ollut cuin Hengi. Tämä tau
 ei / ninquin caicki mwe taudit tulewat Inhimisen pääs
 le synnin tähden / ninquin Syrach sano: Joca hää
 nen luolans edesä syndiä teke / hänen pitä tule
 man Käälärin käsijn. Ja Augustinus sano: Sa
 nitatem perdidimus, quia creatorem offendimus,
 Se on / me olemme terweydem mistanuet / sentähden
 että me olem luolain wihoittanet.

IV.

*Circum-
 stantia est,
 modus ex-
 ceptionis
 Christi ba-
 julatorum
 & Paraly-
 tici.*

IV. On siitä muodosta / cuinga HERRA Chri-
 stus on heitä wastan ruwennut.

Kosca nyt Jeesus näki heidän uscons / sa-
 noi hän halwatulle: Potcan / ole hywäs tur-
 was / sinun syndis owat sinulle andext anne-
 tut.

Näisä sanoisa P. Mattheus colme cappaletta
 edespane.

1.

*Fidei con-
 templatio.*

1. On että HERRA Christus näki heidän Us-
 cons / anda sen cansa tietä / että hän caicki näke / tietä
 ia ymmärtä / mitä Inhimisen sydämesä on / ia caicki
 hänen sydämens aiaturpeet owat hänen edesäns. Näki
 myös sen Uscon / cuin oli sekä näisä Niehisä / iotca
 tämän halwatun Niehen edestoit / sekä sen halwatun
 oman uscon / ionga he olit saanet hänen saarnastans /
 ia niistä Sunnustähdeistä cuin hän teki.

2.

2. Että hän lohduetta tätä halwattua sanoden:

ole

ole hywäsä turwasa poicani / ia tahto niin caifen epäi-
lyren hänen sydämeistän pois otta / ia wahwista hänen
Uscons. Hän näki ia tiesi sen tuscan ia waiwan / cuin
hänesä oli / ei waiwoin Armin / mutta myös Sie-
lun puolesta : Sillä hän tiesi / että hän syndins cansa
oli ansainut sen taudin / ia sentähden murhetti sitä / ia
sen syyn tähden Christus lohdutta händä / Käski hä-
nen olla hywäs turwas / ia anda hänelle sen toiwon /
että hänen piti saaman sekä hänen Armin terwey-
den / sekä hänen syndins anderi.

3. Että hän annoi hänen syndins anderi / ia te-
ki ninquin hywä ia oppenu Lääkäri / ioca taudin swren
ensistä poisotta / ia sifte taudin. Niin myös Herra
Christus ensistä synnin pois otti / ioca swri hänen tau-
tiins oli / iosta se ulgos tuli ninquin yhdestä lähtestä /
ia sifte taudin / ioca händä swresta waiwasti / pa-
ransi.

Consolatio
Christi.

3.
Peccatorū
condonatio.

Opeturet ensimmäisestä Cappa- lesta.

I. **E**tä meidän Herra Christus on
Wenheen sisälle astunut / ia sen cansa wael-
danut Meren ylihen / sifstä me opime / että
waikta hän ynnä hänen Zaiwalisen Isäns ia sen Py-
hän Hengen cansa on luonut Meren ia caiki luondo
Cappalet / on myös iohdattanut Israelin Eansan ylit-
zen punaisen Meren cuin Zalgoin ilman wahingo-
ta. Niin myös Elian ia Elisenksen ylihen Jordanin
Wirran wienyt on / ia hän ihe kawi weden päälle cui-

Discimus
media à
Deo ordi-
nata non
esse negli-
genda aut
contemnen-
da.

Exod. 14.
2.Reg. 2.

win Jalgoi: Euitengin hän tässä Wenhesen astui/
 ia sen cansa meni ylihen/ ia sen cansa osotta / että hän
 on totinen Inhiminen/ ia caide Inhimisen heikoude
 hänen päällens ottanut. Eij hän ole tahtonut käydä
 wettein päällä / mutta on andanut hänen Wenhen
 cansa wiedä ylihen Meren/ sen päälle/ että hän mei-
 tä päästäisi meidän heikoudestam/ on myös cansa tahto-
 nut iättä meille yhden Estmerkin/ että ninquin hän
 eij ole unhottanut eikä ylöncahonut niistä wälicappa-
 leit/ iotca käsillä ovat olleet / mutta niistä nautinut:
 Nijn pitä myös meidän Jumalan pelgos / fisteoren
 cansa ne wälicappalet nautiheman meidän hymärem
 ia tarperem / cuin Jumala sijhen on säätännyt / sen
 päälle/ etten me mihingän wahingon tulist / sillä nino
 quin Syrach sano: Joca racasta waara ia wahingoo-
 ta/ se hukupi sijhen. Ja ios iocu tahdoisi anda ikens
 Weten ylspeydestä / ia ylöncahoisi Eillat/ Portaata ia
 Wenhet iotca käsillä ovat / eikä niistä nautia tahdoi-
 si/ nijn se kiuisi Jumalata ia hukui siinä / ia olisi
 nijn oma surmaiansa. Ja on meille ia caifilla Juma-
 listilla ia Christilistilla Inhimistillä swri lohducus/ iotca
 Meren päällä waeldawat heidän wilians ekimän/
 taide muita Astoita toimittaman/ että hän tahto olla
 heidän cansans ia tykönans / heitä caikesta waarasta
 ia Meren hädästä wariella/ sillä hän on myös Meren
 päällä waeldanut swresa ilmaia ia twliopääsä / että
 wenhe on tahtonut hukua/ ia tietä ne tuskat ia waiwae
 euin Meren päällä ovat. Ja sentähden pitä ne/ iot-
 ca Meren päällä ikens andawat / Jumalata rucoile-
 man/ että hän annaist heille onnelisen ia lofian mato

can/ ia olift heidän cansans ia tyfönäns/ warielisi heit-
 tä caikesta waarasta ia wahingosta/ auttaisti ia iohda-
 tais heitä heidän matcoisans: Niin hän tahto olla
 heidän tyfönäns/ heitä wariella niin ettei aallot/ eikä
 tuuliopäät taida heille wahingota tehdä/ sillä että
 Herra on heidän cansans ia heidän iohdattaians.

II. Opeme täsä/ että meidän pitä yhdestä Chri-
 stilisestä rakaudesta auttaman ia holhoman toinen toi-
 stam/ erinomaisesta niistä iotta rascasa tuscas ia wai-
 was ovat. Niquin Syrach mana sanoden: Olen-
 na sillä Köyhälle sinun Kätes/ senpäälle/ että so-
 nā runsafti tulifit hywästä siugnaturi/ ia sinun hy-
 wät työs tulifit otolifexi caikein Inhimisten er-
 desä. Ja P. Pawali sano Galaterein Cansan ty-
 gö: Palwelcat kessenän toinen toistan rakau-
 dencautta/ sillä caicki laki tule täytetyxi yhdesä
 sanasa/ se on/ racasta sinun Lähimäistäs niquin
 itzes. Niin myös Chrysoftomus sano: Si videris
 pauperem ne pertranscas, sed cogita quis sis, si
 tu eius loco esses, Se on/ Jos sinä näet yhden wai-
 waisen/ niin älä kdy hänen ohigens/ mutta aiattele
 mikä sinäkin olifit/ ios sinä hänen stasans olifit. Ja
 pitä meidän auttaman meidän Lähimäistäm sekä Hen-
 gelisellä että Kwmilisellä muoto. Hengelisellä muo-
 to pitä meidän Lähimäisen tustat/ kiwut ia waiwat
 HErran Christuxen tygö meidän rucouxem cautta
 viliasa uscos saattaman. Niquin P. Jacobus ma-
 na sanoden: Rucoilcat toinen toisen edestä/ että
 te terwet olifitta/ sillä että sen wanburscan Ru-
 cous palio woipi cosca se totinen on. Ja Am-

*Discimus
 proximos
 esse iuvan-
 dos.
 Syr. 7.*

Gal. 5.

Iac. 5.

brosius sano: Orate pro iis, qui sunt in adversitate varia, ut liberati, Deum collaudent incolunitatis auctorem, Se on / Rucoilcat nijnen edestä iotca moninaises tuscas owat / senpäälle / että cosca he waiwastans pääsewät / Jumalata listäiste ioca terweyden anda ia saatta. Ja on meille Estimeräi sen pääle P. Mattheuxen tykönä: Se Päämies Capernaumis Rucoili Herra Christusta hänen palwelians edestä / ioca macaisti Corona halwattuna / ia hän sai hänen terweydens iällens. Cananean Walmo rucoili hänen Tyttären edestä / ioca riiswattin Perkeleldä / ia Herra Christus autti händä. Ja se Mies ionga Poica oli Ewtautinen / rucoili Herra Christusta Poicans edestä / ia hän tuli terweri samalla hetkellä. Samalmuoto se Euningan Mies / ionga Poica sairasti Capernaumis wilutautia / rucoili Poicans edestä / ia cohta tuli terweri. Rwmiliselä muoto piestä meidän yhdestä Christilifestä rakaudesta auttaman ia holhoman nistä / iotca tuscas ia waiwas owat / ia meidän apuam tarwisewat / cosca me nistä Isowaisia ruokimme / nistä Janowaisia juotamme / Waatetamme nistä alailstomia / ne oudot Huonesen otamme / ekime ia opime Sairaita / ia heitä lohduitamme. Ja nämät owat ne laupiuden työt / iotca Herra Christus pitiä ylösluetteleman wiimeisnä päivänä / ia luke ne hänellens tehdyri sanoden: Mitä te oletta tehnet yhdelle niistä pienistä minun Welleistäni / sen te oletta minulle tehneet. Muuta sen pahembi / sangen harwat owat ne iotca nijn tekewät. Enämbi osa wihowat ia cadehtiwat hänen Lähimäistans / nijn

Mac. 8.

Matth. 15.

Matth. 17.

Ioh. 4.

Matth. 25.

ettei hän soisi hänen elävän Maanpäälle / palio wä-
hemän he laupiuden tōitā heille osottawat. Ja ne pi-
tā saaman ewlla wiimeisnā päivänā nämät sanat sen
ylimäisen Duomarin swsta / ioca on sanowa: Wen-
gätte pahasti kirotut ijancalciseben tulen / ioca
on walmistettu Perkeellä ia hänen Engeleillāns/
sillā minā Isoisin/ia ette te minua syöttānet/ mi-
nā Janoisin/ia ette te suottānet minua/minā olin
Duto etc. Totifesta sanon minā teille / mitā et-
te te ole tehnet yhdellä niistä pienimistä/ sitā te et-
te ole minulle tehnet.

III. Opeme/ että xri oikia usco/ ionga cautta me.
Wanhurscaxi tulemma Jumalan edesā / ei ole iocu
wähā työ ia teko/ ninquin iocu xrikertainen Inhim-
nen taita aiatella ia swlla: Mutta on xri wahwa
turwa ia luottamus meidän H^EXran Christuren ia
hänen armona päälle / ninquin hän ise tāsā sano sen
halwatun tygō: Ole hywās turwas polcani. Ja
ninquin Debrærein tygō seiso: Usco on xri wah-
va luottamus senpäälle tota me toiwom / ia et-
te epäille siistā tota ei me näge. Ja Usco on xri wah-
wa ia wilpidin uscallus meidän Jesuren Christuren
päälle/ iolla me hänen armona ia lupauxens tāsitām-
me. Ninquin Epistolas Debrærein tygō seiso: Ja
tāmā on se oikia Usco ionga cautta caiki Christiliset
Inhimiset autuaxi tulewat / ninquin P. Johannes
todista sanoden: Caikille niille iotca hänen (H^EX-
ran Christuren) wastanottawat/ annoi hän wol-
man talla Jumalan Lapsi / iotca uscowat hä-
nen nimens päälle. Ja tāmā Usco on se ainoa wä-

Monemur
fidem non
esse rem
levem vel
facilem.

Act. 11.

1oh. 1.

Mar. 16.

Job. 3.

Rom. 3.

Gal. 2.

Rom. 4.

Discimus
peccata re-
mitti non
propter hu-
mana me-

licappale / ionga cautta caidei ulgoswalitut sekä Wan-
has että Vdes Testamentis owat autuaxi tullet ia wies-
lä tulewat / nijn monda cuin tulewat autuaxi Juma-
lan tykönä. Sen h Erra Christus ihe todista Pyhän
Marcusen tykönä sanoden: Joca usco / se tule au-
tuaxi / mutta ioca ei usco / se tule cadoteturi. Ja
P. Johannexen tykönä sano hän: Nijn racasti Ju-
mala Maailma / että hän ulgos annoi hänen
ainoan poicans / senpääle / että iocahen cuin us-
co hänen päällens ei pidä huckuman / mutta saa-
man hancalcisen elämän. Item: Joca usco hä-
nen päällens / ei hän Duomita / mutta ioca ei
usco / hän on io Duomittu / sentähden ettei hän
usconut Jumalan Ainocaisen poien Nimeen.
Nijn myös P. Pawali sano Romarein tygö. Nijn
me nyt sen totena ia wahwana pidäme / että In-
himinen tule Wanhursaxi uscosta ilman Lain
töitä. Ja Galaterein tygö sano hän: Me tiedäm-
me / ettei Inhiminen tule wanhursaxi Lain toi-
den / mutta uscon cautta Jesuxē Christuren pääl-
le. Ja tämän uscon cautta on Abraham caidein us-
cowaisten cansa wanhursaxi ia autuaxi tullut / nin-
quin P. Pawali Romarein tygö sen todista sanoden:
Abraham uscoi / ia se luettin hänelle wanhurs-
caudexi. Eij waiwoin Abraham / mutta myös caic-
ti Blgoswalitut uscon cautta tulewat autuaxi.

IV. Opeme / että syndein andexi andamus ei
se tule Inhimisten anstosta eli woimasta / mutta Ju-
malan Caicirwaldian sulasta armosta ia laupiudesta /
meidän h Eran Jesuren Christuren anstion tähden /

ioca Pijnallans ia Euolemallans meille sen on ansainnut: Sillä caicki me oleme syndiset / sekä siginnet et-
 tä syndynet synnifä. Ja P. Pawall sano Romarein
 tygö: Caicki he owat syndiset / ia ei taida mistä
 Eänkerkata heidän Jumalan edestä. Ja sentäh-
 den myös caicki owat luonosta Jumalan wihaan ia ijan-
 caickisen Euoleman Lapsen / ia olisimme me caicki ijan-
 caickisesta pois cadonnet ia hukunet / iollei Jumala
 hänen sulasta armostans Inhimisen Sucucunda wa-
 stan / olift hänen ainoata racasta poicans Herra Je-
 susta Christusta ulgos andanue yhderi Vffrixi / Hin-
 nari ia marori caiken Maailman syndein edestä / sen-
 päälle / ettei yrifän pitänyet hukuman ijancaickisesta.
 Ja myös Herra Christus Jesus asetti igens wälimies
 heri / Jumalan ia Inhimisten wälillä / ninquin P.
 Pawall sano: Alensi hänen / otti päällens / yhe-
 den Drian muodon ia tuli muiden Inhimisten
 caltaifexi / ia löyttämifis löytin ninquin Inhimis-
 nen / nöyrytti itzens / oli cöllainen haman Euo-
 lemä asti / ia ristin Euoleman asti. Hän tuli meidän
 stan / ia on andanue igens Euolemä meidän edestän / ia
 meitä lunastanue ijancaickisesta Euolemafta hänen
 Pijnans ia Euolemans kautta / on myös ansainue
 meille syndein anderi saamisen / wanhurscauden ia
 ijancaickisen elämän. Ja caicki ne totet hänen pääl-
 lens uscoruat / pitä saaman sen saman syndein anderi
 saamisen hänen Nimens kautta. Ninquin P. Pieta-
 ri Apostoli sano Apostolitten tegois: Wänestä calc-
 ti Prophetat rodistawet / että locainen cain us-
 co hänen päällens / hänen pitä saaman syndein

rita, sed sa-
 la miseri-
 cordia Dei.

Pfal. 50.

Eph. 2.

Phil. 2.

Act. 10.

Eph. 1.

anderxi saamisen hänen Nimens kautta. Ja P.
Pawali sano: Että OErrasa Christusesa meil-
le on lunastus / hänen Werens kautta syndein
anderxi andanius / hänen armon rickauden id-
ten. Ja ninquin HERRa Christus on meille ansai-
nut syndein anderxi saamisen / niin hän myös ike anda
synnit anderxi / ninquin hän tässä tälle hakwatulle hänen
syndins anderxi anda. Hän myös vielä nyt iocaiken
synnit anderxi anda / hänen Pijnans ia Euolemans
tähden: Eij tosin Inhimisten oman anston tähden /
iotea caikein heidän hywän töidens causa eij yhtään
pienindäkään syndi anderxi ansaike / mutta meidän
HERRan Christuxen anston tähden / me saamme Ju-
malan sulasta armosta synnit anderxi. Ninquin P.
Pawali sen todista Komarein tygö sanoden: Me
tulema autuaxi ilman anstota hänen armostans /
sen Lunastuxen kautta / ioca on tapahtunut Chri-
stuxes Jesuxes / ionga Jumala on asettanut ar-
mon Stolixi uscon kautta hänen Weresäns / iosa
hän osotta hänen wanhurscaudens / Siinä / et-
tä hän anda synnit anderxi.

Rom. 3.

Toinen Osa.

Analysis
24 Paris
Quatuor
membra
continens.

E Nimäises Gappalesa saltte te ewlla sij-
tä halwatusta Niehestä / ioca wuotesa cannet-
tin HERRan Christuxen tygö / ia cuinga suloi-
sesta HERRa Christus händä puhutteli ia Lohducci:
Seura nyt se toinen sijtä puhesta / cuin on ollu HER-
ran Christuxen ia Phariseusten wälillä. Eusa meidän

Neliästä Coppalesta pitä waarin ottaman.

I. On Phariseusten ja Kirianoppenuitten pil-
casta/ häwäistörestä ja panetörestä:

**Ja cako/muutam Kirianoppenuista sa-
nolt festenäns: Tämä pilca Zumalata.**

P. Marcus sano/ että he istuden aiattelit heidän
sydämisäns/ mitä tämä näin puhu pilca/ cuca taita
synnit anderi anda mutta ainoa Zumala. P. Lucas
sano/ että Phariseuxet rupeiste aiattелеman sanoden:
Cuca on tämä ioca puhu Zumalan pilca. Nämät
Zumalattomat Phariseuxet eij oikein tundenet HEr-
ra Christusta / lwlit hänen olewan yhden palian In-
himisen/ eikä sitä tietänet / että hän oli sekä Zumala
että Inhiminen. Ja sentähden ihmettelit he swresta/
että hän otti päällens sen woiman cuin Zumalalle tu-
li/ ja annoi synnit anderi/häwäiste myös händä heidän
sydämisäns/ ja sanoit hänen pilcawan Zumalata/ sil-
lä eij he tohinet julkisest ulgospuhua heidän myrkylä-
stä pahoia aiatorians / mutta sisällens ja sydämesäns
aiattelit/sentähden että heille oli paha omatundo. He
oliste kyllä taitanet händä oppia tundeman hänen opi-
stans ja Sunnustähdeistans/ ios he oliste tahtonet ni-
stä waarin otta: Mutta he pidit ikens swrembanda ja
wisstimbana cuin hän oli/ wihaiste ja häwäiste sekä
händä että hänen oppians ja tekoiansa / ja sentähden
he myös eij taitanet tulla hänen tundons.

II. On Herran Christuren cahatalaisesta wa-
stauksesta / iolla hän heitä wastaisi / Ensistä hän wa-
staisi sanain cansa/ sitäläkin ihe työn cansa.

Ensistä sanain cansa:

I.

Calumnia
Pharisaorä

Mar. 2.

Luc. 5.

II.

Apologia
Christi qua
verbis eos
refutat.

Gosca nyt Jesus heidän aiatoxens näti/
sanot hän: Mä te paha aiatteletta teidän
sydämisäne.

P. Mattheus Colminaisset Ustat tässä wastau-
reo/ cuin herra Christus sanain cansa wastapi/ edes
pane.

Intuitus co-
gitationum

Psal. 7.

Iero. 17.

1. Että Jesus näti heidän aiatoxens/ ia sen can-
sa osotti/ ettei hän ollut iocu palias Inhiminen nin-
quin he koolit/ mutta myös toinen Jumala/ ioca tietä
ia tutkistele caidi Inhimisen aiatoxet/ ninquin Psal-
misa seiso: Sina wanhurskas Jumala tutkiste-
let Sydämet ia Munastuut. Ja Jeremian Pro-
phetan tykönä sano Jumala itse. Minä DEKra-
taidan tutkistella Sydämet / ia coetella Munas-
tuut.

2.
Objurgatio
Christi.

2. Että hän nuhteli heitä sanoden: Mä te
paha aiattelette teidän Sydämisäne. Ninkin
hän tahdoisi sano / te Bicokullatut Phariseuxet ia Rio-
rianoppenet/ te aina minun eöitäni ia teloiäni laitato-
te/ panettelette ia pahoin päin kääntäte/ ninquin myös
Sydämesäne nyt aiattelette/ ia kessenän sanotta mi-
nun pilcawan Jumalata / sentähden että minä synnit
andexi annan. Ja waika te ei tulkitesta tohdi stä
sano minun ewsteni / nijn te Sydämisän cuitengin stä
aiatteletta/ ia teidän aiatoxen ei ole minun edesäni
peitetty/ mutta tiedän ne ia ymmärrän. Ja pitä tei-
dän sen tietämän/ etten minä pilcä Jumalata/ mutta
te pilcatte ia häwäisettä minua/ ia tegette minulle wä-
ryttä ia wäkiwalda: Sillä minun Wirkani on se/ että
minä synnit andexi annan / ia sentähden olen tullu

Maailman/ että/ nimittain/ syndistä vapautaman/
ia heitä synnist päästämän / mutta ei te tahdo sitä tie-
tä eikä oppia.

3. Että Herra Christus asetta Sielun ia Rv-
min avun toinen toistans vastaan sanoden: **Cum bi-
sorembe on sanoa / synnit anderi annetan sinul-
le/ taitka sanoa/ nouse ylös ia ldy.** Ja tahto H Er-
ra Christus niin palio sano / te pidätte teidän mieles-
tän svembana sen/ ios iocu taitaisi ia woisi oman wä-
kens cansa/ palialla sanalla tämän halwatun Niehen
terweri tehdä/ kuin sen että synnit hänelle anderi an-
netaisin. Mutta ios minä nyt sen tegen / kuin teidän
mielestän näky olewan työläsembi / mixi siis te ei sitä
usco/ että minä myös taidan tehdä sen/ ioca ombi huos-
tiambi ia wähembi / nimittain/ anda synnit anderi:
Mutta teidän pitä cohta näkemän/ että minä taidan
tehdä molemat. Ja tämä on se wastaus iolla hän
wastaisi edestäns sanain cansa. Sitäläkin hän työn
ia tunnustähden cansa wastais edestäns:

**Mutta teidän pitä tletämän/ että Inhi-
misen potalla on wolima synnit anderi anda
Maan päälle. Niin hän sanoi Halwatulle:
Nouse ylös / ota sinun Wuotes / ia mene
cotlas.**

Meidän Herra Jesus Christus täsä ulconaisen
Tunnustähden cansa osotta hänen woimans/ että hän
taita ia woipi molemat tehdä / sekä anda synnit ande-
ri/ sekä parata taudit/ ia sentähden sanoi sille Halwa-
tulle/ **Nouse ylös/ ota sinun wuotes/ ia mene po-**

3.
*Institutio
collationis
inter ani-
ma & cor-
poris auxi-
lium.*

*Apologia,
qua ipso
opere se de-
fendit.*

Apostrophe

ad. agrotu.

tlas. Että Herran Christus Käffe sen Halwatun cans-
da hänen wuotens kotians / sen hän teki sentähden/
että caide piti tietämän ia näkemän silmäins cansa/et-
tä tämä halwattu Mies/ioca wuotesa cannettii hänen
etehens / oli täydelisellä saanut hänen terweydens jäl-
lens /- Eosca he nägit hänen nousewan Wuotestans
jalcains päälle/ ia menewän cotians candaden wuo-
dettans.

Effectus
verborum
Christi.

II. On meidän Herran Christusen sanain woi-
masta/ mied ne owat matkan saattaneet.

Jä hän ylös nousi/ ia meni Kotians

P. Lucas wäähä pidemällä tästä kirioista sano-
den: Ja hän nousi ylös heidän silmäins edellä/
otti Wuotens iosa hän maanut oli / ia meni Ko-
tians. Ja osotta Herran Christus tästä hänen swren
ia sanomattoman wälens ia woimans / että hän pal-
ialla sanalla taisti ia woijs tämän halwatun Miehen pa-
rata ia terwexi tehdä/ niin että tämä halwattu Mies/
ioca eijs taitanut ennein liscutaa Kättä eikä Jalca/
mutta neliällä Miehellä cannettii ia nostettii/ co-
ha sai hänen terweydens iällens / nousi ylös caidein
nähdä/ otti Wuotens ia meni Kotians. Ja tämän
Sunnustähden cansa todisti hänen olewan sen cotisen
Messiaksen Jumalan poian/ ioca piti tuseman Maan
ilman/ niin että myös ne Jumalattomat Kirianoppe-
net ia Phariseukset olisit tainet ymmärtä ia nähdä si-
tä Sunnustähdestä / että hän oli Messias: Ninkin
Esas Propheeta oli ennustanut. Mutta he olit niin
sohjat/ ettei he taitaneet nähdä eikä ymmärtä sitä / ia
heidän Sydämens olit niin cowettuneet/ ettei he tahto-
net totutta waстан otta.

Esa. 35.

III. On tämän Sunnustähden lopusta.

**Za cosca Gansa sen nägit / Ihmettelit he /
ta cunnioitit Zumalata / ioca oli andanut In-
himisille sencaldaisen woiman.**

Cahtalaiset asiat Evangelista kirioitta tästä
Eansasta.

I. Että he ihmettelit cosca he sen nägit. P. Eu-
cas sano että he caicki täytettiin pelgolla ia sanoit / me
nämme tänäpäiwän camaloita. Tämä Sunnustähti on
nijn waituttanu heidän sydämisäns / että he caicki
peliästyit / ia swresta ihmettelit / sanoden: Me ole-
manähnet tänäpäin camaloita. P. Marcus sano:
Että he caicki hämmästyit / ia cunnioitit Zumalata
sanoden / Emmie me Ikänäns senmuoro standh-
net. Græcan Textis seiso se sana *μεγάδοξω*, ioca mer-
kise niijn palio / hän ylön luonoliset asiat teki / ioita
Inhimisen järki ei taida käsittää eikä uscoa. Näin
swresti tämä Sunnustähti waitutui heidän Sydämi-
sens / että he peliästyit ia sanoit / ei Inhimiset taida
ymmärtä eikä käsittää sitä / mitä me tänäpäiwänä ole-
me nähnet.

Admiratio.

II. Että he cunnioitit Zumalata / ioca oli anda-
nut Inhimisille sencaldaisen woiman. Cahtalaisen
hyvän työn edestä he kijiit Zumalata: Enlistä sen
edestä / että hän on andanut tälle Inhimiselle Maan-
päälle Jesuxelle Nazarenuxelle Dawidin poialle
woiman syndiä anderi anda: Ja woiman sairaita pa-
rata ia terweri tehda / ia tunnustawat että ne swret ia
corfiat tegot ei ole Inhimisten woimasta ia wäestä /

Glorifica-
tio.

mutta Jumalan/ ioca sen woiman on andanut Inhi-
miselle: Ja sentähden caiken Eunnian ia kstoxen an-
dawat ainoalle Jumalalle. He nyt owat palio pare-
mat kuin Phariseuret ia Kirianoppenet/ sillä he pare-
min aiattelit ia puhuit H^E Krasta Christuxesta ia hä-
nen toistens kuin he/ iotca pilcaisti ia häwäisti H^E Er-
ra Christusta.

Loci Com:
II^a Paris.

Opetuxet toisesta Osasta.

Opeme tästä caikein wäärän Opetait-
ten/ ia Evangeliumin wihamiesten luonon sen
olewan/ että he caiki niistä iotca heidän wää-
rā oppians wastan owat / panettelewat / niistä pahoin
aiattewat ia pahoin puhuwat. Ja waita he sen tie-
tawāt ia ymmärtawāt olewan oikian / cuitengin he
heidän pahasta luonostans sitä laittawat / pilkawat ia
häwäisewāt / ia ei ole ilänäns niin hywin tehny eli pu-
huttu / iosa he ei aina wica löydä. Ja sen päälle caic-
ki heidän menons seiso / cuinga he taidaisit sitä oiklata
Evangeliumin oppia wastan seiso / ia heidän wäärā ia
myrkylistä oppians ulgoshaiotta / senjälken kuin hei-
dän H^E Errans ia Nestarins Perkele / ioca on walhen
Isä / heitä on oppettanut / ia heitä aina yllytä ia waa-
ti. Ninkin nainen Bcofullattuon wäärinopettait-
ten / Kirianoppenuitten ia Phariseusten estimeräi kyl-
lä osotta / iotca meidän H^E Erran Jesuxen Christuxen
hywät työt laittawat ia pahoin päin käändawāt. Sil-
lä mikä taita swrembi hywä työ olla kuin yhtä Röyhä
syndistä Inhimistä / ioca synnin cuorman alla maca /

ia pahals

ia pahasda omasda tunnolda synnin tähden waitwa-
 tan / autta ia synnistä päästä / ia caicki andexi anda.
 Ja wielä päälisexi / anda heidän Arminis terweyden /
 ninquin täälle ioca macaisti halwattenna / ia eij taitas
 mut liscuteta Kätkä eikä Jalka. Nämät hywät työt /
 owat nijsi swret ia corkiat / ettei yrkän taida niistä täy-
 delisest ulgoispuhua / eikä myös nijsen edestä kisttä Ju-
 malata ninquin tulist. Sencalcassit owat myös
 Pawollasit / Jesuwiterit / ia Sacramenterarit ia
 mwt Lahcoccunnat / iocca aina seisowat Jumalan py-
 hä ia selkiät sana / ia sitä oikiata Evangeliumin oppia
 wastan. Ja eij tahdo sishen tytyä / mutta aina siinä
 wica ekiwät / ia pahoin päin käändäwät ia wänd äwäe-
 ne todistoret cuin Jumalan sanasta / heitä ia heidän
 oppins wastan asetetan. Näitä piä meidän carcca-
 man ia heidän wäära oppians / ia pysymän Jumalan
 puhtas ia selkiäs sanasa / rucoullen Jumalata / että hän
 meitä pidäis hänen sanans totudes aina loppun asti.

II. Opeme / että meidän HERRA Jesus Chri-
 stus näke ia ymmärtä caickein Inhimisten aiatoxet ia
 aigotuxet / ioco ne owat hywät taicka pahat / ia hänel-
 dä eij mitäkän ole salattu / ninquin Jeremian tykönä
 seiso / cusa Jumala ihe sano: Minä HERRA taldan
 tutkistella Sydämet ia Munasewt. Tämän pääl-
 le on meillä Esimerki tässä Evangeliumis / että HER-
 ra Christus näki ia ymmärsti Kirianoppenuitten ia
 Phariseusten Sydämen aiatoxet / iocca wäärin häne-
 stä aiattelit ia lwlit / ia pidit hänen Jumalan pilcaian
 edestä / sanoden. Tämä pilca Jumalata: Sen-
 tähden / että hän annoi tällä Röyhälle halwatulle

Christum
 cogitatio-
 nes homi-
 num scire
 & scrutari.
 Iers. 17.
 Apoc. 2.

Miehelle hänen syndias anderi. Tämän heidän wään
 rän aiatoxens Herra Christus cohta näki ia ymmär-
 st. Ja ninquin Herra Christus näki ia tieti heidän
 aiatoxens / nijsn hän wielä nyt ioca hetki näke caidein
 Inhimisten aiatoxet / ia tuskistele mitä heidän sydä-
 mens pohias on / hän myös tietä mitäs aiatoxet ia pu-
 hui / hän näke ia tietä caidei sinun menos / työs ia te-
 kos / ia ei ole mitäkän hänelle salattu. Ja sentähden
 pitä meidän caidei meidän aiatoxem / puhem ia työm
 nijsn laittaman / ettei me hänen mielidäns rikkoisi : Sil-
 lä ninquin hän on tietänyt ia nähnyt Inhimisten aia-
 toxet / hänen alendamisens aialla / nijsn hän palio enäs
 min nyt sijte / cuin hän on ylöscorgotettu hänen tai-
 walisen Isäns oikialla Kädellä / ia on ioca paikas
 läsnä olewa / caidei cagele ia näke.

Monemur
 agnoscenda
 esse dona
 Dei, & gra-
 tias pro iis
 agendas.

Psal. 50.

Psal. 34.

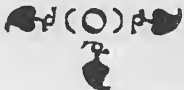
Psal. 103.

III. Opeme tästä / että meidän pitä tundesman
 Jumalan hywät työt / cuin hän teke meidän ia muis-
 den wastan / ia ne kistoren cansa wastan ottaman / kiste-
 täden händä selä siolla että sydämellä nijsnen edestä.
 Sillä Jumala ihe sen on Kästenyt sanoden : Auxi-
 hwođa minua tuscan aikana / minä tahdon antaa
 sinua / ia sinun pitä kistämän minua. Näin Da-
 uid Runingas ia Propheeta on tehnyt hänen kistos-
 Psalmeisans sanoden : Minä kistän Derra ioca
 aika / hänen kistoxens pitä alati oleman minun
 swsani. Iiem. Kistä Derra minun Sielun / ia
 caidei mitä mielusa on / hänen pyhä Nimens /
 kistä Derra minun Sielun / ia alä unhotä mitä
 hywä hän siun tehnyt on / ioca sinulle caidei syn-
 dis anderi anda / ia paranda caidei sinun rikoxes /

ioca sinun Denges cuolemasta päästä/ ioca sinun
 Crowna armolla ia laupindella. Ja wielä edes
 päin: Minä kistän DE Kra caillesta Sydäme-
 stäni niñnen hurscasten Seuracunnassa / swret o-
 wat DErran tegot/ ioca niñstä waarin otta/hä-
 nelle on niñstä sula riemu. Item: Kistetty olcon
 DErra minun turwan. Niñ myös tämä Eansa
 täsä on kistättye ia cunnioittanut Jumalata / sen sw-
 ren hywän tegon edestä / cuin hän teki tämän Köyhän
 halwacun cohtan: Että hän sekä annoi hänen syn-
 dins andexi/ että myös teki terweri hänen taudistans.
 Ja waikka se hywä työ/ ei heillen eikä heidän cohtans
 rapahcunut / cuitengin he cunnioitie Jumalata sen
 edestä / ninquin se olisi heidän cohtans rapahcunut.
 Näinen Estimerckia pitä myös meidän Seuraman/
 ia oleman kytcoliset Jumalalle caickein hänen hywäin
 eoidens edestä/ ei waiwoin meitä / mutta myös mei-
 dän Lähimäistän wastan: Sillä ninquin yri Christis
 linen raekaus sen waati / että meidän pitä caicki hywä
 suoman meidän Lähimäisellem / ninquin meille ihel-
 lem/ niñ se myös waati meildä/ että me sijtä iloito-
 jem / cosca hänen hywin läppi/ ia Ju-
 malata sen edest kiscämme.

Psal. 111.

Psal. 144.

Euangeliumin Kirioit- ta P. Mattheus 21 ja 22 luvus.

El Jesus wastaisi ia pu-
hui taas heidän tygöns wertau-
ren kautta sanoden: Laiwan
waldacunda on pyhden Cunin-
gan wertainen/ ioka teki Häitä
pojallens. Ja ulgoslähetti hänen Palwe-
lians/ cutzuman niistä cutzutuita Häihin/ ia
eiwät tahtonet tulla. Laas hän ulgoslähet-
ti toiset Palweliat sanoden: Sanocat cut-
zutuille / catzo minä walmistin minun Atri-
an/ minun Härfäni ia Syötiläni owat ta-
petut/ ia caicki owat walmistetut/ tulcat Häi-
hin. Ugutta he sen plöncatzoit ia poisment/
pxi hänen Wgaancartanoons / toinen Cau-

pallens. Mutta ne muut kijnioitit hänen
 Palwelians ia pilkaisit heitä / ia tapoit.
 Cosca nyt Cuningas sen ewli / nijn hän wi-
 hastui / ia lähetti Sotawäkens / ia hucutti
 ne Gurhamiehiet / ia heidän Caupungins
 poltti.

Silloin hän sanoi Palwelioillens/
 Häädh tosin owat walmistetut / mutta ne
 iotca cutzutut olit / eiwät olleet kelmoliset.
 Mengät sis tieden haaroin / ia caieki iotca te
 löhdätte / cutzucat Häihin. Ja hänen Pal-
 welians tieden päälle ulgoamenit / cocoiste
 caieki cuin he löysit Pahat ia Hywät / ia
 Häähuonetäytettin wierahista. Nijn Cu-
 ningas sisälkäwi catzoman wierahitans / cosca
 hän näki sielä yhden Inhimisen eij waate-
 tun Hääwatella / nijn hän sanoi hänelle:
 Nstään / cuingas tähän sisälle tulit / ia eij
 sinulla ole Hääwaatetta? Nijn hän waicke-
 ni. Silloin sanoi Cuningas Palwelioil-
 lens: Sitocat hänen Rätens ia Galcans /
 ia heittäät händä sijhen vlconaisihen pi-
 meyteen / siellä pitää oleman ieku ia hambain.

kiristys. Sillä että monda ovat cutzutut/
mutta harwat ulgowsalitut.

Exordium
à Summa
Evangelij.

Eſt Evangeliumis meidän
Herra Christus yhden caunin ia su-
loifen wertauren cautta ulgowsaala
ia osotta Jumalan caictiwaldian sa-
nomattoman armon ia laupiuden/ion-
ga hän meille sen lohdulisen Ewange-
liumin saarnan cautta tarise. Ja sitä wastan osotta
tämän Mailman kistämättömyden / ioca ylöncazo
Jumalan armon / ia sen oikian Evangeliumin opin.
Ja sentähden uhea caicti kistämättömiä ia cowacor-
waista / ia erinomaisesta Iwertain Cansa rangastaxen-
sa / sentähden että he ylöncazoit Jumalan swren ar-
mon ia hänen pyhän Sanans / ionga cautta hän tarie-
ze hänen armona. Ja tahto meidän Herra Christus
sen cansa ilmoitta ia tietä anda sen syyn / mingätähden
ei caicti Inhimiset caida ~~en~~ autuaxi Jumalan ty-
lönä / ia ijancaictisen elämän perilliseri / nimittäin /
Inhimisten oman syyn tähden / iotca ylöncazowat sen
pyhän ia terwelisen Evangeliumin opin / ia ei tahto
sitä wastan otta / ia sentähden sano Herra Christus
tämän wertauren lopulla / iolla hän päättä tämän
Evangeliumin. Monda ovat cutzutut / mutta
harwat ulgowsalitut. Se on: Jumala caicti-
waldias hänen sulasta laupiudestans / tarise hänen
armona Evangeliumin saarnan cautta monelle: Mut-
ta harwat ovat iotca sen wastan ottawat.

Occasio hu-

Zilan ia syyn tähän wertauren ovat yllmätset Pa-

pitä Phariseuxet andanet. Sillä koska Herrä Christus oli moninaisten wertausten kanssa heitä nuhdellut / sentähden ettei he tahdonet owlla händä / eikä hänen oppians wastaan otta / mutta wihaiste händä / ja seisoi hänen hengens iälken. Ja ninquin P. Mattheus todista / että Herrä Christus oli sanonut / että Jumalan waldacunda piti heildä poisotettaman / ja annettaman pacanoille / iotca sen Hedelmän tekewät. Koska ylimäiset Papit ja Phariseuxet sen owlit ja ymmärstet / että hän oli heistä puhunut / tahdoit he hänen kijnä otta / mutta he pelkäist Eansa / sillä he pidit hänen Prophetan edestä. Tämän iälken seura nyt tämä Euangelium / cusa P. Mattheus sano: Että Jesus wastaasi ja puhui heidän tygöns yhden wertausten kautta.

ius concio-
nis.

Matth. 21.

Tämä Euangelium yhteensopi sen yhderännen uscon Cappalen kanssa meidän uscon Sunnustores / että Jumala kokoa hänellens yhden Ehriftilisen Seuran cunnan Euangeliumin saarnan kautta.

Conuenis
hoc Evan-
gelium cum 9
articulo in
symbolo.
Propositio
constans
duabus
partibus.

Ja iaetan tämä Euangelium kahden Osan.

I. On Jwttain Eansan cukumifesta / ja heidän sijttämättömydestäns.

II. On Pacanoitten cukumifesta.

Ensimmäinen Osa.

Nin palto kuin tähän ensimmäisen Osan tule Jwttain Eansan cukumifesta / on meille tässä Ewst astan haara / iosta meidän tule waari otta.

Analysis
1a Partis
sex mem-
bris con-
sians.

I.

Circum-
stantia est,
persona re-
gias nu-
prias pa-
rantis.

Regnum
Calorum.

Rex quidā
Psal. 96.

1. Timot. 6.

II.

Circum-
stantia est
persona
sponsi.

I. On tässä Euningasta ioca Häitä on tehnyt
Potallens.

Ja wastasi Jeesus ia sano i taas wertau-
ren kautta: Taiwan waldacunda on yhden
Euningan wertainen.

Tässä meidän Herran Christus kahjalaiset Asia-
edespane.

I. Taiwan waldacunnasta / ionga hän wetä tässä
yhden Euningan wertaisexi. Taiwan waldacunnan
cansa hän ei muuta tässä ymmärrä / cuin sen Christi-
lisen Seuracunnan/ ioca tässä cogotan Evangeliumin
saarnan ia Sacramentein kautta. Ja cuhutan Tai-
wan waldacunnari sentähden / että Jumala tässä ihe
asupi / ia caidei Jumalisset lahiaat tässä Christin uscoli-
sille iacapi.

II. Tässä Euningasta / ioca ei ole iocu Maail-
malinen Euningas eli Herra / mutta Jumala caidei
waldias Taiwan ia Maan luolia / xpi Herra ia E-
uningas / ionga waldacunda on niin lewiä cuin coco
Maailma. Ja ninquin P. Pawall sano: Dän on
xpi wäkeröä Euningas ylitzen caickein Euningas-
gain: Herran ylitze caickein Herrain/ iolla al-
noalle on Cuolemattomus / ioca asupi yhdesä
walkiudesä/ cuhunga ei xpiän taida tulla / ioca
ei xpiän Inhiminen ole nähnyt / eikä taida
nähdä.

II. On niistä Häistä / ia Ylämiehestä tämän
Euningan poista.

Joca tefi Häitä hänen Potallens?

Tässä

Tässä meille kahjalaiset edespannan.

1. Että hän teki häitä: Häiden eli wieraspidon *Nuptie.*
 cansa hän tässä ymmärtä sen yhteyden / kuin on hä-
 nen poicans HERRAN Jesuxen Christuxen ia hänen
 Seuracundans välille / ionga hän otta hänen cansa
 perilisexensä / ia teke hänen osalixeri caikista niistä la-
 bioista / kuin hän Pijnans ia Euolemans cautta on
 ansainnut / kuin on Jumalan armo ia ystävys / syndein
 andexi saamus / wanhurscaus / ia se ijancaidinen elä-
 mä ia autuus / ioca Evangeliumin cautta annetan ia
 omistetan caikille niille / ioca uscon cansa ne waстан-
 ottawat. Tässä wieraspidosta Esaias Propheta on *Esa. 25.*
 ennustanut näin sanoden: Ja WERRA Sebaoth
 pitä tekemän caikille Cansalle yhden Eihawan
 wieraspidon tämän wuoren päälle / yhden wie-
 raspidon selkiästä Wijnasta ia Ydymestä / Wij-
 nasta cusa eliyhtäjän rahka ole.

2. Että hän teke häitä poiallens: Tämä Ylkä *Sponsus.*
 on meidän HERRA Jesus Christus / Jumala ia In-
 himinen / ionga Isä Jumala caikiwaldias on synnyt-
 tänyt hänelläs ijancaidiseksta. Niquin Psalmisa *Psal. 3.*
 seis: Sinä olet minun poicani / tändäpän minä
 olen sinun synnyttännyt: On myös Inhimisen poi-
 ca / syndynyt Reikestä Mariasta / niquin seisoi mei-
 dän uscon Tunnustores. Ja P. Pawali sano Gal. *Gal. 4.*
 terein tygö: Cosca aica tuli täyteyxi lähetti Ju-
 mala hänen poicans / syndynen Waimosta. Tä-
 mä sama Jumalan ia Marian poica on Ylkä niquin
 hän ihe cuxupi hänens Ylkämieheri P. Mattheuxen *Matth. 9.*
 tykönä cusa hän sano: Cuinga talta Wäiwäxi

murhetti / niin cauwain cuin Ylä on heidän ty-
köns: Mutta ne päiwät pitä tuleman / että
Ylämies pitä heidä poisotettaman ia silloin
pitä heidän paastoman. Ja siinä wertaures / ian-
ga Herra Christus oita kymmeneitä Neikestä / wis-
destä wissasta ia wisdestä tyhmästä / cusu myös hänen
Ylämiehexi.

Ephes. 5.

Tällä samalla Ylämiehelle Jumalan poialle mei-
dän Herralle Jesuxelle Christuxelle / on Jä Ju-
mala Caickiwaldias kihlanut yhden Morstamen / ni-
mittäin / sen Christilisen Seuracunnan / että se ynnä
hänen cansans eläist ijancaikeksesta / iota Herra Chri-
stus on niin racastanut / että hän Werens cautta on
sen lunastanut / senpäälle / että hän pyhitäisi händä /
ia on puhdistanut hänen Werens pesolla etc. Tästä
kihlauresta myös seiso Prophetan Dosean tyköä :
Minä tahdon sinun kihlata minulleni ijancaikek-
sesta. Minä tahdon kihlata sinun wanhurskau-
des ia Duomios / armos ia laupiudes / ia uscosa
minä tahdon sinun kihlata minulleni / ia sinun pi-
tä tundeman Derran.

Ose. 2.

III.

Circum-
stantia est
personarū
inuitata-
rum,

III. On palwelioista / iotca ulgoslähettettin / ia
sijtä ensimäisestä cugumisestä.

Ja ulgoslähetti hänen Palwelians cugu-
man nistä cugutulta Häihin / ia ei he tah-
net tulla.

Näisa sari'a meille on colme cappaletta.

v.
Missio ser-
uonim.

I. Että tinki Euningas lähetti ulgos hänen
Palwelians. Palweliat pääläiskein owat caicki

Saarnamiehiet ia oppettaiat sekä Wanhasa ia Vdes Testamentis / iotca palwelawat Jumalata ia hänen Seuracundans / N. Pawali cuku heitä Christuxen palwelixi sanoden: Me olemma Christuxen Palweliat.

Coll. 1.

2. Että ne Palweliat pitä cukumun niistä cukuutuita häihin: Tämä oli se ensimmäinen cukumus / ioca tapahui ennen weden paisumista / cosca Jumala lähetti ulgos hänen palwelians / Adamin / Seth / Enos / Jared / Enochin / Ja sijtte iälkin Weden paisumisen / Noah / Sem / Abraham / ia caicki muut Patriarchat nijs myös Prophetat.

2.
Prima invitatio.

3. Ettei he tahtonet tulla / he owat ollet nijs cangiat ia tottelemattomat tätä cukumista wastan / ettei he ollet tahtonet tulla / eikä wastan otta Jumalan armo ioca tarittin / mutta owat andanet ikens sijtä estä epä Jumalan palweluxesta / ia Libalifesta himosta ioi hinga he olie ikens andanet.

3.

IV. On niistä toisista Palwelioist:

Taas hän ulgos lähetti toiset Palweliat / sanoden: Sanocat cukuutulle / cako minä walmissin minun Arlani / minun Härtäni ia Synöteläni owat Tapetut / ia caicki owat walmissetut / tulcat Häihin.

IV.
Circumstantia est aliarum personarū invitantiū.

Täsä iällens HERra Christus cahtalaiset edespane.

1. Että tämä Euningas lähetti toiset Palweliat cukumun häihin. Tämä toinen cukumus on tapahunut Johannes Castaian / ike meidän HErran Christuxen

sturen ia hänen Apostolittens kautta: Ja wielä nye ioca heitti caiskein uskolitten Saarnamiesten kautta Maailman loppun asti kukupi häihin. Sillä cosca yxi Eansa plöncakopi hänen kukumisens / ia eij tahdo tulla: Nijn hän kuku Toisen / Colmanen ia Neliänen Eansan häihin loppun asti.

2.
Modus seu
forma in-
vitandi.

2. On kukumisen muodosta: Että heidän pitä sanoman kukutuille / caso / minä walmistin minun A-
eriani / minun Härkäni ia Syöciläs Eläimeni owat ta-
petut / ia caiki owat walmistetut / Tulcat häihin. Täs
män cansa se Tairwalinen Tuningas Jumala caicki
waldias tahto plösherättä niistä kukutuista / että he oli-
sit walmie tuleman häihin / Sillä caicki owat walmi-
stetut / eij heidän pidä mitäkän stihen tuoman / Ju-
mala on sen ike heidän eteens walmistanut / eikä tah-
do heidän mitäkän / wan että he tulewat ia Nautisewat
sen Tairwalisen Arian / ionga hän on heille walmi-
stanut.

V.
Circum-
statis est de
invitatorum
eorumque
ingratitu-
dine.

V. On niistä kukutuista Wieraista / ia heidän
tistämättömydestäns:

**Mutta he plöncakoi / ia poisment / yxi
hänen Maancartanon / toinen Gaupal-
lens: Mutta ne muut tistotit hänen Pal-
wellans / ia pilcaisit heltä ia Tapoit.**

Colminaiset Wierat täsä plöshuetellam.

1. Ensimmäiset peräti plöncakoi tamän Tairwa-
lisen Arian / ia eij tahtonet tulla. Tämän caltasia sen
pahembi ioca aica löytän / iotca plöncakowat Juma-
lan sanan ia Sacramentit / ioinen kautta Jumala cu-

ku ia tarise caidei Taimaliset Lahiat.

2. Toiset cuxutue wierat pitawāt swrembana ia corliambana Maancartanot/ ia Caupan tegot/ cuin sen Taimalisen Herian ia Wieraspidon. Ja waide Maancartanot ia Caupan tegot owat ikeštāns luwaliset/ cosca ne oifein kätetān / cuitengin eiš pidā yriškān nišden tādhen unhotaman tātā cuxumista ia Jumalan sana: Mutta caikein ensistā ešimān Jumalan Waldacunnan ia hänen wanhurscaudens iälšin/ ninqin HErra Christus ike Käffe.

Matth. 6.
Tertium
genus Ty-
rannorum.

3. Ne colmanet wierat owat tyrannit / iotca wihawat ia wainowat Jumalata ia hänen pyhä sanans/ nišn myös hänen Palwelioitans ia uscolista Saarnamiehia/ iotca heitä cuxuwat/ pilcawat ia häwäisewāt/ ia wišmeiñ Tappawat heitä: Eiš muun syyn tādhen/ mutta eettā he cuxuwat heitä häihin. Ja erinomaisesta ymmärtä meidān HErra Christus Jwettan Eansan/ iotca Tappoit Prophetat / Johannes Eastian/ meidān HErran Christuren Apostolit: Ja mwē Tyrannit/ iotca ne oifiat Saarnamiehet owat Tappanet ia Surmannet.

VI. On nišnen Pilcaiten ia Murhaitten rangastoresta.

Pena homicidarum.

Cosca nyt Cuningas sen ewoll / nišn hān wiħastui/ ia lähetui Eotawākens / ia hucuti ne Murhajat / ia heidān Caupungins polti.

Colminaiset rangastoret HErra Christus ylös luettele.

1.
Iracundia.

1. Että hän wihastui ia lähetti Sotawäken / ia hucutti ne Murhamiehet. Jumala eij woi käästä hänen sanans ylönkäsetta / eikä Saarnamiesten häwäise töstä ia Murha / mutta wihastupi sangen sen ylihen / ia rangaise heitä Sodan ia Beren wuodaturen cansa / että heidän pitä oppiman tietämän ia racastaman hänen P. Sanans / ia pitämän hänen Palwelians Cunniasa.

2.
Perditio homicidarum.

2. Että hän hucutti ne Murhaiat ia annoi lyöä heitä Euoliari / iotca olie Murhanet niistä / iotca olie ulgostähetetyt heitä cushman häihin: Ja niin mitaisti heille sisälle samalla mitalla / iolla he olie mitaist net ulgos.

Incessio.

3. Että hän polti heidän Caupungins / ia tällä muoto rangasti hänen Palwelians häwäistyxen ia Murhan / ettei hän ainoasta hucuttanut niistä iotca sen tekewät / mutta myös polta heidän Caupungins ylös cusa he Asuwat. Nämät rangastoret caikti tulie täytetyxi silloin / cosca Jumala lähetti Romarein Sotawäen Judean / neliäkymmeniä Wuota iälkin HErran Christuxen Tawasen astumisen / iotca polti Jerusalemia Caupungin / ia sen asuwaiset monicahtat Zapot / monicahtat weit Sangixi. Ja silloin Jotat saie heidän rangastorens / selä sen murhan eijst / cuin he ike olie tehnet / selä sen cuin heidän Esti Isäns olie tehnet / iotca olie Zappanet Prophetat ia ne wihsat / iotca olie lähetetyt heidän tygöns / ninquin HErra Christus oli siistä ennustanut P. Mattheuxen tykönä.

Opetukset ensimäisestä Osasta.

I. **S** Deme/että Jumala tahto/että caic-
 ki Inhimiset pitä tuleman autuaxi ia peri-
 män ijancaikaifen elämän. Ninkuin hän
 ihe sen wannotun walan cansa todista Prophetan
 Ezechielin tykönä sanoden: Nijn totta kuin minä
 Elän/en minä tahdo yhdengän syndisen Euolemata/
 mutta että hän käändä ihens parannoren ia eläpi. Ja
 P. Pawali Timotheuxen tygö sano: Jumala tah-
 to / että caicki Inhimiset pitä autuaxi ia myös
 totuden tunden tuleman. Tämän päälle on meil-
 le täsä wertauxes yxi wahwa Estimetti ia todistos/
 että Jumala caickiwaldas siwresta ia sanomattoma-
 sta laupiudestans on walmistanut hää hänen poial-
 lens/ ia lähettä ioca hecki hänen Palmelians ulgos/
 ia anda cuxua häihin / ia on ihe walmistanut meidän
 etteen yhden Arrian ia Wieraspidon / cusa caickinaiset
 Zaiwaliset Hercut etteen panna / ia tahto että caicki
 pitä sijhen tuleman sitä Nautikeman / ia sijtä osaliferi
 tuleman. Ja sentähden anda hän caicki sijhen cuxu/
 ia Käste sano / Tulcat häihin / Sillä caicki owat
 walmistetut: Ja sangen wihasstupi nijnen päälle/
 iotea ylöncahowat hänen Arrians / ia eij tahdo tulla.
 Ja iollei hän tahdoist / ettei heidän pidäisi tuleman/
 nijn eij hän nijn ahkerasti annaist heitä cuxua ia hwi-
 tha Prophetan Esaiian tykönä sanoden: Caicki
 iotea ianotte tulcat wettein tygö / ioilla eij ole
 Kaha/ tulcat ostacat ia syökt / tulcat ia ostacat
 ilman Kahata. Samallamuotto meidän HEDra

Loci Com:

I^a Partis.Deum velle
omnes ho-
mines sal-
vos fieri.

1. Tim. 2.

Esa. 55.

Matth. 11.

Jesus Christus cusu caidei hänen tygöns P. Mat-
theuksen tykönä sanoden: Calcat caidei minun ty-
göni/iotca työtä teette/la synnillä oletta rascav-
tetut/ia minä tahdon teltä wirgotta. Senäh-
den hän myös lähetti hänen Apostolins ulgos/ sano-
den: Mengät ymbäri caicken Maailman/ ia
saarnacat Evangelium caikille luodulle. Jotca
todistoret kyllä osottawat/ että Jumala tahto/ että
caidei Inhimiset pidäist autuaxi tuleman/ eikä tahdo
pyhdengän Euolemata.

Honestia &
moderata
convivia
esse licita.

II. Että meidän Herran Christus tässä wertaus-
res puhu häistä/ iotca Euningas walmisti poiallens/
ia sishen annoi cusua wieraita/ ia sen cansa hän Tai-
wan Walducunnan salaisudet tahto ilmoittaa ia tietä-
anda: Sijtä me opeme/ että häät ia cunnialiset wie-
raspidot owat lualiset. Nijn myös sishen cusua
wierahita/ olla iloinen nijnen cansa/ taita ihcekun-
Christitty Inhiminen tehdä/ nijn cuitengin/ että se
tapahu Herrasa: Sillä ios se olift luvatoin/ nijn
Herra Christus eij olift sijtä wertausta ottanut/ eikä
myös hän olift mennyt häihin Canan Galilean/ ia
sijnä tehnyt hänen ensimmäistä Sunnustähtiäns/ cosca
hän mwetti Weden Wijnaxi/ eikä myös pyhäi Inhi-
miset Wanhassa Testamentissa olift häitä ia wieraspi-
doia pitäneet/ eikä nyt Wden Testamentin aicana pi-
detäisi. Mutta cuitengin/ninquin caikisa asloisa pitä-
cohtuus olemän/ ia Christilisten Inhimisten seasa pi-
tä caidei Christilifestä/ coheulifesta ia Jumalan mie-
hen iälken tapahumä: Nijn myös pitä häitä ia wieras-
pitoia coheulifesta pidettämän/ coheulifesta ia cunnia-

lifesta niissä oldaman ia elettämän / ninquin Pyhäin
tule / sekä käyttämisen / puhen ia työn cansa : Ja sitä
wastan cartaman ia wältämän ylönsyömistä ia iou-
mistä / ia caidei keweydet poispaneman. Ja pitä seu-
roman pyhäin Inhimisten esimerkiä Wanhas Testa-
mentis / ia heidän Esiuwans iälken elämän yriker-
taisudes Syömises ia Juomises / puhtasa käyttämises
ia coco elämän kerrasa / senpäälle / ettei Jumala tulis
wihoitetuxi / ia hänen mielens ricotuxi iongun rietan
menon cansa. Mutta / sitä pahembi liattekim nyt tä-
hän aican / se yrikermaisus / cuin pyhäin Inhimisten
seasa on wanhasta ollut / on nyt lopun saanut / ia on
käändynyt ylönsyömisexi ia iuomisexi : Ja ioca nyt
woij enämin juoda / se caidein seasa ylistetän. Ja cu-
ca taita ylösluetella caidei ne laittomat menot ia ta-
wat / cuin nyt sekä häisä että muisa wieraspidoisa ia co-
touxisa pidetän hecumalisen elämän / ylönpaldisen
juomisen / ylöñ muodottoman hyppämisen / turhain
juttuin ia haurian elämän cansa. Näitä ia muita sen-
caltaista turhia menoia pidäisi ne iocca Esiwallan sia-
sa owat / sekä Caupungeisa että Maalla / estämän ia
poispaneman / ia nijsen stan Hywät ia Eunnialiset
cawat säättämän ia asettaman.

III: Opeme / cuinga kisttämärdin tämä Maail-
ma on Jumalata ia hänen sanans wastan. Ja waikka
Jumalan sana on elämän sana/toisa caidein Inhimi-
sten auuus ia terweys seiso / cuicengin tämä Maail-
ma on nijsen sofia / cangia ia cowa sitä wastan / ettei hän
caida sitä wastan että / mutta ylöncago / ia siwrembana
pitä tämän Maailman / ia Maailmaliset catorvaiset

Monemur
hic de mun-
di ingrati-
tudine er-
ga Deum
egregie ver-
bum.

menot/ Pellot/ Maancartanot/ Caupans tegot/ ia
 muut turhat askaret/ cuin Jumalan P. Sanan. Niin-
 quin nämät wierat iocca cuxuttin häihijn owat teh-
 net/ monicahdat owat peräti ylöncahonet sen cuxumi-
 sen/ monicahdat owat mennet heidän Maancarta-
 nans/ myricahdat Caupallens/ mwrtamat kijnioite
 hänen Palwelians/ pilcaiste ia Tapoit ne. Zämân
 caltaista kjetämättömiä ia Jumalattomia Inhimis-
 siä wielä nyte ioca heeki löytän Maailmas/ iocca eis-
 sorembaria pida Jumalan sana cuin nämät. Zuma-
 la iocca heeki anda saarnatta hänen P. Sanans ia loh-
 dulisen Euangeliumin opin/ anda manata parannore/
 wan he ylöncahowat sen/ tukikewat Corwans ia Sy-
 dämens kijnii/ ettei Jumalan sana pidäist stihen sisäl-
 le tuleman/ ia Hedelmätä tekemän: Ja caicki ne sul-
 kewat kijnii Jumalan P. Sanan edestä/ menewät hei-
 dän asfoillens/ taicka Pellolla ia Nijtulla/ mwrtamat
 myös menewät Crouwin iuoman/ ia muihin turhin
 menoin ia Ascarihin/ ia niissä aicans culuttawat/ ia
 himons samuttawat. Ja nämät caicki heidän miele-
 stäns owat suloisemmat cuin Jumalan P. Sana. Ei-
 kö tämä ole xpi sokeus Inhimisten seasa/ että he tä-
 män Maailman turhia ia catowaisia menoia nijn ra-
 castawat. Sentähden walitta Jumala sen ylihen
 Prophetan Esaian tykönä sanoden: Minä vlgo-
 oisensin minü Käteni caiken päiwän/ yhden can-
 giä ia cwolemattomā Cansan tygö: Joca vaelda
 heidän omā atatorens iälken/ ia sen tien päälle/
 ioca elshyvä ole/ xpi Cansa ioca minun mielen
 ricko/ aina on minun Caswain edestä. Ja toises

Esa. 65.

paicas seiso/cusa Jumala sano: Minä cutzuin/ia ei
 yrkään wastanut minua / minä puhuin/ ia ei yrkä
 Pän cöllut / ia tegit sitä quin oli minun mieläni
 wastan / ia ulgoswalitzit sitä / ioca ei minulle
 Pelwannut. Tämän caltainen tämä Jumalatoim
 Maailma aina al gusta on ollut/ wielä nyt on/ ia ei cos
 can tapans paranna/ mutta aina ylöncaho Jumalan
 sanan/ wiha ia waino uscolisia Saarnamiehia / ia
 Tappawat heitä/ ninquin he owat Tappaneet Prophe
 tat/Apostolit/ia myös monica hdat ovat Sahan cansa/
 monica hdat Mieläällä / monica hdat Keihällä läpihe
 pistetyt/ murtamat Kristinaulitut / murtamat Tulella
 poltetut/yhden yhdellä/ toisen toisella Cuolemalle ovat
 surmanet/ sen syyn tähden/että he owat tahtonet wetä
 heitä totuden tundo. Ja tämä on se palca / ionga
 tämä Jumalatoim Maailma anda niille uscolisille
 Saarnamiehille / ioca heitä oppettawat / manawat
 ia neuowat.

Esa. 66.

IV. Opeme tässä / cuinga Jumala wihaftu nai
 nen päälle ia rangaise niistä/ ioca hänen sanans ylön
 cahowat/ ia sanan palwelioita wihaawat ia wainowat/
 häwäisewät ia tappawat/ nimitäin / että hän lähet
 tä Sotawäkens ia häwittä ne/ ia polta heidän Cau
 pungins / ia tahto rangaista heitä caikinaisella ran
 gaistoxella/ Näliällä ia Kuttotaudilla / ia lähettä wi
 holitet heidän pääl lens/ ioca heitä pitä rangaiseman
 ia häwittämän. Ninquin siinä seiso 5. Mosexen fi
 rias: Erran pitä andaman tulla sinun päälles
 Wäpää caiken Mailman ärestä/ ioca pitä lenda
 män ninquin yxi Cotcas/ ionga kieldä sinä et tai

Discimus
 quomodo
 Deus solent
 punire ver
 bi sui con
 temptores.

Deut. 28.

da ymmärdä/ yxi häwytöin Cansa / ioca eij pi-
 dā säästämän Wanhoia eikā Nuoria/ia pitā syö-
 män Dedelmän sinun Carlastas / ia sinun maas
 Dedelmästä/ siihen asti cuin hän häwittäpi sinū/
 ia pitā abdistamän sinun catkisa paicoisa / ia eij
 pida mitäkä sätämän sinulle. Eako näin Jumaa
 ia tahdo rangaista caidia niitā / ioca eij tahdo cuulla
 händä ia hänen P. Sanans / mutta ylöncahowat
 sen / häwäisewäe ia Tappawat hänen Palwelians/
 ninquin hän on myös rangaisnut Jwrtan Cansan/ ia
 Jerusalemn Caupungin Asuwaiset mwealaifen
 Sotawäen cansa : Alkän yxikän sentähden sitā aias
 telco/ että Jumala pitā rangaisemata ne Jumalatto-
 mat ia Tyrannit / ioca ylöncahowat Jumalata ia
 hänen Pyhä sanans / wihawat ia wainowat hänen
 Palwelioitans/ murhawat ia Tappawat heitä. Sil-
 lä hän tahdo ike olla heidän edeswastaians/ Ninquin
 Zacharian Prophetiasa seiko/ cusa Jumala sano:
 Joca ryhty teihin/ hän ryhtyi minun Silmän
 terän. Ja meidän Herra Christus sano P. Lucan
 tyfönä: Joca teitä cuole/ hän cuole minua/ ia io-
 ca teitä ylöncaho/ hän ylöncaho minun.

Zach. 2.

Toinen Osa.

Analysis
 24 Partis
 sex mem-
 bris con-
 stans.

Ensimäises Osas sanottin Jwrtan Can-
 san cuumiseista / ia heidän listämättömydes-
 täns / nijn myös sistä ranaastoreista / ioca piei
 täymän heidän püsens: Nyt tässä toises Osas me
 saamme cuulla pacanoitten cuumiseista / ioca Jumaa

ia myös

Ia myös on andanut cuku hänen poicans häihin. Ja on meille täsä toises Osas wiisi erinomaista cappaletta.

I. On Jwettain Eansan hengelisest rangastorest.

Silloin hän sanoi Palweltoillens: Häät tosin ovat walmistettut/ mutta ne totca olit cuku-
hutut/ eij ollet keltwoliset.

L.
Spirituali
pana Iu-
deorum.

Täsä meidän HERRA Christus puhupi Jwettain Eansasta/ iotca olit nijn kijtämättömät/ että he ylöncahoit sen corkian Atrian ia Wieraspiden/ iohonga hän heitä annoi cuku: Hucutti ia Tappoi ne Palweliat/ iotca olit ulgostäheteyt heitä cukumän häihin. Ja sentähden rangaisi heitä eij ainoast Mailmalisella rangastorella/ mutta myös Hengelisellä rangastorella/ ettei he nijn tulleet osalixeri niistä häistä ia siätä Atriasa/ ioca oli heille walmistettu/ iohonga he itse teit isens keltwottomaxi/ sentähden ettei he tahoonet tulla häihin/ mutta ylöncahoit sen. Ja tämä hengelinen rangastus on palio swrembi ia cawhiambi cuinaialinen/ ia waikka sekin on cowa ia hirmuinen rangastus/ cosca Sotawäki tappa Inhimiset/ ylöspolsta Caupungit/ Kylät ia Maacunnat/ nijn cuitengin Hengelinen rangastus on palio swrembi ia cawembi/ cosca Inhiminen mista oucuuden ia ijancaidisen Elämän.

II. On siätä Kästystä ionga Euningas annoi Palwelioilla:

Mengät siis kieden haarolle/ ia calcti ne iotca te löydäite/ cukuat häihin.

II.
Mandatum
Regis servis
datum, de
gentium
vocatione.

Täsä

Tästä meidän Herran Kristus puhu Vacanoitten
 cūsumifesta: Sillä cosca Jwettan Cansa ioca enstistā
 cūguttin eijs tahonee tulla häihin / mutta ylöncagoit
 ne / monicahdat myös häwäiste ia Tapoit ne Palwe
 liai / iocca olit ulgostāhetetyt cūsuman heitä / ia sen
 cautta tegit ikens keltwottomari. Niin Jumala lähetti
 Vacanoitten tygö / ia annoi heille saarnatta Evange
 liumin / ninquin meidän Herran Kristus cohta sen
 iälken / cuin hän oli Tuoluist ylönonofnu / annoi Kä
 fyn hänen Apostoleillens / että heidän piti Saarna
 man kaikille Cansoille / cusa hän sano: Mengät ym
 bāri caiken Maailman / ia saarnacat Evange
 lium kaikille Cansoille. Eij hän tästä phtākān eroi
 ta / mutta Käste caikille saarnatta Evangeliumi il
 man phtākān eroicusta: Ja tämä on se sama cūsumus /
 iosta Herran Kristus puhu tästä Evangeliumis wer
 tauxen cautta.

Mar. 16.

III.

Obedientia
servorum.

III. On Palwelioitten ewliaisudest:

Ja hänen Palwellians ulgostment tleden
 päälle / cocosit caikti cuin he löysit / hywät
 ia pahat / ia häähuone täytettin wleraila.

Näillä sanoilla Herran Kristus osotta / että A
 postolit owat olleet ewliaiset / ia hänen Kästyns iälken
 miennet ulgos ymbāri caiken Maailman / ia saarna
 net Evangeliumin. Ninquin P. Marcus Evange
 lista sen todista sanoden: He menit ulgos ia saar
 nalsit ioca paicasa / ia Derra teetelli heidän can
 sans. Sillä sijetā cuin Herran Kristus oli Tawasen
 astunut / menit he cohta ymbārins ulgos caiken Ma
 ilman / yxi phdelle haaralle / toinen toiselle: Yri yhten

Mar. 15.

Maacuns

Maacundan/toinen toiseen / ia saarnaisi niin rohka-
sti ia wäkewästi Evangeliumi caikein edesä/että mon-
da tulit käänyxi Jumalan tunden ia oikian Uscon / ia
Jumala heidän Saarnans kautta cocoisi hänellens
Seuracunnan caikista Eansoista.

Mutta että täsä seišo / että he cocoisit caiki cuin
he löysit Hywät ia Pahat / sen cansa h Erra Christus
osotta / ettei caiki yhdellä muotto Jumalan sana ia
saarna waстан ota. Sillä ne hywät / Se on/ ne oi-
fiat Christieyt sydämeštä sen waстан ottawat / uscowat
Evangeliumin/ ia tekewät uscon Hedelmät / ia lop-
pun asti siinä wahwana pysywät : Mutta ne pahat/
Se on/ Blcocullatut ei sydämeštä waстан ota Juma-
lan sana/ eikä usco Evangeliumit/ ei myös tege uscon
Hedelmitä / mutta eläwät caikinaisesa synnisä ia rie-
taudesa. Ja nämät molemmat/ sekä Hywät että Pa-
hat owat yhdesä Jumalan Seuracunnasa / sihen asti
cuin niinen ulgoswalittuiden lueu tule täptetyxi / ia
h Erra Christus tule Duomikeman Eläwitä ia Euol-
luta/ silloin hän eroittapi Wuohet Lambaista / Pa-
hat ia Hywät.

IV. On Hääwaateista :

Nijn Guningas meni cakoman wieras-
tans/ cosca hän näki stellä yhden Inhimisen/
loca ei ollut waateittu Hääwaatella / ia
sanoi hänellen : Ustāwān / cuingas tātān si-
sälle tulit / ia ei ole sinulla Hääwaateta ?
Nijn hän waikeut.

Näisä sanoisa meille colminaisiet Ustāt edespaian.

IV.
*Vestis nup-
cialis.*

1. Että Cuningas mene sisälle cakoman wierait-
 cans / tämä wiimeisnä Duomio päiwänä pitä tapah-
 tuman ia täptetyxi tuleman / että se ylimäinen ia cor-
 fein Duomari meidän HErrä Jesus Christus / ioca
 caide tietä / näte ia tutkistele / curca ne Blosswalitue
 owat / ioille oikia ia wahwa usco on ollut.

2. Että Cuningas näki yhden / iolla ei ollut Hää-
 waateita: Hääwaaten cansa täsä ymmärtetän yxi oikia
 Christilinen usco / iolla se totinen wanhurscauden waa-
 te HErrä Jesus Christus päälle puetan. Niquin
 Chrysostomus siistä puhu sanoden: Nuptiale vesti-
 mentum est fides vera, quæ est per lesum Chri-
 stum, & iusticiam ejus, Se on: Hääwaate on yxi
 oikia usco ioca on Jesuxen Christuxen cautea / ia hänen
 wanhurscaudens. Ja Augustinus sano: Esse sine
 vestimento nihil aliud est, quam carere fide. Se
 on: Olla ilman waatetta / ei ole muu kuin olla ilman
 uscota. Ja caide ne iotca uscawat HErran Christu-
 xen päälle / ne owat waatetetut Hääwaatella. Nijn
 myös Lutherus sen ulgostoimitta, Että Hääwaate on
 yxi oikia usco.

3. Että se Inhiminen iolla ei ollut Hääwaa-
 tetta waileni / sen cansa HErrä Christus osotta / et-
 tä ne Jumalattomat wiimeisnä Duomio päiwänä pi-
 tä äneti ia waij oleman: Græcan Textis seiso se sana
 ἰουδαῖον, ioca on nijn palio kuin suisi sw / ionga sw on
 suihella eli marhaminnalla kijnilukietu / ettei hän saa
 puhua mutta on waij.

V.

Regis man-
 datum de

V. On Cuningan Käsky:

Silloin sanot Cuningas Palweltoillens:

Elto.

Sitocat hänen Kätens ia Zalcans / ia heit-
täfät händä sijhen ulconaisen pimeyten /
sielä pitä oleman itku ia hambain kiristys.

*ligandis
pedibus &
manibus.*

Tästä cahtalaiset Astat edespannan.

1. Että Palweliat pitä steoman hänen Kätens
ia Zalcans / ia heittämän sijhen ulconaisen pimeyten.
Tämä on yxi cauhia ia hirmuinen rangastus / ioca pi-
tä käymän ylige caidkein Jumalattomain ia Blcoul-
latuin / iouille eij ole Hääwaateit / iotca eij usco Jesu-
ren Christuxen päälle : Sillä ulconainen pimeys on
Helwetti ia isancaidinen Cuolema / ioca sentähden
cuhutan ulconaisei pimeydei / että ne Duomitut ia
Cadotecut Inhimiset pitä Jumalan / ioca on se totis-
nen walkeus / Caswoin edestä poisheitettämän / nin-
quin Augustinus sano.

2. Että siellä pitä oleman itku ia hambain kir-
istys. Näillä sanoilla Herrä Christus osotta ia tietä
anda sen swren ia catkeran piinan / cuin Helwettis
pitä oleman / ioca pitä caidkein piinain ia rangastosten
ylige käymän. Sielä pitä oleman itku ia hambain ki-
ristys isancaidisesta. Bernhardus sano : Fletus ex
dolore, stridor ex furore, Se on : Itku pitä ole-
man siistä swresta kiwusta cuin siellä on / ia hambain
kiristys kiwusta.

VI. On päättös tämän Evangeliumin päälle.

VI.

Sillä että monda owat cuhutut / multa
harwat ulgošwalltut.

*Epiphene-
ma.*

Tästä tule meidän ensistä tietä / että se sana Mon-
da eij merkihe monicahtoia Inhimistä / eikä nijs aiat.

teleman / että Jumala monicahdat Inhimiset eusu/
ia monicahdat eij eusu: Mutta sen sanan cansa täsä
ymmärtetän caicki Inhimiset Maan päälle. Ninquin
tämä Evangelium sen todista: Sillä Jumala eij an-
danut ainoastans Jwettan Eansan euhutta Evangelium
min saarnan cautta / mutta myös Pacanat. Ja P.
Maamattu caicki Inhimiset iaca cahten Osan/ Jwettain
ia Pacanoihin: Ja cosca Jumala ne euhupi/ Nimie-
tän Jwettat ia Pacanat / niijn hän caicki euhupi. Ja
osotta meidän HERRA Christus sen cansa sen syyn/
mingätähden eij caicki Inhimiset tule autuaxi/ nimie-
tän sentähden/ ettei caicki Jumalan sana sydämeistä
wastan ota/ eikä usco. Jumala anda caikkille saarnat-
ta Evangeliumin/ ia tahto että caicki pidäis autuaxi
tuleman: Mutta caicki eij tahdo sitä ewlla eikä wa-
stanoita. Sentähden eij ole Jumalan sijhen sytä/
ettei caicki tule autuaxi / mutta Inhimisten oma sy/
että he ylöncahowat Jumalan sanan / ia eij tahdo us-
co HERRAN Christuxen päälle.

Opetureet toifesta Osasta.

Loci Com:

2^a Partis.

Deū trans-
ferre suū
verbum ex
una gente
in aliam
propter in-
gritudi-
nem audi-
torum.

I. **O** Pemetästä/ että cosca xri Cansa eli
Maacunda ylöncaho Jumalan sanan / eij
tahdo sydämeistä sitä wastan ota / niijn Ju-
mala otta sielä hänen sanans poies / ia wiepi sen toi-
sen Maacundan/ ia sen sielä anda saarnatta / cusa se
sydämeistä wastan otetan: Ninquin täsä Evangelium
mis seiso/ että cosca Jwettan Cansa ylöncahoit sen oi-
kian Evangeliumin opin / niijn Jumala otti sen poies

heilidä/

heildä/ ia annoi Pacanoille/ iotca sen mielelläns wa-
 stan otit / lähetti hänen Palwelians heidän tygöns/
 annoi heidän edesäns saarnatta sen terwelisen ia lo-
 dulisen Evangeliumin opin. Niquin myös P. Pa-
 wali ia Barnabas sanoi Iwtan Eansan tygö: Zei-
 dän edesän ensist piti saarnattaman Jumalan sana/
 mutta että te aiatte sen poies tyköänne / ia pidätte
 isenne kelmotoina sissen isancaidisen elämän / cago
 nijs me kääntäme isem Pacanoitten tygö/ sillä H Er-
 ra on meitä nijs kättenny. Ja medän H E Xra Chris-
 tus Iesus oli uhgannut Iwtan Eansa sanoden:
 Minä sanon teille / että Jumalan Waldacunda
 pitiä teildä poisotettaman/ ia pitiä annettaman
 Pacanoille / iotca tekewät sen Hedelmän. Ja
 ninquin Jumala on tehnyt Iwtan Eansan/ ia hänen
 sanans heildä poisottanut/ nijs hän wielä nyt teke/
 että cosca hänen P. Sanans ylöncakotan / nijs hän
 otta sen poies ia anda muille / iotca sen swreman kija-
 toxen eansa wastanottawat / mielelläns sitä cwlewat/
 ia sen Hedelmän tekewät: Ja heidän iotca sen ylöns-
 cakowat pitiä egimän Jumalan sana/ ia ei löytämän.
 Niquin seiso Amos Prophetan tykönä / cusa H Er-
 ra ihe näin sano: Minä tahdon lähettä yhden nä-
 liän Waanpääille / ei nälkä leiwän lälken/ eikä
 iano Weden lälken / Mutta Jumalan sanan iälo-
 ken: Nijs että heidän pitiä iuoxeman ymbäri-
 sinne ia tälle/ yhdestä Waan ärestä toiseen/ Poh-
 iasta Itään/ etzimän W Erran sana/ ia ei-
 cuitengan pitiä löytämän. Ja cosca Jumala hänen
 P. Sanans Inhimisten kiettämärtömyden tähden

Mat. 13.

Matth. 22.

Amos 8.

2. Tess. 2.

poisotta / nijsn hân sijhen stan lähettä willityxet ia
 wäärät opit. Ninquin P. Pawali sano: Sentäh-
 den ettei he ottanet racautta totuteen / että he
 olisit taitanet tulla autuaxi / pitä Jumala lähet-
 tämân heille wälewät willityxet / nijsn että he-
 dän pitä walhetta uscoman / senpäälle että ne
 calcki piti Duomittaman / iotca ei ole usconet
 totuta. Sentähden ottacam me myös aicanam waa-
 ri / racastacam Jumalan sana / ia mielelläns sitä ewa-
 ngeliumi: Senpäälle / ettei Jumala hänen sanans
 meildä poisotaisi / ia lähetaisi meille näliän hänen P.
 Sanans iälken.

Ministros
 verbi debet
 re obedire
 legitimæ
 vocationi.

2. Tim. 4.

II. Opeme myös tästä / että Saarnamiehiet / iot-
 ca owat Herran Palweliat / ulgolahetetyt saarna-
 man Euangeliumi / että heidän pitä seuraman tämän
 Euningan Palweliaitten Estimetiä / cosca Jumala
 cuxupi heitä saarna wircan / lähettä ulgos saarnaman
 Euangeliumi / nijsn pitä heidän oleman ewliaiset ia us-
 coliset heidän wirgasans. Ninquin P. Pawali sano:
 Ole walpas / kârsi / ia tege yhden Euangeliumin
 saarnaian työ / ia toimita sinun wircas täydeli-
 sestä. Eij heidän pidä weelämân heitäns tacaperin /
 ninquin Jonas teki / cosca Jumala Kâsti hänen men-
 nâ Niniven Caupungin saarnaman parannosta:
 Mutta pitä oleman ewliaiset ia walmit menemân /
 cosca Herra heitä lähettä. Ja ios heidän pitä sentäh-
 den iotakin kârsimân / cuin on wiha ia waino / wastoin-
 kâymisy / nälkä / hengen waarat ia wahingot / he sitä
 eij saa cahoat: Sillä Prophetat / Apostolit ia myt hur-
 scat Saarnamiehiet owat myös kârsinet. Ja P. Pa-

2. Cor. 11.

wali

wali ihe tunnusta Epistolasans Corintherein tygö/
 cuinga palion hän on karsinyt / usein haavoia saa-
 nut / usein Sangina ollut / ollut Euoleman hädästä/
 colmekerta wihoilla piestyt / yhden ferran kiwitetty /
 Yön ja Päivän on ollut Meren sywydesä. Heidän
 pitä olemas wiriät ja ahkerat heidän wirgasans / ja
 uscolifesta saarnaman ja opettaman / sen Jumala cai-
 kilda Saarnamiehildä ensistä ja erinomaisesta waati.
 Ninquin P. Pawali sano: Me olema Christu-
 xen Palweliat / ja haldiat Jumalan salaisuden
 yltzen. Nyt se waiwoin Palwelioilda ehitän / että he
 löytsäsin uscolisexi: Lupa myös mara heidän wai-
 wans caikkella hywydellä / ninquin siinä seiso kirioitet-
 tu P. Mattheuxen tykönä / cusa Herran Christus sa-
 no: Ah sinä hywä ja uscolinen Palwelia / mene
 sinun Derras ilon. Ja Daniel Prophetan tykönä
 seiso / Etä opettaiat pitä paistaman ninquin Tai-
 wan Pircaus / ja ne lotka owat monda opettaneet
 Wanhurscautten / ninquin tähdet Taimasa isancaic-
 kifesta. Mutta niistä uscottomista Palwelioista seiso
 Jeremian Prophetan tykönä: Pabasti kiroittu ol-
 con se / ioca teke D Erran työn laistast.

Math. 25.

1. Cor. 4.

Math. 25.

Dan. 12.

III. Opeme / että Jumalan Seuracunnas tässä
 Maailmas on monda ulcokullatua / ioille eij ole Hää-
 waateita eli Bscö: Ja cuicengin owat siinä nijnen
 oikkein Christin uscolisten seasa / käywät Kirkosa / ew-
 lewat Jumalan sana / käywät Sacramentillä nijnen
 uscolisten cansa / owat olewanans Jumaliset / Wan-
 hurscaat ja Pyhät. Mutta ettei heille ole Hääwaateit/
 Se on / yhtiä oikiata Bscö / wijn caikki se Palwelus

Discimus in
 Ecclesia es-
 se multos
 hypocritas,
 vera fide
 deficiente.

Esa. 29.

cuin he tekewät on turha / ia ei taida Jumalalle keltwata / ia owat ne ioista seiso Esalan Prophetan tykönä: Tämä Cansa lähestypi minua hworldens cansa / mutta heidän sydämens on caucana minusta / ia pelkäwät minua Inhimisten Kästyn jälken / ninquin he opettawat. Ja tämän caltastia Blcoscullattuia ombi aina Jumalan Seuracunnasa Mailman Loppun asti nijnen Blgoswaliettuiden seasa / ninquin ohdakeit nifuin seasa / ia ninquin Pahat Calat owat nuotasa hywäin seasa: Mutta wijmeisnä päiwänä pitä ne erokettaman / nifut pitä tuotaman Herran Aitaan / waan ohdaket pitä sidottaman lyhtesen ia plöspokettaman. Ja täsä Evangeliumis seiso / että nijsten Blcocullatuin Kädet ia Jalgat pitä sidottaman ia heitettämän ulconaisen pimeyteen / cusa pitä oleman itku ia hambain kiristys. Sentähden pitä meidän päällen pukeman sen oikian Häawaaten / sen totisen wanhurscauden meidän HERRan Jesuren Christuren oikian uscon cautta / senpäälle / että me mahdaisim löyettä nijnen ulgoswaliettuiden seasa / ia rucoileman / että hän meitä wahwistais oikian uscon / että me siinä mahdaisim caswata ia enätä.

IV. Että HERRa Christus täsä sano: Wonda owat cutzutut / mutta harwat ulgoswalitut: Sihtä me opeme / ettei caicki Inhimiset tule autuaxi / mutta ne waiwoin ioille Häawaatet owat / Se on / iotca uscowat HERRan Jesuren Christuren päälle. Eih sentähden / ettei Jumala tahdoist että heidän pidäist tuleman Häihin / mutta sen tähden / että he ylöncazowat Jumalan sanan: Sillä hän lähettä hänen

Palwelians ulgos / anda caidei tukua Evangeliumit
saarnan cauita / tarihe heille autuuden / ia wihaslupi
nijnen paaile iotca eijs tahdo culla / eikā hānen sanane
wastan otta. Jumala tahdo etta caidei pidāisi autua-
xi tuleman / ninquin hān sen yhden walan cansa tedi-
sta / ettei hān tahdo yhdengān Inhimisen Cadotusta.
Ja P. Pawali sano: Jumala tahdo etta caidei tulisi
autuaxi. Mutta swrin iouko Inhimisi eijs racasta
Jumalan sano / eikā sitā sydāmeštā cwle / ylōneako-
wat sen / elāwāt caideinaises synnisi ia saastaisudesa il-
man laakamata / ia cosca heitā manatan synnin catu-
muren ia elāmān parannozen / niijn eijs he tottele / eikā
tahdo cwlla heitā / mutta wihawat niistā iotca heitā
manawat ia neuwowat: Ja sentāhden he hucuwat
ia cadotetan heidān Sydāmens cangiuden tāhden.
Ja heidān oma syyns se on / eijs Jumalan siihen syptā
ole / ninquin Osean Prophetan tyfōnā seiso: Et-
nun terweydes seiso ainoast minun tyfōnāni /
mutta siinditze saatat sinus cadotuxen. Ja mei-
dān Herra Christus sano P. Mattheuxen tyfōnā:

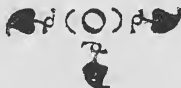
Ezech. 23.

2. Timot. 6.

Osee 2.

Matth. 23.

Cuinga nsein olen minā tahtonut cogota
teitā minun siipein ala / ninquin Cānā
coco hānen polcans / mutta elste
tahtonet.

Euangeliumin Kirioit- ta P. Johannes 4. Lugas.

Eoli xpi Cuningan
 Agies / ionga Poica sairasti
 Capernaumis / cosca hân ewli /
 etcâ Jesus oli tullut Judeasta
 Galilean / meni hân hânen ty-
 göns / rucoili hândâ alastuleman / ia paran-
 daman hânen Poicans / sillä etcâ hân oli
 cuolemallans. Sanoi sis Jesus hânelle : El-
 lei te nde merkeiâ ia ihmeitâ / niijn eij te Os-
 co. Sanoi hânelle se Cuningan mies: He-
 ra / alastule ennein kuin minun Poican cuo-
 lepi. Jesus sanoi hânelle : Gene / sinun
 poicas Elâpi. Se mies uscoi sen sanan ion-
 ga Jesus sanoi hânelle / ia meni.

Nijn hänen mennesän cohdaist hänen
 Palwelians hänen / ja ilmoittit hänelle ja sa-
 noit: Sinun poicas eläpi. Nijn hän tutki-
 teli heildä hetken / millä hän parani. Ja he
 sanoit hänelle: Eilän seitzemennellä hetkel-
 lä ylönannoit wilutauti hänen. Nijn Jsa-
 sijs ymmärsti / että se hetki oli / iolla Jesus sa-
 noi hänelle / sinun poicas Eläpi. Ja hän
 uscoi / ja caieki hänen Huonens.

Jsa Evangeliumis meille edes-
 pannaan xpi merkilinen Historia / yh-
 destä Euningan miehestä / ioca on tui-
 lut meidän Herran Jesuren Chri-
 sturen tygö / ja rucoilut händä poicans
 edestä / ioca sairasti rascasta Wilutau-
 tia Capernaumis / ja oli io Cuolemaians / että hän
 tulist ja parannaist hänen. Andä myöds Evangelista
 tietä / että waikka meidän Herra Christus on händä
 cowain sanain cansa wastanut / ja hänen heikon us-
 cons tähden nuhdellut sanoden: Jollei te näe mer-
 keidä ia ihmeidä / niijn ei te Usco / ja sen cansa waati
 hänelä yhtä wahwembata Usco: Nijn quitengin hän
 ewli hänen rucoyens / ja teki hänen Poicans / ioca
 hänestä caucana oli / terwexipalian sanan cansa / sa-
 noden: Wene / sinun poicas Elä. Ja niijn sekä hänen
 sanans / että myöds tämän Sunnustähden cautta wah-
 wisti hänen heikon Uscons / niijn myöds hänen Palwe-

Exordium
 à summa
 Evangelij.

liaidens kautta / ioka tulit händä waikan hänen pala-
tesans / ia sanoit hänen poicans Eläwän / nisp että
hän / selä caicki hänen Huonens uscoi. Ja on Herrä
Christus tämän Sunnustähden cansa osottanut hänen
Jumalisen wäkenä / että hän taist caicki taudit parata
ia terweyri tehä.

Conuenien-
tia cum
Catechif-
mo.

Tämä Euangelium yhten sopi sen Ensimmäisen ia
Toisen Käskyn cansa / cusa Jumala Käskē / että mei-
dän pitä hänen päällens uscoman / luottaman ia tur-
waman / caikesa tustasa ia hädäsä händä auxihwotaman
ia hänelä apua anoman: Ja sen Colmannen cappa-
len cansa meidän uscon Sunnustores / sentähden että
tästä saarnatan meidän Herran Christuxen personasta
ia wirgasta / ia hänen Jumaluden woimastans / että
hän caicki taudit parata taitea / ia tehä mitä hän
tahto.

Propositio
continens
dum par-
ter.

Ja on meille tästä Euangeliumis cari Cappa-
leeta.

I. On tästä Sunnustähdestä / cuin meidän Herrä
Christus on tehnyt siinä / että hän yhden Tuningan
miehen poian / ioka oli Suolemaillano / on parantanut.

II. On siinä Hedelmästä / cuin se on matkan saats-
tanut / ia siinä Sunnustähtiä on seuranut.

Ensimmäinen Osa.

Tästä ensimmäises Osas tästä Sunnustäh-
destä / edespane Euangelista meille seikemen
Cappaletta.

I. On tästä Euningan miehestä:
Ja oli yri Euningan mies.

I.
Regulus.

Tässä P. Mattheus kirjoittaa ia tietä anda / cuca se on ollut / ioca meidän Herran Jesuren Christuren tygö on tullut / ia händä rucoillut / ia sano / että se on ollut yri Euningan mies: Eij hän nimitä händä / mutta cusu Euningan miehen. Tästä miehestä ia hänen wirgastans Chrysostomus sano: Että hän on ollut Euningalifesta sugusta / swresa ia cortiasa Rubtinan wirgasa. Theophylactus sano / että hän on ollut Euningan Herodexen palwelia / ia siinä sen Nimen on saanut / että hän cūkutan Euningan miehen eli Palweliaxi. Lyra sano / että hän on ollut Kuomarein Keisarin Palwelia / ionga hän oli asettanut Galilean ylihen hallikseman. Origenes sano / että hän oli Keisariä asettetu ainoast ylihen Capernaumin Caupungin: Mutta P. Lutherus cūkupi hänen Euningan miehen eli Palweliaxi.

II. Tämän Euningan miehen Poista:
Ionga poika sairasti Capernaumis.

II.
Filij Reguli agrotatio.

P. Johannes Eshelaisset astat tässä edespane.
1. Että hänen poicans on sairastanut / waan mikä tauti hänellä on ollut / saame culla Moises osas.

2. Että hän on sairastanut Capernaumis / cusa tämä Euningan mies hänen Isänsä asui. Capernaum oli pää Caupungi Galileas Tyberian Meren tyfönä / ioca myös cūkutan Galilean ia Benesaretin Meren: Tässä Caupungis Herran Christuksen on asundota pitänyt / usein siinä Saarnanut / ia monda Sunnustajia siinä tehnyt.

Infirmabatur Capernaum.

III.

Adventus
Christi ex
Iudaea in
Galilaam.

III. On Herran Christuxen tulemistesta Galilean:

Cosca hän ewoll / että Jesus oli tullut Judeast Galilean / meni hän hänen tygöns / rucoili händä alastuleman ia parandaman hänen poicans / sillä hän oli Suolemallans.

Näissä sanoissa P. Johannes Colminaisset astat edespäin.

1.

Accessus ad
Christum.

1. Että tämä Tuningan mies meni Herran Christuxen tygö / cosca hän ewoll hänen tullen Judeasta Samaritan läpihe Galilean / siihen Caupungin ioca euhutan Cana Galilea / cusa Herran Christus oli mwatanut weden Wijnaxi. Ja waikka hän oli corfiasa Wirgasa / on hän cuitengin nöyryttänyt isensä meidän Herran Christuxen edessä / ia mennyt hänen tygöns Capernaumista Caanan neliä peniculma matca.

2.

Penitio Reguli.

2. Että hän rucoili händä alastuleman ia parandaman hänen poicans / ioca Capernaumis sairasti. Ja osotta tämä Tuningan mies / cuinga heikko usco hänelle oli / sen cansa / että hän rucoili Herran Christusta alastuleman / ia parandaman hänen poicans / eikä sitä taitanut usco / että hän pois olles händä taissi parata. Sentähden sano Gregorius: Virtutem de d i, non maiestati Christi, sed corporali praesentia. Se on: Hän annoi sen woliman / ei Herran Christuxen Maifestetille / nautta hänen Ruumiiselle läsnolemisellens / että hän taissi tehdä hänen Poicans terweksi.

3. Että hänen Poicans oli Euolemallans: Tauti oli niin swren woiman; hänen ylikens saanut / että hän oli io Euolemallans / ia sentähden hän niin kirusti ikens HErran Christuxen tygö ennein kuin hänen poicans Euoli: Jotea caiki osottawat tämän Tunin gan miehen heikon uscon / ninquin me edespäin sitä saame ewlla.

IV. On HErran Christuxen wastauksista:

Ganot siis Jesus hänelle: Ellet te nägä merkeitä ia ihmeitä / niin ett te VSCO.

Meidän HErra Christus nuhtelee tätä tätä Tuningan miestä ia coco Jwan Cansa / heidän epäuscons tähden / ettei he tahtoneet usco Jumelan sana ia lupauria / mutta seisoit Merkein ia Tunustähkein iälken. Theophilactus ulgostoimitta nämät merkit ia ihmet / ia anda tietä / mikä eroitus niijnen wälillä on / cusa hän sano: Prodigium fit præter naturam, ut aperire oculos cæci nati, & exsuscitare mortuum: Signum autem non præter naturam est, ut sanare infirmum. Se on: Ihmet ia Tunustähdet ovat ne / iotca tapahtuwaat ylikens luonon / kuin on / awata sofian silmät ioca sofiana on synty ny / ylös herättä Euolluit: Mutta merkit ei ole ylikens luonon / kuin on parata sairaita. Ja sen caltaista merkeitä ia ihmeitä / iotca ovat ylikens luonon / he tahdoit nähdä / ia ilman niistä ei he tahtoneet uscoa / ia sentähden HErra Christus nuhtelee heitä / niin myös heidän hieandens tähden / ettei he ennein ottanut apua / cuur tуска swrin oli. Tuin hän tahdois sano: Etska teille on myöteä äymys ilman risti ia tuskata / niin ei te pidä

IV.

Responsio
Christi cō-
tinens ob-
jurgatio-
nem.

lucu Jumalasta / eikä hänen palvelioistans / mutta
 cosca wastoinkäymys päälle tule / niijn te tahdotte näh-
 dä merkeiä ia ihmeitä. Niijn sinä myös / cosca sinun
 poicas wielä oli woimafans / niijn ett sinä minusta pa-
 lion lucua pitänyt / eikä poicas edestä palio murhetti-
 nut / mutta nyt cosca hän tuli woimattomaksi / ia en
 Euolemallans / tulet sinä minun tygöni rucoileman
 poicas edestä / ia ett sitäkän tahdo usco / että minä woin
 hänen terweksi tehda mwtoin / etten minä tule alas
 hänen tygöns / näin heikko usco sinulla on.

V.

*Sollicita
 Reguli in-
 stantia, ur-
 gens ut
 Christus
 properet
 & cito secū
 descendat.*

V. On tämän Euningan niehen kiruttamisesta.
**Sanoi hänelle Euningan mies: HErra/
 tule alas / ennein kuin minun Poltanti Euole.**

Tämä Euningan mies cowin kirjutta / ia rucoile
 HErra Christusta / ettei hän wiiswytäisi / mutta coh-
 ta tulist alas hänen poicans tygö / ennein kuin hän
 Euolisi. Ja sen cansa wielä enämin osotta hänen he-
 kon Bseons / erinomaisesta siinä / ettei hän Bseonue
 HErran Christuxen woivan eikä taitawan parata
 hänen poicans palian sanan cansa poies olles: Sitä-
 litiin ios hänen poicans Euolisi / eij sitä usconut / että
 hän taidaist plösherättä hänen Euolluista: Ja sen-
 tähden kirjutta hän cowin / että hän tulist ennein kuin
 hän Euole. Ja tahto niijn palio sano: HErra älä wiis-
 wytä / mutta tule nopiasti alas / ennein kuin hän Euo-
 le / Sijete eij mitäkän auta: Nyt sinä taidat händä
 parata / ios sinä tulet alas hänen tygöns / ia tulet nyt
 cohda / niijn cauwan kuin Hengi wielä hänesä on. Hän
 pane määrän ia muodon HErran Christuxen etteen/
 cosca / ia cuinga hänen pitä auttaman. Ja siinä wää-

rin teke: Sillä ei yhdengän Inhimisen tule panna
 Jumalan etteen määrää/ koska hänen pitä auttaman/
 mutta andaman caiki hänen haltuns/ioca ike parhain
 tietä/ koska ia cuinga hän tahto autta. Ja sentähden
 piti tämän Euningan miehen näin sanoman: Minä
 tiedän ia uscon/ että sinä taidat autta caikia / sekä lä-
 nä että poies olles sinun woimalisella sanallans / tai-
 dat myös tehdä Eläwäxi ne cuin Euolluet owat: Tee
 sis minun poican cansa sinun pyhän tahdos iälken/ si-
 nun halbus annan minä caiken tämän Asian.

VI. On tämän Euningan Poian ihmellisestä pa-
 rannoesta:

Jesus sanot hänelle: Mene sinun poicas
 Eläpl.

VI.
 Miraculosa
 filij sanatio

Ei herra Christus hänen anomisens ia tahdons
 iälken mene alas Capernaumia/ hänen poicans pa-
 randaman / mutta selä Caanas ollesans teki hänen
 terweri palian sanan cansa. Ei tämän Euningan
 miehen mielen ia tahdon / mutta hänen oman hywän
 suosions ia tahdons iälke/ ia niijn paransi sekä hän po-
 cans taudista/että wahwisti händä ike uscosa. Ninquin
 Theophylactus sano: Pueri quidem sanavit fe-
 brim, Patris autem incredulitatem. Se on: Vä-
 nen Poicans paransi hän taudista / mutta Isän
 hän autti epäuscosta. Ja Cyrillus sano: Patrem ad
 fidem adduxit, à corporis morbo filium libera-
 vit. Se on/ Isän hän saatti uscon/ ia poian hän
 päästi taudista. Ja niijn meidän herra Christus
 autti molembita/ sekä Isä oikian uscoon/ ia Poica ter-
 weyteen. Ja tosin Isän tahti oli palio suurempi cuin

Psal. 107.

VII.

Obsequium
& fides Re-
guli.

Poian: Sillä Poian tauti waiwaisi Aiwimista / mut-
ta Isän tauti Nimitäin Epäusko waiwast Sielua/
Sentähden hän molembita autti. Ja osotta meidän
Herra Christus tässä hänen Jumaluden woimans ia
wä lens/ että hän taita hänen sanans kautta tehdä mi-
tä hän tahto/ ia kaikki auditi puhdista. Nünquin Psal-
misa seiso: Misit verbum suum & sanavit eos,
Se on: Dän lähetti hänen sanans / ia tekibeitä
terweri/ ia wapahtheitä / ettei he Cuollet.

VII. On Euningan miehen ewliaisudesta ia hää-
nen uscostans:

Se mies uscoi sen sanan / longa Jesus
sanoi hänelle/ ia meni.

Tässä P. Johannes osotta / cuinga ihmelifestä
ia nopiasta tämän Euningan miehen usco on enändy-
nyt. Ensis oli hän sangen heikko uscosa / sillä ei hän
usconut / että HERRA Christus piti taitaman
parata hänen poicans taudista / mwtoin iollei
hän tulisi Capernaumin hänen Poicans tygö/ eikä st-
tä usconut/ että hän pois olles sanallans taisti händä
tehda terweri/ia sentähden rucoili että hän tulisi alas:
Mutta nyt cosca Herra Christus sanoi / Mene/ si-
nun Poicas Eli/ Ei hän sillen enämbi epäile / eikä
käste händä tulla alas/ mutta uscoi ia meni Totians.
Hän uscoi sen sanan longa Christus sanoi / senpäälle
luoeti ia sijei künä piti/ eikä enämbi sen iälken kysynyt/
cuinga sen piti taitaman tapahtua.

Opetu.

Opeture ensimmäisestä Glasta.

Loci Com:
1^a Paris.

I. **G** Peme tässä / että waiteka Huovis on monda Zumalatoinda / iotca eij pelkä Zumalata eli Inhimisiä / iassina tehdän pa-
 lis pahutta ia syndiä wäärän walain / kirouksen / ylön
 Spömisen ia Juomisen / wäärden ia wäkiwallan /
 coreuden / riettaisen ia saastaisen elämän ia muiden
 syndein cansa / Ja siinä on tila palion syndiä tehdä:
 Nijn quitengin siinäkin löytän monicahtae hywät ia
 Zumaliset / iotca racastawat Zumalata ia hänen P.
 Sanans / ia cunnialisesta izens käyttäwät. Ninquin
 meille tässä Evangeliumis on Estimeräi tässä Euning-
 gan miehesä / ioca oli myös Huowisa / ia oli cuitengin
 Zumalinen mies / että cosca hänen poicans oli kipiä /
 nijn hän turwai si Herran Christuren tygö / rucoili
 hänelä apua. Ja waiteka hänen Estwaldans Reisari
 Romisa oli pacana / ia eij Zumalasta mitäkän sienyt:
 Ja Herodes Euningas oli Zumalatoin / cuitengin eij
 tämä Euningan mies ollut heidän caltaisens / mutta
 oli Zumalinen. Nijn myös Joseph Jacop Patri-
 archan Poica on ollut Huowisa / ia palwellsut Euningas-
 ta Pharao / ia cuitengin on ollut xri erinomainen
 Zumalinen Mies / ioca pelkäsi Zumalata / wälei
 syndiä ia eli Zumalisesta. Daniel myös eli Huowisa /
 ia hänen cumparins Sedrach Misach ia Abdena-
 go / ia owat ollet Zumaliset / eikä ele tehnet heidän
 Euningans ia Herrans Nebucadnesarin Kästyn
 iälken / mutta owat peliännee Zumalata / pysynet hä-
 nen palweluxefans / ia tegit hänen kästyns iälken.

Discimus
in aula
quod repe-
riri pios
inter im-
pios.

Gen. 41.

Dan. 2.

1. Sam. 22.

2. Reg. 18.

Jer. 38.

II.

Monemur
crucem esse
salutarem
Esa. 26.

Ose. 6.

Saulin sen Jumalattoman Euningan Huowisa oli myös Jumalista miehiä/ia erinomaisesta ne Drawan-
te / iotea ei tahtonet Zappa Herran Vapeia E-
ningan Kästyn iälken. Abdias oli sen Jumalattoman
Euningan Achabin Huowisa ia oli Jumalinē mies/
ia Kästi sen Jumalattoman Euningan edestä Sata
Prophetat/ia ruoeti heitä. Naman oli Huowisa Sy-
rian Euningan palwelian / ia oli Jumalinen Mies.
Abdemelech oli Huowisa Zedekian Euningan pal-
welian ia Camareri / ia oli Jumalinen / ia teki pa-
sion hywäh Errä Prophetalle Jeremialle. Ja monda
muuta Jumalista owat ollet Huowisa / iotea Jumala-
ta owat peliännet ia oikein Palwellet. Näistä Ju-
malistista miehistä/ pitä mwt iotea Huowisa owat ottas-
man Estimerdin/ia elämän Jumalan pelgos/ ia teke-
mān hänen tahdons iälken / elämän Eunnialisesta/
racastaman Jumalata ia hänen P. Sanans/ia myös
Jumalan sanan Palwelioita / nijn heille tapahtu on-
ni ia hywästistugnaus sildä caikein corkemalda.

II. Opeme / cuinga palio hywäristi ia wastoin
käymys matcan saatta: Sillä cosca tusca iaristi tule
Juhimisen päälle/ nijn hän tule cohta Jumaliseksi/ia
on ahkera rucourisa. Niquin Esaias sano: O Er-
ra cosca murge käsisä on/ silloin sinua etzitan/
cosca sind curtat heitä nijnhe hwtawat surkia/
sti. Ja Osean tykōnā sano Jumala ihe nāin: Cos-
ca heidān pahoin Käypi / nijn pitä heidān etzi-
mān minua/ ia sano nan: Tulcat/ me tahdom
O Errä tygō iälleis/hān on harwoittanut meitä/
hān meitä mōs iälles terwexi tekepi. Dān on ho-

sunut meitä/hän myös sito meidän haawa iälläs.
 Nijn myös Chrysoft: sano: Mala quæ nos hic præ-
 munt, ad Deum nos compellunt. Se on: Ne cuin
 meitä tässä waiwawat / waativat meitä Herran tygö
 menemän. Estimeräki tämän päälle on tässä Euningan
 miehes / cuinga terwelinen ia tarpelinenristi ia mur-
 he hänelle on ollut. Sillä cosca hänen Poicans sai-
 rasti / oli hänelle swri murhe ia Sydämelinen lipu:
 Mutta se sama ylös herätti händä esimän meidän
 HErra Christusta Jesusta/ ioca on caidein paras ia
 ylmäinen Lääkäri/ ia hänelä apua anoman/ ia häne-
 dä rucoileman/ että hän tekisi hänen poicans terwexi.
 Mutta ellei tämä risti ia murhe olisi hänen päällens
 tullut/ ia händä matcon waatikut / eij hän olisi nijn
 cowin kirjuttanut HErran Christuren tygö. Ja sen-
 tähden oli se risti hänelle terwelinen ia swrexi hyödy-
 tyxeri: Sillä eij ainoast hänen Poicans saanut sen
 cautea hänen terweyden / mutta hän itse tuli myös
 meidän HErran Jesuren oikian tondon / ia hänen
 Vsonsa tuli wahwistetuksi. Pitä siis meidän ottamä
 hywäxi/ cosca iocu risti ia tusca meidän päälän tulepi/
 eij nuriseman eikä napiseman/ waan oleman karsiwäi-
 set/ ia pakeneman rucouxen cansa Jumalan tygö. Ja
 sanoman ynnä Dawidin cansa. Minä tahdon ot-
 ta tämän terwelisen Calkin/ ia tahdon auxi hwi-
 ta HErran Nimen. Jumala tahto käätä nijnen
 Jumalisten ristin ia murhen hywäxi/ Niquin P.
 Pawali sano: Sillä me tiedäm/ että nijlle iocca Ju-
 malata racastawat/ pitä caidei hywäxi käändymän.

III. Opeme tässä / että Inhimiset swrembana

Psal. 116.

Rom. 8.

III.

Eccc iij

pitäwät

*Homines
magis esse
sollicitos
de corporis
incolumita-
te, quam
de animae
salute.*

pitäwät tāmān Awmilisen taudin cuin Sielun / ia ni-
stā aina murhen pitäwät cuinga he sijtā pääsiste / ehtoät
ioca paicas neuwo stā wastan : Mutta Sielun tau-
dit eijs he nijsn swrena pidä / eikā nijsstā palio murhetta
pidä / cuinga he nijsstā pääsiste. Niquin tāmā Eu-
ningan mies on tehny / ioca hänen Poicans taudin
pani Sydämens pääle / stā murhetti cuinga hänen
piti sijtā pääsemän / ia terweyden iällens saaman.
Mutta stā hengellstā ia Sielun tautia cuin hänelle
oli / nimitäin heiko uscoa eijs hän swrna pitäny / eikā
sijtā murhetta pitäny / cuinga hänen sijtā piti pääse-
män ia uscosa wahwistuman : Sencaltaiset me caicki
olemma luonosta. Ja niquin tāmā Euningan mies
sangen kjurutti / ia kätti Herran Christuren cohta tulla
alas / enmein cuin hänen poicans Euolist : Nijn myös
me ristin ia tuscan alla kjurutamme / ia soistimme cohta
päsewän rististä ia tuscasta. Ja cosca iocu tauti tule
meidän päällem / ia rupe meitä waiwaman / nijsn se on
meille sangen rascas ia cowa kārstä / ia pydäme cohta
sijtā päästä / ia tulla iällens terwexi / silloin yri päiwä
näky olewan meille pidembi cuin coco Ewcausti :
Mutta Sielun taudit ia wigat eijs ole meidän mie-
lestäm nijsn swret ia cowa kārstä / eikā nijsstā pydä nijsn
plain päästä. Ja niquin tāmā Euningan mies on
ollut sangen hidas / ia eijs ole mennyt Herran Christu-
ren eygö enmein / cuin hänen poicans oli nijsn alhalle
ioutunut / että hän oli io Euolemallans : Nijn me o-
lemme sencaltaiset luonosta / sangen hitaat nijsstā hen-
gelists Astoisa käändämän meidän parannoksen. Cos-
ca meille on onni ia myökaläymys tässä Maailmas /

silloin me wāhān aiattelem lopun päälle / elämme ai-
 na synnissä / langeme yhdestä synnistä toiseen / ia ei cos-
 can tee parannosta : Mutta cosca tauti ia tusca päälle
 tule / ia Cuolema io käsissä on / silloin me äskēin rupeme
 aiatteleman parannoren päälle / ia tahdoisimme sil-
 loin olla Jumaliset ia hymäe Christitē / ia moni sen
 cautta tule petetyri : Sillä se on tietämätöin / ios se
 Inhiminen / ioca eläisäns on aina synnis elānye tāsā
 Maailmas ilman laamata / taica wijsmeisellä heitel-
 läns oikian parannoren tehda / ia käärtä ižens Juma-
 lan tygö. Jumala tosin kyllä wastan ortta yhden syn-
 disen Inhimisen / cosca ikänäns hän tule ia kääntä
 ižens hänen tygöns / waicta se olisi wijsmeisellä heitel-
 le / ninquin se tapahui Ryöwärin cansa ristin päälle :
 Mutta siitā on kysymys / ios ne / iotca aina elāvāt caic-
 kinaisissa synneissä / ia ylöncahowat Jumalan sanan ia
 Sacramentit / ia aina wijsmyttāvāt parannoren can-
 sa / taitawat wijsmeisellä Cuoleman heitellä käärtä it-
 zens Jumalan tygö / minā pelkän / että se tule hänelle
 sangen työläxi. Sentähden ei pidā meidän tāsā
 Maailmas Rwmilisten tarpeiten iälken niin seiso-
 man / että me unhotamme hengelisēt ia Sielun tar-
 pet / mutta caickein ensistä ia erinomaisest niinen iäl-
 ken seisoman. Sitäläkin ettei me wijsytā meidän pa-
 rannostan / eikā lyctā yhdestä päiwästā toiseen / mutta
 cohta cosca wielä armon aica käsissä on / tegeme oikian
 synnin catumuxen ia parannoren / ia käännāme ižem
 Herran tygö / ia ekime händā cosca hän wielä taitan
 löytā / ninquin Esaias Propheta sano : Ja rucoi
 lem händā / cosca hän läsnā on / se Jumalatoim

Esa. 55.

ylönnadacan hänen tiensä/ia syndinen hänen atae-
 torens/ia päättään itzens Derran tygö/ niñ hân
 armahtha hänen päällens: Ja meidän Jumalan
 tygö/ sillä hänen tyköns on paljon synnin an-
 dextandamista.

Monemur
 hic de vera
 fide, ejusq;
 natura ac
 modo.

Heb. 9.

IV. Opeme tässä/ siittä oikiasa uscosta / ia mikä
 sen luondo on/ nimittäin se/ että hân Jumalan sanan
 ia lupauet usco / siittä kijnä pitä/ ia siihen tyey / eikä
 mitään siittä epäille/ia waikka Inhiminē siä ei Sil-
 mäsins cansa näge/ niñ hân cuitengin sen usco/ ia sen
 päälle luotta/ ia se on uscon luondo/ ninquin siittä seiso
 kirioitettu siittä Epistolas Hebræein tygö tällä
 tavalla: Usco on yriwisst uscallus senpäälle mitä
 toivotan/ ia ei epäille siittä/ mitä ei nähä. Ja Au-
 gustinus sano: Fides est credere id quod non vi-
 des, Se on: Usco on/ cosca me uscome siä iota
 me ei näge. Tämän päälle on meille tässä Esimerä
 Euningan miehes/ ioca uscoi sen sanan cuin Herra
 Christus sanoi: Sinun poicas Elä. Ja waikka hä-
 nelle ensistä oli sangen heikko usco/ Hân rucoili / että
 Herra Christus piti tuleman alas Capernaumin/
 cusa hänen Poicans sairasti / ia händä parandaman/
 eikä siä tahtonut usco/ että hân poisolles sanallians
 taisti händä parata: Cuitengin cosca Herra Christus
 sanoi/ Mene sinun poicas Eläpi / Niñ hân cohta
 uscoi sen sanan todexi/ että hänen poicans Eli/ ei hân
 enämbi epäillyt/ eikä Kästenny Herra Christusta tui-
 la alas/ mutta tydyi siihen sanan/ ia uscoi niñ tapah-
 tuwan cuin Herra Christus sanoi. Ja Moseksen Ki-
 rias on meille yri erinomainen Esimerä siittä P. Pa-

eriarchasta Abrahamista / ioca cugutan caidein usco-
 listen Jsäxi / ionga usco P. Pawali ylistä hänen Epi-
 stolasans Romarein tygö / cusa hän sano: Abraham
 hän uscoi sen toiwon päälle / cusa ei yhtäkän toi-
 wo ollut / että hänen piti tuleman monen Paca-
 nain Jsäxi: Niquin hänelle sanottu oli / niin piti
 sinun Siemenes oleman. Ja ei ollut heikko uscosa /
 eikä myös cazonut hänen puoli cuollun Romins pääl-
 le / sillä hän oli liki Sata aiaistaida Wanha: Eikä
 myös Saaran puoli cuollun cobdun päälle / Sillä
 ei hän epäillyt Jumalan lupauxen päälle epäuscon
 cautta / mutta oli wälewä uscosa / andaden Jumalal-
 le cunnian / ia oli swri wiest sen päälle / että se sama ioc-
 ca lupaisi / oli myös woimalinen sitä pitämän / sentäh-
 den se myös luetan hänelle wanhurskaudeksi. Näinen
 Esimerkki piti meidän seuraman / Se on / meidän
 piti uscoman Jumalan sanan lupauxet / ia ei mitä-
 kän sitä epäilemän / mutta sen wahwana ia totena
 pitämän / mitä hän lupa.

Rom. 4.

Toinen Osa.

SEura nyt se toinen Osa tämän Tun-
 nustähden lopusta / ionga P. Johannes col-
 mes Cappalesta tässä edes tuota.

I. On tämän Tuningan miehen palwelioista /
 iocca händä cohtaisit:

Ja hänen menneensä cohtaisit hänen
 palwellians / ia ilmoitti hänelle sanoden: Si-
 nun potkas Elä.

Analysis
 24 Partis
 Tribus
 membris
 constans.
 I.

Occursus
 servorum
 nuntiandi
 filium sani-

zati resti-
datum.

Eahtalaiset astiat Evangelista tässä edespane.

1. Että hänen Palwelians cohtaisit hänen. Nämät Palweliat ovat olleet uscoliset heidän Herrallens/ia racastawat händä / ia ilman epäilemätä on myös tämä Euningan mies ollut hywä palwelioitens cansa/ sentähden Palweliat olit hywät händä wastan/ia annoit hänen murhens käydä heidän sydämeens/ioca hänelle oli hänen poicans tähden. Ja koska he näit että Poica tuli terweri/ niin he cohta iuorit händä wastan/ tulit suuren ilon cansa saattaman hänelle sitä hywä sanomata.

2. Että he ilmoitit hänelle sanoden: Sinun poicas Elä/ cuin he olisit tahtonet sano: Me tuomme sinulle hywän ia iloisen sanoman / sinun Poicas ioca sairasti/ ia oli io Euolemallans / on tullut terweri iäl lens sinun poisollesas/ älä sitä enämbi murheti/ ole iloissas/ sillä me sinun palwelias olemme myös iloitset siitä/ että hän on tullut terweri.

II. On Euningan miehen tulkimifesta siitä heto testä/ koska hänen poicans parani:

Niin hän tutki heidän hetken / koska hän parannui. He sanoit hänelle: Eilän selkeo mennellä heikkellä ylönn annot willutauti häne. Niin Isä ymmärsti/että se hetki oli.

Tässä P. Johannes colminaisit astiat edespane.

I. Että hän kysyi siitä heikkestä. Tämä Euningan mies ei sentähden sitä kysynyt / että hän epäile Herran Christuren sanasta / eli hänen woimastans: Mutta hän kysyi swresta ihmeestä / sillä koska hän läxi

matkan

II.
Percontatio
Reguli
de hora re-
stitutionis
seu sanationis.

I.
Ratio percontationis
Reguli.

matcan/oli hänen poicans Euolemassans / ia nye nijn
nopiaft oli tullut terweri/ ia aiatteli nijnen sanain
päälle / cuin HErra Christus oli sanonut: Sinun
poicas Elä/ ia wahwistui uscosa hänen päällens/ ia
uscoi/ että hän on HErra ylihen Elämän ia Euole-
man/ ia woi tehdä mitä hän tahto.

2. He sanoit hänelle: **Elän seitzemellä het-**
Pellä ylönnöi wilutauti hänen. Tämä seikemes
heeki/ ionga Palweliat täsä nimittäwät/ on meille yh-
den lyömän aica: Sillä Jwrat he algoit päiwän cos-
ca Auringo ylöstäwi/ ia silloin oli heille ewden lyömän
aica. Ja cusuwat Palweliat sen taudin cuin hänel-
le on ollut wilutaudixi: Græcan Textis seiso se sana
πυρετός, ioca on nijn palio cuin lämmin eli poltetauti.
Mutta Latinam Textis seiso Febris, ioca merkihe
molembia sekä wilu että polte tautia / cosca sihen eis-
toista sana lisätä ioca ne erittä/ nijn eis taida iocun
hywin ymmärtä/ cumbi se on polte eli wilutauti / Ja
sentähden se on kääty wilutaudixi meidän kielessä:
Mutta Græcan Texti nijn hywin cuin Hebræan
Texti osotta/ ettei se ole ollut wilutauti / mutta polte-
tauti/ioca händä on waiwanut.

3. Että Isä ymmärst olewan sen heken / cuin
Jesús sanoi hänelle / **Sinun poicas Elä:** Sillä
hän ihe tiesi mikä heeki se oli / cuin Jesús sen hänelle
sanoi. Ja cosca hän ewli palwelioildans / että se oli
se sama heeki/ nijn hän ymmärsti/ että hänen Poicans
HErra Christus palian sanan cautta paransi. Nino
quin Chrysostomus sano: Colligit inde, non hic
esse ualitudinē naturalium, sed Christi operatio-

2.
Serrorum
relatio de
hora resti-
tutionis.

3.
Agnitio
hora.

III.

Argumen-
tum fidei in
Regulo, &
familia ad
fidem con-
verso.

nem. Se on: Hän ymmärsti ettei se ollut luonolinen
terveys/ mutta Christuren waikutos.

III. On tämän Euningan miehen uscon enän-
dämisestä ja wahwistuksesta:

Ja hän uscoi / ja caicki hänen Huonens.

Eästä taas cahtalaiset Ustiat edespannan.

1. Että hän uscoi: Waikka tämä Euningan
mies io ennen uscoi/ ninquin Evangelista todista sa-
noden/ **Ja mies uscoi sen sanan/longa Jesus sanoi**
hänelle / nijsen cuitengin hänen uscons tuli täydelliseksi
sijstä sanomast/ cuin palweliat toie hänelle/ iotca sanoie
hänens poicans eläwän. Beda ulgostoimitta nämät sa-
nat tällä muoto: Fides ejus habuit initium, quan-
do filij sui sanitatem petiit, incrementum quando
credidit, perfectionem cum servi clamant, Filius
tuus vivit, Se on/ hänen uscons silloin algon sai/ cos-
ca hän rucoili Herran Christusta alastuleman ja pa-
randaman hänen poicans / uscon wahwistoren silloin/
cosca hän uscoi sanan/ Täydellisuden silloin/ cosca pal-
weliat sanoie/ sinun poicas Elä.

2. Että caicki hänen Huonens uscoi. Esi
wainvoin hän itse/ mutta caicki hänen Huonens uscoi:
Sillä tämä Euningan mies ilman epäilemättä on sa-
nonut hänen Perhens edestä caiken Ustian / cuinga
Herra Christus händä nuhteli hänen heikon uscons
tähden/ ja sijtte sanoi hänelle / **Sinun poicas Elä.**
Ja ninquin hän sanoi/ nijsen se on myös tapahtunut/ ja
sentähden hän uscoi hänen olewan totisen Messiaxen/
ioca piti tuleman Maailman: Ja manaiht hänen

Perhens / että heidän myös piti tundeman Meesta-
xen / iauscoman hänen päällens.

Spetuxet toifesta Gasta.

I. **S**peme / cuninga monen wälleappalen
cautta Jumala caickiwaldas Inhimisten
heikon uscon wahwista / hänen hywän suo-
stons ia tahdons iälken: Niquin se tapahui tämän
Cuningan miehen cansa / että hänen uscons tuli wah-
wisteturi hänen palwelians kautta / iocca tulit tiellä
händä wastan / ia sanoit / että hänen poicans Elä / ia
oli tullut terwexi: Josta sanomasta sekä hän / että
caicki hänen Perhens tulit wahwisteturi että he Bs-
coit. Nijn myös se tapahui sen Synagogin Päämie-
hen cansa / iosta colmen wiscon perästä saarnatan /
iolla myös oli heikko usco: Sillä hän rucoili Herra
Christusta / että hän tulisi / ia panisi Kätens hänen cuol-
len Tyttären päälle: Hän uscoi hänen taitawan ia
woiwan ylös herättä hänen Tyttären cuolluista / ios
hän tulisi ia panisi Kätens hänen päälläns / ia ei mu-
toin. Mutta Jumala sen nijn laitti / että xpi Wai-
mo / ioca oli sairastanut punaista tautia cöxi toista kym-
mendä Wuotta / káwi hänen takanans / ia Herra
Christus teki ihmelistä hänen terwexi: Jonga caut-
ta tämä Päämies tuli swresta uscosa wahwisteturi ia
endäxri. Samallamuotto myös se tapahui sen E-
thiopian Drotningin Camarerin cansa / että cosca hän
palaisi Jerusalemista / cubunga hän oli mennyt rucoi-
leman / ia istui Wagnuisa / ia luki Esatan Prophetiata /
nijn Philippus Engelin kástyn iälken ioxi tämän

*Discimus
quomodo
Deus per
media fide
in homini-
bus augeat.*

Matth. 9.

Añ. 8.

Meihen tygö/ astui Wagnuin hänen tygöns / puhui
 hänē cansans/ ia rupeisi saarnaman Ewangeliumi hä-
 nen edesäns/iosta hän nijn tuli enätyxi ia wahwisteruxi
 uscosa/ että hän cohta tunnusti hänen uscons / ia sa-
 noi/ että Jesus Christus on Jumalan Poica/ ia cohta
 astui maahan Wagnuista / ia annoi Easta hänen
 Philippuxelda. Ja meidän Herra Jesus sen epäus-
 coisen **Thomā** Apostolin wahwisti ia saatti oikia uscō/
 sen cautta / että hän osotti hänelle hänen Kätens ia
 Kylkens: Sillä cosca hän oli Euolluista ylösnosnut/
 ia **Thomas** sitä eij tahtonut mwtoin uscoa/ ellei hän
 näkisi hänen Käsläns naulan reikiä/ ia lastisi Kätens
 hänen kylkens: Nijn Herra Christus tuli **Thoman**
 tygö / cusa hän ynnä muiden Opetuslasten cansa oli
 suliettuin owkein tacana/ ia Käski cako hänen käsläns/
 ia pistä Kätens hänen kylkensä/ia sen cautta nijn wah-
 wisti hänen uscons / että hän tunnusti HErran Chris-
 turen olewan yhden totisen Jumalan/ sanoden: **Wi-**
nun DErran ia minun Jumalani. Ja wielä nyt
 monein wälicappalitten cautta wahwista nijnen Chris-
 tilisten Inhimisten uscon/ iocca wälicappalet eij mei-
 dän pidä ylöncasoman / mutta kistoxen cansa wastan-
 ottaman ia nautikeman.

Monentur
 hic servi
 quomodo
 se erga
 suos Domi-
 nos gerere
 debent.

II. Opema tästä / cuinga Palweliat heidän pi-
 tä käyettämän igens heidän Herrans ia Isändäns was-
 stan: Heidän pitä oleman heille uscoliset / racasta-
 man heitä/ia caisti hywä heille suoman. Ja cosca iocu-
 risti ia murhe tulepi heidän päällens / nijn pitä heidän
 andaman käydä heidän murhens heidän sydämihins/
 ia murhettiman ynnä heidän cansans. Ja cosca hei-

dän

dän myöden kappi/ nijn pitä heidän iloiseman sen yli-
 hen/ ynnä heidän cansans / ninquin P. Pawali käs- Rom. 12.
 te ia mana sanoden: **Iloitcat nijnen iloitzewais-**
ten cansa/ ia itkēkāt nijnen itkewäisten cansa. Ja 1. Tim. 6.
 hänen Epistolasans Timotheuksen tygö / käste hän
 Palweliat heidän Herrans caikes cunnias pitämän.
 Nijn myös sinä Epistolas Tituxen tygö sano hän: Tit. 2.
Että Palweliat pitä oleman Herrallens ala-
maiset/ ia caikisa Astoisa heille kelwoliset ia oto-
liset. Estimäki sen päälle on täsä Evangeliumis/ näi-
 sä Euningan miehen Palwelioisa / cuinga hywänä he-
 owat pitänet heidän Isändäns / ia racastanet händä/
 ia owat murhettinet hänen cansans hänen Poicans
 tähden ioca sairasti / ia cosca hän iällens tuli terweri/
 owat he swren ilon cansa mennet Isändäns wastan/
 ia ilmoittanet hänelle sen/ senpäälle että he ilautais-
 t hänen. Nijn myös Abrahamin Patriarchan Pal- Gen. 24.
 welia on ollut hänen Herrallens uscolinen Astan toi-
 mitaia/ cosca hän lähetti hänē Mesopotamian/ ia on
 swresta iloinut/ ia kistännyt Zumalata sen edest / että
 hänen Astans oli hywin menestynyt / ionga hänen
 Herrans oli hänelle usconut. Samalla muotto myös Gen. 29.
Jacob on ollut hänelle ioca hän Palweli uscolinen/
 ia cagonut hänen pgrastans. Cuinga uscolinen **Jo-**
seph on ollut hänen Herrallens sekä Potipharille ia Gen. 39.
 Pharao Euningalle / ia cagonut heidän parastans/
 sen osotta coco hänē Historians. Tämän caltaiset pidä-
 si caikē Palweliat oleman heidän Isändiäns wastan/
 kuin nämät owat ollet / ia ekimän heidän Herrans
 parasta/ kuin nämät owat tehnet. Mutta sen pahem-

bi/ harwat owat nyt hywät palweliat/ iotca Jsändäns parasta cagowat. Enin ioudo owat pahat ia uscottomat Palweliat/ iotca eis cago Jsändäns parasta/ muetta oma parastans/ wargastawat heidän Jsändäns calun/ ia ios wastoinkäymys tapahtu heille/ niijn he iloizewat siistä: Ja ne iotca sencaltaiset owat/ mahtawat odotta Herran rangastosta heidän ylikens.

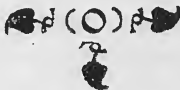
*Patresfamilias hic admonetur sui of-
ficii, ut &
ipsi sint pii.*

III. On tässä myös yri sangen tarpelinen opetus caikille Perhen Wanhimille/ Jsänille ia Emänille/ cuinga heidän pitä ikens käyttämän. Heidän pitä ennistä oleman ike Jumalisset/ elämän Jumalan pelgos/ racastaman Jumalata ia hänen D. Sanans: Sitälkin opettaman heidän Perhens ia lapsens siinä oikias Ehrstilisess opisa/ ia saattaman heitä ynnä heidän cansans Jumalan tundon/ ia oikian uscon. Ja caikein ennistä pitä heidän harioittaman heitä Caatechismuxen opisa/ että he sen Ehrstilisen opin pääcappalet oikein oppisit sekä lukeman että ymmärtämän/ ia senälkin heidän käyttämän. Sillä sen akeruden Jumala tahto ia waati caikilda Perhen wanhemilda/ ninquin siinä 5. Mosexen kirias seiso. Näin mät sanat iotca minä Eästen sinun tädäpäiwän/ pitä sinun paneman sydämes päälle/ ia opettaman sinun lapsilles/ ia niistä puhuman coscas istut sinun Duonesas/ ia tiellä Eäyt/ coscas panet maata/ ia nouset/ etc. Ja toises paicas seiso: Catzo ia cwle caikei näin mät sanat/ iotca minä sinun Eästen/että sinun hywin Eäwisi/ia sinun Lapsilles sinun iälkes hancalcikisest. Näin on tämä Euningan mies iosta tässä Evangeliumis seiso tehnyt/

Deut. 5.

Deut. 12.

hän on mennyt meidän Herran Christuxen tygö / ia
 oppenut händä oikein tundeman / ia hänen päällens
 uscoman. Ja on myös opettanut hänen Perhens / ia
 saattanut heitä ynnä hänen cansans hänen tundois /
 ia oikein uscon hänen päällens. Niin myös on se P.
 Patriarcha Abraham tehnyt / ninquin Jumala itse
 hänestä todista sanoden: Minä tiedän / että hän
 käffe hänen Lapstians / ia hänen Duonens hä-
 nen iälfens / että heidän pitä piltämän hänen
 tiens / ia tekemän mikä oikea on / senpäälle / että
 Herran pitä andaman tulla Abrahamin ylitze
 caicci / mitä hän on hänelle luvanut. Näin Van-
 na Eleana Waimo on tehnyt hänen poicans Samu-
 elin cansa: Sillä cosca hän oli wieroimut hänen /
 wei hän cohta hänen Elin Herran Papin tygö op-
 pin. Näitä Esimerkkiä pitä caicci Christiliset Inhi-
 miset seuraman / ia senkaltaisen ahkeruden cansa hei-
 dän Perhettäns ia Lapstians opettaman / että he
 oppiste Jumalata oikein tundeman / ia hä-
 nen Käskyns iälfen Elä-
 män.

Euangeliumin Kirjoit- ta P. Mattheus Is. Lucas.

El sanot Jesus Petrus
Papsillens tämän wertauxen:
Taitwan Waldacunda on yh-
den Euningan wertainen / ioca
tahdoi lucc laste Palwelioit-
tens cansa. Ja cuin hän rupeis lasteman/
tulz hxi hänen etteens / ioca oli hänen welca
kymmenen tuhatta leiwist.äcä. Ja ettei hä-
nelle ollut wara maxa / käksi Herra hänen
mytä / ia hänen Emändäns / ia Papsens / ia
caiki mitä hänelle oli / ia maxetta. Nijn se
Palwelia maahan langeisi / ia rucoili händä
sanoden: Herra / ole kärkeväinen minun
cansani / ia caiki minä maxan snulle. Nijn

armahdi Herra sen Palwelian päälle / ja
päästi hänen / ja welgan andexi annoi hä-
nelle.

Nijn se Palwelia ulgoimeni / ja löysi
yhden hänen cansa palwelioistans / ioca oli
hänen welca sata Penningitä. Ja hän ru-
ppei hänen kijn / ja sari hänen caulasta / ja
weti sanoden: Mäxä welcas. Nijn hänen
cansapalwelians maahanlangeisi / ja rucoili
händä sanoden: Ole kärkeä minun
cansani / ja caiki minä maxan sinulle. Mä-
tä ei hän tahtonut / waan meni ja heitti hä-
nen Tornijn / sihenasti että hän welgan
maxaisti. Cosca nyt mwet hänen cansapal-
welians sen nägit mitä tehtin / murhetit he
sangen / ja tulit / ja ilmoitti heidän Herral-
lens caiken mitä oli tehty. Silloin ruttui
hänen Herrans sen etteens / ja sanoi hänel-
le: Sinä paha Palwelia / caiken sen welgan
minä sinun andexi annoin / että minua ru-
coilit: Eikö myös sinun pitännyt armah-
man sinun cansapalwelias päälle / ninguin
minä armahdin sinua? Ja hänen Herrans
wihastui / ja plönannoit hänen Böweleille /

sihenasti / että hän maxais caicki mitä hän o-
li hänelle welca. Nijn myös minun Tairwa-
linen Isän teidän pitä tekemän / ellei te an-
dxi anna / itzecukin teidän sydänneistä / tei-
dän weljellen / mitä he rickowat.

Exordium
à re ipsa.

Sä Evangelliumis meille edes-
pannan / meidän ia caickein Inhimis-
sten wiheleäisys ia onnettomus / ia sitä
wastan taas meidän caickin swrin loh-
dutexen osotetan. Meidän onnetto-
muden sijnd ulgosmaalatan / että me
olemme Jumalalle welca kymmenen tuhatta leiwißä-
tä / ia olemme coco Jumalan Lain ia caicki hänen
käskyns ylise käyæet / ia olemme nijn köyhät ia waras-
tomat / ettei me taida eikä woij yhtäkän pienindä osa
sijtä swresta welgasta mara / eikä ole meille muuta neu-
vo / mutta että me yri toisen cansa langemme nöyrye-
ten / ia rucoileme / että Jumala annaisi meille sen wel-
gan andxi. Sitä wastan osotetan täsä meidän swrin
lohdutexen / että Jumala caickiwaldias swresta ia
mittamattomasta armostans ia laupiudestans / anda
sen swren welgan / ia caiken meidän syndin andxi / ia
tahto / että meidän Samalnuoto pitä andxi andaman
sen wähan welgan ia wigan / cuin meidän lähimäisen
on meille welca / ia meitä wastan on rickonut : Ja wh-
ka ijancaickisesta rangaista caickia niistä / iotca ei sydä-
mestä andxi anna heidän lähimäiselläns / mitä he
owat heitä wastan rickonet. Ja käypi tämä wertaus

caicki sen päälle/ että meidän pitä pois paneman caicki
 wihat ia wainot ia coston pydön / ia racastaman mei-
 dän lähindistän / ia wigat heille sydämeistä anderi an-
 daman: Ninkin meidän Tairwalinen Jsan meille
 swresta armosta caicki synnit ilman meidän anstotan
 anderi anda. Tilan tähän saarnan / ionga HErra *Occasio hu-*
 Christus täsä edespäin / on P. Pietari Apostoli an- *imparabo-*
 danut / sillä cosca HErra Christus oli andanut heille *la.*
 yhden muodon / cuinga heidän piei tekemän niijen
 cansa/ iotca heitä wastan on rickonee/ cusa hän sano:
 Jos sinun Welies teke sinua wastan wäärin/ niijn
 nuhtelee ia rangaise händä sinun ia hänen wälil-
 les yxinäns: Jos hän sinua ewle / niijn sinä olet
 woittanut sinun Welies: Mutta iollei hän sinua
 ewle/ niijn ota nyt wielä cansas yxi eli caxi/ sen-
 päälle/ että caicki Afiat pitä seisoman cahden eli
 colmentodistoxen swsa: Jollei hän ewle heitä/
 niijn sano Seuracunnalle: Ellei hän ewle Seura-
 cunda / niijn pidä händä ninkin Pacanata ia
 Publicani. Ja sano HErra Christus wielä edes-
 päin: Totifesta sanon mindä teille/ Caicki mitä
 te sidotta Maan päälle/ pitä oleman sidottu Tai-
 wasa: Ja mitä te päästätte Maan päälle/ se pitä
 oleman päästetyn Taiwas. Cosca Petrus sen
 ewli/ astui hän edes Jesuxen tygö ia sanoi / HErra/
 cuinga wsein minun Welieni minua wastan ricko/ ia
 minun pitä hänelle sen anderi andaman / ongo seihe-
 men kerta kyllä? Niijn sanoi Jesus hänelle: Minä
 sanon sinulle / ei seikemen kerta / mutta seikemen
 fyymendä kerta seikemen / ioca teke yhten neljä sata

*Pertinet
hoc Evan-
gelium ad
5 Petitiō-
nem.*

ia yhderän kymmenellä. Ja tahto Herrä Christus nijs palio sano: Että nijs usein cuin hän sinun wastas riekko / nijs usein pitä sinun hänelle andexi andaman. Mutta että se näky Inhimisen järjelle sangen raskas ia työläs olewan / että hän nijs usein pitä andaman andexi: Sentähden Herrä Christus edespane tämän wertauxen / ia sen cautta tahto meitä caictia yhten Christilisen rakautten ia sowindon toinen toisen cansa wetä ia ylös herättä. Ja yhten sopi tämä Evangelium sen wijsdennen rucouxen cansa iocapaimäises rucouxes / cusa me sanome: Anna meidän syndin andexi / nijsquin me andexi annamme meidän welgolisten.

Tämä Evangelium iaetan cahten Osan.

I. On tämän Euningan swresta hywydestä / että hän armosta sen swren welgan andexi annoi hänen Palwelioillens.

II. On tämän Palwelian kistämättömydestä ia angarudesta / ettei hän tahtonut anda hänen cansa Palwelians andexi sen wahan cuin hän hänelle welkaoli / waan heitti hänen Tornijs / sihen asti että hän welgan maraissi.

*Analysis Ia
Partis sex
membra
compre-
hendens.
Rex ratio-
nem confe-
rens cum
servis suis.*

Ensimmäinen Osa.

U In palio cuin tähän ensimmäisen Osan tule / tästä Euningasta ioca lucu lasti hänen Palwelians cansa / on tässä crosi cappaletta.

I. On tässä Personasta:

Taiwan Baldacunda on yhden Euningan wertainen.

Tämä Euningas on ihe Jumala caideivaldias/
 yri Herra ia Euningas ylihen Taiman ia Maan/ ia
 caidein niiden mitä on niissä / ioca on caidein Euningas
 gain Euningas / ia caidein Herrain Herra / ninquin
 P. Pawali sano. Ja Malachian Prophetan tykö,
 nā seiso: Wina olen yri swri Euningas/sano Der-
 ra Zebaoth/ ia minun Nimen on peliättäpä Pa-
 canoitten seasa. Tämän Euningan wertainen on
 Taiman Waldacunda: Taiman waldacunnan cansa
 täsä ymmärtetän Jumalan Seuracunda täsä Maail-
 mas/ cusa caili Taimalifet lahia Inhimistille annetan
 ia iaetan Evangeliumin saarnā ia Sacramentein cauti-
 ta. Ja tahto Herra Christus niin palio sano: Ju-
 malan Seuracunnas täsä Maailmas niin tapahetu
 syndisten Inhimisten cansa / iotca seisowat coston py-
 dōn iälken/ ninquin se tapahetu yhden Euningan can-
 sa/ ioca tahto lucua laske hänen Palwelians cansa/
 cuinga he owat hänen hywydens edesā seisonet.

II. On tämän Euningan Palwelioista :

**Zocatahdoi lucua laske Palwelioittens
 cansa.**

Palweliat ovat caidei Inhimiset Maā päälle/ ioil-
 le on Jumala andanut moninaiset lahia / ia asetta-
 nut heitä haldiaxi hänen hywydens ylise: Yhden hän
 on asettanut yhteen/toisen toiseen wircan. Monicah-
 dat hän on asettanut Estwallan wircan / monicahdat
 Euningaxi ia Ruhtinaxi / mwetamat Saarnamiehixi
 ia opettaixi: Mutamat Cauppamiehixi / mwetamat
 Talonpoixi / mwetamat Wircamiehixi / ihecungin
 hänen Wircons: Ja cuitengin caili owat tämän

1. Tim. 6.
 Mal. 1.

Servi huius
 Regis ra-
 tionē red-
 denis.

Zaiwalisen Euningä Jumalan caickiwaldian Palweliat. Ja tosin tämä meille ia caikkille Inhimisille on swori Eunnia / että me oleme Jumalan Palweliat / iosta me taidamme meitäm kerkkata : Niquin me nägemme / cuinga sworen Herran Palweliat täsä Maailmas owat Coriat ia yspiät / ia eis yidä muita wertanans. Mutta cuitengin / waikka me oleme tämän corkian Zaiwalisen Euningän Palweliat / ihe cufin hänen sädysäns / niijn cuitengin en me saa Elä täsä oman tahdon iälken / mutta meidän Herran tahdon iälken / ia seisoman edes sen hywyden ia lahian / cuin hän on meille usconut / että me taidaisimme niistä lugun tehda / cosca hän cuu meitä edes lugulla : Sillä että me caicki istumme täsä lugun päälle / ioca meille edesseiso / ia aian päälle meidän waaditan / ioca tapahcu sekä Maailmas eläisäm / sekä wijmeisnä Duomio Päiwänä.

III.

Debitum
unjus servi
decem mil
lium talen
torum.

III. On yhden Palwelian welgasta :

Ja cuin hän rupeisi lufua lastemari / tull yxi edes / ioca oli hänelle welca kymmenen tuhatta leiwistä.

Tämä on ollut yxi hirmuinen ia swori welca / sillä yxi leiwistä teke Ewsti sata crownu Eulda / sen leiwistän iälken cuin sijhen aikaa oli / niijn että kymmenen tuhatta leiwistä teke yhdesä Summas coco Ewsti kymmendä Eynnryi Eulda / Se on / Ewsti kymmendä sata tuhatta Thalari. Ja tahto meidän Herra Christus Jesus osotta ia tietä anda meidän syndin paliouden / cuin me oleme tehnet Jumalata ia hänen kästyiäns waistan aiatoxella / puhella ia työllä / sillä me oleme co

ko Jumalan Lain ia caicki Käskyt ylise käynnet / ia eis
yhtään pienindä Käskyä pitännet: Sentähden että
Jumalan Laki waati meildä ia caikkida Inhimisildä/
yhden täydellisen sekä sisälisen että ulkonaisen ewliai=
suden/ jota eis yrikän Inhiminen Maan päälle tai=
da tehdä. Tämä on se ylenpaldinen swri ia sanoma=
toin Summa/ cuin me oleme Jumalalle welca/ nimit=
tään/ kymminen tuhatta leiwistää/ Se on / me oleme
caicki kymminen Jumalan Käsky sanat ylisekäynnet/
ia niistä waflan syndiä tehnet.

IV. On Euningan Duomioista ia Käskyistä/
cuinga ia millä muoro se welca piti maxettaman.

Ja ettei hänelle ollut wara maxa/ käski
Herra hänen myyttä / ia hänen Walmong
ia Lapsens/ ia caicki mitä hänelle oli / ia
maxetta.

Tässä Evangelista cahtalaiset Aasiat edespäne.

1. Ettei hänelle ollut wara maxa / sillä se welca
ionga tämä paha ia uscotoin Palwelia oli tehnyt / oli
niin swri / ettei hänelle ollut wara sitä maxa: Sillä
fencaltainen swri summa/ nimittään/ ewsti kymmendä
tynnyriä Ewlda/ ei löyätä yhdengän Palwelian tala/
eikä muinen yrikertaisen / mutta swrten Monar=
chain/ Keisariitten ia Euningaitten / ia hartwalda niis=
nengän talana. Estherin kirias seiso/ että Daman
on tarinut Abaswerus Euningalle niin swren sum=
man/ ios hän tahdoisi anda pois hänelle caicki Jwrtat.
Ja Darius Persian Euningas on luvannut niin pa=
lio Alexandro Magno, cosca hän ymmärsi / ettei

IV.
Sententia
Regis de
modo solu=
tionis.

Inopia hu=
jus servi.

Esther. 3.

hän woinut händä wastan soia. Nijn monda Eynonyri Eulda myös on M. Crassus löytänyt Jerusalemin Templis / ia ne poisottanut 51. Wuotta ennein Herran Christuxen syndymätä. Nijn palio myö Wero Turkin Keisari sanotan ioca Wuosti hänen Alamaistlans ylös candawan.

Näistä me ymmärrämme / ettei yksikään Paivelia woinut sitä Summa maxa / iota swret Monarchat työlästä taitawat matkan saatta. Ja tahto meidän Herran Christus Jesus sen cansa tieta anda / että meidän synnit / cuin me oleme Zumalata wastat tehnet / owat nijn monet ia swret / ettei me taida eikä woi nistää maxa / eikä niiden edestä meidän anstollam eli hyillä töilläm täyettä tehä: Sillä meidän Anstion ia hywät Työt owat sangen pienet ia wähäiset sitä swretä welka wastan / eikä taida yhtä pieninä Osa niistä maxa.

*Mandatum
Regis de sol-
vendo debi-
to, nec non
modo solu-
tionis.*

2. Että Herra läski hänen myytä / hänen Waimons ia Lapsens / ia caiki mitä hänelle oli ia maxetta: Meidän Herran Christus puhu tässä wertauxes sen tawan ia lain iälkin / cuin Wanhasta on ollut / että cosca iocun oli nijn swren welgan tehnyt / ettei hän woinut maxa / nijn piti hän / sekä hänen Waimons ia Lapsens myytämän / ia sen cansa welka maxetta man. Basilus firioitta ia tunnuista / että hän on nähnyt heitä myytämän / cusa hän sano: Vidi ego miserabile Spectaculum, liberos propter debita paternae in forum protrahi & venundari: Se on: Minä olen nähnyt yhden swrtian menon / että Lapsen owat wledyt Torille myytä Isän wel-

gan tähden. Tämän causa Herra Christus tahto
 osotta / että me ia caicki mitä meille on / synnin tähden
 oleme Lain kirouren alla tulleet / nūquin 5. Mo:sen *Deut. 26.*
 kirias seis: Jollei sinä ewle sinun **W**erras Jus
 malas Andā / niñ että sinä pidät ia teet caicki hā
 nen **A**skyns / iotca minā tādāpāiwān **P**āsten si
 nun / niñ pitā caicki nāmāt pahat Kirouret tule
 man sinun ylitzes / ia **P**āsittāmān sinun / etc. Pa
 hasti kirottu pitā oleman sinun **X**wmis **D**edel
 mā / sinun **M**aas **D**edelma / sinun **C**arlas **D**e
 delmā. Mutta ei pidā meidān tātā niñ ymmärtā
 mān / että Lapset Wanhemitten tähden / eli Waimo
 Niehen tähden pitā cadotetur i tuleman / iollei he ihe
 heidān omaiñ syndeins causa wedā pāāllens ifancaic
 kista rangaištofta: Waan tāmā pahasti kiros tapah
 tu / ia tule heidān pāāllens **X**wmin rangaištoxen puo
 lesta.

V. On tämän Palwelian nöyrästä rucouresta.

Niñ se Palwelia maahan langelsi / ia ru *v. Depraca
tio regie
sententia.*
 colli hāndā sanoden: Herra / ole kārsiwāt
 nen minun cansani / ia caicki minā maxan si
 nulle.

Näisä sanoisa taas cahtalaiset **A**stiat owat.

1. Että se Palwelia maahan lange ia rucoele hā *Humilitas
servi proci
denis &
adorantis.*
 nen Herrans / siñā hān oifein teke: Sillä ei hānel
 le ollut parembata neuwo / ioca niñ spren welcan iou
 tunut oli / ei hān taitanut kieldā stā welca wafton
 hānen oma tundoñ / eikā kuhungan paeta taitanut
 tämän Herran edestä / sillä hānelle oli pitkät **K**ādet /

ia olisi hänen kyllä kinni saanut / sentähden hän lange rucourin. Ja tahto H^EXra Christus tämän cansa meitä opetta / että me samallamuotto rucoilem nöyrästä sydämeistä Jumalata / ettei hän kääwisti oikiudella meidän cansan / mutta armadaisti meidän päällen / ia annaisti meille caidei meidän syndin anderi / meidän ainoan wälimiehen Jesuxen Christuxen tähden.

Promissio
solutionis.

2. Että hän lupa caidei mara hänelle : Tämä welca oli niijn swori / ettei hän tahtonut eikä rohggennut sitä anderi ano / mutta rucoili / ettei Herra niijn cowin kääwisti hänen cansans / eikä annaisti mydä hänen Lapsensa ia Waimons / waan olisi käärwäinen hänen cansans / hän tahto caidei mara hänelle / ioca oli cuitengin hänelle mahdotoin. Ja osotta H^EXra Christus sen cansa / että niijn mahdotoin kuin hänelle oli mara kymmenen tuhatta leiwistä / niijn mahdotoin on se caikille Inhimisille maan päälle heidän hywillä töillään tehdä tätä hinda / ia mara heidän syndeins edestä.

VI.
Remissio
debiti.

VI. On tämän Tuningan laupiudesta ia welgan anderi andamisesta :

Niijn armahiti Herra sen Palwelian päälle / päästi hänen ia welgan annoi hänelle anderi.

Colme laupiuden työtä tässä ylöstuetellan / kuin Herra on tehnyt tämän palwelian cansa.

Elementia
Regis erga
servum.

1. Että hän armahiti hänen päällens / Græcan Textis seisso se sana σωτηριαις, ioca merkkei eij yhtä yriertäistä armahitamista / mutta sitä ioca ulgoftäyppi sydämen pohiasta / ia on niijn palio sanottu / että Her-

ra on sisälisestä ja kaikesta sydämeistä käändynyt armon
händä wastan.

2. Että hän päästi hänen/ioca oli sen svren wel-
gan tähden ansainut / että hänen piti Ternin pohian
heitettämän / ja sielä caiken eli aicans istuman: Tä-
män Herra nyt päästi wallallans hänen hywydestäns
ja laupiudestans.

*Dimissio
ejusd m.*

3. Että hän annoi hänen welgan anderi/ nimit-
tään ne kymmenen tuhatta leiwistätä/ioca oli svri ja sa-
nomatoim hywä työ händä wastan. Ja meidän Her-
ra Christus Jesus sen cansa caictia meitä opetta / että
ninquin tämä Euningas on armahstanut hänen Pal-
welians päälle/ päästännyt hänen / ja caiken welgan
anderi annoi: Nijn myös Jumala caictiwaldias se
Tairwalinē Euningas ja Herra armahsta meidän pääl-
len/ päästä meitä synnin steistä / ja hänen sulasta ar-
mostans anda caicti meidän syndin anderi/ ei meidän
ansiom/ mutta meidän Herran Jesuxen Christuxen
pinan ja cuoleman tähden.

*Absolutio
& debiti
remissio.*

Opetuxet ensimmäisestä Osasta.

*Loci Com:
1a Partis.*

I. **O** Peme / että me caicti oleme syndiset
Jumalan edes / ja caicti hänen Käskyns
yliselläkännet aiatoxella/puhella ja työllä/ei
ole yhtälän weri pisarata meissä ioca synnistä on puh-
das: Me oleme ne samat Palweliat/ioca oleme kym-
menē tuhatta leiwistätä welca/ ja coco Jumalan Lain
yliselläkännet: Me oleme synnis sekä sijnnet että
syndynet / ja aina ioca heiki syndiä tegem Jumalata

*Monemur
hic, omnes
nos Coram
Deo esse
peccatores.*

*Psal. 51.
Gen. 6.*

Prov. 20.

Rom. 3.

1. Joh. 1.

Psal. 19.

ia hänen kästyiäns waстан / ia meidän sydämen on ai-
na walmis pahutten / Ninquin 1. Moosen kirias
seiso. Ja Salomon sano: Cuka taita sano / minä
olen puhdas minun sydämesäni / ia puhdas mi-
nun synnistäni. Nijn myös P. Pawali sano: Cate-
ki owat syndiset / ia ei ole heille mitän kerskami-
sta Jumalan edes. Samalmuoto P. Johannes
sano: Jos me sanom / ettei meille ole yhtään
syndi / nijn me petäm itsem / ia totuus ei pysy
meisä. Ja owat meidän syndin nijn swret ia monet /
ettei me niistä taida aiatella eikä ylös lukea. Ninquin
Dawid sano: Cuka taita ymmärtä / cuinga wseini
Johminen syndiä teke. Mutta ios me tahdome
tietä / cuinga palio me oleme welca / Se on / cuinga
palio me oleme syndiä tehnet / nijn ottacam meidän
ettem meidän welca Kiriam / nimitäin Jumalan
kymmenen kästy sanat / ia caheleam mitä niissä seiso /
ia mitä Jumala meidän waati ia ano / ne meille osotta-
wat / cuinga palio me oleme syndiä tehnet. Se ensi-
mäinen Paulu meille osotta / ettei me ole Jumalata
racastanet Casteista Sydämeistä / caikesta Sielusta /
Woimasta ia Wäestä / ei hänen päällens ainoast
wscaltanet / luottanet ia turwanet / ei me ole hänen ni-
mens auxi hwetanet ia tucoilleet / eikä kistänet ia ylistä-
net cuin meidän tulisi: Mutta oleme sen usein wää-
rin kätytänet / sen cautta wäärin wannonet / walhetel-
lee ia kiroilleet / Jumalan sanan ylöä cagonet ia laisca-
sta cwllat / Altarin Sacramentia harwoin nautinet.
Se toinen Paulu meille osotta / ettei me ole cunnioit-
tanet meidän Wanhembitan / eikä racastanet meidän

lähimäistän/ eikä händä holhonet/ mutta enämin wi-
hanet ia wainonet händä/ ia oleme ollet saastaiset aia-
torisa/ puheisa ia töisä. Me oleme wsein walhetellet
meidän lähimäisen päälle ia händä panetellet/ me
oleme wsein himoinet meidän lähimäisen oma/ Eoto/
Cartanota/ Maata ia Mandereta/ hänen Waimons/
Palweliatans/ Carians / ia mwta cuin hänen omans
on. Cosca me näin cakelem/ ia ylige tuoxeme Juma-
tan Kästy sanat/nijn me löydäme/ että me olema caico-
ki Kästy ylige käynee / ia meidän synnit owat monet
ia sanomattomat/ ia myds meidän oma tundon todista
meitä wastan/ ia eij me sitä taida kiellä / mutta pare-
min pitä meidän tunnustaman ia sanoman **Dawidin** Psal. 51.
canfa: **Minä tunnen minun pahateconi/ia minun**
syndin owat alati minun edestäi.

II. Ettei tällä Palwelialla ollutwara mara sitä *Discimus*
swrea welca/ nimittäin/ kymmendä tuhata leiwistät: *neminem*
Sistä me opeme tundeman meidän Röhyhyden ia *posse satis-*
wiheliäisyden/ia ettei meille ole sitä wara caikesa meis *facere pro*
dän woimasan ia wäesän / että me taidamme täyden *peccatis*
tehda meidän welcam ia syndein edestä/ eikä yriän *suis.*
Juhminen Maan päälle / caiken hänen Anstons ia
hywäin Töidens canfa/ taida eikä woi yhta pienindä
osa mara hänen syndeins edestä. Sentähden sano
meidän **Herra Christus Jesus P. Lucan** tykönä: *Luc. 17.*
Cosca te oletta tehnet caicki quin teille on Kästet-
ty/ nijn sanocat/ me oleme kelwottamat Palwe-
liat: Me oleme tehnet mitä me olen me welca-
päätekemän. Pitä siis meidän seuteman tämän
palwelian Estimeräiä/ langeman maahan/ rucoileman

Psal. 143.

Psal. 130.

Psal. 32.

Dan. 9.

Psal. 51.

Discimus

ia sanoman: **D**Erra/ ole **P**ärsiwäinen minun cansani. Ja **D**awoldin cansa: **D**Erra älä oikludel, la **P**äy sinun **P**alwelias cansa/ **S**illä eij ole sinun edesäs pyhätkän wanhurkasta. Item: Jos sind tahdot syndiä lukiä/ cuka taita sinun edesäs pyrwäinen olla. Näin owat ne caidein pyhimät **J**nhimiset tehnet/ he owat tunnustanet heidän **R**icoren/ ia rucoilit syndiäns andexi/ninquin **D**awold sano: **C**aidei **P**yhät pitä rucoleman syndein andexi saamista. Näin **P**ropheta **D**aniel on tehnyt sanoden: **M**e olema syndiä tehnet/ ia oleme tehnet wäärin/ me olema ollet Jumalattomat/ etc. Ja **D**erra/ me/ meidän **T**uningat ia **R**uhtinat mahdam häwettä/ että me olema syndiä tehnet sinua wastan: **M**utta sinun **D**erra meidän **J**umalam on armo ia syndein andexi andamus. **M**e olema pois poissenet/ ia en ole ewelaisset ollet meidän **D**Erran **J**umalan **A**nelle/ etc. **A**h **D**Erra ewle ia ole meille armolinen. Nijn myös **D**awold on rucoellut sanoden: **J**umala armada minun päällesni/ sinun sworen hywydes tähden/ ia pois pyhi minun syndini/ sinun sworen lanpludes iälken. Ja näin tällä muoto pitä meidän caidei tunnustamä meidän **R**icoren **J**umalan edesä/ ia anoman synnit andexi meidän **H**Erran **J**esuxen tähden/ ioca on tehnyt täyden hinnan ia maxon meidän ia caidein **M**aailmā syndein edestä/ ia täyteänyt lain meidän edestām/ nijn ettei hän meitä sillen saa **D**uomita ia wahingota tehda.

III. **E**tä tämä **P**alwelia lupa caidei maxa hä-

nen

nen Herrallens: Sistä me opeme/ cuinga Inhimiset
 owat heicot luonosta/ että cosca iocu risti/ waiwa/ tuf-
 ka ia ahdistos päässe tulle/ niijn he lupawat enämän/
 cuin he taitawat pitä ia tehda. Silloin luvatan laca-
 ta pois synnistä/ ia tehda täysi catumus ia parannos/
 piain sanottu/ me lupame olla niijn Jumaliset/ ettei
 me ikänäns tahdo sillen pahoin tehda/ me lupame
 aina käyda Kircos/ wsein käyda Herran Ehtolisel-
 le/ aina rucoilla Jumalata/ autta Köyhiä Waiwai-
 sta/ caiki silloin luvatan: Mutta cosca tuffa ia ahdi-
 stos on ylise käynyt/ ia meille tulle helppo/ niijn swri lu-
 paus cohta tyhiän raukene. Niijn myös Israelin
 Cansa teki Corwesa/ cosca Moses puhui heidän cans-
 sans Herran Käskyn iälken/ ia sanoi/ ios he tahdoisi
 ewla Herran Anen ia pitä hänen listons/ niijn heidän
 pici oleman hänen Cansans. Niijn caiki Cansa wastai-
 si ia sanoit: Caiki mitä Derra on sanonut/ sen
 me tahdome tehda: Mutta ei se lupaus cauyan sei-
 sonut/ Sillä cosca Moses ia Joswa wiisuyti Wu-
 vella/ niijn he tegit heillens yhden waletun Wasikan/
 ia sitä rucoilit/ ia tegit sillä Wffria sanoden: Edmä
 on sinun Jumalas Israel ioca on sinun ichdatta-
 nut Egyptin maalda. Samalmuoto se Jumalatoin
 Euningas Pharaon teki/ että cosca Aron Herran
 Käskyn iälken oiensti hänen Käten weden ylise E-
 gyptis/ ia niijn palio Sammacoita nousi siitä ylös/ et-
 tä se peitti coko Egyptin Maan. Silloin Pharao
 cuhui Moseken ia Aronin tygöns ia sanoit: Rucoel-
 cat Derra minun edestäni/ että hän otais pois
 Sammacot minulda ia minun Cansaldani/ niijn

hominē in
 necessitate
 constitutū,
 promittere,
 eaque ex-
 tra neces-
 sitem ser-
 vare non
 potest.

Exod. 19.

Exod. 32.

Exod. 8.

Ezech. 38.

Rom. 3.

2. Cor. 33.

Discimus
Deum im-
mensa sua
misericor-
dia, omib⁹
penitentia
agentibus,
& fide ad se
confugien-
tibus remit-
tere pecca-
ta.

Exod. 31.

Psäl. 103.

minä tahdon päästä Cansan / että he mahtawat
Verrata Verralle. Mutta eis hän sitä lupausta
cauvain pitäny: Sillä cosca Jumala Moseksen ia
Aronin rucouxen iälken otti sen rangastoren hänelä
poies / niijn hänen Sydämens cowettui ia eis ciolus
heitä. Mutta meidän pitä tästä oppeman / että cosca
me lupame Jumalalle sitä cuin Jumalan tahdon iäl-
ken on / pitä meidän pitämän lupauxen / ia tekemän
sen cuin me olema luvaret. Ninquin Ezechias piti
hänen lupauxens / sijte cuin hän oli terwexi tullut hä-
nen laudistans / teki hän catumuxen. Ja ninquin Jo-
nas Propheta / sijte cuin Jumala päästi hänen wä-
gos Walascalan wasta / oli Herralle cioliainen / ia
meni Niniven Caupungin saarnaman. Ninquin
Euningas Manasses rangastoren iälken heitti poies
Epäjumalat. Ja ninquin Petrus ia Zachæus hei-
täns paransi: Niijn pitä myös meidän ikem parant-
daman.

IV. Opeme tästä / että Jumala caictiwaldias
hänen sulasta armostans / meille ia caictille Inhimistille
iotca caturwat heidän syndiäns ia parannoren tefewät /
ia nöyrän rucouxen ia wahvan Vseon cansa palenes-
wat hänen tygöns / anda synnit andexi hänen poicans
Jesuxen Christuxen tähden / ilman meidän astiotam.
Ninquin P. Ramattu on täynnä todistoria sen päälle:
Sinä Toises Moseksen kirias seiso: Että Verra
on armollinen / Laupias / pitkämielinen ia wscos-
linen / ia anda caicti synnit / ricoret ia yllitzedäy-
miset andexi. Ja Psalmisa seiso: Verra on ar-
molinen / laupias ia larsiwäinen ia sweesta ar-

mosta!

mosta/ etc. Eij hän tege meidän synnin iälken/
 eikä costa meidän pahan teon iälken. Nijn cor-
 liaft cuin Talwas on ylitze Maan/ nijn hän anda
 armons olla wolmalisen ylitzen niinen / lotca
 händä pelkawat. Nijn caucana cuin Itä on Eän-
 nestä / anda hän meidän ylitze käämisset meidän
 tykön pois olla : Niquin yxi Isä armahda Eäs-
 tens päälle/ nijn Jumala armahda niinen päälle
 lotca händä pelkawat. Item, Derra on armoli-
 nen/ Laupias/ Eärswäinen/ ia swresta armosta
 anda caicki meidän syndin andexi. Ja Esaian
 Prophetan tykönä sano Jumala ihe näin : Jos tei-
 dän syndin olisit weri punaisset / nijn pitä heidän
 cuitengin tuleman lomi walliaksi. Nämät ia
 mme sencaltaiset todistoxet kyllä osottawat / että Ju-
 mala hänen swresta armostans anda caicki meidän syn-
 din andexi ilman meidän anstotam. Ja on meille sen-
 päälle monda Esiimerkiä: Eosca Dawid oli langen-
 nue Huoruitten Bersabean Wrian Waimon cansa/
 Nijn Jumala armostans annoi hänen syndins andexi
 Nathan Prophetan swn cautta / ioca sanoi hänelle :
 Derra on sinun syndis poisottanut. Manasses
 Euningas/ ioca oli ollut Epä Jumalan Palwelia / on
 saanut syndins andexi. Publicanus ioca pldöastui
 Templin Phariseuxen cansa/ ia rucoili sanoden : Ju-
 mala armada minun syndisen päälleni/ saii hänen
 syndins andexi/ ia meni Eotia wanhurstambana cuin
 Phariseus. Maria Magdalena/ iosta Jesus wlgos-
 aoi seikemen Perkelettä/ oli swri syndinen/ saii myös
 hänen syndins andexi. Petrus Apostoli ioca kielsi

Psal. 145.

Esa. 1.

2. Sam. 12.

2. Cron. 33.

Luc. 18.

Luc. 7.

HErran Christuxen / säij myös hänen syndins andexi. P. Pawali ioca oli wainonue HErra Christus sta / ia niistä iocca hänen tunnustie / säij synnit andexi / ia asetettin Apostolin Wircan. Samalmuoto myös Nyöwäri ristin Hirsti puun päälle / säij ewla sen lohduksen sanan HErran Christuxen sista: **Tänäpänpitä sinun oleman minun cansani Paradiissis.** Tä män cansa pitä caidi syndiset isens lohduettaman / ia tietämän / että Jumala tahto myös heidän syudins andexi anda. Mutta ei cuitengan pidä meidän Jumalan armon päälle syndia tekemän / Sillä Jumala rangaise niistä iocca sen tekewät / ninquin Syrach sano: **Älä aiattele / Jumala on armolinen / ei hän rangaise minua / minä teen syndi nijn palio kuin minä tahdon.** Wän taita olla nijn plain wihaisten kuin hän on armolinen / ia hänen wihas nijn Jumalattomitten ylitze ei laca.

Syr. 5.

Toinen Osa.

Ensimäises Osas te saltta ewlla siittä Palweliasia / ioca oli hänen Herrallens welca kymmenen tuhatta leiwiskästä / ia ettei hänel le ollut wara mara / annoi HErra hänelle andexi caisten sen welgan: **Täsä toises Osas me saamme ewlla / cuinga tietämätöin se palwelia on ollut / ia cuinga julma ia Jumalatoim hän oli cansa Palweliatans wastä / ioca oli hänel welca sata Penningitä.** Ja on meille täsä toises Osas seikemen cappaletta / ioista meidän pitä waarin ottaman.

I. On cansa Palwelian löytämiseft / ia hänen wäpäästä welgastans:

Niijn se Palwella wlgosmeni / ta löysi yhden hänen cansa Palweltoistans / ioca oli hänelle welca sata Penningitä.

Tämä sama Palwella iolle Herran annoi sen sworen welgan andexi / löysi yhden hänen cansa Palwelians / ioca oli welca hänelle sata Penningitä. Tämän Palwelian cansa Herran Christus ymmärtä caitti ne Inhimiset / iocca seisoivat coston pynnön iälken / ia ei tahdo heidän lähimäisellens anda andexi / mitä he ovat rikoneet heitä waftan. Sadan Penningin cansa hän ymmärtä meidän lähimäisen welgan eli rikoree / cuin hän meitä waftan teke / iocca ewat sengen wäpääset ia pienet / ia niijn wäpääset cuin sata Penningitä ovat kymmenen tuhatta leiwiskäcä waftan: Sillä sata Penningitä teke liki ewsi toistakymmenda gylälänä.

II. On cansawelien kijnä rupemiseft:

Ta hän rupefti hänen kijnä / sai hänen Gaulasta / ta weti sanoden: **Maxa welcas.**

Näisä sanoisa colminaisce Aftat edespannan.

1. Että hän rupefti kijnä / se on / carui hänen kijnä wihaisten Kättein cansa sengen julmasta / ninquin iocu wihaisten meidän Peto / Carhu eli Jalopeura / iocca Inhimisen murtawat ia riicki repiwät.

2. Että hän sai hänen Gaulasta ia weti hänen. Græcan Textis seiso se sana *ἐπὶ τῷ*, ioca merkke niijn palio cuin kiristä eli lähäyttä / ia sen cansa tietä anne-

I.

Offensio
conferri
debitoris.

II.

Iniectio
manu, &
rigida de-
bitio. Et
tria effecta
crudelia
hic recitan-
tur.

1.

Iniectio
manus.

2.

Suffocatio.

can/ että hän on nijn julmasta händä wetänyt / että
 Causla wäärällens oli / ninquin hän olift tahtonut ki-
 ristä ia läkäyettä händä.

3.

Rigida de-
 biii exactio

3. Että hän käste hänen welcans mara. Nin-
 quin hän tahdoist sano: Eij sinun pidä pääsemän mi-
 nun käsistäni ennein/ cuin sinä marat sen cuin sinä olet
 minun welca. Tämä Palwelian on ollut sangen Ju-
 malatoim/ ioca nijn julmasta teki hänen cansa Palwe-
 lians cansa/ ia oli nijn kiiettämätöin/ ettei hän sitä aia-
 tellut/ cuinga swren welgan hänen Herrans oli hä-
 nelle anderi andanut.

III.

Subjectio
 conservi, &
 futura so-
 lutionis
 promissio.

III. On sen cansa Palwelian nöyrydestä:

**Ta hänen cansa Palwelians maahan
 langeisi/ ia rucoili händä sanoden: Ole kārsti
 wäinen minuun cansani/ ia caicki minä maran
 sinulle.**

Humilitas
 conservi.

Cahtalaiset Astat näisä sanoisa ovat.

1. Että hänen cansa Palwelians maahan lan-
 geist hänen etteensä/ waikka hän Palweli sama Herran
 cuin se toinen/ ia oli hänen cansaweliens nijn hywä
 cuin hän: Nijn cuitengin hän nöyryttä ikens ia maa-
 han langeist hänen etteensä/ ia sen cansu tunnusti/ että
 hän oli welca/ ia eij taitanut eikä tohtinut händä
 wastan riisdellä.

Depraca-
 tio & pro-
 missio solu-
 tionis.

2. Että hän rucoili händä/ että hän olift kārsti-
 wäinen hänen cansans/ ia lupa caicki mara hänelle.
 Græcan Textis seiso se sana *μακροθύμως*, ia on nijn
 palio sanottu/ malda/ ole pitkämielinen ia kārsti wäi-
 nen/ sihenasti cuin minä saan coota ia hafia Raha/

minä

minä tahdon mielelläni mara / mitä minä olen sinul-
le welca. Tämä oli swri nöyräys / että hän langeisi
maahan hänen cansa Weliens etteen / ia näin harta-
sti händä rucoili.

I V. On tämän Palwelian hirmuisudesta ia jul-
mudesta hänen cansaweliens waстан :

Mutta eli hän tahtonut / waan meni ia
helitti hänen Torniin / sihenasti cun hän
welcans maraisi.

Tämä Palwelia on ollut sangen cowa ia armo-
toin / ettei hän tahtonut culla hänen nöyrä rucoustans /
eiä hänelle nijs palio aica andanut / että hän olisi
coonut sen Rahon / cuin hän oli welca : Mutta heito-
ti hänen Torniin / cubunga pahantekijät / Murhaajat /
Warcat / ia mwt sencalcasiet iotca hengens owat ric-
konet pannaan. Ja sen cansa Herra Christus osotta
nijsen Inhimisten luonon / iotca owat wihasa ia wai-
nosa nijs paatunet / ettei he taida anderi anda heidän
Lähimäisens / mutta aina eläwät wainosa / ia pytäwät
costa : Eikä sitä aiattete / että Jumala anda heille ar-
mostans anderi sen swren ia sanomattoman welgan /
cuin he owat hänelle welca.

V. On muiden cansa Palwelioitten murhesta ia
candesta / tämän pahan Palwelian päälle :

Gosca nyt mwt hänen cansa Palwelians
sen nägiti mitä tehün / murhetit he sangen /
tultt ia ilmoittit heidän Herrallens talcti mi-
tä oli tehyn.

Tässä cabcalaisct Astat meidän Herra Christus
edespane :

I V.

Summa
hujus servi
crudelitas
& inclemē-
tia erga
conservum
suum.

V.

Condolen-
tia aliorum
conservorū,
qui crude-
litatem hu-
jus ad Do-
minū suum
detulerunt.

1.

1. Että mwe cansa Palweliat murhetti fangen/ cosca he näit mitä tehtin. Nämät cansa Palweliat ovat enstää Jumalan Engelit/ iotca ihe cuxuwar heitäs meidän cansa Palwelioixi P. Johanneren il- mestys kirias / De murhettiwar Inhimisten pahuden yllize/ ia saattawat Jumalan etteen. Siinä likin sanan Palweliat ia Opettaiat ovat cansa Palweliat/ iotca huocawat Jumalan edesä nihsen cownia iulmain Inhimisten pahutta / iotca eij tahdo lähimäisens anderi anda: Samalmuoto caiki Jumalisset ia Ekriftilisset Inhimisset / iotca myös huocawat ylös Zaimaisen Jumalan tygö/ nihsen yllize iotca eij tahdo sopia lähimäisens cansa.

Apos. 22.

2.

2. Että he ilmoittawat heidän Herrallens / Seon/ he walittawat ia candawat Jumalan edesä nihsen päälle/ iotca ovat nihsen cownat Sydämeestä/ ettei he taida eikä tahdo sopia/ mutta aina pytävät cosko/ ia sens caldaiset huocauwet ia candet eij mene tyhiän / mutta tungewat ihsen pilwein läpihe Jumalan etteen/ ia ylös herättävät Jumalä rangaiseman nihtä/ iotca sens caldaiset ovat.

VI.

Citatio huius servi, & objurgatio ingratiudinis, nec non ad torturam damnatio.

VI. On tämän Palwelian cuxumissesta/ ia myös rangaiSTORESTA hänen listämättömydens tähden:

Silloin cuxut hänen Herrans sen ingöns/ ia sanoi hänelle: Siinä paha Palwelia/ caiken sen welgan minä sinulle anderi annoin/ ettäs rucollit minua / eikö sinun myös pitänyt armattaman sinun cansa Palwellas päälle/ ninquin minä armadla sinua: Za

hänen

hänen Herrans wihaſtui / ia ylönnannoi
 Bõweleille ſijhenasti / että hän maraifi caicci mi-
 tä hän oli hänelle welca.

Näiſä ſanoiſa Herra Chriſtus colminaiſet Aſiat
 edespant.

*Cruclis
 ſervi cita-
 tio.*

1. Että Herra cuhui hänen tygõns / eiſtahd-
 rangaiſta cohta händä / mutta cuhu hänen tygõns / ia
 tahto enſiſtā culla händä / ios ne oliē cõdet / cuin hā-
 nen päällens puhutti / ia mitä hänen pitā ſijhen
 waſtaman.

2. Että hän ſano : Sinä paſa Palwelia / cai-
 fen welgan minā ſinulle andexi annois / ettäſ rucõilic
 minua : Eikõ ſinun pitānye armahetaman ſinun canſa
 Welles päälle : Hänen Herrans cõwin ſanois puhui
 hänen tygõns / ia nuhteli händä hänen kietcāmättõ-
 mydens tādhen / ettei hän ollut niſn kārſwāinen ia
 laupias hänen canſa Palwelianſa canſa / cuin hän hā-
 nen canſans oli ollut / mutta niſn julmaſti ia cõwin
 kārwi hänen canſans.

*Objurgatio
 & expro-
 bratio in-
 gratitudi-
 nis.*

3. Että hänen Herrans wihaſtui / ia ylönnannoi
 hänen Bõweleille ſijhenasti / että hän maraifi caicci
 mitä hän oli hänelle welca. Coſca hänen Herrans
 ymmārſi / että ſe oli toſi cuin hāneſtā ſanotti / ia hān
 iſe eiſtaitanut ſitā kieldä / niſn hān wihaſtui ia annoi
 hänen Bõweleille / Se on / Perkeleille piſnatta ia wai-
 watta ſijhenasti / että hän caicci maraifi / Se on / iſan-
 caicciſeſtā : Sillä ettei ſe Palwelia iſänāns woinut
 ſitā welca mara / niſn eiſ hānen myõs iſänāns pitānye
 wlgospääſemān / mutta p̄ſymān ſitā iſancaicciſeſtā

*Ira Regis
 ſeu exan-
 deſcentia,
 nec non
 ad torturā
 damnatio.*

ilman loputa. Ja niin Herra mittaisi hänelle iällänsä
sillä mitalla / cuin hän oli mitanut hänen cansa Pal-
weliallens.

Applicatio
parabola
ad vindicta
cupidos, &
commina-
tio similis
pene im-
miserico-
dibus.

VII. On siinä / että Herra Christus sowitta tä-
män wercouxen niinen päälle / iotca aina lähimäisens
wastan wiha candawat.

Niin pitkä myös minun Taiswalinen Isän-
teille tekemän / ellei te anderi anna ihcekusin
teidän sydämeistä teidän Welieillen / mitä he
rickowat.

Meidän Herra Jesus Christus sowitta tämän
wercouxen niinen päälle / iotca owat niin cawat sydä-
mestä / ettei he tahdo anda anderi heidän lähimäisel-
lens siinä / mitä he rickowat heitä wastan. Ja sano:
Että ninquin tämä Euningas sen pahan ia armotto-
man Palwelian on rangaisnuit / iotca eijs tahtonut anda
anderi hänen cansa Palweliallens niistä sata Penningia
tä / cuin hän oli welto hänelle / mutta heitti hänen
Tornijn: Niin myös Jumala minun Taiswalinen Is-
sän / pitkä andaman Perkeleille pishatta isancaidsesta
caidci ne / iotca eijs sydämeistä anderi anna niille /
iotca heitä wastan rickowat. Ja tahto Herra Chri-
stus tämän cansa meitä caidcia manaca ia ylös herättä
Christilisen raakautteen / ia sowindon kessenäns toinen
toisens cansa.

Loci Com:
2^a Partis.

Discimus
nō satis esse
inchoari

Opetuxet toisesta Osasta.

O Peme tästä / ettei siinä kyllä ole / että
me hywin algam Jumalan Palweluxen /

in uita

mutta että me myös hywin lopetam / ia siinä loppun
 asti pysyväiset oleme: Sillä ninquin tämä Palwelio
 iosta, tässä Evangeliumis seiso / on hywin alcanut / cos-
 ca hänen Herrans rupeis lucua lasteman hänen can-
 sans / ia ymmärsi että hän oli palio welca / ia ei ollut
 hänelle wara mara / niin hän nöyrytti itsens / langeisti
 maahan hänen Herrans etteen / rukoili ia annoi an-
 dxi: Herra myös armaheti hänen päällens / ia annoi
 caiken welgan hänelle andxi / ia tuli niin hywin sowi-
 tetuxi hänen cansans. Mutta hän oli sangen tiijettä-
 mätöin sen hywän työn edest: Sillä cohta cuin hän
 ulgostari hänen Herrans tyköä / ia löysi yhden hänen
 cansa Palwelioistans / ioca oli hänen wähä welca / ia
 sangen wähä sen suhten cuin hän sai andxi / otti hä-
 nen cohta Taulasta tiijni / ia meni pahoin hänen can-
 sans. Ja cosca se toinen langeisti maahan ia rukoili /
 että hän olis kirstwäinen hänen cansans / niin ei tah-
 tonut cwlla händä / eikä yhtäkään armo tahtonut tehdä
 hänen cansans / mutta heitti hänen Torniin / sihenasti
 cuin hän caikti maraisti / ia sen cautta mistaisti sen armon
 cuin hän oli saanut hänen Herraldans: Sillä Herra
 wihaftui sentähden hänen päällens / ia annoi hänen
 Bówelein käsijn / sihenasti cuin hän caikti maraisti. Ja
 monda mwta sen caltaista Esimerkkiä owat: Lucifer
 oli algusta Jumalan P. Engeli / ia hywin rupeisti /
 waan ei siinä pysynyt / langeisti pois / ia sentähden
 alas syöstin Helwettiin. Adam ia Ewa myös hywin
 algoit / mutta ei ollet pysyväiset / ia sentähden lan-
 geistit isancailisen Eadotuxen. Israelin Cansa hywin
 algoit / seuraisti Wofesta ulgos Egyptin Maalda /

verum Dei
 cultum, sed
 & in eo ad
 finem usq;
 persevera-
 re.

1. Sam. 15.

mutta ei sijinä pysynet/napisti wsein Jumalata ia Wo-
 festa wastan / ia sentähden rangastin/ ettei caifesta
 sijtä ioukosta / nimittäin/ Ewdesta sadasta euhanesta
 tullut Eanaan Maalle enämbi/ cuin cari Miestä Jos-
 wa ia Caleb. Saul Euningas / Judas Iscariot/
 Hymenæus ia Alexander hywin owat alcanet/ mut-
 ta ei ole pysyväiset ollet loppun asti. Nämät ylös
 luetut / ia mwt sencaitaiset Esimerkit kyllä osotta-
 wat / cuinga nopiasta Inhiminen taita poislangeta
 sijtä oikia Jumalan Palweluxesta/ cuin hän ensistä
 on alcanut. Sentähden tule meidän otta waari näi-
 stä/ ia rucoilla Jumalata/ että hän meitä wahwista-
 oikia uscon ia caiken Jumalisutten/ että me olisime py-
 syväiset/ ia ei sijtä coscan poislangeisi.

Monemur
 vindictæ
 cupiditatē
 esse perni-
 ciosam.

II. Opeme/ cuinga wahingolinen ia waaralinen
 se on/ cosca me oleme Riidas / Wihas ia Wainos
 meidän lähimäisen cansa / ia ei me tahdo sopia hänen
 cansans/ eikä sydämeistä hänelle anderi anda / mutta
 aina pydäm costa sen/ mitä hän meitä wastan on ricko-
 nut: Sillä sen kautta me mistamme Jumalan armon
 ia ystävyyden / ia wedämme Jumalan wiha meidän
 yligem / nijsn että hän cusu meitä wastawdesta lukua
 lasteman/ ia caiken sen welgan/ cuin meille ennein oli
 anderi annettu/ meidän waati. Ninkin meidän
 H E Kra Christus ihe täsä sano: Nijn pitä minun
 Taimalinen Isän teille tekemän / ellei te iheculin sy-
 dämeistä teidän Welieillen anna anderi/ mitä he ricko-
 wat. Ja P. Mattheuxen tyfönä sano hän: Jol-
 lei te anderi anna Inhimisille heidän ricoritans/
 nijsn et pidä teidän Taimalinen Isän teille ande-

Matth. 7.

xi andaman teidän ricoritan. Sentähden pitä
meidän poispanemä caiken wiha ia wainon/ ia sydä-
mestä caidi ricoret meidän lähimäisellem ande-
man: Sen pääälle/ ettei me ylönnannetaisi Bōwelin/
sen ruman Hengen Perikelen Käsiin piisnatta ia tapet-
ta. Eij meidän pidä candaman wiha ia waino hänen
tygōns/ eikā seisoman coston pydōn iälken/ sillä Jumal-
la sen ihe on corwin kieldäny 3. Mosesen kirias/ cusa
hän sano: Eij sinun pidä wihaman sinun Welies/
mutta sinun pitä nuhteleman sinun lähimäistäs/
senpääälle / ettei sinä saisi nuhdetta hänen täl-
dens/ eij sinun pidä costaman / eij myös pitämän
wiha sinun Tansas Lasten tygō: Sinun pitä racas-
tamä lähimäistäs ninquin isias. Ja P. Pawali sa-
no Romarein tygō. Älkät itze costaco/ hywät ystä-
wäni / mutta andacat Jumalan wiha sinä saa-
da/ sillä se on kirioitettu: Minun on costo / minä
tahdon costa/ sano Derra. Ja Epheserein tygō
hän mana/ että meidän pitä oleman niin leppymäiset/
ettei meidän pidä andaman Auringon laste meidän
wiha ylsen. Ja cohta wäähä iälken sano hän: Ol-
cat kēstendän toinen toistan cohtan ystäwälistet ia
laupiat/ ia andacat toinen toisen ande/ ninquin
Jumala Christuxen cautta on teille ande/ ande-
nut. Pitä meidän myös cakoman niinen pyhäin Esi-
merkein pääälle / cuinga he owat ollet toinen toistans
wastan/ ia niistä seuraman: Moses on niin racasta-
nut Israelin Tansa/ iotca wsein wihoittit Jumalan/
ia händä aina nurisit ia napisit / että hän tahdoi hei-
dän tälhdens anda hänen Nimens elämän Kiriasta ul-

Lev. 19.

Rom. 12.

Eph. 4.

Num. 16.

gos Pyhittä / ia on wsein rucoillut heidän edestäs.
 Joseph teki hänen Welicillens caictia hywiä / iotca
 händä tahdoit Zappa / ia myie hänen poijes / ia puhui
 Gen. 45. ystävälisestä heidän cansans sanoden: Älkät peliät-
 kō / eikä myös aiatelco / että minä olen wihainen
 teidän päälle / sentähden että te oletta minun
 mynet tänne: Sillä että teidän terweyden tähden
 Gen. 50. on Jumala minun tänne lähettänyt. Ja cosca he
 langeiste maahan hänen etteens / ia rucoilit anderi-
 niin hän sanoi: Älkät peliätkō / sillä minä olen
 2. Reg. 6. myös Jumalan alla: Te aiattelitta paha mi-
 nun yltzen / mutta Jumala on sen kääntänyt hy-
 wäri. Elizeus Propheta eij tahtonut costa / eikä pa-
 hoin mennä hänen wihamiestens Syrian Sotawaen
 Cansa / iotca olit lähetetyt händä kijnioittaman ia
 Zappaman / mutta käästi panna Ruoca heidän etteens /
 1. Sam. 24. ia annoi heidän rauhasa Coticans mennä. Dawid
 Cuningas eij tahtonut costa eikä surmata Sauli hä-
 nen Wihamiestäs / waicta hänelle olift eila kyllä si-
 2. Sam. 18. hen ollut. Ja cosca hänen poicans Absalon ioca hä-
 nen Kijlistä ulgosaioi oli Zapettu / icli hän hartasti
 ia sanoi: Minun Poican Absalon / Jumala tekis
 Aef. 7. että minä olisin Cuollut sinun edestäs. P. Ste-
 phanus rucoili hänen wihamiestens edestä / iotca hä-
 nen kiviitit Cuoliari ia sanoi: Werra / älä lwe
 heille sitä syndi. Me luemme / että Pacanat owat
 racastanet sowindo ia yximielišyettä: Plinius hän ki-
 rioitta / että Trasylalus on andanut yhden Kästyn
 Athenis, että caicti wäärädet ia ricoret piti poisunho-
 tettaman. Samalmuoto hän kirioitta / että Cicero

on swren ahkeruden pannut senpäälle / että hän olisi
sowinnon tehnyt **K**eisarin ja **P**ompeluren wälille.
Jos **P**acanat / iotca ei Jumalasta mitäkän tietänet /
owat sen tehnet / palio enämin pitä meidän iotca
olemmie **C**hristityt sen tekemän / ja **E**lämän toinen
toisen cansa sowinnos / suosios ja rakkaudes / ja ios iocu
Eripuraisus osa tulla iongun wälille / nijn pitä cohta
sopiman / ja anoman toinen toiseldans anderi / **S**en-
päälle / että me mahdaistm hywän oman tunnon cans-
sa **J**umalata **P**alwella / hänen **S**anans cwlla /
HErran **C**htolista nautica / händä racoh-
la / lista ja ylistä.

Euangeliumin Kirjoit- ta P. Mattheus 22. Luku.

Glōin menit Whari-
seuxet pois/ia pidit neuwo/cuin-
ga heidän piti solmeman Jesu-
xen puhesa. Ia läbetti hänen
tygöns Opetuslapsens Hero-
diancin cansa/sanoden: Westari/me tiedäm/
että sinä olet totinen / ia sinä Jumalan tien
opetat totudes/ että sinä ketään tottele / sillä
ettet sinä catzo Inhimisen muodon iälken:
Sano siis meille cuingas lwlet? Sopico
Reisarin anda Weroa taicka ei? Cosca nyt
Jesús ymmärsi heidän pahudens/sanoi hän:
Witä te kiusatte minua wlccollatue? Wot-
tacet minulle Heromyntti. Niin he annoit

hänelle Herorahan. Ja hän sanoit heille :
 Kenengä on tämä Cuwa ia päälle kirjoitus?
 He sanoit hänelle / Reisarin. Nijn sanoit
 hän heille : Andakat siis ne Reisarin / iotca
 Reisarin tulewat : Ja ne Jumalalle / iotca
 Jumalan tulewat. Ja cuin he nämät cuu-
 lit / Ohmettelit he / ia plönannoit hänen / ia
 poismenic.

Sä Evangellumis P. Mat-
 theus edespane yhden Historian/
 cuinga ne Jumalattomat Phariseu-
 ret / yhdestä neuvoista ovat läpsettäneet
 meidän Herran Jesuren tygö heidän
 Opetuslapsens ynnä Herodiancin
 cansa / kysymän hänelle / iös heidän iotca Jumala ol-
 ulgostalinut hänen omari Cansarens / piti tekemän
 Reisarille Wero taita ei / iotca kysymys káwi caicti
 senpäälle / että heidän piti saattaman händä sen caut-
 ta / taita Reisarin taita Jwettan Cansan wihoi. Ja
 olit he siinä toiwosa caicti / että hänen piti taita káste-
 män anda Wero eli kieldämän : Sentähden myös
 ne iotca olit ulgostäheteyt puhuttelie tuloisilla ia
 makiolla sanoilla / senpäälle / että he sitä pikemin oli-
 ste hänen saonet sihen waaran ia wahingon / iohonga
 he händä pydit. Mutta Herra Christus / iota wa-
 kan ei yhdengän neuwo eiká wissaus mitäkän outa /
 ei wastanut heidän aiatozens / mutta hänen Jumal-

Exordium
 à summa
 hujus Ev-
 angelij.

suden wiissaudens iälken / ia anoi Wero Penningitä
 cagorens / ia cuin hän sen näki / kysyi hän heille / kenen
 Eura ia päälle kirioitus se oli / nijsn he sanoit että se
 oli Keisarin. Nijsn hän sanoit : Andacat se Keisarin /
 cuin Keisarin tule / iaise Jumalan / cuin Jumalalle
 tulepi. Ja sen wastauksen cansa hän solmei heitä omilla
 sanoillans / ia pudotti heitä sijsnen hautaan / ionga he
 olit hänen etteens caitwanet / ia poismentie häpiän
 cansa.

Conuenit
 h^{re} Evan.
 gelii cum
 2. Tabula
 Decalogi,
 nec. nō cum
 4° precep-
 to.
 Propositio
 bimembris.

Tämä Euangelium yhtensopi sen ensimmäisen Taug-
 lun cansa Jumalan kymmenen Käsky sanoisa / sentäh-
 den / että h^{erra} Christus käski tässä anda Jumalalle
 sen cuin Jumalan tulepi. Ja näliälän Käskyn cansa /
 sentähden että hän käski anda Keisarille / se cuin Kei-
 sarin tulepi.

Ja tämä Euangelium iaetan Eoheen osan.

I. On Phariseusten kysymisestä / ionga heidän
 ulgosläheteet Opetuslapsens owat pannet h^{erra} Ch-
 ran Christuren etteen.

II. On h^{erra} Chran Christuren wastauksista heidän
 kysymisensä päälle.

Analysis I^a
 Partis sex
 membra
 compre-
 hendens.

Ensimmäinen Osa.

Tässä ensimmäises osas Phariseusten kysy-
 mistä h^{erra} Chran Christuren tygö / Euangelista
 Ewsi erinomaisista cappaletta edespane.

I.
 Est circum-
 stantia
 temporis.

I. On sijsä aiasta cosca tämä Historia on tapah-
 tunut / ia anda P. Mattheus sen tietä / että se tapah-
 tui sijsse / cuin meidän h^{erra} Christus Jesus on tul-

lue Jerusalemin sillä wiisneisellä Päästäis Juhlalle/
 aiaia yhden Astin päälle / ia puhunut Kirianoppene-
 ten ia Eanson Wanhemmiten tygö wertauxen caue-
 ta/ ia nuhteli heitä sentähden/ että he ylöin cauoit Jus-
 malan sanan/ ia ei tahtonet sitä wastan että/ ia ennu-
 sti heille sen rangastoren / ioca heidän ylisens piti tu-
 leman heidän listtämättömydens tähden / nimittäin
 että Jumalan Walbacunda piti heidän poisotetta-
 man/ ia heidän Caupungis ylös poltettaman: Sil-
 loin sano Evangelista tämä on tapahtunut.

II.

Phariseorū
 consultatio
 infidiosa de
 capiēdo
 Christo.

II. On siitä neuvoista / cuin Phariseuxet owat
 kessenäns pitäneet:

Menit Phariseuxet pois/ ia pidit neuwo.

Ei nämat ole ollet yritelletiset ia oppemattomat
 Wiehet ioca neuwo pidit/ mutta Phariseuxet/ ioca
 owat ollet cortiaft oppenet Wiehet ia laimpääliset.
 Nämat owat kessenäns neuwo pitäneet / cuinga he
 parhain saist H E Xran Christuxen wahingon: Sil-
 lä he olit wsein campaitet hänen cansans / ia ymmä-
 räneet sen wiisouden cuin hänen sãoli / ia he aina häpi-
 än cansa olit tacaperin käyneet. Sentähden he tahto-
 wat nyt izens hywin warusta ia nijsn laistta / ettei se
 häpiä heille wsemin tapahtuis / että heidän pidäist
 voitettaman/ menewät cokoön / pistawät pääns yh-
 ten ia neuwo kessenäns pitawät/ cuinga ia mingä tilan
 cautta he taidaisit hänen ylige woitta.

III. On siitä systä/ mingä tähden/ ia mingä pääl-
 le he owat neuwo pitäneet:

**Cuinga heidän piti solmeman händä sa-
 notsa.**

III.

Finis con-
 sultationis.

Pyhä Mattheus anda tässä tietä / että caiki heidän neuwonso käywät ulgos senpäälle / että he solmeist hänen sanoisa / että hän oman sanansa kautta tulisi iohongun waaran ia wahingon.

Græcan Textis on se sana *maydeuon*, ioka merkitsee niijn palio saatta / ninquin Lindu pauloilla tijnii otetan / niijn he tahdoie hänen tijnii otta sanoisa. Valda he seisoie hänen hengens iälkin / ia caiken ahterudens sett päälle panit / että he olisit hänen päiwildä pois saanet: Niijn cuicengin eij he tahtonet sitä tehda / niijn että he näkyisit olewan syypäät hänen Euolemans / ia saiste sano ynnä Pilatuxen eansa / wigatoin minä olen tämän Niehen weren: Mutta seisoie sen iälkin / että hän omilla sanoilla isens solmeist / ia Euoleman hännens saattaisi. Ja näin awalasti he tekenäns neuwo pidit / että hän omilla sanoillans tijnioettaisn.

IV.

*Emissio discipulorum
& Herodianorum.*

IV. On heidän Opetuslapsistans ia Herodianesta / ioka he matkan lähetit:

Ja he lähetti hänen tygöns Opetuslapsens Herodianein eansa.

Nämäc Jumalattomat Phariseuxet caiki wiissasti ia awalasti owat tekenänans. Eij he ihe tahtonet eikä rohgenet mennä Heran Christuxen tygö: Sillä he aiattelit / ios me ihe menemme hänen tygöns / ia hän woitta meidän ylise / niijn meille tapahtu swri häpiä / mutta ios me lähedämme meidän Opetuslapsen / ia he tulewat ylise woiteuxi / eij se niijn swri häpiä ole / eikä yxilän taida sitä niijn swresta ihmetellä / sillä he owat Opetuslapses. Mutta mingä tähden Hero-

dianit eli Heroderen Palweliat olit ymmä heidän cansano lähetetty / nimitään sentähden / että iös hän iotakin puhui. Estwalda waстан / ia kieldäsi hänelä hänen oikudens / niin heidän kohta piti hänen kistioottaman / ia wiemään händä Heroderen ia Keisarin tygä surmatta ia tapetta / ia eis pyrkään olisi sijete / ioca heitä ia heidän wdärä opptans waстан seisoisi.

V. On siinä puhesta / iolla he ovat puhutelleet Herre Christusta :

Mestari / me tiedämme / että sinä olet totinen / ia opetat Jumalan tien totudes / että sinä tetaatän pelkä : Sillä ett sinä kaho Inhimisen muodon iälken.

Näissä sanoissa he colminaiset Astat edestuoottawat.

1. Että he suloisest terwetie händä / ia cuquie hänen Mestari. cuin he tapdoisit sano : Me tunnemme ia tunnustame / että sinä olet Mestari / sekä sinun kortian ia sworn oppis puolesta / sekä sinun sanomattoman wiissaudes ia ymmäryxes puolesta / ia toivoisimme / että me olisimme mahdolliset oleman sinun Opetuslapses ia ewleman sinun oppias. Näinät sanat eis tännet ulgos Sydämesä / mutta pettäwäisestä Swsta / sillä he pidit hänen yhden wiecteliän edest.

2. Että he sanoit hänen olewan totisen / ia opettawan Jumalan tien totudesä / ionga Swsa eis yhtä tää wilpiä ole / että toista puhu / toista aiattete : Mutta mitä sydämesä on / sen hän julki ulgos puhu / ia osotta caikilla sen oikian tien Taiwan waldacundan.

V.

Oratio legatorum
ad Christum
habina.

1.

Salutatio
blanda.

2.

Commen-
datio Christi
si à veritate.

3.
Exnag 57
ria,

3. Ettei hän ketaan tottele / eikä cago Juhimisen
muodon iälken / ioco se on Plimäinen eli Alimainen/
Röyhä eli Kikas / caicki hänen edesäns ovat yhtäläto
set / eikä hän pelkä ketaan / caikille hän totuden sano
ilman yhdengän muodon cagomata / yhtäläiset hänen
edesäns ovat Keisarit / Euningat / Phariseuret ja Ri
rianoppeneet. Tämä nye se puhe on / ionga he puhue
h Erkan Christuxen tygö / ja sen cansa tahdoit wal
mista heillens tien sijhen kysymisen / ionga he olit aiko
net panna hänen etteens. Ja waikka ne caiki todee
olit / mitä he hänestä sanoit / Sillä hän on totifest yri
Mestari / ioca caicki tietä ja taita / on myös totinen ja
ihe totuus / ja caikille Juhimisille osotta sen oiklan tien
autuuten ja ijancaickisehen elämän : Nijn cuiten
gin eij he sitä Sydämeistä sano / Mutta waiwoin swi
lans händä ylistawät / Senpäälle / että he sen cauita
wicttelistie makiain sanain cansa hänen rohkiasti puhu
man / ja niistä sanoia swistans ulgospuhuman / iotca
hänen saattaitte pois hengeldäns.

VI.
Quaestio
Christo
proposita.

VI. On siinä kysymisestä / ionga he panit h Er
kan Christuxen etteen.

Sano siis meille / cuningas swolet? So
pleco Keisarin anda Weroa taitela eij.

Tämä nye se kysymys on / ionga Phariseuret neu
wo pitäisäns ylös aiattelit / pettärens h Erka Chri
stusta ja wahingon saattarens. Ja tämä sama kysymys
oli sijhen aican sangen waaralinē / ettei he soweliamba
sijhen astahan olit taitaneet ylös aiatella : Sillä he
aiattelit / että hänen iommanecumman piti wastaman /
taikka kääsemän eli kieldämän anda Weroa Keisarille.

Jos hän olis tielbänyt Vero andamast/ niijn hän olist
tullut Keisarin wihojn/ ia Verodexē Palweliat iot-
ca siijnā lāsna olit/ olist hänen ottanet siini/ ia wienet
Herodexen taitta Pilatuxen Baldamiehen tygō / iot-
ca hänen olist päiwildā pois ottanet. Jos hän taas
olist käftenyt anda Keisarille Vero / niijn hän olist
yllytänyt tolo Jwettan Cansan/ ia iħens waſtan yldōs
herättänyt/ ſentāhden eettā hän puhui heidān wapaut-
tans waſtan / ia tahdoi tehda heitā Dniari. Sillā
Jwetat olit algusta ollet wapaat/ ia ei yhdengān mu-
calaisen Herran eli Eſwallan alla: Mutta heille oli
iħe Eſwalda / ioca oli heidān Sugustans / niijnquin
Jumala oli luwanut 5. Moſexen kirias / eettā heidān
piti halliħeman palion Cansan yliħe / waan ei yxiſtān
pitānyt halliħeman heidān yliħens. Mutta he ſen ſa-
man wapauden olit miſtannet ia cadottanet/ niijn eeo-
tā he io olit tullut yhden mucalaisen Eſwallan/ nimit-
tāin/ Romin Keisarin alla/ ioca oli aſettanut heidān
yliħens yhden maan Herran Pontius Pilatuxen/
ſenpāälle/ eettā hänen piti heitā pitāmān ewliaifudeo
Keisarin alla/ ia heitā aſettoman/ ios heidān piti Kei-
sarita waſtan yldōnouſeman. Ja ilman ſitā oli Herō-
des Galileasa / cuſa myōs Jwetat aſuit. Mutta ei
he tahtonet olla Keisarin oriuden alla: Pydi ama-
ſirwotta iħens ſitā ulgoſ / hwtaden ſen wapauden
pāälle/ cuin Jumala oli heille luwanut / eettā ſitā tai-
tanet aiataella/ eettā he ſen olit heidān ſyndeins ia pa-
haintecoins tāhden miſtanet. Ja eettā nyt ſen caldoi-
nen eripuratſus oli Keisarin ia Jwettan Cansan wāli-
lā: Sentāhden panit he tamān waaratilſen kſymy-

Dent. 15.

ren Herran Christusen etteen / ios se piti olemas ois
kein / että heidän piti andaman Keisarille Wero / sen
toiwon cansa / että hän Hengen waaran sen cautta
tulisi. Jumala sen ehdomast oli heille luvannut wa-
pautta / ios heidän piti owleman händä / mutta ettei
he sitä tehnet / niin he mistaisi sen:

Loci Com:

Ia Partis.

Discimus

impios, He-

reticos &

alios odio

prosequi

Christum

eiusq. Ec-

clesiam.

Opetuxet ensimäifestä Osa.

I. **O** Peme tästä / että ne Jumalattomat
Inhimiset / Jumalan ia hänen Seuracun-
dans wihamiehet / wäärät lahocunnat ia
mwt iotca yxiferta owat ruwenet totueta wastan sano-
man / ia sissen owat hariandunet / harwoin iğens pa-
randawat / eikä anna iğens neuwoa ia opettea / mutta
tulewat sitä pahemaksi cosca heitä opetetän / ia seiso-
wat nijnen hengen iälken / iotca heitä neuwowat ia py-
tawät parannoren: Niquin ne Jumalattomat Pha-
riseuxet owat tehnet. Meidän Herra Jesus Chri-
stus oli usein ia monaisti heitä neuwonut ia opettanut /
ia nye hänen wiimeisellä aiallans / wäähä ennein kuin
hänen piti tästä Maailmasta erkaneman / caunein
wertauksen cansa oli heitä opettanut ia mananut pa-
rannoren / ia pani hänen ahkerudens sen päälle / että
hän olisi taitanut heitä läätä: Mutta ei he tahtonet /
waan sitä enämin kuin hän heitä neuwoi ia opetti / sitä
pahemaksi ia Jumalattomaksi he tulit / wihaisti ia wah-
noisti händä / ia seisoit hänen Hengens iälkin / eheit
caikti eilat / cuinga he olisti sanet hänen päiwildä pois-
otta / pidit neuwo / cuinga he hänen sanoisa kijnotta-
sti. Ja silloin niquin Chrylostomus sano / kuin heis-

dän piti hänen oppins Sydämens päälle paneman/
 hänen hywydens sijtä kundeman/ia händä sijtä kijettä-
 män/ silloin he menie neuwo pitämän händä wastan/
 ia nijn hymän pahalla costit. Nijn caikki Jumalat-
 tomat tekewät/ että cosca heitä neuwotan ia mana-
 tan/ että heidän pitä ylönnandaman heidän Jumalat-
 toman Elämäns/ nijn eij he tottele eikä ewle heitä
 iotca heitä opettawat ia manawat/ mutta cowettawat
 heidän sydämens/ ia tulewat pahemaksi cosca heitä
 neuwotan/ tekewät syнди synnin päälle/ ia eij coscan
 heitäs paranna: Mutta rupewat wihaman ia wai-
 noman nistä iotca heitä pytävät parannozen/ seisowat
 heidän hengens iälken. Joca on sangen surfia me-
 no/ että Perkele pitä nijn swren wallan saaman/ ia
 nijn cowettaman heidän Sydämens/ ettei he anna
 Jumalan sanan sta/ mutta waeldawat heidän oman
 himons ia haluns iälkin/ sissenasti että he tulewat
 Helwettiin ia ijancaidisen Eadotuxen. Mutta Ju-
 maliset Saarnamiehet eij pidä sitä paharuman/ ei-
 kä sentähden laakaman opettamasta ia manamasta:
 Sillä että tämä Jumalatoim Maailma aina on yh-
 den caldainen/ ia yhden caltaisen palkan moxa hänen
 opettaillens. Sencaltaisen palkan ovat Prophetat/
 Esaias/ Jeremias/ Micheas ia mwt Prophetat
 saanet heidän neuwons edestä: Nijn myös Johannes
 Eastaia/ HERRa Christus ike/ Apostolit ia mwt hurs-
 cat Saarnamiehet/ iotca uscolifesta heidän wireano
 tekewät ovat saanet/ ia wielä nyi Maailman loppun
 asti saawat. Ja pitä heidän lohduksaman ikens sen
 cansa/ cuin meidän HERRa Christus fano/ P. Mat.

Matth. 5.

theuxen tykönä: Autuat oletta te/ cosca Inhimio
set pilcavat ia wainovat teitä/ ia puhavat caickia
pahutta teitä wastan/ walhetellen minun tähte-
ni. Jloiteat ia riemuitat/ sentähden että teidän pal-
can on swri Eaiwasa: Sillä niijn he owat wainonee
Propheetaita/ iotea teidän edellän olie.

II.

Discimus
hic ingeniu
malorum,
impiorum
& persecu-
tium Chri-
stum ejusq;
verbum.

Psal. 2.

II. Opeme / tām in Jumalattoman Maailman
luonon ia tawan/ että cosca Jumala tähto hänen P.
Sanans ia sen oikian Evangeliumin opin anda tulla
walkuteen/ silloin sitä wastan sanotan / niijn ne iotea
swresa wihasa ia wainosa kessenäns owat / tulewat ys-
tämäxi kessenäns/ pistawät pääns yhten / newo pitä-
wät toinen toisens cansa/ cuinga Herra Christus yn-
nä hänen P. Sanans cansa häwitettäisin ia wlgos-
swritettäisin / ninquin Psalmisa seišo: Tuningat
Maan päällä ylösnousewat / ia Derrat newwo
pitawät toinen toisens cansa / Derra ia hänen
woideltuans wastan. Ja Täsä Evangeliumis
seišo/ että Phariseuxet ia Herodianit / iotea mwtoin
olit eripuraiset ia wihaiset kessenäns caikisa Astoisa/
ia eis misälän Astasa yhtensopinet / mutta sijnä/ että
Phariseuxet ia Kirianoppenuet asetit isens Herra
Christusta ia hänen Evangeliumitans wastan/ niijn he
tulie ystäwäxi kessenäns / ia yhdestä newwosta asetit
isens händä wastan/ ia caiken heidän miehuden ia qh-
kerudens stihen panit/ että he oliste faanee hänen päi-
widä pois otta / ia Evangeliumin walkuuden ulgos-
sammutta. Niijn myös Pilatus ia Herodes olit wi-
hamiehet kessenäns/ mutta cosca Pilatus lähetti Her-
ran Christuxen Herodexen tygö/ iotea cauwain oli pi-

Luc. 23.

moinut händä nähdärens / ia Verodes sai ynnä händä
 nen Palwelians cansa händä pilcata ia händästä / nijs
 palio cuin hän tahdoi / lähetä hän iällens händä Pilatu
 ren tygö: Ja sen päiwän päälle tulit he ystäväri keste
 nän. Samalla muotto myös Phariseuxet ia Sad
 duceuxet olit Eripuraiset kestenän / ia cuitengin yh
 destä neuwoista asetie ikens Herra Christusta wastan /
 ia cosca xpi ioudo woitettin ia häpiän cansa tacaperin
 aiettin / nijs toinen iällens edesastui kiusaman händä /
 ninquin P. Mattheus siitä kirioitta. Näin ne Ju
 malattomat meidän Herra Jesusta Christusta ia händä
 nen P. Sanans wihaawat / ia caicki iotca kestenän o
 wae Eripuraiset / yhdestä neuwoista ikens händä wastä
 asettawat / ia sen ylise ystäväri iällens tulewat.

Matth. 22.

III. Opeme / cuinga ne Blcocullatut taitawat
 heidän pahat ia cavalat iuonens ia edesoteamisens
 peittä makioilla ia suloisilla sanoilla / että he nijs
 cautta pettäisä ia wiettelisä ne xristeiset Juma
 liset Inhimiset / ia saissä heitä sisken paulan / ionga he
 owat wirittänet heidän etteens. He owat kestenän
 swren cunnian heille tekevänän / andawat heille hy
 wät ia makiat sanat yhdestä myrkylisestä Sydämeistä /
 swn cansa he heitä ylistävät / mutta Sydämes on
 myrkky ia sappi. Ja ninquin Psalmisa seiso / cusa se
 Euningalinen Propheta Dawid sano: Wänen
 swns ombi täynnän toria ia petoxia / hänen tie
 lens waiwa ia työtä matkan saata. Wän istupi
 ia wartioitze Cartanoisa / että hän sala muhata
 saisi sen wigattoman / hänen Silmän wartioit
 zewat sen Rõyhän iälläin. Wän wäirpifalaisesta /

III.
 Hypocritas
 malitiam
 suam tege
 re ad deci
 piendos
 pies.

Psal. 10.

Psal. 21.

Psal. 55.

2. Sam. 3.

Matth. 24.

ninquin Jalopeura hänen luolasansa / hän war-
 tioitze Pästtäräns sitä raadolista / ia Pästtä hä-
 nen / koska hän temma hänen wercoins. Wän swol-
 lo ia alaspolke sen Rõyhan wäkiwallala. Ja toi-
 ses paicas hän sano: De puhuvat ystävällisestä
 lähimmäisensäns cansa / ia heidän sydämesäns on pa-
 hutta. Item: Heidän swns on liuckambi kuin
 woi / ia sota cuitengin on heidän mieleensäns: Dei-
 dän sanans owat sillämmät kuin Olu / ia owat
 cuitengin awoimet miecat. Estimeräi senpäälle
 on täsä Evangeliumis näisä Phariseuxisa / iotca pe-
 torella lähetit heidän Opetuslapsens Herran Chris-
 tuxen tygö: Euinga suloisesta he taisit puhutella
 händä / cukiit hänen Mestari / totuden opettaari /
 wahvaxi ia luiari / ioca ei kenengän muodon iälkin
 cakonut / ia murha cuitengin oli heidän sydämesäns.
 Ja Joab myös petorella pisti Abnerin Euoliari:
 Nijn myös Jwdas Iscariot swn andamisen caitta
 peitti meidän Herran Christuxen Jesuxen. Tämän-
 caldaista Jwdaxen Welie wielä nyt on monda maail-
 mas / iotca owat olewanans ystävät / puhuttelewat
 suloisien sanain cansa / mutta heidän sydämesäns on
 täynnäs wiha ia caitetta / ia owat ninquin sen Riikan
 Miehen Coirat / iotca nuolit Lazaruxen haawat /
 mutta ei tehnet niistä terweri. Ja nämät owat palio pa-
 hemat ia wahingolisemat kuin iutkimurha miehet: sil-
 lä ninquin Augustinus sano: Plus nocet lingua adu-
 latoris, quam manus interfectoris. Se on: Endä
 min yhden Lačarin kieli wahingota teke / kuin Mur-

haian Kädet. Ja murhamieheltä taita ioku waa-
rins pitä/ mutta niistä ei yriskän taida cawaheta.

Toinen Osa.

Sinä ensimmäises Osas sanottiin/ niitten
Phariseusten neuwosta Herra Christusta wa-
staa/ ia siitä kysymisestä ionga he panit hänen
etteens: Nyt tässä toises saatte culla Herra Chri-
stusen wastauksesta / heidän kysymisensä päälle. Eusa
Evangelista wiissi cappaletta edespäin.

1. On Phariseusten ia heidän Opetuslastens
petoksen ilmoituksesta:

Koska nyt Jesus ymmärssi heidän pahu-
dens/ sanoi hän: Mitä te kiusatte minua te
Ulcocullatut?

Eskelaisiet Aitat P. Mattheus tässä edespäin.

1. Että Jesus ymmärssi heidän pahudens/ ia sen
cansa osotta hänen Jumalaisuden wiislaudens/ että hän
caili tietä/ ymmärtä ia tulkistele/ ia ei mitään hä-
neltä ole salattu/ sillä hän ymmärtä Inhimisen aia-
toyet/ iotca Sydämesä owat.

2. Että Herra Christus nuhtelee heitä/ sano-
den: Mitä te kiusatte minua Ulcocullatut? En-
nein cuin hän wasta heidän kysymisensä / nuhtelee hän
heitä/ ia cuku heitä Ulcocullatuxi/ sentähden/ että he
makiain sanain cansa tulit kiusaman häntä / että he o-
list saanet häntä sanoisa kijn ota / ia päiwildä pois
saatta. Ja tahes niin palio sano: Te pahansuoniset
tulette minun tygöni makiain sanain cansa / ia pydät.

Analysis
IIe Paris
Quinque
membra
continent.

I.
Detectio
fraudis le-
gatorum.

1.
Agnitio
malitia
Phariseo-
rum.

2.
Objurga-
tio Hypo-
crisis lega-
torum.

te minus sen cautea pettä ia wetä teidän pauloin: Te olette Blcocullatut ia waellatte petoxen cansa/ mutta teidän suonen ei pidä teitä auttaman.

II.

Mandatum
Christi de
demonstrā-
do numis-
mate.

II. On HERRAN Christuxen Käskystä osotta wero Penningitä:

Osottacat minulle Wero Penningi. Niin he annoit hänelle Wero Rahaa.

Tässä P. Mattheus taas cahtalaiset Aasiat edes pane.

1.

Mandatu.

1. Että hän käski hänellens osotta Wero myn-
din. Eij hän wasta heitä heidän aiatoxens ia tahdon-
iälkin: Mutta hän wasta hänen wiissaudens iälkin.
He olit siinä aiatoxes ia toiwosa / että hänen piti wa-
staman iommancumman / taidä käskemän taidä tiel-
dämän / ia sen cautea siinä otta händä sanoisa. Mut-
ta se toistin käwi cuin he lulit: Sillä ei ollut heidän
edesäns iocu palias Inhiminen / mutta Jumalan
poica/ioca Inhimisen luonon oli päällens ottanut. Ja
sentähden heidän camaluxens händä wastan ei mitä-
kän auttanut: Sillä HERRA Christus heitä nuhteli/
ia käski hänellens osotta Weromyn-
din. Ninkin hän
tahdoisi sano: Että te cummingin tahdotte tietä / ioc
teidän pitä andaman Keisarille Wero taidä ei / niin
osottacat minulle ensin Wero Mynneti / niin minä tah-
don wastata kysymisen päälle.

2.

Porrectio
denarij.

2. Että he annoit hänelle Werorahan: Ja olit
cohta ciwliaiset hänelle / ia annoit hänelle sen / wai-
da ei he ymmärtäneet eikä taitaneet aiatella / mingä täl-
den hän sitä anoi / ia mitä hän sen cansa tahdoi tehdä.

III. On HERRAN Christuxen kysymisestä:

Ja hän sanoi heille: Kenengä on tämä Cuwa ia päällekirjoitus? He sanoit/ Keisarin.

Näissä sanoissa taas cahtalaiset Asia edespannan.

1. Että Herra Christus kysyi Wero Pennin-
gin Cuwasta ia päälle kirjoituksesta. Eij hän sitä kysynyt sentähden / ettei hän sitä kyllä tietänyt ilman heidän sanomatansa / Sillä cuinga se piti oleman hänelle salattu / ioca caidi tietä ia ymmärtä: Wan hän teke tästä ihens yriertaiseri / ninquin eij hän olis taistanut lutia eikä kirjoitta. Mutta hän kysyi sentähden / että heidän ike piti wastama heidän kysymisensä / ia he omilla sanoillans tulist woiteturi.

2. Että se oli Keisarin / ionga alla he olit tulleet: Ja sen cansa tunnustit / että Romin Keisari oli heidän Estwaldans / ia he olit hänen Alimaisens / sentähden että heille oli Keisarin Myntti. Sillä sen Wero Kaka päälle oli yhdellä puolella Tyberius Keisarin Cuwa / tämän päälle kirjoituksen cansa: Tyberius Augustus. Toisella puolella oli yri sarvi / iosta caidainaiset wiheritaiset Hedelmät ulgoscawoit / tämän päälle kirjoituksen cansa: Saluti publicæ; Se on / yhteiseri hywäri ia terweyden. Mutta enmein cuin he culte Romarein Keisarin alla / oli heille oma myntti ioca rukuttin Cyclas, ionga päälle oli erinomainen Cuwa ia päälle kirjoitus: Yhdellä puolella oli yri wiheriäitten Aronin Sauwa / ioca merkitzi / että Jumalan sana piti aina cufoistaman. Ja portan ymbärillä oli tämä kirjoitus: Jerusalem **Dakadoscha** / Se on:

III.
Christi interrogatio
de imagine
& inscriptione numismatis.
Questio de imagine & inscriptione moneta.

Imago Caesaris.

P. Jerusalem. Toisella puolella oli yri pyhän sa-
wun astia/ tämän kirioituxen causa ymbäri partaita:
Cyclus Israel, Se on: **Israëlin Cykel.** Ja tämä
Mynetti heille aina oli enmein ollut: Mutta sihte cuin
he tulit Romin Keisarin alla / niin ei ollut heille lupa
sitä mynnei lyödä/ waan piti pitämän Keisarin myn-
din/ ia sen causa tunnustaman/ että Keisari oli heidän
Eswaldans.

IV.

*Decisio &
conclusio de
dando tri-
buto.*

**IV. On sihtä päätohestä/ ionga hän otti heidän
omista sanoistans.**

**Niin sanot hän heille: Andakat siis Kei-
sarille / ne cuin Keisarin tule. Ja Zumalal-
le/ ne cuin Zumalan tule.**

Näillä sanoilla meidän Herra Jesus Christus
päättä tämän Aflan/ ia anda heille wastauxen sen ky-
symisen päälle/ cuin he panit hänen etteens. Ja ta-
to hän niin palio sano: Että te nyt oman swn causa
sen tunnustatte / että tämä Mynetti on Keisarin/ ia te
myös tunnustatte sen causa / että te oletta Keisarin alo-
la/ ia hän on teidän Eswaldan / cosca hänen mynt-
tins teille on: Niin andakat siis Keisarin se cuin Kei-
sarin tulepi/ nimittäin/ Wero / Tulli / ia mwet oikcu-
det: Olcatte myös hänelle cwliaiset ia nöyrät / nin-
quin teidän oikialle Eswallallen: Mutta cuitengin
niin / että te annatte Zumalalle sen cuin Zumalalle
tule/ Se on / että te Zumalata puhtalla sydämellä
palweletta/ händä rakastatte ia pelkätte / ia hänen sa-
nans cwlette / sen iällä elämänne kätätte / ia siinä
wahvana pysytte. Ja näin meidän Herra Christus
Jesus wasta heitä omilla heidän sanoillans / ia saatta

heittä

heitä niyhin pauloin / cuin he hänen etteens olit pan-
net / ia sihen hauctan pudotta / ionga he olit canvanner
hänen etteens.

V. On tämä Astan lopusta :

Ta cuin he nämät ewlit / ihmettelit he /
ylön annoit hänen / ia menit pois.

P. Mattheus capitaleset Astat nâisâ sanoisa
edespane.

1. Etä he ihmettelit tämän hänen wastauxens
ylise.

P. Lucas kirioitta / ettei he taitanet nuhdella
hänen puhettans / mutta ihmettelit hänen wastauxens
päälle / ia olit wais: Cosca he ewlit hänen wastauxens /
että hän nijn wiisasti oli wastanut heitä / nijn he tun-
nistit / että he olit ylise woitetut. Niquin Augusti-
nus sano: Non est captus qui intendebant, sed
capti sunt qui intendebant, quia in eum, qui pos-
sit eos e laqueis eripere, non credebant. Se en:
Eijse saatu pauloin / ionga etteen he sen wiriit / mutta
ne ihe sihen tulie / iotca sen wiriit: Sillä ettei he
usconet hänen päällens / ioca taist heitä pauloista ul-
gos ota eli päästä.

2. Etä he ylönannoit hänen ia menit pois: Sil-
lä cosca he olit saanet sencaltaisen wastauxen / ia
ymnâtst / ettei heille ollut enämbi odottamista / nijn
he ylönannoit hänen / ia menit pois siwen häpiän can-
sa / nijnen tygö iotca heidän olit macan läpettänet / ia
sanoit heille sen wastauxen cuin he olit saanet / iotca
myös siestä tunsit ia ymmârst / että caidi heidän neu-
wons ia edesottamisens oli turha ia tyhiä.

V.
Eventus
hujus lega-
tionis,

Admiratio
legatorum.

Luc. 20.

Discessus a
Christo.

Loci com:

II^a Par. 1.

Discamus

Deum nihil

latere,

Ioh. 2.

Añ. 1.

Hebr. 4.

Matth. 9.

Opetuxet toisesta Osasta.

I. **E**tä Herrä Christus ymmärsi hel-
dän aiatorens: Siitä me opeme / ettei hä-
nen edesäns ole mitäkän salattu / mutta hän
caicki tietä ia ymmärtä / sekä Inhimisen Sydämen
aiatorexet / puhet ia työt. Ja P. Johannes sano:
Herra tietä ia tunde caicki / ia eij tarwitzet / että
iocu pitä todistaman Inhimisestä: Sillä hän
itze kyllä tietä mutä Inhimises on. Niin myös P.
Pietari Apostoli sano: Sinä Herra ioca tunvet
caickein Inhimisten sydämet. Samalmuotto seiso
Epistolas Debreerein työ: Herra on Duoma-
ri ylitze aiatosten ia sydämen aigoitusten / ia hä-
nen edesäns eij ole yhtäkän kwoodocappaletta
näpymättöindä / mutta caicki owat paliat ia ilmei
hänen edesäns. Esimerkki senpäälle on täsä Evan-
geliumis / että meidän Herrä Jesus Kristus on tie-
tänne Phariseusten neuvoit ia puhet / cuin he kesse-
nääns pidit / ia heidän aigoituxens / tiesti myös mingä
päälle heidän Opetuslapsens tulit hänen tygöns kysy-
män Wero Penningistä. Ja P. Mattheuxen ty-
könä seiso / että hän ymmärsi kirianoppenuitten
aiatorexet / ia sentähden sanoi heille: Miksi te paha
alatteletta teidän sydämissä? Ja monda myöte
sencaldaista Esimerkkiä owat / ioista te ymbäri Aia-
stajan ewleetta. Tämä pitä oleman meille sekä mana-
uxeri että lohduorexi. Manauxeri stinä / että me
eläisimme Jumalä pelgosa / wältäisimme ia carcaisimme syn-
diä / senpäälle ettei me hänen mielääns coscan rickoihi /

ioca caicki näke ia tietä: Mutta lohduroxi se on meil-
le sentähden 1. Että hän näke ia tietä caicki meidän
ristin/ tuscan ia waiwan/ cuin tässä Maailmas meitä
waiwawat/ taita myös meitä niistä ulgosautta/ hä-
nen hywän suosions ia tahdons iälken. 2. Että hän
tietä meidän wiholisten neuvo/ edesottamiset ia aigoi-
turet/ ia taita ne särkiä ia tyhiäri tehda/ Ninkin
hän teki Achitophelin neuwon Dawidi wastan/ ia 2. Sam. 18.
Philisteerein neuvo Sampsoni wastan tyhiäri Iud.
teki.

II. Että meidän Herran Jesus Christus käffe Monemur
anda Keisarin sen cuin Keisarin tule: Sistä me ope- Magistratū
me/ että Esiwallan wirca on Jumalalda sääty ia ase- esse ordina-
tettu. Hänen cauttans Esiwalda myös wallisepi/ tionē Dei.
ninkin Salamonin sanalascuis seiso: Mirun Prov. 8.
cauttani hallitzewat Cuningat/ ia Kaadi Derrat
säätäwät oikutta/ minun cauttani hallitzewat
Kuhthinat/ ia caicki hallitziat Maan päälle. Ja P.
Dawali sano Romarein tygö: Et ole yhtäksän
Esiwalda mwtoin cuin Jumalalda. Ne wale- Rom. 13:
lat iotca owat/ Jumalalda ne owat. Sentäh-
den iocainen cuin Esiwalda wastan itzens aset-
tapi/ se Jumalan säätyä wastan selso. Mutta ne
iotca sitä wastan seifowat/ ne saawat Deidän
päällens yhden Duomion: Sillä että ne iotca
wallan päälle owat/ et ole niitten cuin hywän
tefewät/ mutta niitten cuin paha tefewät hir-
muri ia pelgori. Jollei sinä tahdo Esiwalda
peliätä/ niin tege se quin hywä on/ niin sinä saat
Eistoxē haneldä/ sillä että hän on Jumalan Pal-

wellia/ hanelle yri costais rangastorexi ioca pa-
 hatekepi. Ja sentähden pitä olemman alemmaisen/
 eij waiwoin nuhten tähden / waan myös oman
 tunnon tähden. Sen syyn tähden pitä teidän
 myös Wero andaman / sillä että he owat Ju-
 malan Palweliat / iotca niistä pitä waarin ot-
 taman. Nijn andacat nyt iocaitzelle mitä te o-
 letta welcapää: Nijlle Wero / ioille Wero tu-
 le. Nijlle Tulli / ioille Tulli tule. Nijlle pelco/
 ioille pelco tule. Nijlle Cunnia / ioille Cunnia
 tule. Ja että nyt Estwalda on Jumalalda asetettu
 ia sääetty / nijn pitä hänen caicein ensistä ia caicein
 enimästä esimän Jumalan Cunnian iälken / ia nijn
 laittaman / että oikia Jumalan Palwelus / ia hänen
 P. Sanans hänen Alamaistens seasa / nijn myös
 laki ia Dikeus ylhällä pidetäisin. Samalmuotto A-
 lamaiset pitä olemman Estwallalle ewliaiset / tekemän
 heille sen kuin heille tule / Se on / Cunnian / Pelgon /
 Weron ia Tullin / etc. Mutta nijn cuitengin / ettei he
 sitä anna Estwallalle kuin Jumalalle tule: Ja aina
 pelkäävät enämbi Jumalata kuin Inhimistä.

Humana
 consilia ad-
 versus Deū
 esse irrita.
 Proverb.

21.

Psal. 33.

III. Opeme / että Inhimisten neuwot ia muue
 edesottamiset eij auta mitäkän Jumalata wastan.
 Niquin Salomon sen todista sanoden: Et ole
 yhtäkän wiissautta / eijymmärrosta / eikā neuwo/
 ioca autta Derra wastan: Sillä että Jumala
 ne caicei särke ia tyhiäxi teke. Ja Psalmisa seiso:
 DERRa teke pacanoitten neuwot tyhiäxi / ia
 kääändä Inhimisten aiatoxet. Mutta DERRan
 neuwot pysy wät hancalcikisesta / ia hänen Sydä.

niens alatoxet ilman loputa. Ja Esalan tyfönnä
sano hErra: De pitäwät neuwo / ia ei pidä se
rapahuman / he puhuvat kessenäns / ia ei pidä
seisoman: Sillä tässä on Immanuel. Senpää-
le meille on tässä Esimerki / cuinga meidän hErra
Christus Jesus on tehnyt Phariseusten neuwot händä
wastan tyhiäxi. Sillä he pidit neuwo kessenäns / cuin-
ga he hänen sijni ottaisi sanoisa / ia tegit caiken heid-
dän ahkerudens sen päälle / että he olisit saaneet hänen
pääwilda pois otta: Mutta hErra Christus sen
toisin läänst / että heidän neuwons händä wastan ei
mitälän auttanut / waan tulit heidän pääns päälle / ia
tulit ike nihin pauloin / iotca he olit hänen etteens wi-
ritänet / niin että he ihmettelit sen ylike / ia swren hää
piän cansa menit pois hänen tyföäns. Näin wälkwä
on Jumala / ia woimalinen on meidän hErra Chris-
tus Jesus / ettei händä wastan auta yhdengän Inhi-
misen neuwo / sillä hän särke ia tyhiäxi telepi ne. Ja
sentähde en me mahda peliätä meidän wihamiehian /
iotca meidän wahingon iäskin seisowat: Sillä meille
on wälkwä ia woimalinen hErra / ioca taita
ia woij meitä autta / ia pudotta heitä si-
hen hautaan / ionga he meidän et-
teen cainawat.

Euangeliumin Kirioit- ta P. Mattheus 9. Lugas.

S Osa Jesus näitä pu-
hui heidän tygöns / tuli yri
Päämies / ia rucoili händä sa-
noden: **S** Erä / minun Ty-
täreni nyt ästein Cuoli / mutta
tule / ia pane sinun Rättes hänen päällens/
nijn hän Glawäxi tule. Nijn nousi Jesus
ylös ia seuraasi händä / ia hänen Opetuslap-
sens. Ja catzo / yri Waimo ioca caxitoista-
kymmendä Vuotta oli punaista tauttia sai-
raistanut / hän kawi hänen tacanans / ia ru-
peisi hänen Waattens liepeseu / sillä hän oli
saronut itzellens: Jos minä waan rupan
hänen Waatteens / njin minä tulen terwexi.

Mutta niin Jesus käänsi häntä / ja näki
hänen ja sanoi: Ole hyvässä turvassa Tyt-
täreni / sinun Vescos on sinun terwexi tehnyt.
Ja se Waimo tuli terwexi samalla hetkellä.

Ja koska Jesus tuli Päämiehen Huo-
nesen / ja näki huilun soittajat / ja Cansan
hyminän / sanoi hän heille: Wengät pois/
ei ole piirca Cuolut / mutta hän macapi. Ja
he nauroit händä. Cosca nyt Cansa oli ul-
gosaitettu / meni hän sisälle / ja rupeisi hänen
Rätens / ja piirca ylösnousti. Ja se sanoma
cwluu ylitzen caiken sen Waaacunnan.

E S A Evangeliumis melle on
caxi erinomaista ja merkilistä histo-
riata / xpi on yhdestä Synagogan
Päämiehen Tyttärestä / ionga mei-
dän Herra Christus Jesus on Cuol-
luista ylösherättänyt: Toinen on yh-
destä Waimosta / ioca caritoistakymmendä Wuotta
oli sairastanut punaista tautia / ionga Herra Christus
on terwexi tehnyt. Ja owat nämät molemat histo-
riat colmelda Evangelistereildä / P. Mattheuxelda /
P. Marcuxelda / ja P. Lucalda wisusti caikein A-
stian haarain cansa kirjoitetut. Ja owat myös mole-
mat täynnäs caikeinaista suloisia opetuxia: Sillä ne
osottawat ja todistawat / että meidän Herra Jesus

Exordium
à summa
Evangelij.

Mar. 5.
Luc. 8.

Chris

Christus on se Ilgostuvattu Meostas Maailman
 Wapahdaia/ ioka meitä taiea autta caidinaisesta tusk-
 casta ia hädästä/ ia caidinaisista taudesta puhdisti / ia
 myös isancaidista Euolemasta Wapahda. Sitäli-
 fin on meille täsä xxi Estimerki heicosta Bscosta/ Sillä
 tämä Päämies on enstistä ollut heiko Bscosa: Mut-
 ta hErra Christus yhden erinomaisen tunnustähden
 kautta tiellä matkustaisans wahwisti hänen Bscosa.
 Ja tämä Evangelium nyt on se wijsmeinen niistä mo-
 rinaisista taudesta/ cuin Inhimisen päälle täsä Elä-
 mäs tule / nijs ettei päälle cahden eli colmen kerran
 niistä saarnata ennen toista syystä / sentähden että tä-
 hän aikaa Wuodesta caidinaiset taudie Inhimisten
 päälle tulewat/ ia sentähden nyt niistä saarnatan/ et-
 tä me oppisimme tietämän / custa meidän pitä apua
 esimän/ cosca ne päälle tulewat.

Tämä Evangelium yhteensopi sen Ensimmäisen ia
 Toisen Käskyn cansa/ sentähden että täsä opetetän/
 että meidän caikes tuscasa ia hädästä pitä pakeneman
 meidän hErran Christuren Jesuren tygö / ta hanel-
 dä apua anoman. Ja sen Colmannen cappalen cansa
 meidän Bscon tunnustoresta/ sentähden/ että täsä
 saarnatan hErran Christuren personasta ia wirgasta/
 että hän taiea autta caidia / ia caidi taudie parata.
 Nijn myös sen yhdentoistakymmenenen Bscon Cappa-
 len cansa/ Cuolluitten ylösnousemisesta.

Propositio
 bimembris.

Ja on meille täsä Evangeliumis caxi Cappa-
 lesta:

I. On tästä Päämiehestä/ ia hänen Cuolluusta
 Tyttärestäns/ ionga hErra Christus on ylösherättä-
 nyt Cuolluista.

II. On siistä sairasta Vaimosta / ionga meidän
 Herran Christus on puhdistanut hänen taudistans.

Ensimmäinen Cappale.

Usin pallo kuin tähän ensimmäisen Cap-
 paleen tule tästä Päämiehestä / ja hänen tyt-
 tärestänsä / on meille tässä Seikemen Asian
 haara.

I. Asian haara on siistä aialta / koska tämä on ta-
 pohdunut:

Koska Jeesus nähtiä puhui heidän tyköns.

Tässä Evangelista tietä anda sen aigan / ja Käste
 meidän kanssa wäähä tacaperin / mitä hän tässä samassa
 yhderäntes lugus / wäähä enncin tämän Tektin sanoia
 on kiroittanut / nimittäin / että Johannes Kastatan
 Opetuslapses tulit Jeesuksen tykö ja sanoit: **Wixi me**
ja Phariseuxet niijn pallo paastome / ja sinun Ope-
tuslapses ej paasto. Niijn sanoi Jeesus heille: **Cuin-**
ga taita Dääwäki murhetti / niijn cauwain kuin
Ylkämies on heidän tyköns: **Mutta ne päi-**
wät pitä tuleman / että Ylkä pitä heildä poisotetta-
man / ja silloin pitä heidän paastoman. Joilla sanoil-
 la Herran Christus tahdoi anda tietä / että niijn cau-
 wain kuin hän / ioca on se oikia Seuracunnan Ylkä / oli
 näkymäisellä muodolla hänen Opetuslastens tyköns /
 ja he ewlit häne Saarnans ja oppinsa / nägit myöds häne
 ihmelistä töitäns ja Tunnuksahdens kuin hän teki / ej
 heildä mitään puuttunut / eikä he tartwinet paastota:
Mutta siiste / koska se aica ja heiki ioudui / että hänen

Analysis Ia
 Partis, con-
 tinens se-
 pte circum-
 stantias.

I.
 Circum-
 stantia est
 temporis.

piti ristinnaulittaman / ja Tuoleman kärkevän / silloin
piti heidän murhettiman ja paastoman. Ja nuhtelee
heitä sentähden kahden vertauren kautta / iotca hän
otta vanhasta Wergasta ja vanhasta leilistä / ja ni-
nen cansa osotta ja tietä anda / että he ovat niiden cal-
taiset / iotca ei vielä ymmärtäneet Evangeliumin op-
pia ja Christilistä wapausta / mutta pidit Phariseusten
wäärän opin cansa.

II.

Circum-
stantia est
personae
adorantis.

II. On siinä Päämiehestä / ioca tuli Jesuxen
tygö :

Ja cako / niin tuli xpi Päämies / rucoitti
händä sanoden : Herra / minun Tyttärenti
nyt Quoli.

Näissä sanoissa P. Matthæus cahtalaiset Aasiat
sisälle sulke.

I.

Accessus ad
Christum.

I. Että xpi Päämies tuli hänen tygöns. Pyhä
Marcus ja Lucas kirjoittavat / että se on ollut
Synagogan Päämies / ja sanovat / että hänen Ni-
mens on ollut Jairus / ioca on niin palio kuin xpi ylös-
walgaistu Mies / ioca on suurella wiisaudella ja cor-
kialla opilla ylöswalgaistettu Laisa ja Prophetisä / ja
ei ole hän ollut iocu yriertainen Opettaja / mutta xpi
corkiasa oppenut Doctor ja Päämies plike Synago-
gan / ionga alla muut opettajat olit / iotca händä piti
cuoleman ninquin heidän Ylimäistans ja Päämiestans.
Tämä sama Jairus tuli HERRan Christuxen tygö :
Ja waiida hän oli corkias Wirgas ja suurea Eunias /
ei kuitenkaan hän pitänyt isänsä sihen hywänä / että
hän meni HERRan Christuxen tygö / eikä lähettänyt

hänen

hänen Palmelioitans matcan / ninquin nyt tämän
Maailman sangarit ylönsäheste tekewät / mutta hän
meni itse Herran Christuxen tykö.

2. Että tämä Päämies rucoili Herran Christu-
sta. P. Marcus ja Lucas kirioittavat / että hän on
maahan langennut Jesuxen ialeainjwren / ja swresta
rucoilut händä. Näin swresta on tämä Päämies nöy-
ryttänyt hänen Herran Christuxen edessä / että hän
on langennut polwillens / ja sanoi: Minun Tyttä-
ren nyt Tuoli. Græcan Textis seiso se sana ἐτελεύ-
τησεν, ioca on nijn palio sanottu / hän loppui ja lopetti
Elämäns tässä Maailmas / ninquin me meidän maan
tiehellä myös sanomme niistä ioca Tuolewat / io hän
loppui. Ja P. Marcus sano / että hän oli wi' mei-
selläns. Tästä P. Lucas sano / että hän oli Euolemal-
lans: Sillä cosca tämä Päämies läxi ulgos Cotoans /
nijn hänen Tyttären oli wi' meiselläns in Euolemal-
lans / mutta siitte hänen matcustaisans Herran Chri-
stuxen tykö / Tuoli. Ja oli tälle Päämiehelle swri
murhe hänen ainoan Tyttären tähden / ioca hänen
myös asoi matcan Herran Christuxen tykö.

III. On tämän Päämiehen anomisesta:

Mutta tule / ja pane Kätes hänen pääl-
lens / nijn hän tule Eläwäxi.

Näinen sanain cansa hän osotta hänen Vscone:
sillä hän vsko sen / että hän lasna ollesäs taidaist ja woisi
ylös herättä hänen Euolluista / sentähden että hän oli
euollut / cuinga Herran Christus oli tehnyt monda Sun-
nustähtiä / ja oli myös ylös herättänyt Euolluista sen

2.
Narratio
mortis filie.

III.
Petitio
auxilij à
Christo.

Luc. 7.

Leiken poian Nain Caupungista. Ja tahto hän sano
 nijs palio: Herra/tule minun Huonesen/cusa minun
 Tyttäreni macapi Euolluna / ia pane sinun Kätes hä-
 nen päällens / ia ios sinä sen teget / nijs tiedän minä
 wiofistā / että hän tule Elämäxi iällens. Ja tunnusta
 sen cansa / että Herra Christus on xri Herra ylähe
 Elämän ia Euoleman / ioca taita Euolluett ylös herättä-
 tä / ia saatta heitä iällens Elämän. Mutta että hän
 lästte HErran Christuren tulla hänen Huonesens / ia
 panna hänen Kätes sen Euolluen pijsan päälle / sen
 cansa hän osotta hänen Vscos heikouden: Sillä ei
 hän sitä taitanut uscoa / että Herra Christus poisolles
 sano palia sanan kautta taidaist ylös herättä häne Tyt-
 tärens Euolluista. Siisnä hän myös wäärin meni /
 että hän sano muodon meidän HErran Christuren es-
 teen / cuinga ia millä muotto hänen piti ylös herättä-
 män hänen Tyttärens / nimittäin / että hänen piti pa-
 neman Kätes hänen päällens / ia sen kautta händä
 ylös herättämän: Jota ei hänen olift tullut tehda /
 mutta piti andaman hänen haltuns sen Astan / ioca
 parhain tiesi sen muodon / cuinga hän hänen oman hy-
 wän suostons iälken tahdoi händä ylös herättä / ia sa-
 noman ninquin se Sadan Päämies / ioca rucoili hä-
 nen Palwelians edestä / ia sanoi: Sano xri sana /
 nijs minun Palwellian parane.

Matth. 9.

IV.

Promptitu-
do Christi
furgentis &
sequentis
cum.

IV. On meidän HErran Jesuren Christuren
 hywdest:

Näin nousi Jeesus ylös / ia seuralisi händä /
 ia hänen Opetuslapsens.

Esi Cornzelista osotta ia tietä anda / että Herra

ra Christ

ra Christus cohta cwili tāmān Päämiehen rucouren/
ia oli walmis cohta seuraman hānda. Eij hān mitä-
kän estettä ole wetānyt tāsā hānen etteens / eikā lykä-
nyt toiseri heikexi / mutta cohta noust ylös ia seuraist
hānda / niijn ettei tāmā Päämies oikēin saanut hānen
Aflans ulgospuhutuxi / ennein cuin hān ylösnoust.
Eij myös meidān Herra Christus nārkästynyt sen-
tāhden / että hān tuli ninquin hānda estāmān silloin /
cosca hān parhallans puhutteli Johannes Castaian
Opetuslapsia swrista ia corkeista Aisioista. Ja sano
Evangelista / että hānen Opetuslapsens myös seu-
raist ynnā hānen cansans : Sillā he olit aina Herra
Christuxen tykönä / ia eij coscan hāneštā erinet/
niijn cauwain cuin hān tāsā Maailmas nālywāisellā
muodolla oli : Senpāälle / että heidān piti cwleman
hānen oppins ia saarnans / ia nākemān hānen Sun-
nustāhtens / ia sijete sitā sama oppia ymbāri caiken
Maailman saarnaman ia opettaman / ionga syyn tāh-
den myös Herra Christus oli heitā cuxunut tygōns /
että hānen piti lähettāmān heitā ymbārins saarna-
man / ia hāneštā todistaman caikein Cansain edesā.
P. Marcus sano / että palio Cansa on hānda myös
seuranut / ia owat ahdistanet hānda. Tāmā Cansa on
myös tahtonut cwlla hānen saarnans / ia nāhdā hā-
nen ihmelistā tōitāns : Sillā he olit swttunet Pha-
riseusten wāārān oppin / ia tahdoit cwlla Herra
Christuxen suleista Evangeliumin saarna / iosta he
tunsit saawans lohducoren heidān sydāmīsāns.

V. On Herra Christuxen tulemistē Pää-
miehen Huonesen :

V.
Accessus
Christi ad

domu pri-
matia.

Za cosea Jesus tuli Päämiehen Huonesen / ia näki huilun soittealat ia Gansan hyminän / sanoi hän helle: Mengät pois / ei ole Piisa Cuollut / mutta hän makapi. Za he nauroit händä.

Näisä sanoisa Evangelista neliänäiset Astat edespane.

1. Että Herra Jesus Christus tuli Päämiehen Huonesen sisälle. Sijtte cuin hän oli parandanut tiellä matcustaisans sen Waimon / ioca punaista taitetta sairasti / iosta toises Cappales saatte ciolla: Niin hän aina matcusti / sihenasti cuin hän tuli Päämiehen Huonesen. Za sano P. Marcus ia P. Lucas / että cosea Jesus wielä puhui / nimitäin / sen Waimon cansa / iongä hän terweri teli / tulie monicahdat Päämiehen Huonestä / ia sanoit: Sinni Tyttäres on Cuollut / mitäs Westarille enämbi teet waiwa. Za tahdoit estä / ettei Herra Christus pitänyt kymän edemmä turhan / ninquin he aiattelit: Sillä ei he sitä taitanet. Vscos / että Herra Christus woisi händä Cuolluista plösherättä: Za sentähden he sanoit / ettei Päämies heidän Isändäns pitänyt edemmä waiwaman händä. Sen he kyllä uscoit / että Herra Christus taidaist paranda händä taudista / ios hän wielä Eläist: Mutta että hänen piti taitaman Cuolluista plösherättä / sitä ei he usconet. Za ilman epäilemätä / on hän tullut wielä swrembaan murhesen siit / että hän cioli io Tyttäreus Cuollexi: Mutta Herra Christus lohbutti händä / ia wahwisti hänen

Uleons/ sanoden hänen tygöns: Älä pelkä/ vaan
Ufco ainoastans.

2. Että hän näki huilun soittaiat / ja Eansan
hymisewän.

Sillä cosca meidän Herra Christus tuli Päämie-
hen Huonesen/ löyti hän siinä edesäns ne iotca huiluia
soittit/ sen tawan iälken cuin Jwettan Eansan seas stjs
hen aikaa oli/ että he soittit Suruweisua nijnen Euol-
luttien hauttamisella. Samallamuotto/ oli siinä myös
palio Eansa/ iotca olit tulleet seuraman Kwmista haut-
taan/ ioista monicahdat itkit / monicahdat siinä mu-
toin pidit hyminätä ja pauhinata / ninquin tapa on.
Ja näin Evangelista osotta ia tietä anda / että Pää-
miehen Tytär oli totisest Euollut/ ia nyt piti hauttaan
wietämän.

3. Että hän sanoi heille: Mengät pois/ Eij
ole Pijsa Euollut/ mutta hän macapi. Tämä
Jnhimisten mielestä on sangen camala/ että hän sano
Pijsan macawan/ ioca wiesistä oli Euollut / ia hengi
oli hänestä ulgoslähtenyt: Mutta HErran Chri-
stuxen edesä hän macaisti/ ninquin se ioca oli nuctunut
ia Vnen langennut. Sillä alkiambi on hänelle plöds
herättä Euollut / cuin yhdelle Jnhimiselle toisen V-
nestä herättä.

4. On Eansan naurosta. Tämä Eansa eij ym-
märtänyt Jumalan woima / mutta seurasti heidän
iärliensä/ ioca eij ymmärrä stä cuin Jumalan on: Ja
sentähden nämät naurois ia pillaisit stä/ että Herra
Christus sanoi Pijsan makawan/ ionga he nägit Euol-
luna makawan/ ia piti hauttaan wietämän.

2.
*Tibicines
carmina
lugubria
canentes.*

3.
*Electio tur-
ba.*

4.
*Turba ri-
sus.*

VI.

Ingressus
Christi in
domum.

VI. On HErran Christuksen sisälle käymisestä
Huonesen.

Josca nyt Gansa oli Ilgosalettu / meni
hän sisälle / ja rupeisi hänen Käteen / ja Pijs-
ca ylösnousti.

P. Mattheus colminaisiet Aikat tässä edestuoetta.

1.

Ingressio.

1. Että HErra Christus meni Huonen sisälle /
cusa se Euollut macaist. P. Marcus ja Lucas sano-
wat / ettei hän sallinut muita cansano sisälle menemän
cui Petruksen / Jacobin ja Johannem: Sillä
nämät colme hän enimäst swrisa ja corkisa Aisoisa ot-
ei hänen cansans / ninquin erinomaisiet ja wahwat to-
distajat. Ja eijs ainoast ottanut nämät colme can-
sans / mutca myös Pijcan Isän ja Aitin / että heidän
myös piti näkemän / että hän ylösherätti heidän Eys-
tärens.

2.

Apprehen-
sio manus
puella.

2. Että hän rupeisi häneen / nimitäin Pijcan
Käteen. P. Marcus sano / että hän myös puhui
Pijcan tygö sanoden: Talitha cumi, Se on nijn
palio sanoitu / Pijca minä sanon sinulle / nouste ylös.
P. Lucas kirioitta / että hän hwst sanoden: Pijsca /
nouste ylös. Ja sen saman sanan cautta hän ylöshe-
rätti häne. Nijn wälewä ja woimalinen on hänen sa-
nans / että mitä hän sano / nijn se tapahu.

3.

Puelle re-
suscitatio.

3. Että Pijca ylösnousti. P. Lucas sano / että
hänen hengens tuli iällens / ja nousti cohta ylös / ja
(ninquin P. Marcus sano) käwi / ja hän kässi anda
hänelle ruoka. Josca caiki kyllä osottawat ja todista-
wat / että tämä Pijca ioca oli Euollut / on tullut Elä-
män iällens. Ja osotta meidän HErra Christus Je-

sus tämän Sunnustähden cansa hänen Jumaluden
woimans / että hän palian sanan cansa taita ylöshe-
rättä Euolluita.

VII. On tämän Sunnustähden lopusta eli iul-
gistoresta :

**Ja se sanoma euollui ylliken calken sen
Maacunnan.**

P. Marcus ia Lucas sanowat / että Herra
Christus on fieldänyt / ettei heidän pitänyt sanoman /
mitä oli tapahtunut. Mutta tämä Sunnustähti / cuin
hän tässä teki / että hän ylösherätti tämän Päämiehen
Eytären / oli niin swri ia coralia / ettei se taitanut sala-
olla / mutta cohta kääwi se sanoma ulgos.

VII.
Eventus seu
divulgatio
hujus mi-
raculi.

Speturet ensimmäisestä Osasta.

Loci Com:
Ia Partis.

I. **O**ra Jesus Christus on calcia auttaman / iot-
ca hänen tygöns turwawat / ia händä au-
rens hwtawat. Eij hän fenengän rucousta hyliä eifä
ylöncäso / iotca oikias Bscos händä rucoilewat / mut-
ta ewle ia autta heitä. Ninguin Dawid Psalmista
sen todista sanoden : **Herra on lähä calcia nihtä /**
iotca händä auxihwtawat / iotca händä totudes
auxihwtawat. Dän tekepi mitä ne Jumalata
pelläwäiset anowat / hän ewle heidän rucou-
rens / ia autta heitä. Ja Jumala itse sano Esatan
Prophetan tyfönä : Ja se pitä tapahtuman / että
ennein cuin he hwtawat / tahdon minä wastata /
cosca he wielä puhuvat / tahdon minä ewlla.

Monemur
de Christi
potentia
E prompti-
tudine er-
ga omnes
afflictos.
Psal. 145.

Esai. 65.

Nijn myös Hilarius sano: Promptæ semper ad hominum præcationes sunt aures Dei. Se on: Jumalan corvat aina owat walmit Inhimisten rucouren puolen. Ja Augustinus sano: Oratio justi clavis est coeli, ascendit præcatio, & descendit miseratione. Se on: Sen wanhurskan rucous on Taimon Awain/ rucous ylösastu/ ia Jumalā armo alasastupi. Estimeräi on meille täsä Evangeliumis/ ioca osotta/ että HERRA Christus on ollut walmis auttaman täsä Synagogan Päämiestä: Sillä cohta kuin hän rucoili/ että hän tulis ia panis Rätens hänen Tyttärens päälle/ noust hän ylös ia seurast händä. Nijn hän wielä nyt telepi/ että cosca me tuscasa ia hädäsä hwdamme hänen tygöns/ nijn hän ewle ia autta meitä. Sentähden pitä meidän rohkiasti hwtaman tämän meidän wälimiehen tygö/ händä rucoileman sen Bscaluren cansa/ että hän tahto myös meidän rucouren ewlla/ ia meitä autta.

Discimus
piorum ho-
minum
mortem
somnia esse.

II. Että meidän HERRA Christus Jesus täsä sano/ Eij Pijca ole Cuollut/ mutta macapi: Sijtä me opeme/ että nijnen Jumalisten ia wanhurskasten Inhimisten Cuolema eij ole muu kuin yxi Vni/ iosa he macawat ninquin yhdesä Vnesa wijmeisen Duomio päiwän asti. Ja waidä se Inhimisen mielestä on Cuolema/ ia Inhimisen iärki eij sitä taida kättä/ cuinga se ioca Cuole/ ia tule maaxi ia mullaxi/ ia macapi haudasa monda sata Aiaistaidä/ pitä macaman? Taidä cuinga Cuolema pitä Vneri cusutta man? Nijn cuitengin hän Jumalan edesä macapi/ ninquin HERRA Christus sano/ eij waiwon tästä Pij-

casta:

casta/ Dän macapi: Mutta myös hän sano La-
 zaruxesta ioca Euollut oli Bethanias / ia macaifi
 haudasa: Meidän ystäwän Lazarus macapi. Ja
 5. Moseen Kirias seiso / että Jumala sanoi Mose:
 xelle: Sinun pidiä poisnuokuman sinun Isädes
 cansa. Nijn myös Dawid Euningasta seiso kirioi-
 tettu: Että hän poisnuokui hänen Isädens can-
 sa. Ja Salomonista hänen poiafians seiso myös
 kirioitettu: Että hän on poisnuokunut hänen Isä-
 dens cansa. Samallamuotto Josaphat / Jero-
 boam ia Abiam sanotan poisnuokeneri heidän Isä-
 dens cansa. Stephanuxesta myös seiso kirioitettu
 Apostolitteen tegois / että hän on cansa poisnuoku-
 nut. Nijn myös P. Pawali kirioitta niistä Euol-
 luisista hänen Epistolafians Thessalonicerein tygö / ia
 sano/että he owat poisnuokuneet. Item: Että he ma-
 cawat. Että me sen nyt olemma selä HERRAN
 Christusen omista sanoista / ia P. Kematun todistori-
 sta/ että nijnen Christilisten Inhimisten Euolema on
 yxi Vni / sentähden ei pidiä meidän pelkämän Euole-
 mata enämbi kuin Vnda / mutta hywällä mielellä tä-
 stä surkkaista Elämästä poislähtemän/ninquin me myös
 hywällä mielellä menemmä maata. Sillä ninquin
 Vnen kautta Inhiminen/ioca caiken päivän on työ-
 tä tehnyt/ia wäsyriä maata pane/saapi hänen wäkens
 iälläns / ia coco Xwmis on raitis cosca hän ylösnouse-
 pi: Nijn myös caicki se pahus ia heikous kuin Inhi-
 mises on/ syndia mwe poisca topi/ ia Inhiminen puh-
 das/ raidis ia wäkewä ylösnouse/ ninquin P. Pawal
 li siistä kirioitta Corintherein tygö / cusa hän puhu

Ioh. 11.

Deut. 34.

1. Reg. 2.

1. Reg. 11.

1. Reg. 22.

1. Reg. 14.

1. Reg. 15.

Añ. 7.

1. Thess. 4.

1. Cor. 15.

Tuolluitten ylösnousemista / sanoden: Se kylwetän catowainen / ia ylösnouse catomatoin. Se kylwetän huonollisudes / ia ylösnousepi Cunnias. Se kylwetän heikkoudes / ia ylösnousepi wikkewydesä. Se kylwetän yxi luonolinen Inhiminen / mutta ylösnouse yxi hengellinen Xwms. Ja sentähden sano sama P. Apostoli Philippereln tygö: Christus on minun Elämäni / ia Tuolema on minun wolttoni. Sillä Tuoleman kautta me pääsemme tämän Elämän surkeudesta / synnistä ia Tuolemasta / ia tulemme ihancaidisehen Elämään.

Philip. 2.

Christu esse
Dominum
uita ac ne-
cis.

III. Opeme / että meidän Herran Jesus Christus on yxi Herran ylixen Elämän ia Tuoleman / ia taita otta Inhimiseldä hengen poies ia iällens anda / ia meitä Tuolemasta autta. Ninkin se Cuningalisen Propheta Dawid sano: Meille on yxi Jumala ioca autta / ia se Herran ioca Tuolemasta pelasta. Ja Osean Prophetan tyfönä puhu Messias Herran Christus itse / ia sano: Minä tahdon wapahta heitä Welwetistä / ia autta heitä Tuolemasta. Nijn myös P. Pawali sano Romarein tygö: Että Herran Christus teke ne Tuolluet Eläwäxi / ia cutzu ne cappalet iotca eis ole / ninkin ne olisit. Ja Timotheuren tygö sano hän: Christus on Tuoleman poisottanut.

Psal. 68.

Ose. 13.

Rom. 8. &
14.

2. Tim. 1.

Luc. 7.

Estimeräi tämän päälle on meille tässä Evangeliumis / cuinga woimalisesta hän ylösherätti Tuolluista Synagogan Päämiehen Eytären / hänen woimalisen sanans kautta. Ja lesten Waimon Poian Nain

Caupungis. Nijn myös Lazaruxen Bethanias/
ioca io colme yötä oli haudasa maannut. Ja ninquin
hän on heitä ylösherättänyt / nijn hän myös pitä mei-
tä ylösherättämän wiimeisnä päivänä Euolluista / eij
tähän catowaisen / ninquin he silloin haudattiin / mutta
sihen ijancaikisehen Elämän.

Iob. 11.

Toinen Osa.

E Nsimäinen Osa oli Synagogan Pää-
miehestä / hänen rucourestans ia Bscostans /
nijn myös siistä Sunnustähdestä / cuin meidän
Herra Jesus Christus tefi hänen Huonesans / että
hän ylösherätti hänen Tyttärens Euolluista : Nyt tää
sä toisesa Osasa saamme ewlla tästä Waimosta / ioca
sairasti punaista tauttia / ia hänen puhdistorestans /
ionga Historian Evangelista wiidesä Cappalesa edes-
pane.

I. On tämän Waimon personasta / ia hänen tau-
distans :

Ja cäho / yxi Waimo / ioca carltoistahm-
mendä Wuoria oli punaista tauttia Saira-
stanut.

Mikä Waimo tämä on ollut / eij Evangelista si-
tä mitäkän kirjoita : Mutta monicahdat wanhat Kir-
con Opettajat sanovat / että hän on ollut siistä Cau-
pungista Cæsarea Philippi, ionga Caupungin De-
rodexen Poica Philippus on andanut ylösraketo
Nomin Keisarin Cunniaxi. Tämä Waimo on ollut
rasean taudin alla / ioca händä waiwaisi / eij yxi eti cari

Analysis
II. Partis
Quinque
membra
Compre-
hendens.

Mulier pro-
fluvio san-
guinis la-
borans.

Aiastaida/Mutta coco caritoistakymmendä Vuotta.
Ja sekä P. Marcus että Lucas kirioittawat/että hän
oli palio kårsinyt monelda Lääkäriidä/ia caiken hänen
saatuns culuttanut hänen päällens/ia eis yriskän taita-
nut händä parata. Ja on tämä kõyhä Waimo cowin
waiwattu tåldä taudilda/ ioca caiken hänen wälens ia
woimans oli poisottanyt / ia Lääkäritten kåsisa palio
kipua kårsinyt/ iocca händä moninaisen catkeran iuo-
misen/ woittein/ Plaastaritten ia muiden wälicappa-
sitten kautta owat waiwanet. Ja wielä päälisexi oli
eullut swren Kõyhytten/ sentähden / että hän caiki
hänens saatuns oli culuttanut Lääkäritten päälle/ nijs
ettei hänellä mitäkän ollut iälläns.

II.

Attactus
fimbria ve-
stimenti
Christi.

II. On tämän Waimon rupemisesta HErran
Christuxen waattesen:

Hän kåwi hänen takanans / ia rupeisi
hänen waattens Stepesen / sillä hän oli sano-
nut ikellens: Jos minä waan rupen hänen
waatteens/niin minä tulen terweri.

Tåsa Evangelista cahtalaiset Astat edespane.

1.
Accessus à
Tergo.

I. Että hän kåwi hänen takanans. Sillä cos-
ca meidän HErra Jesus Christus oli mæcasa / ia kå-
wi tiellä tämän Päämiehen ia Opetuslastens cansa/
nijs tuli tämä Waimo ia kåwi hänen takanans / sen-
tähden ettei hän rohgenut kånä Inhimisten näky-
wisä. Ja Mosexen Laissa seisõ: Että se Waimo
ioca oli cauwain punaises taudisa/ piti oleman saasta-
nen/nijs cauwain cuin hän olift sijnä taudisa.

Levit. 15.
Num. 5.

2.

2. Että hän rupeisi HErran Christuxen waat-

ten Liepesen: Sillä hän oli sanonut / jos minä waan
saisin ruweta hänen waatesens / niin minä tulisin ter-
weri. Tämä Waimo on cöllut Herrasta Christu-
resta / ninquin P. Marcus sano / sen hywän ia cöllui-
san sanoman / cuin hänestä käwi / että hän oli walmis
caidia auttaman / ia oli parandanut monda / iotca
taudiliset owat olleet / sekä Epitaliset / Rambat / So-
klat / Ewroit ia Halwatut / ia Euolluita ylösherättä-
nyt: Ja tästä saii hän sen Bcon / että hän myös pi-
ti händä parandaman / ninquin hän muita oli paran-
danut. Ja sentähden otti rohkiuden hänen etteens /
ia meni hänen tyköns / ia käwi hänen takanans.

*Contrastio vesti-
menti
Christi.*

III. On Herran Christuxen kääntämiseksi tä-
män Waimon puolen:

III.

*Conversio
ad mulierē
& intuitus.*

Niin Jesus käänsi hänen / ia näti hänen.

Ne mwt cari Evangelisterit sanovat / että Jesus
tunsi / että awu oli hänestä ulgostäynyt / ia käänsi hä-
nens Cansan seasa ia sanoi: Cuca se on toca minun
rupelisi? Cosca caidei kielsi / sanoi Pietari ia mwt
Dpetuslapsi: Westari / Cansa sinua abdistala
waiwa / ia sinä sanot / cuca minun rupelisi? Niin
sanoi Jesus / iocu minun on ruwenut / sillä minä tun-
sin / että awu minust ulgostäwi / minä tiedän / että iocu
on minun waateiseni ruwenut ia tullut terweri. Ja
hän cagoi ymbärins / sen iälken ioca sen oli tehnyt /
cosca Waimo näti / ettei se sala ollut: Mutta Wai-
mo pelkäsi / sillä hän tunsi / mitä hänen cansans oli
tapautunut / ia tuli wapisten / ia langeisi hänen ial-
cains etteen / ia ilmoitti caiselle Cansalle / mingä syyn-
tähden hän oli ottanut hänen päällens.

IV.

*Allocutio
& intuitus.*IV. On h^{er}ran Christuxen puhesta tämän

Waimon tygö:

Ja cuin hän näki hänen / sanoi hän: Ole
hywäsä turwasa Tyttäreni / sinun Vscos on
sinun terweri tehnyt.Näisä sanoisa P. Mattheus cahatalaiset Astat
edespane.

1.

*Consolatio
Christi con
solantis
mulierem
confiden-
tem.*1. Että hän käski hänen olla hywäsä turwasa / ia
sen cansa lohducca händä / sillä hän pelkäisi ia wapisi.
Hän lwli ia toiwoi saavans sekä ruweta h^{er}ran
Christuxen waatten Liepesen / ia saada hänen terwey-
dens iällens: Mutta cosca h^{er}ra Christus kysyi/
cuka häneen rupeisti / niin hän peliäten ia wapisten kää-
wi edes. Sentähden lohducca h^{er}ra Christus händä / ia
cuku hänen Tyttäreksens sanoden / Ole hy-
wäsä turwasa Tyttäreni. Ninkin hän tahdoisi
sano: Älä pelkä sentähden / että minä kysyin / cuka
minuu rupeisti? Sillä ei se ole sinun häwäistöres eikä
wahingos / mutta sinun ylistöres ia Eunnias / senpääs-
le / että caieki ymmärräisti sinun Vscos / että sinä V-
con cautta minun päälleni sait iällens sinun terwey-
des.

2.

*Fidei rūs
Efficacia.*2. Että hänen Vscos oli hänen terweri teho-
nyt. P. Marcus kirioitta / että h^{er}ra Christus
sanoi tälle Waimolle: Ole hywäsä turwasa Tyt-
täreni / sinun Vscos on sinua auttanut / mene
rauhan / ia ole terwe sinun wltzaurestas. Täsä
nyt h^{er}ra Christus ylistä tämän Waimon Vscoa
caiken Cansan edesä / cuin händä seuraisi. Ninkin
hän tahdoisi sano: Että sinä olet sinun Vscalluxes

minun päälleni pannut / nijs sinä olet si' tä saman se-
nun Bscos kautta terweydes iällens saanut.

V. Da tästä Tunnustähdestä / cuin Herra Chris-
tus tästä tefi :

**Ja se Walmo tuli terweri samalla het-
tellä.**

P. Marcus sano / että hänen weri lähtens cohta
cuivetui / ia tunsit hänen Armissans / että hän oli ter-
weri tullut sijsä waiwasta. Ja Cohta samalla het-
tellä tuli hän terweri hänen taudistans : Ja osotta
meidän Herra Jesus Christus hänen Jumaluden
wä lens ia woimans / että hän taita ia woij caidi tau-
die parata ilman Blconaissta wälicappaletta / ia to-
disti sen cansa / että hän on se Blgosuwaattu Messias
Maailman wapahia / ioca piti tuleman Maailman :
Sillä hän ymindns taisti sen tehda / iota ei caidi Lää-
kärit taitaneet tehda / ioinen päälle hän caidi hänen
saatuns oli culuttanut. Ja tämän Tunnustähden
kautta on tämän Synagogan Päämiehen Bscu swre-
sta wahwistettu : Sillä hän seuraisi ynnä muiden can-
sa meidän Herra Jesussta Christusta / ia seki näki että
cwli / mitä hän tämän Waimon cansa puhui ia tefi.
Ja cosca hän näki ia ymmärsi / että se Waimo / ioca
nijs swren hetken / nimittäin / caritoistakymmendä
Wuorta oli sairastanut / saij nijs äkistä Herra
Christusen woiman kautta hänen terweydens iällens
nijs hänen Bscos sijsä enättin ia wahwistettin / että
seki hän itse / että coco hänen huonens Bscoi.

V.
Miraculum
ipsum seu
effectum
habet.

Loci Com:
II^a Part^a.
Discimus
Deum ali-
quandiu
differre au-
xilium.

Opeturet toifesta Osasta.

I. Peme / että Jumala hänen ihmeli-
sestä neuvoistans wiisyyttä toistnans awun
cansta / ia anda Inhimisten heikens ristin
alla olla / senpäälle / että hänen apuns sitä paramin
tuttaist / ia hänen cunnians sitä enämbi ia lawiamat-
da tulist ymbäri lewitetyri : Sillä ios Jumala cohta
auttaisi Blgos ristin alda / ninquin Inhimiset tahdoi-
sti / iotca ristin alla ei kauwain tahdoist olla / niin ei
hän taidaist aiatella / mistä se apu hänelle tulist / twoli-
si sen ihestäns tulewan / eikä sitä taidaist tietä / että se
apu tule Jumalalda / ia että Jumala on se ainoa ioca
händä autta. Ja sentähden Jumala heikens anda
Inhimisten ristin alla olla / ia ei cohta händä autta /
senpäälle / että hän oppist tundenman ia tunnustaman /
että Jumala ihe händä on auttanut / ia ei yxilän mro /
ia pitä sen tietämän / että cosca Inhimisen apu pwt-
tu / niin Jumalan apu alcaapi. Ninquin meille on
Estimeräki täsä Waimosa / ioca coxitoistakymmendä
Vuotea sairasti punaista tauetta / ia olisti Jumala tai-
tanut händä cohta autta ia terweri tehda : Mutta
hän annoi hänen sen taudin alla olla niin kauwain / ia
annoi hänen kiusata Lääkärettä / iotca ei cuitengan
taitanet taidkein heidän neuvoinsa cansta händä ter-
weri tehda / ia sijete äskēin / cosca hän caidei wälicap-
palet oli kiusanut / ia ymmärsi ettei ne händä taitanet
autta / Niin Jumala sijete tuli awun cansta / ia teki hä-
nen terweri / että hänen piti sen tietämän ia ymmär-
tämän / että cosca caidei Inhimisten apu oli alcona /

niin

nijn Jumala tuli hänen apunsa cansa. Nijn & myös Exod. 14.
 tapahui Israelin wäen Cansa / cosca he olit tulleet
 Blgos Egyptistä / ia Pharao Euningas aioli heitä
 taka caiken Sotawälens cansa / nijn he olit caikkein
 swrimasa waarasa: Sillä punainen Meri oli heidän
 edesäns / wiholinen heidän takanans / Wuoret olit
 cahden puolen / ettei he cubungan saanet paetta / mutta
 piti taicka wiholissida Euoliari lyötämän / taicka iuo-
 reman Mereen ia upottaman ikens sijhen: Ja he
 caicki pelkäiste ia hwsit / sillä eis he nähnet mwta ede-
 säns cuin Euoleman. Silloin HErra Jumala ike
 tuli yhden swren / wäkewän ia ihmelisen awun cansa /
 ia lasti heitä läpise Meren cuirwin Jalgoin ilman
 mitäkän wahingota: Ja Upotti sijhen Pharaonin /
 ynnä caiken hänen Sotawälensä cansa. Samalla-
 muotto seiso kirioitettu P. Johanneksen työdnä / yh- Ioh. 9.
 destä sokiasta miehestä / ioca io Aitins cobdusta oli so-
 kiana ollut / tämä myös on ollut swren ristin alla caik-
 ken Eliaicans / senpäälle / että (ninquin HErra Chri-
 stus sano) Jumalan työt piti hänesä ilmoitettoman:
 Ja meidän HErra Christus autti händä / ia annoi hä-
 nen nägyns iällens. Ja monda mwta sencaltaista Est-
 merkia ovat sekä Wanhassa että Bdesa Testamentisa /
 ioista meidän pitä oppiman / että me olemma kärswäi-
 set ristin alla / ia toiwomme / että Jumala wiimein tule
 wäkewän awun cansa / ia silloin enimmäst / cosca caicki
 Inhimisen apu on Blcona.

II. Opeme / että Inhimisten apu on caicki euro Omne me-
 ha / ia eis taida menestyä / iollei Jumala antaa sijhen dichnam &
 hänen hywästisluognaustans. Ja ninquin caicki mw opem homi-
num esse ir-

ritam sine
benedictio-
ne divina.
Psal. 127.

Inhimisen edesotcamus / työ ia teko / eij taida mitäkän
hywä matcan saatta ilman Jumalan awuta / ninquin
Psalmissa seisoo: **Ellei D^{er}ra ylösra^uenna Duo-**
netta / niijn he turhan työtä tekewät / iotca sitä
ra^uendawat. Jollei **D^{er}ra** wariele Caupun-
gita / niijn wartiat turhan sen ylitze waltowwat:
Niijn myös Lääkäriin työ ia apu on turha / eikä tai-
da Inhimistä autta / iollei Jumala hywästistugna hä-
nen Työtäns / ia anna sijnhen menestystä. Ninquin sen
päälle tässä Evangeliumis on Esimerkki / että tämä
Waimo / ioca caritoistakymmendä Wuotta sairasti
punaista tauttia / ia culutei caidei hänen saatuns Lää-
käritten päälle: Mutta ettei Jumalan apu ia hy-
wästistugnaus sijnä cansa ollut / niijn se caidei oli tur-
ha / ia eij taicanut mitäkän hywä matcan saatta. Lää-
käriin woittet ia mwt luonoliset wälicappalet ovat Ju-
malan lahjat / ioca myös ne ike on säätänyt / ninquin
Syrach sano. Niijn eij he cuitengan taida omalla
wäelläns ia woimallans keta^ukän parata / ellei Juma-
la anna sijnhen hänen hywästistugnaustans. Sentäh-
den eij pidä Lääkärit luottaman heidän wiricans / työns
ia woittens päälle: Mutta rucoileman Jumalata
caidein ensistä / että hän annaist hywästistugnauxens
sijnhen / että se menestyi. Ja ne iotca sairastawat / eij
pidä cohta Lääkäriin työ ekimän / mutta ensistä pa-
keneman Jumalan työ / ia hänelä apua anomat:
mutta ios Jumala pita cwleman hänen rucouxens /
niijn caidein ensistä tehkäⁿ synnin catumuxen ia Glä-
män parannoxen / ia sopican ensin Jumalan cansa /
ninquin **Syrach** siitä caunista opetta ia mana / sano

Syr. 8.

Syr. 10.

den: Minun poikani / coscas olet sairas / niin
 rucoele D'Erra / niin hän tekepi sinun terweksi.
 Laaka pois syndi tekemästä / ia tee sinun Kätes
 nuhtettomaksi / ia puhdisti sinun Sydä-
 mes kaikista pahasta
 tegosta.

XXV. SUNNUNTAY JÄG.
 Pen p. Colminaisuden Sunnuntain.

Evangeliumin Kirjoit-
 ta p. Mattheus 24. Lugas.

El sanoí Jesus Opetus-
 lapsillens: Cosca te nägettä hä-
 witöxen cauhisture / iosta sanot-
 tu on Daniel Prophetan caut-
 ta / seiso van siinä Pyhässä siasta /
 (ioka tāmān luke / se ymärtäkān). Silloin ne

quin Judeas ovat / paetkan Vuortein pääl-
 le. Ja iotca Caton päälle ovat / älkän alas-
 astuco ottaman mitäkän Huonestans. Ja
 ioca Pellolla on / älkän iällens palatco waat-
 teitans ottaman. Wutta wee rascasten ja
 Imettämäisten niillä päiwillä. Wutta ru-
 coileat / ettei teidän paconna tapahuisi Tal-
 wella / eikä Sabbathin päällä. Sillä että
 silloin pitä swren waiwan oleman / iongacal-
 tainen eij ole ollut Waaailman algusta tähän
 aikaan asti / eikä tästedes ole. Ja ellei ne
 päiwät lyhetäisi / niijn eij yriäkän Riha tulisi
 wapahdeturi / mutta Ulgoawalittudē tähden
 ne päiwät lyhetän. Silloin ios iocu teille
 sanois: Catzo / täsä on se Christus / taieka
 kellä / niijn älkät Wscoco. Sillä että Fal-
 stie Christuret / ia Falstie Prophetat ylös-
 nousewat / ia tekewät swret Tunnuštähdet
 ia Ihmeet / niijn että myös / ios taidais olla /
 nekin Ulgoawalitut exymisen wietetäisin.

Catzo / minä olen teille edellä sanonut.
 Jos he siis teille sanowat: Catzo / hän on
 Corwes / niijn älkät ulgoasmengö. Catzo /
 hän on Camaris / älkät Wscoco. Sillä nin-

quin pitk äisen tuli leimahta Idästä/ia näky-
pi haman Ländehen / niijn myös ombi In-
himisen poian tulemus. Mutta cusa raato
on/ siihen myös Cotcat cocounduwat.

A S A Evangeliumis meidän
HERRA Jesus Christus ennusta ia
saarna sijtä rangastoresta / ioca piti
käymän Jerusalemin ia myös coco
Judean ylige/ ia sijtä merkitä/ ioca
sen edellä piti käymän. Niijn myös
lohduetta hänen Opetuslapsians / ettei heidän pidä
peliästymän sentähden/ muetta rucoileman Jumalata/
ia aicanans pakeneman sen rangastoren edestä. Sitä-
litiin ennusta HERRA Christus myös täsä Maailman
lopusta / ia niistä merkeistä cuin sen edellä piti käy-
män / manaten hänen Opetuslapsians ia meitä caic-
tia / että meidän pitä cawahhtaman niistä wääriä ope-
taita/ iocca meitä pytäwät wietellä / ia saatta wäärän
oppin: Lohduetta myös/ että hän ihe tahto olla meidän
tykönän ia meidän cansan/ ia meidän ihe pitä cocoun-
duman hänen tygöns / ninquin Cotcat cocounduwat
raadon tygö. Silan tähän saarnan owat Opetuslapset
hänelle andanet/ sillä cosca HERRA Christus ulgoime-
ni Jerusalemin Templistä / niijn hänen Opetuslap-
sens käwit edes/ että he esotaiste hänelle Templin ra-
kennohen: Niijn sanoi Jesus heille / Ettäkö te caic-
tia näitä näge? Totifesta sanon minä teille/ Eij pidä
iätettämän täsä kiwiä kiwen päälle / icca eij mahhan

Exordium
à summa
Evangelij.

Occasio hu-
jus concio-
nis Christi.

cutisteta. Ja cosca he sen ewlit / kysyit he hänelle / sa-
uoden: Sanos meille / cosca tämä tapahtu / ia mikä
pitä olema sinun tulemises merkki? Ja sen cansa ilmoi-
tit ia osoit heidän aiatozens / että he lwlit Jerusale-
min Templin seisowan wiimeisen päiwään asti. Ja sen
cuiin meidän Herra Christus puhui Templin rakens-
nohesta / ettei kiviä pitänyt iäämän kive päälle / sen he
ymmärste Maailman lopusta / cosca sekä Jerusalemin
Templi / ia coco tämä Maailma piti hukumian: Ja kās
wi nijsn heidän kysymisens molembain sekä Templin
että Maailman lopun päälle / sentähden myös mei-
dän Herra Christus molembain kysymisen päälle heil-
le wastauxen anda.

Tämä Euangeliumi yhtensopi sen seisemenen
Vseoncappalens cansa / cusa me tunnustamme ia sa-
nome: Minä uscon / että meidän Herra Jesus
Christus on tulewa Duomiheman Eläwitä ia Euol-
luta. Ja seisemenen rucouxē cansa / cusa me rucoilem-
me / että Jumala meitä wartelst kaikesta pahasta.

Propositio
bimembris.

Tämä Euangeliumis on cōxi Osa:

I. On Jerusalemin häwitörestä.

II. On Herran Christuxen wastauresta hänen
Opetuslastens kysymisē päälle / ia niistä merkeistä / iot-
ca pitä edellä käymän wiimeistä Duomiopäiwä:

Ensimmäinen Osa.

Analysis
la Paris,
quinque
membra
centinens.

Nim pallo cūm tähän Ensimmäisen cap-
palen Jerusalemin häwitörestä tule / edespa-
ne Euangelista sen wiidesä cappalesa.

I. On siistä aiaista / cosca tämä häwitös piti ta-
pahuman.

Ja sanoi Jesus Opetuslapsillens / cosca
te saatta nähdä sen häwitöksen julmuden / to-
ca on sanottu Daniel Prophetan cautta /
seisovan siinä pyhässä siassa / ioca tämän luke
se hymmärtäkän.

Tässä meidän HERRA Jesus Christus wastapi
Opetuslasten kysymiseen Jerusalemin Caupungin ia
Templin häwitökestä. Ja cosca te saatta nähdä hä-
witöksen julmuden: Græcan Textis seiso se Sana
βδελυγμα, ioca on nijs palio / cuin xri sangen cauhia ia
julma / ioca caidei cauhistuvat ninquin yhtä häijyä ia
hirmuista cappaletta. Ja anda HERRA Christus sen
cansa tieta / että sencalcainen julma rangaitos ia hä-
witös piti käymän ylise Jerusalemin / että caidei ioc-
ca sen näkewät eli cwlewat pitä cauhistuman sen ylis-
se. Ja että meidän HERRA Christus wetäpi tähän
sisälle Danielin Prophetan ennustoksen / nijs tule
meidän cago mitä hän siistä kirioitta ia Prophetera:
Sillä hän on io monda sata Aiaistaiden emmein siistä hä-
witöksen julmudesta ennustanut / Ninquin siinä yhdes-
kannes lugus seiso / cusa hän näin kirioitta: Ja
häwitöksen sulmus pitä selsoman Cherubin sis-
pein wieresä / ia on päätetty / että se pitä loppun asti
häwitettyi tuleman. Tämä Prophetia silloin täytet-
tin / cosca Romin Keisari Cæsar Caligula, ioca oli se
neliäs Romarein Keisari / annoi panna hänen Cu-
rans Jerusalemin Templin sijhen caidein pyhimän

I.
Tempus de-
solationis.

Dan. 9.

staan / cuhunga ei pyhään tohtinut sisälle mennä / mut-
ta yllinäinen Pappi yhden kerran Vuodesa / ia sen
cansa swresti turmeli coco Templin ia sen pyhimän
sian / ioca oli xpi julmuus ia Euhistos caidein edesä /
että sen Jumalattoman Keisarin Euan piti siinä
paicasa Cherubin siipein wieresä seison. Ja se oli
xpi merkki siihen / että pacanaa piti sekä Templin / että
coco Jerusalem Caupungin Maahan kulistaman
ia häwitämän / ia sentähden anda Herra Christus
heille sen merkki / cosca he näkewät sencaltaisen hir-
muisen julmuden siinä pyhässä Jerusalem Templi-
ssä / niin sen saman Templin häwitös / Caupungin ia
coco sen Maacunnan läsnä ombi.

II.

Mandatum
Christi de
capefcenda
fuga.

II. On Herra Christusen manauksella ia käsk-
tyssä pacoon :

Silloin ne totea Judeasa ovat / paetkan
Buorttein päällä : Ja totea Caton päälle o-
wat / älkän alastulco ottaman mitään Huo-
nestans : Ja ne totea Kidolla ovat / älkän pa-
lateo waatteitansa ottaman.

Tässä meille cahtalaiset edespannan.

I. Että ne ioca Judeasa ovat / pita pakene-
man Buorttein päällä. Joilla sanoilla Herra Chris-
tus neuwo ia mana hänen Opetuslapsians ia muita
Christilistä Inhimistä / että cosca nämät piti tapahtu-
man / silloin piti heidän pacoon izens andaman / ios
he tahdoit hengens pita : Ja osotta myös heille sen sian
cuhunga heidän pakenemä pita / nimittäin / Buorttein
päällä / cuhunga Sotawäki ei pääse / eikä taida heille

wahin

wahingota tehdä. Ja Eusebius kirjoittaa / että Apostolit ja muut Jumaliset Inhimiset/owat tämän saman Herran Christusen kätyn iälken menneet yhteen Eupungin Pella nimellä Jordanin wirtaan työntä / ja siinä owat olleet rauhasa wiholislida.

2. Että ne iotca olit Eaton päälle eli Redolla / ei pitänyt palaiaman Huonesen ottaman waatteitansa eli muuta mitäkän : Näillä sanoilla Herrä Christus käski kirjutta pacoon / eikä milläkän muotto wijwyttämän. Tuin hän tahdoisi sanoa: Eij teidän pidä siekaileman eikä wijwyttämän / mutta teidän pitää nopiaa pakeneman / ennein kuin wiholinen teitä kätetä / iättäkät Eoton ja caiki siihen / ja pyytät hengen päästä.

III. On Herran Christusen walitorea / rascain Waimoin ja Imettäwäisten waiwasta :

Mutta wee niille Rascaille ja Imettäwäisille niinä päiwinä.

Meidän Herrä Christus tässä surcuttele niistä Waimoia / iotca siihen aikä owat rascat ja Lasta imettävät / eij sentähde / että synnyttä Lapsia erinomaisesta Awioistuksesta / eli Lapsia imettä on syndi ihestänsä / sillä Jumala sen ihe niin saatänyt on / ja se on Waimon erinomainen caunistos : Mutta sentähden / että rascaille Waimoille on työläs paeta ja matcusta heidän cuormans cansa / kuin he Eohdusans candawat. Niin myös niille ioilla Lapsel niasä owat / on sangen työläs ja rascas matcusta pienen Lapsen cansa / ja paeta wiholisen edhestä. Ja sentähden sano Herrä Chri-

III.
*Quærela de
misera con-
ditione præ-
gnantium
& lactan-
tium.*

stus wee nisse rascaille/ ia imettäwäissille nijnä päi-
winä. Niquin hän olift tahonut sano: D nistä
Waiwaisia iocca silloin rascat owat/ ia Lapsia imettä-
wät/ cuinga työläs heidän on silloin paeta/ ia waicka
he pakenewat/ nijn cuitengin wiholiset saawat heidän
kijnni/ ia surmawat heitä ynnä Lastens cansa. Tertul-
lianus kirjoitta nainen HERRan Christuxen sanain
päälle: tämän ulgostoimituxen: Non autem inter-
fectio Væ est vox clamantis & execrantis, sed
commiserantis & dolentis. Se on: Eij HERRa
Christus sen sanan cansa Wee Duomise eikä pahasti
kiroa/ muetta pitä cansa kårsimystä heidän cansane/ ia
armahetele heitä.

I V.

Adhortatio
Christi ad
preces

IV. On HERRan Christuxen manauksista ru-
coureen:

**Mutta rucoeleat / ettei teidän pacon ta-
pahtuksi Talwella eikä Sabbatina.**

Tässä meidän HERRa Christus osottaa sen oikian
muodon/ mitä heidän pitä tekemän sencaltaisesa tufe-
rasa ia hädästä/ nimittäin/ rucoileman Jumalata/ että
hän nijn laittaisti / ettei se tufsa tulist heidän päällens-
Talwella eikä Sabbatina: Sillä Talwisen aican o-
wat pacaiset/ tuisent/ sateet ia mure waaraliset ilmat/
että ioca silloin pitä pakeneman wiholisten edestä / se
kårst wilua/ ia usein Lumesa kijni saadan cosca iället
näktywät/ ia päiwä silloinon lyhykäinen/ että se ioca
pagos on eiscawas kerliä. Nijn myös Wuoretein pä-
le eij ole hywä olla pacaisen ia lumen sfälle / eikä
myös tohdi tehdä walkiata etteens Wiholisten tåh-
den/ ioca cohta sinne mene / cusa hän saugun ia wal-

fian näkepi / ia löydäisi heitä stellä. Niin myös Sab-
 batin päivänä ei ole hyvä paeta / sillä Jwettain Can-
 sa heidän Jsädens säädyn iälken oli siinä lwlosa / ettei
 heille ollut luwalinen / waikka cuinga swri-tusca hei-
 dän-päällens oli / matcusta Sabbatina enämbi kuin
 tuhanen astelda / ioca cugutan Sabbatin matcari.
 Tästä hErra Christus tässä puhu / ei seneähdän / että
 hän Jwettain Cansa siinä astasa pitä / eli siijhen wäärän
 lwlon heitä wahwista : Mutta hän puhu sen iälken /
 cuin he aiattelit. Ja tahto niin palio sano : Että tei-
 le on se aiatos / ettei ole luwalinen Sabbatin päivän
 päälle matcusta eli waelda / enämbi kuin yhden Sab-
 batin matcan / niin rucoelcat siis / ettei te mahtaisi pa-
 eta wiholisten edestä Sabbatina / sillä silloin te ei
 caumas saa paeta / ia wiholinen teitä cohta saawut-
 capi.

V. On siistä syystä / mingä tähden heidän pitä
 pakeneman ia rucoileman :

Sillä että silloin pitä swren waiwan ole-
 man / ettei senealtaista ole ollut Maailman
 algusta tähän Aican asti / eikä edespäin pidä
 oleman. Ja tollet ne päiwät tulisi lyhettyri-
 ntin eli yriskän Liha tulis wapahdeturti : mutta
 Elgostwalittuiden tähden pitä ne päiwät ly-
 hettämän.

Tässä hErra Christus osotta sen syyn / mingä
 tähden heidän piti pakeneman ia rucoileman / nimitt-
 täin / sen swren tuscan ia waiwan tähden / cuin silloin pi-
 tä oleman / niin ettei Maailman algusta senealtaista

v.

Ratio ca-
 pessende
 fuga &
 precatio-
 nis.

ole ollut. Ja mitä meidän Herra Kristus tässä en-
nusta/ se on caide tullut täytetyri silloin/ koska Titus
Wespasianus Romarein sotawaen Cansa tuli Jeru-
salemin/ ia selä Caupungin etä Templin maahan
tulisti/ ettei kiviä täänne kiven päälle/ ninquin Iose-
phus kirioitta/ ia sen kymmenenen Sunnuntain pääl-
le jälken P. Colminaisuden Sunnuntain ioca Vuosi
siitä saarnatan. Ja se cuin Herra Kristus tässä sa-
no/ etä iös ei ne päiwät tulist lyhetyri/ niin ei xri-
stän Liha tultis wapahteturi: Sen cansa hän tietä an-
da/ etä iöllei Jumala estäisi wiholista ia heidän jul-
muttans/ ia yhtiä määrä heidän etteens panist/ ionga y-
ligen ei he saa käydä/ niin ei xristän Liha/ Se on/ ei
xristän Inhiminen coco Judeasta heidän Kästäns ia
murhasta pääst / mutta caide surmataisin ia tapetais-
sin. Mutta etä siinä wielä monicahtat owat Blgof-
walitue/ lyhendä Jumala nijnen tähden ne päiwät/ ia
wähendä Sotawaen wallan/ niin ettei he niistä saa
surmata. Ja tähän asti Herra Kristus on ennusta-
nut Jerusalemin häwistörestä.

Loci Com:
Ie Partis.

Discimus

Deum pu-

nire regio-

nes, vario-

nes et civi-

tates pro-

piter pecca-

ta.

Prov. 28.

Gen. 8.

Opeturet ensimmäisestä Pfasta.

I. **P**eme/ etä Jumala caide waldias
rangaise Maacunnat/ Caupungit ia Kylät
synnin tähden/ cuin Inhimiset hänen Kä-
stääns ia tahtons waskan tekewät/ selä hänen pyhän
sanans ylöncaken/ ia monen myn synnin tähden/ nin-
quin Salomon sano. Ja meille on monda Esimer-
kiä sen päälle/ cuinga Jumala on rangaisnut synnin:
Sen ensimmäisen Maailman Jumala rangaise We-

den paisumisen cansa / nijsn ettehdäitista cuin silloin
 Maanpäälle asuit yrifän idäny / paissi Noe ihe cah-
 dexandena / ionga Jumala Archisa Jhmelifest warie-
 li / nijsn monen Aallon ia swren tulispään seasa / nijsn
 cauwain cuin Wedenpaisumus ylihen kawi. Sodo-
 man ia Gomorran Jumala rangaisi heidän syndeins
 tähden tulen ia tulifiwen cansa / ionga hän annoi sa-
 ta Zaiwasta. Niquin Jumala itze sista puhu A-
 brahamin cansa sanoden: Sodomas ia Gomo-
 ras on swri hwto / ia heidän syndins on sangen
 rascat. Ja WErran Engelle sanoit Lothin ty-
 gö / että meidän pira häwittämän sen paican /
 sentähden / että heidän hwtons on swri HErran ede-
 sä / ioca meitä on ulgosähettänyt häwittämän heitä.
 Sen Jumalattoman Cuningan Pharaonin Juma-
 la Upotti punaisen Mereen caiken hänen Sotawa-
 tens cansa. Ja täsä Evangeliumis on meille yri cau-
 hia Esimerä / cuinga hirmuifesta Jerusalemin ia
 WErran Tempel rangastin synnin tähden / nijsn et-
 tei kiwiä iäänyt kiwen päälle / niquin Jumala Je-
 remian cansta oli puhunut sanoden: Minä tah-
 don Jerusalemin tehdä yhdexi kiwi rouckiaxia
 Lohi karmeln asuma siäxi / ia tahdō häwittä Ju-
 dan Caupungit / nijsn ettei yrifän nijsä pida Asu-
 man. Ja pane cohta sen syyn / mingsä tähden he
 nijsn piti rangastaman / sentähden (Sano hän)
 Että he ylönandawat minun Käfini / ionga minä
 olen heille andanut / ia eij cwle minun sanani / eikä
 Kläsen idäken. Ja niquin Jumala on nōmät ran-
 gaisnut synnin tähden / nijsn hän wielä nyt rangaise

Gen. 19.

Exod. 14.

Jerem. 9.

sekä aialisella että jancaidisella rangasturella caic-
fia synhin tähden / iollei aicanans parannoista ia catus-
musta tehda. Sentähdän luopucan ihceusin synnistä
aicanans / ennein cuin Jumalan wiha ioca on polca-
wainen tuli / ia rangastus tulepi hänen ylikens.

Monemur
Deum
per mini-
stros suos
predicare
futuram
penam.
Amos 3.

II. Opeme tästä ensimmäisestä Cappalesta / että
ennein cuin Jumala lähettä iongun rangastoren In-
himisten päälle / niin hän ensistä anda ilmoitta ia jul-
gista sen / hänen Palwelians ia Saarnamiesten caue-
ta / ninquin Prophetat Amos sano: Eij Werra
mitä tän tege / mutta ilmoitta hänen Palwelioil-
lens Prophetaille hänen salaudens. Ja osotta
Jumala sinä hänen armon / laupiudens ia pitkämie-
lisydens Inhimistä wastan / ettei hän cohta hänen
hirmuusen wihans iälken rangaise heitä / ninquin hän
nen oikeudens waati / ia Inhimiset synnin tähden an-
sainnet ovat mutta anda ennein tietä ia ilmoitta heille
hän Palwelians cautta sen rangastoren / ennein
cuin hän sen lähettä / sen päälle / että he wielä nyte en-
nein cuin rangastus päälle tule / käänäiste ihens Ju-
malan tygö yhdän oikian ia wahwan synnin catumus-
xen ia Elämän parannozen cansa / lepytäist Jumal-
an wihan / ia niin estäist pois sen rangastoren ioca
heille edes seisso. Ninquin meille sen päälle on monda
Estimeretia P. Raamatusa: Sen Ensimmäisen Maail-
man edesä annoi Jumala hänen Palwelians sen wan-
hurskan Noan ilmoitta heille / io sata ia carikymmen-
dä Aastaiella ennein Weden paisumista / ioca piti
käynnän caiken Maailman ylike synnin tähden / ioca
oli yri pitkä Aika / ia olisit kyllä taitanet sillä wälillä

Gen. 7.

ihens

ihens parata/ ios he oliste tahtonet. Moses ia Aron
ovat ilmoittaneet sille Egyptin Euningalle Phara-
onille sen rangaiSTOREN/ iolla Jumala händä ia hänen
Alimaistans tahdoi rangaista / ia olisti taitanut pois-
estä sen rangaiSTOREN/ ios hän olisti tahtonut culla hei-
tää. Esalan Prophetan cautta Jumala annoi ilmoit-
ta sen rangaiSTOREN / ioca piti käymän Babelin ylise
sen svoren ia ialon Caupungin Caldeasa. Jeremian
Prophetan cautta Jumala ilmoitti sen rangaiSTOREN /
cuiin piti käymän ylihen Jerusalemia ia coco Jude-
an Maacunnan. Saman Prophetan cautta myös
ilmoitti Jumala sen rangaiSTOREN ylihen Edomiste-
ritten ia Damascun. Prophetan Sophonian caut-
ta Jumala ilmoitti / mitä Moabisterein ia Ammo-
nisterein ylise piti käymän. Nijn myös Ninivite-
rein Caupungin asuwaisille on Jumala Prophetan
Jonan cautta ilmoittanut neliä kymmendä päivää en-
nein/ että hän tahdoi hävittää sen Caupungin / mutta
että he cölle Prophetan saarnan/ia tegit parannoren/
sentähden myös Jumala poisehti sen rangaiSTOREN hei-
dän päälän. Nijn Jumala wielä nyt anda ennein
saarnatta parannosta/ia Bhä rangaista Cansa iollei
parannosta tehdä: Ja ios me cöllem ia manauria
vastan otamme / nijn Jumala rangaiSTORET meidän
päälän poiesta / mutta iollei me tahdo culla / nijn
hän rangaise sen covenmin.

Jer. 13. 15.

Jerem. 49.

Dan. 9.

Sophon. 7.

Iona 2.

III. Opeme / että cosca Jumala rangaise ion-
gun Maacunnan synnin tähden / nijn ei hän silloin
unhota niistä Elgofvalicuita / mutta muista heitä/ ia
aina aiattele heidän päällens ia heitä wariele/ettei he

Discimus
Deum in
publicis ca-
lamitatib⁹
eleas con-
servare.

Jerem. 39.

ynnä niñnen Jumalattomitten cansa poishuikuisti/
 ninquin Jumala warieli Noan wedenpaisumisen ai-
 cana: Eorhin/ Sodomania Gomorran häwitö-
 ren aicana: Jeremian Prophetan Jerusalemin hä-
 witöxen aicana / ioca tapahtui Euningasda Nebu-
 cadnezarilda. Abdemelekin iosta seiso kirioitettu
 Jeremian tykönä/ että Jumala sanoi häneestä Jere-
 mian tygö: Wene ia sano Abdemelekin sen Etio-
 pian Wiehen tygö: Nain sano DErra Zebaotb
 Israelin Jumala/ minä tahdon wapahda sinun
 sijhen Aican / ia en tahdo anda sinua heidän Käsiñs
 ioita sinä pelkäist. Sillä minä tahdon autta sinua
 siistä ulgos / niñ ettei sinun pidä langeman mie-
 can cautta/ mutta sinun pitää Eäymän siistä henge-
 sä/ ninquin yhden saalin cansan. Sentähden et-
 tä sinä pantu sinun uscalluxes minū päälleni/ sano
 DErra. Niñ Baruchin tygö sanoi Jumala Je-
 remian cautta: Catzo/ minä tahdon anda tulla
 onnettomaden ylitze caiken Eihan / mutta sinun
 Sielüs tahdon minä sinulle anda yhdeni saalixi/
 cubugas Ikanäs menet. Samallamuotto myös Ju-
 mala warieli Dawidin Euningan Kuttotaudin ai-
 cana. Ja eij waiwoin Jumala warieli niistä Blgos
 waliteuita Inhimistä hädän ia tuscan Aicana/ mutta
 myös lyhendä ia wähendä Bsein rangastoret heidän
 tähdens. Ninquin i. Moseren Kirias seiso kirioi-
 tetu/ cuninga Jumala wastaisi Abrahami/ cosca hän
 tahdoi rangaista Sodomian ia Gomorran/ sillä A-
 braham sanoi: Tahdocks häwittä sen Wan-
 hurscan/ynnä sen Jumalattoman cansa/taita olla

Jerem. 45.

2. Sam. 24.

Gen. 18.

että.

että Caupungis on wiisikymmendä Wanhursca-
sta/ tahdoctos heitä häwittä/ ia ei sästä sitä
paica widenkymmenen Wanhurscasten tähden/
iota owat siinä sisällä. Nijn wastaisi Herrra / ia
sanoi: Jos minä löydän wiisikymmendä Wanhursca-
sta Sodomian Caupungis/ nijn tahdon minä sästä
caictia paicacunda heidän tähtens. Abraham
wastaisi / ios siinä olift wiittä waila wiisikymmen-
dä Wanhurscasta/ tahdoctos häwittä sen Caupungin
nijnen widen tähden. **H**erra wastaisi: Jos minä
löydän siinä neliäkymmendä ia neliä / nijn en minä
tahdo häwittä heitä. Abraham sanoi wielä edespäin
hänelle: Taita tapahtu/ että siinä löytän neliäkym-
mendä. Wastaisi Herrra: En tahdo minä häwittä
heitä nijnen neliäkymmenen tähden. Ja cosca A-
ham wielä enämbi puhui sanoden: Jos siinä löyettäi-
sin colmekymmendä eli carikymmendä/ taicta wielä
kymmenen Wanhurscasta. Nijn wastaisi Jumala: En
tahdo minä häwittä heitä nijnen kymmenen tähden.
Näistä me nyt ymmärräm ia cuolemmen / cuinga Ju-
mala ne Blgswalicut wariele / ia nijnen tähden u-
sein wähendä rangastoret. Ja cosca Jumala ne pois-
otta taicta Cuoleman cautta / taicta wetäpi Toiseen
paidan/ nijn se nijsle iota iälkin iääwät ei hywä en-
nusta: Sillä/cohta sen iälken seura rangastus ia wa-
stoinkäymys. Nijn se tapahtui Sodomian ia Go-
morran cansa/ että cosca Loth läxi ulgos/ nijn cohta
sadoi Zulda ia Zulitiwidä sen päälle. Ja cosca Apo-
stolit ia mwet Jumaliset Inhimiset läxi Jerusale-
mist Herran Christuxen manauxen iälken/nijn Cau-

pungi kohta häwitettiin Sotawäeldä.

Toinen Osa.

*Analysis
II. Partis,
quinque
membra
compre-
hendens.*

Sinä ensimmäises Osas te saitte ewolla
sijtä wastauresta / ionga HERRA Christus an-
noi Opetuslastens kysymisen päälle Jerusa-
lemiin Templin häwitörestä: Seura nyt Toinen
Osa sijtä wastauresta / ionga hän heille on andanut sen
toisen kysymisen päälle hänen tulemisestans ia Maas-
ilman lopusta / ia myös hänen tulemisens merkeistä.
Ja on meille täsä wiissi Eppaletta / ioista meidän tule-
wisusti waariotta.

*I.
Admonitio
Christi de
fugiendis
Pseudo-
doctoribus.*

I. On HERRan Christusen manauresta / iolla
hän mana caritaman nistä wääriä opettaita:

**Silloin ios iocu teille sano: Eako / täsä
on se Kristus / taicka siellä / niijn älkät Os-
coco.**

Täsä meidän HERRa Jesus Christus tietä anda-
että hänen tulemisens edellä pitä tuleman wääriä os-
pettaita / iotca pytäwät wietellä Inhimistä / ia wetä
pois hänestä iosa caickein Inhimisten autuns seiso / ia
tahtowat osotta muita wääriä teitä autuutteen. Ja
mana sentähden hänen Opetuslapsians ia caickia / et-
tei heidän pidä Bscoman nistä / iotca sanowat Chris-
tusen olewan siellä taicka täällä / mutta että he pitä-
wät sijtä oikiasta HERRasta Christuresta kinni / ioca on
Isän Jumalan caickiwaldian ainoa poica / ia on lue-
nastanut meitä hänen Pijnans ia Cuolemans kautta
Synnistä / Perkelestä / ia ijancaickifesta Cuolemaasta.

II. On

II. On niiden wääräin opettaitten merkeistä :

II.

Eillä että Falstie Christuxet ja wäärät *Nota Pseudodoteorū.*
Prophetat ylösnousewat / ja tekewät swret
Tunnustähdet ja Ihmet / niin että myös / jos
mahdolinen olisi / nekin Ulgoiswalitut wiet-
tellyxi tulisi.

Cahtalaiset merkit meidän Herran Christus tässä
 osotta / iosta ne wäärät ja Falstie Prophetat taitan
 tuta.

1. Että he ylösnousewat / ja tulewat ike ilman
 lähettämätä / ninquin Jumala ike sano niistä wääräis-
 tä ja Falsteista Prophetaista Jeremian kautta sano- *Jerem. 23.*
 den : En minä lähettänyt Prophetaita / cuitengin
 owat he juosnet : En minä puhunut heidän can-
 sans / cuitengin he Propheteraisit. Ja owat ne
 caiki Falstie Prophetat ja wäärät Opettaiat / iotca
 ike juosawat / ja andawat ikens ulgos opettaian ja
 saarnaian edestä ilman Lailista cukumista / ja niiden
 saarna ja oppia ei mahda yrikän ciulla eikä wastan-
 otta.

2. Että he tekewät swret Tunnustähdet ja Ih-
 met / ioinenga kautta he monda wiettelewät / ja jos o-
 list mahdolinen / ne Ulgoiswalitut myös wiettelis-
 tetta ne ei ole oikia / waan Falstie ja pettämäiset /
 sillä ninquin he owat ike Falstie ja wäärät / niin myös
 ne Tunnustähdet cuin he tekewät owat Falstie / ioinen
 kautta he wiettelewät ne yrikertaiset. Ja sentähden
 Herran Christus myös cusu ne Tunnustähdet swrexi /
 että niiden kautta monda wietellän. Ja puhu mei-

2. Thess. 2.

dän Herra Christus tässä erinomaisesta Nomin Antichristuresta Pawista / ionga tulemus tapahupi / ninquin P. Pawali sano / Perkeleen waitutuxen iälken / caidinaisten waltettelewain wälwyden / merkein ia ihmetten cansa / ia caidinaisten wietellys ren cansa wäärysten / niille iotca cadoteturi tulewat. Mutta nijn palio kuin niihin Blgswalittuihin tulepi / ioista Herra Christus tässä puhu / waikka he niissä dā Falsteilda Prophetailda kiusatan / ia tapaturmaisesta toisnans tulewat petetyxi / nijn cuitengin ei he siinä pysy / mutta Jumalan armon ia awun kautta oikialle tielle iälkens palaiawat.

III.

Prædictio
Christi, &
repetitio
admonitionis.

III. On Herra Christuxen ennustoresta ia manauresta :

Sako / minä olen sen teille edellä sanonut. Jos he siis teille sanovat: Sako / hän on Eorwesa / nijn älkät mengö ulgos: Sako / hän on Gammirosa / nijn elkät Bscoco.

Tässä meidän Herra Christus wielä toisen kerran neuwo ia mana wältämän ia varttaman wäärän ia Falstein Prophetain oppia / iotca sanowat Christuxen olevan Eorwesa eli Gammirosa. Græcan Textis seiso se sana ταμείος, iotca merkitse nijn palio / kuin xri siällinen sala Huone / cusa paras Esu ia Riista pidetän. Ja että he sitä paremin mahdaisse carcca sitä / sentähden hän täste heidän muista ia aiotella sen päälle / että hän itse on heille sen sanonut / ionga puhesa ia sanoisa ei ole yhtälän wilpiä. Ja puhu hän tässä Pawista ia hänen joucostans / iotca wiettelewät Inhimissä heidän wäärän oppins cansa. He tekewät ia ylösraken

dawat

damat Cappelaite ia Eluostareita Mehen ia Eorwen
 sisälle / ia Asumat niissä erinäns muista Inhimisistä /
 ia sanovat Christuxen siellä olewan hänen armon
 cansa / ia ne cuin sinne tulewat heidän tygöns / saavat
 synnit anderi: Nijn myös ne ioca Eluostareisa asuvat /
 Mungit ia Nunnat sanovat Christuxen siellä olewan /
 ia siellä sawan armon ia synnit anderi. Ja tahtewat
 nijn sita Herran Christuxen yhten wiesin paikan / ia
 sanovat Jumalan niissä olewan woimaliseman cuin
 mualla: Ja sen caltaisen heidän wäärän oppine can
 sa monda wiettelewät. Mutta meidän Herran Jesus
 Christus kieldä täsä / ettei meidän pidä Uscoman hei
 tä: Sillä ei hän ole sitonut hänen cuhungan paic
 kan / eikä Corpeen eikä Eluostarein / eikä mualla / mutta
 hän tahto olla siinä / cusa hänen P. Sanans puhtaasti
 ia selkiästi opetetan / ia Sacramentit hänen saädyns
 iälleen ulgosaetatan ia nautitan.

IV. On meidän Herran Christuxen Jesuxen
 tulemifesta wiimeisnä päiwänä:

Sillä ninquin pitkäisen Leimaus kääpi
 Zdästä / ia näkypi haman Ländeen: Nijn pi
 tä myös oleman Inhimisen poian tulemus.

Näillä sanoilla Herran Christus ennusta hänen
 Tulemifestans wiimeisnä päiwänä / ia puhu täsä wero
 tuxen cautta / ionga hän otta pitkäisen tulen Leimaus
 resta / ioca kääpi Zdästä / ia näky haman Ländeen / ia
 anda sen cansa tietä / että ninquin pitkäisen tulen Lei
 maus äkistä ylöswalgaise coco Taiwan ia coco Maan:
 Nijn myös hänen tulemisens pitä äkistä tapahtuman /
 ia pitä osottaman caikelle Maalle hänen Maieffe:

IV.

Adventus
 Christi in-
 opinatus &
 subitanens.

Luc. 21.

V.
Collectio e-
lectorū ad
Christum.

eins ia Eunnians. Ja tahto HErra Christus sen can-
 sa plösherättä meitä/ ia caidia Christilistä Inhimistä
 waarin ottaman hänen tulemiseskans / ia walmista-
 man meitäin hänen tulemisen wastan/ että me olisim-
 me kelmoliset seisoman hänen edesäns.

V. On nijsen Blgswalittuiden Inhimisten
 cocoundumisekka HErran Christuxen tygö :

**Mutta cusa Kaato on/ sihen myös Cot-
 cat cocounduvat.**

Näillä sanoilla meidän HErra Christus Jesus
 lohduetta hänen Opetuslapsians/ia caidia Blgswali-
 tuita/ että waikka hänen tulemisen edellä plöshou-
 sewat Falstie Propheetat / iotca heidän walhellans
 pytäwät pettä ia wietellä monda Inhimistä / ia myös
 ne Blgswalicut/ios mahdolinen olift: Nijn cuiten-
 giñ hän tahto heitä wariella/ia cogota iällens hänē ty-
 göns. Ja P. Mies Lutherus nämät HErran Chris-
 tuxen sanat näin ulgostoimitta ia sano / se on yxi pu-
 hen parsi / Ja tahto HErra Christus nijn palio sano:
 Kyllä me toinen toisem löydämme/ia iällens yhteen tu-
 lemme/ ia cusa minä olen/ pitä teidän cansa oleman/
 ninquin Kaato ia Cotcat yhteen tulewat. Yxi wanha
 Kiraton opettaia Gregorius nimeldä samat sanat
 tällä muotto ulgostoimitta: Christus cugu isens Kaa-
 dori hänen Pijnans ia Tuolemans tähden/ Sillä
 hän on andanut hänenz Zappa ia Tuoletetta meidän
 syndein edestä. Ja ne Wanhurscat ia Blgswalicut
 omat Cotcat/ heille on teräwä näky/ canowat paistas-
 waisen Auringon päälle/ lendawät cortialla/ ia tap-
 pelewat Lohikärmen cansa: Nijn on myös niille

Wan-

Wanhurscaille Inhimisille yri wahwa Hengelinen
näkyy / ionga he asettawat Wanhurscauden Auringon
Jesuren Christuren päälle / ia hänen ainoan päällens
cahowat: He lendaawat corkiasta heidän aiatexens
cansa Tawasa / ia sotiwat ioca culmalda sitä Helmes
tin Lohikärmettä Perkelettä wastan. Ja Theophi-
lastus sano: Ubi filius est. ibi & Sanctus ejus, leues
& in sublime volantes. Se on / Eusa Inhimisen
poica on / siellä owat myös hänen pyhäns kewikäiset ia
lendaawat ylös.

Opetuxet toisesta Osasta.

1. **E**tä meldän Herra Jesus Christus
tässä Evangeliumisa sano / Että falskit
Christuxet ia falskit Prophetat pitä
ylösnouseman: Siitä me opeme / että monda Lah-
locunda ia wäärät opettaiat pitä ylösnouseman ioca
Aica / iocca asettawat ihens Herra Christusta ia sitä
oikiata Evangeliumita wastan / ia tahcevat Inhimi-
siä wetä pois Jumalan selkiästä sanasta / ioca on pe-
rustettu Prophetain ia Apostolitten kirjoituxis:
Ja sitä enämbi cuin iouen Maailman leppu / sitä e-
nämbi heitä ylösnouse. Ja io Apostolitten aicana
ylösnoustit monicahdat wäärät opettaiat / iocca heitä
ia heidän oppians wastan ihens asetie. Ja sijte hei-
dän iälfens / cosca Apostolit olie Herrasa poisnuce-
lunet / ia Tyranneilda totuden Sunnustaren tähden
päiwildä poisotetut / monda Lahlocunda ylösnousti /
iocca seisoit sitä oikiata oppia wastan / ia tahdoit nlgoe-
sammutta sen Kynelän ia Evangeliumin wakkouden /

Loci Com:
Ile Partis.
Discimus
Heticos
& Pseudo-
doctores
omnibus
temporibus
Christoe-
iusq; verbo
sepe oppo-
nere.

ionga Jumala oli ylös sytetty / ia ovat sitä waстан
 heillens yhden wäärän Jumalan Palweluxen ylös
 aiattellet : Erinomaisesta ovat Jortain Rabbitt eli
 Westarit sata ia caritymmendä Aistaitta cogonnet
 ia tehnet yhden Kirian/ionga he cusuwat Thalmud/
 ioca merkitse yhtä oppia / ioca on Blgosotettu puolie-
 tain P. Ramatusta / puolittain niinen Wanhain sää-
 dyistä/ puolittain myös heidän omasta Järiestäns / ioca
 he nyt seurawat / ia sitä heidän oppins Blgosottawat.
 Ja että he ovat pois hyljännet sen oikian Evangelium-
 min / ia myös sen oikian ia totisen Messiaxen meidän
 H E Xra Jesuxen Christuxen / niin on caikki heidän
 oppins ia Jumalan Palweluxens wäärä / ia ei taida
 olla Jumalalle kelpuolinen. Sitäläkin on Mahomet/
 ionga Turkit ylimäisen Prophetan edestä pitävät/
 kirioittanut Alcoranin / iohonga hän on cogonnut
 Wanhasta ia Bdesta Testamentista mitä hän on tah-
 tonut / ia monicahtat isestäns ylös aiattelut / ia aset-
 tanut yhden Jumalan Palweluxen / ia sitä caikki Tur-
 kit nyt seurawat / ia sen iälken heidän Jumalan Pal-
 weluxens pitävät: Ioca cuitengin on yri wäärä Pal-
 welus / Sillä ei he tunne H E Xra Christusta ia hä-
 nen wirrans oikain. Samallamuotto myös Pawi se
 Romin AntiChristus / sitte cuin hän sekä petoxel-
 l. että wäkiwäillä omisti hänellens Herrauden ia
 wallan Jumalan Seuracunnasta / on ylös aiattelut ia
 ylösottanut yhden erinomaisen Jumalan Palwelux-
 en / ionga he ovat ottaneet ei ainoast Prophetain ia
 Apostolitten kirioituksesta / mutta myös Inhimisten
 säädystä / ia sen iälken caikki Palwelawat Jumalata.

Joca cummingin on wäärä / ia täynnä Epä Jumalan
 Palwelusta: Sillä he Palwelewat ia rucoelevat eij
 ainoast Jumalata / mutta myös pyhiä Michiä ia
 Waimoia / ia ne myös asettavat heidän wälimiehi-
 xensä Jumalan ia heidän wälilläns / ia poishyliäwät
 sen totisen ia oikean wälimiehen meidän HErran Je-
 suren Christuxen: Tahtowat tulla wanhurscaxi hei-
 dän omain töidens ia Anstoina cauttaja / iä nijnen päälle
 rakendawat heidän autuudens / enämin cuin HErran
 Christuxen anstoin päälle: Ja monda mwta erhetystä
 heille on / ioita täsä olisi pitkä caictia ylösluetella / Ja
 cuitengin sanovat / että Parwin Seuracunda se on oi-
 tia / ioca eij ifänäns taida erhettyä. Ja nämät ovat
 ne erinomaiset Lahfocunnat ia Falskit Prophetat /
 ioista HErra Christus puhu täsä Evangeliumisa. Ja
 ilman näitä on mwta erhettyä / iotca wäärät opetta-
 iat xri toisens iälken ylösaiaattelewat ia ylösoittawat
 wastoin Jumalan P. Sana. Näitä meidän pitä ca-
 wahcamaan / ettei me tulisi wietellyxi / ninquin HErra
 Christus ihe mana P. Mattheuxen tyfönä sanoden: *Matth. 7.*
 Carwahcacet teidän niistä Falskeista Prophetai-
 sta / iotca tulewat teidän tygön Lamasten waat-
 teisa / mutta siäldä he ovat Kaatelewaifet Su-
 det.

II. Opeme / että Jumala tahco ia taita wariel-
 la ne Blgoswalitut / ettei he niistä Falskeista Pro-
 phetailda / ia heidän wäärän oppinsa cautta wietellä
 ia hucutella. Ja ios he iollakin muotto Lihan heikou-
 desta tulewat petettyxi / nijn Jumala cuitengin heitä
 iälkens ylösoijenda / ettei he siinä ole ppsyväisset / erin-

Psal. 37.

Joh. 10.

Exod. 32.

2. Sam. 11.

Matth. 26.

omaisesta cosca he rucoelevat Jumalata/ Nisquin
 Psalmisa seis: Että los se wanhurskas lange-
 pi' eijs hân poisheitetä/ Sillä hErra ylhällä pitä
 hänen Kädessä. Ja hErra Christus ihe sano P.
 Johann:sen tyfönä: Minun Lambani cölevat
 minun Äneni/ minä tunnen heitä/ ia he seurawat
 minua/ ia minä antā heille hancalcifisen Elämän/
 ia eijs pidä heidän hucuman isancalcifesta/ ia eijs
 yrkän pidä ottaman heitä minun Kädessäni.
 Senpäälle on meille monda Estimetiä: Aron lano
 geist Epä Jumalan Palweluxen/ ia hErra ylösoijensi
 hänen. Dawid Euningas langeist Miestappon ia
 Huorutten / ia Jumala hänen myös Nathan Pro-
 phetan kautta ylösoijensi. Pietari Apostoli kielsti hä-
 nen Mestarin hErran Christuxen / ia hErra hä-
 nen ylösoijensi: Samallamuotto caidei Apostolit olit
 swres erhetyres hErran Christuxen waldacunnasta/
 hänen Pijnastans / Euolemastans ia ylösnousemises-
 tans / ia tulit cuitengin ylösoijetuxi. Ja on tämä
 meille ia caikille Christityille swrex iohdutorexi/ iotca
 Jumalata pelkäävät ia racastawat / hänen sanans sy-
 dämens käckewät/ ia hänen päällens Bscowat / että
 Jumala heitä wariete ia ylhällä pitä / ettei heidän pi-
 dā hucuman isancalcifesta. Mutta eijs cuitengan
 yrkän pidä tästä tila ottaman synnissä Elä / ia tele-
 män mitä he ihe tahtovat/ eikā näin aiatteleman: Jos
 minä olen nijnen Blgoswalittuiden ioucosta/ nijn mi-
 nā tulen Autuaxi/ waička mitä paha minä telisin/ kyl-
 lä Jumala minun ylösoijenda iäl lens: Mutta iollen
 minä ole nijnen Blgoswalittuiden ioucosta / nijn en

minä

minä tule autuaxi / waikka cuinga palio hywä minä
tekisin. Ja on se pyri wäärä aiatos / ia sinä petät ihes:
Sillä ei Jumala tege ketäkän autuaxi / iota Eläpi
ilman laekamata caickinaisla synneisä / eikä ole myös
Blgoswalinnut niistä. Mutta ne hän on Blgoswa-
linnut / iotca hän tieä ia näki io ennenin algusta / että
heidän piti Elämän Jumalifesta hänen pelgosans ia
oikiasa Blcosa / ia loppun asti siinä wahvana pysymän.
Sentähde tule meidän nijn Elä / cuin Jumalä Blgos-
walittuin Lasten tule / pyhydes ia wanhurscaudesa /
ios me tahdomme tulla autuaxi ia ijancaickisen Elä-
män perilliseri.

III. Että HERRA Christus tässä sano / Cusa
Kaato on / siihen myös cocondurwat Cotcat:
sistä me opeme / että ne Christityt ia Blgoswalitut
Juhimiset wiimeisnä Duomiopäiwänä pitä cogottaa
man meidän HERRan Jesuren tygö / että cusa hän on /
siellä pitä heidän cansa oleman / ia yhdesä pysymän
ijancaickifesta / ninquin HERRA Christus tässä sen to-
disti. Ja P. Johanneksen tyfönä sano hän : Cusa
minä olen / siinä pitä myös minun Palweliani ole-
man. Ja toises paicas sano hän : Minä tahdon
otta teltä minun tygöni / että cusa minä olen / si-
nä pitä teidän cansa oleman. Ja wielä edespäin
sano : Isä / minä tahdon / että cusa minä olen /
siinä pitä heidän cansa oleman minun cansani
iotcas minulle olet andanut / ia heidän pitä näke-
män minun Cunniani cuin sinä olet minulle anda-
nut. Ja on tässä myös meille swri lohdutos / että waic-
ka me tässä olemme monen Diistin / Zusean ia Wastoin-

*Discimus
electos ex-
tremo die
ad Christi
congregan-
des.*

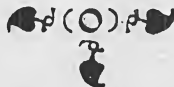
Ioh. 12.

Ioh. 14.

Ioh. 17.

Käymisen alla / ia tämän Maailman edessä näky ole,
 wan ninquin haiotetut Lambat / Jumalalda poishyl-
 iätyt: Nijn cuitengin meidän Herran Jesus Kristus
 ia ylimäinen Paimen tahto meitä wiimeisnä Duomio
 päiwänä otta hänen tygöns. Tässä Elämäs hän ruo-
 ki ia ravitse meitä hänen pyhällä ia terwelisellä sanal-
 lansa ia Sacramentellä / ia täyettä meitä kaikilla Ei-
 walisilla Lahjoilla: Mutta wiimeisnä päiwänä otta
 hän meitä hänen tygöns isancaidisen Jloon ia Rie-
 mun / cusa me olemma ilman loppumata / Nijnquin
 P. Pawali itse puhu / cusa hän sano: Ja Herran
 itze pitä alasastuman Talwasta / swren humun
 cansa / ylimäisen Engelin Anen / ia Jumalan Was-
 sunan cansa / ia ne Cuolluet pitä ensistä ylösnou-
 seman: Senidäkin me / totta Elämme / ia idä-
 tin iämmie / otetamme ynnä pilwiin Herran
 waстан Twilijn / ia nijn pitä meidän
 sittede aina oleman Herran
 tyköndä.

1. Theff. 4.

Evangeliumin Kirioit-
ta p. Mattheus 25. Lugas.

Al sanoi Jesus Opetus-
Lapsillens: Cosca Inhim-
sen poica tulepi hänen Cunnia-
sans / ia caicki Pyhät Engelit
hänen cansans / Silloin hän
istupi hänen Cunnian Stuo-
lins päälle / ia
cogotan hänen etteens caicki Cansat. Ja
hän eroittapi heidän toiset toisistans / niin-
quin Paimen eroitta Lambat Huohista:
Ja niin hän asettapi Lambat oikialle puo-
rellens / mutta ne Huohet wasemallens. Sil-
loin sanopi Runingas niille / iotca hänen oi-

Eialla puolellans owat: Tulcat minun
 Isäni hywästisluagnatut/ ia omistacat se Wal-
 dacunda / ioca teille on walmistettu Waail-
 man alusta. Sillä / minä Isoisin / ia te
 minun Ruokitte. Minä Janoisin / ia te
 minun Quokitte. Minä olin Guto / ia te
 minun Huonesen otitte. Minä olin Alai-
 sti/ia te Waatteititta minun. Sairas/ia te
 Opitte minua. Minä olin Fagina/ ia te
 tulitta minun tygöni.

Silloin ne Wanhurscat händä wasta-
 wat/ia sanowat: Herrea/cosca me nägimme
 sinun Isowan/ia Ruokimme sinun: Laicka
 Janovan / ia annoime sinun Quoma? Cos-
 ca me nägimme sinun Gutona / ia Huone-
 sen otimme sinun: Laicka Alaistoiina / ia
 Waatteitim sinua: Eli cosca me nägimme
 sinun Sairasna/laicka Fagina / ia tulim-
 me sinun tygös? Nijn wastapi Runingas/
 ia sanopi heille: Totifesta sanon minä teil-
 le/ sen quin te oletta tehnet yhdelle näistä wä-
 himmistä minun Welieistäni/sen te minulle
 te gitte.

Silloin hän myös sanopi niille / iotca

hänen wasemallens ovat: Wengät pois mi-
nusta te pabasti kiroitut ijancaickisen tule-
hen/ ioca walmistettu on Perkelelle ia hä-
nen Engeleillens. Sillä minä Isoisin / ia
ettei te minua Ruockineet. Wina Janoisin/
ia ette minua Tuottaneet. Wina olin Gu-
to/ ia ette minua Guonesen ottaneet. Alai-
stoin / ia ette minua Waateittanet. Wina
olin Sairas ia Fangina / ia ette minua op-
pineet. Silloin myös nekin händä wasta-
vat / sanoden: Herra / cosca me näim si-
nun Sovan/ taicka Janovan / taicka Gu-
tona/ eli Alaistoina / eli Sairasna / taicka
Fangina/ ia en me sinua palwelluet? Nijn
hän wastapi heitä sanoden: Totifesta sanon
minä teille / mitä te ette tehneet pyhden näistä
wähimistä / sitä ette te tehneet minulle. Ja
näinen pitä silloin menemän ijancaickisen
Nijnaan: Wutta ne Wanburscat ijancaic-
sehen Elämän.

Sitten Evangeliumis meidän
herraan Jesus Christus Saarna ia
Puhupi sijtä wimeisestä Duomiopäi-
wästä/ ia anda tietä sen muodon/ cuin-
ga ia millä muotto se Duomio silloin

Exordium
à summa
Evangelij.

pitä kääntäen ylösen Eläwitten ja Cuolluitten / Ni-
mittäin / että härjoca on se ylimäinen ja oikia Duo-
mari / silloin istupi Maifestein Stuolin päälle / ja co-
kopi hänen etteens caidi cansat / ioca Maan päälle o-
vat Asureet hamasta ensimmäisestä Inhimisestä Ada-
mist / niin wiimeisen Inhimisen asti: Ja cuin hän on
heitä cogenut / eroittapi hän heitä toiset toisttans / ja
asettapi Lambat / ne wanhurscat Inhimiset oikialle
puolellens: Mutta Wuohet / ne Jumalattomat aset-
tapi hän wasemalle puolellens. Sitäläkin hän puhu
sijä Duomiosta / ionga hän silloin on sanova sekä ni-
nen wanhurscasten / että niinen Jumalattomiten ylöse:
Ne wanhurscat hän käste tulla ja omista sen Walda-
cunnan / ioca heille on walmistettu Maailman algu-
sta: Mutta ne Jumalattomat hän käste mennä ijan-
caidisen Tuleen / ioca on walmistettu Perkelelle ja
hänen Engeleillens. Wiimein osotta hän / mikä lop-
pu pitää tällä Duomiolla oleman: Ne wanhurscat pi-
tä silloin cohta menemän ijancaidiseen elämän: Mut-
ta ne Jumalattomat ijancaidisen Piisnaan. Ja on
tämä Euangelium sekä lohdulinen / että cauhia ja
hirmulinen: Lohdulinen on kaikille Jumalille / sen
tähden / että he silloin saawat heidän Uscons lopun /
ja tulewat ijancaidiseen Elämän: Mutta niille Ju-
malattomille sangen cauhia / sentähden / että he me-
newät silloin ijancaidisen Helwetin Tuleen. Ja ph-
tensopi tämä Euangelium sen Seikemennen Uscon
cappalen cansa / cusa me Uscomme ja sanomme: Siel-
dä on tulewa Duomitseman Eläwitä ja Cuol-
luta.

Tämä Evangelium laetan kahden Osaan:

I. On meidän Herran Jesuren Christuren tulemista wiimeisnä päivänä / jossa Eunniasa ia Maifestetie.

II. On siinä Duomioista / ionga hän sano pliche Hywäin ia Pahain / niin myös sen Duomion lopusta.

Ensimmäinen Osa.

Uusi pallo kuin tähän Ensimmäisen osan Herran Christuren tulemista wiimeisnä päivänä tule / on meille tässä wiissi Cappaletta / ioista meidän pitä waarin ottaman.

I. On meidän Herran Christuren tulemista Duomiolla:

Joska Inhimisen poika tule hänen Sunniasans / ia taidei Pyhät Engeli hänen cansang.

Näissä sanoissa Herran Christus meille colminaisee Astat edespane.

I. Että Inhimisen poika tulepi: Tässä Herran Christus cusu isens Inhimisen poiaxi P. Ramatun tawan iälken / cusa hän Inhimisen poiaxi cuxutan / Niquin seiso sekä Psalmetsa / että Daniel Propheetan tykönä / ia P. Johanneren ilmeistys kirjasa. Ja cuxupi Herran Christus isens Inhimisen poiaxi sen Inhimisen luonnon tähden / ionga hän otti Neiken Marian cohdua personalisen yhteyteen Zumalifusen luonnon cansa. Andä myös sen cansatietä / että hän on tulewa wiimeisnä päivänä näkywäisellä muo-

I.

Adventus
Ch isti ad
iudicium.

Psal. 8.
Daniel. 7.
Apoc. 1.

Mt. 1.

dolla / ninquin Engelit sanoit Opetuslasten tygö /
 cosca he seisoit ia cagoit HERRan Christuxen iälken /
 silloin cuin hän ylöastui Taimasen : Ec Galilean
 Michet / mitä te seisotta ia cagoetta ylhälle Taimasen :
 Tämä Jesus ioca teildä ylösetettin Taimasen / hän on
 niijn tuleva / quin te nägitte hänen ylösmenewän Tai-
 wasen.

2. Että hän tulopi hänen Eunniasans / ioca yö
 like läyppi caidein Monarchain / Keisaritten ia Eus-
 ningasten Eunnian : Joca hänelle ihestäns on ellue
 Jjancaideisesta ynnä Jsan cansa / ionga hän myös Jn-
 himisen luonon puolesta on saanut personalisen yhä-
 teyden tähdän.

3. Että caidei P. Engelit tulewat hänen cans-
 sans. Eij HERRa Christus tule silloin yxinäns / taica
 ka cahden eli colmen Engelin cansa : Mutta caidein
 Engelitein cansa / ia Taimalisen Sotawäen / joista
 Daniel Prophetan tykönä seiso / cusa hän sano : Tu-
 hatta Pertta tuhannen Palwelit händä / ia Eym-
 menen sata tuhatta seisoit hänen edesäns.

Señio Chri-
 sti super se-
 dem Maje-
 statis sua.

II. On HERRan Istumisesta hänen Eunnian
 Stuolins päälle :

Silloin hän istupi hänen Maifestetins
 Stuoln päälle.

Eij meidän HERRa Christus täsä puhu Maail-
 malisista Stuoleista / sencaldaistista cuisa Keisarie / Eus-
 ningat ia m. v. swret Maailmaliset Herrat istuvat /
 cosca he Duo nigevat : Mutta hän puhu täsä hänen
 swresta ia mittamattomasta Jumalisuuden woima-
 stans. Ninquin hän ihe sen ulgos toimitta toisea pai-

casa /

casa/ cusa hän sano: Tästä edes pitää teidän näke-
 män Inhimisen poian istuvan Jumalan avouiden
 woiman oisalla puolella / ja tulewan Tairwan
 Pilwstä. Tämä se Waijesteetin ja Sunnian istuin on/
 iosta hän tästä puhupi / ja tästä hän wiimeisnä päiwänä
 hänens osotta/ ja Duomike caicki sekä Eläwät ja Tuolu-
 uet/ hänē swresa ja sanomattomasa woimasa. Ja tästä
 Sunniä eli Waijesteetin Istuimesta puhu P. Kamattu:
 Dawid se Euningalinen Propheeta sano: Sinä
 istut Stuuolilla / ja Duomitset oiskein. Item:
 Werra on walnuistanut hänen Istuimensa Duo-
 miosa. Ja P. Johannexen ilmeistys kiriasa seisopi:
 Ja minä näin swren wälikian Stuuolin / ja sen
 päällä istuvan / longa edes pakeni Maa ja Tai-
 was/ ja etköllut hänelle sia löyTTY. Eij meidän pi-
 dä tästä Stuuolista tulkisteleman/ eiskä tysselemän/
 mutta sishen tyeymän/ mitä P. Kamattu sista puhu/
 ja rucoilecom Jumalata/ että me ilman pelkämätä tä-
 män Stuuolin edesä mahdaisimma seisoa.

Math. 26.
 Luc. 22.

Psal. 9.

Apo. 20.

III. On caickein Kansain cocomisesta hänen et-
 teens:

Ja cogotan hänen etteens caicki Kansat.

Eij tästä yhtäkän eroiteta/ mutta caicki tähän co-
 gotan/ iotca tästä Maailmas ovat Eläneet Aa-
 mista sijed ensimmäisestä Inhimisestä wiimeisen asti/
 Röyhät ja Riikaat/ Swret ja Pienet/ Alimmaisest ja
 Alimmaisest/ niijn Waimot cuin Michet/ Lapset cuin
 Wanhat/ ilman yhtäkän eroitusta / caicki silloin pitää
 edistämän yri toisens cansa. Ja niinquin P. Pa-
 wali sano: Caicki me silloin asetetan Christuxen

III.
 Congrega-
 tio ante est
 omnium
 gentium.

Rom. 14.

2. Cor. 5.

Duomioistuolin etteen. Ja Corintherein tygö sano hän: Me caieki pitä ilmeistymän Christuren Duomioistuolin edesä/ senpäälle / että iocaitzen pitä saaman sen iälkin quin hän Eläisäns on tehnyt/ se olcon Hyvä eli Paha. Ja ei waiwoin me/ iotca silloin Christuren tulemisen aicana Elämme Maan päälle / Mutta myös ne/ iotca owat io Maailman algusta Cuolluet ia Haudoisa maannet/ pitä silloin Herran Jesuren Christuren Anen kautta ylös herätettämän / ia cogottaman hänen etteens/ Ninkuin Herra Christus ise sen todista P. Johan nexen tykönä/ cusa hän sano: Detki tulepi / iona caieki ne iotca Haudois owat pitä hänen Anens cwleman/ ia pitä edestäymän/ iotca hywä tehnet owat Elämän ylösnousemiseen / mutta ne iotca paha tehnet owat Duomion ylösnousemiseen. Ja P. Pawali Corintherein tygö sanopi: Basuna soipi/ ia ne Cuolluet pitä turmelematoinna ylösnouseman. Nijn hän myös sano hänen Epistolasans

Iob. 5.

1. Cor. 15.

1. Tessal. 4.

IV.

Separatio
eorum ab
invicem.

IV. On siitä eroittamisesta/ cuin Herra Christus silloin heitä eroittapi teiset toisistans:

Ja hän eroittapi heitä toiset toisistans/ ninkuin Palmien eroitta Lambat Wuohista.

Tässä Elämäs owat aina yhdesä Hywät ia Pahat/ ia ohdaket caswavat niuiin seasa eloon asti: Mutta wiimeisää päiwänä se oikia Duomari meidän Herra

Jesús

Jesus Christus eroittapi ne toiset toisistans / hyvät pahoista / ni sut ohdakeista : Sillä hän parhain tunde ne hyvät ia pahat / ionga silmäin edestä ei ole mitä kân salattu eli peitetty. Ja otta Herran Christus yhdessä wertauren yhdestä Paimenesta / ioka eroitta Lambat Wuohista / ia sano / että hän tahto niin eroitta hyvät pahoista. Ne wanhurskat ia Jumaliset Inhimiset hän cuku Lambaixi / sentähden / että he ovat ewellet täsä elämäs hänen V. Sanans / usconet hänen päällens / Christilifestä ia Jumalifesta elänet / ia loypuhun asti wahvona pysynet : Mutta Jumalattomat hän cuku Wuohi / sen syyn tähden / että / ettei he ole tahtonet ewlla hänen sanans eiskä sitä wastonotta / mutta ovat ylöncahonet sen / eiskä usconet hänen päällens / elänet caidinaistfa synneisä ilman parannoreta / ia ovat niinquin haisevaiset Wuohet.

V. On Lambain ia Wöhten asetoesta oikialle ie ia wasemalle puolelle :

v.

Ja niin hän asettapi Lambat oikialle puolellens / mutta Wuohet wasemallens.

Niinquin oikia puoli aina ia ioka paicas täsä Maailmas / pidetän parembana ia corkiambana kuin wasemalle puoli / ia me näemme / että Maailmaliset Herrat asettavat heidän oikialle puolellens ne / kuin ovat swremmat ia korkeimat taikaa Sugun taikaa wirgan puolesta / ia ne iotca nöpremmät ovat / wasemalle puolellens : Niin myös meidän Herran Jesus Christus wiisemeisnä Duomio päiwänä asetta Lambat / Se on / ne Wanhurskat ia Blgoewalicut hänen oikialle puolellens : Mutta Wuohet ia Jumalattomat hänen

wasemalle puolelles / nijsn että caicki taitavat silloin
nähdä / ia tietä saavat / cuitca Lambat ia cuitca Wuos
het ovat / iotca tässä Elämäs ovat peitettyt olluet caics
kein Inhimisten silmäin edestä. Ja tahto HERRA
Christus sen cansa tietä anda / että ne Ulgoswalitut /
iotca oisialle puolelle asetetan / pitä tuleman isancaic-
kisehen cunniahan : Mutta ne Jumalattomat / iotca
asetetan wasemalle puolelle / tulevat isancaikkisehen
häpiähän.

Opetuxet ensimmäisessä Yhessä.

Discimus
diem ex-
tremi judi-
cij hanc vi-
tam certo
secuturam.

1. **E**tä se wiismelnen Duomio päivä pi-
tää wiisistää tuleman tämän elämän iäskin.
Ja waikka emme sitä aika / päivä eli heitkiä
tiedä / eikö myöds Engelit Tairwas sitä tiedä : Nijsn
quitengin se on tuleva / ionga päivän päälle meidän
HERRA Jesus Christus teke yhden lopun tämän nykyis-
sen elämän päälle / ia Duomise caicki selä Eläwät ets
tä Euolluet / ninquin hän ihe sen todista tässä Evange-
liumis / että hän wiisist on tuleva hänen Cunnia-
sans / ia caicki P. Engellit hänen cansans / ia anda
tietä / cuinga hänen tulemisens pitä tapahtuman / ia
cuinga hänen pitä silloin Duomiseman. Mutta että
hän hänen tulemisens cansa wiipyttä / sen hän teke sen
tähden / ninquin P. Pietari Apostoli sano / että hän
on käärtäminen meidän cohtam / ia ei tahdo / että iocu
pidäis huhtuman / mutta että iocainen hänen parant-
noyen käännäist. Ninquin hän myöds osotti hänen kää-
rtämisens siinä / että hän odotti sen Ensimmäisen Maailo

2. Pet. 3.

man parannoksen iälkin. Sata ia corithymmendä Aia-
 staida ennenin kuin Wedenpaisumus tuli / ia Spotti-
 sen ensimmäisen Maailman. Jerusalemin Caupun-
 gin parannoksen iälken hän odotti neliäkymmendä
 Wuotta/ennenin kuin/hän sen annoi hävitettä. Niniwē
 Caupungin Asuwaisille hän annoi neliäkymmendä
 päiwä/ ia annoi parata heitāns. Nijn Jumala wielä
 nyt odotta meidän parannoksen iälkin: Mutta cosca
 Inhimiset eij ota hywäri / waan sen wäärin täyettä-
 wät / ia eifä tahdo heitāns parata / nijn hän sitä co-
 vemmin heitārangaise: Nijnquin Valerius Maxi-
 mus sano: Tarditatem supplicij, gravitate vin-
 dictæ compensat. Se on: Jumala hänen wiisuy-
 tāmisen/ swremmalla rangaistorella costa / cosca eij
 Inhimiset tahdo parannoista tehdä. Ja silloin saavat
 myös ne heidän palkansa nähdä / iotca eij tahdo Bscō
 hänen tulemistans / mutta nauravat ia pillawat sitä/
 Nijnquin P. Pietari on siinä ennustanut sanoden: Ja 2. Pet. 3.
 ensistä tiettä / että wiimeisinä päiwinä tulevat
 pilkkaat / iotca oman himonsa iälkin waelda-
 vat/ ia sanovat/ cusa nyt on se lupaus hänen tule-
 misestansa: Sillä siinä päiwästä/ kuin Jhr̄s ovat
 nukkuneet / nijn calcti iädvāt nijnquin algesta o-
 vat ollet. Mutta tietensä eij he tahdo tietä/ että
 Taiwas myös mulnen oli / ia Waa Wedestä / ia
 Wedesä seisoden Jumalan sanan cautta: Cui-
 rengin oli siben Aicanse Maailma / niitten sana
 in cautta Wedenpaisumisen cansa häwitetty.
 Samallamuoto myös ne Taiwat ia Waat
 quin nyt orat / tulevat hänen sanansa cautta iädä.

stetyxi/ että ne pitä Tulen waraxi (äästettämän
 Duomio päivän/ cosca ne Jumalattomat pitä
 cadotettaman. Mutta tämä yri ei pidä teillä
 salattu oleman / minun rakani / että yri päivä
 OErran edesä on nijnquin tubat Aiaaika / ia
 tubat Aiaaika nijnquin yri päivä. Eä OErra
 wiwytä hänen lupauksans / nijnquin mwttamat
 sen wiwytdöxi lwlewat/ waan hän on karsiwä-
 nen meidän cohtan. Joilla sanoilla P. Pietari osot-
 ta/ että wätkä Jumalattomat lwlewat sen olevan wi-
 wytdöxen / ia ei lwle sen wiimeisen Duomio päivän
 tulevan: Nijn cuicengin ei ole se Jumalan edes wi-
 wytdö/ ionga edesä yri päivä on nijnquin tubat Aia-
 aika / ia tubat Aiaaika nijnquin yri päivä. Tämän
 caltaistea pilcata wielä nyt monda on/ iotca sanovat:
 Papit palion hwtavat ia sanovat Duomio päivän tu-
 lemista: Mutta he mahtavat hwtat/ ei heille mwta
 telemistä ole/ turha se cummingin rakki on: Jos mei-
 le olit nijn palio Wijnä ia Mettä / cuin me sillä wä-
 sillä suoda ehdeistm/ aika nijn palion Raha/ cuin me
 ehdeistm sillä wälillä tukia/ tyllä meille sijte olit hy-
 wiä päiwä. Mutta sen caldaisten Jumalattomain
 pitä löptämän todexi sen/ että Duomio päivä tulepi/
 cosca heille sanotan: Mengät pois te pahasti ti-
 roittut jancatellisen Tulen / ioca on walmistettu
 Perkelelle ia hänen Engeleillens.

Christu ad
 extremum
 iudicium in
 Majestate

II. Että OErra Christus täsä sano/ Inhimisen
 poian tulevan hänen Tunlasans: Sijtä me ope-
 ma / että meidän OErra Jesus Christus on tulewa
 wiimeisellä Duomiolla swres Majestetis/ wointes id

wäesä. Eij hän tule nijsn nöyrällä ia ylöncahorulla *& gloria*
 muodolla / cuin hän oli täsä Maailmasa hänen alen *uentum.*
 damisens aicana / cosca hän swresa Röyhhydes syndyi
 Berthehemis / Eli ia wäelsi täsä Maailmas nijsn
 ylönpaidses Röyhhydes / ettei hänelle oma maia cu
 san ollut / nijsquin hän ihe walietta ia tunnusta. P.
 Mattheuxen yskönä sanoden: Ketulla ovat luo *Math. 8.*
 lat / ia Linnuilla pesät: Mutta Inhimisen poial
 la eij ole cubunga hän Pääns callista. Ja wijmein
 cosca hän tahdoi ikens anda Bffratta ristin päälle cai
 sen Maailman syndein edest / aios hän Jerusalemin
 Caupungin sangen ylöncahorulla muodolla yhden A
 sin päällä. Sencaldaisella muodolla eij hän tule wij
 meisellä Duomiolla / mutta swresa ia sanomattomasa
 Maisestetis / Eunias ia Herrandes / woimas ia wä
 fewydes / eij waiwoin hänen Jumaluden luonnons
 puolesta / ioca aina ijancaidsesä hänelle on ollut / yn
 nä hänen Taimalisen Isäns cansa samas Maisestetis
 ia Herrandes: Mutta myös hänen Inhimilisen
 luonnons puolesta / ionga hän otti Neiken Marian
 Eohdusa / ionga luonnons puolesta hän on istutettu J
 sän Jumalan eitalle Kädelle / ia saanut caiken woi
 man Taimasa ia Maasa personalisen yhteyden tähe
 den / nijsquin hän ihe sano ia todista: Minulle on *Math. 23.*
 annettu caicki woima Taimasa ia Maasa. Tä
 män woiman cansa hän on tulewa wijmeisnä päivänä /
 ia pica ylönherättämän Cuolluet / ia he hänen Inens
 ewlewat / ia ylönousevat silloin / nijsquin hän ihe P.
 Johannexen yskönä todista / cusa hän sano: Toti
 tifesta totifesta sanon minä teille / että hetki tulet

pi/ nyt lo on/ että ne Cuolluet pitä ewleman Ju-
malan poian Anen/ ia ne iotca sen ewlewat/ pitä
Elämän. Silloin pitä caiki Eansa hänen näkemän :
Sillä niinquin hän näkywäisellä muodolla ylösastui
Tawasen / niijn myös näkywäisellä muodolla hän on
tuleva wiimeisnä päiwänä/ niinquin Engelit sanoie
Dpccuslapstille: Tee Galilean miehet / mitä te
seisotta ia catzotta Tawasen/ tämä Jesus/ ioca
teillä ylösotettin/ hänen pitä niijn tuleman/ cun
te näette hänen Tawasen menewän. Ja Za-
charias Propheta sano: Että ne pitä hänen nä-
kemän / iotca häneen ovat pistänet / ne ia caiki
Jumalattomat pitä silloin swresta pelkämän ia wapi-
seman tämän Duomarin edesä. Ja P. Johannexen
ilmestys Kiriasa seiso: Meidän pitä Edtkemän
itzens luoliñ/ ia sanoman Wuorille ia Calloille:
Eangetca meidän päällen / ia peittäät meitä sen
Casuon edestä ioca Stuolin päälle istupi/ ia Ca-
ritzan wihaista. Sillä hänen swrin wihaans päi-
wä on tullut / ia cuca wolpi seisoa. Ioca nyt ei
tahde peliätä HXRan Christuxen tulemista / se täsä
Maailmas ewlean hartahasta hänen P. Sanans es-
lakan Jumalan pelgosa / tehkän oikian synnin catus-
muren ia elämän parannozen / ia rucoilcan Jumala-
ta/ että hän wahwistais händä oikian Bscoon/ ia ano-
nais hänen loppun asti wahwana pösyä/ senpäälle/ et-
tä hän mahdaiñ rohkiasti ia ilman pelkämätä meidän
HXRan Jesuxen Christuxen Duomiostuolin edesä
seiso.

Discimus

III. Opeme / että hywät ia Pahat / Jumaliset

ia Ju

ia Jumalattomat / iocca tässä Maailmas ovat aina
 yhdesä ilman eroitamata ollet Jumalan sallimisen
 kautta / ioca salli kasvata ohdakeet niuin seasa ei
 lon alcan asti / Se on / Maailman lopun asti : Wijs
 meistä päivänä ne pitä toinen toifestans eroitetta-
 man / niinquin Lambat eroitetan Vuohista. Silloin
 pitä elomiehett / Se on / Herran Engelit cocoman /
 niinquin P. Mattheus samasa lugusa kirioitta / caice
 ki pahoitoxet ia pahan tekiät hänen waldacunnastans /
 ia heittäwät heitä Julisen Wnijn / siellä pitä oleman
 idku ia hammasten kiristys. Ja sen eroituxen iälkin
 cuin silloin tapahtupi / ei jpidä ne hywät ia Pahat
 ifänäns yhten enä tuleman : Mutta pitä oleman siel-
 lä swri Juopa heidän wälillens / niijn ettei he taida tul-
 la toinen toisens tygö. Niijn myös Johannes Easo-
 taia on siittä puhunut sanoden : Wiiskin on hänen
 Rädelsäns / ia hänen pitä percaman hänen luvans-
 sa / Nisut pitä hänen Aittans cocoman : Mutta
 Acanat pitä hänen polttaman ijancaklises Tu-
 lesa : Tämä on se surtia ia cauhia eroitus / cuin silloin
 tapahtupi. Tässä elämäs ne Jumalattomat usein eu-
 coistawat niinquin cuokaisset Redolla / täynäns Ric-
 kautta ia elämän Hekumata / niijn että caidit heidän
 päällens cahelevat / lwlevat heidän olevan autuaxi :
 Mutta se oikia Duomari meidän Herra Jesus Chris-
 tus / ioca caidit tiettä ia tunde / hän toisni aiattele ia
 Duomise / Sillä ei j cago hän sen iälkin / cuin sil-
 main edesä on / mutta sydämen iälkin / ia esotta silloin
 caikelle Maailmalle ne Jumalattomat / cosca hän ei
 roitta heitä niistä Jumalifista ia wanhurscaista / niijn

bonos &
malos ex-
tremo die
separari.

Matth. 13.

Matth. 3.

että caidei taitawat silloin heidän tuta / iotca täsä ovat
heidän edesänsä salatu olleet / cosca he siwresa ia sano-
mattomas janosa / ia määrättömäsä palavudesa seisos
wat wasemalla puolella / ioinen ioucosta meitä Jus
mala caideiwaldias armolifesta warielcon.

Toinen Osa.

Analysis se-
cundæ par-
tis septem
membra
continens.

Sinä ensimmäises Osas te salitta ewolla
meidän HERRan Jesuren Christuren tules-
mifesta / hänen Cunniasans wiimeisnä päiwä-
nä / ia sijä eroittamifesta / cuin pitä silloin tapahuman
niijnen Hywäin ia Pahain wälillä : Seura nyt se
toinen Osa sijä Duomiosta / ionga silloin pitä käy-
män sekä Hywäin että Pahain ylise / Josa meille on
Seikemen cappaletta.

I. On sijä Duomiosta / cuin sanoten niijnen
wanhurscasten ylise :

Decisiva
sententia
de damna-
tis & e-
lectis.

Silloin sano Cuningas niille iotca hänen
oikiällä puolellans ovat : Tulcatte minun
Isäni hywästisiugnatur / ia omistacat se wals-
dacunda / iotca teille on walmistettu Maail-
man algusta.

Näisä sanoisa meille neliäntaisset Aasiat edes-
pannan.

I. Että hän cuhu ikens Cuningaxi : Tämä Cu-
ningas on meiden HERRan Jesus Christus / iotca on
HERRa ylihen Taiman ia Maan / ia Cuningas ylihen
caidein Cuningain / ia HERRa ylihen caidein HER-
rain : Hän on se Duomari iotca silloin pitä Duomige-

man sekä Eläwät että Cuolluet. Ja ninquin hän en-
 nein cugui ikens Inhimisen poiaxi / hänen Inhimilli-
 sen luondons puolesta: Nijn hän nyt cugu ikens sw-
 remmalla ia corkiammalla nimellä Cuningaxi / Sil-
 lä että hän on se totinen Cuningas / ioca hallikapi se-
 kä Taiwan että Maan / ia caiki mitä nissä on / hänen
 Jumaluden woimollans. Tämä sama Herras Jesus
 Christus on se oikia ia totinen Duomari / ioca silloin
 pitä Duomiheman sekä Eläwät että Cuolluet / ninquin
 hän ike sen todista P. Johanneren tykönä sanoden:
 Eij Isä Duomitze / mutta annoi caiken Duo- Ioh. 5.
 mion Poialle: Senpäälle että Caiki pitä cun-
 nioittaman Poica / ninquin he Isä cunnioitta-
 vat. Isä on andanut Poialle woiman Duomi-
 ta / sentähden / että hän on Inhimisen Poica. Ja
 P. Petari Apostoltsano: Dän ombi se / ioca on Añ. 10.
 Jumalalda sääty Eläwitten ia Cuolluttē Duo-
 marixi. Nijn myös P. Pawall sano: Jumala on Añ. 17.
 yhden päätän säätännyt / ionga päällä hän Maan
 pñrin tahto oikouden cāse Duomita / sen yhden
 Inhimisen cautta / iosa hän on sen päätännyt.
 Samasmuotto myös sano Timotheuren tygön: 2. Tim. 4.
 Nijn minä nyt todistan Jumalan edes / ia DEr-
 ran Jesuxen Christuxen / ioca on Duomitze pa ne
 Eläwät ia Cuolluet hänen ilmestyksēns. Item:
 Edespäin ombi minulle Eätetty se wanhurscaus
 den Erwōu / ionga minulle DErrase wanhurs-
 cas Duomari sinä päätänän andapi.

2. Että hän sanopi nissle / ioca hänen oikiaalla
 puolellans ovat / Se on / nissle wanhurscaille ia Bl.

*Alloquium
 Christi ad
 stantes à
 dextris.*

goswalituille/ joinnen tygö hän ensin puhens käändä/ sanoden: Että he ovat Blgoswalitue siihen ijancaic-
tisehen Elämän / ia saavat sen cattomattoman cun-
nian Erwun/ ioca heille on walmistettu.

3. Että hän cugu heitä hänen Jsäns hywästi-
stagnatuixi/ sentähden / että he ovat lunastetue sen
hywästistagnatunfiemenen cautta/ hänen pijnans
ia cuolemans cautta: Ja hänen Tawalainen Jsäns
on ottanut heitä ia omistanut Lapstrens/ iocia hän ra-
casta nijnquin Lapstans. Tämä on sangen lohduinen
Nimi / ionga pitä ylös herättämän caidi Inhimisee
ahkeroiseman sencaldaisen iälkin täsä elämäsä / cosca
wielä armon aica on/ että he mahdaisit crolla wiimeis-
nä päivänä sen lohduisen ia suloisen Nimen.

Solouni ad
vitam eter-
nam voca-
catio.

4. Että hän cugupi heitä omistaman sitä walda-
cunda/ ioca heille on walmistettu Maailman algusta:
Eusa Herra Christus ei myötä waldacūda ymmerrä/
cuiin Tawain Waldacunda/ ia ijancaictisen Elämän.
Tähän waldacundan hän heitä cugupi/ ia kaste heidän
sen omista/ nijnquin Græcan Tertis seiso se sana *ελεος*
ελεος, Se on/ ottacat Tawain waldacunda perimio
sen cautta/ eli perikät se waldacunda. Ja tahto
Herra Christus nijn palio sano: Te minun Jsäni
hywästi stagnatut/ tulcat nyt/ ia omistacat teidän pe-
rimisen/ nimitäin/ se ijancaictinen Elämä/ ioca teil-
le ei teidän Ansiostan / mutta Jumalan armosta Bs-
concautta minun päälleni annetan / iocia hän Lap-
strens on omistanut: Sillä teille se on io Maailman
algusta walmistettu minun Tawaiselda Jsäldäni/ io

ca teitã on Vlgoswalinnut / ennein cuin Maailman
perustos lafettu oli.

II. On niistã laupiuden Eðistã / cuin HERRA
Christus tãsä plõsluge :

Sillã / minã Jsoissin / ia te minua Kuoc-
titta : Minã Janossin / ia te minua Juotitte :
Minã olin Duto / ia te minun Huonesen otit-
ta / Minã olin Alastsi / ia te Waateittitta mi-
nua : Satras / ia Opitta minua : Minã o-
lin Sangina / ia te tulitta minun tygõni.

*Opera mi-
sericordie
qua hic à
Christo re-
citantur.*

Ewst erinomaista awua / eli hywã tyõtã HERRA
Christus tãsä plõsluge / iotca owat Vscõn hedelmät /
ioilla ne wanhurscat osottawat heidãn Vscõn / ia to-
distawat / ettã he owat Jsãn hywãstisugnatut : Sillã
he owat ruoatmet ne Jsovaiset / Juottanet ne Jano-
vaiset / Dudot ia wierat Huonesenottanet / Alasto-
mat Waateittanet / Sairat Oppinet / ia Sangie eki-
net / iotca caicci owat laupiuden ia Christilisen radau-
den tyõt / ioita Jumala caikilda Jnhimisilda waari /
iotca owat Vscõn hedelmät. Ia tule meidãn tãsä tie-
tã / ettei HERRA Christus sentãhden nãitã awuia eli
hywã tõitã tãsä plõsluge / ettã locu Jnhiminen niijn-
nen cansa ansaike Tairan waldacunnan ia ijancaicci-
sen elãmãn / Sillã niijnquin P. Pawali sano ia todi-
sta sen / ettã ijancaiccinen elãmã on Jumalan Lahia /
Christuxesa Jesuxesa meidãn HERRasom / annettu
meille / eij meidãn ansiom / eifã hywãijn tõiden tãh-
den / mutta Jumalan sulasta armosta HERRan Chri-
stuxen ainoan ansion tãhden Vscõn cautta : Mutta

Rom. 6.

hän plöskute ne / ia edesmaala niinquin yhdee todista-
iat / iotca osottavat ia todistavat / että ne wanhurscat
ia Blgswalitue Jähimiset / iotca hän silloin eusupi
tsancatelseen elämän / ovat Jän hyvästi stignatut /
ia Bscn cautta wanhurscautetut / sillä he ovat tehneet
Bscn hedelmät / ioilla he ovat osottaneet heidän
Bscns.

Responsio
electorum.

III. On niinnen wanhurscasten wastauksta :
Silloin ne Wanhurscat händä wastas-
vat / sanoden: Herra / cosca me näimme si-
nun Jsovan / ia me Kuokima sinua? Talc-
ka Janovan / ia Juotime sinua? Cosca me
näimme sinun Dutona / ia Huonesen ottime
sinun? Taitka Alastoina / ia Baattelim
sinua? Eli cosca me näimme sinun Satras-
na eli Sangina / ia tulime sinun tygös. Niin
wastapi Guningas / ia sanopi heille: Tot-
sesta sanon minä teille: Sen eulin te olette
tehnet yhden näistä wähimistä Welteistä /
sen te minulle teitte.

Cascalaiset Astat meille tässä edespannan:

1. Että ne Wanhurscat händä wastavat sano-
den / Herra / cosca me näimme sinun etc. Eusa ne
wanhurscat ia Blgswalitue osottavat ia tunnustas-
vat / että heidän Anstons ia hyväät työns / ei mitälän
ole sen cunnian ia autuuden ehtoon / cuin heille tapah-
tupi: Tunnustavat myös ettei he niiden päälle tai-
da / eikä tahdo luotta eli uscalda / eikä tahdo niistä mi-

tälän tietä / iotca ovat palio wähemmät / cuin että
heidän nijsnen päälle luottaman pidäis / taicä nijs-
nen cansa ansaimen sitä waldacunda / ioca heille on
walmistettu. Ja tahtovat nijs palio sano: *De Herra*
sinä ylistät meidän tötän/ eijs meidän Anstion täs-
den: Mutta swresta ia sanomattomasta armostas ia
laupiudestas. Sillä meidän työm ovat sangen pienet
ia wähäiset / ia palio wähemät cuin me olem ollueet
waleapää tekemän sinun Kästys iälken: *Me tuns-*
nustamme meidän epäselvattomuden/ ettei me nijsnen
cansta ole ansainnueet mitälän hywä/ palio wähe-
tätä Taiwan waldacunnan Ilo ia Kiemu/ iohonga
sinä meitä nyt cusu: Mutta tämä caiki tapahen si-
nun sulasta armostas / ia laupiudestas / ia eijs meidän
ansioitam/ ioca eijs mitälän ole.

2. *Cuningas wastapi/ ia sano: Totisekka sanon*
minä teille/ sen cuin te oletta tehnet yhden näistä
wähimistä/ sen te oletta minulle tehnet. Näillä
sanoilla HERRA Christus osotta/ että ne laupiuden
työt/ iotca he ovat tehnet/ ne ovat he hänelle tehnet/
iotca caiki tulevat hänen cunniarens. Sen tähden
sano Ambrosius: *In quouis minimo Christus aut*
leditur, aut honoratur. Se on/ *HERRA Christus*
iocaihes pienimäsä taicä hänen mielen rikotan/ taic-
ä hän cunniotetan. Ja ovat ne lohduiset sanat/ et-
tä *HERRA Christus* cusu ne pienimmät hänen Wel-
citens/ ia nijs cortiaisti heitä ylistä / että caiki mitä
heille tehdän/ sen hän luke hänellens tehdyi.

IV. *On nijsnen Zumalattomitten Duomiofta:*
Silloin hän myös sanopi niille/ iotca hä-

Indicium
damnatorū
horrendū.

nen wasemallens ovat : Mengät pois mi-
nusta te pahasti kirotut isancaidisen Tuleen/
ioca on walmistettu Perkelelle ia hänen En-
geleillens.

Tämä on xpi cauhia ia hirmuinen Duomio nijn-
nen Jumalattomitten cohtan / iotca wasemalla puo-
lel ovat/ että he cusutan pahasti kirotuiri/ ia lästetän
mennä isancaidisen Tuleen ynnä Perkeleen ia hänen
Engelittens cansa. Ja nijnquin suloinen ia iloinen
Duomio se on / cuin sanotan nistnen wanhurscasten
ylise / iotca oisial puolel ovat : Nijn hirmuinen ia
cauhia on tämä Duomio / ioca nijnnen Jumalatto-
mitten ylise sanotan. Sillä ne wanhurscat silloin cus-
utan Isän hywästi siugnatuiri / ia cusutan isancai-
diseen Elämähän: Mutta he cusutan pahasti kirotui-
ri/ ia lästetän mennä isancaidisen Helwectin tuleen.
Nijnquin meidän HERRan Jesus Christus / se yli-
mäinen Euingas ia wanhurscas Duomari tahdoist
silloin sano : Te pahasti kirosiut/ iotca ei ole tahtonet
culla minun sanani/ eilä Useo minun päälleni/ mut-
ta oletta ylöncahonet sen/ Elänet synnisä ilman laaka-
mata/ ei coscan parannoista tehnet / cuinga usein te
oletta cusuut minun Äneni cautta/ mutta ette te ole
tahtonet culla : Cuinga usein minä olen teitä tahto-
nut cogota minun siipeini ala/ nijnquin Eana coco poi-
tians/ mutta ette te ole tahtonet. Sentähden men-
gät nyt pois minun tyldäni isancaidisen Tuleen / ioca
walmistettu on Perkelelle ia hänen Engelleillens. Täs-
hän asti te oletta yhdesä nijnnen Jumalisten ia wan-
hurscasten cansa ollet/ nijnquin ohdaket nisku in seasa :

Minä olen odottanut teidän parannoja: en idäsen / mut-
ta teidän sydämen on ollut caiki coconans paatunut /
niin että enäminän te olette ewllet Perfelectä / cuin
minua / ja hänen tahtons seuranneet: Niin mengät
sis nyt Helwettein Tuleen / ja olcat siellä ynnä hänen
cansans ihancaikisesta / ja se on teidän Duomion.

V. On niistä töistä / iotca todistavat / ettei heil-
le ole yhtäkän oikia Vscollut:

*Testimonia
infidelium &
impiorum.*

Sillä minä Zsoisin / ja ei te minua
Ruockinet: Minä Zanoisin / ja ei te minua
Zuottanet: Minä olin Duto / ja ei te minua
Huonesen ottanet: Minä olin Alastoin / ja
ei te minua Waateittaneet: Minä olin Sa-
ras ja Gangina / ja ei te minua Oppinet.

Tämän cansa tämä Zaivalinen Euningas ofotta /
ettei heille ole ollut yhtäkän Vscollut: Sillä ettei he ole
ofottanet laupiuden töitä heidän lähimäisillensä / iotca
ovat Vscollut hedelmät / ja oikia Vscollut ulgoftäy-
vät. Ja jos ne Zumalattomat tahdoisit sano / että
heille on ollut Vscollut. Niin Euningas sano sitä wa-
staa / ja todista / ettei heille ole ollut Vscollut: Sentäh-
den ettei heille ole ollut yhtäkän Vscollut hedelmät /
iolla he todista ja ofotta taidoisit heidän Vscollut. Ja
jos heille olisi ollut Vscollut / niin he tosin olisit tehneet
laupiuden töitä / iotca Vscollut ulgoftäyvät ja ovat
sen hedelmät.

VI. On niinen Zumalattomitten wastaudesta:

Silloin pitä nekin händä wastaman / sa-

*Responsio
impiorum.*

noden: Herra/ cosca me nägimme sinun Jsovan/ taicka Janovan/ taicka Dutona/ eli Alaihoina/ eli Sairasna/ taicka Fangina/ ta ei me sinua Palwelleet? Niin hän wastapiheltä sanoden: Toistesta sanon minä teille/ mitä te ei ole tehnet yhdelle näistä/ sitä ei te ole tehnet minulle.

Tässä taas captalaiset Astat edespainnat:

1. Että ne Jumalattomat wastawat sanoden: Herra/ cosca me nägimme sinun Jsovan eli Janovan etc. Ja tahtovat sen cansa tehdä heidän estens/ ettei he ole siihen sypäät: Sentähden ettei he sano nähneens hänen Jsovan eli Janovan/ taicka Dutona eli Alaihoina. Ja tahtovat he niin palio sano: Herra/ sinä sanot meille/ ettei me ole sinua Kuokinet/ eikä Juottanet/ eli waatteitanet/ eikä Huonesenottanet/ eikä misäkän sinua Palwelleet: Sillä ei ikänäns me ole sinua nähneet eikä Jsovan/ eikä Janovan/ eikä Alaihoina/ eikä Dutona/ eikä Sairasa eli Fangina: Euinga meidän piti sinua Kuokiman/ eli Juottaman/ taicka waatteittaman/ eli muuta Palwelusta tekemän. Mutta iös me olisimme nähneet sinun olevan josacusa waivasa eli pirttumises: Niin me olisimme ne Enstmäiset/ iotca sinua oliste auttaneet/ ia enneia olisim ihe ilman olleet/ cuin sinun unhottanet. Eussa he tahtovat tehdä heidän estens/ mutta se on caiditurha: Sillä iös he oliste käynnet uscin heidän eläisäns Rircosa/ ia wisusta ewlleeet Jumalan sana/ niin he olisitte myös oppinet tekemän laupiuden töitä/ iotca oliste

heille Vcon todistaiat / ioista myös he taidasit osotta
heidän Vcons :

2. Että hErra Christus waikapi heitä sanoden:
Mitä te eij tehneet yhdelle näistä wähimmistä /
sitä te eij tehnet minulle. Nijnquin hän tahdoisi sa-
noa: Eij teidän esten ia waikauksen mitäkän outa:
Sillä ios teille olisi ollut yri oikia Vco / nijn te olisit-
ta sen osattaneet / ia tehneet Vcon hedelmitä / ia
auttaneet nijstä Köyhä ia taruikopia / ia minun sanani
olisi teitä kyllä opeettanut / ios te olisitte tahtonet ewo-
la sitä / että mitä nijlle pienimille tehdän minun Ni-
meni / se minulle tehdän.

VII. On tämäni wijmeisen Duomion loppusta:

**Ja näinhen pitä silloin menemän ijanca-
tisen piinaan: Mutta ne Wanhurskat ijan-
caatisen Elämän.**

*Eremitus
judicij.*

Tämä on sen wijmeisen Duomion loppu: Että
cosca tämä Euningas meidän hErra Jesus Chri-
stus sano Duomion molemitten ylise / sekä nijnhen
iota oikialle puolella ovat: Nijn cohta tulepi tähte-
tyri. Eij tässä outa lykäjän toiseen lakiin / eikä cor-
kiamman Duomion alla / nijnquin tässä Maailmas
tapahu monelle: Mutta cohta tapahu ilman mitä-
kän wijwytyxetä se mitä hän sanopi. Ne Jumalatto-
mat silloin heitetän ijancaatisen Tuleen: Mutta ne
Wanhurskat tulevat ijancaatisen Elämän. Ja tämä
nye on se loppu sen Duomion päälle / cuin pitä tapa-
hutan wijmeisnä päivänä / cosca meidän hErra Je-
sus Christus on tulewa Duomiheman Eläwitä ia
Euolluuta: Jota eij yrikän Inhiminen / mutta ihe

Jumalan poika anda meille tietä / hänen siwresta hy-
nydestäns ia laupiudestans / senpäälle / että iocainen
mahtaisi sitä paremmin / walmista itsens wielä Eläi-
säns tälle Duomiolle / ia wälä sitä isancaistista Euo-
lemata.

Opetureet toisesta Osasta.

1. **E**tä meidän HErran Jesus Chri-
stu se ylimäinen Euningas ia Duomari sa-
no tässä: Tulkat ia omistakat eli perikät
se waldacunda / ioca teille on walmistettu Maas-
ilman algusta: Sihtä me opeme / että se isancaisti-
nen Elämä eijanneta meille meidän Ansiom eli hy-
wäneöiden tähden: Mutta Jumalan sulasta armo-
sta ia laupiudesta. Sillä nijsquin xri Lapsi saapi pe-
rimyksen eij ansiosta / Mutta sentähden / että hän on
Lapsi ia Isäns perillinen: Nijs ne wanhurskat ia
Jumalan Blgoswalicut periwät Jumalan walda-
cunnan / eij heidän ansiostans / mutta Jumalan ar-
mosta / sentähden / että he ovat tulleet Jumalan Laps-
siksi Vskon kautta / nijsquin P. Pawali sano Romae
rein tygö: De tulewat ilman ansiotans wanhurs-
caxi Jumalan armosta / sen lunastuksen kautta /
cuin on tapahunut Christuxesa Jesuxesa / ionga
Jumala on asettanut armonstuolixi sen Vskon
kautta hänen weresäns. Ja Epheserein tygö sa-
no hän: Armon kautta te oletta autuaxi tulleet.
Item: Armosta te oletta wapahdetut Vskon
kautta / ia eij se sama ole teistä / mutta Jumalan
labia se ombi / eij töistä / senpäälle / ettei xristän

Rom. 3.

Ephes. 2.

Rom. 6.

itzenlä kerscaissi / nijn hân myös sano Komarein
 tygö toises paicas : Jumalan lahia ombi se ijan-
 caickinen elämä Jesuxesa Christuxesa meidän
 VErrian : Jos nyt se ijancaickinen elämä on Ju-
 malan lahia / nijn sitä sewra / ettei se yhdengän Inhi-
 misen anstosta anneta / mutta Jumalä swresta armosta
 ia laupiudesta. Sentähden myös HErra Christus
 täsä sano : Että se waldacunda ionga ne wanhurscae
 pitä perimän / on heille walmistettu Maailman al-
 gusta / ennein cuin yrittän Inhiminen oli syndynyt :
 Joca myös kyllä osotta / ettei se ole anstosta / mutta Ju-
 malan armosta / ioca sen on walmistanut. Ja tämän
 cansa nyt tacaperin aietan Dawin ia caicki sen lafco-
 cunnan wäärät opetuxet / iotca sanovat / ettei Inhi-
 minen ainoast Useon cautta auetuaxi tulle / mutta myös
 hywäin töiden cautta / ia tahtovat / että Inhimisen pi-
 tä omain anstoinsa cansa ansaitseman sen ijancaickisen
 elämän. Ja sen tähden ovat he ylösaiaatelleet monda
 turha työtä ia saaritusta / moninaiset paastot / Pilagris-
 mein reisut / ia monda murea sencaldaista / ioita Ju-
 mala ihe eij ole kästtenyt / ia nijunen cansa tahtovat
 Jumalata Palwella / ia ansaita Taivan waldacun-
 nan / ioca cuitengin caicki turha on / nijnquin HErra
 Christus ihe sen todista P. Mattheuxen tyfönä sa-
 noden : Turhan he minna Palwelewat / opetta-
 den sitä opetusta iotca ovat Inhimistē kästyt. Tä-
 mä meille olcon sanottu opixi ia oiennoxi / ettei mei-
 dän pidä luottaman hywäin töiden / eikä meidän töi-
 dem anstoin päälle : Hywiä töitä tosin meidän teke-
 män pitä / mutta sen tähden / nimittäin / Jumalan lä-

Matth. 15.

syn ja lupauksen tähden niin myös sen tähden / että me wäldäisim Jumalan wihan ja rangastoren / ja ijancaikaisen Euoleman / ja että me saissimma nautita sen P. Hengen / ioka synnin ja pahain töiden cansa pois carcotetan / ja pidäisimmä Vscön ja yhden hywän oman tunnon.

II. Opime tästä / cuinga meidän HERRA Christus waati meidän laupiuden töistä / ja tahto / että meidän pitä osottaman meidän Vscön niiden cansa : Sillä laupiuden ja caiki mwe hywät työt ovat Vscön hedelmät / iotca yhdestä oikiasta Vlcosta ulgostäyväät : Sillä cusa xri oikia Vscö on / siinä myös ovat laupiuden työt / ja caiki mwe hywät awut : Mutta cusa ei ole laupiuden töitä / siinä myös ei ole yhtäkään oikiata ja eläwätä Vscö. Ja waikka Inhiminen passion tahdois kerskata hänen vscostans / ja sanois häneläns olewan yhden wahwan vscön / ja ei hänellä olist vscön Hedelmitä / niin hänen kerskamisens olis turha : Sillä niinquin xri hywä Pro ei taida olla ilman hedelmitä : Niin myös ei taida xri eläwäinen vscö olla ilman hedelmitä. Ja sentähden se oikia Duomari HERRA Christus Jesus wiimeisnä Duomio päiwänä waati iseculdakis vscön hedelmitä / ioilla he osotaisit heidän vscöns : Ja sen iälken tahto caikia silloin Duomita. Sillä niinquin nyt sanottin / että cusa xri eläwäinen vscö on / siinä ovat myös sen hedelmät : Ja sitä wastan / cusa ei ole vscön Hedelmitä / siinä ei taida olla oikia vscö. Ja sen syn tähden plösluettele tässä laupiuden töitä niinquin hedelmitä / iotca vscosta ulgostäyväät / ja ne ioilla oikia vscö on / ja sen hedelmät /

ne hân cukupi silloin ijancaidisen elämän: Mutta toiset/ iotca ilman vscota ia sen hedelmittä ovat/ kâste hân mennä ijancaidisen Tuleen. Sillä ioca vscot/ (nijnquin HErra Christus ike sano) Se tule autuaxi: Mutta ioca eij Vscot/ se tule kadotetuxi. Jos me siis tahdomme ewlla wiimeisnâ päiwänâ tāmān suloisen Änen: Tulcat minun Isäni hywästä siunatut/ ia omistacat se waldacunda/ ioca teille on walmistettu Maailman algusta: Nijn pitä meidän osottaman meidän vscot laupiuden työt meidän lähimäisen cöhten/ Se on/ meidän pitä ruoottiman ne Jsovaiset/ ia Juottaman ne Janovaiset/ meidän pitä Waateittaman ne Alaistomat/ ne Dubot pitä meidän Huonesen ottaman/ Saitaita ia Fangeia Oppiman ia esimän: Sillä mitä me nijlle wähimille tegem/ sen me tegem ike HErralle Jesuxelle Christuselle. Mutta ioca eij sitä tahdo tehdä eikâ osotta nijlle Waiwaisille laupiuden töitä/ nijn hân saapi ewlla sen hirmuisen Duomion: Mengät te pahasti tirotet ijancaidisen Tuleen. Eij silloin auta mitäkän kerscata vscosta Ewn cansa/ mutta pitä sen osottaman töiden cansa iotca vscosta ulgostäyvä: Sillä tāmā Duomari cago vscot perän/ ia sen vscot idskin ioca on eläwäinen/ iolla ovat oikiat hedelmät ia laupiuden työt/ iotca HErra Christus täsä ylösluke.

III. Että meidän HErra Jesus Christus cusu ne Christiliset ia Jumaliset Inhimiset hänen welixerens: Sijtä me opeme/ cuinga sworesa cunniasa he ovat Jumalan tyfönä/ nimittäin/ että hân nijn corfiasti heitä racasta ia hywänâ pitä/ cuin omia Lap-

Mar. 16.

Añ. 10.

fians/ iotca hän omistanut on hänen lapsirens HErras
 sa Christuresa Jesuresa: Sillä ios he ovat HErran
 Christuren Beliet/ nijs he ovat Jumalan lapses ia
 hänen cansa perillens. Ja waicka he täsä Maailmas
 ovat Röyhät/ Waiwaiset/ Alastomat ia ylöncaho-
 tut / nijs cuitengin eis he ole sentähden Jumalalda
 ylöncahotut eijä hyliätyt: Sillä eis Jumala caho
 ulconaisen muodon iälken/ ioco se olis Nikas eli Röy-
 hä / Nies eli Waimo / Ylimäinen eli Alimainen/
 mutta hän caho Bscen iälken/ ia sen iälken ioca telepi
 hänen Jsäns tahdon/ nijsquin HErra Christus sano
 P. Mattheuren tykönä: Jocainen cuin teke mi-
 nun Jsäntä tahdon ioca on Talvais/ se on minun
 Wellen/ Sisaren ia Äitin. Nämät ovat ne / ioita
 hän cuxupi hänen Welieirens/ ia tahs / että meidän
 pitä osottaman heille laupjunden töitä cosca he tarwi-
 zewat/ ia caicki mitä me näille tegemme / sen hän luke
 ihellens tehdyxi / Nijsquin hän sano täsä: Mitä te
 olette tehnet nijslle wähimille minun Welie-
 istäni/ sen te olette minulle tehnet. Caho/ näin
 swresta HErra Christus heitä ylönscorgotta / että hän
 cuxu heitä hänen Welieirens/ ia luke hänellens teh-
 dyxi caiken sen hywän työn/ cuin nijslle tehdän.

IV. Opime / cuinga wastahacoinen Duomio
 wijsmeisnä päiwänä sanotan ylise Hywäin ia Pahain/
 ia cuinga wastahacoinen loppu nijslle molemmil on:
 Sillä ne Pahat silloin heitetän ijancaidisen Tuleen/
 ioca eis ilänän sammuteta / nijsquin Daniel Pro-
 phetan tykö seiso: Että mwrtamat ylönsherätetän
 ijancaidisen Elämän/ mwrtamat ijancaidisen pil-

Dan. 12.
 Matth. 24.

eahan ia häpiähän. Nijn myös Esaian Prophetan
 tykönä seiso: **Deidän Watons** ei pidä **Euole-**
man/ia heidän **Talens** ei pidä **sammutettaman/**
 ia heidän **pitä** oleman **xi** **cauhistus** **caitille** **Inhimis-**
le. Eij **yxikän** **taida** **stia** **pijna** **täydellisestä** **vlgoosaa-**
noa / **cuin** **nijlle** **Jumalattomille** **stella** **pitä** **oleman:**
Siellä **on** **ifancaidinen** **pimeys** **ilman** **walkcutta/cat-**
tera **pijna** **ia** **Euolema** **laamata/ia** **eij** **cuitengan** **tai-**
da **Euolla/** **nijnquin** **P. Johanneren** **ilmestys** **kiria-**
sa **seiso:** **Deidän** **pitä** **etzmän** **Euolemata/** **ia** **ei-**
he **löydä/** **pytawät** **myös** **Euolla/** **mutta** **Euole-**
ma **poispakene** **heistä.** **Item:** **Siellä** **pitä** **ole-**
man **itku** **ia** **hambain** **kiristys /** **hywto/** **waiva** **ia** **tusa-**
ca **caidein** **Perkeleitten** **canfa.** **Mutta** **ne** **hywät** **sil-**
loin **menevät** **ifancaidisen** **elämän /** **cusa** **pitä** **oleman**
ilo **ia** **riemu/** **ia** **ifancaidifesta** **elämän** **ilman** **murheta/**
ia **Jumalan** **pitä** **pois** **pyhkimän** **caidei** **kyynelet** **heidän**
Silmistans/ **ia** **Euoleman** **eij** **pidä** **sillen** **oleman/** **sillä**
että **ne** **ensimmäiset** **poismenit /** **nijnquin** **P. Johan-**
neren **ilmestys** **kirias** **seiso:** **Silloin** **pitä** **ne** **Wan-**
hurscat **Eläimän** **nijnquin** **Auringon** **heidän** **Jo-**
sänsä **waldacunnas:** **Eij** **he** **siellä** **Iso/** **eikä** **Ja-**
no/ **eikä** **myös** **Auringo** **lange** **heidän** **päällens/**
eikä **myös** **yxikän** **protumus:** **Sillä** **että** **Corina-**
ioca **Stuolin** **kestellä** **ombi** **hallike** **heistä /** **ia** **tohdatta-**
sen **elämän** **west** **lähteen** **tygö:** **Ja** **Jumala** **pois** **kui-**
wopi **caidei** **kyynelet** **heidän** **silmistans:** **Yhdesä** **sum-**
masa **sanottu/** **Siellä** **pitä** **oleman** **sencaldainen** **ilo** **ia**
riemu/ **ioca** **eij** **yxikän** **Silmä** **ole** **nähtyt /** **eij** **yxikän**
Corva **civllut/** **ia** **eij** **yhdenگان** **sydämeen** **astunut.** **Tä-**

Esa. 66.

Apo. 9.

Apo. 20.

Apo. 7.

Esa. 64.

1. Cor. 2.

hän Ilon ia Xieimun meitä caickia auttacon ia ioh
 datacon Jumala caickiwaldias/hänen radan poi-
 cans Jesuxen Christuxen tähden.

A M E N.

Saarnan jellen/ talta Christilline Oppet-
 taia/ tämän Rucouxen pitä.

Sackiwaldias Jumala ia laupias Isä/
 me sinua kšteem caickesta sydämešt/ caico
 kein sinun niin monen sanomattomain hy-
 wäin tödens edest/ ia erinomaisest sen edest/ että
 sinä sulasta armostas/ sinun ainocaisen poias Je-
 suxen Christuxen cautta meitä lunastanut olet/ ia
 sinun pyhän sanans cautta / meitä ylöswalgaif-
 nut/ ia tähän tundon andanut tulla. Ja rucoele-
 me sinua nöyrestä/ että pyhän Dengens cautta
 armolifesta meitä aina niin lohduaisit/ wahwis-
 taisit ia warielisit/ että me loppun asti täsä wah-
 wana pysyisime ia sijtte ihanealckifesta autuaxi tu-
 llisime.

Sittä me sinua rucoelema racastaiwalinen
 Isä/ sinun Pyhän Seuracunnas edhest / caickesa
 Mailmasa/ wapahta ia wariete händä caickesta
 pahasta/ ota hänelde pois/ caicki vscottomat pai-
 menet/ ia wdrät opettaiat/ lotca tämen sinun wä-
 hän laumas/ ninquin raatelewaifet Sudet ia ki-
 liuwat Jalopenrat/ surpiasta haiotawat ia rateo-
 lewat/ lähetä ia anna vscolisia Pameneita / ia

hywä

hywästä toimelista Työmiehiä sinun Elohos. Anna
 ja liisä sinun Pyhä Wengesarmon / caicein
 Christilisten Paimenien ja Kircon Palwelian
 sydämiin / erinomaisesta niin / iotca täällä
 Maalla / sinun Lannas / Sanallas ruoki-
 man / ja sinun Seuracundas hallidzeman pitä-
 että he mahdaisit heidän Wirrans niin edhes
 seisoa / että cosca se ylimäinen Paimen / sinun
 racas poikas Jēsus Christus / on idäns tule-
 wa / lucus lasteman caicein hänen Palwelian-
 sa cansa / mahdaisit silloin löytä / niin seas /
 iotca vscolisesta Palwellet owat / ja sadha hänen
 Suustansa / temän suloisen Änen cuulla. Ah si-
 nä hywä Palwelia / sinä wähsä olet Vscoli-
 nen ollut / mene sinun D E R R A N I S Ilon-
 siselle.

Eohespäin rucoeleme myös sinua racas tai-
 walinen Isä / caicein sinun palveliais edhest / iot-
 cas Esiwallan wirkaan cudzanut / ja Wallmalisen
 Diecan andanut olet / ja erinomaisest rucoelema
 sinua / meiden oman maan Derran ja Cuningan
 edhest. R. S. ynnä caicein hänen armon suone-
 Newon andain / ja Käskyläisten / Macunnan ja
 Cansä edhest / wartele heitä armolisesta caiceista
 pahoista. Anna ja liisä sinun Pyhä Wengesar-
 mon sydämiin / että he sen taitwallisen Cuninga-
 meidän D E R R A N I S Jesuren Christuksen / songa-
 woimā cautta caiki Cuningat hallidzewat / oife-
 in tuta mahdaisit / hänē waldacundans holho ja
 auta / ja alamaista sinu Eöyhä Cansas / niin halli-

ta/että sinun Jumalinen ylystös ia cunnias/ hy-
wät cunnialiset tawat/ yhteinen maan rauha/ la-
li ia oikens/ ia sijtte caicki hywoys wahwisteturi
ia ylöspidetyxi tulisi: Mutta sitä wastan Sora ia
weren wuodatus/ capina/ eripuraisus/ wäärys/
wäkiwada ia caicki pabus estetyxi tulisi.

Merucoelem mäs/ että sinä racas taiwalinen
Jsa/armolifesta cadzoisit caickein inhimistē pääl-
le/ joco ne olisit omaiset taicka mwoalaiset/ tutut
eli tundemattomat/ ystäwät taicka wihamiehet.
Erinomaifeste cuitengin niinen/ iotca owat mel-
dän weliet ia sisaret viscosa/ ia liatekin niinen iotca
jossa cussa tuscasa ia hädhästä ovat/ Dengē eli sie-
lun puolest/ exyrist/ rascaisa synnist/ perkeiē wai-
vas ia Riisaures/ epäilyes/ hämistiyses eli kārsi-
mättömydes/ waivaisudes ia kōyhydes/ taudhis
ia tiivus/ surusa ia murhes/ fangiudes/ meren hä-
dästä/ etc. Ja että cadzoisit caickein kōyhein le-
stēin puolehen/ orvoilasten/ rascasten Waimoin
ia lapsen synnyttäiden/ ia sijtte caickein tygō/ iotca
jossa cussa tuscas owat/ ia sinun Jsa. istä apuas
tarwidzewat ia pytäwät/ niin että caickein nāi-
nen päälle armahdaisit/ heitä autaisit/ wahwi-
staisit ia lohduitaisit: Senpäälle/ että caicki In-
himiset nyt ia ijancalckifesta sinua kstē-
tä ia ylistä mahdaisit/

Amen.

✠(o)✠

Seurawat Ewangelium-
mit erinomaisen Pyhän päi-
väin päälle.

Ewangeliumin Kirjoit-
ta P. Johannes I4. Lugas.

Al Jēsus sanoi hänen
Opetuslapsillens: Alkän tei-
dän Sydämen wawahuco.
Nscottaco Jumalan päälle:
Nijn te myös Nscot minun
päälleni. Nginun Isäni Huones owat
monda Assuinia. Ellei nijn olis/ nijn minä
sanoisin teille: Nginä menen walmistaman
teille sia. Ja waicka minä poisminen/ wal-
mistaman teille sia/ Guitengin minä jällens
tulen/ ja otan teidän minun tygöni/ Että
cusa minä olen/ stellä myös pitä teidän ole-

man. Ja cubunga minä menen / te tiedät-
 te / ja sen tien te tiedätte. Sanoi hänelle
 Thomas/ Herra/ emme me tiedä cubungas
 menet / ja cuinga me taidam tien tietä? Je-
 sus sanoi hänelle: Mitä olen Tie/ ja To-
 tuus/ ja Elämä. Eij kengän tule Jsan ty-
 gö / waan minun cauttani. Jos te minun
 tundistette / riijn te tosin myös tundistette mi-
 nun Jsan: Ja nyt te tunnetta hänen/ ja te
 näit hänen. Philippus sanoi hänelle: Herra/
 osota meille Jsa/ ja me tydymme. Jesus
 sanoi hänelle: Mitä olen riijn cauttan tei-
 dän tykönä / Ja et siinä tunne minua?
 Philippe / ioca minun näke / hän myös J-
 san näke/ ja cuingas sanot/ osota meille Jsa?
 Etköös vsko / että minä olen Jsa / ja Jsa
 minusa? Ne sanat iotea minä teille puhun/
 en minä itzestäni puhu / mutta Jsa ioca mi-
 nusa on/ hän työt teke. Vscocat minua/ et-
 tä minä olen Jsa / ja Jsa minusa: Eli
 vscocat minua riiden töiden tähden / iotca
 minä teen. Totifest Totifest sanon minä
 teille/ ioca Vsko minun päälleni/ ne työt iot-

ca minä teen / hänen pitä myös tekemän / ia
 wielä swembita hän tekepi / sillä että minä
 menen Isän tykö. Ja mitä te rucoilleta
 Isä minun nimeeni / sen minä teen / Sen-
 päälle / että Isä pitä Cunnioitettaman po-
 ian cautta. Mitä te anotta minun nimeni
 cautta sen minä teen.

Emän Päivän päälle Zuma-
 lan Seuracunda muisto pitä meidän
 HERRAN Christuxen Jesuxen cahde-
 sta Apostolista / Philippuxesta ia
 Jacobuxesta. Tämä Philippus ion-
 ga Pyhä Johannes tässä ensin Ni-
 mittä/oli Bethsaidassa Syndynyt / nijnquin P. Jo-
 hannes todista. Ja HERRALDA Christuxelda oli cu-
 huetu Apostolin wirgan toisen päivän iälkin / sijte
 cuin Petrus ia Andreas olit samaan wirkan cuhu-
 tui / nijnquin Evangelista samasa lugusa kirioitta.
 Tästä samasta Philippuxesta seiso usein kirioitettu
 P. Johannexen tykönä. Sabellicus ia monica-
 dat muot hänestä kirioittawat / että hän on saarnanut
 Evangeliumin Scytias ia wähäsä Aσίας caritym-
 menda Aiaistaka / ia monda kääändänyt HER-
 RAN Christuxen tundon ia oikian Uscon. Ja sijte on sildä
 Lahcokunnalda ioca cuhutan Ebionita Kristin nau-
 luttu / ia siinä kiwillä Euoliaksi lyöty / nijnquin Polje-
 crates kirioitta. On myös ollut yri toinen Philip-
 pus / iosta seiso kirioitettu Apostolitten tegois. Ja on

Exordium
 a memoria
 Apostolorū
 Philippi &
 Iacobi.

Ioh. 6. 12.
 14.

Az. 6.

ollut xri niistä seikemestä Seuracunnan Palwelioi-
sta/ iotca Apostolellda sishen Vlgosvaliccin/ ia on sije-
te saarnanut Samarias / ia käändänyt monda oile-
an Vskon / ia teki monda Tunnustähtiä / vlgos asoi
Perkelee monesta / ne halvatut ia Sairat terwexi
teki. Tämä Philippus myös oli se / ioca HErran
Engelin käästyn iäskin / meni tiellä sen Ethiopian
Drotningin Camaretarin wagnun tygö / ia ulgastoi-
mitti hänen edesäns kirioituxet Esaiasta Prophe-
tasta / ionga hän myös cohta Castoi wedellä tiellä
matkustais/ nijnquin sija seiso kirioitettu Apostolit-
ten tegois. Mutta nijsu palio cuin Jacobusen tule-
iosta myös nyt muisto pidetän / on hän myös ollut
HErran Christusen Apostoli / ia cuxuttin iacobus
minor, eli se wähembi/ sen toisen Jacobusen tähden/
ioca cuxutan iacobus maior, eli se suurempi / ioca oli
Sebedeusen poica ia Johannes Evangelistan Wes-
li. Tämä iacobus minor, oli Alpheusen ia Ma-
rian Cleophe poica/ ioca oli Neiken Marian HEr-
ran Christusen Äitin Sisär. Mutta koska hän Apo-
stolin wirkan cuxuttin/ ei sija ole kirioitettu/ Mut-
ta cuitengin ynnä muiden Apostolitten cansa sishen
wirkan Herralda Christusellda on cuxuttu: Ja He-
luntai Päiwän päälle on saanut sen Pyhän Hengen
ynnä muiden cansa/ ia puhui wsilla Kielillä. Ja iäl-
kin HErran Christusen ylösastumisen Taimasen/
on hän Jerusalemis saarnanut Evangeliumi / ia oli
ensimmäinen P spa samasa Kaupungisa/ ia sen wirgan
uscolifesta colme Kymmendä Aiastaica edes seiso: Ja
wijsmein on surmattu ia tapettu. Josephus kirioitta/

että hän oli kiviällä Euoliari lyöty: Mutta Euse-
bius kirjoittaa/ että hän on Templin hariosda maahan
syösty / ja eis cuitengan juuri Euoliari langennut/
waan koska hän isens rupeisi ylösoiendamän Rucou-
heen Jumalen tygö / on hän kiviällä Euoliari lyöty/
koska hän eli yderrän hymmendä ja cösi Wuotta waan-
ha.

Nijn palio cuin tämän päiwäisen Evangeliumin
eule/ on tämä myös yxi Dsa siinä wiimeisestä saarna-
sta/ cuin meidän H^EXra Christus piti hänen Ope-
tuslastens edestä/ wäähä ennen hänen Euolematans/
cusa hän opetti ja manaisi heitä/ ettei he pahenisi hä-
nen Pijnans ja Euolemans ylise / ionga hänen piti
kärsimän caiken Maailman syndein edestä/ ja meille
sen cautta ansaihemän isancailisen Usuamastan tairwan
waldacunnasa. Andä myös tietä siinä puhesa / cuin
hän on pitänyt näinen cahden Apostolitten Phillip-
puxen ja Jacobuxen cansa / että hän on tie/ Toruus
ja Elämä. Jonga cautta meidän pitä tuleman Isän
tygö / ionga olevainen jwri Cuwa hän on / että toca-
tunde hänen / nijn hän myös tunde Isän/ sillä hän on
Isästä / ja Isä häncsä. Andä myös heille ja meille
caikille yhden suloisen ja lohdulisen lupauxen / että
caiksi mitä he rucoelewat hänen Nimcens / sen hän
tahto heille anda/ Senpäälle/ että Isä pitä Cunnioi-
tettaman hänen cauttans. Eila tähän H^Erran Chri-
stuxen saarnan / ionga hän tässä piti/ on se ollut / että
koska hän oli muistuttanut hänen opetuslapsillens hä-
nen Pijnastans ja Euolemastans/ sanoi hän / että yxi
heistä piti hänen pettämän. Ja sangen sulois-
sta hei-

Summa
Evangelij.

tä puhuteli sanoden: Rakat Lapset / minä olen nye wähan heiken teidän tyköän / ia teidän pitä esimän minua / sillä sinne euhunga minä menen / ei te taida tulla. Nijn Petrus kysyi hänelle / euhunga hän tahdoi mennä. Mutta hän wastaisi / ia sanoi: Euhunga minä menen / eet sinä taida minua seurata / wään tästedes pitä sinun minua seuraman. Wastaisi Petrus: Mirengä minä taida sinua seurata / minun hengen tahdon minä panna sinun edestäs. Nijn wastaisi Jesus: Pidäiskö sinun paneman henges minun edestäni? Totifest sanon minä sinulle / ettei Euchoi pidä ennen laulaman / cuin sinä Colme kerta olet minun tielbänyt.

*Pertinet
hoc Evan-
gelium ad
primū prae-
ceptum De-
calogi, &
Tertium
Articulum
Symboli.*

Tämä Evangelium yhtensopi sen Ensimmäisen kästyn cansa / cusa seiso / että meidän pitä caici / meidän uscalluxem ia turwam paneman Herran Jumalan päälle. Ja sen colmannen Cappalen cansa meidän Vcon tunnustores / cusa seiso meidän Herran Christuxen personasta ia wirgasta / että hän on Jumalan ia Marian poica / icca on lähetetty sen päälle / että hän meille piti andaman sen ijancaicisen Elämän.

*Propositio
continens
Tres Par-
tes.*

Ja on meille täsä Evangeliumisa colme Pää Cappaletta.

I. On siestä Lohdutuksesta / iolla Herran Christus hänen Opetuslapstans lohuttea / ia wahwista heitä / ettei heidän pidäis murhettiman ia pelästymän hänen Vijnans ia Euolemans ylixen.

II. On siestä puhesta / cuin on ollut meidän Herran Christuxen ia Thoman wälillä.

III. On Philippuren kysymisestä Jumalan ois-
tista Tunnoista / ja Herran Christuren wastauksesta
sen päälle.

Ensimmäinen Osa.

TÄ ENSIMÄISES OSA / eusa meidän
HERRA Christus lohduutta hänen Opetuslap-
sians / tule meidän cahdesta Cappalesta waas-
ri otta.

I. Ensimmäises hän kieltä heidän murhettimasta /
ia sano :

Älkän teidän Sydämen murhettico eikä
pellästynkö.

Tämä on se lohduitos / ionga meidän HERRA Chri-
stus pane hänen Opetuslastens etteen / että hän kieltä
heitä murhettimasta hänen pois menemisens tähden /
Nijnquin hän tahtoisi sano : Minun radat Opetus-
lapseni / waikka se on tosi / että minä pois menen mi-
nun Pijnan ja Cuolemani kautta / ionga minun pitä
kärsmän teidän ja caiken Maailman syndein edestä
Eij teidän sen tähden pidä murhettiman eikä pelkä-
män. Tässä HERRA Christus ei kiellä caikinaista
murhetta / mutta kieltä sen plönpaldisen murhen ja
surun / ioca Inhimistä pyytä wäätä epäilyxen. Ja tä-
mä lohduitus ei tule ainoastans näille Opetuslapsille /
mutta myös meille ja caikille Christiville Inhimisil-
le / iotca myös olemme monen Kristin ja Wastoinkäy-
misen alla annetut. Ja sentähden costa murhe ja su-
ru usein päällem tule / että me silloin taidosimme mei-

Analysis
Ie Partis.
Duomen-
bra conti-
neus.

Propositio
consolato-
ria Prohi-
bens ne dis-
cipulorum
corda tur-
bentur.

II.

*Ratio cur
discipulorū
corda non
debeant
turbari.*

1.

*A fide A-
postolorum
in Deum.*

tām lohduta näillä Herran Christuxen suloisilla sa-
noilla.

II. Toises hän osotta ne syyt / mingä tähden hän
kielä murhetimast / ia wetä Herran Christus tähän
Eoline syytä.

1. Hän otta Opetuslasten uscosta Jumalan
päälle:

Jos te Vscotta Jumalan päälle / niin Vscocat myös minun päälleni.

Nijnquin hän tahdoisi sano: Te minun Opetus-
lapseni uskokatte Jumalan minun taivallisen Isäni
päälle / että hän on andanut teille Sielun ia Ruumin /
Järien / ia Taidon / Ja vielä nyt teitä ylhällä pitää /
warielle ia suiole / tahto anda teille caiki / mitä te
tarwisette / Sielun ia Ruumin puolesta. Ja njnquin
te uskotta minun Isäni päälle / niin uskocate myös
minun päälleni: Sillä minä olen hänen racas Poi-
cans yhdes olemises ynnä hänen cansans / njnquin te
iise sen olette Tunnustaneet. Ja sentähden myös olen
yxi totinen Jumala / ia olen caikiwaldias / iolla on
caiki woima Taivasa ia Maasa. Ja sentähden eij
Euolema taida minua ylise woitta / mutta minä
tahdō teitä iällens nähdä / teidän cansanne olla / teitä
suoiella ia wariella / eij waiwō teitä / mutta mōs caikia
niisä iotca minun päälleni Vscovat / wastan caikia
wiholista. Ja tämä on se Ensimmäinen syy mingä täh-
den hän kielä hänen Opetuslastans murhettimasta
ia pelkämästä.

2.

*A mansio-
nibus in do-*

2. On / ionga hän otta siistā hyödytyksestä ia he-
delmästä / ioca seura hänen poismenemistāns Pijnans

ia Euolematans/ nimitään/ niistä Asumasioista kuin
hänen Isänsä huonesä ovat:

mo Patris
sui.

**Minun Isäni Huones on monda Asuma-
sia/ ellei niin oltis/ niin minä sanoisin teille:
Minä menen valmistaman teille sia.**

Tässä Herra Christus ei. puhu Maailmalisista
huoneista ia Asumasioista/ iotca Kiivistä eli Puista
tehdyt ovat/ ia ovat catowaiset: Mutta hän puhu
tässä Taivalisista ia catomattomista Asumasioista/ ei
niin että siellä on sen caltasia Kwmilisia Asumasioita/
Tupia/ Cammioita/ ia Camareita/ kuin täällä on:
Mutta että hän yhdenwertauxe cautta iollakin muot-
to osotaist sen tusevaisen Elämän menon. Että niin-
quin tässä Maailmasa swrilla H Erroilla Keisareille
ia Tuningaille ovat swret ia ialost plösaletut Tuatlia
caunistetut Huonet ia Asumastat: Niin palio swre-
mat ia kirkamast Asumastat ovat siellä caikkille Bl-
goswalituille valmistetut/ iotca ei yxikän Silmä näho-
nyt ole/ eikä Corwat cuullut eikä yhdengän Sydä-
men astunut. Eusu myös Herra Christus sen Asum-
mastari sentähden/ että siinä on meille wahva ia pysy-
väinen Maja/ cusa meidän pitä alati ia-ijancaitisco-
sta Asuman/ niinquin meidän omalla Isän Maalla/
iotca meille ei ole tässä Elämässä: Sillä tässä me olem-
ma mwealaiset/ eikä ole yhtäkän wahva Asumasta:
Mutta pihällä Taivas on meidän Asumastam/ niin-
quin P. Pawali sano: Samallamuoto sano Herra
Christus/ että siellä on monda Asumasta/ ei sentäh-
den/ että siellä on erinomaiset stat ia Camarie cusa ihe-
cufin pitä Asuman sen iälkin/ kuin he tässä Maailma-

phip. 3.

sa ovat ollut Rickas eli Röyhä / Vlimäinen taika A-
limainen: Mutta sen Asumastan svruden tähden/
cusa on kyllä sia / eij waimon Engeleille / mutta myös
caikeille Vlgoswalituille. Ja tahto HErra Chris-
tus tässä niijn palio sano: Jos tämä paha ia Jumala-
toin Maailma teitä tässä wiha ia waino / ia aiapi tei-
dän ulgos Huonesta ia Cartanoista / niijn että te tulet-
te maan Kulkiaxi / Niijn lohducacat teitän sen cansa/
että te näitten catovaiستن Huonetten ia Cartanoiten
edest / saatte paremat ia isancaidkiset Asumasiat iäl-
lens. Ja ne ovat teille is aica ennen walmistecut / ia
ellei niijn olisi / niijn en minä sitä teidä tahdoisi salata /
mutta sanoisin teille sen / että minä menen walmista-
man teille sia / ia te tiedätte / että minun sanani ovat
todet ia wahvat / ia eij yhtäkän wilpiä ole nijsä.

3.

*A suo ad
Apostolos
reditu.*

3. Syyn on ionga HErra Christus otta hänen
iällens tulemifestans.

**Ja waikka minä pois menen teille walmi-
staman sia. Cuitengin minä iällens tulen /
ia otan teitä minun tygöni / että cusa minä
olen / siellä myös pitää teidän oleman.**

Nijnquin hän tahdoisi sano: Minä tosin pois
menen vähäri hetkeri / minun Pijnan ia Cuoleman
cautta / mutta että minä pois menen / eij ole teille se
wahingori / mutta svrexhi hywäri ia hyödytyxeri: Sil-
lä sen kautta / Se on / minun Pijnan ia Cuoleman
cautta / minä teille sen ansaihen / ionga kautta teidän
myös pitää sinne tuleman. Ja waikka minä menen het-
keri pois / en minä cuitengan teitä peräti yldn anna:

Mutta

Mutta minä tahdon iällens teitä wihmeisnä päivänä
 tygöni otta ijancaidisen Elämän / ia teidän pitä ole-
 man minun tykönäni ijancaidisesa Ilosa ia Kiemusa.
 Ja sillä wälillä tahdon minä olla teidän tykönän ioca
 päivä / Maailman loppun asti näkymättömällä muo-
 dolla. Ja tule meidän tässä nämät HErran Christu-
 ren sanat oikein ymmärtä/ että hän wäähä ennen sanoi:
 Minun Isäni Duonesä omibi monda Asumasia/
 niinquin hän P. Mattheuxen tykönä sano: Ja nyt *Math. 25.*
 sano/ että hän tahto pois mennä walmistaman heille
 sta. Ne sanat eij ole toinen toistans wastan / sillä ne
 Asumasiat io algesta ia ijancaidisesa owat meille
 walmistetut: Mutta HErra Christus on ne hänen
 Pijnans ia Euolemans kautta meille ansainut / että
 me niishin walmistettuim Asumastoin taidaisimme tul-
 la. Ja sen tähden hän sano P. Johannexen tykönä:
 Se on tarpelinen teille / että minä pois menen.

Ioh. 16.

4. On ionga HErra Christus otta siittä tiestä/
 iota hänen pitä waeldaman:

4.

*A noticia
 vie Christo
 conscien-
 da.*

**Ja kuhunga minä menen te tiedätte / ia
 tlen te tiedätte.**

Ja tahto HErra Christus niishin palio sano: Jos te
 oletta minun Saarnani pannut teidän sydämenne/
 niishin te tiedätte/ että se Pijna ia Euolema / ionga mi-
 nun pitä kårsmän/ eij ole teille / eikä minulle wahin-
 gori: Sillä sen kautta minä kårn minun Isäni Eün-
 nian / ia te myöds tulette Eunahtetuksi ijancaidises-
 ta Euolemast/ ia saatte ijancaidisen Elämän perimisen.
 Sentähden eij teidän pidä murhettiman eikä pelkä-
 män/ mutta oleman Iloisans / ia mitä Risti ia Wa-

Wastoinkäymistä teidän päällen tässä Maailmas taita tulla / ne caidi kääntä teille ihancaikisxi Jorxi ia Riemuxi Taiwan waldacunnasa. Ja nämät owat ne neliä sytä / mingätähden Herra Christus kieldä hänen Opetuslapsians murhettimasta.

Loci Com:
Ie Paris.
Pios non
debere me-
nere peri-
cula & ca-
lamitates
huius vite.

Opeturex ensimmäisestä Cappa- lesta.

Esa. 41.

Esa. 41.

I. **E**tä meidän Herra Christus sano Opetuslapsillens: Älkän teidän sydämen peliästyks: Siitä me opemme / ettei meidän tässä Maailmasa pidä pelkämän Kristi / Eusta eli Wastoinkäymistä / cuin meidän päällen taita tulla / eikä myöds Euolemata: Sillä että Herra Christus on meidän cansamme / ia taita caikista niistä wapaheta meitä. Niinquin hän sen ihe lupa Esalan Propheetan tykönä / cusa hän sano: Älä pelkä / minä olen sinun cansas / älä poikke pois / sillä minä olen sinun Jumalas / minä autan sinua: Ja minä pidän sinun woimas / minun Wanhurstauden oikean Kädhden cautta. Catzo ne iotca sinua wastan owat / Pitähäpiän ala Ja tyhiäxi tuleman. Ja toises paicas sano Jumala: Älä pelkä / sillä minä olen sinun wapahtauut minä olen sinun nimel däs cutzunut: Ja siinä olet minun / sillä jos sinä Käyt wetten läpitzin / tahdon minä olla sinun tykönä / ettei wirrat pidä sinua Orottaman: Jos sinä Käyt tulesta / niin et sinun pidä polttaman sinus / ia Liecki et pidä pystymän sinuhun / sillä

minä

minä olen **D**erra sinun Jumalas / ia pyhä **I**s-
raelis sinun wapahataias. Nijn myös Psalmisa
 seiso: **D**än turwa minun / sentähden tahdon
 minä autta händä. **D**än h^wota minun tyköni /
 sentähden tahdon minä **E**uulla händä. **M**inä
 tahdon olla hänen cansans tuscasa / minä tahdon
 autta händä siinä ulgos / ia annan hänen tulla
Eunnian. **M**inä tahdon händä **K**awita pitkäl-
 lä **J**iällä / ia osotta hänelle minun terweydeni.
Samalmuotto sano myös **H**erra **C**hristus **P.** **L**ucan
 tykönä: **Ä**lä pelkä sinä wähdä **L**auma / sillä teidän
Jh^sän hywä tahto on / että hän tahto anda teille
 waldacunnan. **S**ämän päälle en meille monda **E**st-
 meretiä **P**yhästä **R**oomatusa / cuinga **J**umala on **J**h-
 melifestä auttanut hänen omiansa: **S**en wanhus-
 con **N**oah **J**umala warieli **A**rchisa weden **A**ldoin
 leffellä / ettei ne händä **B**pottanet: **E**othin **J**uma-
 la autti ulgos **S**odomasta / ettei hän ynnä muinen
 cansa siinä hukunut. **N**e colme **M**iestä **Z**adrach /
Mesach / ia **A**bednego / **J**umala / warieli tulisesa
Bgnisa / ettei **Z**uli heitä poltanut / eikä **L**iecki heidän
 wanhingota tehnyt. **D**aniel **P**rophetan hän warie-
 li **J**alopeuran luolasa / ettei ne taitanet hänen wahin-
 gota tehdä. **J**onan **P**rophetan hän autti ulgos **W**a-
 laskalan wakaasa / **P.** **P**ietarin **A**postolin hän **E**nge-
 lins cautta iohdatti ulgos **S**angiuresta / **P.** **P**awalin
 hän autti ia pelasti haari **R**ikosta: **N**ijn **J**umala wa-
 riele wiellä nyt niistä / iorca hänen päällens usealta-
 wat. **J**a sentähden ei meidän pidä pelkämän mitä-
 k^än waara eli wahingota / sillä **J**umala taita autta

Psal. 91.

Luc. 12.

Gen. 8.

Gen. 19.

Dan. 3.

Dan. 6.

Añ. 12.

meitä/ia variella/nijn ettei mitäkän wahingota meil-
le tapahdu.

Veram no-
stram man-
sionem non
esse in hoc
mundo, sed
in celis.
Psal. 39.

2. Cor. 5.

Philip. 3.

II. Opeme / ettei meille täsä Maailmasa ole
yhtäkän wahva Asumasia / mutta Taimasa: Nijnquin
sijnä Epistolas Ebreerein tygö seiso: Eij ole meil-
le täsä yhtäkän wahva Asumista / mutta etzikän
sitä tulewaista. Sen tunnusta myös Dawid ia sa-
no: Minä olen yxi mwcalainen sinun edesäs/
ia wieras / njnquin caicki minun Esi Jsänt. Sen
pitä myös caicki tunnustaman / että me täsä Maail-
masa olemme Mwcalaiset / Dudot ia Wierat / ioille
täsä eij yhtäkän wahwa Asumasia ole / Mutta ylhä-
le Taimas / siellä on meidän oikoon Jsän Maa ia A su-
mastam / iotca owat siellä io walmistetut / njnquin
HERRA Christus täsä Evangeliumis sano. Ja P.
Pawall Corintherein tygö sano: Me tiedämme/
että ios tämä Maa / meidän Maailmallinen
Duone maahan lyödän / njn meille on yxi Ka-
Pennus Jumalalda ylösrakettu / yxi Duone eij
Käsilä tehty / ioca on hancalckinen Taimasa:
Ja sen saman iälkin me huokamme / odottamme ia
ikävöizemme / että me sen cansa tulisimme pueteturi.
Nijn hän myös sano Philipperein tygö: Meidän
menom on Taimasa / casta me odotamme Wa-
paitaia DERRA Jesusta Christusta / ioca mei-
dän turmellun Ruumin pitä Eircastaman / Sen-
päälle / että hän sen teki hānen Eirkaistetun Ru-
mins caltaiseri. Että me nyt sen tiedämme / ettei
meille ole täsä yhtäkän wahwa Asumista / ia me täsä
olemme mwcalaiset ia wierat / ia että Taimas on mei-

dän oikea Jsan Maa ia Asumasta / iota me myös o-
 dotamme: Nijn eij pidä meidän paneman sydändem-
 tāmān Maailman catowaisen menon päälle / ioca
 meille wäähäri heetxi on annettu / mutta meidän pitä
 esimän sen ijancaideksen Asumastan iälkin / ioca meil-
 le on Zaiwasa walmistettu. Ja tule meidän seurata
 Matcamiesten esimerkkiä: Sillä cossa he matkasa-
 owat / njn he aina aiattelewat heidän Eotons päälle /
 ia waikka cuinga ialon Maian he matkasa tulewat /
 njn he cuitengin aiattelewat ia muistawat heidän o-
 man Maians päälle / waikka cuinga nöyrä se ombi /
 ia sinne ikäwöihevät: Nijn myös me / Jotca täsä
 Maailmasa matca miehet olemma / pitä aina aiatte-
 leman ia muistaman meidän Jsan Maan päälle / ia
 sen Asumastan ioca meille siellä on walmistettu / ia sen
 iälkin ikäwöiheimän / sinne toewoman / ia odotaman
 sitä termelistä päiwä / ionga päälle meidän Her-
 ras Christus on tulewa / ia otta meitä hänen tygöns:
 Ja cusa hän on / pitä myös meidän oleman / ia njn
 alati pysymän hänen tyfönäns. Mutta njn caurwan
 cuin me täsä surkiasa Glāmäs olemme / njn pitä mei-
 dän täsä oleman / njnquin eij me oliskān / njnquin
 P. Pawali sano: Jolla on Waimo / olcan njn-
 quin hānelle eij yhtäkān Waimo olisi. Ja ne
 iotca Jtkewat / njnquin ne iotca eij Jtke / ia ne iot-
 ca Jloisewat / njnquin he eij Jloitzi. Ja ne /
 iotca Ostawat / njnquin he eij mitäkān Ostaisi /
 ia ne cuin Nautitzewat tätä Maailma / njnquin
 he eij Nautitzisi: Sillä että tāmān Maailman
 meno pois hucupi.

2. Thes. 4.

Vita eter-
nam nobis
dari pro-
pter Chri-
stum.

III. Opeme/ että se isancaidinen Elämä meille
se annetan meidän Herran Christuxen tähden/ ionga
hän on meille ansainut hänen Piinans ja Euolemans
cautta. Ja waikka se on walmistettu/ ennen kuin Maailma
oli perustettu/ cuitengin HERra Christus sen
meille on pyrinäns ansainut/ ia tien sinne walmistanut/
nijn että caidei ne iotca Useovat hänen päällens/ pitä
sen perimän/ ia siellä Elämän isancaidifesta hänen ty-
köns: Nijnquin hän tässä Evangeliumis sano/
Että cusa hän on/ siellä myös pitä meidän ole-
man. Ja se pitä silloin tapahuuman/ cossa hän wijs-
meisnä päiwänä tule Duomiskeman Eläwitä ia Euo-
luita/ silloin Sielu yhdistetän Xwmin cansa/ ia pitä
nijn yhdesä oleman Taiwan Jlosa ia Kiemusa isan-
caidifesta. Silloin tämä Catowainen pitä päällens
pukeman sen Catomattomuden/ ia tämä Euolewai-
nen pitä päällens pukeman Euolematomuden. Sil-
loin meidän Xwmin pitä kirkastettaman ia tuleman
HERran Christuxen kirkastetun Xwmin caltaiseri.
Silloin me saamme nähdä Jumalan Castwoosta njn
Castwoon. Silloin Jumalan pitä pyhkimän caidei ty-
nelet meidän Silmistäm/ silloin meidän pitä tuleman
Jumalan Engelein caltaiseri/ ia ynnä heidän ia cai-
kein pyhain cansa ylistämän ia kisttämän Jumalata/
ia Weisaman hänelle kistowirslä sanoden: Pyhä/
Pyhä/ Pyhä HERra Jumala Zebaoth/ täydet owat
Taiwat ia Maat sinun Herrauttas. Tähän Jlon ia
Kiemun pitä meidän tässä Elämässä wiellä ollesam mei-
täm walmistaman Elämän parannoren/ ia wahvan
Rucouxen cansa/ että me sijhen tulla mahdaisimme
meidän Herran Jesuxen Christuxen kautta.

1. Cor. 15.

Phil. 3.

1. Cor. 15.

Apoc. 7.

Matth. 24.

Toinen Osa.

Sinä Ensimmäises Osas saarnattin/
cuinga meidän Herra Christus lohduetta hā-
nen Opetuslapsians: Täsä toises me saamme
cuulla siisä puhesta / cuin on ollut meidän HERRAN
Christuxen ia Thoman välille. Josa meille on cōxi-
Cappaletta.

Analysis
II^a Partū.
Duo mem-
bra conti-
nens.

1. On Thoman puhesta:

Sanoi hänelle Thomas: Herra / em-
me me tiedä cuhungas menet / ia cuinga me
taidamme tien tietä?

I.
Alloquium
Thoma.

Näisä sanoisa meille on cahcalaiset Astat:

1. On siisä tilasta / mistä Thomas puhen on o-
tanut / nimittäin HERRAN Christuxen sanasta / cusa
hän sano: Cuhunga minä menen te tiedätte / ia
tien te tiedätte. Tämän tien iäskin hän nyt kysy / ia
tahto tietä cuka se tie on / ia cuhunga Herra Christus
pitä menemän.

I.
Occasio.

2. On Thoman Tunnuksoresta / iolla hän osotta
hänen tyhmydens ia epäaitons / ettei hän ymmärtä-
nyt HERRAN Christuxen puhetta: Sillä mitä Herra
Christus oli puhunut hänen menemisestän Pijnans
ia Euolemans cautta / sen hän ia myt Opetuslapset
ymmärste ulconaisesta matkustamisesta yhdestä paica-
sta niin toiseen / ia sentähden tahdoi tietä / cuhunga
hänen piti menemän / ia cuka se tie oli. Että hän tun-
nusti hänen tyhmydens sen hän oikein teli: Mutta
että hän oli niin caitamaton / ettei hän paremin käft-

2.
Cecitas
Thoma.

tänyet meitä Herra Christus sanoi / se oli swri wica
ia heikous hänen / ioca oli ioneliättä aiaistaisa ollut
meidän Herran Christuxen Schoulusa ia Opisa / ia
ei wielä nyet taitanut ymmärtä eikä käsittä hänen pu-
hettansa.

II.

Responso
Christi.

II. On Herran Christuxen wastauksesta:
Jesus sanoi hänelle: Minä olen tie ia
Totuus / ia Elämä / ei yhäkän tule Isän ty-
gö / mutta minun kautta. Jos te minun
tundisitte / niin te tosin tundisitte minun Is-
äni.

Tämän wastauksen kanssa meidän Herra Christus
ylösoienda ia opetta händä / ia weta hänen oikealla
tiellä iällessä. Ja edespäin tässä wiissi todistosta.

1.

Christus
est via.

1. Että hän on Tie / ia se sama Tie / ionga kau-
ta caicki pitä tuleman Taiwan walducundan ia isän-
caickisen Elämän. Ja paiksi händä ei ole yhtäkän
tietä / ioca meitä sinne johdatta. Ja tahto Herra
Christus niin palio sano: Sinä tunnustat Thoma / ia
sanot / ettet sinä taida tietä sitä tietä / ioca on sangen
camola / mutta minä sanon sinulle: Että Minä olen
se Tie iosta minä puhuin / ia paiksi minua ei ole yhtä-
kän muuta tietä / ioca johdatta Taiwan Walducun-
dun.

2.

Veritas.
Esa. 53.

2. Että hän on Totuus / ioca ei taida walhetel-
la / eikä pettä / eikä ketäkän wäärälle tielle johdatta:
Sillä niinquin Esaias Propheta todista: Ettei hä-
nen Swsans ikänäns ole petosta löyty. Caicki
Inhimiset Maanpäälle owat walhetteliat: Mutta
Herra Christus on ike totinen.

3. Että hän Elämä on: Joca on sen isancaic-
kisen Elämän matkan saattanut/ ja hänen Pijnans ia
Cuolemans kautta on ansainut / ja anda sen caikkille
niille/ iotca hänen päällens Bscovat.

3.
Vita.

4. Ettei yrifän taida tulla Jsän tygö mutta hā-
nen cauttans/ sillä niinquin hän on Tie / ionga caute-
ta caikki pitā vaeldaman iotca tahvovat tulla Taiwan
waldacundan / niijn myös ej yrifän taida tulla Jsän
tygö mutta hänen cauttans: Ja ioca muita teitä et-
zipi Taiwan waldacundan/ se exypi/ ia tule isancaic-
sen Cadoturen.

4.
Accessus ad
Patrem absq;
Christo im-
possibilis.

5. Että ios he tundistē hänen/ niijn he myös tundis-
stē hänen Jsäns. Niinquin hän tahdoist sano: Jos te
olissitte visusti ia ahkerasti cuullet minun sanani / ia sy-
dämenne täkfenet/ ia minun oiksin tundistette/ niijn te
myös minun Jsäni ia hänen hywän tahdons teitä
vastan tundistette: Sillä yhteinē ia xri tahto on minulle
ia minun Jsälläni. Mutta että Herrra Christus tās-
sā sano: Ja nyt te tunnetta hänen/ ia te näette
hänēn. Eij hän ymmärrä täydelistä tundemista ia
näkemistä / mutta waiwon yhtā alieettu tundemista ia
näkemistä/ niijn että he olit yhden Olan saanet sista
tunnosta. Ja tahto Herrra Christus lohduuta hänen
Opetuslapsians/ ettei he epäilyxen langeist/ niinquin
he Jumalasta eij mitäkän tiedäist. Niinquin hän tah-
doist sano: Olcatte hywäsä turwasa / waicka eij te
vielä nyt täydelisestā minua ia minun Jsäni tunne:
Cuitengin swrembi tundo teille hānestā on cuin Ma-
ilmalle/ ia paremin tunnette hänen / cuin ne Juma-
laetomat Jweetat / Phariseuxet ia Kirian oppenueet/

5.
Agnitio Pa-
tris eadem
est qua filii
sunt enim
ejusdē sub-
stantia.

iocca eijs woij minua cunlla / eikā nāhdā / ia edespäin
 vielä paramin cunnette hānen.

Opetureet toifesta Osasta.

Loci Com:
 Ille Paris,
 Ingenij hu-
 mani in re-
 bus spiritu-
 alibus co-
 situs.

O Peme täsä Inhimisen luonnon heiko-
 loudesta Hengelisä astoisa / ettei hän niis-
 tä taida lästetä eli ymmärtä / eikā myö-
 muista: Nijnquin meille täsä on estimerä P. Tho-
 mas / ioca eijs taitanut ymmärtä meidän HErran
 Christuxen sana ia puhetta / njnquin hän ise täsä tun-
 nusta: Nijn myös Phillippuxesa / iosta me colmanes
 Osas saame cuulla. Samalmuoto myös muisa HErrä
 Opetuslapsisa / iocca ovat ollet njn heikot / ettā vaic-
 ka cuinga usein HErra Christus oli heitä oppettanut /
 ia heidän edesäns Saarnanut njssä Taitwalisista ia
 Hengelisistä Astoista / eijs he cuitengan ole taitaneet
 njstä ymmärtä eikā lästetä. Ja sen caltaiset ovat caico-
 ti Inhimiset luonosta heikot ia hitaat. Ja waikea
 heidän edesäns aina Saarnaan Jumalan sana / heitä
 opetteen ia nevoen / njn eijs he sitā njn ahlerasti ota-
 wastan / cun heidän tulist: Ja waikea he Eorvain
 cansa cuulevat / njn Sydän cuitengin on siistä cauca-
 na / njn ettei Jumalan sana taida njnā Hedelmätä
 tehdä. Ja sentähden / cotta heille kysytän iocu Cap-
 pale saarnasta eli Catechismuksesta / njn eijs he taida
 wastata / mutta seisovat Äneti cuin kiwi / eikā tiedä
 mitā heidän pitā wastaman / ia osottawat sen cansa
 cuinga laisca / ti he ovat cuulluet Jumalan sana. Ne
 myös eijs taida ilänāns saada siä Hedelmätä ioca seu-

ra Jumalan sana/nimittäin/ sitä ijancaidista autuut-
 ta: Sillä siinä seisoi caidä meidän autuuden / että me
 Jumalan sana cuulemme ia kättemme / niinquin meid-
 dän HERRA Christus sen ihe todista sanoden: Ma-
 tuas on se ioca ewle ia kätke Jumalan sanan. Ja
 cosca eis hän siitä Hedelmätä kätkeä / niijn hän tule
 ijancaidifesta Cadotaksi/ ioca on sangen swri ia hir-
 mulinen Rangastos / ioca caidä pidäisi cartaman/ ia
 siitä swreman ahkeruden cansa ewleman Jumalan sa-
 na / eis vaivoin ulkonaisten Corvain / mutta myös
 Sydämen cansa: Senpääle / että he vältäisit siitä
 ijancaidista Rangastusta / ia saisit sen ijancaidisen
 Autuden ia Elämän Jumalan tykönä.

Luc. 11.

II. Että HERRA Christus tässä sano / Wind olen
 Tie/ totuus/ ia Elämä/ opeme siitä: Euca se oikia
 Tie on ioca meitä iohdatta ijancaidisen Elämän/
 nimittäin/ meidän HERRA Jesus Christus / ia paissi
 händä eis ole phtäkän mwia oifiata Tietä ioca sinne
 iohdatta/ eifä pyrkän taida sinne tulla / mutta ne ioca
 tätä tietä waeldavat: Sillä caidä Prophetat häne-
 stä todistavat. Että iocainen cuin Bisco hänen pääle-
 lens/ pitä saaman syndein andexi saamisen hänen ni-
 mens kautta. Tämän yhden ainoan Tien kautta Pa-
 triarchat/ Prophetat/ Cuningat/ ia caidä Blgoeva-
 licut Inhimiset/ sekä Wanhas eittä Bdes Testamen-
 tis ovat waeldanet / ia vielä nyt waeldaman pitä ne
 iotca Auenaxi tahtovat tulla. Mutta ne iotca muita
 teitä ehivät ia waeldavat/ ne tulevat ijancaidisen ca-
 dotuxen. Mutta tämä oikkea Tie on sangen caita ia
 soukka: Ja se wäärä Tie siitä vastan on lewiä/ niinquin

Moenemus
 Christum
 solum esse
 verā viam,
 qui ducit
 nos ad vitam
 eternam.

Mat. 16.

Matth. 7.

Herra Christus sano P. Mattheuxen tykönä:
 Käyette sen ahtan Portin läpitzē: Sillä se tois-
 nen Porti on lawia ia wie Eadotuxen: Ja ni-
 tä on monda iotca sitä veldavat: Mutta sangen
 harvat ovat ne iotca sitä caita tietä waldavat. Ja se
 Wanha kirkon opetaia Basilus sano: Eari on ties
 tä iotca kestēāns ovat toinen toistans vastan:
 Yri on lawia ia siliä tie/ioca iohdatta Hefuman caut-
 ta cadotuxen: Toinen on carhia ia caita/ioca iohdat-
 ta Elämän. Syndisen tie osotta täsä Mailmas caic-
 ki olevan iloiset ia suloiset: Mutta wanhurskosten tie
 ainoistans osotta tulevaisen Elämän. Sentähden pi-
 tä meidän täsä Maailmas oppeman tunden sen
 oikcan tien/ioca on caita ia ahdas/että me sen osaisim-
 me: Ja ettei me tulisi silä lawialla ia wäärällä tiel-
 le/cuin iohdatta Cadotuxen. Ja pitä meidän rucoi-
 leman/että Jumala weissi meitä oikcalla tiellä/ ia mei-
 tä siinä cohdalla ia tallella pidäisi/ että me siinä py-
 syisimme/ ia sitä vaellaissimme tästä Elämästä meidän
 oikcalle Isän Maalle/ Tairan Waldacundan J-
 loon ia Niemun.

Analysis

IIIe Partis
 duo mem-
 bra com-
 plectitur.

I.

Interroga-
 tio Philip-
 pi.

Colmas Gsa.

W Jin pallo cuin tåhån colmanden Osan
 tule/on täsä myös eari Eappaletta.

I. On Philippuxesta ia hänen kysymi-
 sestāns:

Philippus sanoi hānelle: Herra/osota
 meille Isä/nisn meille on kyllä.

Näissä Philippuxen sanoissa tule meidän kahjalai-
sesta Aistasta waari otta.

I. Tilasta tähän Philippuxen anomisen / ionga
hän otti niistä sanoista / cuin HERRA Christus oli pu-
hunut Thoman tygö sanoden: Jos te minun tun-
disitte / niin te tunndisitte Isän / ia nyt te tunnette
hänen. Sillä cosca Philippus sen ewli mitä HER-
ra Christus sanoi Thoman tygö / rupeisi hän aiatte-
leman / cuka se Isä piti oleman iosta hän puhui / ia oli-
si tahtonut nähdä hänen Armilisten Silmäins can-
sa / niinquiu hän näki HERRan Christuxen: Ja mitä
HERRA Christus täsä puhui Hengelisestä näkemise-
stä ioca uscon kautta tapahui / sen hän ymmärsi ulco-
naifesta ia Armilisesta näkemisestä.

On Philippuxen anomisesta: DERRA osota
meille Isä / niin meille kyllä on. Niinquin hän tah-
doisi sano: Me olemme usein cuulleet sinun puhuvan
sinun Isästä / ia emme me ole händä nähneet. Sinun
me näemme ia tunnemme / niinquin me sen ennen ole-
ma tunnustanet: Osota siis meille HERRA sinun Isäs /
ia cuin me saamme hänen nähdä / niin cuin me sinun
näemme / niin meille on kyllä / ia tydymme siihen. Ja
andoi sen cansa tietä hänen heikkoudens / niinquin
Augustinus sista firioitta sanoden: In Philippo e-
rat quidem bona concupiscentia & bonum desi-
derium, sed parvus intellectus. Se on: Philip-
puxesa oli hyvä halu ia pyynde / mutta wähä ymmär-
rystä: Sillä Jumala on Hengi / ia ei taita Armi-
listen Silmäin cansa nähtä.

II. On meidän HERRan Christuxen wastaukse-
sta / cuka wiidenäiset Aistat edes panna.

I.
Occasio
petitionis.

Petitio i-
psa.

II.
Responsio
Christi.

1.
Objurga-
tio.

1. Herra Christus nuh:ele Philippusta hänen heidoudens tähden / Jesus sanot hänelle : Minä olen nijn cauan teldän tyköndän / ia ett sinä minua tunne. Ioca nijn cauvan oli hänen opisan sa ollut / ia ei vielä nijn palio oppenut / ettei Jumala Rwmilisten / mutta Hengelisten ia uscon Silmäin cansa nähä. Ja tahto Herra Christus nijn palio sano : Philippe / se mahta olla jhme / että sinä ioca olet minun Dpetustapseni / ia olet minun saarnan ia oppin / olet myös nähnyt minū tunnustāheni / ett ole paremin oppenut / ia osotat sen cansa / että sinä sangen laiscasti olet cöllut minun oppini : Sillä ios sinä oliste paremin octanut waarin minun sanastani / nijn ett sinä nijn tyhmästi waastai.

2.
Vera notitia Patris.

2. Hen opetta Philippusta / cuinga hänen pitä oikein tundeman Isän.

Philippe / ioca minun näke / se näke myös Isän / ia cuinga sinä sanot / Osota meille Isä : Että sinä VSCO / että minä olen Isästä / ia Isä minusa.

Nijnquin Herra Christus tahdoist sano : Sinä Philippe sanot / osota meille Isä / ia cuitengin olet nähnyt Isän sijtä heikestä ia aiasta / cuin sinä minun tygön tulit / ia minua olet seuranut : Sillä minun Isän ia minun wälillen on sencekainen yhdistös / että ioca näke minun se näke myös Isän : Sentähden että minä olen minun Isän Eunnian Paiste / ia hänen olemisens oikea Ewa. Mutta ei nijn / että minä olen Isä taikka Isä on Poica : Mutta nijn että mi-

Hob. 1.

Gr. 1.

nä olen

riä olen Jhsä ia Jsa minusa / nimitäin olemisen puolesta / ia eis Personan puolesta. Nyt sinä **Philippe** taidat ymmärtä nämät sanat/ioca näke minun/ se näke myös Jsan: Sillä vaitta Jsa on erinomainen ia se ensimmäinen Persona Jumaludessa / ia minä olen toinen Persona samassa Jumaludessa / cuitengin olemme yhdes olemisesa/ ia meille on yri olemus/ nijsn että ioca minun näke/ se näke myös Jsan.

Ratione essentia non persona.

3. Että Herra Christus todista hänen olevan yhdes olemises hänen Taivalisen Jsän kanssa/ ia vetä tähän cahcalaiset todistoreet.

3. *Testimonia Christi de unitate essentia sua cum Patre.*

Ensimmäisen hän otta hänen opistansa / cusa hänen sano:

Ne sanat iotea minä puhun/ em minä itsestäni puhu.

Se on: Se oppi ionga minä opetan/ todista sen: Sillä eis se ole ioldaculda Inhimiseldä ylösaiaateldu/ mutta se on minun Taivalisen Jsän / ionga minä olen hänen helmastans alastuonut / ia sen ilmoittanut teille.

Joh. 1.

Toisen hän otta hänen työstans ia virgastansa:

Mutta Jsa ioca on minusa/ hän työt teke.

2. *Ab operibus.*

Se on: Ne työt ia Tunnustahdet iotea minä teen/ em minä yxinän teghe / mutta Jsa ioca on yhdes olemises minun kanssa teke ne / ia mitä minä teghen/ sen teke Jsa/ ia minun työni ovat hänen työns.

4. Hän mana Opetuslapstans Vscoon:

4. *Exhortatio Christi ad fidem.*

Vseocatte minua / että minä olen Jhsä/ ia Jsa minusa / eli Vseocatte minua nijsen töiden tähden/ iotea minä teghen.

Nijnquin hân tahdoist sano: Jos te iotakin epä-
elette minusta eli minun opistani / minun ulkonaisen
nöyrän ia Rõghân menon tähden / nijn te mahdatte
muista nijaen töiden ia Tunnustáhelein päälle / iotca
minä olen tehnyt: Ja uscocatte nijnien töiden tähden/
että minä olen Jhsä ia Jsä minusa / ia me olemme yh-
desä olemisessa / ia minun työni ovat Jsän työt.

5. Hân lohduutta hänen Opetuslapstians: Ja eo
Consolatio. despane täsä Tahतालैसे लोदुतुरेत. Ensistä hân
Lohduutta heitä sen cansa/ että ioca Bscó hänen pääle
lens/ hänen pitä tekemän ne työt cuin hân teke:

I. Totifesti toifesti sanon minä teille: Joca
Præstantia
fidei. Bscó minun päälleen/ ne työt iotca minä teg-
hen/ pitä myös hänen tekemän / ia vielä sw-
remat hân tekepi / sillä että minä menen Js-
sáni tygö.

Ja tahto HERRA Christus nijn palio sano: Loh-
duuttacat iken sen cansa/ että nijnquin minä olen teh-
nyt Tunnustáheitä: Nijn pitä myös teidän minun A-
postolin iotca uscotta minun päälleni tekemän nistá/
senpäälle/ että teidän saarnan ia oppinne sitá swreman
Hedelmän tekisi. Ja vielä swrembita Tunnustáheitä
teidän pitä tekemän: Sillä minä minun Suoleman
ia yldönousemisen cautta/ menen Tawalisecen Cuñiaan
sisälle/ ia istun Jsän oikealla Kädellä/ ia tahdon lähets-
tä teille sen Pyhän Hengen/ ioca teissä waicutta moni-
naiset Lahiat. Ja tämä mitä HERRA Christus täsä sa-
noi/ tuli caidei täytetyxi/ sillä ilman nistá muuta Tun-
nustáheitä cuin Apostolie teghit/ puhuit he myös mro-

calaisilla kielillä jota Herra Christus ei tehnyt / ei
 sentähden ettei hän olisi taitanut / mutta ei hän ta-
 conut. Niin myös Herra Christus Joutan Ean-
 sasta harvat käänsi oikean Vskon / heidän Sydämens
 cangiuden tähden: Mutta Apostolit ia erinomaisesti
 P. Pietari Helundai päätwän päälle yhdellä saar-
 nalla käänsi colme tuhatta Sielu. Herra Christus
 saarnasi Evangeliumin ainoast Jerdeas la Galile-
 as: Mutta Apostolit saarnasit ymbäri caiken Ma-
 ilman.

Sitäläkin lohducca Herra Christus heitä että
 heidän Rucoyens piti ciwltaman.

2.
*Promissio
 exauditionis.*

**Ja mitä te Rucoelette Jsäldä minun Ni-
 meent / sen minä tegen / senpäälle että Jsä pl-
 tä Sunnolstettaman Potan cautta / mitä te
 anotte minun Nimeni cautta / sen minä te-
 gen.**

Tämä on se toinen lohduccus / iolla Herra Chri-
 stus lohducca ei waiwoin Apostoleita / mutta myös
 caickia Christilisiä Inhimisiä / että caicki mitä he ru-
 coelevat Jsäldä hänen Nimeens / sen hän tahto tehdä.
 Ja osotta sen cansa / että hän on xri totinen Jumala
 ynnä Jsän cansa yhdencalcaises Voimas / Cunnias
 ia Maicstetis / sentähden / että mitä he anovat Jsäl-
 dä hänen Nimeens / sen hän tahto tehdä: Jota ei
 yxikän taida tehdä / paizi Jumalata.

Opeturet colmanesta Osasta.

I. Opeme / että meidän Herra Christus

*Christū esse
 verum Deū
 ejusdem es-*

*sentie cum
patre.*

Iob. 10.

Iob. 17.

Jesus on yxi totinen Jumala / yhdes olemissa ynnä
 Isän causa. Nünquin hän ihe täsä sano: **Winä o-**
len Isästä ia Isä minusa. Ja vāhā ennen hän sano:
Winä ia Isä yxi olem. Nijn myös toises paicasa sa-
 no hän: **En minä Kuocele ainoastans heidän e-**
destāns / mutta myös nijnē edestā / iotca hänen
sanans cautta pitā Vscoman minun pādleni:
Että he olisit yhtā / Nünquin sinā Isä minusa /
ia minä sinusa. Ja waikka **HERRA Christus** on yxi
 eri Persona / nijn cuitengin hän on yhdes olemissa ynnä
 Isän causa / ia hän on syndynyt Isästä ijancaicē-
 festa / ia on Isän olevainen Euva / ia sentāhden hän
 täsä sano: **Winä olen Isästä / ia Isä minusa.** Tä-
 stā yhdestā olemissesta Hilarius näin kirioitta: **Est**
Pater in Filio, & Filius in Patre per naturæ uni-
tatem, per virtutis potestatem, per honoris æ-
qualitatem. Se on: Isä on Poiasa / ia Poica
 on Isästä luonon yhteyden cautta / avun woiman caut-
 ta / ia Eunnian yhdencaltaisuden cautta. Ja tāmā on
 meidän Christittyin Inhimisten Vscom / että me us-
 comme ia tunnustamme meidän **HERRAN Christusen**
Jesusen olevan ynnä Isän causa yhdes olemissa / yhe-
 den caltaises Eunniasa ia Herraudesa / ia sen causa
 eritām meitām **Turkeista / Arrianeista / ia muista**
sen caltaistista wāäristä Laheocunnista / iotca kieldā-
vāt / ettei Isä ole Poiasa eikä Poica Isästä. Eij nijn /
 että me täsä Elāmās täydelisestā taidamme tāmān
 swren salaisuden oppia / nijn cauwan cuin me olemme
 täsä Elāmās: **Mutta siinä tulevaisēs Elāmās me**

taidam.

taidamme täydelliseksi tuta Jumalan / ia nähä hänen
Easvosta niin Easvoon.

II. Opeme / cuinga voimalinen on yxi oika ru-
cous ioca Bscosta ulgos kappi / nimitäin / että se meis-
le saattapi caickia / mitä me anomme Jsäldä Poian
nimeen. Sillä HErra Christus ike täsä sanopi: Mi-
tā te Xucoelette Jsäldä minun Nimeeni / sen mi-
nä tegen. Ja toises paicas hän sano: Caickia mi-
tā te Xucoelette Jsäldä minun Nimeeni / sen hän
andapi teille. Nijn on myös Jumala ike käfteny /
että meidän pitā hänen Nimeens Xucoeleman / sano-
den: Auxi bwda minua tustan alcana etc. Ja P.
Mattheuxen tyfönä sano HErra Christus: Anocat-
te nijn teille Annetan / ehikāt nijn te Löydätte / colcu-
takat nijn teille Avatan. On myös luvanut meille
Anda mitä me hāneldā anome / nijnquin täsä Evan-
geliumis seiso. Ja Dawid sano: DErra on lä-
nä caickia nistā / iorca hāndā auxens bwta-
vat / caickein nijnen tyfönä / iorca totudesa hāndā Xuc-
coelevat / hān näke mitä ne Jumaliset anovat /
cwle heidän Xucouxens ia auttapi heitä. Sa-
mallannotto seiso Esaian tyfönä: Ja se pitā ta-
pahuman / että ennen cuin he Xucoclevat / tah-
don minā vastata / ia vielä heidän puhuisans tah-
don minā cwlla. Ja se wanha Kirkon opettaia
Gregorius sano: Deus offert quod rogari debue-
rat, non rogatus dare vult, quod vix credi pote-
rat.

Se on: Jumala tarise sitā iota hāneldā pitā a-
noctaman / ilman Xucoclema hān tahto anda / iota

Monemur
de vi & ef-
ficatia pra-
cationis.

Psal. 50.
Matth. 7.

Psal. 115.

Esa. 65.

Ebr. 11.

eij olis taittu Bscotta. Mutta ios meidän Rucou-
ren Jumalalle pitä oleman ocولين / ia iongun He-
delmän tekemän / niin se pitä yhdestä wahvasta Bscot-
sta vlgos käymän : Sillä ilman Bscota eij taida
Jumalalle mitäkän kelvata. Ja cateti
mitä eij Bscotta tapahdu / se on
Syndi.

Pyhän Johannes Castalan Pää-
wäinä.

Evangeliumin Kirioit- ta P. Lucas I. Lugus.

Sin tuli Elizabetin ai-
ca täytetyxi / että hänen piti
Synnyttämän / ia hän Syn-
nytti poian. Cosca hänen Ma-
burins ia Langons ewlit / että
HERra oli tehnyt swren laupiuden hänen
cansans / ia he iloitzit hänen cansans. Ja se
tapahui cadexandena päiwänä / tulit he
Pilei ymbärins leikaman / ia cutzuit hänen
Zachariam hänen Isäns nimellä. Niin

wastai-

wastaisi hänen Äitins / ja sanoit: Eij millän
muoto / waan hän pitä cutzuttaman Johan-
nes. Ja he sanoit / hänen tyköns: Eij ole
yhtäkän sinun Sugusas / ioca cutzutan sillä
nimellä. Nijn he wijtaist hänen Isällens/
cuinga hän tahdoi händä cutzua. Ja hän
anoi Taulua / kirioitti sanoden: Johannes
on hänen nimens. Ja iocainen sitä ihmet-
teli. Nijn cohta aukeni hänen Swns ja hä-
nen Kielens / ja puhui kijtädän Jumalata.
Ja swri pelko tuli caickein heidän Naburit-
tens päälle. Ja tämä sanoma käwi plitze
caiken Judean maki Cansan. Ja caikkiot-
ta sen cwlit / panit heidän Sydämihiins ja sa-
noit: Mitäs lwlet tästä Papsesta tulewan?
Sillä että HERran Käsi oli hänen can-
sans.

Ja hänen Isäns Zacharias täytettin
Pyhällä Hengellä / ja Propheteraisi sano-
den:

Rijtetty olcon HERra Israelin Juma-
la / sillä että hän on etzinyt ja Lunastanut
hänen Cansans. Ja ombi plös corgottanut
meille terweyden Sarwen / Dawidin hänen

Palwelians Huonesa. Njinguin hän on
 muinen puhunut / hänen Pyhän Prophe-
 tains Swn cautta. Että hän meitä wapah-
 taisti meidän wiholissildam / ia caikein nij-
 den Rädestä iotca meitä wihawat. Ja osot-
 taman laupiuden meidän Isellem / ia muista-
 man hänen Pyhän lijttons päälle. Ja sen
 Galan päälle / ionga hän wannoi Abraha-
 mille meidän Isällem / meille andaxens. Et-
 tä me lunastetut meidän wiholisten Rädestä /
 händä Palwelistin ilman pelkämetä / Py-
 hydesä ia Wanburscaudesa hänen edesäns /
 caikena meidän Elnaicanam. Ja siinä Wil-
 ti pitä cutzuttaman sen ylimäisen Prophe-
 tari / sillä sinun pitö käymän Herran Cas-
 von edesä / walmistaman hänen teitāns. Ja
 andaman terweyden tunnon hänen Cansal-
 lens / heidän Syndeins anderi andamisexi.
 Wgeidän Jumalan sydämelisen laupiuden
 cautta / iolla meitä on etzinyt coito ylhäldä.
 Walistamā niitā iotca pimeydesä ia Cuolon
 wariosa istuvat / ia oizendaman meidän Gal-
 can rauhan tielle. Ja Lapsi casvoi / ia wah-

vistui Hengesa. Ja asui Corwesa / sijhen
paimon asti / cuin hänen piti ilmestymen Is-
raelin Kansan edes.

Simalan Seuracundo ymbäri
coco Christicunnan pitä tamen päi-
män päälle ioca Wuosi Zuhla P. Jo-
hannes Castaiasta / ioca on käynyt
meidän HERRAN Jeesuksen Christuksen
edellä / valmistaman hänen teitän / ia
on ollut se hirtavainen Ani Corwesa / iosta Propheeta
Isaias oli ennustanut. Ja meidän HERRA Chri-
stus ihe hänestä todista / P. Mattheuksen tykönä sa-
noden: Tämä ombi swrembi cuin yxi Propheeta /
Sillä hän ombi se iosta tiirioitettu on: Catzo
minä lähetän minun Engelin sinun Casvos eteen /
ioca on valmistapa sinun Ties sinun etees. Toti-
sesta sanon minä teille / ettei caicein niñnen seasa /
ioca Waimosta syndynet owat / ole yxiän
swrembi ylös tullut cuin Johannes Castaia.
Tämän saman Johannes Castaian Siskimisestä ia
syndymästä / on Jumala ihe hänen Engelin Gabrielin
cautta ilmoittanut hänen Isällens Zacharialle /
cosca hän seisoj Altarin edessä hänen wuorollans / ia
teki Papin virca Templissä / ioca sanoj: Sinun Wai-
mos Elisabeth synnyttäpi sinulle Poian / longa
Nimen sinun pitä cutzuman Johannes / ia sinul-
la pitä oleman Iloia Kiemu / ia monda pitä iloit-
zeman ylitze hänen Syndymisens / hän tulepi

Exordium
à divina
Memoria
D. Iohan-
nis Bapti-
stæ.

Malach. 3.

Matth. 11.

sworexi **DE**rran edesä / wiina ia wäkevätä suo-
 ma ei pidä hänen suoman. Vänen pitä täytettä
 män Pyhällä **W**engellä / hamast hänen Äitins
 Cohdusta. Ja **I**sraelin **L**apsista pitä hänen
 kääntämän monda **DE**Kran Jumalan tygö:
 Ja kääntämän Jumalan edellä **E**lian **W**engen ia
 woiman cansa. Ja niinquin **H**EKran **E**ngeli ia
Prophetat hänestä ovat ennustaneet / nijs ne ovat
 caiki tulleet täyteyxi hänesä: Sillä hän on käänye
 meidän **H**EKran **J**esuren **C**hristuren edellä / ia saar-
 nanut parannosta / sanoden: **T**ehkät parannost /
Kirwes on pandu **P**ron sworn / iocainen **P**ro-
 cun ei tee hywä **W**edelmät: Pitä maahan
 hacatcaman / ia heitettämän **T**uleen. Hän on
 nuhdellut caikia ilman yhtäkän eroitusta / ia on ollut se
 ensimmäinen **E**vangeliumin saarnaia ia opettaia **W**des
Testamentis / ia alcanut **E**asten **S**acramentin **H**E-
 ran kääntyn iälkin / ia on **E**astanut **W**edellä nijsä / iot-
 ca hänen tygöns tulit / ia pydit **E**astetta / iosta hän
 myös sen **N**imen on saanut / että hän eugutan **E**asta-
 iaxi. Hän on todistanut meidän **H**Errasta **C**hristus-
 xesta **J**esuresta sanoden: **C**atzo **J**umalan **C**aritza /
 ioca pois otta **W**aailman synnit. **T**ämä ombi se
 iosta minä sanon: **W**inun iälkin pitä tuleman yxi
Wies / ioca ennen minua on ollut / ia minä **E**astan
Wedellä / mutta teidän **F**estellän seiso / tota te ei
 tunne / Sillä se ombi / ioca minun iälkin tylene /
 ioca minun edelläni on ollut / ionga **F**engän riht-
 moia minä en ole mahdolinen päästämän. Ja on
 tämä **P**. **J**ohannes ollut nijs palio swrembi cun

Luc. 3.

Iob. 2.

Iob. 1.

Prophetat Wanhasa Testamentisa / sentähden / että
 he ovat saarnanet siinä tulevaisesta Messiaesta / mutta
 hän on saarnanut ja todistanut / että se toinen Mes-
 stas / meidän Herran Jesus Christus oli jo syntyne-
 Maailman / ioka pois otta Maailman synnit. Nijn
 palio kuin hänen elämä kertsans tule / on se ollut sangen
 cova / sillä että hän asui Corwesa / ja hänen waatensa
 olit Camelius carvoista / ja hihnainen Byö hänen
 suolisans / hänen ruocans oli mekä Hunaia ja Kima-
 laiset : Ja on / sekä hänen corkian oppins ja luian
 Saarnans / että myös hänen Pyhän Elämä ker-
 rans tähden caikilda pidetty swresa Cunniasa / ja mu-
 tamat olit siinä aiatores / että hänen piti oleman Mes-
 siasen / nijnquin myös Jwetat lähetti Jerusalemista
 Papiet ja Lewijit hänen tygöns / tariseman hänelle
 Messiaxen cunniata. Mutta nijnquin se Jumala-
 toin Maailma aina pahalla costä / nijten hurscasten
 Saarnamieften waivan ja opeturen : Nijn hän myös
 on tehnyt tämän P. Johannes Castaian cansa / ja on
 hänen päiwildä pois ottanut. Sillä cosea Johan-
 nes nuhteli ja rangaisi sitä Jumalatoinda Verodes
 Cuningasta / ioka cugutan Antipas / sentähden että
 hän oli ottanut Verodiaxen hänen weliens Philip-
 puxen Emänän hänen Waimorens / heitti hän hä-
 nen Fangiutteen / ja annoi leicata siellä hänen Cau-
 lans. Ja tämän caltaisen surkian lopun on tämä Py-
 hä ja corkia Nies Johannes Castia saanut totuden
 cunnstoxen tähden / ioka olit ansainut caiken siistoren
 ja cunnian / hänen oppins ja swren waivans edestä :
 Ja olis ollut mahdolinen enämän heiken elämän.

Matth. 13.

Mar. 1.

Ioh. 1.

Summa
Evangelij.

Nijn palio cuin tähän Evangeliumin tulepi/edes pane P. Lucas täsä P. Johannes Castaian syndymän Historian/ ia sano/ että hän on syndynyt yhdestä vanhasta hedelmättömästä Waimosta Elizabethä Zacharian Emänästä / ia puhu myös siestä Ilosta ia Niemusta / ioca on ollut hänen Naburillens ia Langoillens ylise hänen syndymän/ niinquin Engeli Gabriel oli siestä ennustanut. Siäläkin kirioitta Evangelista P. Johannexen ymbärileikauksesta / ia siestä riidasta ia eripuraisudesta / cuin on ollut hänen Titins Elizabethin/ ia hänen Langoins wälille / iocca cuituit hänen Zachariaxen hänen Isäns nimellä. Ja cuinga Zacharias ioca silloin wielä myötä oli/ kirioitti Paulun sanoden: Johannes on hänen nimens. Ja että hänen Kielens cohta aukeni / puhui ia listti Jumalata sanoden: Kytetty olcon O'erra Israelin Jumala.

Ja yhten sopi tämä Evangeliumi sen colmanen Kästyn cansa/ sentähden/ että täsä puhutan ia saarnatan Johannes Castaiasta / ioca on ollut yri erinsomainen corkiaist ylöswalaistu Saarnamies / ioca on Todistanut / ia sanonut meidän H'Errasta Jesuxesta Christuxesta/ Että hän on Jumalan Caritza/ioca pois otta Maailman synnit. Ja sen toisen rucouren cansa iocapääwäises rucoures/ ioca meitä opetta/ että Jumalan waldacunda tule meidän tygön saarnawirgan cautta / ia caikti Taivaliset lahiat sen cautta meille annetan.

Tämä Evangeliumi iaetan colmen Osan.

I. Da Johannes Castaian syndymästä / ia hänen ymbärileikauksesta.

II. On Zacharian sijtos wırdestä.

III. On Johanneksen ylös castamısesta.

Ensimmäinen Osa.

Analyse
1^e Partis.

U In pallo cuin tähän Ensimmäisen Osan
tule/ Johannes Castaia synnymästä/ edes/
pane P. Lucas sen seikemesä Cappalesa.

I. On Elizabetihin synnyttämisen aiaista.

Tempus pa-
riendi.

Ja Elizabetihin synnyttämisen aica täy-
tettiin.

Näissä sanoissa Evangelista tietä anda / että Eli-
zabetihin synnyttämisen aigan causa on nijn tapahu-
nut/ cuin muidengin Waimoin aigan: Sillä cosca
hän oli käynyt kymmenen Ewcautta Hedelmän cans-
sa/ nijn synnyttämisen aica täytettiin. Se Nimi E-
lizabet on sangen suloinen Nimi / ia on nijn palio
cuin Herran lepo/ sillä Jumala tahto niisten uscoli-
sten sydämesä pitä hänen lepon ia Asuma sians. Täs-
mä Elizabet on ollut Levin Sucucunnasta. Nijn-
quin P. Lucas hän sano/ että hän oli Aronin Tyttä-
ristä/ waita Aron Moseren weli ioca oli Herran
Pappi/ io palio aica ennen cuin Elizabet synny-
tän/ Israelin cansan seas oli eläinyt/ ia hänen Mies-
hens Zacharias on ollut yxi Herran Pappi Abian
Wuoresta. Ja että Elizabetihin synnyttämisen ai-
ca täytettiin/ nimittäin/ siitä hetkestä / cuin Gabriel
Engeli oli hänen Michellens Zacharialle ilmoitta-
nut/ että hänen piti synnyttämän yhden Poian. Ja
anda P. Lucas sen causa tietä / että hänen oisilla

Luc. 1.

aialla muinen Waimoin tavan iälken synnyttäneyt hä-
nen poicans Johanneren / kymmenenä Ewcautena /
nijnquin P. Lucas sen kyllä osotta.

Nativitas
Iohannis.

II On Elizabethin synnyttämifest:

Ta hän synnytti Poian.

Näillä sanoilla Evangelista todista / että Engelin
sanat ovat tulleet täytetyxi / ioca oli sanonut Zacha-
rialle / että hänen Waimons Elizabeth / piti syn-
nyttämän hänelle yhden Poian: Sillä Elizabeth
synnytti sen saman / iosta Engeli oli sanonut / nimie-
tään / Johannes Castaia. Ioca on ollut yri erin-
omainen Pyhä ia Jumalalda Wlgoswalittu Mies /
iosta Prophetat wanhasa Testamentissa olie Prophe-
teranet ia ennustanet / että hänen piti käymän HErr-
ran edellä / Ellan hengen ia woiman cansa / ia on ol-
lut nija swri HErran Christuxen oman todistoren iäl-
kin / ettei yrikän niitten seasa / iotca Waimosta ovat
syndynet / ole swrembi ylösnosnut cuin Johannes
Castaia: Tämän saman Poian Johannes Castaia
on Elizabeth synnyttäneyt.

Gaudium
& gratula-
tio amicorū
& cognato-
rum.

III. On Naburitten ia Langoi Jlosta ia Nie-
musta ylise Johanneren syndymisen:

**Cosca hänen Naaburins ia Langons ew-
ltt / että HErra oli tehnyt swren laupiuden
hänen cansans / ia he iloittt hänen cansans.**

i.
Vicini.

Cahtalaiset Inhimiset P. Lucas täsä nimittä /
Naaburit ia Langot: Ensistä Naaburit iotca händä
läsnä ovat Asunet samasa paickacunnasa. Eij he ole
cadehtinet sitä / että Jumala annoi hänelle Poian /

nijnquin

nijnquin nyt Naburit ia Kylämiehet tekewät / iotca
 stä cadehtiwat cosca toisella iocu myöä kätymys ta-
 pahupi / mutta he iloihit sen ylike / että Jumala oli
 hywästi flugnarut heidän Naburins Armin Hedel-
 män cansa.

Sitäläkin Langot / iotca olit **Elizabethin** Heima-
 laiset ia Sugut / nämät myös owat Gloinet sen ylit-
 ze / että heidän Langons oli synnyttänyt Poian / ia
 eij iongun yxifertaisen / mutta yhden erinomai-
 sen poian / ioca io hänen Äitins cohdufa täytettin py-
 hällä Hengellä / ia oli swrembi cuin iocu Propheta.
 Ja on täsä tullut täytetyxi se cuin Engeli **Gabrieli**
 oli sanonut **Zacharian** tygö / että monda pitä iloihe-
 man ylike hänen syndymisens : Sillä sekä Naburit
 että Langot / cosca he ewlit / että Jumala oli tehnyt
 laupiuden hänen cansans / iloihit swresti ia riemuisit
 sen ylike ynnä **Zacharian** ia **Elizabethin** cansa / iotca
 ennen olit surusa ia murhes ollet / sentähden ettei heil-
 le yhäkän Hedelmät ollut. Sillä nijnquin Augu-
 stinus sano : Matrimonium absq; prole, est quasi
 mundus sine sole. Se on : Awioskästy ilman Lap-
 sita / on nijnquin Maailma olift ilman Aurigota. Ja
 erinomaisesta Jwettan Cansan seasa luettin se häpiäxi/
 cosca iocu oli ilman Lapstia. Sentähden myös **Za-
 charias** on rueoelut Jumalata / että hän sen häpiän
 pois ottai hänelä / ia awaihi hänen Waimons **Eli-
 zabethin** cohdu : Ja Jumala ewli hänen rueouxens/
 nijnquin Engeli sanot hänelle : Sinun Rueoures
 on ewltu / ia sinun Waimos **Elizabeth** synnyttä
 Poian. Ja sentähden sekä **Zacharias** / että hänen

2.
 Cognati.

Waimons/ että Naburie ia Langot owat iloinet/ että Herra on cowlut heidän rucouzens ia andanut heille Poian.

Circum-
cio Iohan-
nis.

IV. On sijtä aiasta cosca Johannes ymbärins Leicattin:

Ja tapahui cahderandena Päiwänä/ tulit he Pilti ymbärins Leikaman.

P. Lucas täsä Cahtalaiset edespane.

Tempus cir-
cumcicio-
nis.

Gen. 17.

1. Että se tapahui cahderandena Päiwänä/ ionga Päiwän Jumala ihe oli säätänye ia päälle pannut/ niinquin sijtä seiso 1. Moseren Kirias: Jocalnen pilti Lapsi/ cosca hän on cahderan Päiwä wansa / pitä ymbärileicattaman hänen iälkin tules waisisansa. Ja plise sen Päiwän ei yrkään wiisoyt- tamän pitänye/ sen saman säädyn ia kääsyn iälkin Ja/ charias ia Elizabeth/ niinquin myös caicki Jwetae annoit heidän poicans ymbäri Leicatta/ ei waremin eikä hilicimin.

Accessus
vicinorum
ad circum-
cidendum
puerum.

Gen. 17.

2. Että he coken tulit piltä ymbärins Leikaman: Ei he tullet wieras pitoa pitämän / eikä Syömän ia Juoman/ eli tyhiä juttuia pitämän / ia muutoin aika culuttaman / mutta Pilti ymbärins Leikaman. Ja sen he tegit HErran kääsyn iälkin/ ioca sanoi: Caicki Wiehen puoli cuin teidän seasan on pitä ymbäri Leikattamä. Ja ios iocu pilti Lapsi ei ymbärins Leikata hänē Lihans esinahasa/ hänen Sieluns pitä ulgoswritettaman hänen Cansastans/ sen- cähden ettei hän minun listoni ole pitänyt. Tä- män saman HErran kääsyn iälkin / owat he tullet co- con Pilti ymbärins Leikaman/ senpäälle että hän sen

saman

saman ymbärins Leikaurin Sacramentin kautta ot-
taisin siihen liston kuin Jumala oli tehnyt hänen ja A-
brahamin siemenen välille.

V. On siinä Nimestä / ionga he ovat Piltille
andanut.

*Impositio
Nominis.*

Ja kukuit hänen Zacharian hänen Jsäns
nimellä. Nijn wastaisi hänen Äitins ja sanoit:
Eij millän muoto / waan hänen Nimens piti
kukuttaman Johannes / ja he sanoit hänen
tygöns: Eij ole yhätkän sinun Sugusas to-
ca kukutan sillä Nimellä.

Näissä sanoissa P. Lucas colminaisit Äitat edes
muotta.

1. Että he kukuit hänen Zacharian hänen Jsäns
Nimellä / Wanhas Testamentisä on se tapa ollut / et-
tä cosca Lapsi ymbärins Leikattin / nijn hänelle silloin
Nimi annettin / nijnquin myös Udes Testamentisä
vielä nyt Castesa Lapsille annetan Nimi: Ja enis-
mästä on nimitetty Sugun iälläin / sentähden myös
nämät ovat tahtoneet kukua tämän Piltin Zacharian
hänen Jsäns Nimellä / toivottaden sen cansa / että
hän astuist Jsäns Zacharian jälgeille / ja piti tule-
man siä miehexi kuin hänen Jsäns oli / nimittäin /
Herran Papiä. Ja ne Nimet muistuta Lapsille
heidän Wanhembains monet swret auut / nijnquin
Chrysostomus sano: Nomina sunt monumenta
maximarum rerum, Se on: Nimet muistuttavat
Inhimisille swret ja corliat Äitat.

2. Että hänen Äitins wastaisi ja sanoit: Eij mil-

2.

Disputatio

& contex-
tio inter E-
lizabetham
& vicinos
de nomine
Iohannis.

län muoto/ mutta hänen Nimens pitä cutzutta-
man Johannes / ia asetti isens nistä wastan iotca
tahdoit cusua hänen Zacharian / ia hänen / nimittä
Johannem hErran Engelin läskyn iäskin / ioca sa-
noi Zacharialle: Sinun Waimos Elisabeth
synnyttäpi sinulle Poian/ ionga Nimen sinun pi-
tä cutzuman Johannes. Tämän Engelin läskyn
Elizabeth piti swembana cuin Wanhan tawan/
ia enämin cakoi sen päälle/ cuin sen / mitä wanhasta
oli ollut. Mutta mistä Elizabeth sen on tietänyt/
mitä Engeli oli puhunut Templisä hänen Niehens
Zacharian tygö: Sillä Zacharias siistä heikkestä
oli ollut myrkä? Wastaus sen päällä on tämä: Että
taida hänen Niehens Zacharias iongun merkin eli
firioituxen kautta on ilmoittanut hänelle Engelin pu-
hen ia läskyn: Taida hän P. Hengen ylöswalistoren
kautta sen tieft/ niinquin hän myös saman Hengen
kautta sen ymmärsi/ että se puhdas Reidzy Maria
cannoi Eohdusans hErran Christuxen Jesuxen ilman
yhdenگان Inhimisen ilmoittamata / cosca hän sanoi
Marian tygö: Tusta se minulle tulepi / että mi-
nun hErrani Aiti minun tygöni tule.

3.
Infantia
vicinorum.

3. Että he sanoit hänen tygöns: Eij ole yhta/
län sinun Sugusas/ ioca cutzutun sillä Nimellä.
Nämät ihmettekivät sen mrcalaisen Nimen ylise/
cuin Elizabeth nimitti hänen Poicans / ioca eij ikä-
nääns hänen Sugusans ennen ole ollut. Niinquin he
tahdoiste sano: Se on camala Aita / että snä tahdoi
anda sinun poialles yhden Dubon Nimen / ioca sinun
Sugusas eij ole yhdelläkän ennen ollut: Mahdat

finä myös ike sen aiattella / cuinga oifein se on / hylättä
 Isän nimi / ia otta wsta ia mwcalaista nimiä / ia wetä
 sen stan / en me taida hywällä omalla tunnolla sijhen
 meidän suoston anda.

VI. On siinä Zachariän wastauresta / ionga *Sententia*
 Zacharias sen päälle annoi ia heidän rjstans *decisionis*
 caisi. *Zacharie.*

Nijn he wistaisit hänen Isällens / cuinga
 hän tahdoi händä Nimittä / ia hän ano
 Taulun / kirioitti sanoden : Johannes oi
 hänen Nimens.

Cosca tämä eripuraisus ia rjsta oli tullut Eliza-
 betin ia Naaburitten wälille siinä nimestä / cuin tällä
 piteillä piti annettaman / että he tahdoit cusua hänen
 Zacharian / ia Niti nimittä hänen Johannem / ia
 ei taitanut sopia keskenäns siinä nimestä : Nijn he
 otit Zacharian Lapsen Isän Duomarixi heidän wä-
 lillens / että hänen piti sen rjdan Kateaiseman / ia sen
 tahdoit tietä händä / cuinga hän tahdoi Poicans ni-
 mittä. Mutta Zacharias loca oli myötä / ia ei saa-
 nut puhua / anoi yhden Taulun ia kirioitti sijhen : Jo-
 hannes ombi hänen Nimens. Sillä Zacharias
 ionga tygö Engeli Gabriel oli puhunut / muisti ia aiati
 celi sen kästyn päälle / cuin Engeli oli hanelle anda-
 nut / sanoden : Sinun pitä cutzuman hänen Ni-
 menci Johannes : Ia sen saman kästyn iälken Ni-
 mitti poicans Johannes / ia seisoit wahwasti sen päälle
 ynnä hänen Waimons Elizabethin cansa / ettei hä-
 nelle pitänyt mwta Nimiä annettaman cuin Johan-

nes/ ionga Herran Engeli oli hänelle andanut. Ja on Jumala tahtonut anda hänelle sen Nimen Johannes/ (ioka merkkise niin palio kuin Jumalan armon) Sentähden/ että hänen piti Saarnaman Jumalan armosta Inhimisten cohtan/ wälimichen Herran Christusen Jesusen tähden.

Eventus
huius rei
Quadruplex.

VII. On siinä lopusta/ kuin on sen iälkin seurannut:

Ja locainen siinä Ihmetteli. Niin cohtaukeni hänen Ewngs ia hänen Ktelens/ ia puhui kiietäden Jumalata. Ja siwri pelko tuli caiekeln heidän Naaburittens päälle. Ja tämä sanoma käwi yllike caiken Iwdean. Ja caieki totta sen ewngit/ panit heidän Sydämeens ia sanoit: Mitäs lwlet tästä Lapsesta tulewan? Sillä Herran Käsi oli hänen carsans.

Näissä sanoissa P. Lucas Neliänäiset loput edespane.

1.
Admiratio
omnium.

1. On se/ kuin on tapahunut niitten cansa/ ioka siinä läsnä olit/ ia sen piltin ymbärileicaist/ nimitetään/ että he siinä ihmettelit/ mitäs oli tapahunut/ että se Wanha Elizabeth vastan luondo hänen cohtialla isällens synnytti Lapsia/ ia että hänelle annettiin yxi Duto ia mwcalainen Nimi ulgos sugusta/ sekä Lapsen Isäldä että Aitiildä/ caieki niistä vastoin ioka siinä olit.

2.

2. On se/ kuin tapahui Zacharian cansa/ että

hänen

hänen Swns ia Kielens aukeni / ia puhui kisttäden
 Jumalata. Sillä hän yhderän Ercautta oli mykä
 ollut / ia eij taitanut puhua / sen iälken / cuin Gabriel
 Engel oli hänelle sanonut: **Ja catzo / sinä Piele-**
tömäxi tulet / ia ett saa puhua haman sijhen Päi-
wän asti / cuin nämät tapahtuvat. Sentähden
ettei sinä Vconut minun sanolani / iotca aiallans
täytetän.

*Apertio o-
 ris & lin-
 gua Za-
 charia.*

3. On se / ioca tapahtui nijnen Naaburitten can-
 sa iotca siinä olit / että swri pelko tuli heidän päällens /
 ia se sanoma käwi ylise caiken mäxi Cansan: Sillä
 cosca he sait ewlla niistä / mitä tapahtunut oli / cuinga
 Herran Engeli oli ilmoittanut Zacharialle / että
 Elizabethin piti synnyttämän Poian / ia andanut
 hänelle Nimen / ia että Zacharias oli tullut mykäxi /
 ia sijtee iäl lens rupeisi puhuman / nijn heidän päällens
 tuli pelko Jumalan swrista ia ihmelisistä töistä / euin
 olit tapahtunut. Ja eij waiwoin heidän päällens tul-
 lut pelko / mutta ymbäri caiken Judean mälicun-
 nan käwi se sanoma / ia caieki iotca sen ewlit / panit
 heidän Sydämeens sanoden: **Mitäs lwlet tästä**
Lapsesta tulevan? Euin he olisit tahtonet sano / nä-
 mät caieki cuin me ewlema owat sängen ihmeliset / ia
 osottawat / että tästä poiasta / ioca Zacharialle on
 syndynyt siinä wanhasta Elizabethistä / tulepi yri e-
 rinomainen swri Mies / ionga syndymys on nijn ihme-
 lifestä tapahtunut.

3.
*Timor vici-
 norum &
 divulgatio.*

4. On se / ioca tapahtui tämän Lapsen cansa / et-
 tä Herran Käsi oli hänen cansans / Ec on / että Ju-
 malan armo erinomaisesti oli hänenä ia händä halli-
 si.

4.
*Divulga-
 tio.*

ia erinomaisset P. Hengen lahjat hänen nähtin ia ymmärtettin / että Jumala iotakin erinomaista hänen cauttans tahdoi tehdä ia matkan saatta.

*Loci Com:
I^a Partis.*

*Discimus
liberos esse
donum Dei.*

Opeturet ensimmäisestä Lapsista.

Psal. 127.

I. **O**peme tästä / että Lapsen owat Jumalan lahjat / ia tulevat Jumalan kädestä / ioca ne armostans anda kenellä hän tahto / niinquin Psalmisa seiso : Lapsen owat Jumalan lahjat / ia Kewmin Wedelmä on ando. Ja tässä Evangeliumis seiso / että Jumala on tehnyt swren laupiuden Elizabetin causa / cosca hän synnytti Poian. Sentähden myös se tapa vanhasta on ollut / että cosca iocu synnytti Lapsen / niijn heidän tuttavans menit hänen tyköns ia esit händä / owat ilojet ia listänet Jumalata / tunnustaden sen causa / että se Lapsi ionga hän on saanut / on Jumalan lahja ia hywästä siugnaus / ionga Jumala hänelle on andanut. Sentähden pitä myös meidän tunden ia tunnustaman / että Lapsen tulewat meille Jumalan kädestä : Sillä ei se seiso Inhimisten woimasa / synnyttä Lapsia : Mutta Jumalan caickiwaldian / ioca on andanut heidän ylisens sen hywästä siugnauxen / että he owat saanet Lapsia / heidän pitä caswaman ia enändymän. Niinquin myös Jacob Patriarcha sen tunnusti / cosca hänen Waimons Rachel puhui covilla ia raseailla sanoilla hänen tyköns sanoden : Anna minulle Lapsia / taicka minä Tuolen. Mutta ettei se hänen woimasans seisonut anda Lapsia / ia sentähden wiha-

Gen. 30.

stui ia sanoï: En mind ole Jumala / ioca sinulda
 Eieldä sinun Koomis Wedelmätä. Mutta moni
 cahdat Inhimiset ovat niñ sijttämättömät / ettei he
 taida / eikä tahdo tuta / että Lapset ovat Jumalan lah-
 iat / Iwlewat sen seisovan heidän omasa woimasans ia
 wäesänsä kerscawat heidän wäestäns / että he taite-
 wat palio Lapsta matcan saatta. Mwtamat nurise-
 wat / cosca Jumala heille Lapsta anda / ia puhuvat pil-
 ca sanoia / kyllä meille (Sanovat he) Lapsta saadan
 enämbi cuin Wastcoita : Sencaaltaiset Jumalatto-
 mat ia hävättömät Inhimiset / eij ole mahdolliset saa-
 man Jumalalda Lapsta / iotca eij swrembana pidä Ju-
 malan lahia. Monicahdat taas eij tahdo sishen ty-
 tyä mitä Jumala anda / tahtovat enämän taicka wäe-
 hamän : Jos Jumala anda heille Poikia / niñ he tah-
 tovat Tyttäritä / ios he taas saawat Tyttäritä / niñ he
 tahtovat Poikia : Tämänealtaiset sijttämättömät ia
 Jumalattomat Inhimiset löytän / sitäpahembi / Ma-
 ilmaa / iotca Jumalan lahia eij taida tuta / eikä tydy
 sishen mitä Jumala anda / niñquin eij Jumala tiedäi-
 si mitä hän teke / ia mikä cugin sopi. Opperam siis
 tundeman Jumalan lahia / ia sishen tytymän / ia sen
 edestä Jumalata Sydämellä ia Swlla sijttämän ia
 Cunnioitaman.

II. Opeme tästä / että meidän pitä oleman sove-
 liat ia yximieliset meidän Naaburitten / ia kylän Mie-
 sten cansa / ia caicka hywä heille suoman ia tekemän /
 cosca heidän wastoinkäyppi / andaman käyvä meidän
 Sydämin / ia murhettiman sitä / ia cosca heille myö-
 den käyppi / iloiseman sen ylise / niñquin P. Pawali

Monemur
 nos debere
 esse unani-
 mes & con-
 cordes cum
 vicinis
 nostris.

Rom. 12.

hänen Epistolansan Romarein tygö neuvo ia mana
 sanoden: Se welielinen rackaus olcon Sydäme-
 linen meidän kessenän. Ennättäkät toinen toi-
 sensa Tunniata tekemän. Jloitcat Jloisten can-
 sa: Itkekät njnen Itkewäisten cansa: Olcat
 kessenän pyrimieliset. Näin Elizabethin Raaburie
 owat tehnet/ cosca Jumala annoi hänelle Poian/ njn
 he iloisit ynnä hänen cansans/ kisttäden Jumalata
 sen edestä. Nijn myös ne Waimot tegit Noemin
 cansa/ cosca Ruth hänen Miniäns/ ionga Boos sije-
 te iälkin hänen Poicans Euoleman otti Waimorens/
 oli synnyttänyt poian/ iloisit he sen ylise ia sanoit:
 Kistetty olcon Jumala/ ioca eli andanut sinulda
 prottu perillistä tähän aican/ että hänen Nimens
 mahta pysyä Israelts. Hänen pitä soattaman si-
 nun iällens elämään/ ia murhettiman sinun edestäs si-
 nun wanhudesas. Sillä sinun Miniäs ioca sinua on
 racastanut/ on synnyttänyt sen/ ioca sinulle on parem-
 bi kuin Seisemän Poica. Näitten Jumalisten In-
 himisten esimerki pitä myös meidän seuraman/ ia iloi-
 seman meidän lähimäisen myötkäläymisen ylise/ ia
 murhettiman heidän wastoinkäimisen ylise/ ia njn
 täytäisimne Jumalan Eain ioca sano: Racasta si-
 nun Lähimäistsä/ njnquin itze sinuas: Ja seu-
 raistim P. Apostolin neuvoa/ ioca kärke Jloita njn-
 nen Jloisten cansa/ ia Jike njnen Itkewäisten cansa.
 Ja sitä wastaan cartaman viha ia cateutta/ ia cavah-
 kan ihcekulin/ ettei hän cadehei sitä/ että cosca hänen
 lähimäisens myöden käypi/ njnquin Philisterit te-
 git/ että cosca he näit/ että Jumala hyvästi siugnaft

Ruth. 4.

Gen. 26.

Isachin Patriarchan Pellon casvon ia oli hänelle
 palio tavarata ia pascolist ia tuli swrex/ nijs cadetie
 he stä/ menit ia tukigit lähtet / iotca Abraham hä-
 nen Jsäns oli andanut caiva / ia täytit ne mullalla.
 Nijn eij meidän tekemän pidä/ sillä wiha ia cateus eij
 sille tee wahingota iota hän cadehti / mutta sille ioca
 cadehti / ia euiva coco hänen Arwmins/ Ydymens ia
 Jäsenens.

III. Opeme/ että nijnquin Zacharias ia Eli- Monemur
 zabeth/ ovat andanet heidän Poicans Johanneren exemplo
 ymbärins Leicatta / cahderandena päiwänä HErran Zacharia
 lästyn iälken: Nijn pitä myös caicki Christityt Inhi- O Eliza-
 miset / cosca Jumala anda heille Lapsia / saattaman bethæ no-
 heitä Easten Sacramenttin / ionga meidän HErra stros infan-
 Christus on saatänyt ia asettanut ymbärileicauxen tes ad Bap-
 staan/ senpäälle / että he Easten Sacramentisä ote- tismum ad-
 taistn Jumalan armon liston/ ia puhdistetaistn heidän ducendos.
 synnistäns HErrä Christuxē weren cautta. Ja eij pidä
 yrikän sen cansa wiwyttämän/ mutta cosca andaman
 Lapsen tulla Easten Sacramenttin / ennen kuin iocu
 tauti Lapsen päälle tule/ nijnquin useim tapahu/ että
 monda sentähden Euolevat ilman Easteta / iosta van-
 hemmat pitä tekemän Jumalalle rasean lugun wijs-
 meisnä päiwänä. Nijnquin mutamat ovat sen tapan
 ylösottanet/ että he wiwyttävät coco Wuoden/cari/
 colme/ ia wielä neljä/ ennen kuin he andavat Kristittä
 heidän Lapsens/ia waativat heidän Papeians / että
 heidän pitä Eastaman Lapsen / ia sijtte Kristihemän/
 cosca he ihe tahtovat. Ja nijn tahtovat tehda yhden
 eron Easten ia Kristimisen wälillä / ioinen wälillä eij

cuitengan yhtän eroitusta ole: Sillä ne rucouret iot-
 ca Castesa luetan/ sentähden sijhen ovat lisätyt/ että
 ne iotca siinä lāsna ovat/ cosca Lapst Castetan/ rucoi-
 liste/ että Jumala otaisti sen Lapsen hänen armoons/
 ia annaisti caiki hänen syndins anderi/ ia sentähden
 pitä ne rucouret luettaman/ silloin cosca Lapst Castetä/
 ia ei sijtä eritettämän. Mutta sen he tekevät sentähde/
 että he saist tehda swria Lapsen ristiäisiä/ ia cogota sij-
 hen swria Gaddereita ia Cummia/ iotacuitengin ei sij-
 hen tarwita/ sijtte kuin Lapst on Castettu. Ja ne Pa-
 pit iotca heidän mielen iälkin sen tekevät/ että he Cas-
 tavat/ ia ei cohta Ristise/ ne ei ole mahdolliset Papin
 wirgasa oleman. Mutta cuitengin tule ihcekun se
 tietä/ että cosca iocu mrw Jumalinē Inhiminen Mies
 eli Waimo Lapsen swresa heikoudesa Casta/ ia ei
 ole Pappi silloin saapuille: Nijn mahtavat he sijtte
 lukia ne rucouret kuin käst Kiriasa seiso/ Oppican sijs
 iocainen andaman tulla heidän Lapsens Casten ilman
 wiispyttämätä/ sillä Herrra Christus ihe sano: Ellet
 iocu tule wastwdesta syndynexi wedestä ia hen-
 gestä/ ei hän taida Jumalan waldacundan si-
 skile kädä: Ja ne iotca tahtovat cohua ia coreilla/
 nijn corelean muisa Maailmalisis astoisa/ ia tehtän
 mwloistin swria Wieraspiitoia/ nijnquin usein kyllä ti-
 la ombi.

*Discimus
 infantibus
 nostris in
 Baptismo
 honesta no-
 mina esse
 imponenda.*

IV. Opeme täsä niistä nimeistä kuin Lapsilla
 Casteta annetan. Ja waikka me ei ole sidotut sijhen/
 mitkä nimet heille pitä annettaman/ sillä se seiso ihe-
 cungen omasa ehdesa ia tahdosa/ cuinga ia millä Ni-
 mellä hän tahto heitä nimittä: Nijn cuitengin pitä

heidän andaman heille cunnialiset Nimet / ia sencal-
 taiset Nimet / iotca merkkisevät iotakiti hywä / sen-
 päälle että Wanhemat ia myt Jumalisset Inhimisset
 mahtoiste heille muistutta / ia sijtte sen iälkin elämän
 käyttämän. Ja he ise myös tuliste sen kautta ylöshe-
 rätetyxi caiken Cunnialisuteen ia Jumalisuteen. Sil-
 lä nijnquin sanotan: Bonum nomen, bonum omen.
 Se on: Yxi hywä ia cunnialinen Nimi / tuotta hyvät
 menot cansans / ia sitä wastan / pahat ia ilkiät Nimet
 saattawat pahat menot cansans. Ja pitä isecungin
 Christilisen wanheman andaman lapsille sencaldaiset
 nimet/cuin on ollut Patriarchille/Prophetaille/A-
 postoleille/Martyreille ia muilla jumalissilla ia wan-
 hurscailla Inhimissillä: Senpäälle / että he tuliste sen
 kautta ylösherätetyxi seuramä heidän esimerkkiensä us-
 cosa/totude tunnustoxes/ia rackaudes Jumalata ia Läs-
 himäistä wastan/ia elämän pyhydes ia wanhurscaudes
 caiken heidän elinaicanans. Ja on Christilistlle In-
 himistille swri lohducus sijtä nimestä / cuin he Castesa
 saavat: Sillä se muistutta heille/ että he ovat puhdi-
 stetut synnistä meidän HERRan Jesuxen Christuxen
 weren kautta/ia myös hänen Euolemahans ovat Cas-
 tetut. Ja että heille on yxi laupias ia armolinen Ju-
 mala/ ioca on heitä Castesa ottanut hänen Lapsirens
 ia Perilixens/ ia tohto heitä suoarella ia wariella / ia
 olla heidän racas Isäns / ia wiimein iohdatta heitä
 tästä surkista elämästä Taiwan ilon ia riemun hä-
 nen tygöns. On myös se swrex iohducorex/ että
 meidän nimen / cuin me Castesa olema saaneet / ovat
 firioitetut Taiwasa / nijnquin meidän HERRa Chri-

Rom. 6.

Luc. 10.

Esa. 43.

stus sano P. Lucan tyhönä: Jloitcat että teidän
 Nimen on kiiioitettut Taivasa. Ja Esalan Pro-
 phetan tyhönä seiso/cusa Jumala näin sano: Älä pel-
 tä/ sillä minä olen sinun Wapahthanut / minä o-
 len cutzunut sinun nimelläs sinä olet minun: Jos
 sta me ymmärräm/ mikä swri lohduus meille ia kaikil-
 le Christililille Jnhimilille on siistä nimestä/ ioca Es-
 tesa annetan. Ja sen syyn tähden pitä lapsille annet-
 taman Eunnialiset nimet/ ia cartaman/ ettei he paca-
 nalist nimitä heille anna/ niinquin monicahtat Juma-
 lattomat tekewät / sillä lapses mucoin ilman Paca-
 noitten nimie luonosta ovat walmie pahuten ia Pa-
 canalisen elämään/ ia ne iocsa sen muotoista nimitä heil-
 le andavat/ swren tilan heille sijhen andavat/ ia pahoin
 wastavat sen Jumalan edes.

Analysis
 2^a Partis.

Toinen Osa.

Sinä Ensimmäises Osas te ewlitta P.
 Johannes Easaiian syndymästä / ia hänen
 ymbärins leicaurestans / ia siistä nimestä/ ioca
 hänelle Engelin Gabrielin kästyn iälkin / ymbäri-
 leicauresta annetin: Seura nyt se Toinen Osa Za-
 charian kistos wirdestä / iosa on erinomaiista colme
 Eappaletta.

I. On siistä kistoresta / cuin hän anda Jumalalle
 sen lunastoren edestä/ synnistä ia cuolemosta/ ioca on
 tapahunut Israelis/ Messiaxen meidän HERRan
 Jesuxen Christuxen kautta/ ionga edellä tämä hänen
 Poicans piti käymän / ia walmistaman hänen Zie-

tāns.

täns. Täsä ensimmäises Cappaleša on meille cahta
laiset Astat.

1. Kenen kautta Zacharias on puhunut ja sijte
tänyt Jumalata:

Ja hänen Isäns Zacharias täytettiin Py-
hällä Hengellä / ja Propheetarisi sanoden:
Kistetty olcon Herrä Israelin Jumala.

Täsä P. Lucas osotta / että hän on puhunut P.
Hengen kautta / sillä niinquin täsä seis / Etä hän
täytettiin P. Hengellä / Kistti Jumalata / ja Pro-
pheterarisi sanoden: Kistetty olcon D E X X X
Israelin Jumala. Ja cusu Zacharias Jumalan
caitawaldian Israelin Jumalaxi: Israel on Jacob
Patriarcha: Ja sen Nimen annoi hänelle Jumalan Gen. 32.
Poica meidän H E X R a Christus / cosca hän painiske-
li hänen cansans Ziellä / io ennen kuin hän Inhimis-
sen luonon otti hänen päällens. Ja että Jwettan
Cansa tämän saman Jacobin eli Israelin kautta on
enättyri ja lisättyri tullut / sentähden ovat he hänen
Nimens täskin cusuutue Israelitixi eli Israelin Can-
saxi. Ja siitä on tämä Nimi tullut / että Jumala
cusutuin Israelin Jumalaxi.

2. On siitä syystä mingä tähden hän sijtti Ju-
malata / nimittäin / hänen swrten ja sanomattomain
hywain töidens edestä Inhimisen Sucucunda wastan.
Ja caxi syystä Zacharias täsä ylösluke.

Ensimmäinen on / että Jumala on ekinyt ja luno-
stanut hänen Cansans. Sillä että hän on etzinyt
ja lunastanut hänen Cansans / ja ombi ylöscor-

Visratio &
Redemptio
plebis.

gottannt meille terweyden Sarwen / Dawidin
hänen Palweliansa Duonesa.

Näinen sanain cansa hän tietä anda / että Jumala on armahthanut Juhimisten päälle / heidän caiken swrimasa tuskasans / ia waivasans / iohonga he synnin cautta olie tulleet / eginyt heitä ia lunastanut Euole mastä ia isancaidisesta cadoturesta. Ja waita Messias meidän Herra Jesus Christus eij silloin wielä ollut syndynyt Maailman: Nijn cuicengin Zacharias täsä puhu / nijnquin hän io olisi syndynyt Maailman / ia lunastanut hänen Cansans: Sillä hän N. Hengen cautta sen tiesi / että hänen tulemisens läsnä oli / sentähden että Johannes / ioca hänen edelläns piti käymän / io oli syndynyt.

Erectio
cornu salutis.

Toinen on / Että hän on ylöscorgottanut terweyden Sarwen:

Sarwen cansa hän ymmärtä Messiaxen Herrä Jesuxen Christuxen / ioca Dawidin stemenestä piti syndymän / ia terweyden sarwexi hän cuğu hänen sentähden / että hän hänen woimans ia wäkens cansa Perfelen ia hänen waldacundans piti alas cuikistaman / synnin ia Euoleman yilige woittaman. Sillä ninquin sarwet Naudoisa ia Eläimisä on caiken wäkevämmit Cappalet / ionga cansa he puskevat: Nijn myös meidän terweyden Sarwi Herra Jesus Christus ioca Dawidin Huonesta piti tuleman / hänen woimallans piti wiholiset ylige woittaman.

II. On siinä syystä / mikä Jumalan on ylös he rättänyt / ia matcan saattanut hyvä työtä meidän cohocan tekemän. Ja luke Zacharias tähän Colme syystä.

1. On Jumalan totuus:

Niinquin hän on muinen puhunut hänen
Pyhän Prophetain Ewn kautta / että hän
meitä wapahtaisi meidän wiholisildam / ia
calckeln kädessä totta meitä wihavat.

Näissä sanoissa meille cahtalaiset edespannan:

1. Että Jumala on muinen puhunut Prophe-
tain kautta. Ja anda Zacharias sen causa tietä/
ettei mitäkän ole tapahtunut tietämättä ia tapatur-
mast / mutta Jumala io aica ennen Prophetain Ewn
kautta on puhunut / että hän tahdoi lähettä Mes-
sian tähän Maailman / ia mitä hän oli puhunut Pro-
phetain kautta / sen hän on myös täyttänyt / ia lähet-
tänyt hänen Poicans tähän Maailman: Ja tämä sa-
ma puhe / kuin Jumala on puhunut Prophetain kaut-
ta / on matkan saattanut / että hän on sen lähettännyt /
sillä Jumala on totinen / ia pitää mitä hän puhu.

2. Että hän wapahtaisi meitä meidän wiholisten
kädessä. Wiholisten causa hän tässä ymmärtä sen ru-
man Hengen / Perfelen / Synnin / Euoleman / ia Hel-
vetin / näistä wiholisista Jumala on meitä wapah-
nut hänen poicans Messiaxen kautta: Sentähden
Zacharias kisttä Jumalata / että hän on pitänyt
lupauksen / on lähettännyt Johannes Castaia / ioca
piti kaiman Messiaxen edellä walmistaman hänen
tietänsä.

2. On Jumalan armo ia laupius ia myös hänen
walans:

Ja osottaman laupluden meidän Isillemi

ia muista.

1.

Veritas
promissio-
nis divina.

2.

Redemptio
generis hu-
mani.

Misericor-
dia & jus-
jurandum
Dei.

ia muistaman hänen Pyhän Iistons päälle.
Ja sen walan päälle / ionga hän wannot
Abrahamille meidän Isällem meille anda-
rens.

Näiden sanain cansa Zacharias tietä anda / että
Jumala on tahtonut osotta hänen sanomattoman laus-
piudens meidän cohtan / muistaden hänen pyhän Iis-
tons päälle / ia sen walan päälle / ionga hän on wan-
nonut Abrahamille / nimittäin / että hänen siemene-
säns piti caicki Cansa tulema hywästisiugnaturi / ia tah-
to Zacharias niijn palio sano: Ettei me meidän hywys-
den / eikä ansion cansa / (iota luonosta olemia wihä Lap-
set /) ole sitä matcan saattaneet / mutta Jumalan armo
ia laupius / ia hänen walans ovat sen tehnyt / että me
olemma meidän wiholisten kāsistā lunastetut.

3. Sy on / että me hānda palwelisim pyhydesā
ia wanhurscaudesa :

Cultus Dei.

Etta me lunastetut meidän wiholisten
kādestā / hānda palwelisimme ilman pelkā-
mātā Pyhydesā ia wanhurscaudesa / caicten
meidān elināscanam.

Tämä on colmas ia wijsmeinen syy / mingätāhden
Jumala on lunastanut Inhimisen / nimittäin / että
hän cocoisti hānellens yhden Christilisen Seuracun-
nan / ioca hānda ilman pelkāmātā pyhydesā ia wan-
hurscaudesa palwelisi : Sillä cosca Inhiminen tietā /
että hānelle on yxi laupias ia armolinen Jumala / io-
ca hänen on lunastanut / niijn hān ilman pelkāmātā
taita hānda palwella. Ja se palwelus pitā tapahtu-

man pyhydes ia wanhurscaudes : Sillä ei me sentähden ole lunastetut että meidän pitä Glämän/ synnisa/ mutta senpälle / että me pyhydesä ia wanhurscaudesä palwelisimme händä/ ia se palwelus pitä tapahuman caiken meidän elinaicanam ilman laakomata.

III. Ja wihmeitten Eappale on Zacharian listos wirttestä/ioca on xri ennustos hänen polastans ia hänen wirgastans : Sillä sijette cuin hän oli puhunut Jumaslan swrista ia ihmelisistä hywistä töistä / niin hän nye käändä isens poicans päin / ia rupe hänestä ia hänen wirgastans Prophetetaman / ia edestuoetta täsä neliä erinomaista asiata.

I. On Johanneksen wirgasta :

Ja sinä pilti pitä cukuttaman sen ylimet-
sen Prophetari / Sillä sinun pitä kääntämän
Herran Kasvon edesä/ walmistaman hänen
tietäns.

Officium
Johannis.

Täsä Zacharias nye ennusta / että hänen piti cukuttaman sen ylimäisen Prophetari/ ei sentähden/ että hänen pitä ennustaman ia Prophetetaman siinä tulevaisest Messiaxesta / niinquin Prophetat Wanhas Testamentis owat tehnet / mutta että hänen piti oleman xri wäkevä opettaia ia saarnamies / ioca piti todistaman / että Messias io oli tullut Maailman. Unda hän myös tietä sen syyn / mingätähden hänen piti cukuttaman Prophetari/ sentähden sano hän / että hänen Herran Kasvon edellä pitä kääntämän/walmistaman hänen tietäns : Se on/ hänen pitä saarnaman parannosta ia syndein andexisamista/ piti myös Mes-

siaresta Herrasta Christuresta opettaman ia Cansa
nijn ylös valistaman / että he olisit taitaneet händä wa-
staa otta.

Fructus of-
ficii ejus.

2. On Johanneksen wirgan Hedelmästä :

**Ja andaman terweyden tunnon hänen
Cansallens / heidän syndeins andexi saami-
seksi.**

Se on : Hänen pitä sattaman hänen saarnans
cautta Inhimiset Jumalan oikian tundon / ia oikian
uscoon kääntämän. Ja waikka Jumala itse anda ter-
weyden tunnon / nijn cuitengin hän Johanneksen saar-
nan kautta tahdoi ylövalista Inhimisten mielet / että
he oppisit händä oikein tundeman / ia terweyden tuns-
do seiso eij meidän anstosam / mutta syndein andexi sa-
mises.

Remissio
Peccatorū
à gratia
divina.

3. On siinä / kusta syndein andexi andamus tu-
lepi.

**Meidän Jumalan sydämelisen laupiuden
cautta / tolla meitä on ekinnyt coitto ylhäidä.**

Näillä sanoilla Zacharias tietä andä / että syn-
dein andex andamus eij tule Inhimisen woimasta ei-
kä anstosta / mutta Jumalan sydämelisestä laupiudesta
Herran Jeesuksen Christuksen wälimiehen tähden / ioca
meille sen Vijnans ia Euolemans kautta on ansainut /
ioca tässä euhutan Coitto ylhäidä / ia on se totinen
wanhurscauden Auringo / ioca on alastullut Taimasta /
meidän autuu en ia terweyden tähden.

Finis visi-
tationis ex
alto.

4. On siinä syystä / mingätähden Coitto ylhäi-
dä on meitä ekinnyt :

Walgistaman ništā totca pimenesā ia
Guolon wariosa istuvat / ia otendaman
meidān talcām rauhan tiellā.

Eahtalaiset syyt Zacharias tāhān sisälle wetā :

Ensmäinen on / että hān walista ništā iotca pi-
meydesā ia Euoleman wariosa istuvat / Se on / se sama
Coitto ia wanhurscauden Nuringo Jumalan poica /
ioca hānē Euangeliumins cautta ylöswalgaise ia wir-
gotta Inhimisten sydāmet / iotca luonosta ovat pahu-
desa ia Euoleman wariosa synnin tāhden.

Toinen on oman tunnon rauha / että hān Euan-
geliumin saarnan cautta osotta tien ia muodon / cuin-
ga me saame oman tunnon rauhan ia tien / nimittein /
yhden oikian ia wahvan Bscōn cautta hānen päääl-
lens.

Opetuxet toisesta Osasta.

I. **O**peme tāstā / että mitā Patriarchat /
Prophetat / Apostolit / ia mme Jumalis-
set / hurscat ia oikia Kircon opettaiat ovat
puhunut ia kirioittanuet / sen ovat he tehneet P. Hen-
gen ylös valistuxen cautta / ioca heidān Ewngs cautta
on puhunut / ia andanut heille lahian P. Raamattua
ulgoitoimitta / niinquin senpäälle on monda todistosta.
Dauid Prophetā ia Euningas puhu ihestāns sano-
den : **O**Erran hengi on puhunut minun cautta-
ni / ia hānen sanans on tapahnut minun Kieleni
cautta. Ja meidān **H**Erra Christus ike sen todista
sanoden : **E**kste ole iotcā puhutta / mutta se on

Loci Com:
II^a Partis.
Discimus
Prophetas,
Apostolos
& ceteros
Ecclesie
Doctores
per Spiritū
sanctū lo-
cutos.
2. Sam. 23.

2. Pet. 1.

minnan Isänihengi ioca puhupi teisä: Nijn myöä
 P. Pietari sanopi: Se tulepi teidän ensin tietä/
 ettei yriään Prophetia Kamatusa tapahdu oma-
 sta wlgostoimituksesta: Sillä ettei wielä yriäen
 Prophetia ole edestuuotu Inhimisen tahdosta:
 Waan ne pyhet Jumalan Inhimiset owat pu-
 hunet walcutetut Pyhästä Wengestä. Sentäh-
 den ei pida yriään pitämään Prophetain ia Aposto-
 leitten kirjoituxia turhan iaritoren edestä/nijnquin ne
 Inhimistä heidän iätkens ia toimens kautta olis-
 tehdye/ mutta Jumalan oman sanan edestä. Ja cos-
 ka he ewlewat sanan/ nijn ei pida heidän ewleman sitä
 nijnquin Inhimisten juttua/ mutta nijnquin eläwän
 Jumalan sana/ ioca on woimalinen saataman au-
 tuuxi caictia niistä/ ioca sen wahwan Bscen cansa wa-
 skan ottawat/nijnquin P. Pawali sen todista Roma-
 rein tygö sanoden: Evangelium on Jumalan wo-
 ma/ caictille niille autuudexi ioca uscovat.

Rom. 7.

Discimus
 homines
 justificari
 nō propriis
 operibus
 sed sola mi-
 sericordia
 Dei.

II. Opeme täsä/ cūsta Inhimisen wanhurscaus-
 ia autuus tule/ nimittäin/ ei Inhimisen omasta an-
 siosta/ mutta ainoasta Jumalan sulasta armosta ia
 laupiudesta/ nijnquin Zacharias täsä hänen kietso-
 wirtesäns sano: Jumalan syöämelisten laupiuden
 kautta/ on Coitto meitä etzinyt ylhäldä. Ja P.
 Pawali sen todista Epistolasans Romarein tygö
 sanoden: Ei täsä ole yhtiään eroitusta/ he ovat
 caicti syndiset/ ia ei ole heille mitään kerskami-
 sta Jumalan edestä. Ja tulewat ilman ansiota
 wanhurscaxi hänen armostans/ sen lunasturen
 kautta/ ioca on tapahtunut Christuxes Jesuxes

sa: Jonga Jumala on asettanut armon Etoli-
 xi/ sen uscon cautta hänen weresins. Joille hän
 sen wanhurscauden ioca hänen edesäns kelpa o-
 sottapi siinä/että hän synnit ardeptanda. Ja E-
 pheserein tygö sano hän: Armon cautta te oletta
 eutzutuxi tullet/ Item: Armosta te oletta wapa-
 detut uscon cautta/ ia se sama ei teistä/ Jumalan
 lahia se on/ei tōistā/ senpäälle/ettei yrifän itzen-
 sä kerscaisi. Näille sanoilla P. Pawali iulkifesta to-
 dista ia sano/ ettei yrifän Inhiminen taida tulla wan-
 hurscaxi smasta ansioista/ sillä caieki ovat syndiset:
 Mutta Jumalan suuresta armosta ia laupiudesta/ us-
 con cautta Jesuxen Christuxen päälle. Sillä Inhi-
 misen oma ansio/ ia hänen hywät työns/peräti ulgos-
 suliecan wanhurscauden menoista/ ia ei mitälän sihet-
 täle. Niinquin P. Pawali sen ofotta Romarein ty-
 gö sanoden: Nijn me nyt siis sen wahwana ia to-
 dena pidämme/että Inhiminen tulepi wanhurs-
 caxi ilman lain tōistā uscon cautta. Nijn hän myös
 sano Galaterain tygö: Me tiedämme / ettei In-
 himinen tule wanhurscaxi lain tōiden cautta
 waan uscon cautta Jesuxen Christuxenpäälle.
 Nijn me myös uscom Jesuxen Christuxen pääl-
 le/ että hän meidän wanhurscaxi tekepi uscon
 cautta hänen päällens/ ia ei lain tōiden cautta.
 Ja kohta sano hän: Sillä ios wanhurscaus tule
 laista/ nijn on Christus turhan Cuollut. Näistä
 me ewlema ia ymmärrämme / ettei yrifän Inhiminen
 hänen ansions ia hywain tōidens cautta taida tulla
 autuaxi Jumalan tyfönä/ waan ainoast Jumalan

Ephes. 2.

Rom. 3.

Gal. 2.

sulasta armosta uscon cauita Jesuxē Christuxen pääs-
 se. Mutta cuitengin eij meidän sentähden pidä lac-
 kaman hywiä töitä tekemästä / waan alati isem niissä
 harioittaman : Sillä waikta eij me niiden cauita tu-
 le wanhurscaxi ia autuaxi/ niijn cuitengin pitä meidän
 niistä tekemän/ sekä Jumalan käskyn tähden / ioca kä-
 ske meitä niistä tehda/ että oman hywän tunnon tähdē :
 Niijn myös sentähden / että P. Hengi pysyisi meidän
 tykönmä/ ia eij händä iongun synnin eli pahān tegon
 cansa meidän tykönmä pois carkoraissi : Wiimein myös
 sentähden/ että me wältäisim Jumalan wihaa ia ran-
 gaistoren/ ioca tahdo rangaista caictia niistä iocca pa-
 ha tekevät / sekä nykyisellä että ijancaikisella rangai-
 storella. Mutta cuitengin eij pidä meidän luottaman
 hywäin töiden päälle/ eikä kerscaman meitä niistä/
 senpäälle/ ettei me tulisi ulgosulieturi Jumalan ar-
 mosta. Sillä niijnquin Augustinus sano : Si vis esse
 alienus à gratia, iacta tua merita. Se on : Jos
 sinä tahdot ulgosulietta Jumalan armosta/ niijn kers-
 ca sinun hywiä töitä. Sentähden sano meidän
 Herrā Christus P. Lucan tykönä : Cosca te oletta
 caiki tehnet/ mitä teille käsketty on / niijn sanocat/
 me olema kelwottomat Palwelliat / me olema
 tehnet sitä/ mitä me olema welcapät tekemän.

Luc. 17.

Analysis
 IIIe Par-
 tis.

Colmas Osa.

Sinä Ensimmäises Osas te ewlutta P.
 Johannes Castaia syndymästä ia ymbäri lei-
 cauxesta / niijn myös siistā nimestä/ ioca hānelle

annein: Siinä Toises saaitte ewlla Zacharian firs-
toswirrestä: Seurapi nyt se Colmas osa P. Johan-
nes Castalan ylöscasvamisesta ia hänen elämästän-
ionga Historian P. Lucas täsä Colmesa cappalesa
edespane.

I. On P. Johannexen castamisesta:

Za Lapsi casvoi.

Näillä sanoilla P. Lucas tietä anda / että Jo-
hannes on casvanut niinquin myöskin Lapsen pitudel-
la ia parudella / ia on tullut siwremäxi ia siwremäxi /
seniälkin / cuin hän on tullut wanhemäxi / sihenasti
että hän tuli täydeliseri Inhimiseri caidein jäsenitten
cansa. Ja waikka hänen syndymisens on ollut sangen
ihmelinen / sentähden / että hän on syndynyt yhdestä
wanhasta Waimosta / ioca eijitänäns ennen ole lasta
saanut / ia cosca hän oli syndynyt / annetin hänelle /
Nimi / eii Inhimisen tahdon waan Engelin tähtyn-
iälkin: Nijn myös hänen Isäns Zacharias / ioca
Myötä ia Kieleidin oli ollut / rupeisi puhuman silloin /
cosca Lapsi ymbärins Leicattin / on myös täytetty P.
Hengellä hänen Äitins kohdusa: Nijn quitengin hän
on Äitmin puolesta casvanut muinen Inhimisten ta-
wan iälkin.

II. On hänen wahvistorestans:

Za wahvistui Hengesä:

Täsä Evangelista tietä anda / ettei P. Johan-
nes ole ainnoast Äitmin puolesta casvanut ia wahvi-
stunut / mutta myös Hengesä / Seon / P. Hengen
lahiat ovat enändynet ia lisändynet hänesä / enämin
cuin muisa yheisissä Inhimisissä / että sitä wanhemäxi

Incremen-
tum Johan-
nis.

Corrobo-
ratio Io-
hannis.

cuin hän tuli/ sitä enämin myös P. Hengen lahiat hä-
nesä casuoit ia lisändyit/ niijn että caicki taisti nähdä ia
ymmärtä/ että hänestä piti tuleman iocu erinomainen
siori Nies: Sillä P. Hengi iolla hän lahioitettiin
hänen Äitins cohbusa/ eijs ollut hänesä ioutilasa/
mutta waicutei caicki hyvät lahiat hänesä/ pyhän ia
Jumalisen Elämän/ wissauden/ ymmärdyksen ia tois-
men cansa/ niijn että/ hän muinen Lasten ylise caico-
kinaisten P. Hengen lahia in cansa caucas ylise
kävi.

*Habitatio
ejus in de-
serto.*

III. On hänen asumiseistans:

**Za asui Corvesa siihen päiwän asti / cuin
hänen piti ilmestyvän Israellin Kansan edes.**

Nicephorus kirjoitta hänestä/ että cosca hän oli
puoli colmatta Vuotta wanha / on hän ynnä hänen
Äitins Elizabetin cansa paenut sen Jumalattoman
Cuningan Derodexen edestä / ia kätt enyt ihsens yhs-
ten Luolan/ ia sielä ollet ia ravinnet heitäs: Za cos-
ca hän on tullut iotakin wanhemaksi/ on hän andanut
ihsens sen Lahcoccunnan oppin/ iotca euguean Effe-
iotca asui Corvesa erinänsä muista Inhimisistä / ia
sielä pidit cova Elämä kerta Xuan ia Juoman cansa/
ia muisa harioituxisa. Heidän tykönsä ia heidän
opisans Johannes heikens oli / ia sielä Kiria oppi
heidän Schoulusans: Za on niijn enimäst Corvesa
ylös casuanut. Hänen waatteistans ia Kuastans ki-
rioitta P. Mattheus ia Marcus sanoden: Wän
oli puetettu Camelin tarvoilla / ia hänen suolins
ymbärins hihnainen wyö / ia Söi kimalaisia ia

*Matth. 3.
Mar. 1.*

metzä hupaiata. Ja niinquin P. Lucas täsä sano:
 On hän Corvesa asunut sihen päiwän asti / cuin
 hänen piti ilmestymän Israelin Tansan edesä /
 Ja rupeist saarnaman Herran kaskyn iälkin / iosta
 seiso kirjoitettu P. Lucan työnnä / cusa hän sano:
 Että Herran kasky tapabtui Johannexen Za-
 charian poian tygö Corvesa: Ja hän tuli caic-
 kijn maan paickoin Jordanin ymbärins / ia saar-
 nalsi parannoken Castesta syndein andexi saa-
 misxi.

Luc. 3.

Speturet colmanesta Cappa- lesta.

Loci Com:
 III^a Par-
 tis.

I. **S**Peme täsä Johannes Castaian elä-
 mä ferrasta / että meidän pitä Elämän coh-
 tulifesta sekä Rwmin werhan ia Rwan can-
 sa. Ja waikea ei me taida sijnä Usiasa seurata hänen
 Estimierkiens / eikä myös Jumala sitä meidän waadhi /
 että meidän pitä casvaman Corvesa / ia niijn cova elä-
 mä kerta pitämän / cuin hän on pitänyt: Nijn cui-
 tengin hän tahto / että meidän pitä Elämän raitista
 Wateisa / Kuasa ia Juomasa. Ja sitä wastan pitä
 meidän wältämän coreutta waateisa / ia myös ylö-
 Synmistä ia Juomista: Sillä Jumala ei woi niijä
 karksta / mutta rangaise Inhimistä niiden tähden.
 Niinquin hän rangaisi sen rickan Niehen ioca waa-
 teitti hänenens Purpuralla / ia eli iocapääwä hercuise-
 sta / iosta seiso kirjoitettu P. Lucan työnnä. Ja De-
 rodeksta seiso kirjoitettu / että Herran Eugeli löij
 hänen ia madoilda ylös syötin coreuden ia ylpeyden

Monemur
 ad modera-
 tum usum
 vestitus &
 pons.

Luc. 16.

Act. 12.

1. Cor. 6. tähden. Ja W. Pawall sano Juomarista / ettei heis
Gal. 5. dän pidä Jumalan waldacunda perimän. Eij Jumala
la tiellä cohtulissa ia cunnialissa waatteita ihecungin
Gen. 41. sädyn ia wirgäiäskin: Sillä Joseph on myös canda-
nut ne waattet cuin Pbarao Euningas hanelle annoi
tehda walfiaffa. Silkiä / ia sen Eulda kädyn / cuin
Esther 5. hän ripusti hänen Caulans. Esther myös on puetta-
nut päällens Drotningin Waattet / ia Eulda kädye
hänen Caulans / ia caunistanut händäns cosea hän
tahdoi mennä hänen Michens Euningas Asueruxen
tygö / senpöölle / että hän olis hänen Silmäins edesä
otolinen. Baltazar Caldean Euningas annoi
Dan. 5. Daniel Prophetalle Purpura waattet / ia Eulda kädye
hänen Caulans. Mutta cosea iocu Waateitta
izens ylise hänen wirrans ia sädyns / ia coreile sen
cansa / eij Jumala sitä woi karsia. Sentähden manä
Jyr. 10. Syrach sanoden: Älä coreile sinun Waateistas /
ia älä ole ylipiä sinun Cunniaffas / sillä Werra
on ihmelineen hänen tö säns / ia eij yriskän tiedä
mitä hän tahdo. Jos Inhimiset tätä aiattelist / niijn
he wähemän corelist ia cohuisit heidän Waattens-
cansa / cuin nyt tehdän: Sentähden mahta ihecukin
otta tästä opetusta / että hän pois pane coreuden. Sa-
malmuoto ylönsyömisen ia Juomisen ioca on saanut
nyt wallan ioca paicas: Sillä nijnquin Augustinus
sano: Bibunt mensuram sine mensura. Se on:
He juovat mitan ilman mitata. Tämän caltassa Juo-
mareit ia Olucoria on meidän seasam / sekä Caupun-
geisa että Maankylisä / iotca ilman laamata täytä-
vät izens Olucella / ia wetäwät heidän ylisens Juma-
lan rangaisfören.

II. Opeme tässä / ettei yriäkän pidä ihensä anda-
 man saarna wircan / ennen kuin hän Lailifesta sijhen
 cuxutan / mutta odottaman sitä aika ia heiki / cosca
 Jumala tahto hänen sijhen cuxna. Ja waika hän o-
 listi niin swrella opilla / ia wiissaudella lahioitettu / että
 hän taidaist Saarnawirgan edes seis: Eij hän cui-
 tengan pidä andaman hänen sijhen / ennen kuin hän
 cuxutan. Sillä Johannes Castaia oli myöds lahioi-
 tetu Jumalalda swren wiissauden ia corkian opin can-
 sa / ia oli täytetty pyhällä Hengellä hamast hänen Ai-
 tins cohdusta / ia oli io colmekymmenen Aiaaieka
 wanha / eij cuitengan hän sentähden mennyt Saarna-
 man / ennen kuin hän Lailifesta cuxutin / ia sai Jumalan
 käskyn sen päälle / että hänen piti Saarnaman.
 Mutta sijete kuin hän on saanut Herran käskyn saar-
 nata / niin hän cohda meni Saarnaman paranno-
 Easteen syndein andexisamisexi. Tätä P. Johanneksen
 esimerkiä piti caieki seuraman / ia odottaman sijhen
 asti / kuin Jumala tahto heitä cuxua saarna wircan.
 Sillä niistä kuin ihe sijhen menevät / sano Jumala
 Prophetan Jeremian työnä: En minä lähdeittä-
 nyt Prophetaita / ia cuitengin he tuoxit / en minä
 puhunut heidän cansans / cuitengin he Prophe-
 teraisit. Ja ios iocu ottaist sen rohkeuden etteens /
 ia rupiaist Saarnaman ilman cuxumata / niin eij
 hän saist yhtäkän hywästäsiugnausta Juma-
 lalda / eikä menestystä / mutta pahasti
 krouxen ia rangaisto-
 ren.

Ier. 23.

Evangeliumin Kirioit- ta P. Mattheus 16. Lugas.

Silloin tuli Jesus Ca-
sarean Ngaan ären/ ioca cutzu-
tan Philippi/ ia kysyi Ope-
tuslapsillens ia sanoï: Kenen-
gä sanowat Inhimiset minun.
Inhimisen poian olewan? Nijn he sanoit:
Konicahdat Johannem Castaian: Ngu-
ta muutamatt Eliam: Nguutamatt taas Je-
remiam/ taickahden Prophetasta. Sa-
noï hän heille: Nguutta kenengä te sanotta
minun olewan? Nijn wastaisi Simon.
Petari/ ia sanoï: Sinä olet Kristus E-
lāwān Jumalan Poica. Ja Jesus wasta-
ten sanoï hänelle: Mutuas olet sinä Simon.
Jonan poica/ sillä että Liha ia Weri ei il-
moittanut sinulle/ mutta minun Nsän ioca
on Tawasa. Nguutta minä wuoroïn sanon
sinulle/ että sinä olet Petari/ ia tāmān Cal-
lion päälle tahdon minä Rakenda minun.

Seuracundani / ia Helwetin Kortit eij pi-
dä händä yltzewoittaman. Ja mindä annan
sinulle Taiwan waldacunnan Alwaimet/
ia caieki mitä sinä maan päälle sidhot / pitä
sidotun oleman Taiwanaisa: Ja caieki cuin
sinä päästät maan päällä / pitä myös pää-
stetyt oleman Taiwanaisa.

Sinä Epistolas Hebrerein tygö sel-
so näin kirjoitettu: Muistakat teidän
Opettalaianne päälle / iotca teille o-
wat puhunet Jumalan sanan / seurat-
cat heidän Vscous / ia ottacat waa-

Exordium
à ditto E-
pistola ad
Ebraeos.
Cap. 13.

ri / miä loppu heidän menollans on ollut: Jotca
sanat meitä manawat ia neuwovat / ettei meidän pidä
unhotaman / mutta pitämän muistos niistä / iotca
Jumalan Seuracunnasa owat työtä tehneet / ia saar-
nanet P. Evangeliumin opin Vscolisesta / ia monda
sen kautta käändänet Vscoon / ovat myös sentähden
tästä Maailmas palio kärsinet / ia wijsmein werens
cansa sen todistanet / ia hengens sentähden ulgosa-
danet / ia että meidän pitä seuraman heidän Vscous
ia totuden tunnustaman. Sentähden myös Juma-
lan Seuracunnasa pidetän muisto cahdesta erinomai-
sesta opettaiaista ia saarnaiasta / nimittäin P. Peta-
rista ia P. Pawalista / iotca owat olleet meidän H Er-
ran Jesuren Christuren Ulgosalitue Apostolit ia
nijnquin Pilarit Jumalan Seuracunnasa / iotca pa-

lio owat työtä tehnet/ hErran Wijnatarhasa / saar-
 nan/ opetuxen ia kirioiuxen cansa/ P. Petari Juue-
 tan Cansan / mutta P. Pawalli Pacanoietten seasa.
 Ja nijsn palio cuin P. Petarin Apostolin tule / oli
 hän syndynyt Bethsaidas Galilean Meren tykö-
 nä/ hänen Isäns Nimi oli Jonas/ ia sentähden mei-
 dän hErra Christus cusu hänen täsä Euangelius-
 misa Simon Jonan poiari. Ja oli hän/ sekä hänen
 Isäns Jonas/ ia Andreas hänen weliens ollet Ca-
 lamiehet/ sijhen asti cuin hErra Christus cusu heitä
 Apostolin wircan. Nijnquin sistä seiso P. Mattheu-
 xen tykönä kirioitettu. Tällä P. Petarille hErra
 Christus ilmoitti hänen ylösnousemisen erinens. Ja
 iälken hänen Zaiwasen astumisen on P. Petari saar-
 nanut Samarias/ Joppes/ Cesareas/ Pontos/
 Galatias/ Cappadocias/ Afsias/ ia Bithynias:
 Ja wijsmein on hErran Christuxen tähden Nistin
 päälle nautittu / nijsnquin meidän hErra Christus
 sistä ennusti ia hänelle sanoi. Mitä P. Pawalin hi-
 storian tule / saarnatan hänestä ioca Wuosi P. Pa-
 walin päiwänä.

Mitä nyt tämän päiwäisen Euangeliumin tule/
 edespäne P. Mattheus täsä yhden erinomaisen hi-
 storian / ioca on tapahtunut Cesarean Philippi
 Maan ääresä / cusa meidän hErra Christus Jesus
 edespäne yhden kysymisen hänen Opetuslastens et-
 teen hänen personastans ia wirgastans / mitä Inhi-
 miset sistä aiatteliet ia puhuit. Ja cosca Petrus caic-
 kein puolesta oli wastanut/ että monicahdat luulit hä-
 nen oleman Johannes Castaian/ monicahdat E-

Ham/ monica hda Jeremiam taida yhden Propheetaista/ nija hän kysyi / kenengä he sanoit hänen olevan. Nijn wastaisi Petrus sanoden : Sinä olet Christus eläwän Jumalan polca. Tämän wastauksen Herra Christus wahwisti sanoden : Autuas olet sinä Simon Jonan poica : Sillä että Liha ja Weri eli sinulle siinä ilmoittanut / mutta minun Jhsän ioca on Taivasa : Ja annoi hänelle Taivans waldacunnan Awaimet / Että kaikki mitä hän sidoksi maan päällä / se pitä oleman sidotun Taivaisa / ja mitä hän päästäisi maan päälle / se pitä oleman päästetyn Taivaisa.

Tämä Evangelium yhtensopi sen toisen Vscocappalen cansa / sentähden että tässä saarnatan meidän HERRAN Christuren personasta ja wirgasta : Ja sen yhderännen Cappalen cansa / cusa me tunnustamme yhden Christilisen Seuracunnan. Nijn myös sen widenen Catechismuren Cappalen cansa / Ripistä eli Taivans waldacunnan Awaimista.

Ja on meille tässä Evangeliumis Taxi erinomaista Cappaletta.

*Propositio
bimembris.*

I. On meidän HERRAN Christuren kysymisestä hänen Opetuslastens tygö / mitä selä he / että muue Inhimiset pidit hänestä / ja P. Petarin wastauksesta senpäälle.

II. On HERRAN Christuren ylistös P. Petarista ja hänen tunnustorekstans / ja siinä woimasta cuin HERRA Christus annoi hänelle / selä että sitoa ja päästä syndiä.

Analysis
1^a Partis
continens
quinque
membra.

Circum-
stantia est
Loc.

Ensimmäinen Osa.

Tässä Ensimmäises osas meldän Herran
Christuxen kysymisestä / on meille wiisti Cap-
paletta.

I. On siinä paicasta / cusa tämä historia on ta-
pahunut.

Silloin tuli Jhesus Casarean maan ären/
ioca kukutan Philippi.

Se Caupungi Casarea Philippi / ioca wanhast
oli kukuttu Trachonitis / ja oli siinä Maacunnasa
ioca kukutan Iturea eli Phenicia Libanin Wuor-
ren tykönä / caritymiendä ja cuusi penicwlna Jerusa-
lemista. Tämän saman Caupungin annoi Dero-
dixen sen enämän poica Philippus ialosta ylösrake-
ta Cyberlus Keisarin cunniari / ja kukui sen Cas-
rea / ja sai sijete nijsä molomilda nimen / nijsä että se
kukutan Casarea Philippi.

II. On Herran Christuxen kysymisestä hänen
Dpetuslastens tygö :

Ja kysyi Dpetuslapsillens sanoden : Ke-
nengä sanovat Inhimiset minun Inhimisen
poian olevan ?

P. Marcus ja Lucas tästä kysymisestä näin ki-
rioittavat : Kenengä sano Cansa minun Hevan ?
P. Mattheus tästä kirioitta / että hän kysyi : Ke-
nengä sanovat Inhimiset minun Inhimisen po-
ian olevan : Eusu hänen Inhimisen poiaxi sentäh-
den / että hän on ottanut totisen Inhimisen luonon

Interroga-
tio seu For-
ma inter-
rogationis
Christi, Dis-
cipulis pro-
posita.

Luc. 9.

Mar. 8.

päällens

päällens Neigen Marian cohduſta ia tuli Inhimise-
 ri. Tätä meidän herra Christus eiſ ſentähden kysy-
 nyt/ ettei hän ilman kysymätä ihe tietänyt / mitä In-
 himiſet hänestä ſanoit taicka aiattelit / ſillä niſn P.
 Johannes ſano: Vän tunſi calcki / eikä ſitā tar-
 winnut että iocu piti todiftaman Inhimifeſtā/
 ſentähden että hän itze kyllä tieſi / mitä Inhimi-
 ſes oli. Eiſ hän myöſ ſentähden ſitā kysynyt / että
 hän egi tāmān Maailman turhan cunnian ia yliſtö-
 ren iälſin/ että hän tahdois tietä ios Inhimiſet palio
 hänestä pidit / niſnquin coriae Inhimiſet / iocca ſeiſo-
 vat turhan cunnian iälſin / täſä Maailmas televät/
 ia cahtovat anda igens yliſtā: Mutta hän ſitā kysyi
 hänen wircans puoleſta / ia tahdoi coetella hänen D-
 peculapſtans/ mitä he olit oppenet hänen Schoulufans
 hänen Perſonafans ia wirgaſtans / ia ſentähden en-
 ſiſtā kysy muifta/ mitä muut hänestä ſanoit/ ſenpää-
 le/ että hän ſitā oliſt ſaanut tilan kysyä heidän opiftan-
 ſa ia Bſcoſtans/ ia opetta heitä.

Joh. 2.

III. On Dpetuſlaſten waſtaureſta:

Niſn he ſanoit: Monicahdat Johannem
 Caſtalan / monicahdat Ellam / muutamat
 Jeremian/ taicka yhden Prophetaiſta.

Diverſa
 vulgi opi-
 nis de Chri-
 ſto.

I. Että monicahdat ſanoit hänen olevan Jo-
 hannes Caſtalan / ionga Caulan Derodes oli an-
 danut poisleicata / ia nyt iälſlens Euolluiſta oli glöſ-
 noſnue/ ia erinomaiſeſta oli Derodes ſijnā aiatores/
 niſnquin P. Marcus ſiſtā todifta ſanoden: Coſca
 Derodes nelids Kuchtinās cwli Jeſuxen ſano/
 man/ ſanoi hän Palwelioillens: Tāmā on Jo-

Johannem
 Baptiſtam.

hannes Castala / hän on ylösnosnut Cuolluista /
sentähden hän teke sencaltaiset awut.

Eliam

1. Reg. 18.

2. Reg. 2.

2. Että monica hdat sanoit hänen olevan Eliam
sen Thesbiitem / ioca Ahab kuningā ia Jesabellā
aitana oli elänyt ia Propheterannut / ia tapot Nellā
sata ia wiisikymmendā Baalin Prophetat / ia monda
mmta tunnustāhtia teki / ia wiimein ylösoitetin Tuli-
sten wagnuit cansa Zaiwasen. Ja Jwrtan cansa oli
siinä luulosa / että Elias piti tuleman ennein wiimei-

Malach. 4.

stä Duomio päivä / sentähden että Malachian Pro-
phetan tykönä seiso / cusa Jumala näin sano: Catzo
minä tahdon teille lähettā Prophetan Eliam /
ennein cuin se swri ia hirmuinen OErran päivä
tule: Mutta meidän HERRA Christus P. Wat-
theuxen tykönä sano ia todista / että se Prophetia
Eliasta / on täytetty Johannes Castaiaa / cusa hän
sano: Jos te tahdotta waistanotta / hän ou se E-
lias ioca oli tulepa.

Matth. 11.

3. Että mmtamat ovat sanonet hänen olevan
Jeremiam / iosta seiso kirioitettu: OERRA oli Vi-
gosvalinut hänen Prophetaxi / ennein cuin hän
synny Ältins cohdusta / ia oli saarnanut Jerusale-
mis neliäkymmendā Wuotta. Ja että Jeremias
Propheta oli usein saarnanut Jerusalemin Caupun-
gin ia Templin häwitörestä / iosta myös HERRA Chri-
stas oli Jwrtain tygö puhunut / sentähden olit he siinä
aiatoxes / että hän oli Jeremias ioca oli Cuolluista
ylösnosnut.

Jeremian.

Jerem. 1.

4. Että hän oli yxi Prophetaista / ioca erinomai-
Alla lahioilla oli lahioitettu. Jumalalda ia läheteetty

Vel vnum
ex Prophe-
tia.

saarnaman: Nijnquin myös Eansa sanoi. Silloin/
 cosca Herra Christus oli ylös herättänyt yhden Le-
 sten poian: Swri Prophetia on ylösnoussut mei-
 dän secam. Tämän caltaiset moninaiset aiatoxet ia
 puhet ovat olleet sihen Aican Eansan seasa Herra-
 sta Christuxesta / iotca caicki olit wäärät lwlot / waicka
 cuinga hywin he aiattelit ia puhuit henestä: Sillä ei
 he oikein tundenut Herra Christusta / eikä hänen
 personans eikä wircans.

Luc. 7.

IV. On se Toinen Herran Christuxen kysymys /
 Dpetuslasten aiatoxesta hänestä.

Secunda
 Interroga-
 tio Christi
 de Discipu-
 lorum fide.

Sanot hän heille: Mutta tenengä te sa-
 notte minun olevan?

Sijtte cuin hän Dpetuslastens suusta cwii / mitä
 yhteen Eansa hänestä aiatteli ia puhui / ia ei wielä
 händä tundenut: Nijn hän nyt tahto cwllä / mitä
 Dpetuslapsen lwlit / iotca aina hänen tykönsä olit /
 hänen Saarnans cwlit / ia ne Zumustähdet cuin hän
 tefi nägit / ia tahto tietä / mitä he hänest aiattelit /
 ios he olit samasa luulos nijnquin ne mwit / ia sentäh-
 den kysyi ia tuskistele heilde sanoden: Kenengä te
 sanotta minun olevan? Nijnquin hän tahdoisi sa-
 no: Minä olen teildä cwllut / mitä Inhimiset minu-
 sta aiattelevat ia puhuvat / että monicahdat sanovat
 minun olevan Johannes Castaia / monicahdat E-
 liam / mwitam Jeremiam / taicka yhden Prophe-
 taista: Mutta ei yrillän niistä caickista minua wielä
 oikein tunne. Nyt minun hywät Dpetuslapseni sa-
 nocat / mitä te minusta aiattelette. Te iotca minä o-
 len ottanut / ia Blgosalinnut minun Dpetuslap-

sixin/ että teidän piä oleman minun todistalanti / on-
go teille se aiatus/ cuin muille on / waij oleetaco te pa-
ramin oppenut tundeman minun cuin he.

V. On Opetuslasten wastauksista h Erran Chri-
sturen kysymyksen päälle:

Confessio
Petri.

Niin wastaisi Simon Petari la sanol:
Sinä olet Kristus elävän Jumalan poika.

Euca Opetuslapsista sihen ensimmäisen h Erran
Christuren kysymyksen on wastanut / eli Evangelista
sijtä mitäkän kirjoita / ios xxi / taikka ios monica h dat
ovat wastanet. Mutta nyt costä hän kysyi Opetus-
lasten tunnustoren iälkin / wasta P. Petari caicein
Suusta / nijnquin Augustinus sano: Unus ex
multis dedit responsum, Se on: Xxi wastaisi caice-
lein edestä. Ja Cyrillus sano: Quod Petrus hic
respondet, communi reliquorum Discipulorum
nomine respondet. Se on: Mitä Petrus täsä
wasta/ sen hän wasta caicein Opetuslasten puolesta.
Euinga hän sijs wastaisi? Sinä olet Kristus elä-
wän Jumalan poika. Täsä Petari tunnusta hänen
Uscons h Errasta Christuresta / sekä hänen persona-
stans/ että hänen wirgastans.

Filius Dei
vivi.

1. Niin palio cuin hänen personans tuse / tun-
nusta hän täsä/ ettei hän ole palias Inhiminen / mut-
ta myös elävän Jumalan poika / ioca on Jästä ijano
caiceifesta syndynyt / ia myös ottanut Inhimisen luo-
non hänen päälens ia tullut Inhimiseksi.

Christus.

2. Että hän cugu hänen Kristus/ sen cansa hän
osottapi hänen wirrans/ että hän on woideltu Tunin-
gari ia ylmäiseksi Papiri/ ia on nyt meidän Tunin-

gam/ioca meitä coco hänen Seuracundans tässä Maailmasa hallitse/ ia waстан Helwetin portia ia caictia wiholista suoiele ia wariete: Ja myös on se ylimäinen Pappi/ ioca on igens Vffranut täydelisxi hinnaxi ia maxori/ caiken Maailman syndein edestä. Ja tahto P. Petari nijs palio sano: Kacas Herra ia Nestari/ ettäs meille kysyt/ kenengä me sinun sanomme olewan/ ia tahdot ewlla meidän tunnustorem: Nijn me uscome/ ia sen tunnustamme / että sinä olet se totinen Ylgosluwattu Messias/ Christus eläwän Jumalan poica / ioca olet tullut Maailman wapahetaman syndistä/ ia tässä tunnustores me tahdom Glä ia Cuola. Nijn myös Petari silloin/ cosca monicahtat Depetuslapset poismentie ia ylönnannoit HErran Christusxen/ ia hän kysyi nijsle cahdeltoista kymmenellä. Tahdoettaco te myös poismentä / wastaisi Petrus sanoden: Werra/ cubunga me menemme / sinulle ovat sen isancalciksen elämän sanat. Ja me uscom / ia oleme ymmärtänet / että sinä olet Christus se eläwän Jumalan poica.

Ioh. 6.

Opetuxet ensimäisestä Esasta.

Loci Com:
I. Partia.

I. **M**E opeme tässä / cuninga moninaiset erhetyret ovat aina ollet Maailmas siinä Christilises opisa / ia erinomaisest meidän HErran Jesuxen personafta/ iotca se saastainen hengen Perkele/ Jumalan ia hänen Seuracundans wihamies / hänen Palwelioitens wääräin opettaitten cautte ylösperättä: Sillä hän kyllä sen tietä / että

I.
Varias semper fuisse opiniones & dissentiones in mundo de persona Christi.

Ioh. 17.

Matth. 24.

sijnä opin cappalesa HErran Christuxen personasta
 ia wirgasta / seiso caikein Inhimisten autuus ia Elä-
 mä / että he hänen oikein tundist. Nisquin meidän
 HErra Christus sano P. Johanneren tykönä : Tä-
 mä on se ijancaikeinen Elämä / että he tunde-
 sinun ainoan totisen Jumalan / ia iongas läbetti
 Jesuxen Christuxen. Ja sentähden hän ioca heeki
 ylösherättä Falsti Prophetat / ioca sitä waikan sa-
 novat / ia pyytävät wetä Inhimistä HErran Christus-
 ren oikeasta tunnosta / sihen ijancaikeisen Eadhotuxen:
 Nisquin meidän HErra Christus ihe P. Mattheus-
 ren tykönä puhupi niistä ia sano : Että monda Fal-
 sti Prophetat pitä ylösnouseman / ia wiettele-
 vät monda. Tämän päälle on meille monda Esi-
 merkkiä / että sekä meidän HErran Christuxen aicas-
 na / että siette ovat ollet swret erbeyret siestä. Ja tässä
 Evangeliumis seiso : Euinga moninaiset aiatoxet ia
 puhet ovat ollet sihen aican HErrasta Christuxesta /
 monicahdat ovat sanonet hänen olevan Johannes
 Eastaian / monicahdat Eliam / muutamet Jere-
 mia / eli iongun Prophetaista / ia kaikista niistä ei yxi-
 kän ole händä oikein tundenut / mutta pitänyt hänen
 yhden palian Inhimisen edestä. Ja cohta siette iäl-
 kin HErran Christuxen Zaivasen astumisen / on mon-
 da Falsti Prophetat ia lahcocunda ylösnosnut / cuin
 on : Cerinthus, Ebion, Arrius, Pelagius, Mani-
 chæus, Valentinianus, Marcion, Samosatenia-
 nus Nestorius etc. Joista monicahdat kielsi HErr-
 ran Christuxen Jumalan luonon / monicahdat kielsi
 Inhimisen luonon / muutamet ne caxi luondo hänesä

lahdoit toinen toisestans eroitta. Ja ihcekullekin on ollut hänen erhettyrens / yri yhdellä toinen toisella muoto. Ja senkaltaista wääriä opettaita on aina ollut ioka heeki / ia wielä nyt on loppun asti: Sillä Sa-
chanas eij lepä / mutta aina yhden toisen iälkin ylös herättä / iotca totutta vastan sanovat / ia caaidinai-
sta erhettyriä ylösnostavat niinquin Chrylostomus sano: Sicut sunt Serpentes varii in corporibus, sic
hæretici etiam varii in erroribus, Se on / niinquin
Kärmet ovat kirmivat heidän Kirmisans: Nijn myös
wäärät opettaiat kirmivat ovat heidän wäärästä opisan-
sa: Näistä eij meidän pidä pahenosta ottaman / eikä
sijtä oikasta opista sentähden epäelemän / mutta
sijnä loppun asti wahvana pysymän.

II. Opeme / että niinquin meidän Herra Je-
sus Christus on kysynyt hänen Opetuslapsillens / mi-
tä he hänen personastans aiattelit / ia kenengä he sa-
noit hänen olevan: Nijn pitä caidä opettaiat ia saar-
namiehiet cwleman heidän cwliaitans / mitä he ovat
oppenet heidän saarnoistans / ia erinomaisesta pitä
usein cwleman heitä Catechismures / cuinga he sen
taitavat luke ia oikein ymmärtä. Sillä ios Herra
Christus sen on tehnyt / ia sen waivan pääälens otta-
nut / palio enäminn pitä hänen palvelians sen teke-
män: Sillä sen ahkeruden hän heiltä waati. Ja
senkaltaiset harjoituxet ia kysymiset saattavat swren
Hedelmän / sillä se ylös herättä sanan cwliat wifusti ia
ahkerasti cwleman saarna / ia oppeman ne Christili-
sen opin Pääcappaket: Sille cosca he sen tietävät /
että heitä pitä cwltaman ia kyseltämän / nijn he pare-

*Auditores
subinde esse
examinan-
dos & au-
diendos
quid &
quantum
profecerūt
in doctrina
Christiana.*

min ia pitämin oppevat. Ja siinä Aistasa pitä saarna-
miehet olehan wiriät / ia cwleman Cansa sekä iulki-
sesta Kircosa/ että Ripeillä käydes / ia muulloisin cos-
ca he pitäillä käyvät / eikä coscan heitäs säästämän.
Nijnquin (sen pahembi) monicahtat ovat sangen hi-
tat siinä Aistasa/ ia lukewat sen työläxi / ios heidän pi-
tä heitä cwleman/ ia sen cansa osottavat / ettei he ole
oikiat Paimenet/ eikä murhetti heidän cwliains Sie-
lun ylise. Ne iotca sencaltaiset ovat / eij ole mahdo-
liset siinä wirgasa oleman/ ia Herran Palwelixi cut-
tuttaman. Perhen wanhimat pitä myös heidän Lap-
sens ia Perhens harioittaman Catechismuren/ ia heil-
le usein opettaman/ ia sitted iällens kysymän/ senpää-
le/ että he stä paramin muistaisse ia oppisse. Samas-
muoto cosca he Kircosta Cotta tulevat/ ottaman Lap-
sens ia Perhens etteens / ia kysymän heille / mitä he
Kircosa saarnasta cuullet ia oppenet ovat / ia mitä eij
he tiedä nijn pitä Perhen Wanhimat heitä opetta-
man ia heille muistuttaman. Ja sencaltaisen hariois-
turen kautta he saattavat Jumalan P. Sanan Juur-
tuman ia Hedelmää tekemän sekä ixe heisä/ että hei-
dän Lapsians ia Perhesäns / ia nijn molemin puolin
tapahu swri hyödyys Jumalan P. Sanasta.

*Nos debere
semper pa-
ratos esse
ad respon-
dendum.*

1. Pet. 3.

III. Opeme / että meidän ia caicci Christiliset
Inhimiset pitä oleman walmit wastaman caicille iot-
ca meille kysyvät meidän Bscotä/ ninquin P. Petari
Apostoli mana sanoden : Olcatte aina walmit wa-
staman iocaissta cuin tulkistelevat sistä toivosta
cuin teisä on/ hiliaisuden ia cunnialisuden cansa.
Nijn P. Petari Apostoli oli walmis wastaman mei-

dän HErra Jesusta Christusta / cosca hän kysyi Opetuslapsillens / kenengä he sanoit hänen olevan? Ja tunnusta rohkiasti sanoden: **Sinä olet Kristus elävän Jumalan poika.** Nijn myös P. Johannes Castaia wastaisi ia todisti / cosca Juuttat lähetti Jerusalemistä Pappi ia Lewitit kysymän / cuicas olet? Hän todisti ia eij kieldänyt. Heidän esimerkins pitä caikki seuraman / ia oleman walmie wastaman ia tunnustaman totuden / cosca heille kysytän Jumalan sanasta ia meidän Uscon tunnustuksesta / ia eij waij oleman / eikä wilpistelemän / eikä hälymän sinne tänne taikka iongun pelgon tähden / taikka ystäwyden / eli iongun muun syyn tähden. Ja erinomaisesta saarnamichet / iocca Jumala on asettanut Paimenexi hänen laumans ylise / pitä aina walmie oleman wastaman / ia totuden tunnustaman ioca aica / ia lijatengin waijon aicana / cosca iocu waara edesseiso taikka talun / taikka Hengen puolesta. Sillä nijnquin Ambrosius sano: Nihil in Sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentiat, non liberè pronunciare. Se on: Eij ole ikänäns nijn waaralista asiata Jumalan edesä / eikä nijn häpiälisä Inhimisten edesä kuin se on / että xri Pappi eij tunnusta totutta. Pitä siis caikki sekä oppettaiat / että sanan ewliat totuden tunnustaman / waikka Euolema edesseiso / ia eij waij oleman: Sillä meidän HErra Kristus ihe sano P. Mattheuxen tykönä: **Jocainen kuin minun tunnusta Inhimisten edesä / sen tahdon minä myös tannusta minun Isäni edesä / ioca on Taiwasa: Mutta ioca**

Matth. 10.

minun Fieldä Inhimisten edesä / sen tahdon minä myös Fieldä / minun Isän edesä ioca ou Taiwasa.

Monemur

Christum

non nudum

hominem

esse, sed et

iam verum

Deum.

IV. Että Petrus tässä sano: Sinä olet Kristus elävän Jumalan poika / sista me opeme / että meidän Herran Jesus Kristus ei ole iocu palias Inhiminen / niinquin Juuttan Cansa hänestä aiattellie ia puhuit / mutta että hän on sekä Jumala että Inhiminen / Jumalan luonon puolesta hän on syndynyt Jästä Jumalasta isancaikkisesta: Ja Inhimisen luonon puolesta hän on Neigestä Mariaasta syndynyt. Niin että hänesä nyt on caxi luondo / Jumalude luondo ia Inhimilinen luondo / ia ne caxi luondo ovat yhdistetty hänesä / se on / yhdesä personasa Christuxesa. Sillä hän oteti Inhimisen luonon personans yhteyttä ynnä Jumaluden luonon cansa / ia ovat ne molemat luonot nyt yhdistetty siinä samasa yhdesä personasa / ettei ne ikänäns erä toinen toisestans / ia pysyvät aina yhdesä: Ja sen personalisen yhteyden tähden on Inhimisen luondo saanut caiken wijsauden / ioca paicas läsäolemisen / ia caiken woiman Taiwas ia Maasa / niinquin Herran Kristus ihe sen todista P. Mattheuxen tykönä sanoden: Minulle on annettu caikki woima Taiwas ia Maasa: Minulle sano hän / Marian poika / ioca Mariaasta olen syndynyt yri toinen Inhiminen / on annettu caikki woima / sillä Jumaluden luonnolla / iolla caikki woima on ihestäns io isancaikkisesta ollut / Eij taita mitäkän annetta wan Inhimiselle luonolle. Sen luonon puolesta myös hän on ylöscorjotettu hänen Taimalisen Isäns oikialle Kädellä / ia

Matth. 28.

pannä Jumaluden luonon cansa / yhdencaltaisesa woimasa / Eunniasa ia Herraudesa hallise caieki Cappaleet / niijn että hän nyt molembain luonoin puolesta on yxi caiekiwaldias hErra / on läsoleva ioca paicas Zaiwasa ia Maasa / caieki tietä / caieki näke ia ymmärtä / ia teke caieki mitä hän tahto / hallise Zaiwan ia Maan ia mitä niissä on. Näitä caiekia P. Petari Apostoli hänen tunnustorensa cansa todisti / cuin hän sanoi : **Sinä olet Christus elävän Jumalan poika.** Ja tämän opin meidän hErran Christuxen Jesuxen personasta tule meidän mielen panna / sillä siinä seis caieki meidän autuuden / että me hänen oiskein tunne me ia tiedämme.

Toinen Osa.

Ensimäises Osas on sanottu meidän hErran Christuxen kysymisestä / ia Opetuslasten wastauksesta / ionga Petrus annoi caiekein puolesta hänen personastansa : Seura nyt Toisen Osa hErran Christuxen wastauksesta / iolla hän wahvista sen tunnustoren / cuin P. Petari caiekein Opetuslasten puolesta teki / cusa meille on Neliä Capaletta.

I. On siinä autuudesta / cuin seura siinä tunnustosta.

Ja Jesus wastaten sanoi hänelle : Autuas olet siinä Simon Zonan poika.

Tässä meidän hErra Jesus Christus ylistä P. Petari sen tunnustoren tähden / cuin hän tässä teki / ia

I.
Commen-
datio fidei
ac confes-
sionis Pe-
tri.

todista sen olevan oikian tunnustoren iosa hänen ia
caidein Inhimisten autuus seiso / ia sentähden eugupi
hänen autuaxi / sen saman hänen Vseons ia tunnus-
storens tähden. Ja nimitä hänen Simon Jonan
poiari: Sillä Simonin nimi hänelle ymbäri Eic-
laures oli annettu / ia on nijn palio kuin wiriä ia ah-
kera cwlia. Ja hänen Jsäns nimi oli Jonas / ioca
merkize nijn palio kuin xri Mettinen / ioca on yriker-
tainen Lindu ia Luondocappale / ia sentähden eugupi
hänen Jonan poiari / andaden sen cansa tietä / että
hänen tunnustorens on yrikerlainen ia oikia tunnustos.
Ja Herra Christus tahto nijn palio sano: Simon/
sinun nimes osotta / että olet oikein ia wisust käynyt
minun Schoulusan io neliäettä Aistaitä / ia oikein
oppennut minun tndeman ia tunnustaman: Ja au-
tuas olet sinä ioca uscot / ia tunnustat minun olevan
Christuren elävän Jumalan poian / Maailman wa-
pahiaian / sinä olet ollut xri uscolinen Opetuslapsi /
ia wisusti cuullut minun oppini ia saarnani / että sen
uscot ia tiedät: Että minä olen Elävän Jumalan
poica / ioca pois otta Maailman synnit: Ja caic-
ti ne ioca autuaxi tahtovat tulla / heille pitä oleman
sama useo ia tunnustos / kuin sinulla on.

II.

Causa ef-
ficiens con-
fessionis.

II. On siistä / ioca sen tunnustoren on matcan
saattanut:

Sillä Liha ia Beri ei ilmoittanut sinul-
le siistä / mutta minun Jsäni ioca on Tatvasa.

Liha ia weren cansa Herra Christus täsä ym-
märä Inhimisen Järien ia Toimen / ia sen luonolis-
sen Inhimisen / ioca ei mitäkän Hengelissä Astoisa

1. Cor. 2.

ymmärrä. Ja sentähden sano Herra Christus / että
 Liha ia Werl ei sinulle sitä ilmoittanut / mutta
 minun Isäni ioka on Taivas / on sinulle sen ilmoit-
 tanut. Ja tahto Herra Christus niin palio sano :
 Se tunnustos ionga sinä Simon Jonan poica nye
 tegit / että minä olen elävän Jumalan poica / ei se
 tullut Inhimisen iäriestä eikä Lihalisesta wiisaudesta /
 sillä se on peräti sofia Hengelissä astoisa : Mutta mi-
 nun Taivalinen Isäni sinulle ilmoitti sen / iolda caiki
 hyvät lahjat tulewat. Cyrillus se wanha Kircon
 opettaia ulgostoimitta nämät Herran Christuxen sa-
 nat tällä muoto : Petri fides in filium non in-
 consideratè fiebat. nec ex humana natura affuebat :
 Sed ex infallibili eruditione superna, Deo ac
 Patre manifestè Filium suum indicante. Se on:
 Petruksen usco Jumalan poian päälle / ei se tapahtu-
 nut ilman aiattelemat / eikä Inhimisen mielestä ia
 taidosta ulgostuotanut / mutta siinä wiispiömästä
 Taivalisesta opista / ionga Jumala itse on hänen po-
 iastans iulkisesta tietäväxi tehnyt. Ja toisen kerran
 sano hän : Beatus hic ultra humanos oculos &
 intendisse & uidisse laudatusest. Non id, quod
 ex carne & Sanguine est, contuens, sed Dei filium
 coelestis Patris revelatione conspiciens. P. Pe-
 trus täsä autuaxi nimitetän sentähden / että hän cagoi
 edemmä / cuin Xwmiliset silmät myötä annoie / ei
 hän cagonut sen iälken cuin Lihasta ia werestä on / mut-
 ta Jumalan poian iälken / ionga Taivalinen Isä hä-
 nelle ilmoitti.

III. On Petruksen tunnustoren wahoudet :

III.

Constantia

ac firmitas
confessionis
Petri.

Mutta minä taas sanon sinulle: Että
sinä olet Petrus / ja tämän Gallion päälle
tahdon minä rakenda minun Seuracunda-
ni / ja Helwetin Portit eij pidä händä yllike-
voittaman.

Tämä on se colmas wahvistos P. Petarin tunnus-
storen päälle / ja osotta Herra Christus tämän P.
Petarin / (ioca on niijn palio kuin yri Kiwi eli Gallio)
tunnustoren yhder wahvari perustorexi / ionga päälle
hän tahto raketa hänen Seuracundans / ja anda hä-
nelle yhden wdhen nimen / cuin on Petrus / sanoden:
Sinä olet Petari: Sentähden etttä hän vscoi hä-
nen päällens ioca on se oikia Gallio / ja tunnusti hänen
olevan elävän Jumalan poian Maailman wapaheas-
ian. Tämän saman tunnustoren tähden Herra Chri-
stus cuhu hänen Petari / sillä että hän sen cansa osoe-
ta sen oikian meidän autuuden perustoren / nimittäin
Herran Jesuxen Christuxen. Ja tämän tunnusto-
ren päälle cuin Petrus teki / nimittäin / että Chri-
stus hän on elävän Jumalan polca / tahto hän ra-
kenda hänen Seuracundans / ja Helwetin Portit / Se-
on: Helwetin woima ja wäki eij pidä händä yllike-
voittaman / ja iotca tämän tunnustoren oikian vscon
cansa lästettävät / ne pitä warielddaman caiccia wiholi-
sia wastan / ja saaman sen isoncaicdisen elämän. Nä-
mät meidän Herran Christuxen sanat Pawin ioucto
on toistin heidän mielens iälten täändänet / ja sano-
vat että P. Petari Apostoli on ollut se Gallio / ionga
päälle Herra Christus on rakendanut hänen Seura-

cundans:

cundans: Ja Pawi yxi toisens iälkin / iotca P. Petarin (ionga he sanovat ollen Roomisa Piissana caxis hymmendä ia wiissi Aistaidä) iälkin ovat tulleet / ovat synä Piissat eli Pawit ollet / ia wielä nyt / ne iotca edespäin taitawat tulla / ovat Seuracunnan perustoret / ionga päälle se on rakettu / ia taitawat tehdä mitä he tahtovat. Mutta tämä on heidän ylösaiateldu wäärä oppinsa: Sillä ei Herrä Christus sanonut / että hän P. Petarin päälle / mutta sen tunnustoren päälle / ionga häntästä teli / tahdoi raketa hänen seuracundans. Ja ios Jumalan Seuracunda olis rakettu hänen päällens / nijs se olisi yxi heikko perustos / ioca ei taidaisi pysyväinen olla / mutta se on rakettu ei Petruksen personan / mutta hänen tunnustorens päälle. Sillä nijsquin P. Pawali sano: Eij yxi Eäntäida muuta perustosta panna / cuin se ioca pandu on Jesus Christus. Ja Chrysostomus sano: Non super hominem, sed super fidem & confessionem Petri ædificavit Ecclesiam suam. Quæ autem erat fides & confessio? Tu es Christus filius Dei vivi. Se on / ei Herrä Christus rakendanur hänen Seuracundans Inhimisen päälle / mutta P. Petarin yscön ia tunnustoren päälle. Euca se yscö ia tunnustos on: **Sinä olet Christus elävän Jumalan poika.** Nijs myös Hilarius sano: Petro revelavit Pater, ut diceret: Tu es Christus filius Dei vivi, super hanc igitur confessionis Petram Ecclesia ædificata est. Et hæc fides Ecclesiæ fundamentum est. Se on / Isä Jumala ilmoitti Petarille / että hän sano: **Sinä olet Christus**

1. Cor. 3.

Forma edi-
ficationis
Ecclesie seu
potestas
clavium.

elävän Jumalan polca : Ja tämän tunnustoren
päälle Seuracunnan rakenus seiso / ia tämä vsko on
Seuracunnan perustus.

IV. On sijtä muodosta / cuinga h Erra Christus
rakenda hänen Seuracundans :

Ja minä annan sinulle Taitvan walda-
cunnan Awaimet / ia calcki culin sinä sidot
Maan päälle / pitä oleman sidotun Taitvasa :
Ja calcki mitä sinä päästät Maan päälle /
pitä oleman päästettyn Taitvasa.

Täsä meidän h Erra Jesus Christus osotta sen
muodon cuinga ia mingä wälicappalen kautta hän
tahto rakenda hänen Seuracundans / nimitäin / saar-
na wirgan ia Sacramentein kautta : Sillä Taitvan
waldacunnan Awaimitten kautta hän ymmärtä saar-
nawirgan / ionga kautta Inhimiset sidotan heidän
syndeins / taikka synneistä päästetän. Ja otta h Er-
ra Christus täsä wertauxen Awaimista / sentähden /
että nijnquin awaimilla Huonet avatan ia kijnä sulie-
tän / nijn myös Taitvan waldacunda Jumalan sanan
ia saarna wirgan kautta avatan ia kijnä sulietän. Entä
ca siis ne ovat iotca pitä sidottaman ia päästettämän :
Calcki Jumalattomat / iotca eij cadu heidän syndiäns /
eikä tahdo izens parata / ne pitä sidottaman heidän
syndiäns / ia Taitvan waldacunda heidän edestäns kijnä
sulietaman : Mutia ne iotca catuvat heidän syn-
diäns / ia oiktas vscos parannozen tekevät / ne pitä pää-
stettämän heidän synneistäns / ia Taitvan waldacunda
heidän etteens awattaman. Ja se Awain iolla Tait-

was kinni sulietan / on Jumalan Laki / sillä Lain saarnan kautta niille caumattomille iulgistetan Jumalan wiha / ia tjancaicainen cadotus. Mutta se toinen Aiwain iolla synnistä päästetän / ia Taiwan waldacunda awatan / on Euangelium / iolla heille sen sulaisen ia lohduksen Euangeliumin saarnan kautta / Jumalan armo ia ystävys iulgistetan / synnit anderi annetan. Ja tämä walda ia woima ei ole ainosta P. Petarille annettu / mutta myös kaikille Apostoleille ia saarnamiehille. Nijnquin myös Herra Christus caicein tygö toises paicas sano: Mitä i kändäs te sidotte Maan päälle / pitä oleman sidottu Taiwan / ia mitä te päästättä Maan päälle pitä oleman päästetty Taiwan. Ja Augustinus sano: Quod Petro dictum est, Tibidabo claves regni cœlorum: Univerſam ſignificat Eccleſiam, Se on: Cosca Petarille sanottin. Minä annan sinulle Taiwan waldacunnan Aiwaimet coco Seuracunda sen canſa ymindrtetän. Nijn myös Basilius sano: Christus omnibus Paſtoribus, eandem tribuit poteſtatem, Se on: Herra Christus kaikille Saarnamiehille ia Opetaille yhdencaltaisen woiman annoi.

Matth. 28.

Opetuxet toifesta Oſaſta.

Loci Com:
Ite Paris.

I. **S** Peme tästä / että Jumalan oikſia cundo eiſtule Inhimisen iäriestä ia luonosta / mutta Jumalaſta caiceiwaldiaſta / ioca hänen P. Sanans kautta meille ilmoitta / njnquin

Discimus
veram Dei
noiciã non
ex ratione
humana,

sed ex ver-
bo Dei pro-
ficiet.
2. Cor. 2.

Herra Christus täsä sano: Liha ia Werit eij ilmoi-
tanut sinulle sitä/ mutta minun Isän ioca on Talo-
was. Ja P. Pawall sano Corintherein tygö: Se-
luonolinen Inhiminen eij ymmärdä sitä/ mikä
Jumalan hengen on/ sillä se on hänelle yri hulo-
luus/ ia eij taida sitä käsittää/ sillä sen pitä hengeli-
sestä Duomittaman. Inhimisen iärki on tosin sive-
ri Jumalan lahia ia wakkuus/ iolla hän eroitta hyvän
pahasta/ ia pahan hyvästä/ taita aiatella ia tulkistella
monet sivet ia corkiat Aasiat täsä Maailmas: Mutta
hengelists asloisa/ ne cuin Jumalan ovat / on hän pe-
rätti pimiä ia sofia/ ia niinquin P. Pawall sano: Yri
hulluus ia eij mihingän kelpa/ eikä mitäkän taida
autta Jumalan eundon/ mutta waiwon Jumalan sa-
na/ ioca yri Lyhyt on meidän Jalkain edesä. Tämän
kylä osotta toderi Sacramenterarit/ Calviniste-
rit ia muut sijtä Lahocunnasta / iocca seurawat heidän
oma iärkiäns/ cuinga sofiat he ovat Hengelists Aloi-
sa: Sillä eij he edemmä taida uscoa cuin Inhimisen
iärki myötä anda/ ia sentähden myös eij taida eikä tah-
do usco/ että Herra Christus on Altarin Sacramen-
tis hänen P. Romin ia Werens cansa/ ia sen perätti
kieläwät/ sentähden ettei he taida iärfens cansa sitä
käsittää/ että hänen totinen Romin ia Werens pitä
siinä oleman/ Syötämän ia Juotaman / ia kysywät
aina/ cuinga se taita olla ia tapahtu / ia sanovat/ ettei
Altarin Sacramentis ole muu cuin palias Leipä ia
Wijna/ ia ne samat Elementit merkitsevät Herran
Christuren Romin ia Weren/ ia ne samat Elemen-
tit/ Leipän ia Wijnan he täsä Syöwät ia Juowat/

mutta Herran Christuren Kromin ia Werens he vſ-
con canſa nautiſevat: Ja ſanovat / että hänen Kro-
minſ ia Werens ovat niſn caucan Altarin Sacra-
mentiftä / cuin Taivas on Maſta. Ja tämän wäärän
opin / ia mure ſencaltaſet / he ottavat heidän omaſta
iärieſtänſ / ia pyſyvät ſiinä niſncauwan cuin he ſeura-
vat oma iärkiänſ. Mutta meidän piät ottaman mei-
dän iärken Gangiri Christuren cuuliaſuden alla / niſn-
quin P. Pawali ſano: Ja rucoleman Jumalata / 2. Cor. 13.
että hän P. Hengens lahialla meitä ylöſvalgaifta /
että me hänen P. Sanans oikein ymmärräiſim ia vſ-
coiſimme.

II. Opeme että Jumala ike tahto wariella hä-
nen Seuracundans täſä Maailmas waſtoin caici Monemur
wiholiſta / ia niſn wäkeväſt / että caici helwetin Por- Deum velle
tit eiſ taida ſitä waſtan ſeiſo / niſnquin meidän H Er- ſervare ſuā
ra Christus Jesus täſä Evangeliumis ſano. Ja Pſal- Eccleſiam
miſa ſeiſo: Catzo / ioca Iſraelin wariele / et hān- contrapor-
ole vneliaſ / eikā maſa. D Erra wariele ſinun / tas infero-
D Erra on ſinun warioſ ſinun oikſiä Eätes ylitze / rum.
ettei Auringo ſinun tege wahingota Päiwällä / Pſal. 127.
talcka Cw Yöllä. Item: D Erra wariele caici Pſal. 145.
Pia niſtā / ioca händä racaſtavat / ia piät hävito
tämän caici Jumalattomat. Nämät ſanat ia lu-
pauſet ovat wieſit / wahvat ia todee. Ja waiſta ſe
rumia هنگي Berkele caiken hänen woimans canſa /
aſetta hänenſ Jumalan Seuracunda waſtan / ia pyſiä
ſen aina mureta ia hävittä: Niſn Jumala cuitengin
hänen ſwren ia wäkevän woimans canſa wariele ſen ia
y:hallā piät / ettei caici helwetin Porit taida ſitā yli-

ge woitta / mutta se pyssyi wahvana haman Maailman loppun asti. Ja tämä on meidän lohduksen tässä Maailmassa / iolla me taidam meitä lohduksella wa-
 skan Parwin ioudo / ia caikia Jumalan Seurakun-
 nan wihamiehia / iotea laakamat wihaavat ia wainovae-
 sitä ia sen iäsenit / pytäwät surmata Meicalla ia Tu-
 lella / ia wlgos sammutta sen oikian Evangeliumin / sen-
 päälle / että he saiste wetä heitä iälleen Parwin iken ia
 oriuden alla / iosta meitä Jumala warielcon / ia pitäs-
 kön meitä ylhällä hänen P. Sanans totuessa / ettei
 me iänän sista pois luopuisi.

Discimus
 hic de sum-
 ma illa po-
 testate, &
 Christo da-
 ta ministris
 verbi.

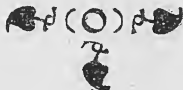
III. Opeme / sista suuresta woimasta cuin mei-
 dän HErra Christus Jesus on andanut eij waivoin
 Apostoleille / mutta myös caikille Saarnamiehille /
 ioca seiso synnin sitomises ia päästämises. Niinquin
 hän ike tässä sano: Minä annan sinulle Taiwan
 waldacunnan Avaimet / caiki mitäs sidot Maan
 päälle / se pitä oleman sidotun Taiwasa / ia caiki
 mitä sinä päästät Maan päällä / se on päästetty
 Taiwasa. Ja mitä HErra Christus tässä sano P.
 Petarille / sen hän siette iälken hänen ylönnousemi-
 sensä sanoi caikille Opetuslapsille: Ottacat se Pyhä
 Wengi / ioille te synnit andexi annatte / niille ne
 andexi annetan: Ja ioille te ne pidätte / niille o-
 vat ne pidettyt. Ja eij waivon Apostoleille HErra
 Christus näitä Taiwan waldacunnan Avaimita ole
 andanut / mutta myös caikille Saarnamiehille / ia
 iaste caikein päästä ia sito Maan päälle. Tämä wo-
 ma ia walda ylise kappi caikein Inhimisten Keisarite-
 ten / Euningasten / ia Ruhtinain wallan. Ja waikka

Ioh. 20.

heillä on swri walda tässä Maailmas / nijsn cuitengin
 eij yhdelläkän niistä ole se woima ia walda annettu ei-
 kää heille sanottu : Minä annan teille Taiwan
 waldacunnan Awaimet : Mutta ainoasta nijslle
 iotca Saarna wirgas owat / nijslle on annettu woima
 sita ia päästä synnit / nimittäin / nijslle iotca tunnusta-
 vat syndins / parannoxyen tekevät / ia anovat syndins
 anderi / ne pitä heidän synnistä päästämän : Mutta
 Jumalattomat / iotca eij cadu heidän syndiens / eikä
 parannoista tahdo tehdä / pitä siddottaman heidän syn-
 dijsä. Ja on tämä sangen lohdulinen caikille catu-
 vaijsille synnissille / että he tässä saawat syndins anderi /
 ia tulevat sovitteuri Jumalan cansa. Ja pitä caikti
 oleman wisie ia wahvat senpäälle / että cosca Juma-
 lan sanan palwelia heille Herran Christuxen käästyn-
 iälken synnit anderi anda / nijsn se on nijsn wahva ia
 luia / cuin hän ihe olift heille synnit anderi andanut :

Ja sitä wastan / cosca he sitovat iongun Inhimis-
 sen syndijn / nijsn se on nijsn wahva / cuin

Herra Christus ihe olift sen-
 sitonut.

Evangeliumin Kirjoit-
ta P. Lucas I. Lugas.

Minä Päiwinä nousti
Maria ylös / ja meni mäkiky-
liin kirkusta ylös Judan Cau-
pungin / ja sisälle kavi Zacha-
rian Huonesen / ja tervetti E-
lizabethi. Ja se tapautui / sijette kuin Eliza-
beth ewli Mariä terwetyksen/hyppäisi Lap-
si hänen Cohdusans. Ja Elisabeth täytet-
tiin Pyhällä Hengellä / ja hysi swrella Anel-
lä / ja sano: Hywästislugnattu olet sinä
Waimoden seas / ja hywästislugnattu on si-
nun Cohdus hedelmä. Ja custa se tule mi-
nulle / että minun Herrani Äiti minun ty-
göni tule? Sillä catzo / että sijettä kuin si-
nun terwetyres Äni tuli minun Corwihin/
hyppäisi Lapsi ilosta minun Cohdusani.
Ja auuas olet sinä toca Vscoit / sillä että ne

täytetään

täytetän / iotca sinulle ovat sanotut **HER-**
ralda. Ja Maria sanoi:

Minun Sielun ylistäpi **HERra** / ia mi-
nun Hengeni iloitze Jumalasa minun **Ma-**
pataiasani. Että hän catzoi **Pi**jicans nöy-
ryden puolen / catzo siis nyt tästä lähin pitä-
pi caicki **Sucucunnat** minua **Pyhä**ri cutzu-
man. Sillä se ombi swria minun cohtani
tehnyt ioca wäkevä on / ia hänen **Nimens**
ombi **Pyhä**. Ja hänen laupiudens on **Su-**
gusta **Sucuun** / ylitze caickein iotca händä
pelkävät. Hän teki wäen kääswarrellans /
ia haioitti ne **Coriat** heidän sydämens miele-
stä. Ne woimaliset ombi hän cufistanut
istumelda / ia corgotti ne nöyrät. Isovatset
täytti hän hywydellä / ia **Riekat** lasti tyhiä-
ri. Hän coriaisi **Israelin** hänen **Palwe-**
lians / muistaden oman laupiudens päälle.
Nijnquin hän on puhunut meidän **Isäden**
tygö / **Abrahamil** ia hänen **Siemenellens**
ijancaickisesta. Ja Maria jäi hänen ty-
göns lähes colmexi **Ewcaudexi** / ia palaisi
Cotians iällens.

Exordium
à diei ap-
pellatione.

Maria Pääwä kukutan Marian
Ehko Pääwäri / ioca on saanut sen
Nimen sijstä / että Maria on ehinyt hä-
nen Langons Elizabethi / ia mennyt
plös mäkitylisn hänen tygöns / tucki-
stelemä sijstä astata / cuin Engeli Gao-
briel oli hänelle sanonut Elizabethistä / että hän wans-
halla itällens sijeti Poian. Ja pidetän tämä Pääwä
Jumalan Seuracunnasa pyhänä / eij sentähden / että
meidän pitä tekemän Marialle Epä Jumalan pal-
welusta / händä rucoeleman ia auxihutaman / nijnquin
Pawin ioudo teke / sen iälkin cuin Urbanus VI. Jo-
ca sen ensistä plösotti / ia päälle pani 1432. Wuos-
na iälkin Christuren syndymän: Mutta sen ilmesty-
xen tähden / meidän HErran Jesuren Christu-
xen sikimisestä / ioca on tapahtunut silloin / cos-
ca Maria oli Elizabethin tykönä / Zacha-
riaxen hänen Michens Huonesä. Ensistä Jo-
hannes Castaian cautta / ioca Äitins Elizabethin
cohduša Pyhän Hengen waicuturen cautta hyppäsi
ilon tähden / ia ilmoitti Messiaxen olevan sinä länä /
ionga Maria cannoi cohdušans. Sitäläkin Eliza-
bethin cautta / ioca tunnusti Marian olevan HErr-
ran Christuren Äitiä sanoden: Eusta se minulle tyle-
pi / että HErran Äiti minun tygön tulept. Colmanen
ferran Marian cautta / ioca hänen kistoswirdens
cansa / sen caunin Magnificat, tunnusti / että hän
Messiaxen meidän HErran Jesuren Christuren can-
noi hänen Cohdušans. Tämän colminaisen ilmoitu-
sen tähden / meidän HErran Christuren sikimisestä /

ioca eis taitanut eikä pitänyt sala oleman / me tāmān
Zuhlan nyt pidämme.

Ja niin palio kuin tāmān Evangeliumin tule / e
despane P. Lucas tāsā sen puhen / kuin on ollut Ma-
rian ia Elizabethin wälille swrista ia korkeista Astoi-
sta / nimittäin meidän HERRan Jesuxen Christuxen
sitkimisestä. Sillä se oli salattu caitsida Juhimistida
maan päällä / eikä pyrkä sitä tietänyt / että Messias
HERRa Christus on sijnyt / paiksi Maria / ioca hā-
nen cannoi cohdušans / ia hānen langons Elizabeth /
ne cari sen tieſtē / ia myös siſtā puhuit / keſtenāns :
Sillä Engel Gabriel oli ilmoittanut Marialle / että
hānen piti ſiſtēāmān hānen cohdušans Jumalan po-
ian / sen Blgošluwatun Meſſiāxen : Elizabeth sen
ymmārſi ia tieſi P. Hengen p̄lōswaliſtoxen cautta /
iolla hān täytettin. Nāmāt cari sen tieſtē ia puhuit
ſiſtā keſtenāns ia sen ilmoitit : Elizabeth h̄wri ſw-
rella Anellā ia ſanoi : Wywāſtiſiugnattu olet ſinā
Walmoden ſeas / ia hywāſtiſiugnattu on ſinun
Kwmiſ hedelmä : Maria taas liſtēi Jumalata
pyhden erinomaiſen liſtoſwirden canſa / että hān on
cahonut hānen piſcans nōyryden puolen / ia muisti o-
man lupauxens päälle / ionga hān on puhunut Abra-
hamille ia hānen ſtemenellens iſancaidiſeſtā.

Ja yhtenſopi tāmā Evangelium ſen colmanen
Cappalen canſa meidän uſcon tunnuſtoxes / cuſa me
ſanomme : Wind uſcon Jesuxen Christuxen pääl-
le / ioca ſiſtiſi pyhāſtā Dengeſtā / ſyndyi Neitzeſt
Mariasta.

Tāmā Evangelium iactan Colmen Cappalen.

Summa
Evangelij.

Propositio
continens
Tres par-
tes.

I. On Marian matcustoresta mäkityljin / Eli-
zabetin hänen Langons tygö/ia sista puhesta cuin hei-
dän wälillens ollut on.

II. On Marian sijtoswirdestä / iossa hän yli-
stä ia sijstä Jumalata / ioca on swria toita hänen
cohans tehnyt.

III. On hänen wijsymisestäs Mäkitylisa E-
lizabethin tyföinä.

Analysis
Ie Partis.

Ensimmäinen Osa.

Constans
sex mem-
bris.

Ensimäises Osas on meille Swsi
Cappaletta / iosta meidän tule waari ota.

I. On Marian matcustoresta Nazare-
tistä nijn mäkityljin :

Profectio
Marie ad
Montana.

Nijnä Päiwinä nousi Maria ylös / ia me-
ni mäkityljin ktruusi Judan Caupungin.

Circum-
stantia
temporis
profectionis
Marie.

Tässä P. Lucas neliänäiset Aasiat edespane.

1. Sen aian cosca Maria on matcustanut / ia
sano / Nijnä päiwinä nimittäin / sijtee cuin Engeli
Gabriel oli ilmoittanut Marialle / että hänen piti
sijttämän hänen cohdufians / ia synnyttämän Juma-
lan poian / sen Blgosluwatun Messiaxen / ia wetänyt
hänen etteens sen wanhan ia hedelmäcödmän Eliza-
bethin Esimerkin / ioca myös sijtti poian hänen wan-
halla ijällens / nijnä päiwinä cohta nousi hän ylös
matrustaman / ia eij wijsytellyt.

Circum-
stantia loci.

2. Asian haara on sijtä paicasta / euhunga Ma-
ria mennyt on / nimittäin / Mäkityljin Judan Cau-
pungin. Mutta mikä Caupungi se on ollut eij Evan-

gelista täsä nimitä / eikä sen päälle mitäkän seiso :
 Mwtamat Kircon opettaiat sanovat / että se on ollut
 Hebron cusa Papiet ovat asuneet / ia oli Jerusalemissa
 wiissi penicwlna Länden päin. Ja sinä samasa
 paicasa oli Patriarcha Abraham ia hänen poicans
 Isaac / ia Jacob asuneet / ia on sijhen aican cuxuttu
 Mamre. Ja on tämä matca ollut Martalle (ioca
 sikkoin oli sangen nuori) piekä ia työläs / sillä Nazare-
 thin cusa hän sikkoin asui / ia sen Caupungin wälille
 oli Exifymmendä Peniculma / ia oli mäkinen matca
 enimäst cuin Maria käwei.

3. On siinä muodosta / cuinga hän on matcusta-
 nut / nimitäin kirjusta / Græcan Textis seiso μετὰ οὐκ
 ioca merkke erinomaisista ia swrea kirjustamista /
 cosca iocu kirjusta waelda iongun swren ia corkian A-
 sian tähden / niinquin Maria on kirjusta matcustanut /
 ei Maria siecaillut menesäns / eikä seisattanut iocais-
 puhutteleman niistä cuin händä wastan tulie / eikä cur-
 kistellut ioca paican sinne ia tänne / mutca meni kir-
 ruhtaden swresta halusta esimän Elizabethi ia hän-
 dä tulkisteleman.

Forma seu
 modus pro-
 fectionis.

4. Että hän sisälle käwi Zachariæxen Huone-
 sen / ia terwetti Elizabethi. Ei Maria ole waij
 seisonut / cosca hän tuli Huonesen / mutca cohea puhui ia
 terwetti hänen Langons Elizabethi / ia toiwetti hä-
 nelle ia hänen Huonens ylise Jumalan hywästäsiuga-
 narista / onne ia myötäkäymistä.

Salutatio
 Marie.

II. On Johanneren ilosta Xicins cohbusa :

Ja tapahuu / siinä cuin Elizabeth ewli

Exultatio
 infantis in
 utero Ma-

tris pra
gaudio.

**Martan tertwetynen / hyppäisi Lapsi hänen
Cohdusans.**

Græcan Tertis seiso se sana / iouletmon ioca eif
merfise pyrfertaista yhteištä liſcumiſta / mucca ſitā / iou
ca tapahu ylös hyppämisen canſa. Ja ofotta P. Lu
cas ſen canſa / että coſca Elizabeth cwli Marian
terwetynen / ia ſe tuli hänen cormiſno / niſn Johā
nes ioca oli Aitins cohduſa coſtea hyppäiſi ylös / ioca
eiſ ollu iocu luonolinen hyppämys eli liſcumus / niſn
quin Lapsen / coſca he puoli eräiſet ovat / ruperat liſ
cuman Aitins cohduſa / mucca ylöſluonolinen / ioca
on tapahennut Pyhän Hengen erinomaiſen walcutu
xen cautta / iolla hän täytettiin hänen Aitins cohduſa /
niſnquin Engeli Gabriel oli Zacharialle hänen Jo
ſällens ſanonut. Sillä Johannes ſaman Pyhän
Hengen / ylöſwalſtuxen cautta hymmäri ia tieſi / että
ſe oli ſe torinen Ylgosluwattu Meſſias / ionga Mar
ria cannoi cohduſans / ia ſentähden hän hyppäiſi El
izabethin cohduſa iloiſta / ia ſen canſa ilmoitetti ia toditti /
että ſe ſama Lapsi ioca Marian cohduſa oli / oli totis
nen Jumalan poica / ſe Ylgosluwattu Meſſias / ion
ga edellä hänen piti kätymän walmiſtaman hänen tei
tän. Tämä on ſorti / corkia ia ihmelineen Aſia / että
Jumala yhden Lapsen cautta / ioca wielä macaiſt ai
tins cohduſa / tahdoi ilmoiteta ſen / että hänen poicans
Meſſias oli io ſi / ginye Marian cohduſa.

Alloquium
Elizabethæ
ad Mariam

III. On Elizabethin puheſta Marian tygö:
Ja Elizabeth täytettiin Pyhällä Hengel
lä / ia hywiſwrella Anellā ia ſanoi : Hywäſti
ſiugnattu olet ſinä Walmoden ſeas.

Näissä sanoissa Evangelista Eshtalaiset Aistat es-
deopane.

1. Että Elizabeth tähtettiin Pyhällä Hengel-
lä: Sillä cosca hän ewli Marian terwetyksen / hy-
päisi Lapst hänen cohdufano / ia hänen äitins tähtet-
tiin Pyhällä Hengellä / ioca hänen ylöswalgaist / hol-
lisi hänen Kielens ia Nielens puhuman swresta ia
eorkiasta aistasta / ylise Inhimisen järrien ia aiatoxen.

2. Että hän hywi swrella anellä ia sanoi: Hy-
wästifiugnattu olet sinä waimoden seas. Niinquin
hän rahdoisi sano: O sinä auwas ia onnelinen Neit-
ty Maria / minun racas ia hywä Langon / cuinga sw-
resta sinä olet ylösotettu Jumalan tykönä / ia ylöscor-
gotettu ylise taiekein Waimoin maan päällä: Sillä
eis yhdelläkän heistä oke tapahetunut se armo ia Lohia /
cuiin Jumala on sinun cohtas tehnyt / waikka cuinga
swresta he owat himoinet ia toiwonet sitä.

IV. On Elizabethin tunnuksos Messiaxesta
Herrasta Christuxesta:

Ja hywästifiugnattu on sinun Kromis
Hedelmä / ia custa se tule minulle / että minun
Herrani Aiti tulepi minun tykönt.

Tässä nyt Elizabeth tunnuksa hänen uscons tästä
Lapsesta / ioca oli Marian cohdufa: Ennistä hän cut-
zu sen Marian cohduh Hedelmäxi / ia sen cansa tun-
nusta hänen olevan yhden totisen Inhimisen / ioca oli
päällens ottanut Inhimisen luonon Neisen Marian
cohduffa: Sicäläkin hän cuqui sen hänen Herraxens/
sanoden: Minun Herrani äiti / ia sen cansa tunnu-
sta / että se sama Lapst oli myös totinen Jumala ia

Confessio
Elizabethæ
de Messia:
Christo.

Messias / ioca piti tuleman Maailman. Ja tämä
 Usco ia tuunustos eijs ollut Lihasta ia Verestä / eli
 Inhimisen iärestä / ioca niistä Taimalistista ia corkei-
 sta astoista eijs mitään tiedä eikä ymmärdä: Mutta
 sen Pyhän Hengen pöswalistoesta / iolla hän oli täy-
 tetty / ia ioca hänelle ilmoitti sen salaisuden / cuin oli
 tapahtunut Marian cansa / että hän cannoi hänen
 cohdufians sekä Jumalan että Inhimisen. Ja osotta
 Elizabeth hänen nöpyrdens näillä sanoilla: Tusta
 se tule minulle / että minun OErrani äiti tule mi-
 nun tygöni. Nijsquin hän tahdoisi sano: En ole mi-
 nä mahdolinen tätä Eunniata cuin minulle nyt tapah-
 tu / että sinä Maria ionga Jumala on nijs swresta
 pöscorgottanut / että hän on sinun caidein Waimo-
 den seasa Ulgoswalinnut hänen poicans äitixi / culet
 nijs pitkän matcan taka minun tygöni / engä minä olio
 si taitanut coivo / että minulle piti se Eunnia tapah-
 tuman / engä lwlut sitä näkewäni.

V. On siistä ihmeistä / iocca tapahtui Elizabe-
 tiä.

Sillä cako / että siistä cuin sinun terwetys-
 res Äni tuli minun Gortwijn / hyppäsi Lapsi
 minun Cohdusani.

Elizabeth ymmärsi ia tiesi sen pönlwionolisen
 liscumisen cuin hänesä tapahtui / että Lapsi hyppäsi
 hänen cohdufians / ia sentähden sanoi Marialle swres-
 tä ihmeistä / Lapsi hyppäsi minun cohdufani. Hän
 sen kyllä oli cowlut / että Lapsi liscuot äitins cohdu-
 sa / sijetä cuin he rupewat elämän: Mutta eijs nijs
 illä muoto / cuin hänen poicans Johannes / ioca

hyppäsi

Narratio
 miraculi
 in utero
 suo editi.

hyppäist ilon tähden hänen cohdufians/ siittä että Mes-
 stas oli läsnä/ ioca macaisti Marian cohdufa. Ja tah-
 to Elizabeth nijsn palio sano: O Maria minun hy-
 wä ia racas Langoni / cuinga ihmelineen Asta tapah-
 tui minufa/ että cosca sinä terwetit minua / ia se tuli
 minun Corwijn/ nijsn cohta Lapsti hyppäist minun coh-
 dufani swresta iloista/ia minä tiedän sen/ettei se tapah-
 tunut luonolifesta/mutta Jumalan erinomaisesta neu-
 vosta/ia sen P. Hengen waicutuksesta/ nijsnquin H Er-
 ran Engeli ilmoitti Zacharialle minun Michelleni/
 että hänen pitä täytettämän P. Hengellä haman hä-
 nen äitins cohdufa/ ia näin on Jumala tehnyt tämän
 swren armon ia laupiuden meidän molembain cansan/
 että sinun pitä synnyttämän Messiaxen Jumalan
 poian/ ia minun taas pitä synnyttämän sen / ioca hä-
 nen edelläs pitä läymän / walmistaman hänen Tie-
 täns.

VI. On Marian uscon ylistörestä:

Ja autuas olet sinä ioca uscoit / sillä että
ne täytetän / lotca sinulle ovat sanotut H Er-
ralda.

Elizabeth swresta täsä ylistäpi Marian usco-
 sentähden/ ettei hän epäilyt siittä/ mitä Engeli Ga-
 briel oli hänelle ilmoittanut ia sanonut / mutta uscoi
 sen/ että ne caieki piti tapaheuman ia täytettämän
 hänesä/ mitä hän oli hänelle sanonut / nimittäin/ että
 hänen piti siittäämän cohdufians/ ia synnyttämän Ju-
 malan poian. Ja cusi Marian auuuri/ ei sentäh-
 den/ että hän cannoi Messiaxen hänen Cohdufians/
 ia piti sen synnyttämän Maailman/ mutta hänen

Commen-
 datio fidei
 Marie.

uscons

uscons tähden / että hän uscoi sen sanan cuin Engeli
oli hänelle sanonut / ia eij mitälän siistä epäelyt. Ja
sahio Elizabeth niyn palio sano: O sinna autuaska
Neisyyttä / ioca ett epäelyt Engelin sanoista / mutta
uscoit sen toderi / ioca on Jumalan swri lahia / että si-
nä ioca olet yri nuori Neisyykäinen uscoit: Ja minä
tiedän sen wiisry toderi / että ne calki piteä täytettä-
män / mitä sinulle on Herralda Engelin kautta sanot-
tu / ia eij yhtälän sana pida hukkan langeman. Ja tä-
mä nyt on se ensimmäinen Cappale eli Osa / Marian
matcustoresta hänen Langons tygö / ia siistä puhesta
cuin hän on puhunut.

Gpetuxet ensimmäisestä Osasta.

Loci Come
I^a Partis.

Momentnr
mulieres,
ne sameret,
nec sine
causa exe-
ant, huc
illuc, sed
domi se cō-
tineant.
Tit. 2.
Gen. 34.

2. Sam. 11

I. **P**itkä calki Walmot / Neisyt ia Pliscat
oppeman / ettei he ilman sytä ia swrta asia-
ta / iuoxendele ulgos sinne ia tänne / mutta
cotonans ppsyväät / sillä eij mitälän Waimoista Inhi-
mistä niyn caunista / cuin heidän Huonens ia Eotons:
Sentähden P. Hengi cusu Walmot huonen cauni-
storexi. Ja P. Pawali mana / että heidän pitä ole-
man huonen wartiat. Me luemme myös / cuinga ne
iotea ovat iuosnet ulgos usein / owat tulleet häpiän alla:
Niinquin Dina Jacob Patriarchan Tytär meni ul-
gos cazeleman sen Maacunnan Inhimisten Tyttäril-
tä / ia sen Maan Herran Sichem näki hänen / ottei ia
macaisti hänen. Ja Bersabea langeisi huorutten /
cosca hän meni ulgos pesemän hänen palian Taiman
alla. Mutta cosca tarve ia Aika niyn waati / että hei-
dän pitä huonesta ulgoomenemän heidän asioitans

toimittaleman / niñ heidän pitä waltaman ia car-
 man pahoa ia hävättömiä Inhimistä / eikä niñnen
 cansa pitämän yhtälän cansa käymist / mutta Zuma-
 listen ia Eunnialisten Inhimisten cansa / niñquin
 Maria tetti / ioca meni Zachariaxen huonesen Eli-
 zabethin ygö. Eij heidän pidä iuoreman ioca pai-
 can ymbärins / eikä curkisteleman ia cazeleman sinne
 ia tanne / mutta kirjusta menemän / niñquin Maria
 on tehnyt / caiken Eunnialisuden cansa. Ja cosca he
 ovat astians toimittaneet / niñ eij heidän pidä wijoyt-
 telemän / eikä pitkiä iuttuia pitämän / mutta cotians
 cohta iällens palaman : Sillä se seiso hywin / ia cau-
 nista yhden Waimoisen Inhimisen / että hän on Eun-
 nialinen ia toimellinen caikisa hänen menoisans ia
 käyettämissäns. Sitä wastan on se swri häpiä ia seiso
 pahoin / cosca he juorevat ioca Catuin haroille / caze-
 levat tagansa ia ymbärillens sinne ia tanne / seisovat ia
 puhuttelevat caik ia cuin heitä wastan tulevat : Niñ-
 quin nytkin wielä seneantaisia Inhimistä löytän / ioil-
 la eij yhtälän häpyä ole eikä yhdesä / eikä toises astiasa /
 iotca ovat ulgos erotetut hyvista ia Eunnialisista In-
 himisistä / ia mahtavat canda sen listoren ia Eunnian /
 ionga he sen cansa ansaikevat.

II. Opeme tästä / että cosca me tulemma iongun
 Huonesen / eli toista Inhimistä wastan / caik ia ohigen
 käymie / niñ pitä meidän tervettämän händä / ia suloi-
 sesta händä puhutteleman : Niñquin meidän H Er-
 ra Christus on iste opettanut ia kästentä hänen opetus-
 sapstians sanoden : Cosca te iohungun Duonesen
 sisälle menettä / niñ tervettäkä händä ia sanocat :

*Discimus
 homines
 amice esse
 salutandos*

Matth. 10.

Kauba olcon tähän Vuonesen. Ja hän ihe/ cosca
 hän oli Euoluista ylösnosnut / ia cohdaist ne Waimot
 iotca haudan ylöä palaiſt / terwetti heitä sanoden :
 Kauba olcon teille. Nijn hän myös terwetti hänen
 Opetuslapſians/ cosca hän tuli heidän tygöns suliet-
 tuiden owein läpiſe/ sanoden : Kauba olcon teille.
 Samalmuoto myös ovat Herran Engelit terwettä-
 neet Inhimistä / cosca Engeli tuli Bedeonin tygö/
 nijn hän terwetti händä sanoden : O Herran olcon
 sinun canſas. Ja cosca Engeli Raphael tuli wan-
 han Tobian tygö / terwetti hän händä / ia toiwotti
 hänelle ilo/ nijn myös Engeli Gabriel/ terwetti Ma-
 ria/ cosca hän tuli ſiſälle hänen tygöns sanoden : Tero-
 ve Maria. Ja täſä Euangeliumiſa ſeiſo / että Ma-
 ria on terwetänyt Elizabethi / cosca hän tuli hänen
 tygöns P. Paualin hänen Epistolafans aina terwettä-
 alguſa ia lepuſa. Ja Epistolas Corintherein tygö/
 kätte hän terwettä keſtenäns pyhän Swnandamiſen
 canſa. Samalmuoto P. Petari kätte terwettä raco-
 lauden Swnandamiſen canſa. Sentähden pitä caica-
 ti Chriſtiliſet Inhimiſet mieſelläns terwettämän toi-
 nen toifians : Sillä Chriſtiliſen Inhimien terwetys
 on nijnquin xri rucous/ iolla he rucoelevat ia toiwotta-
 vat lähimäiſelläns hyväſtiſugnauſta / ia caicati myötä-
 läymistä / nijnquin Chryſoſtomus ſano : Piorum
 ſalutatio vim benedictionis habet : Nijnen Ju-
 malisten Inhimien terwetys on nijn woimalinen kuin
 iocu hyväſtiſugnaus. Sentähden ſano Auguſtinus :
 Qui obuium hominem non ſalutauerit, aut ſalu-
 tando non reddiderit ſalutem, non homo, ſed

mutus lapis habebitur. Se on / ioca eis terwetä
toista Inhimistä / taicka eis terwetä iällens sitä / ioca
händä terwetä / se eis pidetä Inhimisen / mutta yhdem
mytän tiwen edestä.

III. Opeme / että meidän ia caicein Christili-
sten Inhimisten pitä usein müstaman / aiattelman
ia puhuman sitä swresta salaudesta / cuin on tapattu
nut Jumalan poian meidän Herran Jesuxen Chri-
stuxen cansa / että hän on tullut Inhimiseksi / ia otta-
nut Inhimisen luonon hänen päällens personalisen
yhteyteen Jumalan luonon cansa : Nisquiu Ma-
ia Elizabeth ovat tehnet / cosca he tulit yhten / eis he
ole puhunut turhista Astoista / mutta sitä corkiasta
Astasta / meille caistille opiri ia hywäxi Esimerkixi.
Sillä eis ole yhtäkän swrembata ia corkiambata Asta-
ta / cuin se / että Jumalan poica Isästä ijancaidifesta
syndynyt / on ottanut hänen päällens Inhimisen luo-
non / meidän Weren ia Lihan. Nisquin P. Jo-
hannes Evangelista sano : Sana tuli Liha / ia
asui meidän sealam : Eis ole myös yhtäkän lohdu-
lisemba Astata / cuin se / että Herran Christus on tul-
lut Inhimiseksi meidän tähtem / ia meitä lunastanut
ijancaidifesta Euolemasta / hänen Piinans ia Euole-
mans cautta. Ja iollei hän olis armastanut meidän
päällem / ia tullut meidän stan / niin me caidit olisim-
me ijancaidifesta Edotetut. Ja sen tähden eis mei-
dän itänäns pidä sitä unhottaman / mutta aina mü-
stos pitämän ia sitä puhuman / niin myös sen edestä
sijetämän Swlla ia Sydämellä Jumalata caicciwal-
dia / sillä siinä seiso meidän ia caicein Inhimisten

*Discimus
incarnatio-
nem Chri-
sti sepe me-
ditandam
& in men-
tem revo-
candam
esse.*

autuus ia terweys. Sitäläkin myös Elizabethin
tunnustos Herran Christuxen personasta tacaperin-
aia caiki wäärät laheocunnat/ iotca kieldävät hänesä
olevan Jumaluden eli Inhimilisen luonon: Sillä Eli-
zabeth täysetty pyhällä hengellä tunnusta täsä mole-
mat luonot. Jumaluden luonon hän tunnusta näillä
sanoilla: Nyvästi sugnattu on sinü Xromis hedel-
mä/ ia custa se minulle tulepi/ että minü Herran
Äiti tule minü tygöni: Inhimisen luonon hän tunnu-
sti sen cansa/ että hän cuui Herran Christuxē Marian
Xromin Hedelmäxi: Sillä Marian cohdu Hedel-
mä on totinen Inhiminen lihasta ia Verestä/ Nijn-
quin Maria ihe on. Ja waitka se tost on/ että se cuin
Mariasta oli sijny/ oli Jumalan poica. Nijnquin
Engeli hänelle sanot: Se cuin sinusta syndypi/ pitä-
cutzuttaman Jumalan polaxi: Nijn cuitengin-
sijte cuin hän otti Neiken Marian cohdusa hänen
päällens Inhimisen luonon/ nijn ei hän ollut ainoast
Jumalan poica / mutta myös Inhimisen Xromin he-
delmä. Mutta Jumaluden luonon hän tunnusta sen-
cansa / että hän cuui sen / ioca oli Marian cohdu/
hänen Herrarens sanoden: Custa tule se minulle/
että minun Herrani Äiti tule minun tygöni. Ja
tämä Elizabethin todistus/ ia tunnustos on nijn wah-
va ia luia / että caiki Helwetin Portit ei saida sitä
waстан seiso/ sillä ei se tunnustos tullut Inhimisen jä-
riestä/ mutta Pyhästä Hengestä.

Toinen Osa.

Analysis.
II^a Partis.

Sinä Ensimmäises Osas sanottin P.
Neiken Marian matcustoresta Mäkityljin/
ia

ia siittä puhesta/ kuin Elizabeth on pitänyt Marian
työ: Seura nyt se Toinen Osa tästä Evangeliumis-
ta/ nimittäin Marian kertos wirtestä/ iolla hän yli-
stä ia kiertä Jumalata.

Ja on tässä kertos wirtessä meille neliä erinomaista
Cappaletta.

I. On Marian kertosesta:

Ja niin palio kuin siihen Ensimmäisen nimittäin
kertosen tulle/ edespäin hän siinä caxi Asian haara.

1. On siittä corkiasta Personasta/ keta hän kije-
tä:

Minun Sielun ylistäpi Herra/ ia minun
Hengen iloihe Jumalasa minun Wapahta-
iasani.

Nämäc sanat osottawat keta Maria kiertä nimit-
tään Herra Jumalata/ ioca on swria edicä tehnyt hä-
nen cohtans/ ia ei waiwoin Swn / mutta myös Sie-
lun ia Hengen cansa. Cuin hän tahdosi sano: Caici-
mitä minusa on/ sekä Sielu että Hengi / Sydän ia
Sw ylistäpi Herra. Nijnquin myös Dawid Cu-
ningas ia Propheta on tehnyt Psalmeisa cusa hän sa-
no: Minä kiertän Jumalata kaikesta Sydäme-
stäni/ Græcan Tetis seiso se sana ὑψαλις, ioca mer-
kise ei yxikertaista iloihemista/ mutta sencaltaista
iloihemista/ ioca käypi wlgos Sydämen pohiasta/ cos-
ca Inhiminen iloihe änen/ sydämen/ hengen/ ia swn
cansa/ että caici taitawat nähä sen olevan yhden erin-
omaisen swren ilon. Ja sen cansa osotta Maria sen
iloihemisen/ iolla hän iloihe rakasta Sielusta ia
Hengestä/ hänen wapahtaiasans: Sentähden että

Gratiarum
ad dno Ma-
ria.

Psal. 117.

*Causa im-
pellentes*

*Maria ad
gratiarum
actionem.*

*Quod Deus
respexit
humilitatē
eius.*

hän tieft ia ymmärft hänelläns olevan yhden armolisen
ia laupian Jumalan.

II. On siinä syystä / mingätähden Maria kisttä
pi Herran / ia edespänt hän tässä hänen kistoswirresäns
cahtalaiset syt.

I. Hän kisttä Jumalata sen swren hywän työn
edestä / cuin hän on tehnyt / että hän on cäsonut hä-
nen nöpyrydens puolen.

Sillä hän on cäsonut hänen Piicans
nöpyryden tygö / cäso tästä lähtin pitä caitti
Sugut minua Pyhäri cūhuman.

Maria tunnusta hänen nöpyrydens / ia Jumalan
swren armon häntä waftan / ia kisttä Jumalata / että
hän on nijn hänen ylöscorgottanut / ioca oli yri Röy-
hä ylöncahottu Piica Maailman edesä / että hänen
piti synnyttämän Messtaren. Nijnquin Maria tah-
doist sano: Minä olen yri Röyhä ylöncahottu Pi-
ca tässä Maailmassa / ia caittein nöpyrin muitten seasa /
engä ole mahdolinen sitä pienindä hywä työtä saaman:
Ja cuitengin Jumala ei sentähden ole minua ylön-
cahottu / mutta armolifesta cäsonut minun puoleni /
ia swren ia sanomattomā laupiuden minulle osottanut /
että minun pitä synnyttämän hänen ainoan Policans
cähän Maailman / ionga minä kannan minun cohdu-
sani / Ja sentähden pitä caitti Inhimiset minua Py-
häri sanoman. Theophylactus firioitta näinen sa-
main päälle tällä muoto: Ille respexit in me humi-
lem, non ego ad illum respexi, ille me persecutus
est misericordia, ego illum non quæsiui. Se on:

Jumala

Jumala on cāsonut minun nöyrän Piſcan päälleni / en minä ole hänen päällens cāsonut / hän on minulle tehnyt laupiuden / en minä händä ole ekinge.

2. Sentähden / että Jumala on tehnyt hänen cohtans swria :

Ellä se on swria tehnyt minun cohtani / ioca wälewä on. Ja hänen nimens on Pyhä.

Maria cūſu ſen hywän työn cuin Jumala händä waſtan on tehnyt ſwrexi / Sentähden / että ſe ioca ne hywät työt tehnyt on / on ſwri ia wälewä. Ja tahto niſi palio ſano : Jumala ioca on ſwri ia wälewä. Herra / on tehnyt ſwren ia ſanomattoman hywän työn minun cohtani / että hän on minun Röyhän ia ylöns cāſotun Piſcan niſi monen tuhanen ſeaſta Blgoſvalinnut Meſſiaxen Aitxi : Eiſ ſe ole tapahtunut minun anſtoſtani / mutta Jumalan ſwreſta armotta ia laupiudeſta / ioca on cāſonut minun nöyrydeni puoleſen / ioca en minä ikänäns taitanut aiatella eikä toiswoi.

III. On ſitā hywäſtā työſtā / cuin Jumala on tehnyt coco hänen Seuracundans waſtan : Cuſa Maria cahtalaiset edespane.

I. On Jumalan ſwreſta armotta ia laupiudeſta :

Ja hänen laupiudens on Sugufſa Su-
cūn / ylikēn caicſia totta händä veltāvāt. Hän teki woimaliſet työt hänen Käſiwarrel-
laſen / ia haſotti ne coriat heidän Sydämens

Quod Deu
magna ſibi
fecerit.

Commemo-
ratio bene-
ficiorū er-
gē Eccleſiā
ſuam.

Miſericor-
dia Dei er-
gā omnes
generatio-
nes.

mielestä. Ne voimaliset ombi hän eufistanut
istumelda/ ia corgotti ne nöyrät. Zsovaiset
tänneti hän hyvydellä / ia Niekat annoi hän
tyhiäxi tulla.

Sijttä cuin Maria kisteti Jumalata nifnen hy-
wain töiden edestä/ cuin hän erinomattain händä wa-
stan on osottanut / nijn hän nye kistettä Jumalata sen
edestä/ että hän on caikille osottanut hänen armona ia
laupiudens/ ia lähettänei hänen poicans tähän Ma-
ilman/ Lunastaman heitä ifancaikeisesta Euolemasta/
ia hänen laupiudens ei ole Catovainen/ mutta loppus-
matoin/ ia pysy Sugusta Sucuun / ylise caikein iot-
ca händä pelkävät. Ja ei ainoasta Maria ylistä tässä
Jumalan laupiutta/ mutta myös hänen voimansa/ eto-
tä hän teke voimaliset työt hänen Kästwarrellans/
ionga hän osotta siinä / että hän ne Coriat ia Plpiät/
iotca swria ia Corfioita aiattelevat heidän Sydämi-
säns/ hävittää ia häpiään saatta. Nijn myös Jumala
ne caikei iotca uscaldavat hänen päällens / andaden it-
zens hänen hywän tahdons ala / ne hän Corgotta ia
ylendä. Samalmuoto myös ne / iotca Zsovat sekä
Hengelistä että Xwmilista / tahto hän runsasti täyettä
ne Zsovaiset caikeinaisella hyvästisiugnaurella.

Promissio
dävinä.

IV. On siittä misä tämä hywä työ seiso :

Hän cortaisi Jsraelin hänen Palwellans/
müstaden oman laupiudens päälle. Nijn-
quin hän on puhunut meidän Jsäden tygö/
Abrahamil ia hänen Stemenelläns ifan-
caikeisesta.

Tähän asti Maria ylisti ia kijetti sen swren armon
 edestä/ ionga Jumala on tehnyt händä ia caickia niistä
 wastan/ iotca händä pelkävät: Nyt hän esotta / misä
 tämä hywä työ seiso Nimitäin hänen laupiudestons/
 niijnquin Jumala on luvanut io algusta meidän Jsil-
 lem Abrahamille ia hänen Siemenelläns isancaicki-
 festa/ että hän tahdoi lähettä sen Waimon Siemenen
 Messiaxen tähän Maailman / ioca piti riäti muser-
 taman Kärmen pään / senpäälle / että iocainen cuin
 VSCO hänen päällens/ ei pida hukuman/ mutca isan-
 caickifesta elämän.

Epetur et toifesta Gasta.

I. Peme/ että Jumalan edesä ovat yhy-
 cäläiset sekä Niehet että Waimot / ia ei
 Jumala cako yhdengän Inhimisen muo-
 don iälken. Niijnquin P. Pawali sano: Sillä
 caicki me olema Jumalan Lapset / sen Vcon
 cautta Jesuxen Christuxen päälle. Ja niin mon-
 da cuin ovat Castetut Verran Christuxen pääl-
 lens ovat pukenet. Eij täsä ole Judeus / eli
 Greki/ ei täsä ole Dria eli Wapah / ei täsä ole
 Mies eli Waimo: Sillä te oletta caicki yxi
 Christuxesa Jesuxesa. Sentähden myös Jumala
 caickiwaldias anda Waimoifillä Inhimifillä niin sw-
 ret lahjat cuin Niehille: Niijnquin meille on senpäällä
 le monda Estimerkiä sekä Wanhas että Vdes Testa-
 mentis. Me lueme 2. Mosexen kirias / cuinga Ma-
 ria Mosexen ia Aronin Sifar on weisanut HErral-
 le kytsowirsiä / ia caicki myt weisaisit hänen iälkins.

Monemur
 apud Deum
 non esse
 respectum
 personarū.

Gal. 3.

Exod. 15.

Iud. 5.

1. Sam. 2.

Iud. 15.

Luc. 2.

Aa. 16.

Discimus
beneficia

fijetäden Jumalata/ ioca heitä oli wapahtanut Pha-
raonin Euningan ia hänen Sotawäens käsistä / ia
iohdattanut heitä cuivin ialgoin läpihe punaisen Me-
ren. Ja Duomarin kirias seiso: Että Debora Pro-
phetissa on weisanut fijos wirstä Herralle / sentäh-
den että Israelin Cansa oli saanut woiton ylihe Ja-
bin Cananean Euningan. Euinga Danna Sam-
uel Prophetan Aiti on rucoelut ia weisanut fijos-
wirren Herralle / seiso Samuelin kiriasa. Judith
myös on weisanut Herralle fijos wirstä / siittä cuin
hän oli hakanut Dolofernin Caulan poikki. Ja tä-
sä Evangeliumis on xpi erinomainen Esimerkki/ cuin-
ga Maria ylistäpi Jumalat hänen fijoswirresäns.
Danna Prophetissa on Jerusalemin Templis iulki-
sest caikkein edesä / ioca odotte Israelin wapautta/
todistanut Herrasta Christuksesta. Samalmuoto
myös cosca Herran Kristus oli ylösnosnue Cuolluista/
ovat Waimot ensistä ilmoittaneet hänen ylösnousemis-
sens ia siittä todistanet. Apostolein tegoisa seiso kiriois-
tettu yhdestä Jumalifesta Waimosta Lydia nimeldä/
xpi Purpuran Caupisia/ cuinga Jumala hänen Syn-
dämens oli avanut / että hän waarin otti P. Pawas-
lin saarnasta/ ia annoi hänen Castetta. Ja monda
senaltaista Esimerkkiä olis/ ioca kyllä osottawat/ että
Jumala eij ainoast Niehille/ mutta myös Waimoil-
le on andanut swret lahjat / ia sen cansa osotta / ettei
hän pidä yhtälän eroitusta Niesten ia Waimoin vä-
lille.

II. Opeme/ että meidän pitä ylistämän Juma-
lan swria hyviä tekoia/ ia nijnen edestä fijetämän Ju-

malata caicciwaldiaſta. Niſquin ſe P. Reidzy mei-
dän HErran Jeſuxen Aici Marla on tehnyt / ia fiſt-
tänyt HErra ſanoden: Minun Sielun yliſtäpi
DErra / ia minun Dengen iloitze Jumalaſa
meidän wapahataſam. Niſin myös Dawid on
fiſtätänyt Jumalata hänen Pfameiſans. Ja on teh-
nyt yhden wahvan lupauxen Jumalalle / että hän tah-
to fiſtää händä. Ja P. Pawall mana ſanoden: Ol-
catte täytetyt Pyhäillä Dengellä / ia weiſatcat
toinen toifen canſa / Pfalmeiſta / ia Ehtoſwiriſi-
ſtä / Dengeliſillä lauluilla weiſaten ia leiſiten
DErralle teidän Sydämiſänne / aina fiſtädän
Jumalata ia Iſä iocaitzen edeſtä / meidän DEr-
ra Jeſuxen Chriſtuxen cautta. Ja näin caicki Py-
hät Inhimieſet ovat fiſtätänet ia Eunnioittanet Juma-
lata / ia waicki caicki Luondo cappalet ioilla hengi on /
pitä fiſtätämän Jumalata / niſin cuitengin ovat Inhi-
mieſet erinomaieſta welcapääet fiſtätämän ia yliſtämän
Jumalata / ioille hän on andanut järjen / mielen ia
taidon / ia on lunoſtanut iſancaickiſeſt Eadotureſt.

Dei eſſe ce-
lebranda
& Deo pro
iis gratias
agendas.
Pſal. 56.

Eph. 5.

Pſal. 150.

Colmas Oſa.

SEura nyt lyhykäiſeſt ſe Colmas ia wiſ-
meinen Oſa / Marian wiſpymieſeſtä / cuſa mei-
le on Colme erinomaieſta cappaletta.

I. On Marian iädmieſeſtä ia Elizabethin tykö-
nä wiſpymieſeſtä.

Ja Maria lai hänen tygöns.

Eoſca Maria oli tullut Zachariaxen huone.

Analysis
IIIa Partis
Tria mem-
bra conti-
nens.

sen / ia cölluut hänen Langons **Elizabethin** puhen /
ioca todisti / että se Lapsi / ioca oli hänen cohdufans /
oli se totinen Messias Jumalan poika / niinquin En-
geli oli hänelle sanonut : Ja Maria oli weisanut hä-
nen kistowirtens sen caunin Magnificat : Nijn eij
hän eohta palainut Eotians **Nazarethin** / mutta iäi
sinne **Elizabethin** tygö / ilman epäelemätä on **Eli-
zabeth** / ia hänen Michens **Zacharias** wijvyttänyt
händä ia rucoelet / että hän olift heidän tyfönäns / ia
levättäis ikens sen pitkän matcan iälkin cuin hän oli
käynyt / ia ottaisi hywäxi sen köyhyden cuin heille oli.
Ja Maria ihe myös sulasta halusta ia rackaudesta hä-
nen Langons tygö iäi hetkeri sinne.

Tempus
Commora-
tionis.

II. On sijtä aiasta / cuinga cauwan Maria wij-
pyi hänen tyfönäns :

Lähes Colme Eweautta.

Græcan Textis seiso se sana *ἄρει*, ioca merkitse nijn
palio cuin lifi eli lähes / tonga cansa Pyhä **Lucas** osot-
ta / ettei Maria ole ollut **Elizabethin** tyfönä täyt-
tä colme Eweautta / mutta cuitengin io lähes eli lifi nijn
monda Eweautta / nijn ettei sijtä ole palio prottunut /
eikä sitä sano / cuinga palio ia cuinga monda Päiwä
sijtä on prottunut. Eij myös Evangelista sijtä mitä-
kän kirioita / mitä hän stelä sen aian sisälle on tehnyt /
cuin hän stelä on ollut. Mutta se on kyllä arwattapa /
ettei hän ole stelä aica culuttanut turhisa töisä ia leiki-
sä / niinquin niwe nuoret Inhimiset pytäväe tehdä :
Mutta on puhellut **Elizabethin** cansa sijtä swresta
salaiswdesta / nimittäin / Messiaxen Sikimifestä ia
Syndymifestä. Ja on Maria jutellut ia sanonut hä-

nen edesäns / cuinga HErran Engeli Gabriel / tuli
 hänen tygöns ia terwetti händä / ia ilmoitti hänelle /
 että hänen piti sijetämän hänen kohdusans yhden Lap-
 sen / ioca piti kukuttaman Jumalan poijari / ia että
 Engeli myös oli puhunut hänestä / että myös hän sijetti
 poian hänen wanhalla isällens. Elizabeth myös sa-
 neli hänelle caiki mitä hänen cansans oli tapahtunut /
 cuinga HErran Engeli oli tullut hänen Michens
 Zacharian tygö Jerusalem Templin sisällä / sil-
 loin cosca hän seiso Altarin edesä ia teki Palwelusta /
 ia sano / että hänen piti synnyttämän hänelle yhden
 poian / ionga Niini piti oleman Johannes / ia että
 hänen Michens oli tullut kielettömäxi ia myläxi sen-
 tähden / ettei hän usconut Engelin sana : Näistä he
 ovat puhuneet keskenäns. Sitälikin on myös Maria
 sillä wälillä tehnyt hänen Wanhalle Langollans E-
 lizabethllä Palwelusta / ioca oli Lapsen cansa / ia ei
 woinut löydä niin ioca paicas Huoneisa / cuin hän en-
 nen oli tehnyt.

III. On Marian palamisesta Cotia :

Za palaisi Götians tällens.

Reversio
 Maria.

Cosca io liki colme Ewcautta oli culunut ia edes
 mennyt / ia Elizabethin synnyttämisen aica lähestyi /
 läxi Maria steldä poies / ia palaisi tacaperin Coti-
 ans : Sillä hän myös rupeis tuleman rascari ialsoi-
 sta / ia pelkäisi tulewans wielä rascamäxi / ios hän enä-
 män hetken olis sielä wiipynyt. Niin ei myös Maria
 tahtonut olla siinä / cosca Elizabeth piti synnyttä-
 män / ioca oli wielä nuori Neidzy / ia ilman händä oli
 siinä monda Naburita / ioca taiste siinä olla / ia autta

händä/ cosca hänen piti synnyttämän: Ja cosca Maria läxi sieldä poies/ ei hän mennyt euhungan mualle/ eli muinen ioudon/ mutta palasi iällens Nazarettiin hänen köyhän Maiaans.

Speturet colmanesta Gasta.

Loci com:

III^a Partis.

Monentur

juniores

quomodo se

erga senio-

res gerere

debeant.

I. **S**peme tästä / euinga Nuoret Inhimiset pitä izens kätettämän niistä wanhoia vastan/ heidän pitä holhoman ia auttaman heitä / ia pitämän heitä Cunniasa / niinquin Jumala itse käste 3. Moseren kirias. Yhden harman pään edestä pitä sinun ylösnouseman / ia pitämän ne wanhat Cunnias. Sinun pitä pelkämän sinun Jumalatas/ sillä minä olen D^rErra. Näin Maria on holhonut hänen wanhä Langons Elizabethi/ cosca hän oli Lapsen cansa / ia tehnyt hänelle palwelusta lähes colme Ewcautta. Ja waikea hän oli Cuningalisesta Sugusta ylgostullut/ia cannoi hänen kohdusans Jumalan poian / ia caici Jumalan Engeliä olisi pitänyt händä Palweleman / hänen kohduns heidelmän tähden: Cuitengin hän on hänen alendanue ia nöyränä izens pitänyt / ia tehnyt sillä wanhalle Elizabethille Palwelusta hänen wanhalla iällens: Niin pitä myös meidän tekemän/ pitämän ne wanhat Cunniasa/ holhoman heitä / ia oleman nöyrät heitä wastan. Älkän yrikän senälkin cagoro / että hän on siwremasta Sugusta / eli corkiamasa säädysä / älkän myös andaco izens siistä että / mutta olcon siitä nöyrembi/ niinquin Syrach mana sanoden: Sitä corkiambi cuin siinä olet/ siitä enämbi sinus nöyrytä/

Syr. 3.

nijn Jumala ombi sinulle laupias. Sillä **Dr**
 ra on se caickein corkein / ia teke swria tekoia nijn
 nen nöyräin cautta. Tätä oppia pitä caicki nuoret
 Inhimiset seuraman / ia eij ylöncahoman nistä wan-
 hoia / nijnquin moni yspä teke / iotca eij ketäkän wer-
 tanans pidä / mutta pitämän heitä caikes Eunnias.

II. Opeme tästä / että cosca **Mies** eli **Waimo**
 lähte astoillens lähes eli caurwas / nijn pitä hänen sen
 caunista ia cunnialifesta / nijnquin **Christilisten** Inhi-
 misten tulle / eoimittaman / ia sijtä **Eotians** iällens pa-
 laman / nijnquin **Maria** on tehnyt / ioca palaišt iäl-
 lens **Eotians** / sijtä cuin hän oli sen wanhan **Eliza-**
bethin hänen Langons tykönä **Zacharian** Huonesä
 ollut. Nijn myös **Abraham** Patriarhan **Palwelä** /
 cosca hänen **Herrans** lähetti hänen haman **Mesopo-**
tamian / ottaman **Waimo** hänen poiallens **Isachil-**
le / nijn toimitti hän hänen **Herrans** astian uscolise-
 sta / ia eij tahdonut otta Kuoca ennen / cuin hän puhut
 hänen **Asians** vlgos: Ja cuin hän oli toimittanut
 hänen **Asians** / ia saanut hyvän wastauxen / tahdoit
 he pidättä händä kymmenen päiwä tykönäns / mutta
 hän eij tahdonut wispyä / waan palaišt **Eotia** iällens.
 Samalmuoto myös ne **Miehet** tegit / iotca **Moses**
Herran **Palwelä** lähdetti **Canaan** Maalle caho-
 man sitä **Maata** / ia cuin he uscolifesta olit toimitta-
 net sen **Asian** / cuin **Moses** oli heille kästetty / palai-
 sit he tacaperin iällens **Mosexen** tygö. Me luemme
 myös **Tobian** Historiasa / että cosca hän lähdetti hä-
 nen **Potkans** sen Nuoren **Tobian** **Gabelin** tygö
Medin sijhen **Caupungin** **Rages** / aneman vlgos

*Discimus
 peractis ne-
 gociis bone-
 ste domum
 redeundum
 esse.*

Gen. 25.

Num. 13.

hānen welcans / niſn hānen Poicans toimitti ſen A-
 ſian uſcolifeſta / ia palaiſt tacaperin iällens hānen J-
 ſāns tygō Jumalan Engelin iohdaturēn cautta / ioca
 hānen ſeuraſans oli / ia teki hānen matcans onneliſeri.
 Näitä Eſimerkiä pitā caikein Seuraman / että coſca
 he Aſians ovat toimittaneet / niſn eiſ pidā heidān me-
 nemān muihin turhin menoīn / olu Erouiſn ia Juo-
 man / niſnquin moni teke tāhān aican / monicaſdat
 myōs menevāt perāti poies muille Maille / iättävāt
 Waimons ia Lapsens / ia eiſ iſkänāns palaia
 Cotians iällens : Sencaltaiſet ovat pa-
 hemat cuin Paconat ioilla eiſ yh-
 tākān Vſco ole.

Pyhān Jacobin Päivändä.

Evangeliumin Kirioit- ta P. Mattheus X X. Lugas.

Gilloin kabi Jēſuxen ty-
 gō Zebedeuren pocain Aiti / hā-
 nen poicains canſa / cumartaden
 ia anoden iotaki hāneldā. Ja
 hān ſanoi hānelle : Ngitās tah-

dot? Sanoi hän hänelle: Sanos että nämät cari minun Poicani istuiste / yxi sinun oiskial Rädelläs / ia toinen sinun wasemallas sinun Waldacunnasas. Nijn Jesus wastaten sanoi: Että te tiedä mitä te anotte / woittaco te juoda sen Calkin / ionga minun juoman pitä? Ja castetta sillä castella / iolla minä castetan? He sanoit hänelle: Nge woimme. Mutta hän sanoi heille: Minun Calkin tosin te juotte / ia sillä castella / iolla minä castetan / te castetan. Mutta istua minun oiskealla Rädelläni / taicka wasemalla / ei ole minun andaminen / mutta ioille se walmistettu ombi minun Isäldäni.

Sämä Päiwä on vanhasta kututtu P. Jacobin Apostolin päiwä / ia wielä nyt aina cusutan. Ja cusutan tämä Apostoli Iacobus Maior eli swrembi / sillä cari Apostolica on sillä Nimellä ollut : Se toinen cusuttin Iacobus Minor eli se wähembi / ioca oli Alpheuksen Poica / mutta tämä Iacobus Maior oli Zebedeuksen poica Evangelisterin P. Johanneksen weli / iosta tämän Päiwän päälle muisto pidetän / ion-

*Exordium
ab appella-
tione hujus
diei.*

Matth. 4.

ga meidän Herra Christus / ynnä hänen weliänsä
 cansa / cuki Apostolin wirkan Galilean Meren ran-
 nas / cosca he istuit Paatisa ynnä heidän Isänsä Ze-
 bedeuren cansa / ia paransit wercoiansa. Ja nämät
 caxi Jacobus ja Johannem ynnä Petarin cansa /
 otti meidän Herra Christus aina siittä cansans / cosca

Matth. 17.

hän tahdoi iotakin erinomaista Tunnusmerkkiä tehda :

Matth. 5.

Sekä cosca hän kircastettin Taborin wuoren päälle /
 että cosca hän ylös herätti Synagogan Päämiehen

Matth. 26.

Zyttären / niin myös silloin / cosca hän rucoeli Yrtitar-
 hasa / wähi ennen kuin hän kiji otettin. Ja siitte kuin
 se P. Hengi tuli Apostolitten päälle Welontaina /
 saarnaisi tämä Jacobus Apostoli Judeas ja Sa-
 marias / ia siitte wiimein sildä iulmalda Euningalda
 Derodes Agrippalda miecalla surmattin / niin-
 quin Apostolein tegeis seiso.

Añ. 22.

Tämä Euangelium yhtensopi sen colmanen Käs-
 kyn cansa Catechismuses / sentähden / että täsä puhu-
 tan saarnan wirgasta / iohonga meidän Herra Chri-
 stus on cuki P. Jacobusen. Ja sen neliänten
 Eappalen cansa meidän Yscon tunnustores / sentäh-
 den / että täsä saarnatan Ealkista ia Easteista / Se
 on / hänen Pijnastans ia Euolemastans.

Propositio
 duas conti-
 nens Par-
 tes.

Ja on meille täsä Euangeliumisa. Caxi Osa.

I. On Zebedeuren poicain Aitin anomifesta.

II. On meidän Herran Christuren wastauksesta
 hänen anomisens päälle.

Analysis
 1^a Partis
 quatuor

Ensimmäinen Osa.

¶ 1° On pallo kuin tähän Ensimmäisen Osan

eule / nijn täsä meille neliä Astan haara edespan-

nan.
I. On sijtä aiaſta / coſca tämä ombi tapahtu-

circum-
ſtantiis
comprehen-
dens.

I.

Circum-
ſtantia
temporis.

Silloin edeſkävi Jeſuxen tygö:

P. Mattheus wäähä ennen näitä ſanoia tiettä-
växi teke / että Jeſus ylös aſtui Jeruſalemin / ia otti
caritoiſtakymmenellä Opetuſlaſtans crinäns tiellä ty-
göns / ia ſanoi heille: Ego / me ylös aſtamma Je-
ruſalemin / ia Inhimifen poica pitä ylön annettaman
Pappein Päämiehille ia kirian oppenuille / ia he
Duomizevat hänen Cuoleman / ia he ylönandavat
hänen Pacanoille / pilcatta ia ruoſeitta ia riſtinna-
litta / ia colmandena päiwänä hän ylös nouſepi. Tä-
mä on ſe puhe / cuin Herra Chriſtus puhui Opetuſ-
laſtens canſa Tiellä käydeſäns hänen Piſnastans ia
Cuolemaſtans / ionga hänen piti kärkeſmään Jeruſale-
mis. Ja ſilloin coſca hän näitä puhui / on tämä Hi-
ſtoria tapahtunut.

II. On ſijtä perſonaſta ioca edeſkävi:

Zebedeuxen poicain Äiti hänen poicans
canſa.

II.
Eſt perſo-
narum ac-
cedentium
Chriſtam.

Tämän Zebedeuxen poicain Äitin nimi on ollut
Salome / Joſephin Marian ſihlatun Miehen
Sisar: Ja cuſutan Zebedeuxen poicain Äitxi /
ſentähden / että hän on ſynnyttännyt hänen Miehe-
lens cari Poica Jacobum ia Johannem. Tämän
Salome edeſkävi Jeſuxen tygö / nainen hänen cay-
den poicanſa canſa. P. Marcus ſano / että Jaco-
bus ia Johannes Zebedeuxen poiat edeſkävit Je-

Jesuxen tygö. Siinä ei mitään eroitusta ole / eikä E-
vangelisterit P. Mattheus ja Marcus ole sentäh-
den toinen toistansa vastaan: Sillä mitä yri toisen
cautta ano / sen hän ike näky anovan. Chryso-
stomus sano / että Salome heidän Äitins on mennyt
Jesuxen tygö poicains neuvon kautta / sillä ei he roh-
genueet ike anoa / toivoden heidän Äitins pikemin saa-
van sitä kuin he anoit.

III.

Gestus

Matri-
sili-
orum Ze-
bedai.

III. On Zebedeuxen poicain äitin käyttämi-
sestä.

Cumartaden ja anoden totakin hänelä.
Ja hän sanot hänelle mitäs tahdot.

Näissä sanoissa P. Mattheus esitelliset Äitien
edespäin.

Adoratio.

1. Että hän cumartaden anoi totakin hänelä.

Græcan Textis seiso se sana $\pi\epsilon\sigma\kappa\omega\sigma\tau\alpha$, ja osotta /
että hän sworn nöyryden ja palweluxen hänelle tehnyt
on rucotelesans / ja on langennut maahan Christuxen
jalcain Jwren / niinquin niissä Maacunnissa tapa oli /
sekä Niehille että Waimoille / osottaden sen cansa
heidän nöyrydensä. Mutta millä sanoilla he ovat
heidän anomisens edestuoittaneet / ei P. Mattheus
sijtä mitään kirjoita. P. Marcus sano / että Jaco-
bus ja Johannes ovat sanonet / Messari / me tah-
domma / että teet mitä me simolda anomma / ja tah-
tovat sen cansa walmista heillens Tien sijhen / kuin he
tahdoit hänelä rucella.

Marc. 10.

Interrogat-
io Chri-
sti de peti-
tione eoru.

2. Että Herrä Christus kysyi / mitä heidän piti
tahdoman / ei hän sitä sentähden kysynyt / ettei hän sitä
tietänyt ilman heidän sanomatans: Mutta hän tah-

doi/että heidän piti sanoman heidän Astans/senpäälle/
että hän sitä paramin olift taitanut nuhdella heit-
tä/ia opetta hänen waldacunnastans.

IV. On Salomen anomisen muodosta:

Forma pe-
titionis.

Sanoi hän hänelle: Sano että nämät
caxi minun poicani istuifit yxi sinun oifialla
Kädelläs/ia toinen sinun Wasemallas sinun
waldacunnasas.

Tämän anomisen cansa hän osotta hänen tyhmy-
dens/ia Lihaliset aiatoxens meidän HErran Jesuxen
Christuxen waldacunnasta: Sillä hän luuli sen ole-
van iongun Maailmalisen waldacunnan/ cusa HErra
Christus piti hallikeman nijnquin iocu Maailmas-
linen Cuningas eli Monarcha ioca piti wapahdaman
Kwitten Cansan Roomin Keisarin oriudesta. Ja oli
sijnä aiatoxes/ että Christuxen piti saman hänen
waldacundans nyt sisälle ottaman/ ia että he olie hän-
nen Suculaifens Lihan puolesta/ tahdoi hän ennättä
hänen anomisens cansa/ ennen kuin mwet olifte tullet/
ia ylemä olift hänen poicans asetetut/ sentähden hän
ennätyrellä pytä ia rucoele/ että HErra Christus an-
daift yhden hänen poikians istua hänen oifialla Kädellä-
läns/toisen wasemellans hänen waldacunnasans. Se-
on/ että hänen poicans olift händä lifin ollet ia hats-
luuet: Sillä cosca Cuningat he istuvat heidän Cu-
ningalifisa Stoleifans/nijn ne iotca ovat lifin Cuning-
gasta istuvat lifinä händä heidän istumeillans/ yxi oi-
fialla/ toinen wasemalla puolella/ ia näin corfiari
hän pyysi hänen poikians. Ja tahto hän nijn palio
sano: Minä tiedän ia tunustan/ että sinä olet se to-

tinen Messtas / ia ymmärrän / ettäs tahdot sinun
 waldacundas nyt sisälle otta / ia se äitilinen raekaus
 minua waati / että minä poicani edestä iongun murhen
 pidäisin / cuinga he taidaisit edescahotuxi tulla / sen
 tähden rucoelen minä sinua nöyrästi / ettäs tahdoiste
 ylöscorgotta heitä / ia asetta swren ia corkian wircan /
 niijn että he hallisisit lifinä sinua: Se olift minun a-
 nomiseni ia nöyrä rucouxeni sinun tygös. Ja tämän
 cansa Salome osotta / ettei hän wielä oikcin ymmär-
 tänyt HErran Christuxen waldacunda / ioca oli xpi
 Hengellinen ia eij Maailmalinen waldacunda / niijn-
 quin hän ia caicki Jwrran Cansa aiattelit.

Loci Com:
 Ia Partis.

Monemur
 sanctos
 quos posse
 errare ex
 labi.

Psal. 51.

Gen. 6.8.

1. Reg. 8.

Iob. 15.

Spetuxet ensimmäisestä Osasta.

I. **S** Peme me / että caickein pyhimmät
 Inhimiset Maan päälle taitawat myös er-
 hettyä ia langeta / sillä he ovat synnissä syn-
 dynet ia sijnet niijnquin mwekin Inhimiset / ia monen
 heikkouden ala annetut. Niijnquin ensimmäises Mo-
 sexen kirjas seisoo: Että caicki Inhimisen Sydä-
 men aiatoxet ovat pahat. Ja Salamon sano:
 Eij ole yhtäkään Inhimistä ioca eij syndiä tege.
 Niijn myös se pyhä Mies Job sano: Että niijnen
 pyhäin seasa eij ole yhtäkään nuhtetoinda. Tämän
 Ustian päälle on meille tässä xpi erinomainen Esimer-
 ki / cuinga Salome ia hänen poicans Jacobus ia
 Johannes meidän Herran Christuxen Apostolit o-
 vat swrest erhettyneet ia seisoneet turhan cunnian iäl-
 ken / ia monda mwia sen calcaista Esimerkiä on sekä

Wanhas että Vdes Testamentis. Se wanhurskas
 Nies Loth langeist Sucurukan / ia macaist cahden
 oman Tyttärens cansa / ioca oli sangen cauhia ia hir-
 mulinen syndi Zumalan ia Inhimisten edes. Aaron
 Mosexen weli / ioca oli HErran Pappi / langeist sw-
 ren syndin / ia teli yhden epäumalan iota Israelin
 Cansa cumarst ia palweli. Moses HErran palwe-
 lia / ionga Zumala ike ylisti ia todisti hānestā / että hān
 oli uscolinen Palwelia / langeisti epäilyxen / cosca
 HErra kāsiti hānen anda Israelin Cansalle Wettā
 Calliosta. Dawid Cuiningas oli pyhā ia corkiaist
 ylösvalgaistu Nies / langeist cahden swren ia cauhian
 syndin / nimittāin / Nies tappon ia Huorutehen.
 Salomon Cuiningas hānen Poicans oli wissas / ia
 langeisti portoin cautta epäumalan palweluxen. P.
 Petari ioca oli HErran Christuxen ulgosvalittu
 Apostoli / kielsi hānen HErrans ia Mestarin Jesu-
 xen Christuxen colme kerta yhtenā yōnā. Ja sentā
 den pitā ihecungin tunden hānen heidoudens / eifā
 palio ike päällens luottaman / mutta rucoelemā Zu-
 malata / että hān Pyhān Hengens cansa warielisi ia
 halliis meitā / etten me iohungun erhetyxen eli syndin
 langeisti / ia cahocam nijnen estimerkein pāälle / ioca
 ovat langennueet. Sillā nijnquin Augustinus sano:
 Lapsus majorum est tremor minorum. Se ont
 Nijnen swren Inhimisten langemus on nöyrāmbāin
 pelko. Muistacam myös P. Pawalin sanain pāälle /
 ioca hānen Epistolafans Corintherein tygō sans
 Joca seiso / catzokan ettei hān lange.

Gen. 19.

Num. 20.

2. Sam. 11.

Matth. 26.

1. Cor. 10.

Discimus
quam diffi-

II. Opeme / cuinga työlās Inhimisen on pāāstä

cilè sit' abij-
cere, ab in-
fanzia con-
ceptā do-
Arinam.

sydämeštä ulgos se oppi ia aiatos / ia sištä luopua / cuin
hän nuorna Lasna on oppenut ia saanut / sillä sijnä hän
aina pyytä pyyhä / ia sijnä sijni rippua / waikka cuinga
palio heidän edesäns puhutan. Niinquin meille täsä
on Esmieräki Zebedeuren poicain Aitisa / ia hänen
poisans Jacobures ia Johannexes / cuinga he tah-
doit sijni rippua sijnä erhetyses Messiaxesta ia hänen
waldacunnastans / cuin he nuorna olit saanet / nimitäin /
että hänen piti oleman yhden Maailmalisen Herrä ia
Euningan / ioca piti hallizeman täsä Maailmasa niin-
quin muot Maailmaliset Herrat / ia waikka meidän
Herra Christus oli puhunut usein heidän cansans hää-
nen waldacunnastans ia sen menosta / ia opettanut hei-
tä / ettei se ollut iocu Maailmalinen / wan Hengeli-
nen waldacunda : Niin he cuitengin ynnä muiten
Jwettain cansa pyhyit sijnä luulos ia aiatoxesa / cuin he
yxi kerta olit saanet / että Herra Christus piti oles-
man yxi Maailmalinen Euningas / ia hänen waldac-
cundans piti oleman Maailmalisen. Sencaltassa
Esmierkiä muita kyllä on : Jos me rupeme cazele-
man Darwin ia hänen laheocunnans päälle / niin me
löydämme / että he myös pyhyvät sijnä erhetyses ia
wääräsä oppisa / iohonga he yxi kerta ovat igens an-
danet / ia ei coscan sištä tahdo pois luopua ia sištä ylön-
anda / waikka cuinga palio heitä manatan / ia Jumaa-
lan sanasta heidän wäärä oppins osotetan. Samal-
muoto myös Sacramenterarit / Calvinisterit / ia
muot laheocunnat ovat niin paatunet heidän wääräsä
opisans / iohonga he ovat yxi kerta erhettyneet / ettei
yrikän taida heitä sištä ulgos wetä / waikka cuinga pa-

lio he waiva näkiste. Ja niin se on caidein Inhimis-
sten cansa/ että mitä he lasna oppewat ia ewlewat/ ioco
se on hywä eli paha/ niin siinä he wahwast kijnä rippu-
vat. Mutta cuitengin/ pitä meidän caiken ahkeru-
den sen päälle paneman/ että me mahdaisimme oikcan
opin ia manauxen cautta heitä wlgos wetä erhetystä
ia wäärästä opista/ ia saatta oikialla tiellä/ ia rucoele-
man heidän edestäns/ että Jumala tahdoisi heitä ylös-
valgaista/ niin että he tundisit heidän wääräyden/ ia
läänmäisit heitäns: Niinquin myös se rucous sentäh-
den on Etanian sisälle wedetty/ että Jumala caidei
erpyäiset/ ia wäärän oppin haucutetut palataisi ia
tallella tuottast.

III. Opeme/ että turhan cunnian pyyndö on sw-
ri syndi/ iota caidei Inhimiset pitä wältämän ia car-
taman. Ja ne iotta seisovat turhan cunnian/ corkian
wallan ia wirgan iälken/ ia eij tahdo tytyä siihen/ io-
hon Jumala heitä on säättänyt/ ne tekevät swren syn-
nin ia wetäwät Jumalan wihan ia rangastoren hei-
dän ylikens/ niinquin meille on monda Esimerkkiä
sen päälle. Lucifer oli algusta luotu Jumalalda py-
häxi ia wiattomaxi Engelixi/ mutta eij hän tahtonut
siihen tytyä/ mutta tahdoi wielä corkiamalle/ ia sen-
tähden sekä hän/ että hänen Engelins syöstin alas
Taiwast Helvettin/ cusa he ovat sidotut itancaidisen
Pimeyden cahleilla. Niin myös meidän Esiwanhem-
bam/ Adam ia Ewa olit Jumalalda luodut hänen
oman Euvans iälken/ pyhäxi/ wanhurscox ia Euole-
mattomaxi: Mutta eij he tytyneet siihen/ mutta sen-
tuman Hengen Perkelen haucuturen ia pihityren

*Discimus
ambitionē
esse grande
peccatum.*

Gen. 1.

Gen. 3.

Æster. 7.

cautea / seisoit swreman ia corkeman Eunnian iälken /
 ia tahdoit tulla Jumalan caltaiseri / sentähden he mi-
 staisit Jumalan armon / ia caidei ne lahjat / cuin he
 Jumalalda olit saanet / ia tulit Jumalan wihan ia
 ijancaideisen Euoleman Lapsxi / ynnä caidein heidän
 iälken tulevaistens cansa / ia olisimme caidei ijancaidei-
 sesta sen alla ollet / iollei meidän Lunastaian ia Wa-
 pahtaian Herra Jesus Christus / hänen Pijnans ia
 Euolemans cansa olisimeitä siittä Lunastanut. Sa-
 malmuoto se tapahtui myös Damanin cansa / ioca
 oli swresa Eunniasa Persian ia Medin Euningan
 tytönä / ia eij tahtonut sishen tytyä / wan tahdoi wielä
 ylemä / ia tuli wijsmein Hirsipuhun rippuman. Ja tä-
 sä Evangeliumisa seiso / cuinga Zebedeuren poiat o-
 vat seisonet tämän Maailman catovaisen Eunnian
 iälken / ia eij tahtonet sishen tytyä / että he olit meidän
 Herran Christuxen Opetuslapsxi cuxutut ia ulgo-
 valitut / mutta tahdoit swrixi Herroxi / ia Ruhtinaxi
 täsä Maailmasa tulla / ia sentähden cöwin nuhdellan
 Herralda Christuxelda. Wringätähden pitä meidän
 tytymän sishen / mitä ike cufin on Jumalalda saanut /
 ia eij edemmä eikä ylemmä pyytämän / eikä sen iälkin
 seisoman / senpäälle etten me mahdais langeta Juma-
 lan wihan ia rangastoren alla.

Quomodo
 parentes
 suis liberis
 recte pro-
 spicere de-
 beant.

IV. Opeme tästä / cuinga wanhemmat pitä hei-
 dän Lapsillens oifein edes cakoman / ia cuinga heidän
 pitä oifein murhettiman heidän etteens / monicahdat
 seisovat sen iälken / että he saattaisit heidän Lapsens
 täsä Maailmas swren Wircan / monicahdat swren
 Eunnian / nijnquin Chrylostomus siittä kiroitta sa-

noden:

noden: Alij filijs suis militiam comparant, alij
 divitias, alij honores, nemo filijs suis Deum com-
 parat, perditionem illorum magno precio com-
 parant, salutem autem illorum non dono accipe-
 rent. Se on: Monicahdat edes cagovat Lapsil-
 lens sobasa corkian Nimen / mwtamat riccautta / mw-
 tamat tāmān Maailman cunniata / waan eij yxikān
 sitā cago / cuinga he tuliste oikian Jumalan tundon ia
 pelkon: Heidān cadoturens he ostavat swrella Rahal-
 la / mutta heidān Sieluns autuutta eij he ilman ottai-
 st. Tāmān caltainen Zebedeuren poicain Aiti on
 ollut / ioca on sen iälken seisonut / että hān saattais
 poillens hyvāt päivāt tāsā Maailmasa / swren Eun-
 nian ia corkian Wirgan: Ja sentāhden rucoeli h Er-
 ra Christusta / että hān yhden poian annaist istua hā-
 nen oikialla Kādellāns / ia toisen Wasemalla. Ja
 waikka eij se kielely ole / että wanhimat mahta murhet-
 ei lastens edestä / cuinga he tuliste iohungun Eunnia-
 lisen wircan / iosa he elätäist iħens tāsā Maailmasa
 Eunnialifesta ia Christilifestā / ia P. Pawali sano:
 Ettā ne iotca eij sitā tege / ovat pahemat kuin
 Pacanat / ia on vſeon polſſieldānyet: Nijn cui-
 tengin pitā heidān ensistā ia erinomaisesta sista mur-
 hen pitāmān / cuinga he saattaist heitā oikian Juma-
 lan tundon opeturen ia manauxen kautta / nijnquin
 P. Pawali mana sanoden: Ylōscasvattacat tei-
 dān Lapsen nuhtesa / ia O Erran manauxen can-
 sa. Ja Jumala iħe kāsſte 5 Mosexen kiriaſa / että
 wanhemat pitā opettaman heidān Lapsians / cusa hān
 sano: Nāmāt sanat kuin minā lasten tāmāpäiwā

1. Tim. 5.

Eph. 6.

Deut. 6.

nä/ pitä sinun sydämes päälle paneman / ia Lap-
silles opettaman/ ia siinä puhuman Cõtõna istui-
sas/ Tiellä Käydesäs/ maata pannesas ia ylös no-
stesas/ ia pitä sitoman ne sinun Kätes päälle yhi
Dexi merkitxi/ etc. Näitä manauxia pitä caicki Ju-
maliset wanhimmat seuraman / ia opettaman heidän
Lapsens Catechismuren cappalet lukeman ia oikein
ymmärtämän/ ia siinä heitä harjoittaman/ senpäälle/
että he mahdaisit oppia Jumalata oikein tundeman
ia händä pelkämän: Ja siinä äskein cakoman/ että
heidän Lapsens tulist iohungun Eunnialisen Wir-
caan/ cusa he saisit heidän elatoxens.

Analysis
II. Partis.

Toinen Osa.

Läsimäises Osas saarnattin Zebedeu-
ren poicain Äitin anomisesta: Tästä Toises nyt
Saarnatan meidän HERRan Christuxen wa-
stauksesta heidän anomisens päälle/ cwsa meille on wi-
si Cappaletta.

Objurgatio
Christi.

I. On siinä nuhteesta / iolla HERRa Christus nuh-
tele heitä:

Ei te tiedä mitä te anotte.

Näillä sanoilla HERRa Christus osotta heidän
tyhmydens ia epätaitons/ ettei he isekän tietäneet mi-
tä he anoit/ sen syyn tähden/ ettei he sitä tietäneet/ et-
tei HERRan Christuxen waldacunda ollut tästä Maas-
ilmasta/ mutta että se oli xpi Hengellinen ia ijancalc-
nen waldacunda/ ionga päälle ei pitänyt yhtäkän loppu
oleman. Sitäläkin myös sentähden / ettei he ymm-

märtänet / mikä hänen wirtans piti oleman / nimittäin
se / että hänen piti opettaman ia saarnaman / ia sen-
tähden nuhtelee hän heitä tässä / cuin hän tahdois sano:
Zeidän puhen ia anomisen on sangen Lapslinen ia tyh-
mä / ia sen cansa osotatte / cuinga wäähän te oletta op-
penet minun saarnoistani / engö minä nijsn usein teille
ole sanonut / ettei minun waldacundan ole tästä Ma-
ailmasta / engö ole tullut tähän Maailman sentähden /
että minun pitää Maailmaisten Herrain tavalla hallit-
seman / mutta senpääle / että minun pitää kirstimän
Pijna ia Euolemata caiken Maikman syndein täh-
den / ia colmanden päiwän iällens ylösnouseman Euo-
lemasta / mutta nämät caieki te oletta unhottanet / ia
eij mielenne panneet.

II. On Christuxen kysymisest heidän tygöns :

Woitaco te luoda sen Galkin / ionga mi-
nun pitää luoman / ia caistetta sillä caistella /
lolla minä Caistetan.

Galkin cansa meidän Herran Christus / ristin / tus-
can / waivan ia wastoin käymisen tässä Maailmassa ym-
märtä / nijsquin Psalmis seiso : **WErran kädessä**
on yxi **Galki eli Walla** / täynnä wäkevästä **Wijna**.
Ja Toises Psalmis seiso : **Minä tahdon otta tää**
män terwelisen Galkin. Ja tässä Galkin cansa eij
mitä merkitä cuin risti / tusca ia wastoin käyminen /
cuin ne Jumaliset Inhimiset pitää tässä Maailmas-
kirstimän. Samalmuoto myös Easten cansa ymmär-
tä hän ristin ia tuscan. Ja puhu Herran Christus tä-
ssä erinomaisesta hänen Pijnastans ia Euolemastans /

Interroga-
tio Christi.

Psal. 75.

Psal. 116.

ionga hänen piti kärkein Maailman syn-
dien edestä. Ja tahto meidän HERRA Christus sen
cansa luovutta nämät cari hänen Opetuslastans ia
heidän äitins / siinä Lihalisesta ia turhasta aiatoxesta/
cuiin heille oli Messiaxesta ia hänen Waldacunna-
stans. Ja tahto hän niin palio sano: Et luuletta
Messiaxen waldacunnan olevan aialisen ia Maail-
malisen waldacunnan / cusa teidän pitä oleman / sw-
ret Herrat ia waldamiehät: Mutta teidän pitä sen
tietämän / että minä olen teitä sentähden cunnut / et-
tä teidän pitä opettaman / ia saarnaman Evangelii-
min ymbäri Maailman / ia eij (niinquin te aiattelet-
ta) Hallikseman tässä Maailmas: Ja minä sanon
teille / että minū waldacundani meno on tämän caltai-
nen / että ennen cuiin iocu taite stane tulla / pitä hänen
ensistä risti ia caikinaista waiva swru ia wastoin käy-
mistä kärkein: Sentähden kysyn minä sijs teille /
jos te woitte iuoda sen Calkin cuiin minun iuoman pi-
tä / ia kärkein sen Pijnan / cuiin minun kärkein pitä.

*Responsio
eorum.*

III. On Jacobaxen ia Johannexen wastau-
xesta HERRAN Christuxen kysymisen päälle.

Me woimme.

Nämät cari Opetuslasta / wastawat kyllä rohlia-
sti HERRA Christusta / ia sanovat / että he woivat
iuoda sen Calkin / ionga hänen iuoman piti / ia sen cans-
sa osottawat heidän tyhmydensä / eikä taida tuta hei-
dän heikouxtans / eikä aiatella / cuinga työlläs on
iuoda HERRAN Calki. He ovat niin sofiat heidän a-
nomisesans / että he caiki lupawat tehdä / ios he wai-
voin saiste istua xpi oikialla / toinen wasemalla Kädele

lâ hänen waldacunnasans. Nijnquin he tahdoiste sano: Herra/ me olemme walmie kârsmân risti/ tusca ia waiva/ ios sinâ waivoin annat meille / mitâ me olemme sinulda anonet / ia meitâ nijn ylöscorgotat/ että me saamme olla sinua lähin sinun waldacunnasas/ caikein swremmasa ia corkemasa wirgasa. Näin he puhuit swresta heikoudesta ia sokeudesta swnsa cansa/ wan sydän ei sijtâ mitäkân tietänyt. Jos he olisit tahonet oikein wastata/ nijn heidän olis tullut näin wastata: Herra / sinun Ealkis on carvas ia castera iuoda / iota emme me ihe woimastamme woi tehda/ waan ios sinun hyvä tahtos nijn on / että meidän pitâ risti ia tusca kârsmân/ nijn me tahdomme kârsiâ sinun apus ia woimas cautta / nijn palio kuin meille mahdolinen on/ia sinâ Herra meille woima annat.

IV. On sijtâ ennustoresta / kuin Herra Christus tâsä näiden Opetuslasten ristikistâ ennustapi:

Hän sanoi: Minun Ealkin tosin teidän pitâ iuoman / ia castettaman sillä castella/ iolla minâ Castetan.

Meidän Herra Jesus Christus ei järkästy heidän päällens heidän ansions iälkin / mutta kârsti heidän heikouuttans/ ia wasta heitâ ei heidän tyhmydens/ mutta hänen hyvydens ia laupiudens iälken suloisesta: Minun Ealkin tosin pitâ teidän iuoman / ia castettaman sillä castella/ iolla minâ Castetan. Nijnquin hän tahdois sano: Te minun hyvät Opetuslapseni swresta teidän kerscatta/ että te woitta iuoda sen Ealkin ionga minun iuoman pitâ / ia castettaman sillä Castella / iolla minâ Castetahan/ cuitengin

IV.
Predictio
crucis horis
duorum
Apostolorum.

Esa. 63.

Psal. 69.

2. Tim. 3.

V.

Recusatio
petitionis
horum duo-
rum disci-
pulorum.

se teidän kerstauxen on tyhiä: Se kyllä tosi on/ ia minä sen myös myötä annan / että teidän pitä kārsta-
mān risti/ tusca ia wastoinkäymistä täsä Maailmas
minun nimeni tähden / ia eij monen Wuoden perästä
saatte sen kiufata ia nähä todexi / waan cuitengin sen
ristin/ Pijnan ia Euoleman/ cuin minä kārstin/ ette te
woi kārsta: Sillä se on teille mahdotoin / ia minun
yrināns pitä sen kārstimān/ ia yrināns pitä minun pols-
keman wiina Presstin/ ia eij yrifān minun cansani/ ia
eij yrifān weli taida toista lunasta / ia Jumalan cansa
sovitata. Mutta teille pitä oleman kārstmistä täsä pa-
hasa ia Jumalattomas Maailmasa/ ioca teitā ia caic-
kia minun Opetuslapstani wiha ia waino / ia wijsmein
surma ia tappa: Ja eij waivoin teitā / mutta caicci-
nistā iocca tahtovat Jumalifesta elä Christuxes Jesu-
res/ heidän pitā waiva kārstimān. Nijnquin he myös
sen todexi löysit/ cosca Jacobus Niccolla leicattin/
ia Johannes palawasa Oliusa keitetin.

V. Ja wijsmeinen Eappale on kieldö heidän anoz-
misens päälle.

Mutta istua minun oikialla Kädellānt
tatska wasemalla/ eij ole minun andaminen/
mutta toille se on walmistettu minun Isäl-
dānt.

Näillä sanoilla meidän Herras Jesus Christus hä-
nen Opetuslapstidans Jacobuxelda ia Johannes
xelda / ia heidän Aitildāns sen peräti poiskielä/ ia
sano ettei se ole hänen wiricans / eikā sitā waarten ole
eullut Maailman/ että iacaman heille Maailmalista

Herrauts

Herrautta / eikä myös hänen wircans ollut se / että
hän hänen alendamisens aicana piti Sugun tähden
iacaman heidän wälillens istuimita Taimasa / oikialle
taida wasemalle Kädellä : Mutta se on walmistettu
minun taivaliselta Isäbdäni / ioca myös armostans on
ne plogoswalinnut ioille hän sen tahto anda.

Opeturet toisesta Osasta.

I. **O** Peme tästä / että Inhimiset ovat
luonostans niin heicot / ettei he tiedä mitä
he anovat / niinquin meidän Herran Chris-
tus tässä Evangeliumis sano. Ja P. Pawall sano :
En me tiedä / mitä meidän rucoelemen pita /
mutta itzehengi manapi hywä meidän edestän
sanomattomilla huocauxilla. Ja moni Inhimis-
nen / ano Jumalalda usein sitä / cuin heille on enämin
wahingori cuin hyödytöxeri : Niinquin nämät caxi
Opetuslasta anoit Herralda Christuxelta swria ia
corkeita. istuimita tässä Maailmas / ioca cuitengin oli
turha ia eij auttanut ijancaidisekka / eikä olis heille ol-
lu hyödytöxeri / waan wahingori enämin : Moni on
ioca ano Jumalalda swria tavarata / ioca cuitengin
tulist hänelle wahingori ia pahoin sen käyettäist / heku-
man elämän / plönsydömisens ia iuomisens / coreuden / ia
muiden syndein cansa. Ja moni / ioca on iongun ris-
tin / ia rasean taudin taida muun waivan alla / ano
Jumalalda helppo ia pyytä päästä siitä / ia eij cuiten-
gan tiedä / ies se on hywäxi hänelle : Sillä monda on
niitä / että cosca he pääsewät siitä / niin he tulewat pa-

Loci Com:

II. Partis.

Monemur

homines

natura tam

stupidos

esse, ut ipse

ignorent

quid petant

Rom. 8.

1. Iob. 5.

hemari ia Jumalattomari / ia olift se heille parembi/
että he olift sen ristin alla. Sentähden pitä meidän
rucourisamme cahomon / ettei se ole meidän Eihälfen
tahdon / waan Jumalan tahdon iälfen / ioca parhain
meidän tarpeem tiettä / ia niijn andacam caicki Afiat
hänen haldums / niijnquin HErra Christus ike on mei-
tä opettanut rucoeleman / sanoden: Oikou sinun
tahtos / niijn Raasa cuin Taivasa. Näin se Eu-
ningalinen Propheta Dawid on rucuellut / cosca hän
pakeni poicans Absolonin edestä / ia Zadoch ynnä
Leviterein cansa saatoie händä cambaden HErran

2. Sam. 15.

Archij / ia sanoj. Jos minä löydän armon DEr-
ran tykönä / niijn hän anda minun tälla iälfens / ia
anda minun saada nähdä hänen ia hänen Duo-

Matth. 8.

nens. Mutta jos hän sano: Että sinä ole minulle
otolinen / tässä minä olen / tehän minun cansani /
cuin hänen tahtons ia suofions on. Näin se Spi-
talinen Nies myös rucoli sanoden: DErra jos
sinä tahdot / niijn sinä taldat minun puhdista. Ja

Matth. 26.

meidän HErra Christus ike on näin rucuellut: Jkä/
jos mahdollinen on / niijn mengän tämä Ealki
pois minun tyköni: Mutta cuitengin / etj niijn
cuin minä tahdon / waan niijn cuin sinä. Näin pi-
tä myös meidän andaman igem Jumalan tahdon
alla.

Discimus
quam sint
homines
audaces &
animosi
in rebus se-
cundis.

II. Opeme / cuinga rohkia ia wahwa Inhiminen
on olevanans / cosca hän wielä on omalla ehdollans / ia
eij ole yhtiäin tusca wielä kārstige / silloin hän caicki
käke tehä ia wida / niijnquin nāmät Zebedeugen
poiat Jacobus ia Johannes ovat tehnet: Cosca

HEr.

Herra Christus kysyi heille / jos he voit iuoda sen
 Ealkin/ cuin häneu piti iuoman / wastaisit kyllä roh-
 kiasiti/ ia kerscaisit voivans sen suoda. Nijn myös P.
 Petari teli/ cosca Herra Christus sanoit: Tänä
 yönä te calcki pahennoren karsittä minun täl-
 ten / wastaisi rohkiasti: Jos calcki mwt pabe-
 naisit / en cuitengan minä itkänäs sinusta pabe-
 ne: Ja waikka minun pidäis sinun cansas Euoleman/
 en cuitengan kielläsi minä sinua. Joca kerscaus cui-
 tengin cohta turhan raukeis/ ia sinä samana yönä
 coline kerta kielsi hänen. Ja tämän caltaiset ovat
 caickt Inhimiset luonostans / ia ovat myötäläymises
 rohkiat nijnquin Jalopeurat / kakevat caickt tehda ia
 voida/ mutta cosca iocu wastoinkäyminen / risti ia tuse-
 ca päälle tule/ nijn caickt se rohkeus pois lange ia tyh-
 iäxi tule. Sentähde ei pidä yrittän luottamā ike pääl-
 lens/ eikä oman wäkens ia woimans päälle/ ioca pian
 kyllä taita pettä. Ja waikka Hengi walmis on / nijn
 Lijha cuitengin on heikko / nijnquin Herra Christus
 sen ike todista/ mutta meidän pitä rucoelemen Jumal-
 lata/ että hän meille lainaist woiman: Sillä ilman
 hänen aputans/ emme mitäkän taida/ nijnquin Herra
 Christus sano: P. Johanneksen tykönä: Ilman
 minua että te mitäkän woi tehda. Ja P. Pawali
 sano: Jumala on / ioca teissä waicuttapi sekä tah-
 don että myös tiedon / hänen hyvän suosions
 idlkin. Näitä pitä meidän tässä oppeman ia tietä-
 män / ettei me mitän ilman Jumalan armo ia apua
 woi eli taida/ erinomaisesta Hengelissä Alisoisa. Jos
 me iotakin hyvä tahdomme tehda eli matkan saatta/

Matth. 26.

Job. 15.

Iacob. 4.

nijn me sijhen Jumalan apua tarvikemme. Sentähden sano P. Jacobus: Te iotca sanotta / tänä pänä taicla huomena mengäm sijhen eli sijhen Caupungin, ia wiettäkam sijnä yhden Wuoden / ia cauppa tehkam / ia woittacam / ia ettei te tiedä mitä huomena tapahtupi. Sillä mikä teidän elämän on? Yri tomu / Se on: Joca wahan aica pysy pi / ia sijte poisca topi. Sentähden / pitä teidän sanoman: Jos me elämme ia Jumala tahto / njn me tahdomme tehda seä eli tätä.

Discimus
nos cruci
& calami-
ratibus esse
subjectos.

Luc. 9.

III. Että Herrä Christus täsä sano: Minun Callin pitä teidän suoman: Sijtä me opeme / etä meidän ia caickein Christilisten Inhimisten pitä karsimän täsä Maailmasa risti / tusca / ia wastoinkäymistä: Sillä eij se ole sanottu waiwoin nissle cahdel le Opetuslapsille / Jacobuxelle ia Johannerelle / mutta caikille Christityille / iotca Herrä Christusta tahtovat seurata. Nijnquin Herrä Christus toisee paicas sanopi: Joca minua tahto seurata / hän kieldäkö itzens / ia ottaکان hänen ristins ia seurata minua. Sillä ioca Dengens tallela pitä tahto / hänen pitä sen cadottaman / mutta ioca mista Dengens minun tähteni / hänen pitä sen idallens saaman. Nijn myös P. Pawali sano: Calce ki ne iotca tahtovat täsä Jumalifest ia Christilifest elä / pitä karsimän waiwa. Zämä tosin on cova ia cauhia Inhimisten edes / että heidän pitä karsimän risti ia tusca / ionga päälle eij muuta loppua ole kuin Euolema täsä Maailmasa: Sillä Inhiminen on njn suonostans / että hän tahdoisi elä ilosa ia hecumasa /

täsä

tästä Maailmasa ilman wastoinkäymistä / eikä sitä
 taida aiatella / mitä wahingo hänelle siitä olisi / niin-
 quin meidän Esivanhembamme Adamin ia Evan
 Esimerkki kyllä osotta / iotca langest rascaan ia Euro-
 levaisen syndin / ia söyt sen pwn Hedelmästä / cuin
 Jumala oli heille tiedänyt / silloin cuin he wielä olit
 Paradissis / Ilosa ia Riemusa. Ja Dawid Eunin-
 gan Esimerkki sen todista / cuinga walmis Inhiminen
 on syndin langeman / cosca hän myöskä käymises on :
 Sillä cosca hänelle oli Sota wiholisten cansa / niin
 hän oli Jumalinen / mutta cosca hän oli lewosa ia rau-
 hasa / ia ei murhesta mitään tietänyt / niin hän lan-
 geist cohta Eurolevaisen syndin / sekä Mies tappo-
 että Huorutten. Ja niin se tapahu caidein Inhi-
 misten cansa / että cosca myöddin käymys on / niin he
 ovat ilman pelgota / ia langevat syndijn : Mutta
 wastoinkäymises he ovat Jumaliset ia cartawat syndi.
 Sentähden Jumala ioca caidei parhain tietä / ia ym-
 mästä myös mitä Inhimisten parhain sopi / anda In-
 himisen päälle toisnans tulla riftin / waivan ia was-
 toinkäymisen. Senpäälle / että hän Eläisi Jumalan
 pelgosa / wältäisi ia cartaisi syndi. Sentähden tule
 meidän otta hywäxi mitä Jumala meidän päällem
 pane / eikä sitä pahoxman / tietten / että se tapahu
 meidän hywäxiem / ia Jumala myös sen cansa teke yh-
 den hywän lopun / niinquin P. Pawali sano : Ju-
 mala on waca / ioca eh salli teitä Eiusatta ylitze
 teidän wolman / waan hän tekepi myös ynnä
 Eiusauxen cansa lopun / että te woisittä Eärsiä.

Gen. 3.

2. Sam. 11.

1. Cor. 10.

IV. Opeme / että se isancaideinen Elämä anne-

Discimus

*eternam
vitam dari
nobis ex
gratuita
misericor-
dia divina.*

*Eph. 1.
Rom. 6.*

Rom. 3.

tan meille / ia caidille ulgossalituille / Jumalan sulasta armosta ia laupiudesta: Sillä Jumala on meitä siihen ulgossalinnut / ia sen meille walmistanut / ennen kuin Maailman perustos laetettu oli. Eij tåhån mitäkån auta Inhimisen ansto / eikå hyvåt työt: Mutta se tule Jumalan armosta / meidån HERRan Jesuxen Christuxen tåhden / ioca hånen Pijnallans ia Euolemallans on sen meille ansainnut. Ja P. Pawali sano: Ettå ijancaickinen Elämä on Jumalan lahia Christuxes Jesuxes. Sentåhden myös P. Pawali Apostoli / niijn usein kuin hån puhu siistå ijancaickisesta Elämästä / ia Inhimisen wanhurscausdesta / ulgos sulke siistå peråti Inhimisen oman anston / ia sano / ettå eij yriksån taida Lain tōiden cautta wanhurscaxi tulla / niinquin hånen Epistolasans Romarein tygō seiso: Eusa hån sano: Ettel yriksån Liha taida Lain tōyden cautta wanhurscaxi tulla Jumalan edeså. Ja anda myös siinä samasa lugusa sen tietå / custa ia mingåtåhden se wanhurscaus culepi / eusa hån sanopi: Ettå Jumalan wanhurscaus tule meidån HERRan Jesuxen Christuxen ansiosta / caickein tygō / ia caickein päälle iotca uskovat. Sillä hån sano: Eij heille ole yhtåksån erotusta / he ovat caicki syndiset / ia eij ole heille mitäkån kerscamista Jumalan edes. Ja tulemme ilman ansiota wanhurscaxi / hånen armostans / sen lunastoren cannta ioca on tapahtunut Christuxes Jesuxes. Ja päättå P. Pawali tåmån opin naiden sanain cansa: Niijn me sen totena pidåmme / ettå Inhiminen tule wanhurscaxi ilman tōi

tä / ainoasta vson cautta. Ja Galaterein tygö
 sano hän: Me tiedämme sen / ettei Inhiminen
 tule wanhurskxi Lain töidē cautta / waan Vscō
 cautta Jesuren Christuxē pädälle. Niin me myös
 Vscomme Jesuren Christuren pädälle / että mei-
 dän pitä wanhurskxi tuleman Vson cautta
 Christuren pädälle / ia eh Lain töyden cautta.
 Näistä P. Pawalin Apostolin sanoista ia todistorista
 me nyt ymmärdämme / että se wanhurskaus / ia se ijan-
 caickinen Elämä tule meille Jumalan sulasta armosta
 ia laupiudesta / Vson cautta Jesuren Christuren
 pädälle. Jolle ainoalle olcon ylimäinen ylistös /
 kistos ia cunnia ijancaickisesta niin ijan-
 caickiseshen. Amen.

Pyhän Bartholomeuxen Pääwäkä.

Evangeliumin Kirioit- ta P. Lucas XXI. Lugas.

Sin tuli riijta heidän
 wälillens / cuca heistä piti
 swrin oleman. Niin sanoi
 Jesus heille: Maailmaliset
 Cuningat wallitzevat / ia ne
 Waldamiehet cutzutan Armoliseri Her-
 roiri. Mutta että te niin / waan cuca teis-

tä swrin ombi / se olcon nijnquin nuorin:
 Ja ioca ylimäinen ombi / se olcon nijnquin
 Palwelija. Sillä cumbi swrembi on / Se
 ioca Attrioitze / taicka se ioca Palwele:
 Eikö se ioca Attrioitze? Mutta minä olen
 teidän testellän / nijnquin Palwelija. Mut-
 ta te oletta ne / iotca minun kiusaurisani py-
 syitte minun cansan. Ja minä saadän teille
 waldacunnan / nijnquin minun Isäni sa-
 si minulle / että teidän pitä Syömän ia Juo-
 man minun Pöytäni päälle / minun wal-
 dacunnasani / ia istuman Istuimella / ia
 Duomitseman caritoistakymmendä Isra-
 elin Sincucunda.

Exordium
 à statu dis-
 cipulorum
 Christi ig-
 norantium

S Osea me / hywät Christityt /
 wisusti cakelem HErran Christuxen
 Opetuslasten ia heidän menons pääl-
 le / nijn cauwan cuin he HErran Chris-
 tuxen tykönä tässä Maailmas ovat ol-
 luet / ia cansakäymistä pitänet / nijn
 me löydämme että heisä on ollut swri heikous / ensistä
 eij he ole ymmärränyt HErran Christuxen waldacun-
 nan menoa / lüulie sen olevan yhden Maailmalisen
 waldacunnan / ia olie siinä erhetyses aina / eikä siinä
 pois luopunee / waikka cuinga usein ia palio HErra
 Kristus heitä siinä opetti. Sitäläkin seisoi he tässä
 Maailmas swren Eunnian ia corkian Wirgan iäskän /

iocainen on tahtonut heistä ylin olla / ia siinä kessenäns
ovat campaillet ia riidellet / niinquin P. Lucas tämän
päiwäises Evangeliumis siinä kirjoitta: Niin että
Herra Christus heitä sentähden nuhtelee / ia mana
heitä nöyryyten / kaste heidän olla alamaiset toinen
toisellens hänen Esimerkilläns / ioca oli heidän kessel-
läns niinquin xri Palvelia. Ja niin palio / cuin tä-
hän P. Bartholomeuxen tule / iosta tämän Päi-
vän päälle Juhla ia muisto pidetän / on hän ollut xri
meidän Herran Jeesuksen Christuksen Opetuslapsista /
ia kahdesta toistakymmenestä Apostolistä / ia merkitse
niin palio cuin Ptolomeuxen poica: Sillä Bar-
Debrean kielessä on niin palio cuin xri Poica. Mut-
ta mikä Mies se Ptolomeus hänen Isäns on ollut /
ei Evangelisterit siinä mitään tietä anna / ei myö-
s Wanhat Kirjon Opettajat yhdellä muoto hänestä
kirjoita / monikahdat sanovat / että hän on ollut xri
Gotamies / monikahdat sanovat hänen ollen Cala-
miehen: Mutamat kirjoittavat / että hän on ollut
Euningalifesta Sugusta. Cosca se Pyhä Hengi De-
luntain Päiwän päälle oli tullut caicein Apostolitten
päälle / ia mwt Apostolit he eriste ymbäri Maailman
Saarnaman Evangeliumi: Tuli Bartholomeus
Judean / ia siinä saarnasi Evangeliumi / niinquin
Eusebius siinä kirjoitta cosca hän oli tullut Judean /
niin heidän Epäjumalans ionga Nimi oli Astaroch,
ia xri toinen Epäjumala Berith Nimellä tuli my-
käxi / ia ei mitään wastauksa taitanut anda. Tämä
sama Bartholomeus Apostoli on aianut vlgos sen-
saastaisen Hengen Perkeleen nystä / ioca oli riipatur /

ia myös Cuningan Astyaggin Welien Polynnijn
 Tyttärestä ioca myös oli riivattu / ulgos aioi Perkes-
 sen. Ja sen tilan kautta selä Polijnnus / että hänen
 Waimons / ia Lapsens tulit käätyri oikean Vskon / ia
 annoitheidäns Castetta. Cosca nijnen Epäiimalis-
 ten Papie saie culla mitä tapahetunut oli / merie he
 Cuningan Astyaggin tygö / ia cannoit P. Bartholo-
 meuxen päälle / ioca annoi hänen pahoin lyödä / ia
 wijmein annoi hänen nylkiä / ia sijte pään pois haca-
 ta / ioca on tapahetunut cahderen kymmendä Wuos-
 na iälkin HErran Christuren syndymän / sijtää cuin
 hän oli neliä kymmendä ia crost Wuotta saarnanut
 Evangeliumi.

Propositio
 constat
 duobus
 partibus.

Tämä Evangelium iaetan kahden Osan.

I. Same culla Opetuslasten riisdasta / cuca heis-
 tä swrin piti oleman.

II. Cuinga HErra Christus sen riidan heidän
 wälilläns on ratkaisnut.

Ensimmäinen Osa.

Analysis
 I. Partis
 Tres conti-
 nens cir-
 cumstan-
 tias.

I.

Circum-
 stantia Tem-
 poris.

U Jn palio cuin tähän Ensimmäisen O-
 san tule / on meille täsä colme Astan haara.

I. On sijtää Astasta / cosca tämä on tapah-
 etunut :

Nijn tull yxi rista heidän wälilläns.

P. Lucas kirioitta wäähä ennen näitä sanoia /
 että sijte cosca meidän HErra Jesus Christus oli iäl-
 kin Ehtolisen saatänyt Altarin Sacramentin / ia pu-
 hui Judasta Ischariotista ioca hänen piti pettä-

män/ ia sitte cuin se aica lähestyi / että hänen piti kjs-
ni otettaman: Silloin tämä rista on nosnut heidän
wälillens. Græcan Textis seiso se sana *φιλονεικία*, ioca
merkitse yhta cova rista/ ia campausta/ ioca ulgos kây-
pi wihaifesta sydämeistä / ia coviä sanoilla puhuua
keskenäns/ sillä iocainen tahdoi heistä ylin olla. Ja
on se sangen camala / että silloin cosca Herra Chris-
tus aiatteli hänen Pijnans ia Euolemans päälle / ia
sistä puhui/ että se rista Herraudesta ia wallasta/ piti
silloin tapahtuman.

II. Aflan haara on niistä personaista/ toinen sea-
sa se rista on ollut.

Heidän wälilläns.

Se on/ HErran Christuren Opetuslasten eli
Apostolitten wälillä/ iotca hän oli ulgoswalinut saar-
nawircan / nijnen nimittain Apostolitten wälille on
tämä rista ollut/ ia on heistä ollut swri heikkous ia sydä-
men sokeus/ että he silloin riistelet/ cosca heidän Her-
rans ia Westarins walmisti hänen Euoleman cam-
pauksen/ ionga hänen piti karsimän caiken Maailman
syndein edestä / ia piti erimän pois heistä täsä Ma-
ailmas. Silloin olit heille kyllä mwa ollut tekemistä/
heidän piti aiatteleman nijnen sanain päälle / cuin
Herra Christus sanoi heille/ cosca hän oli pesnyt hei-
dän iascoians/ia oli kästetty/ että heidän piti pesemän
keskenäns toinen toifens iascoia/ ia Palweleman tois-
nen toifans / piti heidän myös aiatteleman sen Pij-
nan ia Euoleman päälle / ionga Herra Christus piti
karsimän heidän ia caiken Maailman edestä/ mutta he
olit niin sofiat ia tyhmiä/ ettei he taitaneet sitä tehdä.

II.
Circum-
stantia
personarū
liigantiū.

III.

Ohje^{sum}
contentio-
nis.III. On siinä Aika / mistä heidän rihtans on
ollut.

Cuca heistä piti swrin oleman.

Ei he tässä siinä puhu / cuinga heidän pitä ehimän
Jumalan Eunniata / ia vscolisesta saarnaman Eua-
geliumi / ia sen cautta monda saattaman Jumalan
tundon ia oikian Vscen / ia cuinga heidän piti Palves-
leman ia racastaman toinen toistans / mutta rihtelevät
teckenäns / Cuca heistä piti swrin oleman **D**Er-
ran **C**hristuxen waldacunnasa / ionga he luult
olevan Maailmalisen / ia olit siinä aiatores / että hä-
nen piti sen nyt ylös rakendam / niinquin Apostolie-
ten tegosa seiso / että cosca **H**Erra **C**hristus oli heitä
cogonut iälfin hänen ylösnousemisen / on kätkenyt /
että heidän piti oleman Jerusalemis / ia odottaman
Isän lupauksa / niin he kysyit sanoden : **H**Erra / nyt
kös ylös rakentat sen Israelin waldacunnan. Joca-
nen tahdoi olla ylinä / ia ei yrikän tahtonut toinen
toisen myötä anda / eikä toisen alla olla / ei he sen
päälle aiattellet / että he olit ollet ennen Rõyhät Eala-
miehet / ia Ealan pydyillä ihevo elättänet / eikä Her-
raudesta ia Wallasta miekän tietänet : Ei he myös
aiattellet nyt sen wirgan päälle / iohonga he olit cuku-
tut / nimittäin saarna wircan. Mutta caidi heidän
aiatoresns lävi sen päälle / cuinga he taiste tulla swren
ia corkian wircan tässä Maailmasa / ia ihecukin tahdoi
olla **H**Erra **C**hristusta lifin hänen waldacunna-
sans. Ja siinä he ovat riidellet teckenäns / ia oli se sw-
ri heikous **H**Erran **C**hristuxen Apostoleisa / iocca cui-

Añ. 1.

tengin

tengin io neliättä Aiaistaidä olit hänen Schoulufans
euullet hänen oppians ia saarnoians.

Opeturet ensimmäisestä Esasta.

I. **O** Deme täsä Inhimisen luonō heickou-
desta / ioca aina walmis on syndijn ia pahut.
ten / ia erinomaisesta coreutten / ia seisō tä-
män Maailmalisen turhan Eunnian iälkin / ia on se
syndi nijn swresta Inhimisen sydämen astunut / että
myös ne pyhät Inhimiset ovat sen cansa saastautetut
ia tahratut ollet / nijnquin täsä meille on Esimerkki
meidän HErran Christuren Apostoleisa / cuinga co-
reus oli heidän sydämens sisälle ottanut / että iocainen
tahdoi olla swrin ia ylimäinen HErran Christuren
waldacunnasa / ia eij pitänyt sitä salaisesta tykönäns /
mutta myös swri rista nousti ylös heidän wälillens /
cuca heistä piti swriman oleman / ia cuitengin sillä het-
kellä olit pitänet HErran Ehtolista / ia nautinet HErran
Christuren pyhän Armin ia Weten / ionga hän
iße heille oli andanut Leiwäsä ia Wijnasa / ioca hei-
tä olist pitänyt manaman Christilisen rakautten ia
sowindon. Erinomaisesta myös sentähden / että
HErra Christus silloin puhui heidän edesäns / hänen
Wijnastans ia Cuolemastans / ioca hänelle edes seisoi
Jerusalem in Caupungisa : Ja on sitä swrembi ihme /
että he sen tegit / iotca olit Röyhät Calamiehet ollet /
ia olit cikutut saarna wircan / ia seisoi tämän Ma-
ailman Eunnian / Herrauden ia Wallan iälkin / ia
tahdoi cikutta Amolisexi Herroxi / ia tahdoi nyt

*Loci Com:
I^a Paris.
Monemur
hic de na-
tura hu-
mana im-
becillitate.*

aia swren Hingistön päälle / iotca ennen olit ialan
 käynnet / ia iotca olit ennen Asuncet Calamaioisa / taht-
 tovat nyt suurisa Linnoisa asua. Näin swrestti on Co-
 reus heidän sydämeens astunut / iosta me näemme ia
 ymmärdäin / että ne pyhät Inhimiset myös sen syn-
 nin cansa ovat saastautetut. Ja sentähden sano Da-
 wid. Että caickei pyhät Inhimiset pidi rucoeles
 man syndein anderi saamista. Ja toises paicas sa-
 no hän : O Erä aläkäy oikeudella sinun Palwe-
 lias cansa / sillä ettei sinun edessä ykizän Elävä
 ole wanhursas.

Psal. 32.

Psal. 143.

Discimus
 ambitionē
 infinita
 mala exci-
 tare, cum
 in rebus
 politicis,
 tum Eccle-
 siasticis.

II. Opeme / cuinga swren wahingon Coreus ia
 turhan Cunnian pyyndö caickein Inhimisten seasa
 matcan saatta / sekä Maailmalises että Hengelises
 säädysä. Maailmalises säädysä se matcan saatta sw-
 ret riidat ia tappeluxet / swret ylgostegot / ia wijsmein
 coco Ristin ia Maacunnan hävitören. Sillä cosca
 yxi Esiwalda Coreudesta ia Ahneudesta nosti Sodan
 toisen päälle : Toinen taas nosti sitä wastan ia tahto
 wastata edestäns / nijs sitä seura swri ia merkillinen
 wahingo molemin puolin / ia tapahui se usein Jumal-
 lan oikean Duomion iälken / että se ioca ilman syytä
 Coreudesta toisen päälle Sota nosti / ia seiso toisen o-
 man ia Maacunnan iälken / cadotta / ia tule häpiän
 alla / nijsquin se tapahui Xerxen Persian Cunin-
 gan cansa / ioca ilman syytä ainoasta ylpeydestä nosti
 Sodan Græcian Maacunda wastan / ia meni sinne
 swren sanomattoman Sotawäen cansa / sillä toiwolla /
 että hänen piti woittaman alans sen Maacunnan :
 Mutta Jumala ioca sano / Eij sinun pidi pyytämän

sinun

sinun Eähimäises Luonetta / nijs laitti / että hän
mistaiscaidi hänen Sotawäkens ia Sota Hahtens/
ia on hän ike wähiſä hengisä pääsnyt pakoön/yhdē wä-
hän Wenhen canſa. Ja meille ike Eotona on Eſti-
merkiä ſen päälle/cuinga monet ſociwat tämän Knot-
zin Riſkin päälle cuin me aſume / Juutiſt yhdeldä
puolelſda/ Wenäläiſet toifelſda puolelſda / Puolacat
colmanelſda haralſda / nijs että tämä on pandu nijs/
quin yhdexi maaliſi heidän etteens/ionga päälle he ai-
na ambuat ia pyydäiſt Riſki cappaleſ alans/ yxi yh-
deldä culmalſda / toinen toifelſda: Sentähden että
Jumala on hywäſti ſtugnanut tämän Cuningan Riſ-
kin enſiſtä häne Pyhän ſanans/ ia ſen oiſean ia puhtan
ſelſiän Evangeliumin opin canſa / ia ſitäläiſin myös
monen Maailmalifen lahian / **Dopia** Wuorten/
Cupar ia Rauta Wuorten / nijs myös monen
mryn Riſtan ia Maan Hedelmän canſa. Mutta
meidän tule Jumalata ſijetä / ioca tähän aſti on coco
tämän Cuningan Riſkin / ia caicti ſen aſuwaiſet / hä-
nen woimalifen warieluxens alla pitänyt / että mei-
dän wiſholifen ovat häpiän canſa tacaperin menneet:
Ja rucoila/ että Jumala wielä edespäin warieliſi ſe-
tä meidän Armoliſen **DErran** ia Cuningan / että
hänen armonſ Alamaiſet / ia annais woiman heitä
aina waſtan ſeiſo. Samalmuoto myös Hengeliſiſä
ſädyhiſä Coreus ſwren wahingon ia paſio pahutta mat-
can ſaatta/ ſillä coſca opettaiat coreudeſta eſiwät cma
Cunniatans / ia ſen iäläiſin ſeiſovat / nijs Jumalan
Cunnia tule unhotetuxi/ ia eiſ yxiſän ſen iäläiſin ſeiſo:
Joſta nouſe ſwri Riſtä ia eripuraiſus / nijsquin ſano-

tan: Inter superbos nulla est concordia, Se on/
nisten Coreitten wälillä eiä taida olla yximielisys. Ja
Basilius otta yhden wertauxen Haari miehistä/ iotca
riistelevät kessenäns cosca swri ia cova tuulispää tule/
cuca ensin pitä Meren hyppämän/ sillä sen kautta io-
cainen unhotta hänen-cappalens / iohonga hänen pitä
rupeman / ia sen kautta vpottavat sekä heidän is-
että coco Häiden ia Ealun Meren pohian: Nijn
myös cosca opettaiat ia Saarnamiehet kessenäns rijs-
televät/ nijn iocainen unhotta hänen wirgans/ ia Ju-
malan seuracunda sen kautta saapi swren wahingon/
nijnquin P. Lutherus sano: Cosca iocu Saarnas-
mies tule cortari nijn hän cohta on walmis wä-
rämoppin langeman. Sentähden pitä caidi sekä
Maailmaliset että Hengeliset wältämän Coreutta ia
caidinaišta Riista/ senpäälle/ ettei hän sekä ikens/ se-
kä muita saattaist wahingon. Sillä nijnquin se Pa-
cana wiissas Mies Plato sanopi: Maxima mala, non
aliunde, quam ex superbia & cupiditate conten-
tionis oriuntur: Caiden swrin wahingo ia pahuus/
tule Coreudesta ia Riidasta.

Monemur
auditores,
non debere
offendi con-
tentione
Ecclesiæ
Doctorum.

III. On tässä yxi opetus ia manaus sanan ewliaio-
sille/ että ios iocu riista ia eripuraisus heidän opetta-
iaittens wälillä iostacusta Astasta tulepi / ettei he si-
pahennosta otaist. Ja waikka seuracunnasa eiä tulisi
riidellä eikä eripuraiset kessenäns olla / mutta cava-
ta eripuraisutta ia riista / ia olla yximieliset ia soveliat
kessenäns / ia nöyryttä toinen toistans wastan Her-
ran Christuren lästyn iälkin/ senpäälle / ettei he pa-
henaišt heidän ewliaitans/ eikä wedäist heidän yligens

sitä pahasti kironusta ia Wee/ iosta Herra Christus
 sano P. Mattheuxen ystönä: Nijn cuitengin iös Matth. 18.
 iocu eripuraisus tulisi heidän libalifesta heideudestans/
 sillä he ovat Libasta ia Werestä nijnquin mwikin In-
 himiset/ ia se wanhursas langepi seigemen kerta Päi-
 wästä/ ei heidän sijä pidä pahennosta ottaman/ nijn-
 quin moni yhmä teke ia sano: Ristelevät Papitkin/
 mixi en meitin mahda rijdellä cansa: Eikä andaman
 syytä Jumalan sanain/ ioita he opettavat ia saarna-
 vat/ mutta oman Inhimisen heideuden/ ia saakaistem
 Hengen Perfelen ioca ne matcan saatta. Ja ei se ole/
 eikä ästen tånäpän ollut/ sillä io wanhasti nijtten py-
 häin wälillä eripuraisus on ollut/ me luemme 1. Mo-
 sexen kirias/ että Abrahamin ia hänen Welien Gen. 13.
 poian Lothin wälillä/ ia heidän Palwelioittens wälil-
 lä on myös rista ylösnosnut. Josephin Jacob Pa- Gen. 37.
 triarchan poian ia hänen Welieins wälille on myös
 swri wiha ia waino ylösnosnut / nijn että he tahdoie
 surmata hänen ia eijennen laakanet/ cuin he myie hä-
 nen pois wieraille Maille. Isachin Patriarchan
 poicain Jacobin ia Esaun wälille on swri wiha ia rista Gen. 27.
 ta ylösnosnut / nijn että Jacobin täydäi paeta pois
 matcans muille Maaille palweleman. 2. Moseksen Exod. 4.
 kirias seiso: Että Moseksen ia hänen Welien A-
 ronin wälillä on myös rista ollut. Ja täsä Evange-
 liumis seiso/ että Herran Christuxen Apostolit ovat
 cöwin kessenäns rijdellet. Nijn myös P. Pawalln A-
 postolin ia Barnaban wälillä on swri rista ylösnos-
 nut/ että he exist toimen toifestans. Nämät P. In-
 himisten esimerkit ei sentäpden tähän sisälle ole we-

deety / että meidän pitä nistä seuraman / mutta että
me mahda n:ne tietä / että nimen pyhäin Inhimisten
wälistä on myös riittä ollut / ia sitä wähemän ihmest
lä ia pahaano, ta otta / ios wielä nyt toistnans nijn ta-
pahuu.

Analysis
II^a Partis.

Toinen Osa.

Sinä Ensimmäises Osas sanottin Apo-
stolitten riidasta / cuin heidän wälikens on ol-
lut Herrandesta ia wallasta: Seura nyt se Toi-
nen / cuinga meidän Herra Jesus Christus on sen riis-
dan ratkaisnut heidän wälistens / ia wetä Evangelista
tähän sisälle neliä todistosta iolla hän tahto asetta hei-
dän riitans.

I.
Argumen-
tū sumptū
à distinctio-
ne officio-
rum politi-
corum &
Ecclesiasti-
corum.

I. On siitä eroituksesta / cui on Maailmalisen ia
Hengelsen Wirgan wälistä:

• Ja sanot hän heille: Maailmaliset Cuning-
gat hallihevät / ia ne toilla walda on heidän
ylizens / cuikutan armoliset Herroixi / mutta
ei te nijn.

Näissä sanoissa Herra Christus edespane colmi-
naiset Aikat.

Dominium
Regum.

I. Että Maailmaliset Cuningat hallihevät / se
on / heille on swri walda tässä Maailmas heidän Alla-
maistens ylizē / ia hallihevät heitä Maailmalisen Lain
ia oikiuden cansa / rangaisevat ne pahat / ia wariele-
vat ne hyvät ia wigattomat. Ja tahto Herra Chri-
stus nijn palio sano: Te seisotte tämän Maailmali-
sen Cunnian / Herrauden ia wallan iälkin / ia ihesu-

fin

fin teistâ tahes swrin ia corkein olla / ia senpäälle caidti
teidân ristan käppi / mutta se on caidti turha / sillä Ma-
ilmalisset Euningat ia Herrat ne hallizevat täsä Ma-
ilmasa / ia se on heidân wirkans / iohonga he ovat Ju-
malalda cusutut / heidân se tult ia eij muiden tehda.

2. Että ne / ioille walda on heidân yllikens cusu-
tan armoliseix Herroix / Se on / Estwallan wirgas o-
vat Keisarit / Euningat ia Ruhtinat / ia candavat sen
Nimen / että he cusutan armoliseix Herroix / sentäh-
den että heillä on walda ia armot / ia se Nimi heille
tule täsä Maailmas / ia eij yhdengän Alamaisen tu-
le sen Nimen iälken seiso.

*Dominij
appellatio.*

3. Että Herra Christus sano: **Mutta eij te**
nijn / ioilla sanoilla hän päännäs heildä pois kieldä
Herrauden ia wallan täsä Maailmasa / niinquin meis-
dän Herra Christus tahdoisi sano: Jos te minun
Opetuslapseni olistete Estwallan wirgasa / niijn te sai-
sitte hallita täsä Maailmasa / ia olistete armoliseix Her-
rat / ia saistete sen Nimen canda: **Mutta eij te ole**
Estwallan wirgasa / mutta oletta Köyhät Alamaiset /
ulgosvalitut ia cusutut Saarna wirkan. Ja sentäh-
den eij teidân pidä seisoman sen iälken / eikâ ristelemän
kessenän Herraudesta ia wallasta / ioca teidân eij mi-
tään tule.

*Prohibitio
Dominij.*

II. Todistos on / ionga Herra Christus oeti hei-
dän wirgastansa ia sista nöhydestä ioca sitä seura:

Mutta toca teistâ swrin on / se oi con niijn.
quin nöhyt / ia se toca Ulmâinen on / olcon
niinquin Päiwellä.

Sitten cuin Herra Christus oli puhunut Estwal-

II.
*Argumen-
tum ab of-
ficio Apo-
stolorum &
adjuncta
humilitate.*

lan wirgasta/ ia sanonut / että ne ioca siinä wirgasa
 ovat hallitsevat tässä Maailmassa / ia cähtäen armoli-
 stri Herroiri/ ia sen heildä pois fieldänyt/ nimittäin/
 fencaltaisen hallituxen ia wallan : Nijn hän nyt osot-
 ta/ mikä heidän wirkans on / ia mitä se heildä waati/
 nimittäin/ nöyryttä/ että se ioca heistä on swrin/ se ol-
 con nijnquin nöyriin : Ja se ioca on Ylimäinen/ olcon
 nijnquin Palwelia/ Se on / ioca on swrimat lahjat
 saanut/ että hän sentähden näky olevan muita ylem-
 mä ia parambi/ se olcon nijnquin nöyriin/ ia ällän ion-
 gun lahian taitta isän / eli iongun mwn syyn tähden
 ihsen ylendäkö eli swrna pitäkö : Mutta olcon nijn-
 quin nöyriin/ ia nijnquin yri Palwelia muitten seasa/
 ia ioca tahto riisdellä ia campailla/ nijn riisdellä sijtä/
 cuinga hän caickein nöyriin taitta olla/ ia toista enämin
 Palwelia.

III.
 Sumptum
 ab exemplo
 Christi.

III. On ionga h Erra Christus otta hänen Esi-
 merkistäs :

Sillä cuca swrembi on/ se ioca Jsu/ taitta
 se ioca Palwele? Eikö se ioca Jsu? Mutta
 minä olen teldän kestellän nijnquin Palwelia.

Meidän h Erra Christus wetä tähän colmanden
 todistoxen/ yhden wertauxen sijtä/ cosca yri istupi Pöy-
 dän tykönä / ia toinen seisoi ia Palwele. Ja otta ihe
 hänestäns Esimerkkin / iolla hän sen wahvista / että se
 ioca istui on swrembi/ cuin se ioca Palwele / ia sano:
 Minä olen teidän kestellän nijnquin Palwelia.
 Nijnquin hän tahdoisi sano : Te tiedätte ihe että ioca
 istupi on swrembi / cuin se ioca Palwele : Tiedette

myös sen / mikä oikius on Isänälle Palwelioitans
 waстан / nimitäin / että Palwelian pitä oleman nöy-
 rän hänen Isändätäns waстан / ia tekemän mitä hän
 käste: Tiedätte myös / cuinga minä olen ollut teidän
 cansan / että waikka minä olen teidän Herran ia Mes-
 starin / cuitengin en ole minä sen edestä iseni pitänyt /
 mutta olen ollut niinquin yxi Palwelia teidän seasan /
 minä olen pesnyt teidän Jalcan ia cuivanut ne / ia an-
 noin sen cansa teille Esimerkin / että te niijn teette tois-
 nen toisellan kuin minä olen teillä tehnyt. Ja sentäh-
 den pitä teidän poispaneman coreuden / ia Palwele-
 man toinen toistan.

Ioh. 13.

IV. On siestä lupauksella / ionga hän annoi heil-
 le / ia sen cansa heitä lohduksella.

Promissio
Christi da-
ta discipu-
lis.

Mutta te oletta ne / totta minun kiusau-
 xisan pysytte minun cansani / ia minä toimit-
 tan teille waldacunnan / niinquin minun Isä-
 nän toimitet sen minulle / että teidän pitä
 Synömän ia Tuoman minun Pöydälläni mi-
 nun waldacunnasani / ia Isumä / Isuimella /
 ia Duomikeman caritoistakymmendä Isra-
 elin Sucucunda.

Näissä sanoissa Herras Christus neliänäiset Astat
 edespäne.

1. Että hän ylistä hänen Opetuslapsians hei-
 dän wahvudens tähden / että he ovat pysyneet hänen
 cansans kiusaukses. Niinquin hän tahdoisi sano: Te
 minun hyvät Opetuslapseni oletta minun cansani py-
 syneet kiusauksis / ia palio pahutta minun cansani kätst-

Commen-
datio con-
stantie dis-
cipulorum.

net/ ia cosca Phariseuret / ylmäiset Papit ia Kirian-
 oppenet wihaisit ia wainoistit minua / ia seisotit minun
 Hengen iälken/ nijs eijs te minua ylönnönnut/ mut-
 ta pysyitte aina minun cansani ia tykönnäni.

Dispositio
 regni calo-
 rum.

24. Että hän tahto toimitta heille waldacunnan
 nijsquin hänen Jsäns toimitti sen hänelle. Tämä on
 swri lupaus/ että hän tahto heidän wahvudens tiusau-
 xisa caikella hyvällä muista / ia toimitta heille walda-
 cunnan/ eijs Maailmalisen eikä Catowaisen/ mutta
 Taivalisen ia ijancaikisen / cusa heidän pitä ynnä hä-
 nen cansans oleman Jlosa ia Niemusa ijancaikisesta.
 Ja tahto Herrra Christus heitä lohdutta sen cansa/
 ettei he langeisi epäilyren/ nijsquin heille eijs yhtään
 toivo olisitulla paraman menon / cuitn heille nyt oli:
 Ja lupa nijs heille toimitta yhden toisen paraman
 waldacunnan / sen Maailmalisen edestä iota he tois-
 voit ia anoit / Græcan Textis seis se sana / διατιδεμαν
 ioca merkitse iotakin anda / ia toimitta wisin määrän
 ia ehdon cansa: Nijs myös Herrra Christus lupa toi-
 mitta heille waldacunnan/ nijsquin hänen Jsäns sen
 hänelle toimitti ia walmisti. Sillä hänen piti ensistä
 kääsimän Pijnan ia Euoleman / nijsquin hän ihe sa-
 no P. Lucan tykönnä: Eikö Christus pitänyt näi-
 tä kääsimän / ia hänen Cunniaans sisälle käymän.
 Nijs myös hänen Apostolins pitä kääsimän ensistä
 täsä Maailmasa/ ia eijs waivoin he/ mutta myös caiki-
 ne/ iotca händä tahtovat seurata / nijsquin hän ihe
 sano: Jos iocu tahtopt minua seurata/ hän kiel-
 däään itzens / ia ottacan ristipäällens / ia seu-
 ratcan minua. Sillä ioca tahto hänen Dengens

Luc. 24.

Math. 16.

pitä/

pitä / hän mista sen / mutta ioca hänen bengens
mista minun tähten / hänen pitä löydämän sen.
Eago näin Herra Christus lupa walmista heille wal-
dacunnan / ia ijancaikisen elämän / että he ottavat
hänen ristins heidän päällens. Ja tahto sano nijsu pa-
lio: Waikka en minä teille tämän Maailman wal-
dacunda anna / ia tege teitä Maailmalisxi Herroixi
ia Ruheinari: Nijn cuitengin minä tahdon teitä teh-
dä Zaiwalisxi Herroixi / että te minun waldacunnasa-
ni pitä elämän ia iloikeman ijancaikisesta: Ja minä
tahdon sen teille walmista ia toimitta / nijsuquin minun
Isän on sen minulle säätänyt / ia eij pidä yhtiän riista
oleman teidän wälillen.

3. Että heidän pitä Syömän ia Juoman hänen
Xpöydälläns hänen waldacunnasans. Eij Herra
Christus täsä ymmärrä Maailmalista ia Xwmilista
syömistä / Mutta hän täsä puhu Maailman tavan
iälkin / cusa Pöydän tyfönä istutan / Syödän / Juo-
dan ia ilosa olla: Mutta hän täsä ymmärtä sen
cansa / sen ijancaikisen elämän Zion ia Niemun Zai-
van waldacunnasa / ionga hän heille lupa.

4. Että heidän pitä istuman istumeille / ia Duo-
mikeman capitoistakymmendä Israelin Sucucunda.
Täsä Herra Christus eij puhu sencaltaisista istuimi-
sta / cuin täsä Maailmas ovat: Mutta nijsuquin hän
Syömisen ia Juomisen cansa ymmärsti Zaiwalisen Zi-
lon ia Niemun / nijsu hän nyös istumeitten cawetta ym-
märtä Zaiwalisen senemattoman Cunnian / ionga hän
lupa heille. Nijn nyös eij hän täsä puhu sencaltai-
sta Duomioista / cuin täsä Maailmas pidetän / cusa

*Accubitus
in regno
celorum.*

*Sessio su-
per thro-
nos.*

Ioh. 5.

Mt. 10.

Duomari ia caritoistakymmendä Lautamiestä istuvae
 färeiä huonesä ia Duomizevat: Sillä hän ihe yri-
 nän silloin on Duomari / nijsquin hän ihe sano sen ia
 todista P. Johanneren tykönä: Nijsquin elämä
 on Isälle itzesäns / nijs hän myös annoi poialle
 elämän itzesäns oleman / on myös hänelle woi-
 man andanut Duomita. Ja Apostolietten tegoisa
 seiso: Että hän on Jumalalda sääty elävitten ia
 Cuoluitten Duomarixi. Mutta hän pahu täsä hei-
 dän opitans / ionga he ovat täsä Maailmas saarnas-
 net / ionga iälkin caritoistakymmendä Israelin Su-
 cucunda silloin pitä Duomitaman.

Opeturet toisesta Osasta.

Discimus I.
 Magistratū
 esse ordina-
 tionem di-
 vinam.

Rom. 13.

Rom. 13.

O Peme / että Esiwallan sääty on Ju-
 malalle kelwolinen / cusa ne iotca Esiwal-
 lan wirgas ovat / Reisarit / Cuningat ia
 Ruhtinat / taitavat hyvällä omalla tunnolla Elä / sillä
 Jumala on sen ihe säätänyt ia asettanut. Nijsquin
 P. Pauali sano: Esiwaldä ei ole yhäkän mw-
 toin cuin Jumalalda / ne wallat lotca ovat / ne
 ovat Jumalalda säätyt. Item: Esiwaldä on
 Jumalan Palwella sinun hyräkes. Ja Esiwallan
 wirca on se / että hänen pitä hallikeman nijsquin He-
 ra Kristus ihe sano / Maailmaliset Cuningat hal-
 lizevat / ia ne iotille walda on / cutzutan armoli-
 sxi Derroixi. Ja pitä hänen nijs hallikeman / että
 hän ne pahas rangaise / ia nijsnen hyvän edestä wasta /
 sillä nijsquin P. Pauali sano: Ei hän Dieckä

huelan canna/ hän on Jumalan Palwelia/ hänelle
 yri costaia rangastorexi ioca paha teke. Ja P. Petar
 ri sano: Että he ovat Jumalalda lähetetyt/ ni
 le pahoille rangastorexi/ ia niille hyville ylistö
 rexi. Pitä sentähden heidän rangaiseman pahan te
 kiät/ eitä läpihe sormen cagoman/ eitä säästämän ni
 tä pahoin tekiäitä: Sillä niinquin Seneca sano:
 Pinguior victima Deo mactari non potest, quam
 homo sceleratus, Se on/ Eij yriän lihavambi V
 ri taita teuraxi Jumalalle tehtiä/ cuin yri pahan te
 kiä Inhiminen. Mutta iollei hän rangaise niistä/ ni
 hän teke igens osalifexi heidän synneistans/ ia on ni
 wicapää siihen syndijn/ cuin se ioca sen tehnyt on/ ni
 quin Jumala Prophetan cautta sano/ Ahas Euning
 gan tygö: Sentähden että sinä päästie sinun tää
 sistäs sen Wiehen/ ioca Cuoleman oli ansanut/
 pitä sinun Sielus oleman hänen edestäs/ ia si
 nun Cansas/ hänen Cansans edestä. Alamaifet
 pitä tästä oppeman/ että he ovat Esiwallalle Alama
 fet/ nöyrät ia ewliaiset/ niinquin P. Pawali mana
 sanoden: Sentähden tule olla Alamaifsen/ et
 ainoast nuhten/ mutta myös oman tunnon tähe
 den: Sensyyn tähden pitä teidän weron andas
 man/ sillä että he ovat Jumalan Palwellat/ tot
 ca niistä pitä waarin ortaman/ niin andacat nyt
 localtzelle mitä te welgolifet oletta/ niille Wero/
 ioille Wero tule/ niille Palca/ ioille Palca tule/ ni
 le Eunnia ioille/ Eunnia tule. Ja P. Petari sano:
 Oleat Alamaifet caillie Inhimilifille sädyville
 WErran tähden/ toco se olifi Euningaille/ niin

1. Pet. 2.

1. Reg. 2.

Rom. 13.

1. Pet. 2.

quin sen ylimäisen / taikka päämiehille / niinquin
ne / iotca hänelä lähetetyt ovat / niille pahoin
tehdille tosin rangaitorexi / ia niille hyville kx-
toresi.

Monemur
de disci-
mine inter
magistratū
& verbi
ministros.

II. Että meidän Herra Christus tässä sano :
Maailmaliset Cuningat hallitzevat / ia ne toille
walda on / eutzutan armoliix Derroixi / mutta
ei te niin : Sijtä me opeme / että swri eroitus on E-
siwallan ia Saarnamiesten välillä. Sillä Cuningat
ia Ruhtinat tässä ovat Maailmaliset Herrat / ia niin
caikilda euzutan / niin he myös tässä hallitzevat swren
wallan ia woiman cansa / ia heidän Käteens on Nieco-
ka Jumalalda annettu / pahoia sen cansa rangaita / ia
hyvään edestä wastata. Mutta Saarnamiehet ei
niin / Se on / ei heidän pidä niin hallikeman / mutta
heidän pitä opettaman ia saarnaman Evangeliumi /
Palweleman toinen toistans sillä lahialla / kuin he o-
vat Jumalalda saaneet caiken nöyryden cansa mana-
man / neuvoman / ia lohduttaman : Sentähden P.
Pawali euzu saarnamiehet Christuxen Palwelixi /
ia haldixi Jumalan salaisuden ylike. Tämä tosin wir-
ca / kuin on Saarnan wirca / on swri ia corkia / ia yli-
ke kappi caikki Maailmaliset wirgat. Ja waikka ei
he tässä hallike Blconaisella muoto / niinquin Maail-
maliset Cuningat ia Herrat / eikä canna Maailmali-
sta Niecka : Niin euitengin he hallitzevat Dengelise-
stä / auttavat ylösrakendaman Herra Christuxen
waldacunda Evangeliumin saarnan cautta / niistä Ju-
malattomia ia covacorvaisia nuhtelevat ia rangaise-
vat Lain saarnan cansa / ia heitä synnistä päästävät.

Ja luke meidän HERRA Christus heidän wirransa ia
 palvelurensa niin corhoari / että iotca heitä ewlie / ne
 ewlie händä / mutta iotca ylöncas heitä / hän ylöncas-
 zo hänen. Ja waikka he tässä Jumalattomassa Maail-
 masassa ylöncasotan heidän vlcouaisen nöyrydens täht-
 den / niinquin HERRA Christus heille sen on ennustas-
 nue / että heillä piti tusea oleman tässä Maailmas-
 Niin cuitengin tahto Jumala heille caicki ne kääntä
 hyväri / ia lupa sworen palcan Taivasa / Niinquin
 HERRA Christus sano: Autuat oletta te / cosca
 Inhimiset pilcavat ia nauravat teitä / ia puhuvat
 caickinaista pahnta teitä wastan / walhetellen
 minun tähteni / Ilotteat ia Niemuiteat / sillä tei-
 dän Palcan on swori Taivasa / sillä niin he wai-
 noisit Prophetait / iotca teidän edellän olit. Täs-
 män cansa pitä Jumaliset Saarnamiehet ikens loh-
 duttaman / ia kääntämän caickia mitä päälle tule: Eis
 heidän pidä wäsymän heidän wirgasans eikä suuttu-
 man / mutta yscouisesta heidän wirransa tekemän cai-
 fen rohkeuden cansa.

Luc. 4.

Ioh. 16.

Matth. 5.

III. Opeme tässä / että waikka meidän ia caic-
 fein Jumalisten ia wanhurscasten pitä kääntämän tässä
 Maailmas risti / waiva ia wastouksemista / ynnä mei-
 dän HERRAN Jesuren cansa / niin cuitengin ne caicki
 kääntän meille hyväri / Iloia ia Niemuri Taivan wal-
 dacunnas. Sillä HERRA Christus tässä sano: Että
 hän itse tahto meille toimitta ia walmista sen
 waldacunnan / ia lupa / että meidän pitä Synomän
 ia Juoman hänen Pöydällän / ia nautikeman sitä
 ijancaickista Iloia Glämätä: Mutta niin cuitengin /

Act. 14.

Luc. 16.

ia sen ehdon cansa lupa meille sen tomita / niinquin
hänen Taivalinen Jsäns on sen hänelle säätänyt / niijn
hän eahdo sen meille säätä. Että niinquin hänen piti
kärsimän / ia käymän hänen Eunniaans sisälle / niijn
pitä myös meidän ia caicki Christiliset inhimiset kärsti-
män ynnä hänen cansans / ia niijn Eunniaan sisälle
käymän. Ja Apostolitten tegois seiso: Että mei-
dän pitä monen waivan läpitzä käymän Jumal-
lan waldacundan. Mutta mitkä nämät nykyiset
waivat ovat sen Jlon suhten / cuin meille annetan tä-
män Elämän perästä? Eij mitäkän / niinquin P.
Pawali sen todista sanoden: Että tämän nykyisen
alan waivat / eij ole yhtä sen Eunnian cansa / io-
ca meille pitä ilmoitettaman. Sentähden eij mei-
dän pidä täsä wieroiman risti eli tusca / eij myös pa-
haxi ottaman / mutta mielelläm kärsimän / tietten/
että mitä me täsä kärsimme / ne caicki meille kääntä-
isancaickisexi Jlori: Eij meidän täsä Waailmas pi-
dä odottaman hyviä päiwiä / waan risti / murhe / waiva
ia wastoinkäymiset ne ovat Jumalisten hercut täällä.
Waan iotca eij näihin tahdo tyytä / mutta ehiwät täsä
hyviä päiwiä / niijn eahocan / ettei he saa ewlla / ynnä
Niekän Niehen cansa ioca Helvetis macais / ne sanat
cuin Abraham hänelle sanoi: Muista / että sinul-
le olit hywät päiwät Eläks / ia Lazaruselle sitä
wastä pahat / nyt on hänelle Jlo / waan sinulle on
Pijua. Josta meitä warielcon Jumala caicki waldias /
ia auttacon meitä siten waldacundan / ionga mei-
dän JErra Jesus Christus on meille säätä-
nyt. A M E N.

Evangeliumin Kirjoit- ta P. Mattheus I X. Lugas.

Sihen aican/ cosca Je-
sus sielä káwi/ náki hán pyhden
Wgiehen istuvan Tulli Guo-
nesa / nimelda Mattheus / ia
hán sanoí hánelle: Seura mi-
nuu. Nijn hán ylösnouši / ia seuraiši händä.
Ja tapahui / että Jesus atrioitzi hänen
Guonesans / ia catzo / monda Publicani ia
Syndistä / iotca olit tullet / ynnä atrioitzi
Jesusen ia hänen Epetuslastens cansa. Cos-
ca Phariseuxet sen nágit / sanoit he hänen
Epetuslapsillens: Wixi teidän Wgestarin
shöpi Publicanein ia Synneisten cansa?
Cosca Jesus sen cwli/ sanoí hán heille: Eij
tarwitze ne iotca tervet ovat Lakáritä/ mut-
ta ne iotca Sairastavat. Wgutta paremin/
mengät ia oppicat mikä se on: Laupiutta

minä tahdon / ia en Vffeta. Sillä en tullut
minä wanhurskaita kutsumari / mutta syndi-
sikä parannoelle.

Exordium

i dicto.

Psal. 68.

SPyhä Kuningallinen Propheeta
Dawid sano hänen Psalmians: **D**ero
ra anda sanan swren Evangelisterein
ioucon cansa. Joilla sanoilla Prophe-
ta ylistä Jumalan swren Armon ia Lau-
piuden Inhimisen Sucucunda cohtan / sentähden et-
tä hän hänen P. Sanans / iosa caiki meidän Sielun
autuus seiso runfasti / andapi myös Evangelisterit ia
opettaiat swrisa ioucoisa / iotca hänen P. Sanans iul-
gistavat ia saarnavat / ia mana meitä ia caikia Chri-
stilistä Inhimistä tundeman sitä swrea hyvä työtä / ia
Jumalata sen edestä Ristämän ia Eunnioittaman.
sentähden myös Jumalan seuracunda aina pitä iälki
muisto meidän Herran Jesuxen Christuxen Aposto-
leista / iotca tämän saman Herran sanan / ia sen puh-
tan Evangeliumin opin ovat hänen Käskyns iälkin
saarnanet ymbäri caiken Maailman / senpäälle / ettei
me vnhotaisi sitä hyvä työtä / mutta aina muistos pidäis-
simme ia seuraistimme heidän oppians / olisimme myös
wahvat uscosa ia tunnustoresa / niinquin he ovat ollut.
Ja sen saman syyn tähden / me myös tänäpäimän
muisto pidäm P. **M**attheuxesta / ioca myös on ollut
meidän Herran Jesuxen Christuxen uscolinen Apo-
stoli ia Evangelista / ia eij ainoastans uscolifesta saar-
nanut Evangeliumita / mutta myös on sen kirioittas-
nut. **E**mä **M**attheux on ollut Alphein poica / niyne

quin hân ihe sija kirioitta/ yxi Weron ottaita ia Tulli
nâri: Mutta meidân HERRA Christus on hânen
Tulli Huonesta sijhen corkian wircan/ Apostolin wir-
can cuginut/ niinquin täsä Euangeliumisa seiso/ iäl-
fen HERRan Christuxen Tawasen astumisen. Sijtee
cuin hân ynnâ muiden Apostolein cansa oli saanut sen
Pyhân Hengen/ on hân saarnanut Judeasa/ steldâ
hân on mennyt Aethiopia/ ia steldâ saarnanut carikym-
mendâ Aiaistaidâ/ ia on monda Tunnustâheittä tehnyt/
ia wijsmein on hân hânen werens ia Euolemans cansa
wahwistanut hânen oppino.

Nijn palio cuin tāmân päiwäisen Euangeliumin
eule/ on se sangen lohbulinen caikille syndisille Inhi
misille: Sillä se osotta/ että meidân HERRA Jesus
Christus eij ole wieroinut ia plöncagonut syndistä/ mut-
ta on Arioinut heidän cansaks. Ja cosca Phariseu-
ret napiste stä/ että hân söi syndisten cansa/ niijn hân
wastaisi ia sanoi: Että ne terwet eijtarvitze Eäde
Eäritä/ mutta sairat: Ja että hân oli tullut tähän
Maailman cuginan syndistä parannozen.

Summa
Euangelij.

Ja yhtensopi tāmâ Euangeliumi sen colmanen
Eappalen cansa meidân Bscön tunnustores/ sentäh-
den/ että täsä saarnatan meidân HERRan Jesuxen
Christuxen wirgasta/ ia swresta armosta caickia syn-
distä wastan/ ia että hân heidän tähdens on tullut/
cuginan heittä parannozen.

Tāmâ Euangeliumi aetan cahden Osan:

I. On P. Mattheuxen cuginisest Apostolin
wircan.

Propositio
bimembris.

II. On siinä puhesta / kuin on ollut H^EXran
Christuksen ia Phariseusten välille.

Ensimmäinen Osa.

Uin pallo kuin tähän Ensimmäisen Osan
P. Mattheuksen kumumesta tule / edespäin
Evangelista sen neliän Astan haaran cansa.

I. On siinä Personasta / ioca on kumunut Pyhän
Mattheuksen / ia cusa hän on kumunut.

Cosca Jesus siellä kävi.

Näissä sanoissa Evangelista caxi Astan haara edes-
tuotta.

I. Euca se on ioca kumunut on / nimittäin / H^EEr-
ra Jesus Christus / ioca on meidän Sielun paimen ia
Pispa / ia lähettä aina uscolista työmälle hänen elo-
hons / ia annoi Jerusalemin saarna miehet. Hän on
kumunut Apostolit saarna wircan / ia lähettänyt heitä
ymbäri caiken Maailman saarnaman Evangeliumi /
ia vielä nyt lähettä ioca heitä : Sillä ei hän iouti-
las istu Zaiwas Isäns oikialle kädelle / mutta anda ia
iacapi Inhimistille hyviä lahioia / mwtaamat hän on
pannut Apostoliksi / mwtaamat Prophetiksi / mwta-
mat Evangelistereiksi / mwtaamat Paimeniksi ia se-
pettaiaxi.

2. Cosca hän on kumunut : Silloin / cosca hän
siellä kävi / nimittäin / Capernaumista / cusa hän
oli parandanut yhden Halvatun Michen ioca Wuos-
tesa macaisti / ia Jumalissilda miehildä cannetin hänen
työns : Silloin tämä tapahtui / niinquin P. Mar-

I.
Circum-
stantia est
personae &
temporis.
Circum-
stantia
personae.
1. Per. 2.
Matth. 9.
Esa. 41.

Ephes. 4.

Circum-
stantia
temporis.

Mar. 2.

cus ia Lucas tieta andavat. Ja P. Marcus sano/
että cosca Jesus ulgoeläri/ meni hän Meren puolen/
nimittäin Tyberian Meren ionga rannasa Capers/
pernaum macaist/ ia osotta sen cansa/ ettei hän ole
cauwain yhdesä paicasa ollut/ eikä coscan ihens säästä
nyt/ mutta aina waeldanut / Saarnanut ia Opetta-
nut.

Luc. 5.

II. On siistä personasta ioca cuguttin/ ia cusa
hän cuguttin:

II.

Circum-
stantia
personae vo-
cate.

Näki hän yhden Niehen istuvan Tulli
Huonesä Mattheus nimeldä.

Tästä hän taas cahtalaiset Astat edespäne.

Aspectum
Christi.

I. Että Jesus näki yhden Niehen istuvan Tulli
Huonesä/ ia osotta Evangelista näillä sanoilla/ misä
wirgas tämä Wies on ollut/ nimittäin/ että hän oli
yri Publicanus eli Veron ottaia/ ioca istui Tulli
Huonesä/ ylöscannoi Tulli/ ia enämbi Tullista ia We-
rosta/ ia corco rahasta piti/ cuin Moseren ia Pro-
phetain kirioituxista. Ja waikka se Tullinärin wirca
ihestäns ei ollut paha eli luwatoim: Sillä Jumala
on ihe sen säätännyt ia asettanut/ että Alamaisset pitä
Esiwallalle andaman Veron ia Tullin/ nijsnin P.
Pawali siistä kirioitta Romarein tygö: Että Ala-
maisset pitä Esiwallalle Tullin andaman/ sillä et-
tä hän on Jumalan Päiwella. Nijn andacat/ sa-
no hän nyt iocaihellä mitä te welgoliset oletta/ nijs-
le Wero/ ioille Wero tule/ nijsle Tulli/ ioille Tulli
tule. Ja sentähden taitavat myös Päiweliat hywän-
oman tunnon cansa ylöscanda Tulli ia Wero Alimaia
silda. Mutta siihen aican cuin P. Mattheus ylös-

Rom. 13.

cannoi Tullia / se wirca wäärin käytettiin: Sillä ne
 iotca silloin Tullinärin olit / ne Arenderaisit ia ostit co-
 co Tullin Romarin Keisarilda / yhden wiofin sum-
 man Rahä edestä / ionga he sijete Alimaistda swren ia
 ylönmuodottoman casvon cansa ylöscannoit / ia tegit
 monella wäärystä ia wäkiwalda / ia sentähden pidet-
 tin caikilda iulki synnisten edestä / nijs ettei yriäkän tah-
 leonut heidän cansans piä cansakäymistä. Nijnquin
 nijskä sanoista / iotca seisovat P. Mattheuksen tykönä /
 taikan ymmärtettä / cusa Herra Christus sano. Jo-
 ca ei cwle Seuracunda / nijs pida händä nijs-
 quin Pacanata ia Publicania. Tämän caldainen
 oli tämä Mattheus ioca Tulli Huonesa istui / ia heis-
 dän puolestans Tulli ylöscannoi: Cosca Herra
 Christus sijetä ohje kävi / nijsquin hän ihe tunnusta-
 täsä Evangeliumisa on hän istunut Tulli Huonesa /
 ia Weroa ylöscandanut / mutta Jumalan swresta are-
 mosta cuxuttin Apostolin wirean.

Matth. 4.

Expressio
nominis.

Mar. 2.

Luc. 5.

Forma seu
modus vo-
cationis.

2. Että sen Niehen Nimi on ollut Mattheus /
 ioca Nimi nijs palio merkitse cuin Jumalan lahia /
 ionga Jumala hänen armostans on käändänyt paran-
 noxen / ia teki hänen Apostolixi. P. Marcus nimittä
 hänen Levin Alphein poiaxi / P. Lucas myös cuxu
 hänen Levi / mutta ios hän on ollut Levin Sargusta /
 taikta se on ollut hänen Lijcanimens / sijetä Evangeli-
 sta ei mitäkän kirjoita.

III. On sijetä cuxumisen muodosta cuinga hän on
 cuxuttu Apostolin wirean.

Ta hän sanot hanelle: Seura minua.

Näillä sanoilla meidän Herra Jesus Christus

eij ainoasta cuku ia käännä P. Mattheusta paranno-
 ren sijtä syndifestä elämästä / ia oikian uscon / mutta
 myös teke hänen Apostolixi / ia kässe händäns seura-
 rata. Nijnquin hän tahdois sano: Minä näen että
 sinä olet yhdes syndises elämäs / ia palio wäryttä te-
 get Alimaistlla sen ylönpaldisen Tullin cansa / iongas
 heildä swren woiton ia ylönpaldisen casvon cansa ylös-
 kannat / ia se tule sinulle swrexi Sielun wahingoxi
 Sentähden ylönanna se wirca / ia seura minua / ia ole
 minun cansani / senpäälle / että mahdaisit tulla minun
 oppijn / ia nähä ne Tunnustähdet / cuin minä tegen:
 Sillä minä tahdon tehdä sinun Apostolixi / että sinun
 pitä saarnaman Evangeliumi tässä Maailmas / ia sen
 ulconaisken Tunnustähkein cansa wahvistanan. Näin
 P. Mattheus ylise hänen aiatoxens / culi käätyxi
 syndifestä elämästä / corkian Apostolin wircan / ia
 osotta sen cansa Herra Christus / että hän tuli Ma-
 ilman syndistä cukumman parannoren.

IV. On Pyhän Mattheuren cwliaisudesta:

Obedientia
Matthæi.

Nijn hän cohta ylösnousti ia seuraishi
 händä.

Eij hän cauwain aiatellu / ios hänen piti seuraman
 Herra Christusta taicka eij / eikä myös kysynyt neuvo
 omalla iärielläns / mutta oli cwliainen / ia cohta seu-
 raishi händä. Nijn wälewät ia woimaliset olit Herra
 ran Christuxen sanat cuin hän sanoi hänen tygöms / et-
 tä hän cohta käänsi hänen parannoren ia oikian uscon /
 ia seuraishi händä / ia annoi igens hänen tahdons alla /
 ylönannoit Tulli Huonen cusa hän istui / iätti sissen
 Kahan cuin hän oli ylöscandanut / Tulli Kiriat ia caic-

li/ia siinä hetkestä oli aina Herran Christuksen cansa/
ia tuli niin Maailmalisesta wirgasta Hengelisen wir-
caan. Ja kukui cohta Herran Christuksen hänen
Huonesens/ ia teki yhden swren wieras pidon hänelle/
niinquin P. Lucas sano: Ja sen cansa tahdoi osotta
hänen kistollisudens Herralle Christuxella / sen hy-
vän työn edestä / että hän käänsi hänen siinä pahasta
syndisestä elämästä/ ia kukui hänen sifhen Pyhän A-
postolin wircan.

Luc. 5.

Loci Com:
I^a Partis.

Monemur
hic, exacto-
res nostros
esse similes
publicanis.

Opetuxet ensimmäisestä Osasta.

I. **O** Peme tässä / että niinquin tämä
Mattheus on istunut Tulli Huonesa / ia
Tullia swren casvon ia woiton cansa ylös-
candanut/ niin ombi ottomiehet enimäst cuin on Fou-
dit / Skriffvarie / Nimitösmiehet / Lucumiehet / ia
myt iotca iongun oton päälle owat (paissi monicahdo-
ia iotca cuitengin harvat ovat) Veron / Gärdin/ ia
myt päälle panot swren woiton ia casvon cansa ylös-
candavat / ia sen cansa pettävät selä Estwallan että
Alamaiset: Sillä he ylös-candavat wäärällä mitalla
ia wäärällä Pundarilla / swremalla ylös-ottavat ia
wähemäl ulgosandavat / ia se cuin siinä iääpi ylihen/
sen he panevat heidän hyvärens. Monicahdat taas-
cari ia wielä colme kertaisesta sen ylös-candavat: Sil-
lä he wiiden ia cuuden Wuoden perästä käypvät/ia waas-
tiwat ulgos siinä/ cuin io ennen ylös-cannettu on/ ia te-
ke siinä Kästi/cusa eis yhtälän Kästiä ole. Ja waikka
kõyhä Talonpoica sano caicci maxanens / niin eis se

mitä

mitäkan auta: Sillä he wetävät edes heidän lue-
firiansa/ia sanovat siinä seisonan / ettei hän ole wielä
maranut/ia käypi hänen päällens niin covin / että
hänen täytyy mara toisen ferran/ iollei muulla niin ai-
noalla Lehmillä ia Häriällä / ionga he häneldä otta-
vat / ioca cuitengin aina Esiwallatda kielty on / ettei
pidä ainoa ottaman/ ia niin nylkevät sen köyhän/ että
he häneldä caiki pois ottavat wastoin Laki ia oikiutta/
ia sitä Christilistä rakautta/ ia wiewät hänen paliari/
ia hänen Cocons ia Cartanons sen cautta kylmillä iää-
pi/ niin että hänen täytyy otta sauwan Käteens/ia käy-
män keriamän/ mutta izens he tekevät Rickari/raken-
davat ylös swria Cartanoita heillens. Eikö se ole istua
Matthæuxen cansa Tulli Huonesa/ ia swren woiton
cansa Tullia ylös canda? Eikö se ole pettä Köyhä
Lähimäistän/ ia hänen hifens ia wäkens wäärhdellä/
ia pian sanottu/ warcaudella poisotta? Mutta Ju-
mala hänen oikian Duomions cansa sen niin laitta/
ettei hänen siitä palio hyvä ia hyödytöstä ole / sillä se
menä niin cuin tule: Ja niinquin sanan lascus on:
De male quæ sitis, nō gaudet tertius hæres, Se on:
Siitä wäärin cocon pannusta Calusta / colmas peri-
linen ei palio iloise. Sentähden cavahtacan heitän/
ne cuin Matthæuxen cansa Tulli Huonesa istuvat/
ia Wero ylös candavat/ että he wircans oikkein teke-
vät/ ia eij kenengän tege wääryttä / eikä enämbi ylös
canna / cuin heidän tule. Niinquin P. Johannes
Castia sanoi Beron ottaiaille / ettei heidän pidä e-
nämbi waatiman/ cuin heille oli sääetty. Sentähden
myös tehkän parannoren ia seuracan P. Mattheu,

Luc. 3.

Matth. 3.

ken tykönä seiso: Kirves on pandu puun sworn/
iocainen Pw/ cuin eij tege hywä hedelmätä / se
pois hacatan ia heitetän tulen.

Discimus

Deum non

potentes,

sed humi-

les & con-

temptos

vocare ad

ministeriū.

1. Cor. 1.

II. Opeme/ ettei Jumala ništā cuin swret ia cor-
fiat ovat tāsā Maailmasa euzu saarna wircan / mutta
ne nöyrät ia ylöncahotut Maailman silmäin edes.
Nijnquin P. Pawali kirjoitta hänen Epistolassans
Corintherein tygö sanoden. Catzocat rackat we-
liet/ teidän cutzumisen päälle/ eij monda Lihali-
set wiissat/ eij monda swresta Sugusta ole cutzu-

Exod. 3.

tut / mutta se cuin hullu on / sen ombi Jumala
Ulgoswalinnut/ että hän ne wiissat häpiän saatt-
taisi/ ia mitä heccko oli Maailman edes / sen on
Jumala Ulgoswalinnut / että hän ne wäkevät
häpiän saattaisi. Ja se cuin oli wapatois ia y/
löncahotu/ on Jumala Ulgoswalinnut / ia se
cui eij mitä hän ole/ että hän tyhiäxi tekisi sen/ io-
ca iotaki on/ Senpäälle/ ettei yriäkän Liha taidat-
si lerscata hänen edesäns. Esimerkiä senpäälle on
meille sekä Wanhassa että Udesa Testamentisä:
Sillä Jumala sekä Prophetat että Apostolit on euzu-
nut ia Ulgoswalinnut löyhästä Sugusta / Moses oli

1. Reg. 19.

lammasten Paimen/ ia caisi hänen Appins Jethron
Lambaica/ coska Jumala hänen euzui sishen cortiahan
Prophetan wirkan / ia teki hänen Ruhtinari Israe-

Amos. 1.

lin Eansan ylige. Elizeus oli yri peldo Mies / io-
ca kyndi Härillä peldo / coska Jumala hänen euzui
saarnaman. Amos Prophetat oli yri Earian paimen
Tekoas/ coska Herra hänen euzui Prophetan wir-
can/ njnquin hän sen tunnusta/ ia toises paicas hän sa-

no: Minä olen yxi Carian Paimen/ mutta **D**erra otti minun pois Laumasta / ia sano i minulle/ mene ia Prophetera minun Cansallen Israelis. Nijn myös mwe Prophetat enimäst ovat köyhästä ia nöyrästä Sugusta vlgostulluet. Samalmuoto myös Herran Christuren Apostolit ovat köyhästä Sugusta ollet / ia olit monicahdat Calamiehiet / monicahdat Veronottaiat/ iotca ovat ollet sangen yxifertaiset ia taitamattomat Miehiet / iotca ei i kânäns ole Kiria oppenet / nämät **H**erra Christus vlgosvaligi Apostolixi / ia nijnen cautta annoi saarnata Evangeliumi ymbärins caiken Maailman. Ja wielä nyt cuxu saarna wircan/ ei Engeleitä Zaivasta/ eikä siwri Herroia maan päälle / mutta köyhiä ia nöyriä Miehia Maailman edesä: Senpäälle / että he iotca heicot ia syndiset Inhimiset ovat/ mahdaisit sitä paremin nistä syndistä ylösoiendä ia lohduuta.

III. Opeme/ että cosca Jumala cuxu meitä yhteisen cuxumisen cansa parannoxen/ taika iongun erinomaifesta cuxupi iohungun wircan / nijn pitä meidän oleman ewliaiset / ia cohta seuraman händä: Sillä Jumala caickiwaldias cuxu saarnamieşte cautta caickia Inhimistä parannoxen/ ia tahto että caicki pitä kändämän igens Jumalan tygö / ia tekemän parannoxen/ ia uhca caickia nistä / sekä nykyisellä että ijancaickisella rangaisiorella rangaista/ iotca ei parannošta tahdo tehda. Meidän **H**erra Christus myös cuxu caicki syndistä tyköns **P. Mattheuxen** tykönä cusa hän sano: Tulcat caicki minun tygöni/ iotca työdrä teette/ ia olette synnillä rascatureut / ia minä tahdon

Monemur
Deo vocan-
ti obtempe-
randū esse.

Matth. 11.

Rfal. 95.

teitä wiirgotta. Tällä cūsumisella pitää meidän cw-
 liaiset oleman / ia cohta seurgman / eij meidän pida
 wiiryyttämän / eikä lytämän yhdestä aiaista niin tois
 seen / mutta cohta lackaman synnistä / ia parannoren
 ihen käändämän. Nijnquin Psalmija seiso: Tänä
 päivän ios te cwoletta DErran Anen / niin alkac
 covendaco teidän sydämitē / njnquin se Meribas
 tapahtui / ia njnquin se tapahtui Massas Cor-
 wesa / cosca teidän Jsan Eiusasit minua / ymmär-
 sit ia nägit minun työn ia tekoni. Eij Jumala
 sitä tahdo / että meidän niin pitää wiiryyttämän parano
 noren cansa / njnquin Ambrosius sano: Nescit
 tarda molimina Spiritus sancti gratia. Se on /
 Eij P. Hengen armo tahdo sitä / että iscu wiiryyttä
 taicka lytä yhdestä hetkestä toiseen. Ja se on sangen
 waaralinen ia wahingolinen Inhimisellä / ios hän
 wiiryyttä sen toivon cansa / että hänen pitää wieläcay-
 vain elämän / ia eij cuitengan tiedä cuinga cauwan hän
 elä: Sillä Cuolema aina tule / ia otta pois ennen
 cuin hän lwlecan / njnquin meille on monda Esimer-
 kiä sen päälle / cuinga monda älistä Cuolevat / moni
 terwenä pane Ehtona maata / ia Huomeneldain löy-
 tää Cuoluna / moni Huomenelta terwenä ylösnouse /
 ia Ehtona Cuoluna macapi. Sentähden eij mahda
 yxikän wiiryytellä / mutta cohta / coscā wielä armon ai-
 ca käsits on / tehdä parannoren / senpäälle / että hän o-
 listi walmis / cosca Cuolema päälle tulepi: Samal-
 muotto myös / cosca Jumala tahdo iongun cūku saar-
 na wircan / niin eij pida yxikän händäns tacaperin we-
 ttämän / eikä estäcēmän ikeno iongun syyn tähden /

mutta

mutta pitä oleman ciwliainen / ia cohta seuroman nijs-
quin Mattheus tefi.

IV. Opeme tästä / cuinga wälewä ia woimalinen
on Jumalan sana / ia mitä se waicutta ia macean saat-
ta / nimittäin / autuuden nijsä iorca sen uscon cansa
wastan ottawat: Nijnquin M. Pawalli sano hänen
Epistolans Romarein 1980 / cusa hän cusu Juma-
lan sanan ia Evangeliumin Jumalan woimaksi / sano-
den: Evangelium on Jumalan woima caillle nijsle
autuudexi iorca. Bscovat. Ja Apostoleitten tegoisa
cuhutan se elämän sanaksi. Nijn myös siinä Epistolas
Hebreerein 1980 / cuhutan se eläväxi ia woimalisxi /
cusa näin seiso: Jumalan sana on elävä ia woima-
linen / ia teräwämbi cuin locu cariteräinen Mice-
ka / ia tungept läpitze skhen asti / että se Stelun
ia Dengen eroitta / nijs myös ytymer ia lunt. Ja
meille on monda Estimeriä senpäälle / cuinga woima-
linen Jumalan sana ombi / nijsquin myös täsä Evan-
geliumis seiso / että cosca meidän HERRA Christus
Jesuo sano Mattheuxen 1980 / ioca istui Tulli Huo-
nesa / seura minua / nijs hän cohta noust ylös ia seurais-
t händä. Nijn myös se tapahtui Sebedeuxen pois-
cain / Jacobuxen ia Johannexen cansa / että cosca
he Jsäns cansa istuit Wenhesä / ia paransit heidän
wercoians / ia HERRA cuxui heitä / nijs he cohta iätit
heidän Wenhensä ia Jsäns / ia seuraisit händä. Sa-
malmuotto se tapahtui silloin / cosca Jesus kävi Galila-
lean meren tylönä / ia näti Simonin ia Andrean
hänen weliens wercoians Meren heittäjän / ia sano
heille / seuracat minua / nijs he cohta iätit wenhensä

Monemur
de potentia
& efficacia
verbi Divi-
ni.

Rom. I.

Heb. 4.

Matth. 4.

Mar. I.

Añ. 9.

ia seuraist händä. Cuinga woimalinen oli se sana
cuin Herra Christus sanoi Sauluxen tygö / cosca
hän tiellä aloi Dammascon: Saul Saul / mixi si-
nä wainot minua. Sillä hän cohta wastaiſt sanoden:
Herra / mitäs tahdot että minun pitä tekemän.

Añ. 2.

Cuinga woimalinen oli Jumala P. Petarin Aſosto-
lin.cansa / cosca hän enſimäisellä ſaarnalla cuin hän pi-
ti Deluntain päivän päälle / käänti colme tuhatta

Añ. 4.

Juhimistä / iotca cohta annoit heitäns Caſtetta. Ja
monicahdain päivän peräſtä käänti hän myös monda /
niſn että mies luu tuli wiſi tuhatta / iotca ſanan ewlie
ia uſcoit. Näin wäkevä ia woimalinen on Jumalan
sana ollut P. Petarin ſiſä. Ja niſnquin ſilloin Ju-
malan sana on ollut woimalinen / niſn se wielä nyt to-
ca heeki on woimalinen / ia teke ſvren Hedelmän /
niſnquin Eſaiaſ Prophetan tykönä Jumala iſe sanoi:
Niſnquin ſade ia lumi lange Taivast / ia eſi tule
ſinne iälläns / mutta caſta maan ia teke Wedel-
mäliſexi / niſn että hän anda ſiemenen Eylvä / ia
Leipä ſyöä / niſn pitä myös ſanan iotca minun
ſwoſtant vlogos Käypi oleman / eſi ſen pidä palaa-
man tarhan eli huckan minun tygöni iälläns /
mutta pitä tekemän ſitä cuin minulle on oteli-
nen.

Eſa. 55.

Toinen Gſa.

Analyſis

II. Partis

Tria mem-

bra centi-

nens.

Sinä edelmäſes oſas ſanottin / cuinga
meidän Herra Christus. Jeſus on cuginut P.
Mattheuxen Aſostolin wircan: Seura nyt
ſe Toinen / ſitä puheſta cuin on ollut Pharifeuſten ia

hänen wälillens. Ja edestuoetta Evangelista tämän
Toisen osan colmesa erinomaisesa Cappalesta.

1. On siinä tilasta ja syystä tähän puhesen / kuin
on ollut heidän wälillens:

*Occasio
colloquij.*

Ja tapahtui / että Jesus atrioiksi hänen
Huonesans / ja cako / monda Publicanit ja
Syndiset / iotca olit tulleet ynnä atrioheman /
Jesuxen ja hänen Opetuslastens cansa.

Näissä sanoissa Evangelista captalaisesi Assiat e-
despane.

1. Että Jesus atrioiksi hänen Huonesans / nimit-
tään / Mattheuxen Huonesa. P. Lucas sano / että
hän teki hänelle swren wieraspidon Huonesans. Tä-
män wieraspidon cansa hän on tahtonut osotta hänen
fiijtolisudens HErra Christusta wastan / sentähden /
että hän armolisten Silmäinsä cansa cakahti hänen
puolens / cosca hän istui Tulli Huonesa syndisesä eläs-
mäsä / ja sulasta armosta Euxui hänen corkian Apo-
stin wircan.

*Accubitus
Christi.*

2. Että monda Publicania ja syndistä / iotca olit
tulleet / ynnä atrioixit HErran Christuxen ja hänen
Opetuslastens cansa. Tässä hän nimittä / ne wierat
iotca siinä ovat olleet / ja plösluke tässä Colminaisesi
wierat / ioista meidän HErra Jesus Christus on ollut
ensimäinen ja ylimäinen / eij waivoin siinä / mutta myös
plike Taiwan ja Maan / ionga tähden myös se wieras
pito oli walmistettu: Sicäläkin hänen Opetuslapsens
iotca olit hänen seurasans: Colmanet ja wijmeiset
wierat olit Publicanit ja syndiset / iotca siihen swrisa

*Accubitus
peccatorū
simul cum
Christo.*

ioucosa tulleet olit. Ja ilman epäilemättä on P. Mattheus heidän sisken cusunut. yhdestä Christilifestä rakaudesta/ Senpäälle / että he tuliste myös kääntyä Herralda Christurelda parannoksen ja oikian Uscon: Näitä Herra Christus ei wieroanut eikä ylöncahonut/ mutta Söi ja Joi heidän Cansans.

II. On Phariseusten napistoresta :

Calumnia
& murmur
Phariseo-
rum.

Cosca Phariseuret sen nägit / sanoit he hänen Opetuslapsillens: Miksi teidän Messarin syöpi Publicanein ja Syndisten cansa?

Tässä ne Blcocullatut Phariseuret osottavat heidän Coreudens ja Uspydens/ että he pidit ihens ylön pyhänä/ ettei muu Inhimiset / erinomaisest syndiset/ olleet mahdolliset oleman heidän seassans / ja sentähden heitä ylöncahoit / ja cosca he nägit/ että Herra Christus piti cansa käämistä Publicanusten ja Syndisten cansa/ ja Atrioise heidän cansans/ niin he sitä swresta ihmettelit / napisti ja händä panettelit sentähden/ niinquin he tässä tegit / ja sanoit hänen Opetuslapsillens: Miksi teidän Messarin syöpi Publicanein ja Syndisten cansa? Ja tahtovat he niin palio sano: Teidän Messarin teke swren Pahennoksen sen cansa/ että hän Atrioise Publicanein ja iulki synnist cansa/ ioita muut caiki wieroivat ja ylöncahovat/niinquin pahantekijöitä/ eikä yxikään Annialinē Mies tahdo puhutella heitä: Jos hän olisi oikia opettaia / ja niin pyhä quin hän ihens piti / totta hän carcaisi ja wältäisi heitä/ mutta että hän yhteytti heidän cansans piti/ osot-

ta hän sen cansa / ettei hän ole parempi kuin he/
mutta on niin sori syndinen kuin he ovat. Näin nämät
pahanelkiset ja Bloccullatus Phariseuxet pilcavat ja
panettelevat meidän HERRA Jesusta Christusta / ja
caicki hänen tekonsa ja puhensa pahoin päin läändä-
vät / ja tahtovat hänen sen cansa saatta Inhimisten wi-
han ja wainon / että he pidäisit hänen syndisen iapa-
hantekian edestä / niinquin ne Publicanit ja Syndiset
olit / ioinen cansa hän yhteyttä pitäpi. Mutta nämät
Zumalattomat Phariseuxet tekivät hänelle swren
wäärden stnā Astasa / ja swresti ei hetttyvät / eikä tah-
do canoa sen syyn päälle / ionga tähden hän Söi ja Joi
heidän cansans / nimittäin / ei sentähden että hän oli
syndinen / sillä hän on se wiatoim Zumalan Eariha ion-
ga swsa / niinquin Esaias sano / ei yhtäkän petosta
löyety / mutta sentähden / että hän läännäisi heitä pois
synnistä parannoxen.

Esa. 53.

Apologia
Christi.

III. On HERRAN Christuxen wastauksessa / iol-
la hän tacaperin aia heidän pilcans ja panetorens / ja
wetä tähän sisälle Colme perustosta ja todistosta.

I. On / ionga HERRA Christus otta hänen wir-
gastans :

Gosca. Jesus sen ewli / sanot hän heille :
Ei tarviske ne totta tervet ovat Lääkäritä /
mutta ne totta sairastavat.

Meidän HERRA Christus Jesus tässä wetä hänen
yhden Lääkärim werraxi / ja sano / että hän on se Tai-
valinen Lääkäri / ioca läätske Sielun havat ja tahto
sano niin palio : Se Zumalattomat Phariseuxet pa-
netteleeta minua sentähden / että minä Syni ja Juon

1.
Argumen-
tum sumit
ab officio
suo.

Publicanein cansa / ia tahdotta minua tehdä syndis-
seri / nijnquin hekin ovat: Mutta teidän pitä sen tie-
tämän / etten minä sentähden Atrioise heidän can-
sans / mutta sentähden / että minä käännäisin heitä
parannoren. Sillä nijnquin pyi Lääkäri ei sentäh-
den käy sairain tykönä / että hän on ike sairaa eli kipiä /
mutta sentähden / että hän tekisi hänen terveri / ia pa-
rannaisti hänen haavans: Nijn minä myös ioca Sie-
lun Lääkäri olen / syndisten cansa tegen / Syön ia
Juon heidän cansans / senpäälle / että minä heidän
Sieluns haavat terveri tekisin ia heitä parannoren
käännäisin / sillä nämät köyhät syndiset ia Publicanit
tarvihevät Lääkäritä / ia sentähden tule minun olla
heidän cansans / että minä heitä parannaisin.

2.
Argumen-
tum sumit
à testimo-
nio scriptu-
re, seu man-
dato divi-
no.

Osc. 6.

2. On / ionga hän ota P. Raamatun todistore-
sta:

Mutta paremmin mengät ia oppicat misä
se on: Laupiutta minä tahdon ia en Vfri.

Nämät sanat hän ota Usean Prophetiasta / cu-
sa näin seiso: Mitulla on halu rakautten / ia ei
Vfrin / ia Jumalan tundo / ia ei polto Vfrin.
Ja sen cansa nuhtelee Phariseuria / iotca luokit caitti
Vfrein päälle / ia iulic siinä caiten Inhimisen auvu-
den seisovan ia laupiuden tyött he unhocit / iotca cui-
tingin Jumalalle ovat otolifemmat / cuin ne ulconai-
set Vfrit cuin he teit.

Argumen-
tum sumit
à fine sui in
hunc mun-
dū adven-
tus.

3. On / ionga hän ota siitā syystā / mingätähden
hän tähän Maailman tullut on.

Sillä en minä tullut vanhurskaita cuku-
man / mutta syndisiä parannoren.

Wan

Wanhurscasten cansa hän tässä ymmärtä ne Bl-
 cocullatut Phariseuret / ei sentähden / että he olit
 wanhurscat / mutta että he tegit ikens wanhursca-
 heidan ulkonaisen Pyhän elämäns tähden / waan hei-
 dän Sydämens oli täynnäs saastaisutta ia syndi:
 Nijnquin Herrä Christus tahdoisi sano: **Te ulco-**
cullatut Phariseuret pidät itzen wanhurskana ia
 pyhänä / ia sentähden ei te wole tarvitzevan mi-
 nua / mutta te oletta cuitengin täynnäs syndiä ia
 pahutta. Ja en löydäny minä yhtäkän wanhursca-
 sta tässä Maailmas / mutta syndistä Inhimistä / sen-
 caltaista cuin te olette. Ja niiden syndisten tähden
 minä olen tullut Maailman / cushman heitä paron-
 noxen: Ja tämän syyn tähden pitää minun oleman
 syndisten cansa / että minä heitä lehdutaisin ia oikial-
 le tiellä saataisin.

Opeturet toisesta Osasta.

I. **S** Peme tässä / mikä niinen Zumalat'
 comitten Inhimisten / iotca muita panet-
 televät / luondo on / nimittäin se / että he
 aina tahtovat heidän lähimäisestäs pahoin puhua / ia
 heidän hyvään Nimens ia sanomans turmella / ei he sitä
 tee iulki ia silmäin edessä / eikä sen cwllen / iota he pa-
 nettelevät / mutta salaisesta takana korvin. Ne iotca
 sencaltaiset ovat / televät swren synnin Zumalata
 wastan / ia swren wäärtyden ia wahingon sille / iota he
 panettelevat: Sillä he pyytävät händä pois hänen
 Cunnialdans / ia hywäldä sanomaldans heidän panes-

*Discimus
 indolem
 calumni-
 antium.*

corens causa. Nijnquin nämät Jumalattomat Pha-
 riseuret ovat tehneet / että koska he nägiet HERRAN
 Christuksen Arrioizevan Publicanein ja syneisten can-
 sa / niin ei he sitä soimanet hänen cioldens / mutta
 panettelie händä tacana Corvin Apostolein edesä / sa-
 noden: Miksi teidän Mestarin Sydöpi ja Jaopi
 synneisten causa? Jos he olisset olleet Jumalisset ja
 Eunnialisset Miehet / niinquin he pidit izens / niin
 piti heidän ystävälistä sanoman hänelle ihe / ja ei
 tacana Corvin händä panetteleman. Ja niin kaikki
 Jumalattomat Inhimisset tekevät / ja ei silmäin ede-
 sä sano / mutta tacana Corvin toista panettelevat / ja
 pahoin heistä puhuvat / ja niinquin Rykärmet taka pi-
 stävät. Sencähden se Euningalinen Propheeta Da-
 uid sencasteisten Inhimisten Kielet wetä terävän
 nuolen werrari / sanoden: Mitä yri paha Kieli
 taita sinun tehdä / ja mitä se taita matkan saatta?
 Dän on niinhuin yhden wäkevän terävä nuoli /
 ja niinquin tuli Catavisa. Ja se Pacanalinen wise-
 sas Mies Plato wetä ne hulluin ja wimmaturin Inhi-
 misten werrari / iotca taidoldans pois ovat. Diogenes
 koska hänelle kysyttin: Eutca pedot myrkylisemmät
 ja wahingolisemmät ovat / niin hän wastasi ja sanoi:
 Että yri paha Kieli ioca toissa tacana Corvin panet-
 tele. Niin myös Herodotus sano / että panetus on
 yri wahingolinen cappale / sekä sillä ioca panettele / et-
 tä sillä ioca sen ciwle / ja cohta uscöpi: Sillä se ioca
 panettele / teke Jumalan Kästyä wastan / ja wetä
 rangastoren hänen ylisens: Ja se ioca cohta usco-
 ennen kuin hän hyvin tietä / teke myös swren synnin:

Psal. 120.

Wijmei nillä Inhimiselle iota panetellan / tapahet
wäärns ja wäkiwalda / sentähden / että hänen Euno
nians ja hyvä sanomans sen cautta tule turmelluxi.
Oppican siis isecukin tästä wälsämän panetoista / ja
caistista hyvin puhuman ja parhain pain laändäz
män.

II. Että meidän HERRa Jesus Christus on se
ylimäinen ja paras Sielun Lääkäri / ioca caicki Sies
lun haavat / ja särietyt Sydämet taita Läkätä ja ter
vexi tehda / nijnquin hän cuku hänenns täsä Evangelii
mis sentähden Lääkärixi / ioca tähän Maailman on
tullut / syndistä cukumman parannozen / nijnquin Psal
misa seiso : **HERRa teke ne tervexi / ioilla on sär**
ietyt Sydämet / ja sitopi heidän Pipans. Ja on
tämä Zaiwalinen Lääkäri sangen ahkera hänen wir
gasans. Maailmaliset Lääkärit ovat usein laiscat / ja
hitat esimän sairaita / mutta hän ei unhoda niistä
murhelistä ja särietyitä Sydämitä / mutta ne aina loh
dutta ja wirgotta. Maailmaliset Lääkärit waikka cuim
ga hywät ja oppinuet he ovat / ei taida cuitengan pa
rata caickia tautia / cuin on Spitali / ja mwt waarali
set taudit : Mutta HERRa Christus caicki paranda
ja tervexi teke / nijnquin Propheta Dawid sano :
HERRa anda sinun caicki synnit andexi / ja caicki
sinun wicas tervexi teke. Maailmaliset Lääkärit
he secoittawat yhten monda cappaletta heidän Voi
teins / ioilla he haavan woitelevat ja ei cuitengan ai
na menesty : Mutta tämä Zaiwalinen Lääkäri / hä
nen sanans ja Sacramenteins cautta caicki Sielun
havat paranda / nijnquin wiissauden kirtas seiso : **Eij**

Christi esse
summum
ac optimū
animarum
medicum.

Psal. 147.

Psal. 103.

Sap. 16.

Eä Yrtit/eikä Woitet/ tehnet heitä tervexi/ mut-
 ta sinun sanas **W**erra/ ioca caieki teke tervexi.
 Tämän Taimälisen Lääkärin meidän **H**erran Jeesuksen
 tygö pitä meidän pakeneman / ia hänen tygöns tur-
 vaman / ia hänelä apua anoman / ia sanoman ynnä
 Prophetan Jeremian cansa : Paranna minua
Werra/ niin minä parannen/auta minua **W**er-
 ra/ niin minä tulen autetuksi. Jos me rupem ehi-
 män **E**stimerkiä tämän päälle / niin on Namattu täy-
 nän nistä. Cosca meidän **E**sivanhemmat Adam ia
Eva/ olie syndiä tehnet waстан Jumalan käskyä / ia
 tulie Euolemaan ia Eadotukseen wicapääxi/ niin tämä
 Taimälinen Lääkäri/ meidän **H**erra Jeesus Christus
 eohta läiki heidän haavans tämän lupauksen cansa :
 Waimon siemen pitä rickei musertaman **K**ärmen
 pään. Cosca Dawid langeist cahten swren syndin/
 Miestappon ia Huorutten/ ia tunnusti syndins/ niin
 tämä sama Lääkäri/ Nathan Prophetan cautta/ lä-
 kisi hänen haavans / ia annoi hänen syndins anderi.
 Manasses Euningas / ioca olie palio syndiä tehnyt
 Jumalata waстан / sai caieki syndins anderi. Publi-
 canit ia syndiset / Maria Magdalena ia mwe sait
 heidän syndins anderi. P. Petari ia Pawali ia mwe
 Apostolit sait heidän syndins anderi. Ryöwäri wijs-
 meisellä heikkelläns / sai cwüa tämän Lääkärin swsta
 nämät suloiset sanat : Tänä päivän pitä sinun olet-
 man minun cansani Paradissis. Näiden **E**stimer-
 kein cansa pitä caieki syndiset / igens lohduccaman/ ia
 oleman wisst senpäälle/että hän myös heidän
 syndins tahto anderi anda.

Gen. 3.

2.Sam. 11.

2.Cor. 33.

Luc. 23.

Evangeliumin Kirjoit- ta P. Mattheus Is. Lugas.

Sihen aican / edeskävit
 Epetuslapset Jeesuksen tygön
 ia sanoit: Euca on siis se swrin
 Laivan Waldacunnasa? Ja
 Jeesus cutzui tygöns yhden
 Papsen / ia seisatti sen heidän kestelläns / ia
 sanoit: Lotifesta sanon minä teille / ellei te
 fäännny ia tule niinquin Papsen / niijn ei te
 sisälle kây Laivan Waldacundan. Joca
 nyt itzens alenda / niinquin tämä Papsi / se
 ombi swrin Laivan Waldacunnasa. Ja
 ioca holhopi yhden sencaltaisen minun Ni-
 meeni / hän holho minun: Mutta ioca pa-
 hendapi yhden näistä pienimistä / iocca mi-
 nun päälleni uscovat / parambi hänen olisi /
 etteä myllyn kivi ripustettaisiin hänen Cau-
 lansa / ia Vpoteettaisiin Ugeren syweyteen.

Vee Maailman pahannozen tähden / sillä
 pahannos cummingin tule: Vee cuitengin
 sen Inhimisen / ionga cautta pahannos tule.
 Mutta ios sinun Rättes / taicka sinun Gal-
 cas pahendapi sinun / niin leicka se pois / ia
 heitä pois tyföäs: Parambi on sinun Glä-
 mään onduvana sisälle kähdä / taicka rai-
 rickona / kuin sinulla olis / caxi Rättä / ia
 caxi Galca / ia heitetäisin sijhen ijancateti-
 seen tuleen. Ja ios sinun Silmäs pahenda-
 pi sinun / niin puhcais se vlgos / ia heitä pois
 tyföäs: Parambi on sinun Glämään sisäl-
 le kähdä silmä puolla / kuin sinulla olis caxi
 Silmä / ia heitetäisin Helvetin tuleen.

Catzocat / ettei te ylöncazgo yheäkän
 näistä pienimistä / sillä minä sanon teille / et-
 tä heidän Engelins Laivasa aina näkevät
 minun Isäni Casvon / ioca on Laivasa:
 Sillä että Inhimisen poica tuli wapautta-
 man sitä kuin cadonnut oli.

Exordium
 à memoria
 Michaelis
 Archangelis
 Dan. 12.

Sinän Pälvän päälle Jumalan
 Seuracunda piä Juhla P. Mickellin
 stä / ioca on yri niistä Taivalistista Ruheis-
 naista: Ja Daniel Prophecan tyföä

cukutan sworexi ia yllimäisxi Engelixi / ioca alati sotis
 pi sitä wanha Eohikärmettä Perkelettä wastan / Jus
 malan Seuracunnan ia sen iäsenitten edestä / niinquin
 sekä Daniel Prophetan tykönä / Judan Epistolasa /
 ia P. Johannexen ilmestys kirjasa siistä seisoi kirioi-
 tettu. Ja tämän tilan kautta kaikista Jumalan P.
 Engeleistä nyt saarnatan / sentähden / että H & K Ra
 Kristus tässä Euangeliumissa puhu Engeleistä / iot ca
 myös sotivat sitä paha Hengitä wastan / ionga tähden
 myös tämä Juhla cukutan Festum Angelorum, Se
 on / Engeleitten Juhlaxi / eij sentähden / että meis
 dän pitä palweleman ia auxi hwrtaman heitä / niinquin
 eij he sitä isekän tahdo / mutta kieltävät sen ia seisovat
 sitä wastan (niinquin Johannexen ilmestys kirjasa
 seisoi : Että cosca Johannes langeisi Engelin Jal-
 cain etteen cumartaman händä / niin Engeli sanoi hä-
 nelle / caho ettet sinä sitä tege / sillä minä olen sinun ia
 sinun welieis cansapalwelia / ia nishen / ioilla on Je-
 suxen Christuxen todistos / cumarda Jumalata) mur-
 ta sentähden me pidäm heistä Juhla / että meidän pi-
 tä muistaman sen swren ia sanomattoman hyvän työn
 päälle / cuin Jumala on meitä wastan tehnyt sinä / että
 hän on asettanut hänen P. Engelin meidän wartia-
 rem / wastan Perkeleen päälle carlauxia / ia caikia
 waaroia ia wahingoita / sekä Sielun että Xrmin puo-
 lesta / ia sen edestä händä kaikesta Sydämeistäm kije-
 tämän ia Tunnoittaman.

Apoc. 12.

Apoc. 19.

Nijn palio cuin tähän Euangeliumin tule / edes-
 pane P. Mattheus tässä Opetuslasten kysymisin
 H & K ran Christuxen tygö / Caca swrin piti olei

Summa hu-
jus Evan-
gelij.

man Taivan Waldacunnasa : Ja cuinga Jesus
asetti yhden Lapsen heidän keskellensä / heille & si-
fixi ia opixi / että ioca igens nijsn alenst / cuin se Lapst /
se oli swrin Taivan Waldacunnasa / ia mana / ettei yri-
tän pidä pahendamman niistä. Ja rupe saarnaman pi-
demäldä pahennoresta / ia kaste pois leicata sen Jäse-
nen / ioca meitä pahenda / ia heittä pois sen meidän
tyköäm. Ja wijsmein fiöldä / ettei meidän pidä ylöns-
cagomä yheäkän niistä pienimist / sentähde / että heidän
Engelins Taivasa aina näkevät hänen Jsäns Espon.

Conuenio
hoc Evan-
gelium cum
primo &
secundo
praecepto
Decalogi.
Item. Cum
secundo ar-
ticulo sym-
boli fidei.
Propositio
bimembri.

Ja yhten sopi tämä Evangelium sen Ensimmäisen
ia Toisen käästyn cansa / sentähden / että se opetta mei-
tä wastan seisoman coreutta ia turha Cunniata / ia
mana meitä nöyryyteen. Ja sen Toisen ia Colmanen
Vscocappalen cansa / sentähden / että tässä saarna-
tan Herran Christuxen wurgasta / että hän on tullut
wapahtaman sitä cuin cadhonut oli.

Tämä Evangelium iactan kahden Osan :

I. On Opetuslasten kysymisestä Herran Chri-
stuxen tygö / cuca swrin piei oleman Taivan Walda-
cunnasa.

II. On Herran Christuxen wastauresta sen-
päälle.

Ensimmäinen Osa.

Tämän Ensimmäisen Osan Opetuslasten
kysymisestä / edespäin Evangelista colmen
Aflan haaran cansa.

I. On siinä aiaista / cosca se kysymys on tapahtu-
nut :

Analysis
I. Paris.

Tria mem-
bra conti-
nens.

I.
Circum-

Stijhen Altan.

stantia est
temporis.

P. Mattheus kirioitta sijnä edellises lugusa
lopulla/ että cosca he tulit Capernaumin / tulit Be-
ronottaiat P. Petarin tygö kysyden: Jos heidän
Mestarin oli tottunut moxaman Wero Kaha/ niijn
Jesús kásti Petarin mennä Merellä/ ia heitä ongens
ulgos/ ia avata sen Calan swn / ionga hänen piti saas-
man/ sielä hänen piti löytämän yhden Penningin / ia
sen hänen piti andaman Beron ottaiaille P. Mar-
cus sano / että cosca he tulit Capernaumin Huonen
sisälle/ kysyi Jesús heille / Mitä he tiellä kestenäns
puhuit: Mutta he waikenit / sillä he olit Campaillet
kestenäns tiellä / cuca heistä piti swrin oleman. Ja
kirioittavat myöds sekä P. Mattheus/ että Marcus
ia Lucas/ että h Erra Christus oli wähä ennein pu-
hunut heidän cansans hänen Pijnastans / Cuolema-
stans ia Ylösnousemifestans / mutta ei he ymmärtä-
neet sitä cuin hän sanoi/ ia he pelkäisit hänelle kysyä:
Sillä samalla heikellä tämä historia tapahtui.

Marc. 9.

II. On niistä Personaista / iotca ovat täsä edes-
käynee h Erran Christuxen tygö:

2.

Circum-
stantia est
personarū
interro-
gantium.

Edeskävit Opetuslapsen Jesuxen tygö.

P. Mattheus sano/ että ne ovat olluet h Erran
Christuxen Opetuslapsen / iotca edeskävit hänen ty-
göns/ sillä hän oli sanonut heille/ että heille oli annet-
tu tietä Taivan Walducunnan salaisus. Sentähden
oliet he sitä rohkiamat käymän hänen tygöns / kysymän
hänelle/ niijnquin Opetuslapsille aina ombi swrembi-
tila ia wapaus käydä heidän Mestarin tygö cuin
muille: Sillä heidän tuli kysyä ia oppia hänelä/ mi-

tä ei

tä eij he ihe tietänet / mutta niijn cuitengin / ettei he es
nāmbi pyydä tietä / cuin heidän tule. Eijä myös siestä
ole wahingota / iollei he caictia niijn tyyni tiedä ia ymo
mārrā / niijnquin Varro sano: Non pudor est quæ-
dam ignorare. Se on: Eij siestä ole häpiä / ettei
hän caictia tiedä. Eij ole myös yrifän niijn täydelinen
tästä Maailmas / että hän caicti taita tustistella ia
tietä.

3.

Forma seu
modus que-
stionis dis-
cipulorum
Christo
proposita.

III. On siestä kysymisen muodosta / ionga he ovat
pannet h Erran Christuren etteen:

Za sanolt: Cuca on swrin Zaiwan waldacunnasa?

Zaiwan Waldacunnan cautea he ymmärtävät
h Erran Christuren waldacunnan / ionga hän tästä
Maailmas piti alcamen wāhān heken perästä / ia hal-
liseman. Za waicta Opetuslapset cūkuit Christuren
waldacunnan Zaiwan waldacunnaxi: Cuitengin he
swlit sen olevan Maailmalisen / niijnquin raitan oso-
tetta heidän puhestans / sekä Zebedeuren poicain
Zitin / ia hänen poicains anomifesta / ia siestä riisdasta /
cuin he usein pidit keffenāns / cwca heistä swrin ia lišin
h Erra Christusta piti oleman hänen waldacunnasans.
Sillä / eij he siestä campaellet cuca enimān ia ohkera-
man piti saarnaman / ia swreman hedelmān tekemān:
Mutta siestä he kysyit / ia sen iälkin seisoit / cuca heistä
piti ylmäinen / ia h Erra Christusta lišin oleman /
monicahdat Sugun tähden / iotca hänen lähimäiset
Sugut olit: Monicahdat išan tähden / iotca wanhi-
mot olit: Mwtamat lahiaim tähden / iotca swrimat
lahiae olit saanuet: Mwtamat työn ia waiwan täh-

den/ iotca enimän työtä olie tehnet ia waiva nähnet:
 Ja eij pyrkän tahtonut olla toista alembana / iocainen
 tahdoi ylin olla. Näin heikot he ovat olleet / ia näin
 siuren wallan oli coreus ia turhan Eunnian pyyhde
 heisä saanut / että iocainen tahdoi ylin olla: Ja siinä
 he campailie ia ristelit kessenäns. Ja ettei he ihe tai-
 tanet sitä risteä ratcaista / eikä igens siitä ulgos kirovotta
 ia selittä / nisi he edesastuie HErran Christuxen eygö /
 ia händä kysyt / Cuca heistä se oli / ioca siurin
 hänen waldacunnasans oleman piti / ia siihen he
 tahdoit tyyä / mitä hän siihen wastaisi / ia kengä hän
 heistä tunti ylimäisext.

Opetuxet ensimmäisestä Gasta.

Loci Com.

Ie Partis

Discimus

quam sine

homines

natura im-

becilles,

quod sem-

per ad su-

periora as-

pirent.

S Perwe tässä / cuinga heikot ia kewisäi-
 set Inhimiset ovat luonosta / ettei he taida ty-
 tyä siihen / mitä he Jumalalda ovat saanut /
 mutta aina pyytävät enämän / ia tahevat tulla cor-
 femma ia ylemmä: Nisquin meille tässä on estimer-
 ki meidän HErran Jesuxen Christuxen Opetuslap-
 sista ia Apostoleista iotca myös seisoi corkeman wirgan
 iälken. HErra Christus oli cusunut heitä Apostolin
 wircan / ia ulgosvalinnut heitä caisein muitten seasta /
 että heidän piti saarnaman Evangeliumi ymbäri cai-
 sen Maailman / ioca oli yri swri lahia Jumalalda /
 että he siihen pyhän ia Corkian wircan olie tullet / ia
 tuli heidän kättä Jumalata sen edestä / ia siihen tyyä.
 Waan he pyysit wielä ylemmä / ia seisoi corkeman
 wirgan iälkin / tahdoit olla swret Herrat tässä Maail-

mas / ia siistä usein ristelit kestenäns / cuca heistä swrin
 ia ylimäinen piti oleman. Ja waivaisie usein herra
 Christusta sen cansa / että hänelle tyllä oli tekemistä /
 että hän asettaisi heitä. Ja sencaletiset ovat enimäst
 eadki Inhimiset luonosta / että he aina pyytävät ylem-
 mää. Sen coreuden se saastainen Hengi Perkele pu-
 halda Inhimisten Sydämihi / että niinquin hän ihe
 coreuden cautta on langennut / ia Taivast alas syösty
 Helvettihin / niijn hän myös muita pyytä wetä sijhen
 syndin / ia sen cautta isancaidisen cadotuxen. Puhal-
 da myös heidän Corvijs ne sanat: Eritis sicut dij.
 Se on / Te tuletta Jumalan caltaisexi / niinquin
 hän teli meidän Esiwanhembain Adam ia Evan
 cansa / iotca hän myös saatti sijhen syndijn / ia sen caut-
 ta selä heitä / että heidän iällin tulevaisene Jumalan
 wihan Lapsi / ia cadotuxen wicapääxi. Niijn myös
 hän teli niijnen cansa / iotca ylösrakensit Babylonian
 Tornia / Pharaonin Egyptin Cuningan cansa /
 Saulin sen enstimmäisen Israelin Cuningan cansa /
 Amazian / Nebucadnezzarin / Dolofernin / Da-
 manin / ia monen mwn cansa / iotca hän on wetänye
 Coreutten ia turhan Cunnian pyyndön. Sentähden
 tule meidän cartta ia wältä tätä cauhiata syndi cuin on
 Coreus / iotca eikä Jumala eikä Inhimiset woij karsia /
 ia rucoilla Jumalata / että hän meitä warielisi siestä
 synnistä / ia tytylän ihcekun sijhen wircan / cain hän
 cusiutu on / ia älkän yriäkän ylemmää pyytäkö / senpää-
 le / ettei hän tulisi alas cufistetuxi.

Toinen Osa.

Analysis
IIe Partis.Quinque
membra
continens.

Sinä ensimmäises Osas sanottin Opetuslasten kysymisestä / cuca swrin on Taiwan waldacunnasa: Seura nyt se Toinen H^eristuxen wastaukesta senpäälle / cusa meille on wiisti Cappaletta / ioilla hän tahto heitä pois estä / coreudesta / ia turhan Cunnian pydöstä / ia heitä mana ei waiwain sanain / mutta myös Esimerkein cansa.

1. On sijtä Esimerkistä yhdestä Lapsesta / ionga hän asetti heidän kestelläns: Exemplam
pueri.

Ja Jesus kukui tygöns yhden Lapsen / ia asetti sen heidän kestelläns / ia sanoi: Tottsesta sanon minä teille / ellet te teltän täännä ta tule niinquin Lapsen / niin ei te talda tulla Taiwan waldacundan sisälle: Zoca nyt ikens näin alendapi / niinquin tämä Lapsi / se ombt swrin Taiwan waldacunnasa.

Näissä sanoissa meillä ovat cahtalaiset Astat:

1. On sijtä Lapsesta / ionga H^eristus kukui tygöns / ia asetti heidän kestelläns. Evangelistat ei sijtä mitälän kirioita / mikä Lapsi se on ollut / mutta Nicephorus kirioitta / että se on ollut Ignatius ioca sijtte oli P. Johannes Evangelistan Opetuslapsi / ia wiismein tuli Piissari Antiochian. Ja cuin hän oli saarnanut ia opettanut / on hän Troianus Keisarin wallan alla heitetty Zolopeurain etteen: Tämän hän asetti heidän kestelläns / että hän piti ole-

Puer quem
Christus
statuit in
medio discipulorum.

*Alloquium
Christi ad
discipulos.*

man heidän Mestarin / ja heitä opettaman hänen
Esimerkillensä.

On sitä puhesta / ionga Herra Christus on pitä-
nyt Opetuslastensa tygö sanoden : Ellei te teitän
Eäännä / ja tule niinquin Lapset / niin ei te taida
tulla Taivan waldacunnan sisälle. Niinquin hän
tahdoisi sano : Te minun Opetuslapseni tahdotte
tietä / ja kysytä minulle / cuca swrin pitä olemas Tai-
van waldacunnas. Ja sen cansa osottatte / että coreus-
den Hengi on täyttänyt teidän sydämen : Mutta mi-
nä sanon teille totuden / ioca tahdo tulla Taivan wal-
dacundan / niin hänen pitä Eäändämän hänen / ja tu-
seman niinquin Lapset. Että niinquin he ovat yriler-
taiset ja nöyrät / eikä seiso swren ja corkion wirgan ei
Herrauden iälken : Niin myös teidän pitä olemas
nöyrät ja yrilertaiset / ja ei seisoman iongun Maail-
malisen Eunnian ja wallan iälkin. Te näette / että
tämä Lapset ioca täsä seiso teidän keskellän / ettei se iis-
tele kenengän cansa Herraudesta / eikä seiso sen iälken /
mutta on nöyrä ja sioiä : Niin pitä myös teidän ole-
man / jos te tahdotte sisälle Eäydä Taivan waldacun-
dan.

*Mandatum
de recipien-
dis puellis.*

II. On Herraan Christuxen käskystä holhoman
Lapsia :

Ja ioca holho yhden senealtaksen minun
Nimeeni / se holho minun : Mutta ioca pa-
hendapi yhden näistä pienimistä / totta minun
päälleni uscovat / parambi olisi hänelle / että
myllyn kivi ripustettaisiin hänen Goulaans /
ja Ppotettaisiin Meren syönteeseen.

Tästä taas Herrä Christus kahjalaiset Aikat edes-
tuotta.

I. Että ioca holho yhden sencaltaisen hänen Ni-
meens/ se holho hänen / ia osotta sen cansa / cuinga
swresta Lapsen ovat ylös oetut hänen tykönäns / ia
cuinga otoliset he ovat hänelle / että mitä hyvä Lapsil-
le tehdän / sen hän lukepi niin swrexi / cuin se hänelle
ihelle olist tehty. Niinquin hän myös sanopi W. Mat-
theuxen tykönä : Sen cuin te oletta tehnyt yhden
niistä pienimistä minun wellieistäni / sen te oletta
minun tehnet. Ja ymmärtä hän tästä holhomisen
cansa caiki hyvät työt / cuin heitä waстан tehdän/
ruokkimisen cansa / opin ia neuwon cansa / edes waстан-
ren ia warieluxen cansa / ia ioca sen tekapi / se on hä-
nelle niin otolinen ia selvolinen / cuin se olist ike hänel-
le tehty.

Hortatio
ad reci-
piendos
parvulos.

Math. 25.

2. Että ioca pahendapi yhden näistä pienimistä /
ioca hänen päällens uscovat / parambi hänelle olist /
että yri myllyn kivi ripustettaisiin hänen Caulaans / ia
Upotettaisiin meren syvyteen. Pahendamisen Herrä
Christus tästä cusupi / cosca toinen toisen pahan E-
simerkin / puhen eli työn cansa pahemmaxi saatta :
Niin myös sen / ioca yhden Lapsen hänen yrikertaisu-
desans wetä ia pahennuxen saatta / se olist parembi /
ettei hän ikänäns olis syndynyt / eli kivi Caulas upo-
tettaisiin meren syvyteen : Sentiähdän / että hän
pahendapi yhden Lapsen / ionga Christus on hänen
callilla Werelläns lunastanut.

Dehorta-
tur ab of-
fendiculo
parvulorum.

III. On niiden rangastorekka ioca pahendavat :
Wee Maailman pahannoren tähden :

Pena scan-
dalizan-
tium.

Sillä pahennos cummingin tule. Wee cut-
tengin sillä Inhimiselle/ ionga cautta pahen-
nos tulepi.

Ezech. 33.

Tästä Herra Christus hweapi wee ia pahasti fi-
rourn Maailman ylikin pahennoksen tähden / ia caic-
kein niitten ylike/ ioiden cautta pahennos tulepi. Eij
sentähden/ että hän mielelän näkisi eli soisi / että ior-
cu sen rangastoren ala tulisi / sillä eij hän tahdo yh-
dengän Inhimisen Euolemata: Waan sentähden/
ioca sen pahannoksen matkan saattanut on. Mutta
että Herra Christus tästä sano / Että pahennos
cummingin tulepi / eij pidä meidän ne sanat niin
ymmärtämän/ että Jumala on sen niin saatäny / ia
tahto että pahennos pica tuleman/ eli waati Inhimis-
nä sithen / sillä hän kielsä pahendamisesta: Mutta
Sathanas/ ioca yllättä Inhimisen sithen/ ia Inhimis-
sen turmeldu luondo / ioca anda isens sithen yllättä/
ia sentähden hän sano / Että pahennos cummingin
tule. Sillä Sathanas/ ioca aina seiso Inhimisen wa-
hingon iäskin/ sen matkan saatta / senpäälle / että hän
sen/ ia muitten syndein cansa saisi heitä cansans ijan-
caitiseen Eadotuxen.

Modus vi-
tandi scan-
dala.

Mutilatio
manuum
& pedum.

IV. On siestä muodosta/ cuinga Inhiminen tait-
ta wälä ia carta pahennokset / ia ylös luke Herra
Christus tästä erinomaisesta cabalaisen muodon.

I. Hän nimittä Kädet ia Jalgat:

Mutta ior sinun Kätes/taieka sinun Jal-
tas pahendapi sinun / niin teieka se pois / ia
heitä pois ryföäs. Parambi on sinun Elä-

mään

mään onduvan taieka ratarickona sisälle kändä/ cuin että sinulla olisi caxi Käittä/ ja caxi Jalca/ ja heitetäisin isancatseiseen tuleen.

Ennein meidän Herran Christus kielsti/ ettei meidän pidä muuta pahendamman puhella eli työllä/ taieka myös pahalla Esimerkillä: Nyt hän tässä kieldä/ ettei meidän pidä muilla pahennosta ottaman. Ja tule meidän tietä/ ettei hän puhu tässä Kromilisekka leickauksesta/ sillä se olisi wastoin Jumalan käskyä/ ios meidän pidäisi meidän Kätem ja Jalcam poisleickaman/ ioraa Jumala on luonut ja andanut: Mutta hän puhupi tässä Hengelisekka leickauksesta/ että ios sinun Kätes tahto wahingota ja syndiä tehdä Jumalan Käskyä wastan/ niin älä anna hänelle walda/ mutta seiiso sitä wastan Jumalan sanan cansa. Samalnuoto/ ios sinun Jalcas tahto mennä harha tiellä syndiä tekemen/ niin seiiso sitä wastan/ niin ettei sinun Kätes saa Tapapa ketafän/ eli mwea wahingota tehdä/ eikä warasta/ ei myös sinun Jalcas saa iuosta portoin Huonesen/ oia Krouwijn/ wargastaman eli muihin luvattomin Toihin.

2. Nimitä hän Silmät:

Jos sinun Silmäs pahendapi sinun/ niin puhcaisse se ulgos/ ja hettä pois tyföäs: Parambi on sinun Elämään sisälle kändä Silmä puolla/ cuin että sinulla olisi caxi Silmä/ ja heitetäisin Helvetin tuleen.

Tässä taas/ ei Herran Christus puhu Kromilisekka ulgospuhcaisemisesta/ waan Hengelisekka/ että ios

meidän

meidän Silmän caso iongun päälle himoitarens sitä/
 cuin on waстан Jumalan käskyä / eli toisen miehen
 Waimon/ Tyttärän eli Pijcan päälle/ eli iongun mion
 luvattoman cappalen päälle / nijsn meidän pitä seiso-
 man sitä waстан/ ia Euolettaman wanha Adami / ia
 sitä asettaman/ ettei se walda saisi / ios me tahdomme
 wätkä isancaikista Helwetin tulda.

*Causa vi-
 tandi scan-
 dala.*

V. On siitä syystä / mingätähden meidän pitä
 cartaman pahennosta :

Savahatcat ettel te ylöncaho yhtälän
 näistä pienimistä / sillä minä sanon teille/ että
 heidän Engelinä Taivasa/ aina näkevät min-
 nun Jsäni Casvon/ ioca on Taivasa. Sillä
 Inhimisen potca tuli wapahhtaman sitä cuin
 cadonnut oli.

Tämä meidän Herran Christus sisälle wetä cah-
 laiset syys.

*1.
 Causa.*

1. Ettei heidän Engelinä Taivasa näkevät hänen
 Jsäns Casvon.

Tämä on se ensimmäinen syys / mingätähden mei-
 dän eij pidä ylöncahoman / eikä pahendamman yhtälän
 näistä pienimistä : Sentähden/ sano Herran Christus/
 ettei Jumala minun Taivalinen Jsän ylöncaho heitä/
 mutta racastapi/ ia nijsn palio heistä piteä/ että hän on
 asettanut Engelinä heidän wartiarens/ ioca aina nä-
 kevät minn Taivalisen Jsäni Casvon : Ja ioca heitä
 ylöncaho/ se ylöncaho eij waivoin Engeleitä / mutta
 myös minun Jsäni/ ioca heitä on saattanut wartioi-
 man heitä.

2. Että Juhimisen poika tuli Wapahdaman
sitä cwin cadonnut oli :

Tämä on se Toinen sy / mingätähden ei pyritän
pidä ylöncahoman Lapsia eli pahendaman heitä / sen
tähden / että HERRA Christus on tullut Wapahdaman
sekä Lapsen / iotca symmisä ovat signineet että syndy-
neet / että mwe iotca cadonneet olit. Ja nämät caxi
syttä sishen ovat / mingätähden ei meidän pidä ylön-
cahoman nistä pienä / eikä pahendaman muuta hol-
homan heitä / ia caictia hyvä heille tekemän.

Opetureet toisesta Osasta.

I. **E**tä HERRA Christus tässä sano /
Jollei te käännä itzen / ia tule niinquin
tämä Lapsi / niijn ei te taida tulla Taivā
waldacundan : Sittä me opeme / että meidän pitā
Lasten Esimerkiä seuraman / ia heildā oppeman nōy.
ryden / stweyden / ia mwe hyvāt avut / eikä meidän pi-
dā sitä häpiämān / eli meitām sishen ylön hyväxi lufe-
man / että Lapsen pitā meitä opettaman. Sillä niijn
quin P. Pawali sano : Jos iocu teidān kettendā
ne hānens lwele wiissaxi / se tulcon hulluxi tässä
Maailmasa / että hān mahdaisi wiissas olla : Sil-
lä tämän Maailman wiissaus / ombi hulluus Ju-
malan tyhōnā. Ja sentähden tahto HERRA Christus /
että meidän pitā Lapsista oppeman ia seuraman hei-
dān Esimerkiān / niinquin P. Petari Apostoli myös
meitä sishen mana / sanoden : Niijn pois pangat
nyt caicti pahuus / ia caicti petos / ia ulcocullat

2.
Causa, in-
quisitio per-
diti.

Loci Com-
II^a Paris.

Discimus
imitanda
esse exem-
pla infan-
tium & ab
ijs discendā
humiliatē.

2. Cor. 5.

1. Pet. 2.

sus/ ia cateus/ ia caicki panetus. Ja halatcat sen
 iärieltfen riescan iälken / niinquin ne ässein syndo
 net Lapsucaiset/ senpäälle/ että te sen saman caut
 ta ylöscasvassitta. Inhimisen mielestä sen luono
 lisen iärien iälkin / näky se olevan sangen camala ia
 wastahacoinen Asta/ että ijäliset ia wanhemat Inhi
 miset pitä iotakin hyvää oppeman Lapsista/ ia seuraman
 heidän Esiimerkiäns/ iotca eis ole tulleet sillä ijällä/
 että he taitavat iotakin ymmärtä : Mutta meidän
 Herra Christus/ ioca on Tie ia Totuus / täsä sano :
 Ellei te käännä teitän/ ia tule niinquin Lapsit/
 ei te taida tulla Jumalan waldacundan Ja ki
 rioitta Ieronymus yhden selkiän ulgostoamituxen nai
 nen Herran Christuren sanainpäälle/ näillä sanoillaz
 Non præcipit Apostolis, ut parvuli fiant statura,
 sed innocentia & simplicitate, Se on/ Eij Herra
 Christus kaste / että Apostolit pitä tuleman Lapsxi
 eoon ia ijän iälkin/ mutta wigattomudesa ia yxiter
 taisudesa. Sillä eis he riistele keffenäns Herraudesta
 ia wallasta/ eikä seiso iongun Eunnian iälkin / eis he
 ole coriat/ eikä ketäkän ylöncaho/ eis he ole ahnet/ ei
 kã seiso kenengän oman iälkin : Mutta he ovat nöy
 rät / niijn hywin Euningaint euin Alamaisten Lapsit.
 He ovat yxiteraiset ia wigattomat/ he racastavat hei
 dän Wanhembitans/ uscovat heidän sanans/ ia caicki
 heidän Ilons ia Njemuns on wanhemisa/ he ovat
 myäs ewliaiset heille/ ia televät heidän mielens iälkin:
 Niijn myös pitä caicki olemat ne iotca tahtovat tulla
 Taivanwaldacundan/ ia seuraman heidän Esiimer
 kins. Sentähden / eis pida meidän häpiemän sitä/

että pienet Lapset pitää oleman meidän opetus Isäm-
ia opettaman meitä / mutta sen hyväksi ottaman / ia
seuraman heidän Estimerkins nöyrydesä / wigatto-
mudesa ia hilaisudesa / ia sitä vastan wältämän co-
reuta / turhan Eunnian pyynnö / riista ia eripurai-
sutta.

II. Opeme / cuinga swri ia cauhia syndi on pa-
hennos / cosca iocu toisen pahenda puhen / työn ia kät-
tämisen cansa : Sillä Herrä Kristus hwtä Wee hei-
dän ylisens. Ja P. Pawali myös mana näin tällä
muoto sanoden : Dicate niin / ettei te ketän pa-
hennaisi / eikä Jwottaita / eikä Grekiä / eli Juma-
lan seuracunda. Ja toises Epistolas Corintherein
tygö sano hän : Älkätte Kenengän iosa cusa pahen-
nosta andaco / senpäälle / ettei meidän wircam
pidäisi laitettaman : Waan Käyttäkäm meitäm
caikisa Aisioisa / niinquin Jumalan Palweliat.
Edä syndiä tule caikein Inhimisten wästä / sekä Mi-
mäiset että Alimaiset / Nuoret ia Wanhat / niin ettei
he ketään pahenna / erinomaisesta Lapsia / iotca coh-
ta ottawat pahennoren / ia mitä he näkevät taikka cw-
lewat / ioco se on hyvä taikka paha / sitä he seurawat. Ja
erinomaisesta tule Saarnamiesten cawahia / ettei he
ketän pahenna. Sillä niinquin Cato sanopi. Tur-
pe est Doctori, cum cum culpa redarguit ipsum :
Se on niin palio sanottu / se on opettaialle swri häpiä /
cosca hän itse on wicapää. J P. Pawali sano Roma-
rein tygö : Sinä opetat muita / ia ett sinä itziäs
opeta : Ja saarnat / eli pidä wargastaman / ia
sinä wargastat. Sinä sanot : Eij pidä Duorin

Discimus
quod atrox
sit pecca-
tum scan-
dalum.

1. Cor. 10.

2 Cor. 6.

Rom. 2.

1. Cor. 9.

tekemän / ja sinä teget Duorin. Sentähden sano
hän itsestän: Minä hillitzen minun Kromin ja
alaspainan sen / Senpäälle / koska minä muita
opetan / en mahdaisi olla itze nuytelinen. Sa-
malmuoto myös ne / iotca Estwallan wirgasa ovat /
pitä cavahtaman / ettei he annaisi pahennosta Ali-
maisille iosa cusa astasa. Sillä niinquin Estwalda
teke edellä / niin Alimaiset tekevät enimästä iälkin:

2. Sam. 12

2. Reg. 12.

Dawid hänen Huorudens cansa sen pahannoren
matcan saatti / että Jumalan nimi tuli wiholislida
häväistysi. Ja Jeroboam hänen Epä Jumalan
Palweluxens cansa saatti swren pahannoren matcan /
ja Israelin syndiä tekemän. Niin myös Perhen-
wanhemat cavahtacan / ettei he pahenna heidän Lap-
sians ja Perhettäns: Sillä ios Wanhemmat ovat
Juomari / Warcat / Huorin tekiät / Pilcaiat ja Pa-
netteleiat / niin Lapset ja Perhe seuravat heidän Esi-
merksiäns: Niin myös caicci mwe wältäkän ja
cartakan pahennosta / senpäälle / ettei se
wec / iosta Herra Christus täsä
puhu / tulisi heidän
ylkens.

Evangeliumin Kirioit- ta P. Mattheus 10. Lugas.

Aulgoslähetti Jhesus
ne caritoistakymmendä / ja an-
noi heille kästyn sanoden: Äl-
kät menkö Pacanaiden teille /
ja älkät menkö Samaritanein
Caupungein / mutta menkät paremin niiden
cadotettuin Lammasten tykö Israelin Huo-
nesta. Niin menkät ja Saarnacat sanoden:
Täiwan waldacunda ombi nyt liki lähesty-
nyt / Sairat tehkät Tervexi / Spitaliset
puhdistacat / Cuolluet ylösherättäkät. Per-
kelet ulgosaiacat. Lahiaxi te saitta / niin
myös lahiaxi andacat. Eij teidän pidhä
Culda eikä Hopiata / eikä Raha pitämän
teidän cuokaroisan / eikä ewäs Säcktä mat-
casa / eikä cahta hametta / eikä kengiä / eikä

sauba / sillä että Työnies ombi ruocans an-
stolinen waan cunga ikänäns Caupungin
taieka Rylän te ssälkäytte / nijn kyselkät/
cucca sijnä on otolinen / ia olcatte sielä sijhen-
asti cuin te poislähdette. Mutta cosca te
Huonen ssälle menettä / nijn tervettäät si-
tä / ia sanocat: Rauban olcon tähän Huone-
sen / ia iose Huone on otolinen / nijn tulcan
teidän Rauban sen päälle. Tollei hän ole
otolinen / nijn teidän Rauban teille palata-
pi. Ja cusa eij kengän teitä wastan rupe / ei-
kä cwle teidän sanonnan / nijn ulgoismengät
nijstä huoneista / taieka sijtä Caupungista / ia
puhdistacat tomu teidän Talgoistanna. To-
tiseista sanon minä teille / huokcambi pitä ole-
man Sodoman ia Somorran maan Quo-
mio päivänä / quin sillä Caupungille.

Exordium
à memoria
duorum A-
postolorum,
Simonis &
Iudæ.

Smalan seuracunda tāmān Päl-
wän päälle piä jälti muisto cahdesta me-
dän HERran Christuren Apostoleista /
Simonista ia Judasta / iocca ovat
olluet welixeret / yhdestä Isästä ia Äitistä
syndynne / nimittäin / Cleopasta Josephin Welie-
stä / ia Mariasta / ioca cusuttin Maria Cleophe /

ia oli Marian HErran Christuxen Äitin Sisar.
 Sentähden myös niistä molemista on sääty yhden
 Päivän päälle Juhla pidettävä / nijs myös sentähden/
 että he ynnä ovat Jdaisella maalla saarnannee Evan-
 geliumia / ia wijsmein ovat Persias totuden tunnustor-
 ren tähden Surmatut / nijsquin Sabellicus kirioi-
 ta : Waika myö toistin heidän Euolemastans kirioi-
 tavat. Mutta heidän cukumiseftans ia elämäns kera-
 rasta / ei ole kirioitettu Evangelistereidä / mutta että
 he nimitetään muiden Apostolitten secan. Tämän en-
 simäisen / nimittäin Simonin cuku P. Matthus
 Simon Caanasta / ionga tähden hän myös cugutan
 Simon Cananeus / sillä hän oli Caanan Caupun-
 gisa syndynyt. Ja P. Lucas nimittä hänen Zelotes/
 Sentähden / että hän on swren ahkeruden ia kiiwauksen
 cansa saarnanut Evangeliumita. Sen toisen nimet-
 täin Judaxen / ionga P. Mattheus nimittä lialda
 nimelldä Tadeum / osottaden sen cansa / ettei hän ole
 ollut se Judas Ischariot / ioca petti Herran Christo-
 fluxen.

Nijn palio cuin tähän Evangeliumin tule / edes Summa E-
 pane P. Mattheus tässä yhden merkilisen Historian vangeliij.
 Apostolitten lähetoirestä / ia anda tietä / että meidän
 Herra Jesus Christus on ulgoolähettänyt ne caritoi-
 stakymmendä Apostolita saarnaman / ia andanut heille
 woiman tehdä ulconaisista Tunnustahetia / nimittäin/
 Sairaita terweri tehdä / Spitalista puhdistaa / Euol-
 luita ylös herättä / ia Perkeleitä ulgosaia / ia niiden
 samain merkein cansa wahoista heidän Saarnans ia
 oppinsa. Kieldä myös ettei Apostolit pidäis Eulda /

eikä Hopiata / eikä Raha heidän Eukaroisians pitämän / eikä eväs Säckä : Sillä hän sano / että Työmies on ruocansa saaman ansiolinen / anda myös heille Rästyn / että heidän pitä sihen Huonesen sisälmenemän / ioca mahdolinen on. Mutta cusa eis heitä vastaan oteta / eikä heitä cuulla / siinä pitä heidän ulgoslähkemän / ia pudistaman tommun Jalgoistansa heidän kisetämättömydens tähden.

Tämä Evangelium yhtensopi sen Colmannen Rästyn kanssa / sentähden / että tässä puhutan Saaronamiehistä ia Saarna wirgasta. Ja sen Colmannen Vseon cappalen kanssa / sen syyn tähden / että tässä Evangeliumisa puhutan HERRAN Eristuren wirgasta.

Propositio
constans
duabus
partibus.

Tämä Evangelium iaetan cohten Osan

I. On Apostolitten lähetörestä saarnaman / ia siinä Woimasta / ionga HERRA Christus on heille andanut Tunnustahetta tehdä.

II. On siinä kätystä / kuin HERRA Christus on andanut heille.

Ensimmäinen Osa.

Usin palio kuin tähän ensimmäisen Osan Apostolitten lähetörestä tule / on meille tässä wiisti Astan haara / ioista meidän tule waari otta.

I.
Circumstantia
personae

I. On siinä personasta / ioca on ulgoslähettänyt :
Ja ulgoslähetti Jesus.

P. Mattheus nimittä tässä sen personan / ia sa-

no/ että ihe Herra Jesus Christus ulgoslähetti/ ioca
 eij ole iocu palias Inhiminen/ mutta myös totinen
 Jumala/ Jumalan ainoa poika/ Jkästä isancakise-
 sta syndynyt Jumaluden luonon puolesta totinen Ju-
 mala/ ia Inhimisen luonon puolesta totinen Inhimi-
 nen/ xpi Herra ylikin kaikkein Herrain/ Euningas
 ylike kaikkein Euningain/ ionga hallus on kaikewalda
 Taivasa ia Maasa/ ia istupi hänen Jsänsä oikialla
 Kädellä/ ia anda hyviä lahioia/ niinquin P. Pawa-
 li sano: Mwtamat hän on pannut Apostolixi/
 mwtamat Prophetixi/ mwtamat Ewangeliste-
 rixi/ mwtamat Paimenexi ia oppettaixi: Tämä
 sama Herra on se ioca ulgoslähetti.

Eph. 4.

II. On niistä personaista/ ioca ulgoslähetet-
 ein:

Ne caritoista hymmennä.

Se on/ caritoista hymmennä Apostolica/ ioca
 hän oli ennenin cuginut ia ulgoswalinnut/ senpäälle/
 että heidän piti saarnaman ia todistaman hänestä/ ia
 tunnustaman hänen Pijnastans/ Cuolemastans/ ia
 Ploenousemifestans/ niin myös hänen Taivasen Astu-
 mistans. Mutta cutca ne caritoistafymmennä A-
 postolica ovat ollut/ anda P. Mattheus meille tie-
 täväxi wäähä ennen näitä Tertin sanoia/ cusa hän sa-
 no: Mutta nämät ovat niiden cahdentoitafymme-
 nen Apostolitten nimet: Simon/ ioca cuginut
 Petari/ ia Andreas hänen Welien/ Jacobus
 Zebedeuxen poika/ ia Johannes hänen Welien/
 Phillppus ia Bartholomæus/ Thomas ia Mat-
 theus/ ioca oli Publicanus ollut. Jacobus Al-

II.
Circum-
stantia est
personarū
quas Chri-
stus misit.

pheln poica/ ia Lebbeus lialda nimeldä / Tadeus/
Simon Cananeus/ ia Jadas Ischariot ioca myöds
hänen petti/ nämät olit ne caritoistakymmendä/ iotca
herra Christus ulgostahetti.

III.
Mandatum
Christi.

III. On siinä käästys/ cuin hän on andanut
heille:

Älkätte mengö Pacanoitten teille / ia älkätte
mengö Samaritanein Caupungein:
Mutta mengät paremin nimen cadotettuin
Lammasten myöds Israelin Huonesta.

Näissä sanoissa meille cahtalaiset Astat ovat.

1.
Prohibitio
ingrediendi
iter gen-
tium.

1. Että herra Christus kieldä heidän mener-
mästä Pacanoitten teille / ia Samaritanein Cau-
pungein: Eij hän kiellä sitä sentähden / ettei hän
tahtonut/ että Pacanat ia Samaritan Caupungin
Apuvaiset pitänyet tukeman totunden tundo: Mutta
sentähden/ ettei se aica ollut wielä tullut / että heille
piti saarnattaman Evangelium.

2.
Mandatum
eundi ad
perditas
ores in Is-
rael.

2. Että hän käski mennä nisten cadotettuin
Lammasten myöds Israelin Huonesta. Israelin Lam-
masten cansa räsä herra Christus ymmärtä Jot-
tan cansa. Jotca olit Abrahamin siemenestä/ ia
Isachin eli Jacobin Patriarchan Sugusta. Näil-
le ensistä piti saarnattaman Evangeliumi/ ioille myöds
herra Christus oli luvattu/ sentähden hän myöds käski
ei heille ensistä saarnata Evangeliumi/ iotca Phari-
seusten wäärän opin kautta olit wietellyt / ia olit niijne
quin crywäiset Lambat. Mutta siitce iälkin hänen
Pöönousemisen Erolluista/ käski hän Apostolit men-

nä ymbäri caiken Maailman saarnanut Evangelius
mia caikkile Cansoille.

IV. On siestä saarnan muodosta / cuinga ia millä
sanoilla heidän pitä saarnaman.

Niin mengät ia saarnateat: Talvan wal-
dacunda on iwri lähestynt.

Talvan waldacunnan cansa tästä Herra Christus
ymmärtä Messiaxen eli hänen waldacundans / iosta
Prophetat olit ennustanet. Tästä Messiaxen wal-
dacunnasta hän lästi Apostolitten saarnata / ia sano-
etta se on iwri lähestynt: Sillä Messias ei ainoas-
tans ollut io syndynt ia Maailman tullut / mutta
myös io oli astunut hänen saarnawircans / ia nyt coco
Judeassa opetti ia tarisi hänen armon / ia synnit
andexi annoit caikkile niille / iosta synnin catumuxen
ia elämän parannoren tegit ia uscoit.

V. On niistä merkeistä ia Tunnuksihdeistä / cuin
Apostolit piti tekemän:

Tehät ne sairrat terverit / Epitaliset puh-
distat / Quolluet ylös herättäät / Perkelet
ulgosatcat / lahjari te salite / lahjari an-
dat.

Näissä sanoissa meille ovat cahtalaiset Aasiat.

I. Että Apostolit piti tekemän sairrat terverit /
Epitaliset puhdistaman / Quolluit ylös herättämän /
ia perkelet ulgosaiaman. Meidän Herra Jesus
Christus / ei ainoastans lähettänyt ulgos hänen D-
petuslapstans / ia lästeynt heidän saarnata / mutta
myös anda heille wäen ia woiman tehdä ulkonaista

IV.
Forma &
modus con-
cionandi.

V.
Potestas e-
dendi mi-
racula.

I.
De infr-
mos sana-
rent.

merkeiä ia Tunnustähdeä / ia nijnen cansa wahwista-
man hänen saarnans / senpäälle / että ne iotca sen cw-
lit / piti sitä paremin wastan ottaman ia uscoman.

2.
Vt gratis
darent.

2. Että heidän piti lahjari andaman / nijnquin
he olit lahjari saanet. Herra Christus tässä fielsä
mitäkän palca ottamasta niisä / iotca he paransit tait-
dista / taikka muilsa iotca he autit / mutta kästte ilman
ia lahjari anda. Nijnquin hän tahdoisi sano : Minä
olen andanut teille woiman tehä Tunnustähdeä / ia
terwexi tehä caiccinäiset taudit / ia olen sen woiman
teille andanut ilman mitäkän ia lahjari / ia tahdon et-
tä teidän myös ilman pitiä tekemän / ia ei mitäkän ot-
taman sen edestä.

Eoci Com:
I. Parik.

Discimus
apud Deū
non esse re-
spectum
personarū.

Opetuxet ensimmäisestä Osasta.

I. **E**tä meidän Herra Christus ulgosa-
lähetti saarnaman häne Apostolins / iotca olit
yrisertäiset Michet / ia löyhästä Sugusta
ulgostullet : Sistä me opeme / ettei Jumala caho yhs-
dengän Inhimisen muodon iälkin / ioco se on swri taic-
ka pieni / löyhä taikka ricas / caikti ovat yheäläiset hä-
nen edesäns / nijnquin P. Petari Apostoli sen todista-
sanoden : Minä löydän sen codexi / ettei Juma-
la catzo Inhimisen muodon iälkin / waan caic-
cinäises Cansas / ioca händä pelkä / ia teke wans-
hurscauden / se ombi hänelle otollnen. Sentäh-
den hän myös / cosca hän ulgoslähetti saarnaman / ei
hän cazonut yhdengän Inhimisen swruden ia corkeu-
den iälkin / eikä niistä lähettänne / mutta löyhä ia yri-

Alt. 10.

Tertaisia : Hän olisi kyhä taitanut lähettä swret Her-
 rat/ Romin Keisarin/ Herodes Tuningan/ taitta muie-
 ta sencaletaisia swria Herroia/ ios hän olisi tahtonut/
 waan eij hän tahtonut heitä lähettä/ eikä Saarnan
 wircan asetta/ mutta hän lähetti ulgos yrifertaisee
 löyhät Calamiehet saarnaman. Ja wielä nyt aina
 ioca heeki eukutan saarnaman ne löyhät ia nöyrät tä-
 män Maailman edesä/ niinquin P. Pawali sihtä ti-
 rioitta Corintherein tygö / eusa hän sano : Catzo^{1. Cor. 1.}
 cat teidän cutzumisen päälle/ sillä eij Jumala o-
 le cutzunut monda lihalista wiisasta / eikä mon-
 da swresta Sugusta/ waan se cuin hullu on Ma-
 ilman edesä/ on Jumala ulgoswalinnut / Sen-
 päälle/ että hän ne wiisat häpiän saattaisi / ia se
 cuin wapahatoin ia ylöncaztottu on Maailman
 edesä / on Jumala ulgoswalinnut. Ja waikka he
 Maailman edesä ovat ylöncahotut / niin cuitengin he
 Jumalan edes ovat corkiat / ioca heitä on eukunut
 saarnaman/ ia on heidän saarnans niin wälewä ia wois-
 malinen/ että heidän pahweluxens pitä hedelmätä tes-
 kemän/ ia sen cansa osotta / ettei se seiso Inhimisen
 wäesä/ mutta hänen woimasans / ioca heitä asetti ia
 säästi. Ja sen syyn tähden eij pidä yrikän cäkömän
 saarnamiesten Blconaisen muodon iälfkin/ eikä sen-
 tähden ylöncaköman heitä/ että he ovat nöyrät Ma-
 ilman edesä/ mutta cwleman heitä/ ia heidän oppians
 ia saarnansa/ tietten/ ettei se oppi ole heidän ionga he-
 edespanevat / mutta Jumalan/ ioca heidän Suuno-
 sautta puhu.

11. Että Judas Ischerioch ioca Herran Chri^{Verbū Dei}

non ideo es
se inefficax
quia mini-
stri quidā
sunt mali,
peccati la-
be conta-
minati.

1. Cor. 3.

rukun petti / oli nijnen muiden Apostolitten ioucosa :
Sijtä me opeme / ettei Jumalan sana ia Evangeliu-
min oppi ole sentähden woimatoim / että monica hda
iotta ovat saarnan wirgasa ovat pahat / ia iongun syn-
nin cansa saastanteetut : Sillä Jumalan sanan wois-
ma ei seiso iongun Inhimisen woimasa / ioca sen saat-
na / ioco se on hyvä taikka paha / sentähden että he ovat
caikki palweliat / nijnquin P. Pawali sano Corin-
therein tygö : Mitä siis Pawali on ? Ja mikä on
Apollo ? Ne ovat Palweliat / toinen cautta te-
olette Vscowastanottanut / ia cuitengin / nijn-
quin Jumala itse cungin on andanut. Minä o-
len istuttanut : Apollo on Castanut : Mutta
Jumala on casvon andanut. Ja ios Jumalan sa-
nan woima seisoist Inhimisen mahdolisu-
desa / eikā olist cugunut Judan saarnawir-
can / eikā olist händä ynnä muitten Apostolitten cansa
lähettänyt saarnaman / sillä hän kyllä tiest / että hän
piti pettämän hänen. Ja tule meidän tätä tietä / nij-
den wääräin opettaitten Donatistain tähden / iotta
lwliet Jumalan sanan woiman Inhimisen mahdolisu-
desa seisoivan / ioca sitä opetti ia saarnaist. On tämä
opetus meille myös sihen tarpelinen etten me otaist
sijtä pahennosta / että monica hda saarnamiehistä ovat
pahat / nijnquin sen pahembi / nijnen seasa löytään
monda paha / eikā sen tähden mitään epäelisi Juma-
lan sanan totudesta. Ja olist kyllä toivottapa / että
caikki saarnamiehet olist puhtat ia wigattomat : Mut-
ta cuitengin / että he ovat Inhimiset / sentähden he
myös luonostans ovat longevaiset. Ja Sathanas aio

na seiso nijnen wäkingon iälsin / iotca saarnan wirga-
sa ovat / enämin cuin muiden / ia erinomaisesta ni-
nen / iotca Bscolisesta heidän wircano tekivät.

III. Opeme/ että ne merkitä tunnuſtähdet cuin
Herra Christus iſe ia Apostolit ovat tehnet/ ovat ph-
det todistoreet/ iotca todistavat/ että se Evangeliumin
oppi/ ionga he ovat saarnanneet ia opettanneet/ on oikia ia
cotinen oppi iſestäns / ilman mitäkän wilpitä / ia on
Jumalan oma sana / ionga meidän Herra Jesus
Christus on tuonut Isäns helmasta / ia Inhimisille il-
moittanut/ mutta cuitengin on hän tahtonut ſekä iſe
teh dä/ ſekä andanut hänen Apostoleins woiman teh-
dä merkiä/ ia Tunnuſtähtiä/ ſenpäälle/ että ne / iot-
ca ſen ewelit ſaarnattavan / ſitä paramin waſtan ot-
taſſe ia uſcoiſit. Ja toſin Eſaias Propheta oli io en-
nen ſen canaſtanut/ että coſca Meſſias piti tule-
man/ ſilloin piti ſokiain Silmät aukiſenman / ia niſ-
nen ewroin Corvat avattaman/ ſilloin piti ne onduvat
hyppämän niſnquin Deurat / ia niſnen myſkän kielet
piti liſtoſvirkä weifaman. Tämän Prophetian ia
ennuſtoyten iälsin on hän niſnen ſokiain Silmät/avan-
nut/ ewroit tehnyt ewleman/ onduvat hyppämän / ia
myſkät puhuman/ on myös Epitaliſet puhdiſtanut/ ia
mwet laudie parandanut/ on Perſelet ulgoſaianut/ ia
niſden Tunnuſtähtein canſa oſottanut / että hän oli ſe
cotinen Meſſias/ iotca piti tuleman Mailman: Ja
hänen oppins iotca hän ſaarnaiſi/ oli xpi oikia Jumali-
nen oppi/ ſentähden myös Herra Christus ſano py-
hän Johanneksen toſena: Jollet te tahdo uſco-
minua / niſn uſcoat ne työt cuin minä teen. Ja

*Discimus
miracula
eſſe testi-
monia verita-
tis doctri-
nae Celeſtis.*

Ioh. 3.

toſin ne ſamae työe cuin hän teſi / todistaſat hänestä.
 Ja ne työe cuin Apſtolie tegit hänen nimens cautta
 todistaſat / että heidän oppins ionga he opetit / ia ſaar-
 naiſte oli Jumalan ſana / ſentähden myöſ palſio Can-
 ſa iotca ſen ewlie waſtan otie ia uſcoit / ſillä ei yriſän
 Inhiminen niſtä Tunnuſtähtiä taicanut tehä / niſ-
 quin Nicodemus ſanoi HErran Chriſtuxen työ:
 Meſtari me tiedämme / että ſinä olet tullut opet-
 taiaxi Jumalalda / ſillä ei yriſän taida tehä
 niſtä tunnuiſtähtiä / iotca ſinä teget / ellei Jumala
 o'is hänen canſans. Mutta että nämät ulconaiſet
 merkit ia Tunnuiſtähdet cuin HErra Chriſtus / ia hä-
 nen Apſtolins hänen woimallans tegit / ovat nyt la-
 ſanet / niſn ettei niſtä ſillen tehä / on ſe ſyy / että ſe
 Euangeliumin oppi / iotca he ſaarnaiſit / ia wielä nyt
 ſaarnatan / on niſn wahyiffettu niſnen Tunnuiſtähtein
 canſa cuin Apſtolie tegit / ia Martyrit ovat heidän
 werens canſa ſen todistaſet / niſn ettei niſtä ſillen tar-
 vita ſillä ei meidän edeſäm murea oppia nyt edeſpar-
 na / mutta ſe ſama / ionga Prophetat / HErra Chri-
 ſtus ia Apſtolie ovat opettaneet ia ſaarnaneet.

Monentur
 miniſtri
 verbi, gra-
 tiſ ſine ali-
 quo pretio,
 docere E-
 uangelium,
 & admini-
 ſtrare Sa-
 cramenta.

IV. Oppivat ſaarnamiehet ia Jumalan ſanan
 Palweliat taſtä / että niſnquin he ovat laſiaxi ſaaneet
 HErralda Chriſtuxelda / niſn pitä heidän myöſ laſ-
 iaxi andaman muille / ei heidän pidä maro eli hinda
 ottaman Jumalan ſanan eli Sacramentin edeſtä / ei
 ſä Rahaa edeſtä kelläkän niſtä mymän: Niſnquin Pa-
 wol ia hänen ioucons tekevät / iotca Rahaa edeſtä my-
 vät aneita / andavat Rahaa edeſtä ſynneit ande-
 xi / ei waivon ne iotca tehdyt ovat / mutta myöſ ne iot-

ca he

ca he edespäin tekevät/ ia waikka cuinga swret ia cau-
 hiat ne ovat/ cuitengin ne heille andexi andavat / ces-
 ca he waivon Kahan saavat. Ja sen kautta he myvät
 Taivan waldacunnan Kahan edestä / niille iotea sen
 ostavat heildä/ niinquin Martianus siistä firioitta nä-
 illä sanoilla: Venalia nobis, Templi, Sacerdotes,
 altaria, Sacra corona, ignis, Thura, preces, Deusq;.
 Se on/ meille on calcki mydä/ Kircot / Papit / Alta-
 rit/ Erwuu/ Tuli/ Pyhä Sauwu/ Ruocoupet/ ia ihe
 Jumala meille on mydä. On meille myös Aposto-
 liten tegolisa Esimerki yhdestä Noidasta ionga nimi
 oli Simon Magus, ioca myös tarisi Apostoleille Ka-
 han/ että he annaisti hänelle woiman anda sen pyhän
 Hengen niille/ ioinenga päälle hän Kästensä panist:
 Mutta P. Petari sanoi hänelle / Olcon sinun Ka-
 has eadotuxes ynnä sinun cansas / että sinä loolet
 Jumalan lahia Kahalla ostettavan. Mutta cuiten-
 gin ei meidän Herra Christus siä tässä tiellä / ettei
 saarnamiehiet pidä saaman heidän elatoxens ia myt-
 carpet: Sillä Jumala on niin ihe sääntänyt/ että hei-
 dän pitä heidän wirgastansa elämän / niinquin Herra
 Christus ihe sano: Työmies on welcapää saa-
 man hänen ruocansa. Niin myös P. Pawali sa-
 no. Niin on Herra sääntänyt/ että ne lotca saar-
 navat Evangellumi / pitä Evangeliumista saa-
 man heidän elatoxens. Sentähden on myös Chri-
 stillinen Esivalda ymbäri coco Christicunnan hyvin
 sääntänyt ia asettanut/ saarnan wirgan ylöspitämiseri
 ia elatoxeri ia ihecullengin heidän osans andanut/ iol-
 la heidän pitä ikens elättämän: Ja ovat siinä oikrein

1. Cor. 9.

tehneet Jumalan tahdon ja käskyn iälkin / ja sitä Jumaliseksi kuin Esiwalda on / sitä enämbi hän heille anda / senpäälle / että he sitä paremmin ja uskolisemasta heidän wircans tekisit / ja Jumalan sana / heidän Alimaistensa seassa sitä paremmin / ja selkiämästi saarnatais sin. Mutta se kuin Jumalatoim on / ja ei rakoissa Jumalan sana / se myös ei saarnamiesken edestä palio murheti / mutta pikemmin heidän poisottavat sen kuin myö Jumaliset Esiwallat ovat siihen säätäneet / ja käyvävät sen heidän hyvärens. Samalmuoto myös saann ewliaat ovat welcapäät auttaman saarnamiehia ja andaman heille oiukiudens / kuin Jumala caidwalbias ja Maailmalinen Esiwalda on päälle pannut ja säätänyt. Ja P. Pawali Galatterein tygö sano: Että ne lotca sanalla opetetat / pitä caickia hyvää lacaman hänelle / ioca händä opetta sanalla.

Gal. 6.

Analysis.
II. Partis.
Quinque
membra
continens.

Toinen Cappale.

L Nsimäises Cappalesa te ewlitta / kuin ga meidän Herra Jesus Christus lähetti hänen Apostolins ulgos saarnaman / ja niistä tunnustahdeistä kuin heidän piit tekemän / ja heidän saarnans niiden cansa wahoistaman: Seura nyt / se Toinen Cappale / niistä käskyistä kuin Herra Christus oli andanut heille / ja opettanut cuinga heidän piit käytemän igens / ja mitä heidän piit tekemän tällä matcalla kuin he lähetettiin / ja anda hän heille wijskerinomaista käskyä.

I.
Præceptum
de non pos.

I. On siitä käskystä / iolla Herra Christus tielodä pitämästä Eulda eli Hopiata.

Eij teldän pidä Gulda / eikä Hopiata / eikä Kaha pitämän teldän cuclaroissanne / eikä eväs Säckia matcas / eikä cahta hametta / eikä kenglä / eikä sauva / sillä että Työmies on ruocans mahdolmen.

fidendo au-
ro & ar-
gento.

Tästä ensimmäises Kästys ovat cahtalaiset Astat.

1. Ettei Apostolit pitänne pitämän tällä matcalla eikä Gulda / eikä Hopiata / eikä Kaha heidän cuclaroissans. Eij Herra Christus tästä peräti tiellä Gulda eikä Hopiata / eikä Kaha pitämästä / sillä Herra Christuxella ia myös Apostoleille on ollut Kaha cuclarosa / ionga Judas Ischarioth piti tykönäns / osti sillä samalla Kahalla mitä he tarvixit: Mutta hän tiellä / ettei heidän pidäis murhetta pitämän Gullasta / eli Hopiasta / eli Kahasta / eli muista tällä heidän matcallens eikä myös waatteista eli Kengistä / niinquin tämän Maailmaliset Säädobodit tekevät / koska he lähetetän cauvas Bleomaalle / Keisaritten / Cuningain eli Ruhtinain tykö / iotca walmista vat izens matcan / cocovat heillens Gulda / Hopiata ia Kaha myötäns / niijn myös ottavat moninaiset waattet cansans. Mutta Herra Christus eij tahdo / että heidän pitä niistä murhettiman / ia niistä heilläns haikeman / ia sen cansa aica eluttaman: Ensistä sentähden / ettei he niistä sillä matcalla tarvinet / sillä eij se matca pitänne olemän cauvaxi / mutta wäähäxi heikeri / ia heidän piti cohta ennen palion aica iällens palaiaman / ia Jumala piti heille edescasoman heidän ravinnons / ia muuta mitä he tarvixit. Ja sentähden

eij pitänyt heidän wiisoyttämän / Kaha ia Hopiata / eikä Sauva / eikä mwita aseita hakeisans / mutta piti cohta hänen käftyns iälkin matcan lähtemän / ia otta man Sauvan tiellä mennefänsä custa he löysit. Ja tahto HERRA Christus näin sano: Eij teidän pidä wiisoyttämän hakeisanne Kaha/ia Watteita / nijnquin Waailmaliset Inhimiset tekevät / sillä toinen on heidän wiricans / toinen teidän / teidän wircan eij seiso Kaha ia coreisa waatteisa / mutta saarnasa ia oppisa / eitä te niistä pidättä waarin cailen ahkeruden cansa.

2. Että Työmies on ruocans mahdolinen: Joit nenga sanain cansa HERRA Christus / osotta / custa saarnamiehiet pitä elatoxens saaman / nimittäin / heidän wirgastans / ia että he olit HERRAN Palweliat ia elomiehiet / nijn piti heidän sitetä heidän elatoxens saaman: Ja ne Jumaliset Inhimiset ioinen edesä he saarnaisit / ia opetuxen cansa työtä tegit / piti heitä ruociman. Ja tahto HERRA Christus sen cansa heitä lohduetta / Sempäälle / ettei heidän pitänyt murhetiman / custa heidän piti elatoxens saaman / eikä pelkämän / että heidän piti feriämän muitten waivaiſten tavalla ruocans / ia kätte / että heidän piti uscolisesta heidän wirgastans työtä tekemän / heidän ruocans edesä / hän tahdoi murhettia ia nijn taitta / että cusa he työtä tegit / piti heidän myös Xuan saaman / sillä työmies ansaiſe hänen ruocans.

II. Käſty on niistä paicoista / cusa heidän piti maia ehimän:

Mutta cuhunga Gaupungin eli Kylän teſisälle menettä / nijn kysytät cuca ſinä on

Secundum
praeceptum
de inqui-
rendo &
desinendo
hospitio.

mahdo

mahdollinen / ja olcat siinä sihenasti / kuin te
pois lähdette.

Tässä Herra Christus taas kohtalaiset heille e-
despane.

1. Että heidän piti kysymään / kuhunga Caupun-
gin eli Kylan he sisälle menit kuin siinä oli mahdoli-
nen / sen cansa Herra Christus tahto / ettei Aposto-
lit pitäneet niiden pahoin Inhimisten / ja Jumalatto-
mien tygö menemään / iotca ei ollut mahdolliset sisel-
mendä / senpäälle / ettei se oikia Evangeliumin oppi
tota heidän piti saarnaman / sen kautta tulisi ylöncasoo-
turi / ja he / ja heidän wircans tulisi heille häväistyi-
niiden pahain tähden / ioinenga tykönä he maia
pitävät / ja ettei lwlist heidän olevan senkalaiset /
kuin ne ovat / ioinen Huonesä he ovat.

*Inquisitio
hospitij.*

2. Että he ovat siinä sihenasti / kuin he pois läh-
tevät : Sen cansa Herra Christus ymmärtä / ettei
Apostolit pitäneet oleman niiden kevikäisten Inhi-
misten tavalla iotca aina muuttavat sia / mutta oleman
siinä yhdesä paicassa sihenasti / kuin he ovat heidän A-
sians toimittaneet / ja siellä pois lähteneet. Sillä iotca
aina sia muuttavat / menevät yhdestä paicasta toiseen /
ja ei sihen tahdo tytyä kuin heille on / ne luetan kevi-
käistxi Inhimistxi : Sitä wica Herra Christus ei
tahdo / että hänen Apostollitens tykönä pitä se lö-
yttämän.

*Commo-
ratio in
hospitiis.*

III. Kästy on siinä muodosta / cuinga heidän pi-
tä terwettämän :

Mutta cosca te Huonesen sisälle tuletta /
niin terwettäkät heitä ja sanocat : Rauha ol-

con tãhån Huonesen. Jos se Huone on mah-
dollinen / nijsä tulcan teidån rauhan sen ylise:
Jollet se ole mahdollinen / nijsä teidån rauhan
tule teidån tygõn tãllens.

Tãsä nye HErra Christus osotta ia tietã anda /
cutca heitã mahdolliset olie waстан ottaman / nimitä
tãin / ne iotca sydãmeštãns oikias uscosa heidån terve-
tyksen waстан oit. Ja edespänc hån nãisã sanoisa
cahtalaiset Astat.

1.

1. Ettã he tervettãvãt nijsã / iotca sijsnã Huone-
sa ovat / cuhunga he sijsälle menit / Se on / ettã he toi-
vottavat heille caisille hyvã onne / rauha ia Jumalan
hyvãstistugnausta / nijsquin P. Lucan tykõnã seiso /
mille sanoilla heidån pitã tervettãmãn / cusa HErra
Christus sano: **Cuhunga Duonesen te sijsälle me-
nettã / nijsä sanocat: Rauha olcon tãllã Duone-
le / cusa hån rauhan cansa ymmãrtã caiken onnen /
myõcãtãymisen ia hyvãstistugnauxen: Joista ne iot-
ca sijsnã Huonesa olit / caisit ymmãrtã / ettã Apostolit
iotca heitã tervetit / iotakin wtta hyvã sanomata heille
toit / sentãhden ettã he tervetit heitã / wãhã toisilla sa-
noilla cuin Jwettain tapa oli / iotca tãllã tavalla ter-
vetit / Rauha olcon sijsulle: Mutta Apostolit ter-
vetit caisia nijsã / iotca Huonesa olit / ia sanoit / Rau-
ha olcon tãllã Duonelle.**

Luc. 10.

2.

Vis & effi-
cacia salu-
tationis A-
postolorum.

2. Ettã heidån rauhanã pitã tuleman sen Huo-
nen ylise / ios se oli mahdollinen. HErra Christus cut-
supi sen Apostolitten rauhan i heidån wircanisa puo-
lesta / ioca cuitengin oli hãnen rauhanã. Mutta ettã

he tämän rauhan ilmoittit ia iulgistit / cugutan se heidän rauhasensa. Ja sano HERRA Christus / että tämän rauhan piti tuleman sen Huonen ylise / ios se oli mahdolinen / Se on / ios ne iotca sijnä Huonesa Asuit / tundeivat heidän heidoudensa ia mahdottemudensa hyvällä mielellä / ia uscolisilla sydämillä heidän tervetysrens waстан otit / niitten ylise piti heidän rauhan tuleman / ia caikti se hyvä mitä he heille toivotit. Mutta ne iotca sen rauhan poiehyliäist / ia eij tahdoit sitä waстан otta / eij heidän pitäne tuleman sistä osaliferi / waan pahastikirous piti tuleman heidän pääl lens / ia caikti hyvä mitä he toivotit heille / palapi heidän tygöns iäl lens iotca tervetit.

IV. On sistä / mitä Apostolit piti tekemän / cöscä eij heitä waстан otettu :

Ja cusa eij yrifän teltä waстан rupe / että ewle teidän sanan / niin mengät ulgos sistä Huonesta eli Gaupungista / ia pudistat tommu teidän Jalgoistanne.

Täsä HERRA Christus lästi Apostolit männä ulgos sistä Huonesta / cusa heidän sanans eij waстан otettu : Sillä eij hân tahdo / että heidän piti tungenman / eli waatiman iongun päälle / iotca sitä eij tahdo mielelläns waстан otta / mutta waivon niiden edes saarnaman / iotca sydämeistän sen ewlewat ia waстан ottavat. Sillä ne cuin ylöncakovat sen terwelisen ia lohduksen opin / ne ihe tekevät heidäns sijhen mahdottomaksi. Ja niiden iytä läste HERRA Christus pois mennä / pudista temun pois heidän Jalgoistansa

yhderi todistoreri/ että heille tarittin Jumalan sana/
mutta ei he tahtonet sitä vastaan otta. P. Lucas sano/
että heidän piti pidistaman tomon yhderi todistoreri
heitä vastaan/ että heidän piti näkemän ia ymmärtä
män/ ettei tämä ollut iocu leikki/ mutta täysi ia wah
va tosi/ ia myös osottaman sen cansa/ että ei heille yhä
tään osalisutta heidän cansans ollut/ eikä sitä tomuu
cui heidän ialgoins oli istunut tyhjänä pitämän/
mutta sengin pois pudistaman heidän sworn sijestämäs
toimydens tähden.

Pœna con-
temptorum
verbi divi.
ni.

V. Wijsdes ia wijsmeinen on siitä rangastoresta/
loca niiden ylise piti käymän/ iotca Jumalan sanan
ylöncakoit:

**Totifesta sanon minä teille: Huokiambi
pitä oleman Sodoman ia Gomorran maan
Duomio Päivänä / cun sillä Gaupun
gille.**

Tämä Herrä Christus osotta ettei se tomon publi
stos Apostolitten ialgoista pitänyt turhan eli tuhian
käymän: Sillä niin swri ia cova piti oleman heidän
rangastorens wijsmeisnä Päivänä/ että Sodoman
ia Gomorran pitä huokiambi oleman/ ioinen ylise
Jumala andoi sata Sulda ia Suli kiviä/ ia sen cautta
hucutti heidän. Waikka Jumala on pitkämielinen/
ia ei cohea rangaise Anslon iälkin/ niin hän cuitengin
wijsmein rangaise/ ia sitä enämin cun hän wispy/ sitä
covein hän rangaise/ sillä ei Jumala woi kärkeä hä
nen sanans ylöncaketta/ mutta hän rangaise seä ny
kyisellä että ijancaikisella rangastorella. Ja osotta

myös tässä Herrä Christus / että wäli pitä myös Hel-
vetissä oleman rangastorilla: Ja cuittengin se wähi
rangastos cuin sielä on / palio swrembi on tämän Ma-
ailman rangastoria / eikä taida werraxi wedettä sen
wähimmän cansa / cuin sielä on.

Opeturet toisesta Cappa- lesta.

*Loci Com-
munes*

1. **O** Peme tässä / ewinga swren murhen
Jumala pitä niistä / iotca heidän wircans
oikein ia uscolifesta tekevät / ia tahto heille
edescagaa mitä tässä Maailmas tarwigevat / taido
Kwmin ravinnon eli werhon puolesta / ia erinomaisesta
niistä / iotca saarnan ia opetusworgasa ia sanasa / us-
colifesta työtä tekevät / ia ei coscan heitä tahdo unhot-
ta. Ja waietta Inhimiset heitä unhottawat / ia ovat
fijettämättömät heitä wastan / niin ei Jumala cuiten-
gan tahdo heitä unhotta / mutta pitä heistä Isälisen
murhen / ia anda heille mitä he tarwigevat. Sentäh-
den myös meidän Herrä Christus sielä tässä Evans-
geliumissa / cosca hän lähetti hänen Apostolins ulgos
saarnaman / ettei heidän pitänyt pitämän Eulda / ei-
kä Hupiata / eikä Raha / heidän cuclatoisans / eikä
Eväs Säätiä / eikä niistä swrea murhetta pitämän / ia
niin cansa heidän wircans unhottaman ia tacaperin-
paneman / mutta pitämän heidän worgastans waarin /
ia sen uscolifesta tekemän / ia paneman heidän uscallu-
rens Jumalan päälle / ioca ilman heidän swrea mur-
hettans tahto heistä murhen pitä / ia heille caidia mi-

*Discimus
Deum ijs
qui officia
vocationis
recte faci-
unt, provi-
dere vitam
et amicitiam.*

tä he tarvisie edescaso. Nijnquin Psalmisa seiso :
 Deitä sinun murhes **D**Erran päälle / ta hänen
 pitä sinua ruokkiman. Ja on meille monda Esti-
 merkiä sen päälle : Cosca Jeremias Propheta heis-
 tettiin Sanguttien / niin Jumala piti häneitä murherr-
 ia plosherätti **E**bdemelekin / ioca hänen sijä ulgos-
 autti. Niin myös Jumala plosherätti **A**bdian / ioca
 kätti **H**Erran Prophetat silloin / cosca se Jumala-
 toin Drottingi **J**esabella wainoisti heitä. Cosca **J**a-
 cob Patriarcha meni **M**esopotamian hänen we-
 liensä **E**sau edestä palian **S**auvan cansa / ia Jumal-
 la hänen stela hyvästistugnaisti / että hän sworen **R**isttan
 cansa palaisti iällensä tacaperin / sentähden / että hän
 oli uscolinen hänen wirgasans. Cosca **J**oseph hänen
 Poicans oli **B**eleildäns myyry pois / ia tuli **E**gypt-
 tin **M**aalle / niin Jumala piti häneitä murhen / ia
 waikka hän wääräin candein cautea **T**ornin heitettiin /
 niin cuitengin Jumala autti hänen steldä ulgos / ia te-
 ki hänen sworexi **H**errari ia **R**ahinari caidein glise
Egyptin **M**aalla. Cosca **I**sraelin Cansa oli **C**or-
 vesa / ia ei pyrkän **I**nhiminien heitä ruokkine / niin
 Jumala ihe annoi sata **T**aiwasta **M**anna / ia sen cansa
 heitä ruokki / cuinga **I**hmelifestä Jumala ruokki **E**-
 lian Prophetan **C**orvesa / iosta seiso kirioitettu enst-
 maises **E**uningan **R**iriafa : Sillä cosca hän caikilda
Inhinastida oli unhoitettu / niin Jumala lähetti hänen
Engelins / ioca cannoi hänelle wettä ia **L**eipä : **S**a-
 malmuoto myös **C**orpien cannoihän en tygöns **L**eipä
 ia **L**iha : Ja Jumala wielä nyt cahto pitä murherr-
 nijnen edestä / ia heille edescaso ravinnon ia muuta

2. Reg. 18.

Gen. 29.

Exod. 16.

2. Reg. 19.

2. Reg. 12.

tarpeita iotca uscolisesta heidän wircans tekevät / io-
honga Jumola on heitä euhunut ia säätänne.

II. Saarnamieheltä tästä oppican / että he waa-
rin oetavat / euhunga Huonesen he sisälle menevät / ia
kenen cansa he cansakäymistä pitävät / ettei he ilman
eroituxeta ioca paikan mene / ia iocaisen cansa seura-
pida / mutta nijnen Jumalisten ia Cunnialisten In-
himisten tygö pida heidän poikeman: Ja sitä waстан
cavahetaman niistä pahoia ia Jumalattomita / ia heidän
seuransa / senpäälle / ettei Jumalan sana sen cautta
tulist ylöncahotuxi / ia he ise myös tulist häväästyi ia
pilcotuxi ia sencaltaisna kuin ne ovat / ioinen seurasa
he ovat / myös mwt heitä pitävät. Joca hywäin ia
Cunnialisten Inhimisten cansa / pitä cansakäymistä /
nijn se myös Cunnialisen Inhimisen edestä pidetän:
Ja ioca pahoin tekiäitten seurasa pyytä olla / nijn hän
myös sen edestä pidetän / kuin ne ovat. Ja sentähden
tahto HErra Christus / että eij waiwon Apostolit /
mutta caidei Jumalan sanan Palweliat / pitä wisusti
tulkisteleman ia tulkisteleman ennen kuin he menevät io-
hungun Huonesen / ios siinä ovat Cunnialiset Inhimis-
set / ia siihen sisälle menemän / ia oleman nijn cauran
kuin he Astans toimittavat / että niissä caurain wiispy-
män / nijn kuin kevikäisten Inhimisten tapa on / ia iot-
ca nijn tekevät / luetan kevikäistxi / ioisa eij mitäkän
wahvutta ole / ia nijn tulevat sekä he ise / että heidän
wircans ylöncahotuxi ia panetelluxi / nijn kuin ne ioil-
la eij yhtäkän wahvutta ole. Tätä HErran Christu-
sen tästypä pitä caidei / ia erinomaisesta sanan Palwe-
liat mieheens paneman ia seuraman / ia eij tula anda-

Monentur
ministri ne
sine disci-
mine omnes
domos in-
gredian-
tur, aut
omnibus
conversen-
tur.

man/ että he ia heidän opeturens tulisi panetelluri ia
ylöncasoturi iongun syyn tähden.

III. Opeme tästä / mikä on sen oikian Evange-
tiumin ia Jumalan sanan hyödytys / ioka siinä seura/
nimittäin / Rauha: Sillä cusa Evangeliumi saar-
natan/ ia uscon cansa waстан otetan/ niin ei se turhan
mene. Mutta ne ioka sen ewlewat ia sydämen cansa
waстан ottavat / ne tulewat uscosta wanhurscauteturi/
niinquin P. Pawali sano: Ja heille ombi rauha/
Jumalan meidän Verran Jesuren Christuren
cautta/ ia tämä Rauha ylise kappi caidein ymmär-
pyren/ niinquin P. Pawali sen todista/ ia pysyvi wah-
vana caideinasesa tuscasa ia waivasa. Ja tämä on se
sama Rauha ionga Herran Christus kätti iulgista ia
ilmoitta / ia sano / Rauha olcon tällä Duonelle/
Se on/ caideille niillä ioka tässä huonesa asuvat/ ia on
niin palio sanotta: Jumalan armo/ ystämys ia hy-
wästästugnaus olcon teidän caidein cansasie. Ja niin-
quin Apostolitten tervetys oli woimalinen / ia tuli
niin Jumalisten Inhimisten päälle / ioka sen sy-
dämeistä waстан otit: Niin wielä nyt niin Jumal-
listen Inhimisten tervetys ei turhan mene / mutta ne
ioka sen oikiasa Vscosa waстан ottavat tulewat siinä
osalisesti. Samalamusto myös niin Jumalisten
Inhimisten cova sana/ cosca he toivottavat paha niis-
se Jumalattomille/ niin se myös tule heidän ylisens/
niinquin meille on Esimerkki toises Euningan kiriasa/
että cosca Elizeus Propheta hän kiroisi niistä poikia/
ioka pilcaisi ia häväsiti händä/ niin tuli caxi Carhua

Rom. 5.

Philip. 4.

2. Reg. 2.

mesästä / ia rewäisit cuoliaksi neliäkymmendä ia cari Poica.

IV. Opeme tästä / cuinga swri syndi se on / cosca Jumalan sana ylöncahotan / iota Jumala ei woi ei / kã tahdo kãrstã / mutta rangaise sekã nykyisellä / että isancaikisella rangastorella / niinquin Herra Christus täsä Euangeliumisa sano / että Sodomian ia Gomorran pitä oleman huokiambi Duomio Päiwänä cun heille. Ja me luemme ensimmäises Moosen kirjasa / cuinga Jumala on rangaisnue sen ensimmäisen Maailman Weden Paisumisen cansa / niin ettei pyrkänsi sitä pääsny / waan Noe ike cahderandena. Niin on myös Jumala rangaisnue Irottan cansan / sekã Babylonian Fangiuden / että muiden rangastorein cansa / sentähden / että he ylöncahoit Jumalan sanan / ia wiimein rangaisi hän heitä / Rodomin Keisarin Sotawäen caitta / iotca coco Jerusalem Caupungin ia Templin niin häwicit / ettei kiviä iäänyt kiven päälle. Ja cusa Herra Christus ike ia Apostolit olit saarnanet / siinä ovat nyt Turkit ia Pacanat / ia pitä nyt Ewلمان heidän wäärä opians siinä stasa / cusa he ennein Ewliet oikian Euangeliumin opin. Ja wielä nyt rangaise coco Euningain Riiskie / Maacunnat ia Caupungit / hänen sanans ylöncahen tähden / ia otta hänen sanans heilbã pois / ia lähettä heille siihen siian iällens wäärät opeturet ia willityret / niinquin P. Pawall Apostoli sano : Sentähden ettei he ottanet racautta totuden puolen / että he antuaxi tulisit / pitä Jumala lähettä män heille wäkevät willityret / niin että heidän

Gen. 7.

2. Thess. 2.

pitä walhetta uscoman / Senpäälle / että ne caie-
 ki pitä Duomittaman / iotca eij totutta usconet /
 waan sala wäärystä. Nämät P. Pawalin sanat
 ovat tullet täytetyxi Jwttain Eansan päälle / iotca
 häwäiste Jumalan pyhän sanan / ia sen lohduksen
 Euangeliumin opin / ia ovat nyt maan Eulkiat / ia
 wielä nye toista Messiaasta odottawat. Senähden
 tule meidän / ioille Jumala on suuresta armostans an-
 danut hänen Pyhän sanans / listoren cansa sitä nau-
 tita / sitä racasta / wistusti Ewlla ia kätke / että me mah-
 daisimme saada sen Hedelmän ia hyödytyksen / ioca
 siit seura / cuin on / syndein anderi andamus / rauha /
 wanhurskaus / ia se ifancaidinen elämä. Jollei me si-
 tä tege niin Jumala rangaise meitä / niinquin hän on
 rangainnut sen Ensimmäisen Maailman Jwttain
 Eansan / ia myt iotca hänen sanans ylencasovat /
 ensistä Awwilisella rangastorella / ia wiimein Hen-
 gelisellä rangastorella / että hänen Pyhän sanans
 meidän pois / ia lähettä meillen wäärän opin ia näliän
 hänen sanans iälkin / niinquin seiso Amos Prophe-
 tan tykönä / cusa Jumala ise näin sano: Se aika tu-
 lepi / että minä lähetan näliän Maan päälle / eij
 nälkä Leivän iälkin / eikä iano Weden iälkin / mut-
 ta WErran sanan iälkin / niin että heidän pitä
 suoremman ymbärins sinne ia tänne / yhdestä We-
 restä toiseen / Pohiasta niin Jtään / etzimän WEr-
 ran sana / ia eij pidä cultengan löytämän. Josta
 näliästä meitä warielcon Jumala caicewaldias / ia
 pitäkön hänen Pyhän sanans woimasa meidän tykö-
 näm / wahwistacon meitä oikian Bseon / ia yhteen elä-

Amos 8.

wän toiwon / ia wišmein iohdattacon meitä tästä sur-
 tiasta Glämašta iſancaiſiſehen Gläman / hänen rac-
 fan Poicans meidän Herran ia wälimiehen Je-
 ſuren Chriſturen cautta / iolla olcon kii-
 tos ia Eunnia iſancaiſiſeſta.
 A M E N.

Pyhäin Miesten Päiwäinä.

Evangeliumin Kirioit- ta P. Mattheus S. Lugas.

S Oſca hän nyt näki Can-
 ſan / ylös astui hän Huorelle /
 ia cuin hän oli iſtunut / edestä-
 vit hänen Opetuslapsens hä-
 nen tygöns. Nijn hän awaist
 Swns / opetti heitä / ia ſanoi: Mutuat o-
 vat ne Hengeliset Waiwaiſet / ſillä heidän
 ombi Laitan Waldacunda. Mutuat o-
 vat ne murheliset / ſillä heidän pitä ſaaman
 lohdutuxen. Mutuat ovat ne ſiviät / ſillä hei-

dän pitä Maan perimän. Mutuat ovat ne/
 iotca Isovat ia Janovat Wanhurscautta/
 sillä he ravitetan. Mutuat ovat ne Laupiat/
 sillä heidän pitä saaman Laupiuden. Mu-
 tuat ovat ne puhtat sydämeistä / sillä heidän
 pitä Jumalan näkemän. Mutuat ovat ne
 rauhan tekiät / sillä ne pitä Jumalan poijxi
 cutzuttaman. Mutuat ovat ne / iotca wan-
 hurscauden tähden waiva färsiwät / sillä hei-
 dän ombi Laiwan waldacunda. Mutuat o-
 letta te / cosca Inhimiset pilcawat ia waino-
 vat teitä / ia puhuvat caiekinaista pahutta
 teitä wastan / walhetellen minun tähteni.
 Gloitteat ia Riemuittaat / sillä teidän palcan
 ombi swri Laiwasa. Sillä näin he wainoi-
 sit Prophetaita / iotca teidän edellän olit.

Exordium
 ab appella-
 tione hujus
 Festi.

Sämä Päiwä wanhoast on cuxutu
 cu Pyhäin Miesten Päiwäxi/ia wice
 lä nyt cuxutan / sentähdän / että täs
 män Päiwän päälle nyt Jumalan
 Pyhistä Inhimistä muisto pidetän/
 ia on Pawi se Romin Antichristus
 tämän Päiwän ensisti ylösottanut / ia asettanut sen
 Päiwän päälle yhti erinomaisista Juhla pidettä Py-
 histä Miehistä/ ia erinomaisesta niistä / ioista ymbäri

Uastajan erittäin muisto ia Juhla pidetän / senpäälle /
 että he tekiste heille erinomaisen swren Eunnian / ia
 tuliste osalifexi heidän Pyhydestäns ia Anstiofians / ia
 että ne Pyhät Inhimiset oliste heidän wälimiehens
 ia rucoeliste heidän edestäns. Ja Bonifacius sildä
 nimeldä se nelias / ioca on ollut Pawi Komisa / on
 sen ensistä ylösottanut / ia myt hänen iälken tulewaio
 sens sen aina pitänet / ia tahtonet Cansa sen cauita
 ylösherättä Palweleman Pyhiä Wiehiä ia Wal-
 moia / heitä rucoleman ia auxihwtaman / ia heidän
 tygöns turvaman : Ioca on swri ia iulkinen Epä Ju-
 malan Palwelus / wastan Jumalan sana ia kääpää / io-
 ca tielldä / ettei meidän pidä pitämän wieraita Juma-
 loita. Mutta me nyt pidämme tämän Juhlan yhden
 toisen ia corkeman syyn tähden / nimittäin / että me
 mahdastimme seurata niijnen P. Inhimisten Estimä-
 tiä / sekä oikiasa opisa ia Uscoa / että myös Elämä
 kerrasa / Pyhydes ia Wanhurscaudes.

Ja niyn palio cuin tähän Evangeliumin tule / ioca
 nyt ylösluettiin / ia tämän Päiwän päälle Jumalan
 Seuracunnasa saarnatan / osotta ia ylös luke meidän
 HERRA Jesus Christus täsä ne Awut ia hywät
 Työt / ioca caieki Christiliset Inhimiset täsä elämäns
 pitä tekemän / ia nijsä ihens aina harioittaman / ia ni-
 nen cansa osottaman / että he ovat niijnen oikein Chri-
 stilisten ia Pyhäin Inhimisten ioucosta / ioca tämän
 Elämän iälkin tahtovat peria Zaiwan waldacunnan.
 Ja ylös luke HERRA Christus täsä cahdewan Awus-
 eli hywiä Editä / ioilla heidän pitä oleman cauniste-
 tut / cuin on / että heidän pitä oleman Wengeliset

Summa E-
 vangelij.

Waiwaiset / murheliset / siwiät / Jfowaiset ia
 Janovaiset Wanhurscautta / Laupiat / puhat
 sydämeistä / Rauhan tekiät / waiva karsiväiset /
 ia anda lupauet nisse / iotca harioittavat ikens näis
 sä ylösluettuisa Kuuisa ia hyvisä Toisa / nisse Henge-
 lissillä Waiwasille hän lupa Tairwan Waldacunnan/
 nisse Jfowaisille ia Janovaisille Kawinnor / nisse
 Laupioille laupiuden / nisse iotca ovat puhat sydäme-
 stä että heidän pitä Jumalan näkemän / ne Rauhan
 tekiät pitä Jumalan Poisxi esikuttaman / nisse iotca
 waiwa totuden tähden karsiwät lupa hän Tairwan wal-
 dacunnan. Wiimein lohduitta hän caictia nistä / iot-
 ca täsä Maailmas waiva ia pilca hänen nimens täh-
 den karsiwät / ia kasse heidän Jloica ia Kiemuita / sil-
 lä heidän palcans on swri Tairwasa.

Propositio
 continens

Tria mem-
 bra.

Ia on meille täsä Evangeliumis colme Osa :

I. On meidän HERRan Christusen Wuorelle
 astumisesta saarnaman ia opettaman.

II. On nistä neljästä ensimmäisestä Autuuden
 toista / iotca Pyhäät ia Wanhurscat Inhimiset pitä
 tekemän / ia nissä ikens harioittaman heidän ike ede-
 stäns.

III. On nistä hywisä Toista / iotca meidän pitä
 meidän lähimmäisellem osottaman.

Analysis
 Ia Partis.

Quatuor
 membra
 continens.

Occasio hu-

Ensimmäinen Osa.

Nin passo cuin tähän ensimmäisen Osan
 tule / on meille täsä neljä Eppaletta :

I. On siinä tilasta / että meidän HERRa

Jesus

Jesus Christus on pitänyt sen pitkän saarnan / iosta tämä Evangelium on yxi Osa. ius concio-
nis.

Koska nyt Jesus näti Kansan.

Tämä Cansa oli saanut swren himon ia halun ewl-
la HErran Christuren saarna / sentähden / että he sw-
ruit Phariseusten saarnan ia opeturen / iosta he eij yh-
tän lohducusta saanet / sillä he wäärin saarnaist ia ul-
goitoimitit sekä Moseren että Prophetat. Lain opin
he peräti olit turmelleet / Messiaxesta HErrasta Chri-
sturesta eij he myös oik ein opettanet / waan sanoit / et-
tä hänen piti oleman yhden Maailmalisen Herran ia
Cuningan / ioca piti Jwettan Cansan Wapahetaman
Romin Keisarin Driudesta / ia saattaman heille iäl-
lens heidän endisen Wapaudens / ia oli Cansa sen cal-
taisen heidän wäärän oppins alla nijsquin ylönammet-
tu / ia haiolettu nijsquin exvöisset Lambat / ioille eij Matth. 9.
ole Paimenda: Sentähden myös manaisti HErra
Christus heitä / että heidän piti cavahetaman Phari-
seusten ia Sadduceusten hapatoxesta. Mutta mei-
dän HErra Jesus Christus saarnaisti woimalifesta / Matth. 23.
nijn että Cansa hämmästyit sen ylise / ia sentähden
tulit he swrisa ioucoisa hänen tygöns / ewleman hänen
saarnans ia oppians / ia seuraist händä kuhunga hän-
meni / senpäälle / että he saist ewlla hänen lohduksen
Saarnans.

II. On sista paicasta / kuhunga HErra Christus Circum-
stantia lo-
ci.
on mennyt:

Nlös astui hän Wuorelle.

Kosca hän ymmärsi tämän Cansan ohkeruden

cwseman hänen saarnans / niin hän myöds sai halun
saarnata heidän edesäns / ia opetti heille sen oikian tien
auetuuten / ei hän andanut hänen puoleldans myöds
miekän puetua : Sillä wiriät sanan cwliat tekewät
wiriän saarna miehen. Cosca saarna mieheet näkewät /
että Cansa on wiriä Kircon käymän / niin he myöds
tulevat wiriäxi saarnaman ia opettaman. Ja nimit-
tä Evangelista sen paican / cusa Herra Christus on
saarnanut / ia sano / että hän ylösastui Wuorelle /
senpäälle / että Cansa piti sitä paremin cwseman hä-
nen saarnans / ionga hän stela piti heidän edesäns :
Sillä hän tahdoi pitä yhden erinomaisen piikän saar-
nan monesta swresta ia corkiasta Opista / ioca seiso ki-
rioitettu P. Mattheuxen tykönä Wijdennes Cw-
dennes ia Seigemennes Lugusa. Ja on alcanut sen
saarnan näillä Tertin sanoilla / cuin tässä Evangelius-
misa seiso. P. Lucas myöds kirioitta sen caldaisien
saarnan / cuin Herra Christus on pitännyt / ioca ei ole
yhdellä hava tapahunut / niinquin Asian haarat kyla-
tä sen osottawat : Sillä P. Lucas sano / Että häns
seisoi yhdellä lafialla paicalla / mutta P. Mat-
theus sano / Että hän ylösastui Wuorelle.

Accessus
discipulorū
ad Christū.

III. On Opetuslasten edestäymisestä Herra
Christuxen tygö :

Ja cuin hän oli istunut / edestäwit hänen
Opetuslapsens hänen tygöns :

P. Mattheus edestuotta tässä cahtalaiset Afsat.

I. Että Herra Christus on istunut / nimitäin /
sen Wuoren päälle cuhunga hän oli ylösastunut. Cos-
ca nyt meidän Herra Christus rupeisi saarnaman tä-

sitas Chri-
sti.

mân Eansan edesä/ niijn hân istui/ ia opetti heitä istu-
den / ia sen tawan meidän HERRA Christus enimäst
on aina pitäny / että hân on istunut saarnatesans. P.
Lucas kirjoiitta / että cosca hân oli Synagogan sisäl-
le mennyt Sabbatina tavans iälkin / nousti hân ylös
lufeman Esaiän Prophetan kirjoiituxia / ia cuin hân
oli lufenut/ pani hân Romatun kijnä ia annoi Palwe-
lialle / ia istui iälkens / ia rupeisti puhuman: Joinen
cansa Evangelista tietä anda/ että HERRA Christus
on seisonut niijn cauvain/ cuin hân luki Tertiin sanat/ ia
on iälkens istunut saarnaman ia Tertiä Vlgostoimit-
taman. Ja taas kirjoiitta P. Lucas / että cosca hân
opetti wenhestä/ niijn hân istui/ ia Cansa seisoï Gene-
zarethin Meren tykönä. Niijn myös P. Johanne-
sen tykönä seiso kirjoiitetti: Että hân warhain Huo-
meneltain iälkens tuli Templin / ia caidki Cansa tuli
hänen tyköns/ ia hân istui/ ia opetti heitä. Ja HER-
ra Christus ike sano P. Mattheuksen tykönä: Joca
päiwä minä istun teidän tykönän / opettaden Tem-
plisä.

Luc. 4.

Luc. 5.

Ioh. 8.

Matth. 26.

2. Että hänen Opetuslapsens edeskävit hänen
tyköns: Sillä heidän piti oleman hänen todistaians/
iota piti sekä hänen opistans sekä Zunnustähdeistans
todistaman/ ia saarnaman iulkisesta/ mitä he cwolit hä-
neldä / niijnquin HERRA Christus ike sista sano: Ja
teidän pitä oleman minun todistalaini / ei wai-
voin Jerusalemissa / mutta kaikesa Judeassa ia
Samarissa/ ia sijtte haman maan ären. Ja myös
Nehemian kirjassa seiso / että cosca Esdra HERRAN
Pappi luki HERRAN Lain cansan edesä / niijn ne ylis-

Accessus
discipulo-
rum.

Act. 1.

Nehem. 8.

simäiset ia erinomaiset Eansassa seisoit molemin puo-
lin händä/ monicahdat oikiaalla/ monicahdat wasemalla
la puolella / ioinen nimi siinä seiso kirioitettuu. Nijn
myös Herran Christuxen Opetuslapset ovat seisonet
cahden puolen händä/ monicahdat oikiaalla/ monicah-
dat wasemalla.

Apertio o-
ris Christi.

IV. On Herran Christuxen Swn awamifestas
Nijn hän awaisi Swns ia opetti heitä :

Ei hän puhunut puolella swuta/ mutta hän awai-
si Swns ia puhui selkiäst ia iulkiest / että caikki taitse
cuulla/ ia ymmärtä / ia puhui swrista Jumalifista As-
toista ia menoista. Ja sen D. Kamattu cuku awata
swta / cosca iocu puhui swrista ia corkeista Astoista.
Nijn Herran Christus tästä awaisi hänen swnsa/ ia pu-
hui täyden Suun cansa selkiäst ia ymmärtäväisest
caikkein cuulden Jumalan Laista / ia sen oikiast yms-
märreystä/ nijn myös muista Taimalifista opista/ caiko-
fille saarnamiehille Estmerkixi / että cosca he seisovat
Saarnastuolissa ia opettavat / ettei he puolella swta/
ia nijnquin läpise hambain puhu / mutta awavat hei-
dän swnsa/ ia puhuvat nijn / että sanan cuuliat taita-
vat ymmärtä ia käsittää mitä opetetaan.

Loci Com:
I. Paris.

Summa ho-
minum cu-
ra debet
esse audire
verbum
Dei.

Opeturet ensimmäisestä Osasta.

I. **O** Peme tästä/ että Inhimisen aiatus/
murhe ia ahkerus/ pitää caikki sen iälkin sei-
soman / että hän cuulisi Jumalan pyhän
Sanan/ ia sen lohdulisen Evangeliumin opin : Eil-
lä siinä seiso caikki Inhimisten autuus / nijnquin meis

meidän Herra Jesus Christus ihe sen todista P. Lucan tykönä sanoden: Autuat ovat ne / iotca cuulevat Jumalan sanan ja kätkevät sen. Ja P. Paualin Apostoli sano hänen Epistolassaan Romarein tykö: Evangelium on Jumalan voima kaikille niille autuudexi / iotca uscovat. Ja me tiedämme / ettei ole yhtäkään wäli Cappaletta Jumalalda annettu / ionga cautta hän tahto tehdä meitä autuaxi / ja kaikki Taimalisset Lahiat anda / mutta hänen sanans ja Sacramentins kautta. Ja kaikki ne iotca tahtovat saada syndein andexi andamisen / wanhurscauden ja sen ijancalcisen Elämän / pitää ne samat wälicappalet uscon cansa wastanottaman ja nautiseman. Näin tämä Cansa on tehnyt / ioca on seuranut Herra Christusta Corpehen / senpäälle / että he sen puhtaan ja lohdutuksen Evangeliumin opin cuulisse hänen swstans: He iätie ja unhotie heidän Coto astarens / ja seuraiste händä cuhunga hän meni / Caupungin / Kyljin / Corpeen ja Meren randoin / swresta halusta cuuleman hänen P. Sanans ja oppins / eij he siihen swttunet eikä wäsynet / mutta sitä enämin cuin Herra Christus saarnaisti / sitä enämin he tahdoit händä cuulla. Tämä näin calcainen halu on myöds ollut Dawid Cuningalta Jumalan Palwelusen / niinquin hän ihe tunnusta Psalmis cusa hän sano: Yhtä minä aron Herralda / ja sen mielelläni ottaisin / että minä calken eliajant olisin Herran Duonesan / catzoman ja näkemän sitä kannista Jumalan Palwelusta / ja etzimän hänen Templins / Item: Winulda on halu sinun tykö / ja en coscan unhoda sinun

Luc. 11.

Rom. 1.

Psal. 27.

sanas. Sencaltainen halu myös oli Marialle
Marthan Sisarella/ Jumalan sanan tygö/ ioca istui
hErran Christuxen ialcain iuren cuuleman hänen
oppians / ia sentähden hErra ylistä händä sanoden:
Maria on Blgoswalinnut sen parhan Olan. Sen-
caltainen halu myös meillä pitä oleman Jumalan sa-
nan tygö/ ia caiken ahkeruden sen päälle paneman/ ia
steä noudattaman / ios me waiwoin tahdommia saada
ia tästetä auetuuden ia ijancaidisen elämän.

*Monemur
de officio
verbi mi-
nistorum.*

2. Cor. 4.

II. Opeme / mikä saarnamiesten wirca on / ia
mitä Jumala heildä waati/ nimittäin / että he ahle-
rasti ia uscolisesta saarnavat ia opettavat Jumalan
sana ia eij coscan stihen swetuist eikä wäsyist iongun syyn
tähden/ tämän Maailman tisteämättömyden/ eli wi-
han ia wainon tähden: Sillä Jumala waati heildä
sen/ että he uscolisesta työtä tekevät Herran Wijnas
tarhasa / nitnquin P. Pawali sano: Se nyt wai-
voin haltioilla etzitan/ että he löyettäisin uscoll-
sest. Tämän päälle on meille täsä Evangeliumis yri-
caunis ia merkillinen Esimerkki / cuinga ahfera ia wi-
riä on se plimäinen Sielun Paimen ia Seuracunnan
Opettaia meidän hErra Jesus Christus ollut / ioca
aina ioca heeki oli walmis saarnaman ia opettaman
caidia/ iotca hänen tygönsä tulit hänen saarnans cuu-
leman/ eij hän coscan wäsynyt eikä swetunut / mutta
aina cosca ifänäns tila oli / opetti ia saarnasti. Nijn
caikki Prophetat ia Apostolit ovat Bscolisest hei-
dän wirkans tehnet/ ia eij he ole säästänyt ihensä/ ei-
kä peliänet tämän Maailman wiha ia waino / mutta
aina ovat opettanet / aina mananet swren uscalluxen

ia rohkeuden causa. Samalmuoto myös mme Jumalisset ia hurseat Seuracunnan opettajat ovat tehneet ia vielä nyt pitä tekemän / ios he tahtovat olla oikias HErran Palweliat / ia eis saatta heidän ylisens sitä rangaisiosta ia pahasti kirousta / iosta seisoo Prophetian Jeremian tykönä / cusa Jumala näin sano: *Jerem. 48.* Pahasesti kirottu olcon iocalinen / cuin laisasta teke DErran työn: Mutta paremin laittacan niin / et ei he saisit sen catomattoman Eunnian Erwann / iosta P. Petari Apostoli puhu. Ja saisit cuulla ne lohduksiset ia suloiset sanat wiimeisnä päivänä: *1. Pet. 5.* Jos sinä hywä ia uscolinen Palwelia wdhän päälle olit uscolinen / minä tahdon parna sinun palion päälle / sisälle mene sinun DErras Ilcon. *Matth. 25.*

Toinen Osa.

Sinä Ensimmäises Osas sanottin / et' ä HErra Christus on ylöastunut Vuorē päälle saarnaman / ia opettaman tätä Causa / iocali hänen tygöns? Seura nyt se Toinen Osa niistä neliästä Arousta ia hyvista töistä / cuin ihcekukin Christi Inhiminen on welcapää itse edestäns tekemän.

I. On niistä Hengelistä Waiwaista:

Autuvat ovat ne Hengeliset Waiwaiset / fillä että heidän on Taiwan Walducunda. *1. Pauperes spiritus.*

Tässä meidän HErra Christus cabtalaiset eedes pane.

1. Että ne Hengeliset Waiwaiset ovat Autuat, Hengelisten Waiwaisten causa hän tässä ymmärtä

särietty sydämen / ia oman tunnon ahdistoren. Ja
 waika ei caicki sitä yhdelmuoto ulgostomitta: **Mo-**
nicahdat/ nisiquin Augustinus ia Chrysostomus
 ymmärtävät sen Inhimisen mielen nöyrydestä / koska
 Inhiminen ylönnanda caiken coreuden ia ylpeyden / on
 nöyryä / ia ei palio ihestäns pida. Basilus ymmärtä
 sencaltaiset Waiwaiset / iotta ylönnandavat heidän
 saatuns ia tavarans / ia omalla hyvällä mielelläns ia
 ehdollans ottavat köyhyden ia Waiwaisuden heidän
 päällens: Mutta meidän Herra Christus täsä ei ym-
 märtä sencaltaista Wawaista / waan niistä / ioilla on
 särietty sydän ia oman tunnon ahdistos: Nisiquin
 monda sishengin aicon oli / ioilla olit säriety sydämet/
 ia ei cuitengan Phariseusten opetuxista / yhtiäkän oi-
 kiat ia wahva lohducusta saanet. Tämän caltaistista
 Herra Christus täsä puhu / ia cuku ne autuaxi / sano-
 den: Autuat ovat ne Dengeliset Waiwaiset:
 Täsä meidän taas tule tietä / ettei HERRA Christus
 täsä Evangeliumis puhu / cuinga xpi syndinen Inhi-
 minen piä tuleman wanhurseaxi ia autuaxi Jumalan
 tykönä / saaman Jumalan armon / syndein andexi saa-
 misen / ia isancaickisen elämän / eikä hän siistä opeta/
 että Inhiminen tule autuaxi hywain töiden tähden/
 sillä se caicki tule Jumalan sulasta armosta / meidän
 HERRAN Jesuxen tähden / uscon kautta hänen pääl-
 lens: Mutta hän puhu siistä autuudesta / cuin niille
 wanhurseaille täsä Elämästä piä oleman.

Regnum
 celorum.

2. Että heidän on Jumala walbacunda / Se on/
 waika heille täsä Elämästä on xpi särietty Sydän ia
 ahdistos / ia Inhimisten mielestä nisiquin he olisit Ju-

malalda unhotetut / ia pois hylätyt / niin cuitengin
 Jumala Evangeliumin cautta pitä heitä ylösoienda-
 man ia lohduccaman / että he saavat yhden hywän ia
 keuolisen oman tunnon / ia wiis mein uscon cautta hän-
 caidisen elämän perimisen.

II. On niistä murheliista:

Autuut ovat ne murheliiset / sillä heidän
 pitä saaman lohduccuxen.

*Lugentes &
 gementes.*

Meidän Herran Christus tässä ei ymmärrä yhtä
 yriertäistä taikka leviätä murhetta / mutta sencaltai-
 sta suru / ia sydämen kipua / ioca itkun cautta ulgos-
 pacahitu iongun swren wastoin käymisen tähden. Niin
 kuin hän sencaltaistista murheista puhu. P. Johan-
 nexen tykönä Opetuslastens tykö / cusa hän sano:
 Teidän pitä itkemän ia murhettiman mutta Ma-
 ilma sitä wastan iloitze. Mutta Jumala heitä iäl-
 lens lohducca Evangeliumin saarnan cautta / ioca
 meitä opetta / että meille on Herran Christuxen täh-
 den yri armolinen ia laupias Jumala / ia me Uscon
 cautta tulemme autuaxi / ia meidän nimen on kiroiteta-
 tu Elämän kirian / waikka cuinga palio murhetta tässä
 Maailmas meidän päällen tule. Ja sentähden Her-
 ra Christus cuku ne autuaxi ia onnelisexi / että he tä-
 sä Maailmasa kärsiwät waiva ia wastoin käymistä /
 surua ia murhetta / mutta cuitengin heidän pitä saa-
 man lohduccuxen / ia heidän murhens pitä käättämän
 iloxi / ia ei yriän pidä sitä heidän poisottaman.

Ioh. 4 6.

Ioh. 16.

III. On niistä Siisweistä:

Autuut ovat ne Siiswiät / sillä heidän pi-
 tä maan perimän.

Mites.

Siwiät ovat ne / iotca hiliasudes caiken siweyden
 cansa elävät lähimänsens cansa ilman risdata / ovat
 tärstväiset ja pitkämieliset / eijanna wihaa sia / eikä
 costa paha pahalla / mutta andavat myötä yhteisen
 Rauhan tähden / ja ios heille iotakin wäärrettä tapah-
 tu / nijsn he andavat Jumalan haldun heidän Astans:
 Yhdes summas / Herra Christus ymmärtä täsä sen-
 caltaistea siweitä / iotca seuravat hänen Esmertänsä /
 Math. 11. nijsnquin hän sano **P. Mattheuxen** wököä: **Oppi-**
cat minusta / sillä minä olen siwiä ja nöyrä sydä-
 mestä. Nämät ovat ne siwiät / iotca Herra Chri-
 stus täsä eusupi autuaxi ja onneliseri / ja lupa heille /
 että heidän pitkä Maan perimän / Se on / heidän pitkä
 lewosa ja rauhasa / ja hywän oman tunnon cansa Maas-
 sa asuman / ja sen hywydet nautikeman siinä / cusa ne
 eripuraiset ja riisäiset lewotomast ja pahan oman tun-
 non cansa elävät / ja wijsmein pitkä häwicettämän / nijsn-
 Psal. 37. quin Psalmisa seiso: Ne pahat pitkä ulgossuori-
 tettaman / mutta iotca odottavat **Derran** pe-
 rän / pitkä maan perimän. Ja cohta sen iälkin sano:
 Ne siwiät pitkä maan perimän / ja iloitzeman sw-
 resa rauhasa ja lewosa.

*Esurientes
 & sitientes
 iusticiam.*

IV. On nijskä Isowaisista ja Janowaisista wanhur-
 hurscautta:

Autuat ovat ne / iotca Isovat ja Jano-
 vat wanhurscautta / sillä he ravitan.

Täsä Herra Christus puhu sijskä Isomiseista ja
 Janomiseista / cosca iocu ikäwöise Jumalan ja hänen
 sanans / armonis ja wanhurscaudens iälkin / nijsnquin
 Psalmisa seiso: Sinun iälkes **Derra** minä

toivon / sinun tygös minun Jumalan / älä mi-
 nua anna tulla häpiään / minun Sielun walvo-
 aina / WErran tygö ia ikävöitze hänen wanhurs-
 caudens iälfän. Ja sentähden euhutar autuuri / et-
 tä heidän pitä tuleman ravitetturi. Ja waikka he täsä
 Maailmas Risti ia Wastoinkäymistä / Näkkä ia Ja-
 no kårstvat / nijn heille pitä Christusest yldäkyllä ele-
 man / ia pitä Ravitettaman.

Opetuxet toifesta Osasta.

I. **O** Peme / cutca ovat ne oikiat Pyhät
 Niehet / eli Pyhät Inhimiset täsä Maailmas /
 nimittain / ne iotca oikias uscosa harioittavat
 isens caickinaissa awuissa ia hywisä töisä /
 ioista meidän HErra Christus Jesus täsä Evangelii-
 misa cahdewan ylösluke / ia nijnen cansa osottavat
 heidän uscons / että heille on / xri elävä Bscö /
 ioilla on oikiat uscon Hedelmät. Sillä nijnquin yhdestä
 hyvästä Pwsta ulgos käyvät hyvät hedelmät / iotca
 osottavat sen Pwn olevan hyvän / custa he ulgostule-
 vat: Nijn myös yhdestä elävästä Bscösta ulgostäy-
 vät hyvät Hedelmät. Ja se Inhiminen iolla on xri
 oikia Bscö / on nijnquin xri Pw / ioca on istutettu
 west oian wieren / ioca Hedelmäns canda oikialla aial-
 la / ia hänen lehtens eij wäriise / nijnquin Psalmis
 seiso. Joca nyt siis tahto olla nijtten Pyhäin ia Wan-
 hurscasten ioucesta / ioilla xri elävä ia oikia Bscö on /
 nijn pitä heille oleman oikiat Bscön Hedelmät / Se
 on / heidän pitä tekemän hyviä töitä / ia niissä isens

Loci Com:
 II. Partu.

Discimus
 eos esse
 sanctos in
 hac vita,
 qui in verā
 fide exer-
 cent se in
 bonis operi-
 bus, qui
 sunt fructus
 fidei.

Psal. 1.

aina harioittaman / ia osottaman heidän uscons nijnen
 cansa: Sillä tyhiä kerscaus eij mitätän auta / nijn-
 quin ne Bloccullacut tekevä / iocra palio kerskavat
 heidän uscostans / ia cuitengin eij tege yhtälän uscon
 hedelmät. Ja meidän HERRA Christus ihe waati
 wiimeisnä Päiwänä caikilda uscon hedelmät / Se on /
 cahto että ihecutin pitä osottaman nijnen cansa hänen
 uscons / sanoden: Minä Jsoisin / ia te minun ruo-
 kitta / minä Janoisin / ia te minun Juotitta / mi-
 nän olin Duto / ia te minun Duonesen otitta. Jo-
 ca ne uscon Hedelmät löytän tehneri / ne saavat cuulo
 ia ne suloiset sanat: Tulkat te minun Isäni hyvä-
 stisignatur / ia perität se waldacunda / ioca teil-
 le on walmistettu Maailman algusta. Mutta ne /
 ioilla eij ole ollut uscon Hedelmät / ioilla he taitavat
 osotta heidän uscons / käästetän silloin menemän ijan-
 caikisen Tuleen / ioca on walmistettu Perkeleillä ia
 hänen Engeleillens. Näitä tule meidän aiatella / cos-
 ca armon aica wielä kääsää on / ia nijn laitta / että meil-
 le olift pyri elävä usco / iolla ovat hyvät hedelmät / ioil-
 la me taidaisimme osotta meidän uscom. Ja sentähe-
 den me olemma Jumalalda luodut / että meidän pitä
 tekemän hyviä töitä / nijnquin P. Pawali sen todista
 sanoden: Me olemma hänen teconsa / luodut
 Christusesa Jesusesa hyvin töihin / ioihinga
 Jumala meitä io ennen walmistanut on / että me
 niissä waeldaman pitä. Mutta cuitengin eij pidä
 meidän luottaman nijnen päälle / mutta Jumalan
 laupiuden päälle / ioca meitä sulasta armonstans teke
 wanhurscaxi uscon cautta.

2ph. 2.

11. Opeme / että risti ja wastoinkäymys tässä
 Maailmassa ei ole Jumalan wihan / mutta armon
 merkki / ne wanhurskat ja Jumaliset Inhimiset / iotca
 tässä Maailmassa kärsiwät risti / waiva ja wastoinkäy-
 mistä / ei ole unhotetut / eikä myös ole Jumalalda
 pois hylätyt / eikä ylönannetut / niinquin P. Pawa-
 li sen todista sanoden: **Me tiedämme / että niillen**
iotca Jumalata racastawat / caikki tulevat hyvä-
xi / nimittään / niille iotca aigotuxen idäkin ovat
cutzut. Ja Jumalan hyvä tahto ja suosto niijn on /
 että ne Jumaliset ja wanhurskat tässä Maailmas pitä
 kärsimän risti / waiva ja wastoinkäymistä / senpäälle /
 ettei he tämän elämän hecuman cautta / Jumalan
 mi:ldä iongun synnin cansa rickoisi / ja tämän Juma-
 lateoman Maailman cansa poishuikuksi. Ja wastoin-
 käymiset tässä Maailmassa opettawat Inhimisen ruco-
 eleman Jumalata / niinquin Esatas Propheta sano:
Werra cosca suru ja murhe käsisä on / niijn sinu
etziän / cosca siinä curitat heitä / niijn he huocau-
xen cansa hwtawat: Niinquin yxi rascas Wai-
 mo / cosca hänen syndymisens aica läbestypi / niijn
 hänelle on Eipu / ja hwtta hänen Eiwusans niijn
 myös se meidän cansam Käypi sinun Casvos ede-
 lä. Ja sentähden risti ja wastoinkäymiset tässä Ma-
 ilmas ei taida olla hänelle wahingori / mutta hyväxi.
 Ja waikka Inhiminen luonosta cauhistu pi ja wicroipi
 ristiä / ja otta sen pahaxens cosca wastoinkäymisen
 päälle tule / ja tahdoisi ennein pitä hyviä päiwiä / niijn-
 quin meidän Herran Christuxen Opetuslapset myös
 olit siinä toiwosa / että heidän piti oleman Jlosa ja

*Discimus
 crucem &
 calamita-
 tes non esse
 signa ira,
 sed miseri-
 cordia di-
 vine.*

Rom. 8.

Esa. 26.

Kiemusa heidän Herrans ia Mestarin tykönä/ ia tu-
 levan soren ia corkian Eunniaan: Mutta hEÄra
 Christus sano sitä waстан että heidän pitä täsä ike-
 män ia murhettiman/ ei waivon heidän/ mutta caiki
 Jumaliset Inhimiset/ iotca händä tahtovat seurata.
 Ja ettei yrikän pidäisi sitä paharens ottaman / eikä
 wahingori lukeman/ lupa hän heille/ että heidän
 murhens pitä ilori käändymän/ ia sentähden eusu heis-
 tä täsä Evangeliumisa autuori/ ia onneliseri täsä
 Maailmasa/ sanoden: Autuat oyat ne Wengeli-
 set Waiwaiset/ Marheliset/ Isowaiset ia Ja-
 nowaiset. Ja wiimein sano: Autuat oletta te/
 cosca Inhimiset pilcavat ia wainovat teitä/ ia
 puhuvat calckinaista pahutta teitä waстан/ walo-
 hetellen minun tähteni: Joltcat ia Kiemultcat/
 sillä teidän palcan on sori Taiwaisa. Sentäh-
 den pitä meidän hyväxi ottaman/ mitä täsä elämäsä
 meidän päällem tulepi/ ia sanoman ynnä Dawidin
 cansa: Minä tahdon otta tämän tervelisen Cale-
 pin/ ia Jumalan nimä auxi hwtä,

Psal. 116.

Colmas Osa.

Sinä Toises Osas te satte euulla/ niis-
 tä neliästä ensimmäisestä Awiusta ia hywistä toi-
 stä/ cuin ihcekukin pitä ise edestäns tekemän:
 Seura nyt niistä wiimeisistä Awiusta ia hywistä toi-
 stä/ cuin meidän pitä tekemän meidän lähimäistäm
 waстан.

1.

Misericor-
des.

1. On niistä Loupeloista:

Autuat

**Autuat ovat ne laupiat sillä heidän pitä
saaman laupiuden.**

Laupiat ovat ne / iotca heidän lähimäisens päälle
muistavat / andavat heidän waivansa ia tuscans kändä
heidän sydämin / holhovat ia auttavat heitä / niin pa-
lio cuin heille on mahdollinen. Tähän meitä mana ihe
herra Christus P. Lucan tyldnä / sanoben: Olcat
laupiat / niinquin teidän Isän on laupias. Ja P.
Pawali kasse meidän niin laupiat olla / että cosca io-
cu ihe / niin meidän pitä itsemän hänen cansans.
Jloitcat (sano hän) Nihnen iloisten cansa / ia itke-
tät niinen itkeväisten cansa. Ja lupa herra Chris-
tus / että heidän pitä saaman laupiuden.

Luc. 6.

Rom. 12.

II. On niistä / iotca ovat puhtat Sydämeistä:

I I.

**Autuat ovat ne puhtat Sydämeistä / sillä
heidän pitä Jumalan näkemän:**

Mundi cor-
de.

Puhtat Sydämeistä ovat ensistä / ne iotca siinä oi-
liasa Christilises opisa / ia oiliasa uscosa Jumalan
päälle ovat puhtat / mahvat ia pysyväsiet / Jumalata
sydämeistä racastavat ia pellävät. Sitäläkin ne / iot-
ca pitävät ikens puhtana pahoista haluista / wältävät
ia cartavat syndiä: Niin myös ne / ioilla ei ole pe-
toista Sydämesä heidän lähimäistans wastan / ei toi-
sta puhu silmäin edesä / toista aiattele sydämesäns:
Nämät herra Christus cugupi tāsā Autuaxi ia
onnelliseri. Ja waika ei yriskän tāsā elämäs taida
olla täydelistä puhdas sydämeistä / niin cuitengin pitä
iheculin paneman ahlerudens sen päälle / että he taio-
daisit puhtat olla / niin palio cuin tāsā elämäsä on mah-

dolinen. Ja sano HERRA Christus / että ne iotca o-
vat puhtat Sydämeistä pitä näkemän Jumalan /
Se on / heidän pitä Jumalata oskein tundeman tässä
elämässä / ja wiimein siinä ihancaikeisessa elämässä pitä
heidän täydellisestä hänen näkemän.

III.
Pacifici.

III. On Rauhan tekijä :

Autuat ovat ne Rauhan tekijät / sillä heidän
pitä Jumalan polksi kututtaman.

Rauhan tekijä kututan ne / iotca ei ainoo ihe
elä Rausta ja sovinnosa muiden cansa / mutta myös
caikeinaiset Riidat ja Capinat asettavat ja sovittavat /
Ba filius ymmärtä ne Rauhan tekijät / iotca pyytävät
sovitta Jumalan cansa ne iotca häneistä poispoikavat.
Chrysostomus ymmärtä ne / iotca ei waiwoin ihe
Elä riidassa / mutta myös alati riista cartavat ja wäl-
tävät / ja caikein cansa pitävät sovinnon. Mutta et-
tä ne rauhan tekijät enimästä wihan woittavat molem-
da / toita he pyytävät sovitta : Sentähden meidän
HERRA Christus lohduttaa tässä heitä ja sano : Au-
tuat ovat ne rauhan tekijät / sillä heidän pitä Ju-
malan polksi kututtaman / Se on / heidän pitä y-
listettämän ja pidettämän Jumalan lasten edestä /
iotca seuravat heidän Jumalans Esimerkkiä / iotca on
Rauhan HERRA / ja racasta niistä / iotca pyytävät so-
vitta niistä yhteen / iotca riistaisek keskenäns ovat.

IV.
Persecutio-
nem
perforen-
tes propter
justiciam.

IV. On niistä / iotca waiwa kärsiwät :

Autuat ovat ne / iotca wanhurscauden
tähden waiwa kärsiwät / sillä heidän on Tai-
dan Baldacunda.

Täsä meidän Herran Christus puhu niistä / iotca
täsä Maailmas karsivat wiha ja waino / in mwea tus-
ea ja wastoinläymistä / Jumalan sanan tunnustoren
tähden / ne Herran Christus cugu Autuat. Ja
waikka he tämän Maailman edesä näkyvät olevan
pahasti kiroit / niin cuitenginovat he Jumalan edes-
sä Autuat : Sillä heidän on Talvan Waldacunda /
ei niinquin heidän anstostans / mutta Jumalan sula-
sta armosta / iotca heille armostans sen anda / nimit-
tään / Talvan Waldacunnan.

V. On Herran Christuren puhesta / erittäin
Dpetuslasten tygö :

*Alloquium
Christi ad
discipulos.*

Autuat oletta te / cosca Inhimiset pillea-
vat ja wainovat teitä / ja puhuvat catkinat-
sta pahutta teistä wastan / walhetellen minun
tähteni. Joltcat ja Ktemultcat / sillä teidän
palean on swri Talvasa. Sillä näin he wai-
noisit Prophetalta iotca teidän edellän olit.

Sijete cuin Herran Christus oli saarnanut niistä
cahderasta Awusta ja hywistä töistä / ja niistä lupau-
rista iotca niistä seuravat : Niin hän nyt käändä isens
hänen Dpetuslastens puolen / ja puhuttele heitä eri-
näns : Sillä Dpetuslapsen olit siinä aiatores ja toi-
vosa / että heidän piti tuleman swren Euntian ja cor-
tion wircan / palio tawarata ja Riikautta täsä Ma-
ailmas saaman. Sentähden hän ilmoitta heille ja tie-
tä anda / mitä heidän piti täsä Maailmas karsimän /
nimitetään / waiwa ja wastoinläymistä / wiha ja waino /
Senpäälle / ettei he pahenisi sen ylise / cosca Risti

päälle tule / mutta tietäist aicanans walmista heitäns
 wastoinläymistä waskan / ottaman ne hywällä mielel-
 lä ia kärkein. Ja edespone HErra Christus tässä
 kahtalaiset Astat :

1. Että Inhimiset pitä teitä pilcaman / naura-
 man / ia puhuman caicainaista pahutta teitä waskan/
 walhetellen minun nimeni tähden / Se on / heidän pi-
 tä häwäisemän ia wihaman Euoleman asti / taicka a-
 jawat teitä Maanculliaxi / ia nostawat teidän päällien
 soimut ia pahat puhet / iotca ej euitengan ole todet /
 mutta walhet / ia niistä he tekevät ej mwn syyn täh-
 den / mutta minun Nimeni tähden / ia minun oppini
 tähden ionga teidän pitä saarnaman.

2. Että heidän pitä Holtzeman ia Niemult-
 zeman / ionga cansa meidän HErra Christus lohdu-
 ta heitä tässä / waskan Maailman wiha ia waino / kää-
 ste heidän iloita / eikä sentähden murhetei / eikä wir-
 cans ylönnanda / sillä (sano hän) teidän palcan on sw-
 ri Taiwasa / Se on / eikken sen pilean / wiha ia wai-
 non edestä / cuin te tässä elämässä kärkeite minun tähte-
 ni / pitä teidän saaman swren palcan Taiwasa / ej tei-
 dän ansion tähden / mutta minun Taiwalisen Isän su-
 lasta armosta ia laupiudesta / ioca teidän tusean ia
 waivan / cuin te minun tähteni kärkeite / tahto eikella
 hywällä muista ia costa Taiwan waldacunnasa. Ja
 wetä HErra Christus tähän sisälle Prophetain esi-
 merkit / iotca myös ovat wiha ia waiva kärkeit heidän
 wirgasans tässä Maailmasa heidän edelläns / Sen-
 päälle / että he myös paremalla mielellä kärkeit tämän
 Maailman wiha ia waino.

Opetuxet colmannesta Gsasta.

I. **O** Perme tästä / misä se oikia autuus ia
 onnelisuus täsä seis / nimittäin / niissä iotea
 Laupiuden osottavat heidän lähimäiselläns
 iotea puhtat ovat Sydämeistä / Iotea ovat rauhan te-
 fiät / ia iotea wanhurscauden tähden waiva kärsivät.
 Sillä ne ovat / erinomaiset hyvät työt / cuin isecukin
 Christitty pitä tekemän hänen lähimäistäns waстан.
 Ja meidän Herra Christus waati meidän laupiuden
 töitä P. Lucan tykönä / cusa hän sano : Olcat lau-
 plat / niinquin teidän Isän on laupias. Ja tahto-
 että meidän pitä seuraman hänen Taivalista Isäns/
 ionga Amun ia laupiuden päälle ei ole yhtä loppua.
 Ja myös muiden pyhäin Inhimisten esimerkiä / iotea
 ovat laupiuden töitä osottanet lähimäistens waстан/
 niinquin se Jumalinen mies Ebdemelel on tehnyt
 Jeremias Propheta waстан : Sillä cosca Jere-
 mias wääräin candein cautta pandin Fangiutten /
 niijn Ebdemelel meni Euningan tykö / ia rukoili Je-
 remian edestä / ia ei laanut ennein cuin hän sai hä-
 nen seldä ulgos. Ja Abdias / Euningan Achabin
 alcan / cosca Jesabel annoi tappa Herran Prophe-
 tat / otti Abdias sata Prophetat / ia kätti ne / ia
 ruokki heitä. Sitäläkin cusu Herra Christus ne
 Antnaxi / iotea ovat puhtat sydämeistä ilman wilpita /
 seldä oikia Jumalan Palweluxes / seldä heidän elämä-
 säns. Niinquin Jumala ihe Esalan Prophetä tykönä
 mana sanoden : Peskätte ia tehkätte itzen puhta-
 xi / pangatte pois teidän paha menon minun sil-

Loci Com:
 III^a Par-
 tis.

Monemur
 de vera
 beatitudi-
 ne in hac
 vita.

Ier. 38.

1. Reg. 18.

Esa. 1.

main edestä/luopucat pahasta/ oppicat tekemän
 hyvä/ seurattat sen jälken/ cuin oikia on/ etc. Ol-
 cat pyhät/ siinä minä olen Pyhä. Nijn myös Epi-
 stolas Debreerein tygö seiso: Noudattacat py-
 hyttä/ paitzi iota eij yrkään saa **DE**rra nähdä.
Gen. 39. Esimerki senpäälle on meille Josephisa Jacob Pa-
 triarchan poiasa/ ioca piti hänen puhtana ia pyhä-
 nä/ eikä tahdonut ikens saastutta hänen Herrans Pos-
 tipherin Emändän/ waikka cuinga palio hän waadei
 händä: Samalnuoto luke **HE**ra Christus ne rau-
 han teliät onnellisxi ia autuaxi täsä elämäs/ ia nijn
 siwresta ylistäpi niissä/ että hän cuu ne Jumalan poi-
 xi/ sentähden/ että he seurawat heidän Jsäns Esimer-
 kiä. Sentähden mana se Euningalinen Propheeta
Psal. 34. David sanoden: Etzikät rauha ia seiscat sen
Rom. 12. idäkin. Ja P. Pawali sano: Pitäkät caickein
 Inhimisten cansa Rauha/ älkät itze costaco mi-
 nun rackaani/ mutta andacat Jumalan wihaan siä
2. Cor. 13. saada. Ja Corintherein tygö sano hän: Olcat
 rauhaliset/ nijn se rackauden ia rauhan Jumala
 ombi teidän cansan. Joca nyt siis tahto cuhutta
 Autuaxi ia onnellisxi/ ia saadha laupiuden/ näkemän
 Jumalan/ ia cuhutta Jumalan poiaxi/ nijn pitä hä-
 nen oleman laupian/ puhtan sydäimestä/ ia Rauhan
 teliän/ ia niissä Awuisa alati hänen harioitta-
 man.

II. Ja wiismeisen kerran opeme tästä/ mikä niis-
 ten wanhurskasten ia Jumalisten Inhimisten meno
 täsä Maailmas on/ sekä saarnamiesten/ sekä sanan
 ewliattien/ nimittäin/ että heidän pitä wanhurskau-

den ia totuden Tunnustoren tähden kårstimån Wiha
 ia Waino / Pilca / Häwäisköstä ia Walhetta meidän
 HERRan Christuxen tähden / ia sen Palcan tämä
 Jumalatoim Maailma maha ia anda heille / ia erin-
 omaisesta niille / iotca heitä opettawat Jumalan sa-
 nan cansa / nuhtelevat heitä synnin tähden / neu-
 vovat ia manawat parannoren. Sillä se saastainen
 Hengi Perkele / ia ne Jumalattomat Inhimiset ei
 swembata hywä työtä heitä wastan taida tehdä / cuin
 se on / eikå heidän wihas ia wainons HERRa Chri-
 stusta wastan taitanut mwtoim sammutetta. Ja Ju-
 mala myds sallipi näitä tapahtua / senpäälle / että hän
 meitä kääntäisi pois synnistå parannoreen / ia niijn so-
 sällen kåwistim Taiwan waldacundan. Sentähden sa-
 no P. Pawali Apostoli: Monen waivan ia tus-
 can läpitz / pitå meidän Jumalan waldacun-
 dan sisälle kåymån. Mutta se on meidän / ia caica-
 kein Christilisten Inhimisten lohutus / että ios me
 kårstimme täsä Maailmas Jumalan sanan tunnustos-
 ren tähden / niijn meidän on Taiwan waldacunda / io-
 ta wastan tämän Maailman tuseat ia waivat ei mi-
 tåkån ole. Niijnquin P. Pawali sano: Tämän
 nykyisen ajan walvat / etj ole yhtäläiset sen Tun-
 nian cansa / loca meille pitå ilmoitettaman. Ja
 sen synn tähden on ihcekukin Christitty welcapåå kår-
 stimån täsä Maailmasa totuden tunnustoren tähden /
 ia ennein mistaman Hengens / caicci tawarat / cuin
 hän Jumalan ia hänen Pyhån sanans tielå. Sil-
 lå HERRa Kristus ihe sano P. Mattheuxen ty-

Añ. 14.

Rom. 8.

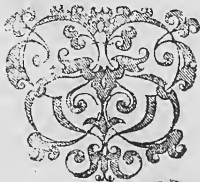
Matth. 10.

Luc. 9.

kōnā: Jocainen cuin minun tunnusta Jnhimis-
 sten edes / sen tunnustan minä myös minun J-
 sāni edes / ioca on Taivasa: Watta iocainen cuin
 minun kiellä Jnhimisten edes / sen kiellän minä
 myös minun Jsāni edes / ioca on Taivasa. Ja
 P. Lucan tykōnā hān sano: Jocainen cuin hāpiā
 minua / ia minun sanoiani / sitā pitā myös Jno-
 himisen poika hāpiāmān / cosca hān tulepi hās-
 nen Tunniāsans. Mutta ettā me tāsā Maailmas
 mahdaisimme nijsn elā / ettei me ikānāns hānen Py-
 hiā sanoians hāpiāist / waan nijsā loppun asti wahvana
 pysyisimme / ia nijsden cautta wijmein ijancaikisen
 autuuden perisimme / ionga meille caikille armoli-
 sesta suocon ia andacon se corkia Pyhā Colmis-
 naisus hywästistugnattu ijancaikisesta
 nijsn ijancaikisen Amen

A M E N.

Deo soli pErpetua gloriA.

Rucous/ Syndein andexi saa
mifesta.

Lupias Jumala ia Tai-
valinen Isä/ jonga laupiuden
päälle ei yhten loppu ole. Si-
nä ioca olet kårsiweinen / pit-
kåmielinen / ia swresta armo-
sta annat caicchi wårat tegot/ ricoret ia syn-
nit andexi / me olemma (sen pahembi) teh-
net syndi meidän Isäden canssa / me olem-
ma wårin tehnet ia ollet Jumalattomat / ia
sinun mieles ricconet. Sinulle ainoalle o-
lemme syndi tehnet / ia sinun edhesäs pahoin
tehnet. Mutta ålä aiattale meidän endisten
syndein päälle / armahda sinuas nopiast
meidån päällen. Sillå me olemma sangen
wihelieiseri tullet. Auta meitä Jumala mei-
dån Wapahtajam / sinun nimes Cunnian
tåhden / wapata meitä ia anna meille caic-
chi meidän syndin andexi / ia anna meille si-
nun Pyhä Henges armot / parata meidän
syndistä Klåmåtån / sinun Rađan Poias

Jesuxen Christuxen meidän HErran cant-
ta / Amen.

Mahta myös Saarnamies tämän Tun-
nustoren jalken / sano Jumalan Seuracun-
nalle / synnin päästön / näillä
Sanoilla.

Sinola olcon teille caicki-
le Armolinen / ia Laupias / ia
minä sen saman Jumalan ia mei-
dän HErran Jesuxen Chris-
tuxen puolesta / ia hänen Käskyns iäl-
ten / ioca on sanonut / Toille te Synnit
anderi annatte / niille ne anderi annetan /
sanon minä teille tämän Tunnu-
storen iälten syndein anderi saa-
misen / Elimeen Isän / Poian
ia Pyhän Hengen /
Amen.

Num. 6.

Herra hywástisugnatcon
meitã ia warielcon meitã.
Herra walistacon Cas-
wons meidhã pãallen / ia olcon
meille armolinen. Herra kããndã-
kõn Caswons meidhã puolehen /
ia andacõ meille ijancackisen rau-
han / Nimeen Jsã / ia Poian /
ia Pyhãn Hengen /
Amen.

Brantått Stockhol
mis Chr. Reusnerild.

A N N O

M. DC. XXV.

